

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 44

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

54 tomas

2011 m. vasario 11 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
I	<i>Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės</i>	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	464-oji plenarinė sesija, 2010 m. gegužės 14 d. ir 15 d.	
2011/C 44/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Veiksmingos partnerystės valdant sanglaudos politikos programas skatinimo remiantis 2007–2013 m. ciklo gerąja praktika (tiriamoji nuomonė)	1
2011/C 44/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Gyventojų senėjimo poveikio sveikatos ir gerovės sistemoms (tiriamoji nuomonė)	10
2011/C 44/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendros Europos prieglobsčio sistemos papildomos naudos prieglobsčio prašytojams ir Europos Sąjungos valstybėms narėms (tiriamoji nuomonė)	17
2011/C 44/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Atvirojo koordinavimo metodo ir socialinės apsaugos sąlygų Europa 2020 kontekste (tiriamoji nuomonė)	23
2011/C 44/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Socialinių išmokų ateities	28
2011/C 44/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vaikų skurdo ir gerovės (tiriamoji nuomonė)	34

LT

Kaina:
8 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys (tęsinys)	Puslapis
2011/C 44/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pramonės permainų, susijusių su ekologijos, energetikos ir klimato iššūkiais, poveikio užimtumui (tiriamoji nuomonė)	40
2011/C 44/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Skatinimo plačiau naudoti elektra varomas transporto priemones (tiriamoji nuomonė pirmininkaujančios Belgijos prašymu)	47
2011/C 44/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos nepritekliaus ekonomikos krizės ir liberalizavimo sąlygomis (tiriamoji nuomonė)	53
2011/C 44/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tvarios ekonomikos kūrimo keičiant mūsų vartojimo modelį (nuomonė savo iniciatyva)	57
2011/C 44/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojui teikiamos informacijos (nuomonė savo iniciatyva)	62
2011/C 44/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Lisabonos sutarties ir bendrosios rinkos veikimo (nuomonė savo iniciatyva)	68
2011/C 44/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Turizmo naujovių. Salų darnaus vystymosi strategija (nuomonė savo iniciatyva)	75
2011/C 44/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Finansinių sandorių mokesčio (nuomonė savo iniciatyva)	81
2011/C 44/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vidaus rinkos socialinio matmens (nuomonė savo iniciatyva)	90
2011/C 44/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES politikos, skirtos Europos rulinės ofsetinės spaudos ir giliaspauės sektoriui racionalizuoti, kūrimo (nuomonė savo iniciatyva)	99
2011/C 44/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos tekstilės gaminių priežiūros paslaugų pasectorio permainų ir perspektyvų (nuomonė savo iniciatyva)	105
2011/C 44/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tvarių ir ekologiškų darbo vietų skatinimo. ES energetikos ir klimato kaitos dokumentų paketas (nuomonė savo iniciatyva)	110
2011/C 44/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl MVĮ ir visų pirma labai mažoms įmonėms palankios Europos Sąjungos energetikos politikos veiksmingumo didinimo (nuomonė savo iniciatyva)	118
2011/C 44/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonės „Organizuotos pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmuo“.	123

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

464-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. GEGUŽĖS 14 D. IR 15 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Veiksmingos partnerystės valdant sanglaudos politikos programas skatinimo remiantis 2007–2013 m. ciklo gerąja praktika (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/01)

Pranešėjas **Jan OLSSON**

Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja M. Wallström 2009 m. vasario 23 d. paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Veiksmingos partnerystės valdant sanglaudos politikos programas skatinimo remiantis 2007–2013 m. ciklo gerąja praktika

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14 – 15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK yra įsitikinęs, kad **tikra ir tvirta partnerystė gali labai padidinti ES sanglaudos politikos veiksmingumą ir apskritai prisidėti prie jos sėkmės**. Partnerystė prisideda prie tvaraus ekonominio ir socialinio vystymosi. Ji skatina ES fondus atsižvelgti į vietos subjektų poreikius, didina ES matomumą ir stiprina demokratiją. Sėkminga partnerystė turi būti paremta **ilgalaike tikro dalyvavimo perspektyva**, suteikti lygias galimybes privatiems partneriams atlikti aktyvų vaidmenį kartu su viešosiomis institucijomis. VIENAS LAUKE NE KARYS.

1.2 **Dabartiniai reglamentai** palieka per daug partnerystės sąvokos aiškinimo nacionaliniu lygiu galimybių. Todėl būtina

sugriežtinti šias taisykles, visų pirma bendrojo Reglamento Nr. 1083/2006 11 straipsnį. EESRK siūlo ateityje iš dalies **pakeisti** šio straipsnio **formuluotę** ir nustatyti **būtiniausias partnerystės reikalavimus**.

1.3 EESRK apgailestauja, kad Europos Komisijos dėmesys pastaruoju metu buvo labiau sutelktas į darbo tvarką, o ne į rezultatus. EESRK yra įsitikinęs, kad **Komisija turėtų ryžtingiau ir aktyviau imtis** partnerystės principo puoselėtojos **vaidmens**. Komisija kartu su valstybėmis narėmis, regionais ir organizuota pilietine visuomene turėtų aktyviau propaguoti atviruoju koordinavimo metodu pagrįstą principą.

1.4 Labai svarbu nuolat didinti partnerių gebėjimus: techninės pagalbos priemonės turėtų būti prieinamos socialiniams partneriams ir pilietinei visuomenei **visose veiklos programose**.

1.5 EESRK pabrėžia, kad **visuotinės dotacijos** – labai veiksminga priemonė tikram partnerių dalyvavimui užtikrinti (visų pirma mažų įmonių ir socialinės ekonomikos) ir **valstybės narės** turėtų jas **plačiai naudoti Europos socialinio fondo (ESF) ir Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) programose**.

1.6 Be to, EESRK ragina **grįžti prie supaprastintų Bendrijos iniciatyvų programų**, orientuotų į **socialines inovacijas ir vietos lygmens vystymąsi**.

1.7 Vykdamas ES sanglaudos politiką po 2013 m., **programų sudėtinės dalys ir reglamentai turėtų padėti įgyvendinti partnerystės principą**. Tai atitinka F. Barca ataskaitą, kurioje akcentuojamas teritorinio požiūrio ir partnerystės ryšys ir kuri ypač svarbi ERPF, ir turėtų būti įtraukta į strategiją „Europa 2020“.

1.8 Kad būtų užtikrintas aktyvesnis pilietinės visuomenės dalyvavimas visais sanglaudos politikos etapais, tarantis su atitinkamais Europos partneriais reikėtų parengti **Europos geros praktikos kodeksą**.

1.9 Siekiant padidinti teigiamą programų poveikį, **būtina imtis paprastinimo**, ypač projektų, kuriuose dalyvauja mažesni subjektai. **Projektų kontrolė turi būti racionalizuota**. Tokiems subjektams finansavimas turėtų būti lengviau prieinamas ir greitesnis, t.y., taikomas išankstins finansavimas ir laiku atliekami mokėjimai.

1.10 EESRK puikiai supranta, kad nėra vieno visiems atvejams tinkančio sprendimo. Vis dėlto **galima ir reikėtų plačiai skleisti gerą praktiką**. Tokios geros praktikos pavyzdžių yra – jie aprašyti šios nuomonės priede. ES Komisija turėtų prisidėti prie jų sklaidos.

1.11 Daugelyje valstybių narių labai svarbus vaidmuo įgyvendinant partnerystės principą tenka regionams. Taigi EESRK siūlo regionams, norintiems pasidalyti patirtimi ir skleisti gerą praktiką, sukurti „**pažangios partnerystės regionų**“ tinklą ir mano, kad Regionų komitetas būtų tinkamas tokio tinklo koordinatorium.

2. Įžanga

2.1 2009 m. vasario mėn. Europos Komisija paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl „Veiksmingos partnerystės valdant sanglaudos politikos programas skatinimo remiantis

gerąja 2007–2013 m. ciklo patirtimi“, kuri, be kita ko, turėtų „padėti suformuoti būsimą sanglaudos politiką“. Komisija paprašė EESRK visų pirma išnagrinėti partnerystės ir pilietinės visuomenės dalyvavimo kuriant sanglaudos politiką aspektus. Vis dėlto ši nuomonė neapima „vertikalsios“ (ES Komisijos, valstybių narių, regionų, vietos ir kitų valdžios institucijų) partnerystės viešajame sektoriuje.

2.2 Nuomonė buvo rengiama glaudžiai bendradarbiaujant su Komisijos tarnybomis. Didžiulį darbą atliko pranešėjas, jam talkino EESRK nariai, nacionalinės ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos, socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės organizacijos. Jie atrinko ir aprašė geros praktikos pavyzdžius. Klausymai vyko Katovicuose, Porte ir Šverine, taip pat buvo lankomasi ir kitose valstybėse narėse. Vertingą paramą suteikė Europos Parlamentas ir Regionų komitetas.

3. Partnerystės principas ir jo raida

3.1 Partnerystės principas yra vienas iš ES sanglaudos politikos kertinių akmenų. Jo užuomazgas galima rasti 1957 m. Romos sutartyje, kai buvo įkurtas Europos socialinis fondas. Naujas žingsnis žengtas 1988 m., kai šis principas tapo privalomas struktūriniams fondams. Iš pradžių partnerystės buvo sudarytos tik su tradiciniais ekonominiais ir socialiniais partneriais. Dabar partnerystė steigama su bet kuriomis kitomis atitinkamomis organizacijomis, atstovaujančiomis pilietinei visuomenei, aplinkosaugos partneriams, nevyriausybinėms organizacijoms, ir įstaigomis, atsakingomis už moterų ir vyrų lygybės skatinimą⁽¹⁾. Ši raida atspindi ES strateginį gero valdymo tikslą, kuris neseniai dar kartą patvirtintas Europa 2020 vizijoje.

3.1.1 Bendrojo reglamento 11 straipsnis labai svarbus, kadangi jame nustatyta partnerystės principo aprėptis ir taikymas. Valstybės narės įtraukia atitinkamus partnerius į skirtingus programavimo etapus. Vėliau, „laikydamosi nacionalinių taisyklių ir praktikos“, jos skiria geriausiai nacionaliniu, regionų ir vietos lygmeniu, taip pat ekonominei, socialinei ir aplinkosaugos arba kitoms sritims atstovaujančius partnerius. Kiekvienais metais Komisija Europos lygmeniu konsultuojasi su ekonominiais ir socialiniams partneriams atstovaujančiomis organizacijomis.

3.2 Reglamente numatytos „visuotinės dotacijos“, kurias taikant fondų valdymas gali būti patikėtas tarpinėms institucijoms, įskaitant regioninės plėtros įstaigas arba nevyriausybinės organizacijas (42 straipsnis).

3.2.1 Techninė pagalba gali būti skiriama visiems partneriams, fondų paramos gavėjams ir plačiai visuomenei. Tai informacijos sklaida, tinklaveika, sąmoningumo ugdymas, bendradarbiavimo ir keitimosi patirtimi skatinimas (45–46 straipsniai).

⁽¹⁾ Žr. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1083/2006 dėl struktūrinių fondų 11 str.

3.3 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 163 straipsniu ir minėto Tarybos reglamento 104 straipsniu socialiniams partneriams suteikiamas vaidmuo Europos socialinio fondo (ESF) veikloje. Komisijai administruoti ESF padeda komitetas, sudarytas iš vyriausybės, profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų atstovų.

3.4 ESF taikomas partnerystės principas plačiau išdėstytas Reglamente (EB) Nr. 1081/2006.

3.4.1 Jame akcentuojamas geras valdymas, partnerystė, gebėjimų didinimas ir patirtis, įgyta vykdant programą EQUAL; visa tai reikėtų skatinti įtraukiant socialinius partnerius ir kitus suinteresuotuosius subjektus (preambulė ir 5 straipsnis).

3.4.2 ESF turėtų skatinti partnerystę, susitarimus ir iniciatyvas kuriant atitinkamų suinteresuotųjų subjektų, pavyzdžiui, socialinių partnerių ir nevyriausybinių organizacijų, tinklų tarpvalstybinių, nacionalinių, regionų ir vietos lygmeniu (3 straipsnio 1 dalies e punktas). Tai turėtų būti paremta gebėjimų didinimo priemonėmis (3 straipsnio 2 dalies b punktas).

3.4.3 Konkreti ESF užduotis – stiprinti socialinius partnerius ir skatinti socialinį dialogą konvergencijos regionuose. Visų pirma NVO turėtų aktyviai dalyvauti socialinės įtraukties, lyčių lygybės ir lygių galimybių programose (5 straipsnis).

3.4.4 Ypač daug dėmesio reikėtų skirti novatoriškai veiklai atsižvelgiant į partnerystę (7 straipsnis).

3.5 Priešingai nei ESF ar Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) reglamentuose, Reglamente (EB) Nr. 1080/2006 dėl Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) nėra jokių konkrečių nuostatų dėl partnerystės. EESRK mano, kad ERPF turėtų daugiau dėmesio skirti mažoms įmonėms, inovacijoms ir vietos lygmens vystymuisi ir šiuo tikslu taikyti partnerystę skatinančias priemones (pavyzdžiui, tikslines priemones, visuotines dotacijas).

4. Partnerystė praktikoje

4.1 Sanglaudos politikos sėkmę ir veiksmingumą lemiančius partnerystės principo veiksniai galima apibendrinti taip:

- įvairūs požiūriai ir žinios padeda geriau suprasti vietos realijas,
- priimami partnerių poreikius ir perspektyvas labiau atitinkantys sprendimai,
- į vietos lygmenį orientuoti veiksmai gali būti dar labiau pritaikyti prie įmonių, darbuotojų ir apskritai piliečių realių,

— programose daugiau dėmesio skiriama aplinkai, lyčių lygybei ir kovos su socialine atskirtimi priemonėms,

— labiau juntama papildoma integruotos politikos nauda,

— partnerystė – svarbi kolektyvinio išsipareigojimo priemonė ir prisideda prie didesnio viešųjų išlaidų ir viešosios politikos veiksmingumo,

— partneriai padės piliečius geriau supažindinti su ES sanglaudos politika.

4.2 Vis dėlto partnerystės sėkmė labai priklauso nuo to, ar konsultavimosi ir dalyvavimo tradicija yra nacionalinės ir politinės kultūros dalis. Kai taip yra, partneriai labiau įtraukiami ir gali rengti ar netgi įgyvendinti programas ir projektus.

4.3 Patirtis rodo, kad partnerystės principas laikui bėgant įgyvendinamas vis geriau, nors partneriai tai vertina skirtingai. Vis dar yra didelių kliūčių, kurios skiriasi įvairiose šalyse, o kartais ir toje pačioje šalyje. Vis dėlto kai kurių valstybių narių pilietinei visuomenei susidaro įspūdis, kad, palyginti su 2000–2006 m. laikotarpiu, išgyvenamas nuosmukis.

4.4 Pastaraisiais metais Komisija kaip niekada daug dėmesio skyrė formalumams ir audito reikalavimams. Mažos įmonės ir organizacijos turi mažiau galimybių vykdyti projektus. Beveik nebėra tinkamų paramos smulkiems projektams priemonių. Panaikintos Bendrijos iniciatyvų programos, o jų integravimas daugelyje valstybių narių buvo nesėkmingas.

4.5 Partnerystė vis dar vertinama paviršutiniškai. Valdžios institucijoms ir partneriams dažnai pritrūksta tarpusavio pasitikėjimo, kadangi jie neturi vieningos ar aiškos nuomonės apie jų partnerystės tikslą. Neaišku, iš ko susideda organizuota pilietinė visuomenė ir koks jos vaidmuo. Prie to prisideda neaiškos reglamento nuostatos ir valdžios institucijos, partnerystę laikančios papildoma našta. Abejojama partnerių teisėtumu ir gebėjimu atstovauti, kyla būgštavimų, kad pernelyg plataus masto ir per ilgos konsultacijos gali sulėtinti programų įgyvendinimą.

4.6 Todėl konsultavimosi procedūros dažnai yra netinkamos, pernelyg biurokratinės ir techninės, partneriams skiriama nepakankamai laiko. Kompetentingų valdžios institucijų ir partnerių žinių lygis labai skiriasi. Pastarieji dažnai tik iš dalies dalyvauja formuojant ir įgyvendinant politiką. Jei partnerių nepaisoma, – jie neišklausomi. Be to, priešinamasi pažangiai mąstysenai ir novatoriškoms idėjoms. Dabartinės taisyklės ir jų įgyvendinimo nuostatos nepritaikytos partnerystei skatinti. Taigi, partneriai neskatinami dalyvauti ir prisieinti išsipareigojimus.

4.7 Kad galėtų atlikti partnerių vaidmenį, daugeliui socialinių ir ekonominių subjektų ir NVO reikalingos atitinkamos žinios, organizuotumas, profesionalumas ir finansiniai ištekliai. Mažoms organizacijoms ypač sunku visapusiškai dalyvauti.

4.8 „BusinessEurope“ atliktas tyrimas parodė, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu padėtis labai pagerėjo, nes valdžios institucijos ir socialiniai partneriai igijo daugiau patirties sanglaudos programų srityje, diskusijos tapo skaidresnės, imta geriau organizuoti konsultacijų ir įgyvendinimo procedūras. Apskritai nacionaliniu lygmeniu dalyvaujama aktyviau nei regionų. Padėtį reikia gerinti ne tik neseniai į ES įstojusiose, bet ir senosiose ES valstybėse narėse. „BusinessEurope“ atkreipia dėmesį į vieną trūkumą – konsultavimosi procesas yra trumpas, o programų įgyvendinimas trunka ilgai, todėl prašo labiau atsižvelgti į konsultacijų metu išsakytas pastabas.

4.9 Europos amatų įmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių asociacija (angl. UEAPME) pritaria principui „iš apačios į viršų“ ir „visų pirma galvokime apie mažuosius“, kuris pritaikytas prie vietos įmonių ir bendruomenių poreikių. Partnerystė turėtų būti vystoma daugiapakopio ir daug subjektų apimančio valdymo sąlygomis. UEAPME pabrėžia, kad svarbu remtis horizontalaus subsidiarumo samprata, t. y. vienu metu įtraukti Europos, nacionalinio ir vietos lygmens socialinius ir ekonominius partnerius. Reikia supaprastinti administracines ir finansines taisykles ir padidinti išankstines išmokas ir visuotines dotacijas, kurios yra labai veiksmingos. UEAPME duomenimis, yra regionų, kuriuose mažos įmonės gauna tik 1–2 proc. ES skiriamo finansavimo. Fondų paramą norinčios gauti MVĮ turi tapti partnerėmis ir veikti per organizacijas tarpininkes. Joms būtina teikti techninę pagalbą. UEAPME prašo Komisijos paskelbti naudojimosi fondų parama vadovą.

4.10 Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC) nuomone, per ankstesnį programavimo laikotarpį padėtis beveik nepagerėjo. ETUC prašo reglamente aiškiai apibrėžti, kas yra partnerystė, ir nustatyti būtiniausius reikalavimus. Partnerystės kokybė labai priklauso nuo to, ar valdžios institucijos noriai įgyvendina partnerystės principą. ETUC pritaria, kad nacionalinė ir regionų partnerystė yra veiksmingesnė už vietos partnerystę. Svarbu dalytis patirtimi. Reikia tobulinti tarpregioninio bendradarbiavimo programas, ypač dalyvaujant tarpregioninėms profesinių sąjungų taryboms. ETUC, remdamasi savo narių praktine patirtimi, paskelbė vadovą, kuriame aprašė, kaip profesinės sąjungos galėtų bendradarbiauti su ESF.

4.11 2010 m. vasario mėn. Europos socialiniai partneriai (ETUC, BE, CEEP) paskelbė bendrą ESF ataskaitą. Pagrindinė išvada yra ta, kad gebėjimų didinimas labai svarbus fondų veiksmingumui stiprinti. Kitos išskirtos kliūtys – tai administracinis nelankstumas ir menkas partnerystės supratimas kai kuriose valstybėse narėse. Socialiniai partneriai ragina kurti tvirtesnę jų pačių ir regionų ir vietos valdžios institucijų partnerystę.

4.12 Europos kovos su skurdu tinklas (angl. EAPN) siūlo rengti plataus masto išsamias konsultacijas, kuriose dalyvautų įvairių rūšių organizacijos ir būtų taikoma daug įvairių metodų. Dalyvavimo išlaidos turėtų būti kompensuojamos, o posėdžiai turėtų vykti pakankamai dažnai. EAPN svarbu, kad ESF remtųsi programos EQUAL patirtimi ir visų pirma būtų atsižvelgiama į inovacijų, partnerystės, lyčių aspekto integravimo ir tarptautiškumo principus. Smulkiems projektams turi būti sudarytos palankesnės sąlygos nei ankstesniu programavimo laikotarpiu.

4.13 Europos Sąjungos piliečių veiksmų tarnyba (ECAS) siūlo valstybėms narėms ir regionams parengti informavimo, konsultavimosi ir dalyvavimo planą, apimantį visus programų ir jų projektų etapus. Šiuos planus reikėtų skelbti ir vertinti laikantis daugiapakopio valdymo ir partnerystės principų, sutelkiančių vietos vadovus. ECAS siūlo regionuose, norinčiuose aktyviai dalytis patirtimi, sudaryti iniciatyvines grupes.

4.14 Čekijos bendruomenės darbo organizavimo centro (CpKP) 2008 m. paskelbtame pranešime Vidurio ir Rytų Europos NVO, naudodamosi savo Tvarios ateities grupės (angl. Sustainable Future Team) platforma, išnagrinėjo grupinę partnerystę šešiose šalyse (BG, HU, LT, PO, RO, SK) ir padarė išvadą, kad didžiausia problema yra riboti NVO pajėgumai. CpKP taip pat nustatė, kad politikai nepakankamai remia partnerystę. NVO turi ugdyti savo ekspertus ir vadovus naudodamosi programų technine pagalba. Šia pagalba dažniau tiesiogiai naudojasi viešosios valdymo institucijos. Reikėtų sugriežtinti valdymo komitetų ir kitų organų narių atrankos procesą.

4.15 Konkrečiais pavyzdžiais pagrįstame EP pranešime⁽²⁾ teigiama, kad perduoti valdymo funkcijas žemesniems teritoriniams lygmenims yra ne mažiau svarbu nei steigti tarpines platformas ar koordinavimo organus ir neoficialius tinklus. Be to, rekomenduojama supaprastinti programas. Reikėtų tobulinti politiką atsižvelgiant į sukaupą patirtį ir didinti gebėjimus pasiūlyti specialias priemones, pavyzdžiui, strategines diskusijas, tarpvalstybinius veiksmus, paramos sistemas ir geros praktikos pavyzdžių sklaidą.

⁽²⁾ Valdymas ir partnerystė nacionaliniu ir regionų lygmeniu ir regioninės politikos projektų pagrindas. Pranešėjas Jean-Marie Beaupuy. Europos Parlamentas balsavo 2008 m. spalio 21 d.

5. Bendrosios pastabos

5.1 EESRK yra įsitikinęs ir savo ankstesnėse nuomonėse ne kartą yra pabrėžęs, kad esant tikrai ir tvirtai partnerystei struktūrinių fondų parama bus naudojama tikslingiau ir veiksmingiau, taigi projektai bus įgyvendinami sėkmingiau. Partnerystė turi būti paremta ilgalaikė perspektyva ir tikru dalyvavimu, suteikti lygias galimybes privatiems partneriams atlikti aktyvų vaidmenį kartu su valdžios institucijomis. **Tikra partnerystė** sukuria visiems suinteresuotiesiems subjektams naudingą padėtį.

5.2 Pilietis turi būti visos Bendrijos politikos dėmesio centre. Todėl partnerystė struktūrinių fondų veikloje turėtų atitikti principą „iš apačios į viršų“ ir visiems piliečiams ir jų organizacijoms turėtų būti suteikta galimybių dalyvauti sanglaudos politikoje ir jos lėšomis finansuojamuose projektuose. Jei programavimo ir įgyvendinimo procese vadovaujama partnerystės principu, piliečiai ir organizuota pilietinė visuomenė aktyviau dalyvauja sanglaudos politikoje ir taip stiprinama demokratija.

5.3 Norint sukurti tikrą partnerystės kultūrą, reikia daug ko išmokti. Tokiu būdu suteikiama didesnių galių visiems partneriams ir sukuriamos vienodos sąlygos dalyvauti visuose sanglaudos politikos įgyvendinimo etapuose. Turimi duomenys rodo, kad gebėjimų didinimo ištekliai iš esmės padidino partnerystės veiksmingumą. Todėl tokie ištekliai turėtų būti skiriami visiems partneriams tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuje ir naudojami visose, ne tik konvergencijos regionų, veiklos programose. Būtina toliau organizuoti viešųjų ir privačių partnerių bendrus mokymo kursus.

5.4 Partneriai nėra lygūs: skiriasi jų įtaka ir galia, galimybė gauti informacijos, finansiniai pajėgumai, profesiniai gebėjimai ir kt. Laikotarpiui po 2013 m. labai svarbu sukurti sistemą, kuri užtikrintų naują valdžios institucijų ir privačiojo sektoriaus pusiausvyrą taikant partnerystės principu pagrįstą valdymo modelį, pagal kurį svarbiausia – regionų ir vietos aspektai, taip pat privatūs socialiniai ir ekonominiai subjektai.

5.5 Visi privatūs ir viešieji partneriai turi pasitikėti vieni kitais ir visų pirma ginti savo konkrečius interesus. Tam reikia pakeisti požiūrį. Reikalinga nauja dialogo kultūra, paremta principu „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir tenkinanti vietos įmonių ir organizacijų poreikius. Valdžios institucijos turi būti atviros kitų indėliui. Privatūs partneriai turi prisiimti atsakomybę, o tai galima paskatinti jiems sudarant sąlygas bendrai finansuoti projektus. Reikėtų stengtis partnerius įtraukti ankstyvuju etapu suteikiant jiems teisę atlikti lemiamą ir konstruktyvų vaidmenį.

5.6 Turi būti įtraukti socialiniai partneriai, kaip pagrindiniai socialiniai ir ekonominiai subjektai, taip pat socialinės ekonomikos organizacijos ir NVO. Svarbu skatinti įvairovę įtraukiant mažas pažangias įmones, organizacijas ir kitus dalyvius, kurie ateityje galėtų atlikti svarbiausią vaidmenį. Vis dėlto partnerystė turėtų būti lanksti ir tikslinga atsižvelgiant į konkrečius įvairių programų poreikius.

5.7 Kaip jau minėta, partnerystės principo įgyvendinimas valstybėse narėse priklauso nuo šalies politinės kultūros, tradicijų ir patirties. Kadangi 27 valstybės narės šiuo požiūriu labai skiriasi, nėra vieno visais atvejais tinkančio modelio. Todėl būtina dalytis savo patirtimi savitarpio mokymosi procese. Visi suinteresuotieji subjektai dalijasi bendra atsakomybe už geros praktikos sklaidą, taigi ir už fondų veiksmingumo didinimą.

5.8 Su partneryste susijusi atsakomybė, teisės ir pareigos skiriasi atsižvelgiant į atitinkamą partnerių vaidmenį ir statusą. Tai ypač pasitaiko tuomet, kai dalyvavimo teisę tenka derinti su sprendimų priėmimo galiomis biudžeto srityje. Netgi tokiu atveju ši skirtumų galima įveikti, jei visi partneriai laikosi darnaus požiūrio į strategiją ir finansavimą.

5.9 Dabartiniame reglamente nustatyta, kad valstybės narės reguliuoja partnerystės principo taikymą atsižvelgdamos į nacionalines taisykles ir praktiką. EESRK nuomone, būtina skubiai nustatyti Europos būtiniausias reikalavimus, kaip parengti aukštus partnerystės standartus. Taigi EESRK mano, kad ERPF turėtų daugiau dėmesio skirti mažoms įmonėms, inovacijoms ir vietos lygmens vystymuisi ir šiuo tikslu taikyti partnerystę skatinančias ir jai naudingas priemones (tikslines priemones, visuotines dotacijas ir kt.).

5.10 Galima ir reikia pertvarkyti patį programavimo procesą, kad būtų stiprinama partnerystė. Šiuo tikslu reikia rengti tikslingesnes ir tikslo bei taikymo srities požiūriu į problemų sprendimą labiau orientuotas programas (pavyzdžiui, geografinė vietovė, sektorius, uždavinys).

5.11 Tai, kad programos struktūros tiesiogiai lemia partnerystės sėkmės perspektyvas, aiškiai parodė Bendrijos iniciatyvos, pavyzdžiui, EQUAL ir URBAN II, kurių aiški sąlyga buvo partnerystė. Šių iniciatyvų panaikinimas gali būti laikomas partnerystės principo įgyvendinimo nuosmikiu palyginti su 2000–2006 m. programavimo laikotarpiu. Daugelis valstybių narių neįtraukė programos EQUAL patirties į dabartinį programavimo laikotarpį, nors tokia nuostata yra ESF reglamente.

5.12 Kaimo vietovėms skirta programa LEADER nuo pat pradžių buvo partnerystės principo įgyvendinimo pirtakė. Nors ji nebėra Bendrijos iniciatyva, reikia pažymėti, kad LEADER metodas dabartiniu laikotarpiu visiškai integruotas **kaip privaloma kaimo plėtros programų kryptis** dėl to, kad ši iniciatyva buvo sėkminga ir dėl griežtesnių EŽŪFKP reglamento (EB) 1698/2005 6 straipsnio nuostatų. Juo siekiama įtraukti ir sutelkti vietos dalyvius sukuriant teritorinius aljansus vietos plėtrai. Įkurti vietos partnerystę, pavadintą „vietos veiklos grupė“, – originalus sprendimas. Vietos sprendimų priėmimo lygmeniu socialiniai ir ekonominiai partneriai ir pilietinė visuomenė sudaro daugumą. LEADER metodą remia nacionaliniai kaimo vietovių tinklai, pagrįsti plataus masto partneryste, kuri vietos projektus susieja su nacionaliniu ir ES lygmeniu.

5.13 EESRK apgailestauja, kad Europos Komisijos vaidmuo pastaruoju metu tapo veikiau procedūrinis ir formalus, daugiau dėmesio skiriama audito vykdymui, o ne konkretiems rezultatams. EESRK pabrėžia, kad **Komisija turėtų ryžtingiau ir aktyviau dalyvauti** įgyvendinant partnerystės principą. Grįžtant prie ankstesnės sanglaudos politikos filosofijos, Komisija turėtų iš paprastos stebėtojos virsti tikra „partnerė“.

5.14 EESRK išsiaiškino, kad sudėtingos struktūrinių fondų programų ir projektų administracinės ir finansinės procedūros slopina daugelio MVĮ, labai mažų įmonių ir socialinės ekonomikos organizacijų norą pasinaudoti struktūriniais fondais, turi varžančio ar netgi atgrasančio poveikio. EESRK nuomone, tokių procedūrų **supaprastinamas** ES ir nacionaliniu lygmeniu, kaip ir pagreiktas mokėjimas, būtų logiška būtinybės užtikrinti sėkmingą partnerystę išdava. Tai neabejotinos skubos klausimas.

5.15 Visuotinės dotacijos buvo nepaprastai veiksmingos, kadangi padėjo fondų valdymą priartinti prie paramos gavėjų ir jų poreikių. Šios dotacijos padėjo finansuoti smulkius projektus. EESRK apgailestauja, kad dabartiniu laikotarpiu ši sistema, palyginti su 2000–2006 m., gerokai apribota. Komitetas ragina **visas valstybes nares plačiau panaudoti abiejų fondų visuotines dotacijas** suteikiant paramos gavėjams realią atsakomybę, kad būtų išlaisvintas didžiulis MVĮ ir socialinės ekonomikos potencialas.

5.16 Ryžtingesnė ir platesnė Europos investicijų banko (EIB) veikla šiuo požiūriu būtų labai sveikintina. Be to, EESRK prašo sustiprinti programą JEREMIE siekiant paskatinti paramą mažoms įmonėms ir jų organizacijoms.

5.17 EESRK dar kartą prašo **integruoti ir koordinuoti visus fondus**, susijusius su ES sanglaudos politika, o EŽŪFKP ir Europos žuvininkystės fondą įtraukti į bendras veiklos programas. Toks įtraukimas padidins partnerystės veiksmingumą, kadangi partneriai paprastai laikosi visaapimančio požiūrio į vystymąsi. EESRK mano, kad taip pat reikėtų toliau aktyviai siekti integracijos tikslo įgyvendinant nacionalinę politiką ir taip pasinaudoti dviguba integruoto požiūrio nauda Europos ir nacionaliniu lygmeniu.

5.18 Šis pageidavimas visiškai sutampa su F. Barca 2009 m. balandžio mėn. ataskaita⁽³⁾, kurioje pabrėžiamas partnerystės su organizuota pilietine visuomene vaidmuo siekiant padidinti sanglaudos politikos teritorinio aspekto svarbą Europos integracijos procese. Partnerystė itin svarbi, kad būtų veiksmingai ir tinkamai naudojamasi fondų parama. Ataskaitoje pabrėžiama, kad reikia sutelkti teritorijų vietos lygmens dalyvius ir, pasitelkiant viešas diskusijas, įtraukti piliečius. F. Barca siūlo 2010–2012 m., prieš parengiant būsimą sanglaudos politiką po 2013 m., suorganizuoti tikrą strateginę diskusiją, kurioje dalyvautų pilietinė visuomenė.

6. Europos iniciatyvos padėčiai pagerinti

6.1 EESRK teigia, kad Europos ir nacionaliniu lygmeniu būtina imtis tam tikrų privalomų ir savanoriškų veiksmų partnerystei struktūrinių fondų veikloje pagerinti ir sustiprinti ir geros partnerystės praktikos sampratai visose valstybėse narėse išplėsti. EESRK ragina iš dalies pakeisti kai kuriuos ES reglamentus. Be to, reikalingas geros praktikos kodeksas, kuriam reikalingos tvirtesnės Europos Komisijos gairės.

6.2 EESRK siūlo performuluoti dabartinio bendrojo Reglamento Nr. 1083/2006 11 straipsnį, kuriame apibrėžiamos partnerystės priemonės (nauja redakcija su visais siūlomais pakeitimais pateikiama 1 priede), ir naują formuluotę panaudoti būsimame naujame reglamente.

6.2.1 1 dalies formuluotė „laikydamosi nacionalinių taisyklių ir praktikos“ reikėtų papildyti formuluote „susitarusi su atitinkamais partneriais“. Tik siekiant sutarimo su partneriais dėl šios partnerystės pobūdžio procesas gali būti iš tikrųjų įteisintas ir padėti sėkmingiau įgyvendinti projektus. EESRK pritaria į ESF komiteto struktūroje jau priimtas nuostatas dėl atitinkamų partnerių nustatymo. Ši konkreti nuostata turėtų būti išplėsta ir taikoma visiems struktūriniais fondams.

⁽³⁾ Sanglaudos politikos pertvarkymo darbotvarkė. Kaip teritorinis požiūris gali padėti išspręsti Europos Sąjungos uždavinius ir patenkinti lūkesčius. 2009 m. gegužės mėn.

6.2.2 EESRK mano, kad į 11 straipsnį būtina įtraukti mintį, kad partnerystės principo įgyvendinimą turėtų bendrai stebėti Komisija, valstybės narės ir organizuota pilietinė visuomenė. Atvirasis koordinavimo metodas (AKM) – tam puikus modelis. Komisija, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, nustato tikslus, rodiklius ir gaires, lyginamuosius veiklos standartus, taip pat dalijasi geros praktikos pavyzdžiais ir atlieka vertinimus (tarpusavio patikrinimus).

6.2.3 AKM pripažįstamas Lisabonos sutartyje, apie jį kalbama Sutarties dėl ES veikimo 149, 153, 156, 168, 173 ir 181 straipsniuose. Taigi EESRK siūlo panašiai suformuluoti 11 straipsnį: „Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, gali imtis iniciatyvų, kuriomis siekiama nustatyti gaires ir rodiklius, organizuoti keitimąsi geriausia praktika ir rengti tai, ko reikia reguliariai stebėsenai ir vertinimui“. Dalyvauti turėtų ir socialiniams partneriams bei pilietinei visuomenei atstovaujančios pagrindinės Europos organizacijos.

6.2.4 Konsultavimasis su ekonominiais ir socialiniais partneriais Europos lygmeniu „turėtų vykti bent du kartus per metus“, jame turėtų dalyvauti ir 11 straipsnio 1 dalies c punkte išvardytos suinteresuotos ir atstovaujančios organizacijos, taip pat kaimo plėtros organizacijos, kad būtų užmegztas ryšys su EŽŪFKP. Tokios konsultacijos jau turėtų būti organizuojamos dabar, Europos lygiu vykstant tikroms strateginėms diskusijoms prieš parengiant būsimą sanglaudos politiką po 2013 m. (žr. F. Barca).

6.2.5 EESRK taip pat siūlo patobulinti konkrečius kiekvieno fondo konsultavimosi ES lygmeniu procesus. ESF komitetas, nemažindamas pagrindinio socialinių partnerių vaidmens, po atitinkamų konsultacijų galėtų priimti ribotą skaičių stebėtojų iš kitų atstovaujančių suinteresuotųjų subjektų organizacijų.

6.2.6 EESRK primygtinai rekomenduoja iš dalies pakeisti ERPF ir EŽŪFKP reglamentus į juos įtraukiant ESF reglamento 5 straipsnį „Geras valdymas ir partnerystė“. Komitetas taip pat siūlo į naująjį ERPF reglamentą įtraukti partnerystės komiteto sąvoką.

6.2.7 EESRK ypač pabrėžia, kad „tinkama lėšų suma skiriama gebėjimų didinimui ir ji prieinama visiems privatiems partneriams“, todėl siūlo, pavyzdžiui, 10 procentų techninės pagalbos biudžeto lėšų skirti **gebėjimų didinimui ir mokymuisi visose veiklos programose**. Be to, reikėtų remti Europos lygmens mokymą, kuris naudingas nacionaliniam lygmeniui ir sudaro palankias sąlygas keistis patirtimi ir geros praktikos pavyzdžiais.

6.3 Kad būtų atliktas reikiamas supaprastinimas, EESRK nuomone, reikėtų racionalizuoti projektų auditus ir kontrolę. Mokėjimai, finansinės garantijos ir išankstinis finansavimas

turėtų būti pritaikytas prie paramos gavėjų, visų pirma mažų subjektų, poreikių ir pagreitintas. Dabartinės išankstinio finansavimo sąlygos, nors 2009 m. Komisija pasiūlė nemažai patobulinimų, iš esmės tebėra netinkamos.

6.4 Siekiant atitikti aukštam partnerystės standartui keliamus būtiniausius reikalavimus, EESRK siūlo Komisijai kartu su 11 straipsnyje apibrėžtų partnerių kategorijų atstovais parengti partnerystės principo taikymo **geros praktikos kodeksą**, paremtą šiomis gairėmis:

- nuo pat pradžių atitinkami viešieji ir privatūs partneriai turėtų susitarti dėl **informavimo, konsultavimosi ir (arba) dalyvavimo** programavimo, įgyvendinimo ir vertinimo etapuose **plano**, nusistatyti aiškius tikslus ir veiklos gaires,
- kompetentingos institucijos turėtų pranešti, kaip jos atsižvelgia į partnerystės principą savo pasiūlymuose ir pranešimuose. Partnerių nuomonės turėtų aiškiai ir atvirai atspindėti dokumentuose,
- partnerystei reikėtų suteikti atsakomybę **už procedūras, pagal kurias renkami nariai, turintys jai atstovauti** valdymo komitetuose (toliau – VK) ir kituose konsultaciniuose organuose, įkurtuose struktūrinių fondų sistemoje. Atranka turėtų būti vykdoma remiantis jų suinteresuotumu, gebėjimu atstovauti ir atvirumu naujiems, atsidadusiems ir pažangiems dalyviams,
- visose veiklos programose visiems partneriams turėtų būti suteikta galimybė gauti **techninę pagalbą** gebėjimų didinimui, koordinavimui ir atstovavimui. Tokius projektus turėtų rengti ir valdyti patys partneriai,
- partneriai turėtų nuo pat pradžių dalyvauti nustatant **projektų atrankos kriterijus**,
- **partnerystės kriterijus turėtų būti taikomas** fondų finansuojamiems projektams,
- reikėtų skatinti **tarptautinę partnerystę**,
- reikėtų nustatyti **veiksmingo valdymo paramos gavėjų atžvilgiu** rodiklius,
- reikėtų **supaprastinti** procedūras ir kontrolės priemones,
- turėtų būti paspartinti **mokėjimai** paramos gavėjams,

— **ilgalaikės strategijas** turėtų aptarti VK ar kitos atitinkamos institucijos, susijusios su NSKP.

6.5 Programavimo laikotarpiu iš **esmės persvarstant** veiksmų programas, reikėtų griežtai laikytis partnerystės principo ir jį akcentuoti.

6.6 EESRK siūlo regionams, norintiems pasidalyti savo patirtimi ir skleisti gerą praktiką, sukurti „**pažangios partnerystės regionų**“ tinklą. Jau esama tokio tinklo užuomazgų⁽⁴⁾. EESRK siūlo šią iniciatyvą skatinti bendrais savo, Regionų komiteto ir ES Komisijos veiksmais. Regionų komitetas tikrai tikėtų vadovauti tokiame tinklui.

6.7 Galiausiai EESRK siūlo Komisijai vadovauti sudarant visų susijusių Europos lygmens partnerių darbo grupę, kuri įvairiais atžvilgiais skatintų partnerystės principą ir prižiūrėtų, kad valstybės pagalba ir viešųjų pirkimų taisyklės neturėtų neigiamo poveikio partnerystei.

7. Gera praktika

7.1 Rengiant šią nuomonę gera praktika buvo siejama su privačių partnerių (ne valdžios institucijų) dalyvavimu ir vaidmeniu. Atskirame priede trumpai pateikiami atvejai – tik pavyzdys. Be abejonės, jų yra ir daugiau.

7.2 Gera praktika vertinama keturiais aspektais: galimybė dalyvauti partnerystėje, didesnių galių suteikimas partneriams, sprendimų priėmimo partnerystė ir tikslinė partnerystė.

7.3 Gera praktika kurioje nors srityje nebūtinai yra gera praktika apskritai. Kita vertus, tas pats pavyzdys gali būti dviejų ar daugiau sričių gera praktika. Yra atvejų, kuriuos reikėtų ypač pabrėžti, pavyzdžiui, sistemingą požiūrį į partnerystę visoje **Anglijoje**, sėkmingą Taikos ir susitaikymo **Šiaurės Airijoje** programą, kurios pagrindiniai veiksniai – vietos partnerystė ir vietos lygmens dalyvavimas, visų **Meklenburgo-Priešakinės Pomeranijos** integruotos plėtros fondų (įskaitant EŽŪFKP) valdymo partnerystę (D), vienintelę pilietinės visuomenės valdomą (Fundación ONCE ir kt.) ESF veiksmų programą (E), trečiojo sektoriaus rėmimo struktūrą **Velse** (3-SET).

7.4 Visos keturios geros praktikos perspektyvos gali būti matomos tam tikrais įdomiais atvejais, kai struktūriniai fondai aiškiai skirti patenkinti **vietos dalyvių poreikius**: novatoriška partnerystė (profesinės sąjungos, kooperatyvai, bankai), valdanti visuotines dotacijas **Esprit Toskanoje** (I), strateginis ir didesnis visuotinių dotacijų naudojimas **Puatu-Šarantoje** (F), **Austrijos**

teritoriniai užimtumo paktai ir decentralizuotas ESF valdymas **Badene-Viurtemberge** (D). Šiomis aplinkybėmis reikėtų paminėti ir pagal LEADER programą veikiančias vietas grupes.

7.5 Dinamiškas partnerystės principo tobulinimo ir plėtotės procesas – taip pat gera praktika. Reikėtų išskirti Lenkijos atvejį, kai decentralizuotas fondų valdymas pavestas darbo grupėms, kuriose partneriai atlieka lemiamą vaidmenį. Nacionalinis bendrasis susitarimas (it. *Protocollo d'Intesa*) dėl partnerystės taisyklių Italijoje ir jo tęsa kai kuriuose regionuose, pavyzdžiui, Apulijoje, – septynios iniciatyvos.

7.6 EESRK pažymi, kad apskritai nacionalinės ir (arba) regionų ekonomikos ir socialinių reikalų komitetai dalyvauja tik iš dalies, išskyrus Italijos CNEL, atlieka svarbų vaidmenį formuojant ir vertinant Mezzogiorno (Pietų Italija) regioninę politiką. Kai kurie komitetai, pavyzdžiui, Portugalijos, Prancūzijos (regionų lygmuo) ir Maltos, dalyvauja programavimo laikotarpiu.

7.7 Kalbant apie galimybę dalyvauti, kyla klausimų dėl to, kaip ir kokie partneriai atrinkami. Partneriams nustatyti būtinos skaidrios ir teisėtos procedūros. Dėl socialinių partnerių atrankos problemų paprastai neįkyla. Jų dažniau pasitaiko NVO sektoriuje, o ypač įtraukiant pažeidžiamas ir atskirtas grupes, pavyzdžiui, neįgaliuosius, buvusius kalinius, romus ir kitas etnines mažumas.

7.7.1 Gera praktika yra atsakomybės už atranką perdavimas organizuotai pilietinei visuomenei. Vienas dėmesio vertas pavyzdys nustatytas Čekijoje (rinkimų sistema).

7.8 Nustatyti keli gebėjimų didinimo ir didesnių galių suteikimo partnerystei pavyzdžiai, kaip antai:

— mokymasis palaikyti socialinį dialogą (pavyzdžiui, Čekijoje),

— profesinių gebėjimų ugdymas partnerių organizacijose (Mezzogiorno, Vokietija, Ispanija, Puatu-Šaranta, Slovėnija),

— specialiųjų žinių centrų arba „observatorijų“ steigimas („Kompetenzstellen“ Vokietijoje, „3-SET“ Velse),

— partnerystės organizacijoms skirtų vadovų ir gairių rengimas nacionaliniu (pavyzdžiui, Vokietijos profesinių sąjungų konfederacijos (DGB) Brandenburge) ir Europos (ETUC, EAPN, „Bankwatch“) lygmeniu.

⁽⁴⁾ Pavyzdžiui, REVES (regionų ir (arba) vietos valdžios institucijų ir socialinės ekonomikos partnerystė), *Bankwatch Network*, *IQ net* (regionų valdymo institucijos ir moksliniai tyrimai), ECAS iniciatyva ir *Community of Practice*, apimanči ESF valdymo institucijas.

7.9 Kai kuriais atvejais konkrečiai nuspręsti, kuriuos projektus finansuoti, pavedama partnerystę sudarančioms organizacijoms. Vienas iš tokių pavyzdžių – visuotinės dotacijos (Italija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija). Kitokių modelių aptinkama Švedijoje (Vestra Jotalando ir kitos struktūrinių fondų partnerystės) ir Ispanijoje (minėta veiklos programa Fundación ONCE).

7.10 Kelios programos yra tiksliai apibrėžtos geografiškai, pagal grupes, sektorius, bendruomenes, konkrečias užduotis ir t. t. Jos paprastai glaudžiai susijusios su konkrečiomis partnerių grupėmis, turinčiomis tikrą sprendžiamąją galią. Šiai geros praktikos kategorijai priskiriama Taikos Šiaurės Airijoje programa, Augimo forumai (Danija) ir 7.4 punkte paminėtos vietos iniciatyvos.

8. Siūlomi dabartinio Tarybos reglamento Nr. 1083/2006 11 straipsnio pakeitimai:

TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1083/2006

2006 m. liepos 11 d.

nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo ir panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1260/1999

11 straipsnis

Partnerystė

1. Fondų tikslų siekiama Komisijai ir kiekvienai valstybei narei glaudžiai bendradarbiaujant (toliau – partnerystė). Kiekviena valstybė narė ~~prireikus ir~~ laikydamosi ~~galiojančių~~ nacionalinių taisyklių ir praktikos ~~ir susitarusi su atitinkamais partneriais~~ įsteigia partnerystę su institucijomis ir įstaigomis, tokiomis kaip:

- a) kompetentingomis regionų, vietos, miesto valdžios institucijomis ir kitomis valdžios institucijomis,

- b) ekonominiais ir socialiniais partneriais,

- c) su kitomis atitinkamomis įstaigomis, atstovaujančiomis pilietinei visuomenei, aplinkosaugos partneriams, nevyriausybinėms organizacijoms ir įstaigoms, atsakingoms už vyrų ir moterų lygybės skatinimą.

Kiekviena valstybė narė skiria geriausiai nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu bei ekonominėje, socialinėje ir aplinkosaugos arba kitose srityse atstovaujančius partnerius (toliau – partneriai) laikydamosi nacionalinių taisyklių ir praktikos, atsižvelgdama į būtinybę skatinti moterų ir vyrų lygybę bei tvarų vystymąsi, įtraukiant aplinkos apsaugos ir jos gerinimo reikalavimus.

2. Partnerystė įgyvendinama visiškai laikantis kiekvienos partnerių kategorijos atitinkamų institucinių, teisinių ir finansinių įgaliojimų, kaip apibrėžta 1 dalyje. Partnerystė apima veiksmų programų rengimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą. Valstybės narės ~~prireikus~~ kiekvieną iš atitinkamų partnerių, ypač regionus, laiku įtraukia į programavimo veiklą įvairiais programavimo vėlesnio įgyvendinimo etapais laikydamosi kiekvienam etapui nustatytų terminų.

Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, gali imtis iniciatyvų, kuriomis siekiama nustatyti gaires ir rodiklius, organizuoti keitimąsi geriausia praktika ir parengti reguliariai stebėsenai ir vertinimui būtinus elementus.

3. ~~Kiekvienais metais~~ Nerečiau kaip du kartus per metus Komisija Europos lygiu konsultuojasi su ~~ekonominiais ir socialiniais~~ 1 dalies b ir c punktuose išvardytiems partneriams atstovaujančiomis organizacijomis dėl fondų paramos. Komisija, bendradarbiaudama su jais, parengia Europos geros praktikos kodeksą dėl partnerystės principo taikymo.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Gyventojų senėjimo poveikio sveikatos ir gerovės sistemoms (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/02)

Pranešėja **Renate HEINISCH**

Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. rugsėjo 18 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą parengti tiriamąją nuomonę dėl

Gyventojų senėjimo poveikio sveikatos ir gerovės sistemoms.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 16 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 89 nariams balsavus už ir 5 – susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 EESRK nuomone, kad būtų galima išspręsti su gyventojų senėjimo poveikiu sveikatos ir gerovės sistemoms susijusias problemas, reikia imtis šių priemonių:

1.1.1 Nacionaliniu lygiu

- „sveiką senėjimą“ įtvirtinti kaip horizontaliąją temą,
- stiprinti prevenciją, sveikatinimą ir sveikatos ugdymą visose amžiaus grupėse,
- pagerinti sveikatos ir priežiūros paslaugų, skirtų vyresnio amžiaus žmonėms, kokybę,
- įtraukti palaikomąją slaugą į priežiūros paslaugas,
- vystyti žmogaus amžių atitinkančias gydymo rūšis, įtraukiant vyresnio amžiaus žmones į klinikinius ir sergamumo gretutinėmis ligomis tyrimus,
- steigti vyresnio amžiaus žmonėms pritaikytas gydymo ir globos įstaigas bei plėtoti alternatyvaus būsto galimybes,
- pasitelkiant Sveikatos technologijų vertinimą (*angl. HTA*) vertinti nuotolinę priežiūrą (*telepriežiūrą*) ir technologinius sprendimus, įskaitant gyvenimą palengvinančią aplinką (*angl. Ambient Assisted Living – AAL*) ir kitas sveikatos srities technologijas (slaugos aplinka), kuriomis siekiama padėti savarankiškai gyventi ir gerinti vyresnio amžiaus žmonių slaugos veiksmingumą ir kokybę,
- sukurti plačią, decentralizuotą ir netoli nuo gyvenamosios vietos esančią infrastruktūrą, kuri padėtų palaikyti tiesioginius vyresnio amžiaus žmonių ir sveikatos priežiūros bei slaugos sistemų darbuotojų ryšius („deinstitucionalizuoti“),

- remti visus regioninius ir vietos suinteresuotųjų subjektų tinklus siekiant įgyvendinti „sveikatos ir senatvės“ tikslą,
- pagal nacionalinius įstatymus įpareigoti užtikrinti priežiūrą senatvėje (pvz., priežiūros draudimas),
- atverti nacionalines sveikatos ir socialinės apsaugos sistemas bandymams su modeliais ir jų įvertinimui, kad būtų užtikrinta jų raida,
- priemonių ir papildomo draudimo sistemas padaryti lankstesnėmis,
- parengti ir įgyvendinti nacionalines mokymosi visą gyvenimą strategijas ir politiką nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu,
- užtikrinti galimybes suderinti šeiminių ir profesinį gyvenimą ir slaugą,
- stiprinti savanorišką veiklą,
- pripažinti slaugančiųjų svarbą ir jų poreikius,

1.1.2 Europos lygiu

- atsižvelgiant į Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų tarybos (EPSCO) 2009 m. lapkričio 30 d. išvadas parengti veiksmų planą dėl sveiko ir oraus senėjimo,
- strategijoje „Europa 2020“ pirmenybę teikti „aktyvaus, sveiko ir oraus senėjimo klausimui“,
- būtina suderinti terminus, apibrėžtis, vertinimo priemones, *vade mecum*, kriterijus, procedūras ir kt. Ši problema iškilo prieš 20 metų, bet iki šiol nematyti didelės pažangos ją sprendžiant,

- Europos metų renginiuose (2010 m. Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metais, 2011 m. Europos savanoriškos veiklos metais ir 2012 m. Europos aktyvaus ir sveiko senėjimo ir kartų solidarumo metais) ir atitinkamų valstybių pirmininkavimo Tarybai laikotarpiu išskirtinį dėmesį skirti aktyvaus, sveiko ir oraus senėjimo klausimui,
- įtraukti demografinius pokyčius į Europos Komisijos bendrąjį mokslinių tyrimų programų planavimą (angl. *Joint Programming*),
- parengti Europos žmonių, kuriems reikalinga pagalba ir slauga, teisių chartiją,
- sukurti specialią įvairių tarnybų darbo grupę Komisijoje „senatvė ir sveikata“ (įskaitant sveikatos priežiūrą, slaugą, pensijas ir finansų tvarumą),
- EESRK sukurti apskritąjį stalą, kategoriją arba nuolatinę tyrimų grupę, skirtą aktyvaus, sveiko ir oraus senėjimo ir kartų dialogo temai, kad šiose srityse būtų parengta tarpdisciplininė strategija,
- įtraukti gerontologiją ir demografinius tyrimus kaip prioritetą į 8-ąją bendrąją mokslinių tyrimų programą,
- parengti projektą „vyresnio amžiaus žmonės ir žinių perdavimas“, kuris būtų programos „Mokslas ir visuomenė“ dalis,
- parengti valstybių narių sveikatos tikslų sąrašą, nurodyti, kurie jų privalomi bei juos palyginti,
- teikti paramą valstybėms narėms pirmiau minėtoms priemonėms įgyvendinti skiriant lėšas iš Struktūrinių ir Sanglaudos fondų ir taikant atvirkštinį koordinavimo metodą,
- remti keitimąsi gerąja praktika dėl įvairioms reikmėms pritaikytų informacijos ir ryšių technologijų (IRT) sprendimų, pavyzdžiui, pagal INTERREG programą teikiant paramą iš Struktūrinių fondų,
- remti keletą valstybių apimančius sveikatos technologijos vertinimus (angl. HTA) siekiant įvertinti naujus IRT sprendimus, susijusius su vyresnio amžiaus žmonių priežiūros poreikiais,

- nuolat informuoti apie mokymąsi visą gyvenimą, keistis Europos švietimo ir mokymo programomis, skirtomis senėjimui ir sveikatai – nuo mokymosi visą gyvenimą iki „Mokymosi ilgam gyvenimui“ – ir jas koordinuoti,
- kurti naują senatvės įvaizdį, taip pat ir žiniasklaidoje,
- parengti Europos gaires dėl šeiminio, profesinio gyvenimo ir slaugos/priežiūros suderinimo.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Įžanga

2.1.1 Europos Sąjungoje visuomenė senėja dėl ilgesnės gyvenimo trukmės. EUROSTAT duomenimis, 65-erių ir vyresnio amžiaus gyventojų dalis nuo 17,1 proc. 2008 m. išaugs iki 30 proc. 2060 m. Vidutinis darbingo amžiaus žmonių ir 65 m. amžiaus bei vyresnių žmonių santykis šiuo metu yra 4:1, bet iki 2050 m. jis taps 2:1.

2.1.2 Didelė darbingų asmenų 2026–2030 m. laikotarpiu paliks darbo rinką. Dėl žemo gimstamumo lygio labai padidės nedirbančių gyventojų skaičius palyginti su dirbančių gyventojų skaičiumi.

2.1.3 Naujausiame Komisijos komunikate ⁽¹⁾ nurodoma, kad valstybėms narėms liko nedaug laiko įgyvendinti priemones su demografiniu senėjimu susijusioms problemoms įveikti, kol demografinio sprogo karta išeis į pensiją. Šiuo požiūriu Europos Komisija 2009 m. rugsėjo 18 d. paprašė parengti tiriamąją nuomonę, kaip valstybių narių pastangas įveikti šią problemą būtų galima paremti Bendrijos iniciatyvomis sveikatos srityje. Šioje nuomonėje remiamasi daugeliu EESRK nuomonių ⁽²⁾.

2.1.4 Tarybai pirmininkavusios Čekija (2009 m. pirmasis pusmetis), Švedija (2009 m. antrasis pusmetis) ir pirmininkaujanti Ispanija (210 m. pirmasis pusmetis) į savo darbotvarkes įtraukė sveiko, oraus ir aktyvaus senėjimo klausimą.

2.1.5 Visuomenė ir atsakingi asmenys sveikatos srityje turi susikurti naują senėjimo įvaizdį, kuris atitiktų demografinius pokyčius ir gerbtų vyresnio amžiaus žmonių orumą.

2.1.6 Didesnės išlaidos sukelia ne pats gyventojų senėjimas, bet nesveikas senėjimas. Todėl šioje nuomonėje pirmiausia siūlomos priemonės sveikam senėjimui propaguoti.

⁽¹⁾ COM(2009) 180 galutinis

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonių sąrašą http://www.eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp

2.2 Tolesnis sveikatos ir socialinės apsaugos sistemų bei sveikatos priežiūros paslaugų vystymas ir inovacijos

2.2.1 Demografinė raida būtina, kad sveikatos ir gerovės sistemos, sveikatos priežiūros paslaugos ir kitos susijusios paslaugos būtų toliau vystomos, visų pirma jų organizavimas ir pajėgumai, kad i) būtų patenkinti vyresnio amžiaus žmonių poreikiai, ii) būtų užtikrinta, jog visi asmenys, kuriems reikalinga slauga, gautų reikiamą paramą jų savarankiškumui ir orumui užtikrinti ir iii) sudarytos galimybės visoms gyventojų grupėms, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, finansinės padėties ir gyvenamosios vietos, naudotis tokiomis pat aukštos kokybės vertinomis sveikatos priežiūros paslaugomis (įskaitant sveikatinimą, prevenciją, gydymą, reabilitaciją ir palaikomąją slaugą).

2.2.2 Šiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti ne tik į vyresnio amžiaus žmonių lūkesčius dėl sveikatos ir socialinės apsaugos sistemų, bet ir į pačių žmonių savalaikę ir prevencinę atsakomybę už savo senėjimą, taigi į visuomenės lūkesčius dėl sensančių žmonių.

2.2.3 Kad pasitelkdama Bendrijos politiką paremtų sveikatos priežiūrą ir ilgalaikę priežiūrą visiems vyresnio amžiaus žmonėms, ES turėtų parengti valstybių narių sveikatos tikslų⁽³⁾ sąrašą, nurodyti jų privalomumą ir juos palyginti. Taip pat reiktų apžvelgti padėtį, koku mastu prevencija ir sveikatinimas jau yra įtraukti į sveikatos priežiūros sistemas.

3. Konkretios pastabos

3.1 Ypač svarbios sritys

3.1.1 Prevencija

3.1.1.1 Žmogus pradeda senti nuo gimimo. Todėl svarbu, kad žmonės visą gyvenimą turėtų kiek įmanoma geresnes sąlygas. Svarbu gera pradžia ir ori gyvenimo pabaiga. Sveikas senėjimas prasideda anksčiau nei išėjus į pensiją, jam turi poveikį be kita ko gyvenimo ir darbo sąlygos ir turimi ištekliai. Jei žmonės tai suprastų, būtų logiškas ir reikalavimas atsakingai senti⁽⁴⁾. Atsakingam senėjimui būtina mokymasis visą gyvenimą. Todėl sveikatos ugdymo srityje reikia parengti naujas mokymosi visą gyvenimą strategijas ir politiką nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu ir įtraukti visas mokymosi rūšis (formalų ir neformalų mokymąsi, savišvietą). Tai apimtų visas mokymosi pakopas, nuo ikimokyklinio ugdymo iki tęstinio mokymo. Atsakomybės už savo sveikatą prisiėmimas aktyviai imantis prevencijos priemonių (mityba, sportas, sveikas gyvenimo būdas, rizikos veiksnių vengimas ir pan.), sveikatinimas ir sveikatos ugdymas padeda vyresnio amžiaus žmonėms kuo ilgiau gyventi savo namuose ir jų įprastoje socialinėje aplinkoje. Be to, reikia nuolat nagrinėti ir vertinti technologijų vaidmenį šioje srityje.

⁽³⁾ Žr. Europos sveikatos sistemų ir sveikatos politikos observatoriją <http://www.euro.who.int/en/home/projects/observatory/activities/research-studies-and-projects>

⁽⁴⁾ „Tad mokyk mus skaičiuoti savo dienas, kad įgytume išmintingą širdį“ (Psalmių 90, 12)

3.1.1.2 Sveikatos sistemos turi labiau skatinti prevenciją. Ji padeda žmonėms ne tik ilgiau išklikti aktyviais darbo rinkoje, bet ir didina jų galimybes prisitaikyti prie darbo rinkos. Aukšta darbuotojų sveikatos ir saugos kokybė ir darbo vietų ergonomikos pagerinimas gali labai prisidėti prailginant darbingą amžių; tai gali padėti įveikti demografinius iššūkius.

3.1.1.3 Su amžiumi pritaikant žmonių veiklą pagal gebėjimus ir poreikius (pavyzdžiui, pereiti nuo atlikimo prie paren-gimo, konsultavimo, taip pat paramos, mokymo ir planavimo veiklos ir pan.), būtų galima dirbti ilgesnį gyvenimo laikotarpį. Be to, taip vyresnio amžiaus žmonės ilgiau išliktų integruoti į socialinę ir ekonominę aplinką ir taip būtų skatinami tobulėti. Tokiu būdu ilgesnis amžius galėtų reikšti ir ilgesnius pasitenki-nimą teikiančius ir našius gyvenimo metus. Žinoma, tam reika-lingos atitinkamos mokymo ir paramos priemonės pirmiau minėtiems procesams inicijuoti ir tęsti (mokymasis visą gyve-nimą, profesinis mokymas įskaitant darbe įgytų gebėjimų serti-fikavimą ir pan.). Įmonės, siekdamos sukurti sveikatai palankias darbo sąlygas, turi sudaryti sveikatinimo galimybes, užkirsti kelią ligoms ir nelaimingiems atsitikimams.

3.1.1.4 Pasitraukus iš profesinio gyvenimo socialinė integracija į visuomenę bei socialinė ir kultūrinė aplinka tampa ypač svarbios. Socialinės izoliacijos prevencija yra kartu ir depresijų prevencija. Būtent vyresnio amžiaus žmonės gali pasinaudoti savo socialiniais gebėjimais ir patirtimi, pavyzdžiui, užsiimdami savanoriška veikla. Tačiau žmonės turėtų būti skatinami pradėti savanorišką veiklą jau jaunystėje.

3.1.2 Sveikatos priežiūros paslaugos

3.1.2.1 Vis didesnė reikšmė teikiama į pacientą orientuotų sveikatos priežiūros paslaugų teikimui ir pacientų dalyvavimui kuriant ir planuojant sveikatos priežiūros paslaugas užtikrinimui.

3.1.2.2 Su amžiumi padaugėja chroniškų (diabetas, reumatas, širdies ligos) ir degeneruojančių nervų sistemos ligų (demencija, Alzheimerio liga), raumenų, kaulų sistemos, akių ligų bei vėžinių susirgimų. Dėl to iškyla konkrečios problemos sveikatos priežiūros specialistams, diagnostikai, gydymui ir apskritai sveikatos priežiūrai.

3.1.2.3 Reikia vystyti sveikatos priežiūros paslaugas, kuriomis būtų siekiama kompleksinės ir asmens poreikius atitin-kančios priežiūros, visą dėmesį skiriant pacientui.

3.1.2.4 Reikia reikalauti geresnio ir tikslingesnio sveikatos priežiūros specialistų mokymo: šių profesijų atstovai (gydytojai, vaistininkai, priežiūros ir slaugos personalas) ir šios srities mokslininkai turėtų būti geriau supažindinami su geriatrinės medicinos ypatybėmis ir būtų plačiau mokomi ar tobulintųsi šioje srityje. Be to, sveikatos priežiūros specialistai turėtų gauti specialų mokymą apie sveikatinimo ir prevencijos svarbą ir prevencines priemones senatvėje (pavyzdžiui, kritimų prevencija, sveika mityba ir pan.).

3.1.2.5 Amžių atitinkančių gydymo rūšių vystymas ir taikymas: sergamumas gretutinėmis ligomis, pasikeitusi medžiagų apykaita senatvėje ir dažnai gydymui nuo keleto ligų reikia tikslių žinių apie vyresnio amžiaus pacientų organų ir sistemų sąveiką. Tam reikia specialaus gydymo vaistais valdymo, vaistų ir dozės parinkimo ir jų skyrimo atsižvelgiant į vyresnio amžiaus pacientų medžiagų apykaitą. Konsultacijos pagal asmeninius poreikius viešojoje vaistinėje, taip pat sąveikos su kitais vaistais testai ir tinkamos viešosios vaistinės IRT, kurios leidžia pateikti informaciją apie vaistus ir jų sąveiką su kitais vaistais, galėtų padėti sumažinti nepageidaujamą šalutinį vaistų poveikį ir padidinti sėkmingo gydymo galimybes.

3.1.2.6 Tiesioginių ir nuolatinių vyresnių žmonių ir sveikatos priežiūros specialistų ryšių palaikymo skatinimas: kuo labiau vyresniems žmonėms reikalinga slauga, tuo tai svarbiau gydymas būtų sėkmingas ir būtų užkirstas kelias izoliacijai ir depresijai.

3.1.3 Priežiūros paslaugos

3.1.3.1 Standartų nustatymas užtikrintų priežiūros paslaugų kokybę, suteiktų galimybę ją tikrinti ir vertinti. Reikėtų parengti Europos žmonių, kuriems reikalinga parama ir priežiūra, teisių chartiją, kuri turėtų apimti ir apsaugą nuo smurto priežiūros srityje. Prie to galėtų prisidėti naujos technologijos (pvz., gyvenimą palengvinanti aplinka), kurios sudaro galimybes savarankiškai gyventi. Tačiau potencialios naujos technologijos turi būti atitinkamai įvertintos ir jokių būdu dėl jų neturėtų atsirasti naujų nelygybės formų sveikatos priežiūros ir slaugos srityje nacionaliniu lygiu.

3.1.3.2 Vyresnio amžiaus žmonėms turėtų būti taikomas principas „reabilitacija prieš slaugą“. Stacionari slauga neturėtų būti kelio pabaiga: turi būti galimybė iš slaugos įstaigos vėl grįžti į namus. Dabartinės sveikatos priežiūros ir slaugos įstaigos dar pernelyg retai tenkina šį reikalavimą.

3.1.3.3 Amžių atitinkančių gydymo ir slaugos įstaigų steigimas ir alternatyvus būstas: būtinas sklandus ir grįžtamasis perėjimas tarp sveikatos ir ligos, globos ir socialinio gyvenimo, tai, prireikus, užtikrintų tinkamą medicininę priežiūrą ir globą, tačiau leistų vyresnio amžiaus žmonėms kaip įmanoma ilgiau gyventi „normalioje“ aplinkoje, t. y. kartu su kitomis kartomis. Tam reikia gero sveikatos priežiūros ir globos koordinavimo. Be ilgalaikės slaugos įstaigų, būtina numatyti daugiau stacionarių ir ambulatorinių slaugos ligoninių ir palaikomosios slaugos

įstaigų ir puoselėti „palaikomosios slaugos namų“ (angl. *hospice*) kultūrą.

3.1.3.4 Todėl reikia suskurti plačią, decentralizuotą ir netoli gyvenamosios vietos esančią priežiūros infrastruktūrą („deinstitucionalizavimas“). Reikėtų skatinti neinstitucinę slaugos infrastruktūrą, į kurią būtų integruotos visos būtinos paslaugos (ambulatorinė priežiūra, priežiūra namuose, pagalba buityje). Tai turi atspindėti organizavimas regiono lygiu ir geresnis struktūrų finansavimas, kad būtų užtikrintas tinkamų įstaigų ir struktūros buvimas ne tik miestuose, bet taip pat ir kaimo vietovėse.

3.1.3.5 Visuomenė vertinama pagal tai, kaip ji elgiasi su senais žmonėmis. Kalbant apie vyresnio amžiaus žmones ir jų priežiūrą vis svarbesnis vaidmuo tenka savanoriškai veiklai. Ateityje kiekvienam piliečiui pagal savo galimybes reikės prisiimti atsakomybę už ligonius, neįgaliuosius ir senus žmones, tačiau už pastangas jiems turės būti atlyginama.

3.1.4 Moksliniai tyrimai pirmiau minėtose srityse

Reikėtų įtraukti demografinius pokyčius į Europos Komisijos bendrąjį mokslinių tyrimų programų planavimą (*Joint Programming*). Toliau tęsiant darbą po 7-osios bendrosios mokslinių tyrimų programos projektų „WhyWeAge“ ir „Futurage“, reikėtų 8-ojoje bendrojoje programoje prioritetą teikti gerontologijai (amžiaus ir senėjimo moksliniais tyrimams) ir demografijos moksliniais tyrimams. Taip pat būtų tikslinga į Mokslinių tyrimų generalinio direktorato programą „Mokslas ir visuomenė“ įtraukti teminę sritį „Vyresnio amžiaus žmonės ir žinių perdavimas“. Taip pat reikia įtraukti šias mokslinių tyrimų sritis:

3.1.4.1 Prevencijos moksliniai tyrimai

- Kokios prevencinės sveikatos priežiūros darbo vietoje perspektyvos?
- Koks yra tam tikro gyvenimo būdo ilgalaikis poveikis sveikatos būklei apskritai ir atskiroms ligoms?
- Kokį poveikį sveikam senėjimui turi skirtingas, su lytimi, kultūra ir migracija susijęs gyvenimo būdas?
- Kaip galima išvengti kritimų ir kaulų lūžių?
- Kokios prevencijos priemonės padeda išlaikyti fizinius, juslinius, pažintinius ir socialinius gebėjimus?
- Kaip galima motyvuoti žmones atsakingai elgtis su savo sveikata ir senėjimo procesu (sveikos gyvensenos propagavimas, paskatos vyresnio amžiaus žmonėms naudotis priemonėmis ir galimybėmis jų sveikatai išsaugoti)?
- Kaip galima motyvuoti žmones keisti savo elgesį, kad jie geriau prisitaikytų prie socialinės aplinkos?

3.1.4.2 Ligų ir gydymo moksliniai tyrimai

- dėl su amžiumi susijusių ligų epidemiologijos ir etiologijos, siekiant padidinti prevencijos galimybes,
- dėl biologinio senėjimo proceso nuo gimimo iki mirties,
- dėl gretutinių, chroniškų ligų, vėžio, širdies ligų, reumato, raumenų ir kaulų sistemos ligų, regėjimo susilpnėjimo (pvz., katarakta), neurodegeneracinių ligų, tokių kaip Alzheimeris ir pan. Tai turėtų apimti ir diagnostikos tobulinimą, sudarant galimybę anksti nustatyti diagnozę ir kuo greičiau pradėti gydymą,
- dėl vyresnio amžiaus žmonių gydymo nuo su amžiumi susijusių ligų: būtina geriau suprasti biocheminius procesus, kurie turi poveikį absorbcijai, medžiagų apykaitai, vaistų veiksmingumui bei gydymui vaistais ir vaistų dozavimui, ir į juos atsižvelgti skiriant gydymą. Daugeliu atveju trūksta gydymo pagrindo, nes klinikiniuose tyrimuose ir vaistų bandymuose dažniausiai dalyvauja tik jauni žmonės.

3.1.4.3 Priežiūros moksliniai tyrimai

- Kaip galima vystyti naujas technologijas, kurios atitiktų vyresnio amžiaus žmonių poreikius?
- Kokia aplinka yra geriausia priežiūrai ir koks yra geriausias jos pobūdis?
- Kaip galima pakelti slaugos specialistų kvalifikaciją ir pagerinti jų darbo sąlygas, be kita ko pasitelkiant naujas technologijas?
- Kaip slaugomų žmonių integralumo ir orumo nepažeidžiantys techniniai sprendimai (pvz., robotai) gali padėti prižiūrintiems artimiesiems ir pagerinti priežiūros specialistų darbo sąlygas?
- Kaip galima suderinti priežiūros pasiūlą ir vyresnio amžiaus žmonių, kuriems būtina priežiūra, poreikius ir lūkesčius?
- Kokios naujos koncepcijos padėtų vystyti ir remti priežiūrą namuose? Į tai įeina taip pat ir ekonominė parama prižiūrintiems artimiesiems ir jų darbo pripažinimas visuomenėje (pavyzdžiui, galimybė darbdaviui ir darbuotojui susitarti dėl laiko atžvilgiu riboto darbo laiko sumažinimo dėl priežiūros, priežiūros atostogos, priežiūros laikotarpių pripažinimas pensijų draudime, finansinė parama priežiūrai ir pan.)
- Kokie yra nauji slaugos, skausmo malšinimo ir mirštančiųjų slaugos būdai, padedantys mirštančiajam oriai numirti?

3.1.4.4 Sveikatos sistemos moksliniai tyrimai

- Moksliniai tyrimai visuomenės sveikatos srityje turėtų skirti dėmesį sveikatos sistemoms ir ilgalaikiai priežiūrai bei

paslaugų integravimui ir turėtų būti parengtos senėjimo mokslinių tyrimų gairės. Būtina įvertinti, ar valstybių narių sveikatos ir socialinės apsaugos sistemos yra pasirengusios priimti demografinius iššūkius. Kokią vietą užima, pavyzdžiui, prevencija? Kokia sveikatos sąnaudų dalis tenka prevencijai? Kiek žmonių slaugomi namuose, o kiek – įstaigose?

- Kiek išteklių sutaupoma dėl savanoriško darbo ir slaugymo ir kokią dalį neapmokamo darbo namuose atlieka visų pirma moterys?
- Būtina atlikti sveikatos rezultatų (*angl. health outcome*) mokslinius tyrimus ir sveikatos technologijų įvertinimą (*angl. HTA*), visų pirma dėl naujų technologijų ir el. sveikatos diegimo vyresnio amžiaus žmonių gydymui ir slaugymui, prieš pradėdant taikyti tokias technologijas. Ar šios technologijos pateisina lūkesčius praktikoje? Ar šios technologijos naudingos labiausiai pažeidžiamoms žmonių grupėms?

- Bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis reikėtų atlikti klinikinius bei socialinius ir ekonominius mokslinius tyrimus dėl investicijų į sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms gerinimą veiksmingumo ir naudingumo.

- Kaip būtų galima pagerinti sveikatos ir gerovės sistemų sąsajas?

3.1.5 Naujų technologijų vystymas

3.1.5.1 Viena vertus, mums tenka demografinių pokyčių našta, kita vertus, atsiveria didelės galimybės. Tai pasakytina visų pirma apie naujus produktus ir paslaugas senėjančiai visuomenei. Ekonominis veiksnys „amžius“ gali tapti ekonomikos varomąja jėga: skatinti augimą ir užimtumą sveikatos priežiūros paslaugų, naujų technologijų, vaistų, medicinos produktų, medicinos technikos, taip pat turizmo ir sveikatingumo srityse. Komisijos duomenimis, demografiniai pokyčiai gali turėti didelį poveikį išlaidoms sveikatos priežiūrai: prognozuojama, kad viešosios išlaidos sveikatai ES iki 2060 m. išaugs 1,5 BVP procentinio punkto. Reikėtų vystyti naujus produktus ir naujas paslaugas ir pateikti juos rinkai. Kiek vertės jos sukuria priklausoma nuo jų rinkos apimtys, kainos ir pridėtinės vertės.

3.1.5.2 Jeigu „pirmojoje sveikatos priežiūros rinkoje“ pirmenybė teikiama išlaidų sumažinimui ir tai apsprendžia, ar gyvenimą palengvinanti aplinka (*angl. ALL*) įtraukiama į ligonių ir slaugos kasų apmokamų paslaugų katalogą ar ne, tai „antrojoje sveikatos priežiūros rinkoje“ galima vykdyti veiklą daug lanksčiau ir lanksčiau. Būtina vystyti patikimus ir prieinamus verslo modelius, kurie finansuojami parduodant, išnuomojant ar išperkamosios nuomos būdu. Kartu reikia užtikrinti, kad „antrojoje sveikatos priežiūros rinkoje“ bus vengiama nelygybės.

3.1.5.3 Reikėtų skatinti socialinių ir ekonominių žinių apie slaugos technologijų įvedimo pasekmes rinkimą ir keitimąsi jomis, pavyzdžiui, remiantis šiuo metu pagal konkurencingumo ir inovacijų programą vykdomais bandomaisiais projektais. Taip pat reikėtų remti keitimąsi pasitvirtinusiomis IRT procedūromis, skatinančiomis didesnę gyvenimo kokybę senatvėje, pavyzdžiui pagal INTERREG programą ir naudojant struktūrinius fondus. Šie moksliniai tyrimai turėtų įvertinti technologijų naudotojų nuomonę, visų pirma dėl patogumo naudoti ir šių technologijų privalumų.

3.1.5.4 Viena vertus, technologinė pažanga ir išvystyti nauji ankstyvos diagnostikos ir gydymo metodai yra pagrindinis išlaidas didinantis veiksnys, kita vertus, tikslingai taikoma techninė pažanga ilgalaikiu laikotarpiu gali taip pat ir sumažinti išlaidas Reikėtų didesnę reikšmę teikti sveikatai svarbių procedūrų vertinimui (angl. *Health Technology Assessment - HTA*), kad būtų nustatyta sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugų apimtis, ir jų apmokėjimo mastas. Todėl veiksmingas naujų technologijų įdiegimas ir veiksmingas jų valdymas turi lemiamos reikšmės būsimai išlaidų raidai. Tačiau naujos technologijos negali ir neturi pakeisti tiesioginių vyresnio amžiaus žmonių ir sveikatos priežiūros ir slaugos personalo ryšių, taip pat jos turi būti priimanamos.

3.1.6 Finansinis tvarumas

3.1.6.1 Beveik visose valstybėse narėse socialinės apsaugos sistemos finansuoja vyresnio amžiaus žmonių priežiūros paslaugas, o tai reiškia, kad šios sistemos turi turėti tvarų ir stabilų finansavimą.

3.1.6.2 Priežiūra vis dar kelia skurdo pavojų, visų pirma pensininkams, gaunantiems mažą pensiją arba nedideles pajamas. Daugelis žmonių Europoje negali sau leisti tinkamos priežiūros senatvėje. Todėl visose ES valstybėse narėse, atitinkamai pagal jų socialinių sistemų pobūdį (socialinio draudimo sistemos arba mokesčiais finansuojamos sistemos) reikia sukurti išlaidų priežiūrai draudimo sistemas, o jau esančios sistemos turi būti pertvarkytos atsižvelgiant į artimiausių dešimtmečių demografinius pokyčių keliamus iššūkius, kad būtų galima užtikrinti, jog kiekvienas pilietis pagal savo poreikius ir atsižvelgiant į Bendrijos teisę bei pavienių valstybių teisės nuostatas ir tradicijas turėtų galimybę naudotis priežiūros paslaugomis. Šis išlaidų priežiūrai draudimas turėtų apimti ne tik stacionarias, bet ir ambulatorines paslaugas.

3.1.6.3 Ilgalaiškės priežiūros perdavimas privačiam sveikatos draudimui turi būti vykdomas apgalvotai suderinus su susijusiais subjektais, kad nebūtų apsunkintas naudojimas šiomis paslaugomis. Valstybės narės turėtų ir ateityje užtikrinti, kad vyresnio amžiaus žmonės turėtų vienodas galimybes gauti pirminės priežiūros ir prevencijos paslaugas. Šiam plataus užmojo tikslui įgyvendinti būtina sutelkti visas turimas finansavimo priemones: teisės aktais numatytas valstybines socialinės apsaugos sistemas ir papildomuosius mechanizmus.

3.1.6.4 Naujos išlaidų kompensavimo struktūros turėtų sudaryti galimybes ir tolimesniems giminaičiams gauti išmoką už žmonių, kuriems būtina priežiūra, priežiūrą. Tačiau ir šiais atve-

jais reikia užtikrinti priežiūros kokybę. Be to, reikėtų motinystės atostogų pavyzdžiu įvesti priežiūros atostogas. Politiniu lygiu ir socialiniame dialoge tariantis su socialiniais partneriais (pavyzdžiui, kaip dėl vaikų priežiūros atostogų) reikia teikti prioritetą šeiminio ir profesinio gyvenimo ir priežiūros suderinimo galimybių nagrinėjimui.

3.1.6.5 Finansinius socialinės apsaugos sistemų suvaržymus galima sumažinti taikant keletą nacionalinių priemonių, pavyzdžiui, dažniau skirti generinius vaistus, sumažinti pridėtinės vertės mokesčių vaistams ir derėtis dėl kainos su farmacijos pramone.

3.2 Vietiniai tinklai – „Mažiausias vienetas yra veiksmingiausias ir arčiausiai piliečių“

3.2.1 Vyresnio amžiaus žmonės, priklausomai nuo jų sveikatos būklės gali būti labai naudingi visuomenei. Dėl asmeninių arba profesinių aplinkybių retoje šiuolaikinėje šeimoje keletas kartų gyvena vienuose namuose. Šią spragą galėtų užpildyti privačių ar savivaldybių paslaugų teikėjų vietiniai tinklai, kadangi visuotinės svarbos paslaugų teikėjai turi tenkinti poreikius vietos ir regionų lygiu, kad būtų galima užtikrinti deramo lygio paramą ir pagalbą.

3.2.2 Tokie vietiniai tinklai yra, pavyzdžiui, savivaldybės paslaugų teikėjų, socialinių partnerių, NVO ir sveikatos priežiūros vadovų platformos, kurios padeda bendradarbiauti ir koordinuoti paslaugas. Tokios iniciatyvos suteikia galimybes gauti paramą iš struktūrinių ir sanglaudos fondų. Europa turėtų pripažinti geros praktikos modelius, pavyzdžiui, piliečių savanoriškos veiklos skatinimo iniciatyvas ir savipagalbos priežiūros namuose atvejų skatinimą.

3.2.3 Keleto kartų namai taip pat yra nauja ryšių tarp kartų už šeimos ribų forma: po vienu stogu veikia darželiai, jaunimo klubai ir senų žmonių centrai ⁽⁵⁾.

3.2.4 Būtinės ir papildomos, pavyzdžiui, dienos ir naktinės priežiūros paslaugos (visų pirma sergančiųjų demencija priežiūra).

3.3 Europos sveikatos politika

3.3.1 Valstybių narių sveikatos sistemos turi spręsti demografinių pokyčių keliamas problemas, todėl turint tai omenyje jas reikia stiprinti. Svarbu atsižvelgti į tai, kad už sveikatos priežiūros sistemų organizavimą ir valdymą ir pagal Lisabonos sutartį atsako valstybės narės, o ES institucijos tik padeda valstybės narėms šią užduotį atlikti. Kadangi valstybių narių sveikatos priežiūros sistemos veikia skirtingais būdais, (privatus draudimas veikia kartu su valstybės remiamomis sistemomis pagal Beveridžo arba Bismarko modelius, arba mišrų modelį), skiriasi jų raida, šalies ekonominis pajėgumas, skirtingi jų poreikiai ir joms keliami reikalavimai, nacionalinės sveikatos priežiūros sistemos įvairiose valstybėse narėse yra labai skirtingos. Tačiau teisė į sveikatos priežiūros paslaugas yra įtvirtinta Europos pagrindinių teisių chartijoje.

⁽⁵⁾ <http://www.mehrgenerationenhaeuser.de>

3.3.2 Atvirasis koordinavimo metodas (AKM) gali padėti veiksmingiau plėtoti ir valdyti sveikatos politiką. Toks bendradarbiavimas turėtų daugiausia dėmesio skirti keitimuisi patirtimi ir praktika trijose pagrindinėse srityse: prieinamumas, kokybė ir finansinės galimybės naudotis ilgalaikėmis priežiūros paslaugomis.

3.3.3 Už socialinės politikos formavimą pagal subsidiarumo principą taip pat pirmiausia atsako valstybės narės. Tačiau ES gali joms padėti paramos priemonėmis, pavyzdžiui, papildyti arba skatinti valstybių narių bendradarbiavimą. AKM socialinėje srityje pasiteisino kaip naudinga priemonė socialinei apsaugai pagerinti prieinamumo, pritaikymo prie poreikių ir tvarumo požiūriais.

3.3.4 Aktyvaus, sveiko ir oraus senėjimo klausimas turi tapti strategijos „Europa 2020“ prioritetu. Tam reikia parengti veiksmų planą. Tam būtinas dar intensyvesnis ir nuolatinis Komisijos generalinių direktoratų bendradarbiavimas. Todėl reikėtų sukurti specialią iš įvairių tarnybų atstovų sudarytą senė-

jimui ir sveikatai skirtą darbo grupę, kuri nagrinėtų sveikatos priežiūros paslaugų, priežiūros, pensijų ir finansinio tvarumo klausimus. Geresnė prevencija, sveikatinimas ir sveikatos ugdymas turėtų būti įtraukti į visas politikos sritis ir būti kelrodžiu visoms valstybėms narėms.

3.3.5 EESRK turėtų toliau nuolat nagrinėti aktyvaus, sveiko ir oraus senėjimo temą kartų dialoge, pasitelkdamas apskrituosius stalus, tam tikrą kategoriją ar nuolatinę tyrimo grupę, kad būtų parengta tarpdisciplininė demografijos strategija.

3.3.6 ES politika turėtų remti valstybes nares joms įgyvendinant nacionalines priemones, skiriant finansavimą iš struktūrinių ir sanglaudos fondų.

3.3.7 Be to, EESRK ragina nuolat remti mokymąsi visą gyvenimą senatvės ir sveikatos srityje Europos lygiu ir konkrečių strategijų kūrimą šiam principui įgyvendinti nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendros Europos prieglobsčio sistemos papildomos naudos prieglobsčio prašytojams ir Europos Sąjungos valstybėms narėms (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/03)

Pranešėjas **Cristian PÎRVULESCU**

Belgijos ministro pirmininko pavaduotoja ir užimtumo ir lygių galimybių ministrė, atsakinga už migracijos ir prieglobsčio politiką, Joëlle Milquet, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, pirmininkauti besirengiančios Belgijos vardu 2010 m. vasario 16 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Bendros Europos prieglobsčio sistemos papildomos naudos prieglobsčio prašytojams ir Europos Sąjungos valstybėms narėms

(tiriamoji nuomonė).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 16 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14 – 15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 133 nariams balsavus už, 1 prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina iniciatyvius ES institucijų veiksmus sprendžiant prieglobsčio klausimą ir kai kurių valstybių narių parodytą suinteresuotumą šioje politikos srityje siekti pažangos.

1.2 Nors Europos Sąjungos imigracijos ir prieglobsčio politikai spaudimą daro daug pasaulinio lygmens nesaugumą ir pavojų keliančių veiksnių⁽¹⁾, Komitetas mano, kad ekonomikos krizės sukelti biudžetiniai apribojimai negali sumažinti prieglobsčio gavėjams teikiamos apsaugos lygio ir kokybės. Europos Sąjungos politinė tapatybė glaudžiai susijusi su žmogaus teisių apsauga. Jeigu jai nepavyktų užtikrinti šių teisių, ES, kaip politinės ir demokratinės sąjungos, vidiniam ir išoriniam patikimumui būtų padaryta didelė žala.

1.3 Įsigaliojus Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo, didesni ES įgaliojimai šioje srityje ir pakeisti sprendimų priėmimo mechanizmai sudaro geras sąlygas sukurti bendrą Europos prieglobsčio erdvę. Tačiau šioje srityje kyla ir tam tikrų pavojų. Keliami lūkesčiai gali būti pernelyg dideli palyginti su esamais politiniais ir administraciniais pajėgumais.

1.4 Komiteto nuomone, funkcionali Europos prieglobsčio politika veiksmingiausiai ir tvariausiai patenkintų pavojų pati-

riančių asmenų apsaugos poreikius ir išspręstų atitinkamo poveikio valstybėms narėms klausimą.

1.5 Komitetas nemano, kad tarptautinės apsaugos gavėjai yra ekonominė ir administracinė našta, jie veikiau yra vertingi partneriai priimančiosioms šalims ir bendruomenėms. Savo kilmės valstybėse jie gali skatinti pokyčius, kuriais stiprinama demokratija, teisinė valstybė ir žmogaus teisių apsauga. Įgyti gebėjimai gali jiems padėti tapti pagrindiniais veikėjais vykdančiais ekonominę ir socialinę plėtrą priimančiosiose šalyse ir kilmės valstybėse.

1.6 Bendros Europos prieglobsčio sistemos sėkmė ar nesėkmė priklausys nuo tam tikrų esminių kintamųjų: veiksmingos žmogaus teisių apsaugos, valstybių narių solidarumo, susijusių teisės aktų ir politikos derinimo šioje srityje, teikiamos apsaugos nuostatų gerinimo ir tinkamo už šią sritį atsakingų Europos Sąjungos institucijų finansavimo. Komiteto nuomone, visų svarbiausia užtikrinti, kad bendrai Europos prieglobsčio politikai pritartų plačioji visuomenė, pilietinė visuomenė ir valstybių narių vyriausybės. Šį tikslą bus galima pasiekti skubiai įgyvendinant šią politiką ir gaunant konkrečių rezultatų, ypač bandomuoju laikotarpiu.

1.7 Kadangi skirtingų šalių prieglobsčio suteikimo sistemos yra nevienodos, patiriama daug išlaidų. Įdiegus bendrą Europos prieglobsčio sistemą išlaidos bus aiškesnės ir ribotos, nes, pirma, bus supaprastinti teisės aktai (sumažintas apeliacijų arba pakartotinai teikiamų prašymų skaičius ir apribotos galimybės piktnaudžiauti procedūromis), antra, veiklą vykdys kompetentingos Europos Sąjungos institucijos, kurios (pavyzdžiui, Europos prieglobsčio paramos biuras) gali pakeisti nacionalines institucijas.

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, pavojus, susijęs su aplinkos būklės blogėjimu ir dėl to kylančiais konfliktais.

Bus lengviau keistis gerą patirtimi, mokyti atitinkamus darbuotojus ir – visų svarbiausia – persikirstyti prieglobsčio prašytojų srautus.

2. Įžanga

2.1 Dabartinis ES laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės įgyvendinimo etapas yra lemiamas. Nuo 1999 m. Taryba yra priėmusi du penkerių metų planus: Tamperės programą (1999–2004 m.) ir Hagos programą (2004–2009 m.). Praėjus dešimčiai metų pasiekta tik dalis Tamperėje nustatytų tikslų. Europos Sąjunga dar nėra bendra laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė. Didelė, tačiau nevienoda pažanga pasiekta bendros imigracijos, prieglobsčio ir sienų apsaugos politikos srityje.

2.2 Stokholmo programa bus įgyvendinama galiojant Lisabonos sutarčiai, todėl joje nustatytos politinės priemonės Taryboje bus priimamos pagal įprastą teisėkūros procedūrą arba bendro sprendimo procedūrą su Europos Parlamentu. Taigi, ES galės nustatyti platesnio užmojo tikslus ir tęsti procesą, kuris šiuo metu sustabdytas dėl kai kurių valstybių narių neryžtingumo.

2.3 Priimtoje Lisabonos sutartyje, prie kurios pridėta Pagrindinių teisių chartija, labai padidinta Europos Sąjungos atsakomybė ir kompetencija prieglobsčio srityje. Išplėsta kompetencija gali būti puiki galimybė siekti imigracijos ir prieglobsčio tikslų įgyvendinimo pažangos, tačiau ji taip pat gali būti pavojinga, jeigu priimamiems sprendimams nepavyks užtikrinti suinteresuotųjų subjektų paramos. Neišsprendus nesutarimų ir neišaiškinus netikslumų, būdingų šiai jautriai politikos sričiai ir jau aiškiai pastebėtų parengiamajame etape, gali būti pakenkta ne tik iki šiol pasiektai pažangai, bet ir ateities perspektyvoms.

2.4 Stokholmo programa buvo parengta remiantis konsultacijoms, per kurias buvo nuspręsta įtraukti ir įgyvendinti pasiūlymus, pateiktus Europos imigracijos ir prieglobsčio pakte⁽²⁾, Europos vidaus reikalų ir teisingumo politikos ateities⁽³⁾ patariamiosios grupės ataskaitose ir 2008 m. rugsėjo ir lapkričio mėn. Europos Komisijos gautuose pranešimuose vykstant konsultacijoms su visuomene tema „Laisvė, saugumas, teisingumas: kokia ateitis? Konsultacijos dėl ateinančių penkerių metų prioritetų“. 2009 m. birželio mėn. Komisija paskelbė komunikatą „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui. Didesnė laisvė saugesnėje aplinkoje“⁽⁴⁾, dėl kurio Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas yra pateikęs nuomonę⁽⁵⁾.

2.5 Bendra Europos prieglobsčio sistema, kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės sudedamoji dalis, kuriama

vykdant išipareigojamą faktiškai įgyvendinti Ženevos konvenciją dėl pabėgėlių statuso (1951 m.) ir remiantis bendromis valstybių narių vertybėmis, susijusiomis su žmogaus teisėmis. 1999–2006 m. pasiekta vertingos pažangos, visų pirma priėmus keturis dokumentus, sudarančius dabartinį *acquis*. Tarybos direktyvoje 2004/83/EB (Priskyrimo direktyva) apibrėžiami bendri kriterijai, pagal kuriuos nustatoma, kurie asmenys gali prašyti tarptautinės apsaugos, ir nurodoma reikalingiausia pagalba, kuri turi būti jiems suteikiama visose ES valstybėse narėse. Hagos ir Stokholmo programose Europos Komisija išipareigojo įvertinti pirmajame etape pasiektą pažangą ir iki 2010 m. pabaigos Tarybai ir Europos Parlamentui pasiūlyti priemones.

2.6 Nuo 2002 m. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas dalyvavo rengiant ir įgyvendinant bendrą Europos prieglobsčio sistemą priimdamas nuomones, visų pirma nuomonę dėl Žaliosios knygos dėl būsimosios bendros Europos prieglobsčio sistemos⁽⁶⁾ ir nuomonę dėl Prieglobsčio politikos plano⁽⁷⁾.

2.7 Savo strateginiame prieglobsčio politikos plane, priimtame 2008 m. birželio 17 d.⁽⁸⁾, Komisija pasiūlė, kad Sąjunga baigtų įgyvendinti antrąją bendros Europos prieglobsčio sistemos etapą priimdama griežtesnius apsaugos standartus ir užtikrindama, kad valstybės narės darniai juos taikytų. 2008 m. spalio 17 d. Europos Vadovų Tarybos priimtame Europos imigracijos ir prieglobsčio pakte buvo dar kartą pritarta šiai politikai ir nustatyti tikslams. Strateginiame plane numatyta persvarstyti Priskyrimo direktyvą ir imtis platesnio masto iniciatyvų, įskaitant Dublino bei Eurodac reglamentų ir Priėmimo sąlygų direktyvos⁽⁹⁾ pakeitimus ir 2009 m. vasario 19 d. patvirtintą pasiūlymą dėl Europos prieglobsčio paramos biuro steigimo⁽¹⁰⁾. Kitose pasiūlytose priemonėse rekomenduojama stiprinti išorinį prieglobsčio aspektą, visų pirma įgyvendinti Europos persikėlimo programą ir kurti regionines apsaugos programas.

2.8 Besirengdama pirmininkauti Europos Sąjungos Tarybai, Belgijos vyriausybė paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę prieglobsčio klausimu. Oficialiame prašyme nurodoma, kad tarptautinės apsaugos suteikimas pavojų patiriantiems asmenims – vienas iš svarbių iššūkių, kylančių Europos Sąjungai ir jos valstybėms narėms. Pastaraisiais metais jos nuolat siekė pagrindinio užsibrėžto tikslo – kurti bendrą Europos prieglobsčio politiką. Jos nustatė tarptautinės apsaugos suteikimo standartus, apibrėžė atsakomybę ir įsteigė naujas institucijas. Tačiau daug valstybių narių nėra linkusios visiškai suderinti savo teisės aktų ir politikos. Be valstybių narių paramos Europos Sąjungos teisinė ir institucinė integracija

⁽²⁾ Europos imigracijos ir prieglobsčio paktas, Europos Sąjungos Taryba, 13440/08, 2008 m. rugsėjo 24 d.

⁽³⁾ Vidaus reikalų politikos ateities patariamiosios grupės ataskaita „Liberty, Security, Privacy: European Home Affairs in an Open World“ („Laisvė, saugumas, privatumas – Europos vidaus reikalai atvirame pasaulyje“), 2008 m. birželio mėn.

⁽⁴⁾ COM(2009) 262.

⁽⁵⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 80.

⁽⁶⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 77.

⁽⁷⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 78.

⁽⁸⁾ COM(2008) 360 galutinis.

⁽⁹⁾ COM(2008) 815 galutinis, COM(2008) 820 galutinis, COM(2008) 825 galutinis.

⁽¹⁰⁾ COM(2009) 66 galutinis.

gali būti neveiksminga ir brangi. Valstybės narės dar akivaizdžiai nepastebi bendros Europos prieglobsčio politikos naudos ir aiškiai neprisiima įsipareigojimų.

2.9 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas šioje srityje parengė konstruktyvių pasiūlymų ir teigiamai įvertino praktinę Sąjungos ir valstybių narių pažangą. Pareikšdamas savo nuomonę jis atvirai parėmė vertybes ir principus, propaguojančius pagrindines žmogaus teises, ir pasiūlė priemonių, kuriomis siekiama skatinti asmeninį ir profesinį tarptautinės apsaugos gavėjų tobulėjimą. Tačiau Komitetas taip pat daug kartų pažymėjo, kad Europos Sąjungos politika – tiek planuojama, tiek įgyvendinama – ribota ir nenuosekli. Šioje srityje politiką ir priemones reikėtų derinti sutartinai, vykdam tikrą valstybių narių, ES institucijų, pilietinės visuomenės organizacijų, verslo ir vietos bendruomenių dialogą.

3. Bendrosios pastabos

Bendros Europos prieglobsčio sistemos papildoma nauda prieglobsčio prašytojams ir valstybėms narėms

3.1 Komiteto nuomone, veiksmai, kuriais pabrėžiama bendros Europos prieglobsčio sistemos nauda, yra perspektyvūs ir gali atkurti suinteresuotųjų subjektų, ypač valstybių narių, pasitikėjimą šios priemonės rengimo procesu.

3.2 Komitetas taip pat pritaria Europos Sąjungos nustatytiems tikslams tobulinti bendrą Europos prieglobsčio sistemą. Tačiau jis atkreipia dėmesį į tai, kad Europos lygmeniu nustatyti tikslai nesutampa su šioje srityje valstybių narių įgyvendinamais veiksmais ir kad dėl ekonomikos krizės ir jos socialinių bei politinių padarinių šis nesutapimas gali didėti.

3.3 Bendros Europos prieglobsčio sistemos sukurti neįmanoma jos tvirtai nepagrindus visomis pagrindinėmis bendromis vertybėmis ir principais, užtikrinančiais, kad Sąjungos ir jos valstybių narių veiklos svarbiausi aspektai – žmogaus orumas ir saugumas.

3.4 Nevienodas įvairių valstybių narių patiriamas šios problemos mastas, kurį atspindi skirtingas priimamų asmenų procentas, apskustų sprendimų skaičius ir prieglobsčio prašytojų antrinė migracija, rodo, kad nerašytas valstybių narių solidarumo principas nėra taikomas.

3.5 Valstybės narės, nenorėdamos visiškai suderinti teisės aktų ir nacionalinės praktikos, griauja bendros Europos prieglobsčio sistemos pagrindus. Derinimas – tai ne su prieglobsčio

politika susijusi problema, o pagrindinė priemonė, leidžianti užtikrinti konkrečią bendros Europos prieglobsčio sistemos naudą. Vykdam derinimą sumažės administracinis ir finansinis krūvis tam tikrose valstybėse narėse, be to, bus užtikrinta didesnė prieglobsčio prašytojų apsauga, bent jau pradiniam proceso etape. Jei norime, kad derinimas duotų laukiamų rezultatų, jis neturi būti vykdomas remiantis „mažiausiu bendravardikliu“ apsaugos srityje.

3.6 Tarptautinės apsaugos nuostatos – tai jautri prieglobsčio politikos dalis. Jos valstybėse narėse skiriasi labiau negu pati tarptautinės apsaugos teikimo procedūra. Jeigu apsaugos nuostatos bus išplėstos pripažįstant kvalifikaciją ir suteikiant teisę mokytis ir dirbti, tarptautinės apsaugos gavėjai gali prisidėti prie didesnės asmeninės ir kolektyvinės gerovės užtikrinimo.

3.7 Kad prieglobsčio politika sulauktų pakankamos paramos, specializuotos institucijos (ypač FRONTEX ir Europos prieglobsčio paramos biuras) privalo turėti aiškiai nustatytas funkcijas, jų atsakomybę atitinkantį biudžetą ir skaidrius veiklos metodus, kurie nepažeidžia tarptautinės apsaugos procedūrų ir jos prašytojų bei gavėjų pagrindinių teisių. Veiksmingai veikiančioms institucijoms skiriama finansinė parama geriausiai atspindi tikrąją bendros prieglobsčio politikos naudą.

4. Specialiosios pastabos

4.1 Komitetas mano, kad įvairūs prieglobsčio politikos aspektai yra tarpusavyje susiję. Jos sėkmė ar nesėkmė priklauso nuo tam tikrų esminių kintamųjų: veiksmingos žmogaus teisių apsaugos, valstybių narių solidarumo, susijusių teisės aktų ir politikos derinimo šioje srityje, teikiamos apsaugos nuostatų gerinimo ir tinkamo už šią sritį atsakingų Europos Sąjungos institucijų finansavimo. Komiteto nuomone, visų svarbiausia užtikrinti, kad bendrai Europos prieglobsčio politikai pritartų plačioji visuomenė, pilietinė visuomenė ir valstybių narių vyriausybės. Šį tikslą bus galima pasiekti skubiai įgyvendinant šią politiką ir gaunant konkrečių rezultatų, ypač bandomuoju laikotarpiu.

Žmogaus teisių laikymasis visais tarptautinės apsaugos teikimo etapais

4.2 Pareikšdamas savo nuomonę Komitetas nuolat pabrėždavo, kad tarptautinės apsaugos srityje reikalingi bendri, o ne būtiniausi standartai ⁽¹⁾. Jais užtikrinama, kad būtų geriau laikomasi tarptautinės apsaugos prašytojų pagrindinių teisių, taikant šias priemones:

— garantuojant teisę patekti į šalies teritoriją,

⁽¹⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 77, OL C 218, 2009 9 11, p. 78.

- leidžiant laisvai pasirinkti vietą, kurioje pateikiamas prieglobsčio ir apsaugos prašymas,
- pirmiausia svarstant Konvencijoje numatytą pabėgėlio statusą ir tik po to papildomą apsaugą, bet tada ir tik tada, jei netenkinamos pirmajam statusui reikalingos sąlygos,
- taikant negrąžinimo principą, jeigu prašytojo gyvybei gresia pavojus jo kilmės šalyje arba paskutinėje tranzito šalyje,
- sustabdant išsiuntimo priemonių taikymą, kol kompetentingas teismas nepriima sprendimo, kad būtų užtikrinta nevaržoma galimybė pasinaudoti teise teikti apeliacinius skundus, vadovaujantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika,
- teikiant nepilnamečiams arba manomiems nepilnamečiams reikalingą specialią apsaugą,
- nepažeidžiant asmenų, ypač moterų, individualių teisių teikti atskirą apsaugos prašymą.

4.3 Labai svarbu, kad vykstant procedūroms prieglobsčio prašytojai galėtų kalbėti savo gimtąja kalba ir jiems visais etapais būtų teikiama nemokama teisinė pagalba.

4.4 Sprendimas atmesti tarptautinės apsaugos prašymą turi būti aiškiai pagrįstas ir prie jo privaloma pateikti informaciją apie galimybę apskusti sprendimą bei skundo pateikimo tvarką ir terminus. Bet kuriuo atveju išsiuntimo priemonės taikymas turi būti sustabdytas, kol bus gauti skundo nagrinėjimo rezultatai ⁽¹²⁾.

4.5 Sulaikymo turėtų būti imamasi tik kraštutiniu atveju, išnaudojus visas alternatyvas ir visada tik sulaukus kompetentingo teismo sprendimo, nepažeidžiant teisių į gynybą pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ⁽¹³⁾. Turi būti sudarytos sąlygos apskusti priimtus sprendimus pagal apeliacinę procedūrą.

4.6 Komitetas pabrėžia ypatingą moterų padėtį: prašyti prieglobsčio ir gauti pabėgėlio statusą joms daug sunkiau negu vyrams. Jis taip pat atkreipia dėmesį į nepilnamečių klausimą prieglobsčio politikos srityje ir pažymi, kad svarbu veiksmingai ginti jų interesus ir saugumą.

4.7 Komitetui nerimą kelia tai, kad su imigracija ir prieglobsčiu susiję reiškiniai, pavyzdžiui, prekyba žmonėmis arba

išnaudojimas, valstybėse narėse ir trečiojoje šalyje, ypač tranzito šalyse, nagrinėjami nepakankamai. 1951 m. Ženevos konvencijos neratifikavusios šalys negali būti Europos Sąjungos partnerės prieglobsčio politikos srityje. Nepasiekus tvirto institucinio susitarimo su tranzito valstybėmis, kurios dažnai toleruoja pavojų patiriančių asmenų teisių ir saugumo pažeidimus, nebus galima užtikrinti prieglobsčio politikos sėkmės.

Didesnis valstybių narių solidarumas, grindžiamas bendrais interesais ir atsakomybės pasidalijimu

4.8 Kadangi pabėgėlių srautai įvairiose valstybėse narėse nėra vienodi, kai kurios šalys linkusios į juos reaguoti nustatydamos ribojamąsias tarptautinės apsaugos teikimo normas. Prieglobsčio politika šioms šalims veiksmingai padėtų valdyti prašytojų srautą, ypač pagerinti apsaugą. Kad ši pagalba būtų veiksminga, Komitetas pritaria numatomi naujai procedūrai, kuria sustabdomas asmenų perdavimas pagal Dublino procedūrą atsakingai valstybei narei, patiriančiai papildomą našą ⁽¹⁴⁾.

4.9 Glaudesnis bendradarbiavimas su tokią našą patiriančiomis šalimis turi daug privalumų. Pirma, taip bus sumažinta antrinė migracija iš vienos valstybės narės į kitą. Be to, teisingiau paskirstant prieglobsčio prašymus valstybėms narėms bus galima geriau valdyti procesą ir Sąjungos šalyse sėkmingiau integruoti tarptautinės apsaugos gavėjus.

Veiksmingas derinimas siekiant gerinti pavojų patiriančių asmenų apsaugą

4.10 Prieglobsčio prašymų svarstymas priklauso valstybių narių valdžios institucijų kompetencijai. Šioje srityje laikomasi skirtingų tradicijų, nes nesuderinti nacionalinės teisės aktai, įvairiai vertinama kilmės šalies padėtis, trūksta bendros Europos lygmens praktikos, skiriasi administraciniai pajėgumai, ir, galiausiai, tarptautinės apsaugos prašytojai nėra tolygiai pasiskirstę geografiškai. Todėl įvairių valstybių narių teikiamos apsaugos lygis labai įvairus, o dėl šios priežasties toliau vyksta antrinė pabėgėlių migracija Europos Sąjungoje ⁽¹⁵⁾.

4.11 Būtinasis etapas – nagrinėti prieglobsčio prašymus pagal bendrą pagrindą. Komitetas labai daug kartų rekomendavo atsisakyti saugiomis laikomų šalių sąrašų ir pakeisti juos sistema, kuri realiu laiku įvertina trečiojoje šalyje atskiriems asmenims ir visai bendruomenei gresiantį pavojų. Ši priemonė įtraukta į Europos prieglobsčio paramos biuro užduotis. Taikant tokią bendrą vertinimo sistemą reikės vartoti bendras sąvokas, įskaitant apsaugos agentūras ir apsaugą susijusios valstybės teritorijoje.

⁽¹²⁾ 2010 m. balandžio 28 d. EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse būtiniausių reikalavimų (nauja redakcija) (COM(2009) 554 final – 2009/0165 (COD)), pranešėjas Antonello Pezzini).

⁽¹³⁾ OL C 317, 2009 9 11, p. 110.

⁽¹⁴⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 115.

⁽¹⁵⁾ OL C 218, 2009 9 11.

4.12 Komitetas mano, kad nevalstybinės apsaugos agentūros gali teikti naudingas ir kartais trumpuoju laikotarpiu net būtinas paslaugas, ypač siekiant išspręsti humanitarines problemas. Tačiau, Komiteto nuomone, joms negali būti net ir iš dalies patikėta pareiga užtikrinti asmenų apsaugą konkrečios šalies teritorijoje – šios pareigos privalo būti pavedamos tik valstybės įstaigoms. Apsauga šalyje gali būti suteikiama tik tuo atveju, jeigu didžiąją teritorijos dalį kontroliuoja centrinė valdžia, galinti ir norinti užtikrinti vidaus tvarką, būtiniausias viešąsias paslaugas ir tinkamą asmenų teisių apsaugą bei saugumą.

4.13 Komitetas palankiai vertina siekį suderinti dviejų apsaugos statusų (pabėgėlio ir papildomos apsaugos) gavėjams suteikiamas teises. Jis ne kartą pritarė šiam siekiui, kurį įgyvendinant ateityje bus užtikrinama visapusiškesnė apsauga pavojų patiriantiems asmenims ir jiems sudaromos palankesnės sąlygos integruotis Europos Sąjungos valstybėse narėse. Be to, suderinus šiuos du statusus apsaugos lygis ir suteikiamų teisių kokybė⁽¹⁶⁾ neturėtų tiesiogiai ar netiesiogiai sumažėti, veikiau priešingai – turėtų sustiprėti.

4.14 Nacionalinės vyriausybės, vykdydamos savo pareigą administruoti prieglobsčio politiką, negali nustatyti visiškai skirtingos praktikos. Kai kurios valstybės narės, pavyzdžiui, Nyderlandai arba Švedija, šioje srityje sukaupė įvairios gerosios patirties, kuria galima remtis imantis panašių veiksmų kitose šalyse. Gerosios patirties vaidmuo yra nepakankamai vertinamas, o juk ji gali parodyti, kaip prieglobsčio politiką galima įgyvendinti praktiškai, gali padėti sumažinti „eksperimentavimo“ išlaidas nacionaliniu lygmeniu.

Prasmingesnė tarptautinė apsauga

4.15 Šios srities nacionalinė politika ir nacionalinės programos labai skiriasi. Tačiau toks vertinimas intuityvus, nes išsamus šių priemonių tyrimas valstybėse narėse neatliktas. Jeigu nebus išankstinių priemonių, teikti tarptautinę apsaugą bus neprasminga, o ši statusą gavę asmenys bus netiesiogiai diskriminuojami. Komitetas rekomenduoja nacionaliniu lygmeniu rengiant ir įgyvendinant prieglobsčio politiką į šį darbą įtraukti profesines sąjungas ir darbdavių organizacijas.

4.16 Komitetas pritaria, kad į šį mechanizmą būtų įtrauktos nuostatos dėl diplomų ir kvalifikacijų pripažinimo ir lygiavertiškumo, taip pat numatytos priemonės, kuriomis tarptautinės

apsaugos gavėjams sudaromos palankesnės sąlygos dalyvauti profesinio mokymo programose⁽¹⁷⁾. Tai svarbūs žingsniai siekiant užtikrinti šių asmenų ekonominę ir visuomeninę integraciją ir pagerinti jų gyvenimo kokybę. Galimybė patekti į darbo rinką turėtų būti didinama taikant aktyvias kovos su diskriminacija priemones ir skatinant verslą.

Už prieglobsčio politiką atsakingų institucijų stiprinimas ir tinkamas finansavimas

4.17 Komitetas mano, kad Europos prieglobsčio paramos biuras turi pradėti veikti kuo greičiau. Biurui skirtas biudžetas turi jam sudaryti sąlygas plėtoti logistiniu požiūriu sudėtingą ir intensyvią veiklą. Pavyzdžiui, visų pirma jis privalo tobulinti bendrą Europos trečiosiose šalyse kylančio pavojaus vertinimo sistemą – itin svarbią prieglobsčio politikos sudedamąją dalį. Tinkamas biuro finansavimas pabrėžtų Europos lygmeniu veikiančių bendrų institucijų ir bendrų procedūrų naudą. Biuras privalo savo veiksmus derinti su kitomis ES institucijomis ir ypač su valstybių narių vyriausybėmis.

4.18 Įvairių prieglobsčio politikos komponentų finansavimas turi būti persvarstytas. Jis turi būti padidintas ir skirtas priemonėms, kurių rezultatai geriausi ir kuriomis valstybėms narėms suteikiama faktinė pagalba. Solidarumas turi finansinių aspektų, kurių negalima pamiršti. Pavyzdžiui, Europos pabėgėlių fondo biudžetas – beveik 5 mln. eurų – aiškiai per mažas, kad būtų suteikta tinkama parama įgyvendinant prieglobsčio politiką Europos ir nacionaliniu lygmenimis.

4.19 Komitetui nerimą kelia valstybių narių vyriausybių ir FRONTEX agentūros vykdoma praktika, kai iš šalies išsiunčiami asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga⁽¹⁸⁾. Šie vis dažnesni ir vis platesnio masto veiksmai turi būti vykdomi visiškai skaidriai ir prisiimant dėl jų visą atsakomybę⁽¹⁹⁾. Komitetas rekomenduoja, kad FRONTEX ir Europos prieglobsčio paramos biuras bendradarbiautų siekdami užkirsti kelią žmogaus teisių pažeidimams. Išsiunčiant asmenis į šalis ar teritorijas, kuriose jų saugumui gresia pavojus, aiškiai pažeidžiamas negrąžinimo principas.

⁽¹⁷⁾ Žr. 16 išnašą.

⁽¹⁸⁾ Žr. organizacijos Human Rights Watch (HRW) ataskaitą „Pushed Back, Pushed Around Italy's Forced Return of Boat Migrants and Asylum Seekers, Libya's Mistreatment of Migrants and Asylum Seekers“ („Atstumtieji, skriaudžiamieji: Italija priverstinai grąžina laivu atplaukusius migrantus ir prieglobsčio prašytojus, su kuriais Libija blogai elgiasi“), Human Rights Watch, 2009 m.

⁽¹⁹⁾ Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos siekį užtikrinti, kad šios srities procedūros vyktų skaidriai.

⁽¹⁶⁾ 2010 m. balandžio 28 d. EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų bei jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių reikalavimų (nauja redakcija) (COM(2009) 551 galutinis/2 – 2009/0164 (COD), pranešėjas Cristian Pîrvulescu).

4.20 EESRK mano ⁽²⁰⁾, kad reikia ugdyti kvalifikuotus FRONTEX darbuotojus, kad būtų galima geriau:

- koordinuoti valstybių narių operatyvinį bendradarbiavimą,
- parengti bendrus mokymo standartus,
- suteikti valstybėms narėms reikiamą paramą organizuojant asmenų priėmimą ir išsiuntimą, pasitelkiant kultūrinių tarpininkų pagalbą,

— parengti ES nustatytos prieglobsčio humanitarinės teisės pareigūnus.

4.21 Komitetas rekomenduoja, kad prieglobsčio politikos institucinė plėtra būtų paremta aktyvesniu pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimu sprendimų priėmimo procese ir praktinėje veikloje. Šių organizacijų dalyvavimas padidins pasitikėjimą bendra politika ir padės tvariai gerinti taikomas priemones.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

⁽²⁰⁾ 2010 m. balandžio 28 d. EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse būtiniausių reikalavimų (nauja redakcija) (COM(2009) 554 galutinis – 2009/0165 (COD), pranešėjas Antonello Pezzini).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Atvirojo koordinavimo metodo ir socialinės apsaugos sąlygų Europa 2020 kontekste (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/04)

Pagrindinis pranešėjas **Jan OLSSON**

Belgijos Ministro Pirmininko pavaduotoja ir Socialinių reikalų ir visuomenės sveikatos ministrė Laurette Onkelinx 2010 m. balandžio 28 d. raštu ir, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, pirmininkausiančios Belgijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Atvirojo koordinavimo metodo ir socialinės apsaugos sąlygos Europa 2020 kontekste.

2010 m. gegužės 25 d. Komiteto biuras pavedė Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Jan Olsson ir priėmė šią nuomonę 61 nariui balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina pirmininkaujančios Belgijos iniciatyvą pasinaudoti horizontaliąja socialinės apsaugos sąlyga ir tvirtesniu atvirojo koordinavimo metodu (AKM), nes taip pabrėžiama, kad **socialinė sanglauda neturi atsilikti nuo tvirtesnio ekonominės politikos koordinavimo** siekiant visų strategijos **Europa 2020** tikslų.

1.2 Labai svarbus **realus organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas visais etapais ir lygiais**, kad būtų užtikrintas veiksmingas horizontaliosios sąlygos ir AKM taikymas. EESRK siūlo Komisijai parengti metinę tokio dalyvavimo „**valdymo ataskaitą**“. EESRK gali padėti ją parengti ir dar siūlo bandomuosius dalyvavimo projektus finansuoti iš PROGRESS programos. Be to, Komitetas siūlo parengti AKM **Dalyvaujamojo valdymo geros praktikos kodeksą**.

1.3 EESRK pabrėžia didelę koordinavimo proceso, kuris apima **visų tikslų ir politikos sričių sąveiką**, būtinybę. **Tai turėtų būti visa apimančia gaire** įgyvendinti socialinės apsaugos sąlygą ir AKM. Komisija turėtų inicijuoti šį koordinavimą, jai turėtų padėti Socialinės apsaugos komitetas ir Užimtumo komitetas. Abu komitetai turėtų leisti dalyvauti ir išorės suinteresuotiesiems subjektams.

1.4 **Horizontalioji socialinės apsaugos sąlyga turi būti įgyvendinta veiksmingai. Socialinio poveikio vertinimai** turėtų apimti **visas dešimt integruotų** užimtumo ir ekonominės politikos **gairių**, kurios turės būti paskelbtos ir integruotos į AKM procesą. Dėmesys turėtų būti nukreiptas į poveikį užimtumui, skurstančių žmonių skaičių ir socialinę riziką.

1.5 EESRK remia **tvirtesnį AKM**, kad šios krizės metu užimtumo, socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties sritys nebūtų pamirštos. AKM **turėtų būti labiau orientuotas į vietos lygį**, taip susiejant jį su tiksliniais veiksmais, įgyvendinamais Europos socialiniam fondu remiant. Tarpusavio vertinimai,

pagrįsti abipusiu mokymusi, turėtų sudaryti galimybes parengti **nacionalinius socialinės sanglaudos planus**. Be to, nustatant rodiklius pagrindinis dėmesys turėtų būti kreipiamas į **kokybinius gerovės kriterijus**. EESRK remia **Europos kovos su skurdu platformą**, tačiau mano, kad AKM ir horizontalioji sąlyga taip pat gali padėti vystyti kitas pavyzdines iniciatyvas.

2. Bendroji informacija

2.1 ES pirmininkaujanti Belgija paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę tema „Kaip būtų galima Europos socialinę sanglaudą įgyvendinti pasitelkus strategiją „Europa 2020“ ir sustiprinus atvirąjį koordinavimo metodą, koks galėtų būti praktinis horizontaliosios socialinės apsaugos sąlygos vaidmuo Europos politikos socialinio matmens srityje ir kaip būtų galima tai įgyvendinti?“

2.2 Nuomonė bus aptariama 2010 m. rugsėjo 14–15 d. įvyksiančioje pirmininkaujančios Belgijos konferencijoje „ES koordinavimas socialinėje srityje atsižvelgiant į Europa 2020“.

2.3 Europos Komisija savo komunikate „Europa 2020“ pabrėžia būtinybę įtraukti socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės atstovus visais lygiais. Jame teigiama, kad „**reikėtų taip pat įtraukti ir Ekonomikos ir socialinių reikalų ir Regionų komitetus**“.

2.4 Kad būtų įgyvendinta strategija „Europa 2020“, birželio 17 d. Europos Vadovų Taryba susitarė dėl penkių pagrindinių tikslų (užimtumo lygio, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, šiltnamio efektą sukeliančių dujų, švietimo ir socialinės aprėpties) ir padarė išvadą, kad visi jie tarpusavyje susiję bei vienas kitą paremia. Pagrindas „tvirtesniai ekonomikos valdymui“ buvo padėtas pirmenybę suteikus „sustiprintam ūkio politikos derinimui“. Veiksmingi stebėsenos mechanizmai yra itin svarbūs sėkmingam tikslų įgyvendinimui. Taryba pritarė siekiui 20 mln. žmonių panaikinti skurdo grėsmę ir leisti valstybėms narėms pačioms nustatyti savo tikslus remiantis bent

vienu iš trijų rodiklių: skurdo grėsmė, materialiniai nepritekliai ir namų ūkiai, kurių nė vienas narys nedirba.

2.5 „Europa 2020“ užsimenama apie ES lygio ir nacionalinių priemonių derinį siekiant „pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo“. Dešimt integruotų ekonominės ir užimtumo politikos gairių remia penkis pagrindinius tikslus, be to, turi būti inicijuotos septynios pavyzdinės iniciatyvos. Valstybės narės nustatys nacionalinius tikslus ir įgyvendinimo priemones, kuriomis atsižvelgs į nacionalines aplinkybes, taip pat parengs nacionalines reformų programas (NRP).

2.6 Horizontalioji „socialinės apsaugos sąlyga“ (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 9 straipsnis) buvo įtraukta į Lisabonos sutartį ir ji skamba taip: „Nustatydama ir įgyvendindama savo politikos kryptis ir veiksmus, Sąjunga atsižvelgia į reikalavimus, susijusius su didelio užimtumo skatinimu, tinkamos socialinės apsaugos užtikrinimu, kova su socialine atskirtimi, aukšto lygio švietimu, mokymu ir žmonių sveikatos apsauga“.

2.7 Ši sąlyga siejasi su kitomis horizontaliosiomis Sutarties sąlygomis (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 8, 10, 11 ir 12 straipsniais) – lyčių lygybės, aplinkos ir vartotojų teisių apsaugos – kurios pirmą kartą buvo įtrauktos į Amsterdamo sutartį, ir kovos su diskriminacija – įrašyta į Lisabonos sutartį.

2.8 Atvirasis koordinavimo metodas (AKM) 2000 m. buvo apibūtinamas kaip Lisabonos strategijos priemonė. Trumpai tariant, Taryba nustatė tikslus, kurie įtraukti į nacionalinius veiksmų planus ir reformų programas, o pažanga vertinama lyginamąja analize, rodikliais, tarpusavio vertinimais ir keičiantis geriausios praktikos pavyzdžiais. Lisabonos sutartyje taip pat numatytas teisinis pagrindas AKM modelio taikymui tam tikrose politikos srityse (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 149, 153, 156, 168, 173 ir 181 straipsniai).

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kad Europa atsigautų iš dabartinės gilios ekonomikos ir socialinės krizės, ji siekia tvirčiau koordinuoti ekonominę politiką. EESRK pabrėžia, kad socialinė pažanga neturi atsilikti nuo ekonominių reformų, jeigu siekiama visų strategijos „Europa 2020“ tikslų. Todėl būtina susieti tarpusavyje strategijos ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį matmenis. Integruotoms, viena kitą papildančioms politikos sritims prireiks, kad visos priemonės būtų visapusiškai panaudotos, koordinuojamos ir sustiprintos.

3.2 Atsižvelgdamas į tai, EESRK palankiai vertina pirmininkaujančios Belgijos dėmesį valdymui ir socialinei sanglaudai, pabrėžiant horizontaliąją socialinę sąlygą ir tvirtesnę AKM.

Toks dėmesys turėtų būti ilgalaikis. Komitetas primygtinai ragina Vengrijos vyriausybę savo pirmininkavimo laikotarpiu šiam klausimui suteikti pirmenybę.

3.3 Be to, Komitetas nori pabrėžti, kad turėtų būti atsižvelgta į Pagrindinių teisių chartijos nuostatas, kai sustiprinamos priemonės socialinei pažangai siekti.

3.4 EESRK nuolat pabrėžia, kad realus piliečių ir organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas visais proceso etapais ir lygiais yra neatsiejama valdymo dalis. Socialiniai partneriai ir kiti atitinkami suinteresuotieji subjektai turėtų susitarti dėl ekonominių ir socialinių reformų, taip padidindami galimybes pasiekti pagrindinius tikslus.

3.5 EESRK pabrėžia, kad labai svarbu aktyviau įtraukti socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės atstovus nustatant nacionalinius tikslus ir rengiant nacionalines reformų programas bei stiprinant AKM ir įgyvendinant horizontaliąją socialinės apsaugos sąlygą. Komisija ir Taryba, patvirtindamos tikslus ir vertindamos pažangą, taip pat turėtų atsižvelgti į organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę.

3.6 Strategija „Europa 2020“ turi būti įgyvendinta visais teritoriniais lygiais. „Iš apačios į viršų“ paremtas požiūris turėtų sąveikauti su ES iniciatyvų modeliu „iš viršaus į apačią“, kai formuojama ir įgyvendinama ES socialinė politika. Todėl organizuota pilietinė visuomenė turi kurti realias ir veiksmingas partnerystes su regioniniais ir vietos parlamentais ir (arba) valdžios institucijomis, kad nustatytų regioninius tikslus ir apibrėžtų atitinkamas politines priemones. Tai susiję su veiksmingu partnerystės principo, kuriuo ateityje turėtų būti remiamasi naudojant ir skirstant ES struktūrinius fondus, įgyvendinimu, taip pasinaudojant strategijos „Europa 2020“ ir Europos socialinio fondo (ESF) sąveika (¹).

3.7 Be to, EESRK palankiai vertina aktyvų nacionalinių ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų ir panašių organizacijų dalyvavimą.

3.8 EESRK siūlo, kad kartu su metinėmis pažangos ataskaitomis dėl NRP valstybėse narėse, Europos Komisija turėtų rengti „valdymo ataskaitą“, pagrįstą AKM dalyvaujamojo valdymo ir horizontaliąją socialinę sąlygą, dėl kurios turėtų būti konsultuojamasi su Europos Parlamentu, EESRK ir RK. EESRK galėtų pasinaudoti savo nacionalinių ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų tinklu ir panašiomis organizacijomis tam, kad stebėtų organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą. EESRK net galėtų skelbti savo ataskaitas.

(¹) ECO/258, „Veiksminga partnerystė ES sanglaudos politikos srityje“, pranešėjas Jan Olsson.

3.9 Itin būtinas yra koordinavimo procesas, apimantis pagrindinių tikslų, integruotų gairių ir pavyzdinių iniciatyvų tarpusavio sąveiką. Komisijai tenka strategiškai svarbus vaidmuo inicijuoti šį „koordinavimo proceso koordinavimą“. Integruotos gairės turėtų būti „integruotos“ tikrąja žodžio prasme, o tai reiškia, kad visa politika turėtų būti nuosekli ir nukreipta į visus tikslus. Tokia integracija turėtų būti visa apimančia gaire nustatant horizontaliosios socialinės apsaugos sąlygos įgyvendinimo ir AKM sustiprinimo mechanizmą. Kad sąsaja tarp šių dviejų priemonių taptų glaudesnė, horizontaliosios socialinės sąlygos įgyvendinimo rezultatai turėtų būti įtraukti į AKM procesą.

3.10 Todėl EESRK tvirtai remia 2010 m. gegužės 21 d. pateiktą pasiūlymą Socialinės apsaugos komiteto (SAK) dokumente dėl naujosios Europos strategijos ⁽²⁾. SAK nori, kad horizontalioji socialinės apsaugos sąlyga būtų įtraukta į ekonominės politikos gairių preambulę. Joje teigiama, kad teminis vertinimas ir su socialiniu matmeniu susijusios pažangos ataskaitų teikimas yra būtina integruotos „Europa 2020“ vizijos savybė.

3.11 EESRK vertina SAK ir Užimtumo komiteto (EMCO) atliktą darbą ir mano, kad jų vaidmuo turėtų būti didesnis, kai stiprinamos socialiniam matmeniui įgyvendinti skirtos priemonės. EESRK siūlo, kad ne tik vyriausybės būtų atstovaujamos komitetuose, bet ir socialiniai partneriai bei kitos susijusios pilietinės visuomenės organizacijos. EESRK siūlo komitetams reguliariau rengti susitikimus su šių Europos ir valstybių narių lygmens suinteresuotųjų subjektų atstovais. Be to, SAK ir EMCO dalyvaujantys vyriausybės atstovai privalo organizuoti konsultacijas bei jose dalyvauti su socialiniais partneriais ir kitais susijusiais savo šalių pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais.

3.12 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui parengti komunikacijos priemonės, skirtas piliečiams, darbuotojams, įmonėms ir jiems atstovaujančioms organizacijoms įtraukti. Komisijos iniciatyva įvertinti socialinę tikrovę gali tapti vienu iš pavyzdžių ir galėtų būti parengta ilgesniam laikui, taip pat taikoma ir vietos lygiu. Tačiau socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos pačios turi aktyviai ieškoti būdų, kaip būtų galima taikyti horizontaliąją socialinės apsaugos sąlygą ir AKM. Todėl EESRK siūlo tokius bandomuosius projektus finansuoti iš PROGRESS programos.

4. Konkretios pastabos dėl horizontaliosios socialinės apsaugos sąlygos

4.1 Horizontaliųjų sąlygų dėl aplinkos, lyčių lygybės ir vartotojų teisių apsaugos, kurios Sutartyje jau įrašytos prieš daugiau kaip dešimt metų, poveikis pirmiausia yra neoficialus.

4.2 EESRK pabrėžia, kad socialinio poveikio vertinimai yra esminė strategijos „Europa 2020“ stebėsenos dalis. Jie turėtų tapti veiksminga socialinės rizikos vertinimo priemone, turėtų būti skelbiami ir aptariami viešai. EESRK nori pabrėžti, kad pirmiausia turėtų būti vertinamas poveikis užimtumui ir žmonių, kuriems gresia skurdas, skaičiui.

4.3 To turėtų imtis Komisija, kuriai turėtų padėti SAK ir EMCO. Turėtų aktyviai dalyvauti Europos socialiniai partneriai ir kiti pagrindiniai suinteresuotieji subjektai. Nuomonės turėtų būti skelbiamos kartu su vertinimais (juos pridedant). Atsižvelgiant į tai, reikėtų atkreipti dėmesį, kad Komisija jau sukūrė socialinio poveikio vertinimo priemonės pasitelkusi integruotą poveikio vertinimą, tačiau jų naudos demonstravimas ir taikymas dar nėra pakankamo lygio.

4.4 EESRK nuomone, reikia užtikrinti, kad ekonominė politika ir biudžeto konsolidavimas lemtų didesnį užimtumo lygį, mažesnę skurstančių žmonių skaičių ir geresnes socialines teises. Todėl pirmiausia socialiniai vertinimai turėtų apimti visas dešimt integruotų užimtumo ir ekonominės politikos gairių. Tačiau prireikus turėtų būti įvertintos ir kitos priemonės penkiems pagrindiniams tikslams pasiekti.

4.5 Socialinio poveikio vertinimai turėtų būti atliekami ir nacionaliniu, ir regioniniu lygiu.

4.6 Iki 2010 m. gruodžio mėn. turėtų būti parengta pradinė ataskaita, kad ji galėtų būti įtraukta į pirmąjį metinį strategijos „Europa 2020“ persvarstymą.

5. Konkretios pastabos dėl AKM

5.1 EESRK dažnai kritikuodavo AKM, kad nebuvo pasiekta lauktų rezultatų. Šis metodas neveiksmingas ir nematomas nacionaliniu lygiu. Jis nepakankamai įtraukia socialinius partnerius ir kitas pilietinės visuomenės organizacijas.

5.2 Kita vertus, buvo pastebėta, kad padėtis pagerėjo, pirmiausia socialinės aprėpties srityje, ir EESRK jau kelete nuomonių tvirtai parėmė nuostatą AKM taikyti naujoms politikos sritims (pavyzdžiui, sveikatos, jaunimo politikos, demografinių pokyčių, imigracijos ir prieglobsčio).

5.3 EESRK tvirtai laikosi nuomonės, kad dabartinės krizės metu AKM turėtų būti sustiprintas siekiant užtikrinti, kad nebūtų pamiršta socialinė apsauga ir socialinės aprėpties politika.

⁽²⁾ Taryba 9964/10.

5.4 EESRK visapusiškai remia „Europos kovos su skurdu platformos“ sukūrimą, laikydamas ją priemone, kuri paskatins įmones, darbuotojus ir plačiąją visuomenę aktyviau įsipareigoti sumažinti socialinę atskirtį praktinėmis priemonėmis. Platforma ir AKM papildys vienas kitą. Tačiau EESRK mano, kad AKM gali padėti plėtoti kitas pavyzdines iniciatyvas, ypač tais atvejais, kai atliekami horizontaliosios sąlygos socialinio poveikio vertinimai.

5.5 EESRK siūlo sustiprinti AKM nustatant valstybių narių lygiu privalomus tikslus, kad būtų įgyvendinta strategija „Europa 2020“. Toks požiūris jau yra pabrėžtas kelete EESRK nuomonių, pavyzdžiui, neseniai parengtoje nuomonėje dėl užimtumo gairių⁽³⁾, kurioje raginama nustatyti gerokai aukštesnius ir lengviau įvertinamus tikslus užimtumo, švietimo ir socialinės aprėpties srityse, kartu geriau koordinuojant politiką. Be to, EESRK ryžtingai pritaria kas dveji metai vykstančioje konferencijoje Florencijoje pateiktam reikalavimui, kad į strategiją „Europa 2020“ būtų įtraukti konkretūs rodikliai, kurie būtų skirti įvertinti ankstyvojo ugdymo poveikį sumažinant socialinę atskirtį vėlesniame gyvenimo etape.

5.6 Tačiau vis tik EESRK pabrėžia, kad kai valstybės narės gali nevaržomai pasirinkti tinkamiausius rodiklius (žr. pirmiau 2.4 punktą), po AKM turėtų būti atlikta visų susijusių rodiklių lyginamoji analizė. Nė vienai valstybei narei neturėtų būti sudaryta galimybė vengti pagrindinių ES tikslų. EESRK nuomone, žmonių, kuriems pagal santykinį pajamų rodiklį⁽⁴⁾, kyla skurdo pavojus, skaičius yra aktualus kiekvienai valstybei narei. Be to, svarbu, kad nacionaliniai tikslai būtų nustatyti remiantis iš tikrųjų vykdomu dalyvaujamuoju dialogu su suinteresuotaisiais subjektais.

5.7 EESRK mano, kad turėtų būti geresnės paskatos valstybėms narėms vykdyti savo įsipareigojimus, pavyzdžiui, pasitelkiant aiškesnes sąsajas su asignavimais iš ESF. Toks požiūris taptų tvirtesnis, jeigu ESF veiklos programos būtų dar labiau nukreiptos į socialinę aprėptį, pagrįstą veiksminga partneryste su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis.

5.8 AKM turėtų būti labiau orientuotas į „vietos lygį“, rengiant vietos ir regionų veiksmų planus kartu su vietos valdžios institucijomis ir organizacijomis, taip atspindėdamas dalyvaujamojo pobūdžio „iš apačios į viršų“ principą bei partnerių ir politikos sričių derinimą, taip pat pasinaudojant struktūriniais fondais. Tokiu būdu decentralizuojant metodą padidėtų politikos integracijos, kuri labai reikalinga, prestižas.

5.9 EESRK tvirtai laikosi nuomonės, kad remiantis rodikliais, tarpusavio vertinimu, abipusiu mokymusi ir keitimusi geros praktikos pavyzdžiais turėtų būti atliekama AKM dalyvaujamojo valdymo – visų pirma organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimo – lyginamoji analizė. EESRK siūlo Komisijai ir Socialinės apsaugos komitetui, kartu su svarbiausiais Europos suinteresu-

taisiais subjektais, tokią lyginamąją analizę parengti kaip Geros praktikos kodeksą. Ji galėtų remtis tokiais kriterijais⁽⁵⁾:

- dialogo struktūra,
- turėtų dalyvauti visi susiję suinteresuotieji subjektai,
- dialogo tipas – turėtų būti skatinamas ne tik informavimas ir konsultacijos, bet ir tikras dalyvavimas,
- regionų ir (arba) vietos lygio dalyvavimas pasitelkiant dalyvavimu pagrįstus veiksmų planus, kt.,
- nacionalinių ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų dalyvavimas,
- suinteresuotųjų subjektų savalaikiu dalyvavimu visais politikos ciklo etapais,
- dialogo išvadų įforminimu dokumentais,
- nacionalinių ir (arba) regioninių tikslų nustatymu,
- rodiklių nustatymu ir stebėjimu,
- suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu tarpusavio vertinimuose, abipusiuose mokymuose ir geriausios praktikos pavyzdžių nustatymu,
- suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu praktinėse priemonėse, kad būtų skatinamas užimtumas ir socialinė aprėptis.

5.10 Turėtų būti nustatyta aiški sąsaja tarp pasiūlymų, pagrįstų „bendrąsiais principais“ ir AKM. Bendrieji principai – tai valstybėms narėms skirtos rekomendacijos, kurios, pavyzdžiui, buvo taikomos vykdančios ES politiką dėl teminių lankstumo ir užimtumo garantijų, aktyviosios aprėpties ir aktyvaus senėjimo strategijų.

5.11 Remiantis AKM rezultatais galiausiai turėtų būti rengiami pasiūlymai taikyti kitas priemones, pavyzdžiui, valstybių narių „glaudesnį tarpusavio bendradarbiavimą“, taikyti Bendrijos metodą ir kitas priemones.

⁽³⁾ Žr. 2010 m. gegužės 27 d. EESRK nuomonę dėl Užimtumo politikos gairių, pagrindinis pranešėjas Wolfgang Greif, CESE 763/2010.

⁽⁴⁾ Kai skurdo riba yra mažiau kaip 60 proc. pajamų vidurkio.

⁽⁵⁾ Žr. taip pat „ES politikos koordinavimas po 2010 m. Naujos valdymo struktūros link“. Jonathan Zeitlin.

5.12 EESRK pabrėžia, kad rodikliai turėtų apimti ne tik ekonominės veiklos rezultatus; reikėtų nustatyti ir visuomenės gerovės rodiklius, kuriuos pasiūlė J. Stiglitz komisija ⁽⁶⁾. EESRK jau anksčiau yra nustatęs kiekybinius ir kokybinius socialinės politikos rodiklius, pavyzdžiui, dėl lyčių lygybės, jaunimo užimtumo, skurstančių dirbančiųjų, žmonių su negalia, kokybiškų darbo vietų, vaikų ir jaunimo skurdo, pajamų pasiskirstymo, minimalios algos ir (arba) minimalių pajamų sistemų bei galimybių pasinaudoti sveikatos ir socialinėmis paslaugomis. Buvo pasiūlytas ir praktiškai pritaikomas „gyvenimo kokybės“ rodiklis, apimantis šešias skirtingas sritis ⁽⁷⁾. Be to, buvo pasiūlyti kokybiniai rodikliai, kuriais įvertinamos galimybės ir kokybė, susijusi su žmonių dalyvavimu ir palankiomis vartotojų sąlygomis.

5.13 Kadangi rodikliai turi būti nustatinėjami Europos, nacionaliniu ir regioniniu lygiu, EESRK pabrėžia, kad suinteresuotieji subjektai turėtų būti pakviesti dalyvauti kuriant ir vertinant rodiklius.

5.14 EESRK manymu, svarbu, kad valstybės narės nuolat praneštų apie kiekvieno tikslo įgyvendinimo pažangą pasinaudamos palyginamais, bet koreguojamais Europos rodikliais,

ne tik tam, kad būtų galima parengti lyginamąją lentelę, kaip siūloma W. Kok pranešime ⁽⁸⁾, bet ir tam, kad ir nacionaliniai bei vietos subjektai galėtų juos panaudoti kaip diagnostinę priemonę gerindami padėtį ir savarankiškai koreguodami veiksmus.

5.15 Veiksmingas abipusis mokymasis ir geriausios praktikos pavyzdžių perdavimas bei neteisėkūros priemonių panaudojimas turi apimti visų lygių sprendimus priimančius asmenis. Kadangi socialiniai partneriai ir kiti susiję pilietinės visuomenės suinteresuotieji subjektai turi išskirtinių žinių ir plačią socialinės ir užimtumo politikos patirtį, jie turi dalyvauti nustatant ir įvertinant geriausios praktikos pavyzdžių, pirmiausia novatoriškų priemonių perdavimo galimybes.

5.16 Valstybių narių tarpusavio vertinimai turėtų būti sustiprinti įtraukiant socialinius partnerius ir kitus suinteresuotuosius subjektus. Vertinimai, pagrįsti abipusiu mokymusi ir geriausia praktika, turėtų leisti parengti valstybėms narėms, teikiančioms socialinės sanglaudos planą, skirtas viešąsias rekomendacijas.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁶⁾ Ekonominės veiklos ir socialinės pažangos vertinimo komisija.

⁽⁷⁾ Žr. 2008 m. spalio 22 d. EESRK nuomonę „Ne vien tik BVP. Tvaraus vystymosi rodikliai“, pranešėjas Martin Siecker, OL C 100, 2009 4 30, p. 53–59.

⁽⁸⁾ „Susiduriant su sunkumais: Lisabonos strategija augimui ir užimtumui“, Wim Kok vadovaujamos aukšto lygio grupės pranešimas, 2004 m. lapkričio mėn.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Socialinių išmokų ateities

(2011/C 44/05)

Pranešėjas **Xavier VERBOVEN**

Belgijos Ministro pirmininko pavaduotoja ir socialinių reikalų ir visuomenės sveikatos ministrė Laurette ONKELINX, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, pirmininkauti besirengiančios Belgijos vardu 2010 m. balandžio 29 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Socialinių išmokų ateities.

2010 m. gegužės 25 d. Komiteto biuras pavedė Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Xavier VERBOVEN ir priėmė šią nuomonę 66 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK džiaugiasi, kad socialinių išmokų klausimas nagrinėtas Belgijos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai laikotarpiu surengtoje specialioje konferencijoje. Komitetas pripažįsta, kad socialinė apsauga yra svarbi persikirstymo, socialinės sanglaudos ir solidarumo priemonė, todėl Europos kūrimo procese jai turi būti skiriamas didelis dėmesys. Pagrindinės socialinės teisės visų pirma užtikrina galimybes gauti tinkamas socialines pajamas kilus tam tikrai socialinei rizikai arba socialinę pagalbą ir paramą aprūpinant būstu visiems neturintiems pakankamai išteklų. EESRK primena, kad 2009 m. lapkričio 30 d. EESRK priėmė deklaraciją, kurioje prašo Komisijos įgyvendinti Socialinių veiksmų programą⁽¹⁾ siekiant užtikrinti, kad pagrindinės socialinės teisės būtų garantuojamos taip pat, kaip ir konkurencijos taisyklės ir ekonominės laisvės.

1.2 EESRK norėtų pažymėti, kad socialinė politika yra produktyvus veiksnys. Komitetas dar kartą primena, kad tinkamai parengta socialinė ir darbo rinkos politika padeda skatinti tiek socialinį teisingumą, tiek ekonomikos veiksmingumą ir produktyvumą. Europos socialinio modelio esmė grindžiama ekonominio veiksmingumo ir socialinės pažangos darna⁽²⁾. Piliečių dalyvavimas Europos projekte priklausys nuo šiose skirtingose srityse įgyvendinamos politikos veiksmingumo. Be to, negalima pamiršti, kad socialinė politika atlieka labai svarbų ekonomiką stabilizuojančio veiksnio vaidmenį tiek esant palankioms aplinkybėms, tiek susiklosčius nepalankiai ekonominei konjunktūrai⁽³⁾.

1.3 Dėl ekonomikos ir socialinės krizės dabar kaip niekada reikalinga plataus užmojo Europos strategija iki 2020 m. Šioje naujoje strategijoje, kurią parengė Komisija⁽⁴⁾, 2010 m. birželio 17 d. priėmė Europos Vadovų Taryba, o šių metų rugsėjo mėnesį formaliai patvirtins Europos Parlamentas, nagrinėjamos

keturios sritys: žinios ir inovacijos, tvaresnė ekonomika, užimtumo lygio kėlimas ir socialinė įtrauktis. EESRK pritaria šiam įvairiapusiam požiūriui, kuriuo siekiama paremti *pažangų, tvarų ir integracinį* augimą, tačiau apgailestauja, kad ankstesnėje Komiteto nuomonėje dėl Lisabonos strategijos ateities po 2010 m. pateiktos rekomendacijos neturėjo poveikio tam tikroms sritims, kuriose pastebėta trūkumų. Todėl visų pirma reikėtų parengti „*gaires, kuriose būtų numatyti kiekybiškai įvertinami lyčių lygybės tikslai, sprendžiama menką socialinę apsaugą suteikiančių darbo vietų problema, perėjimas prie nedidelį CO₂ kiekį išskiriančių technologijų ekonomikos, kova su skurdu (taip pat ir dirbančių asmenų), socialinės atskirties prevencija (pvz., derama parama netekusiam darbo asmeniui arba asmens, kuris tapo nedarbingas, galimybės gauti viešąsias paslaugas)*“⁽⁵⁾.

1.4 EESRK palankiai vertina tai, kad strategijoje „Europa 2020“ viena iš gairių specialiai skirta socialinei įtraukčiai ir kovai su skurdu įsipareigojant panaikinti bent 20 mln. žmonių skurdo ar atskirties grėsmę⁽⁶⁾. Kadangi 2010 m. paskelbti Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metai, būtina imtis reikiamų priemonių, kurios padėtų įveikti skurdą jį patiriantiems asmenims.

1.5 Taryba mano, kad geriausia priemonė įveikti atskirtį – turėti galimybę gauti ilgalaikę, kokybišką ir deramą darbo užmokestį garantuojančią darbo vietą. Siekiant sukurti įtraukią darbo rinką reikėtų patvirtinti struktūrą gerinančias priemones⁽⁷⁾. EESRK primena, kad plėtojant socialinį dialogą 2009 m. gruodžio 9 d. pasirašytas bendrasis susitarimas dėl įtraukios darbo rinkos. Šiame bendrajame susitarime pabrėžiamas socialinių partnerių siekis skatinti įtraukias darbo rinkas, kuo geriau panaudoti darbo jėgos potencialą Europoje, didinti užimtumo lygį, gerinti užimtumo kokybę, įskaitant mokymą ir įgūdžių ugdymą.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė, OL C 27, 2009 2 3.

⁽²⁾ EESRK nuomonė, OL C 309, 2006 12 16.

⁽³⁾ Europos Komisija, Socialinės apsaugos komitetas, 2010 m. bendra socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties ataskaita, rankraštis 2010 m. vasaris.

⁽⁴⁾ Komisijos komunikatas COM (2010) 2020.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė, OL C 128/3, 2010 5 18, p. 4.4.

⁽⁶⁾ 2010 m. birželio 17 d. Europos Vadovų Tarybos išvados, EUCO 13/10.

⁽⁷⁾ Žr. 5 išnašą.

1.6 EESRK pritaria 2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties išdėstyta nuomonei⁽⁸⁾: „aktyvi įtrauktis neturi pakeisti socialinės įtraukties, nes pažeidžiamos grupės, negalinčios dalyvauti darbo rinkoje, turi teisę į orų gyvenimą ir visavertį dalyvavimą visuomenės veikloje, taigi ir į minimalias pajamas bei prieinamas ir įperkamas kokybiškas socialines paslaugas, nepaisant asmens gebėjimo dalyvauti darbo rinkoje“.

1.7 EESRK primena, kad savo 1989 m. liepos 12 d. nuomoneje dėl skurdo⁽⁹⁾ ragino nustatyti minimalią socialinę garantiją, kuri kartu užtikrintų minimalią socialinę apsaugą skurstantiesiems ir būtų jų socialinei reintegracijai būtinas svirtis. Apgailėstauja, kad pagal šią nuomonę ir 1992 m. birželio 24 d. Tarybos rekomendaciją dėl pakankamų išteklių ir pašalpų socialinės apsaugos sistemose bendrųjų kriterijų⁽¹⁰⁾ iki šiol nesiimta atitinkamų veiksmų. Todėl EESRK mano, kad socialinės apsaugos srityje turėtų būti numatyta laipsniškai įvesti pakankamų išteklių ir pašalpų garantiją taikant naują priemonę, kuri nustatant būtų atsižvelgta į nacionalinius ypatumus ir kuri veiksmingai paremtų įvairiose valstybėse narėse įgyvendinamą kovos su skurdu politiką. Šiuo požiūriu strategijoje „Europa 2020“ numatytas skurdo mažinimo tikslas yra svarbus svirtis.

1.8 Pajamas pakeičiančių socialinių išmokų klausimu EESRK pabrėžia, kad socialinės apsaugos srityje taikant atvirąjį koordinavimo metodą šiuo metu ne visoms išmokoms skiriamas deramas dėmesys. Apibrėžiant tikslus, taikant bendrus rodiklius ir keičiantis gerąja patirtimi šiuo metodu siekiama reformuoti socialinės apsaugos sistemas kovos su skurdu ir socialine atskirtimi, taip pat pensijų, sveikatos ir ilgalaikės priežiūros srityse. Pasirodo, kad įgyvendinant šį svarbų procesą neatsižvelgiama į bedarbio pašalpas, nedarbingumo išmokas, motinystės pašalpas, taip pat į išmokas, kurias gauna neįgalūs asmenys, nukentėjusieji nuo nelaimingo atsitikimo darbe ar sergantieji profesinėmis ligomis. EESRK rekomenduoja išplėsti socialinės apsaugos srityje taikomą atvirąjį koordinavimo metodą, kad būtų apimamos visos pajamas pakeičiančios socialinės išmokos. Komitetas visų pirma siūlo įvesti stebėsenos sistemą, kuri padėtų nustatyti tinkamą skiriamų išmokų lygį.

1.9 EESRK primena, kad mūsų socialinės apsaugos sistemų modernizavimas turi būti vykdomas užtikrinant veiksmingą paskatų, padedančių didinti darbo pasiūlą, ir priemonių, skirtų užtikrinti tinkamą socialinę apsaugą garantuojant šios srities išlaidų veiksmingumą, pusiausvyrą. Dėl pirmojo aspekto Komitetas norėtų pabrėžti, kad pajamos neturėtų būti vienintelis rodiklis, į kurį reikėtų atsižvelgti. Svarbų vaidmenį turi atlikti ir kiti veiksniai, pavyzdžiui, vaikų priežiūros paslaugų teikimas, veiksmingumas ir kokybė, priemonės, gerinančios žmonių su negalia prieigos sąlygas, darbo ieškančių asmenų įdarbinimo,

mokymo, švietimo ir visuomenės sveikatos infrastruktūra⁽¹¹⁾. Todėl EESRK dar kartą pabrėžia, jog nori, kad būtų stiprinamas atvirasis koordinavimo metodas įgyvendinant įvertinamus socialinės apsaugos tikslus, visų pirma susijusius ne tik su pajamas pakeičiančių socialinių išmokų ar draudimo garantijų normomis, bet ir su galimybe naudotis viešosiomis paslaugomis⁽¹²⁾. Be to, Komitetas konstatuoja, kad taikant atvirąjį koordinavimo metodą socialinės apsaugos srityje neskiriamas deramas dėmesys aktyvumo didinimo sistemų sklaidai. Komitetas rekomenduoja Socialinės apsaugos komitetui parengti ataskaitą ir nustatyti, ar šiomis aktyvumą skatinančiomis priemonėmis iš tiesų užtikrinama solidarumo, atsakomybės ir sanglaudos vertybių pusiausvyrą.

1.10 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad svarbų vaidmenį galėtų atlikti pilietinės visuomenės atstovai ir socialiniai partneriai sprendžiant visus su socialinės apsaugos sistemos modernizavimu susijusius klausimus, taip pat stiprinant atvirąjį koordinavimo metodą, kuris yra demokratinio proceso išraiška.

2. Įžanga ir aplinkybės

2.1 Socialinė apsauga yra svarbi persikirstymo ir solidarumo priemonė, už kurios organizavimą ir finansavimą atsako valstybės narės. Kadangi visose valstybėse narėse socialinė sistema veikia skirtingai, jai būdinga labai didelė įvairovė. Socialinė apsauga yra labai svarbus Europos projekto aspektas: tai nurodoma Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 9 straipsnyje⁽¹³⁾ ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos⁽¹⁴⁾ 34 straipsnyje, kuriame pripažįstama ir gerbiama:

— pirma, teisė gauti socialinio draudimo pašalpas ir naudotis socialinėmis paslaugomis, užtikrinančiomis apsaugą motinystės atveju, susirgus, patyrus nelaimingą atsitikimą darbe, esant išlaikytiniu ar sulaukus senatvės, taip pat netekus darbo;

— antra, teisė į socialinę paramą ir paramą aprūpinant būstu, kurios leidžia užtikrinti tinkamas gyvenimo sąlygas visiems neturintiems pakankamai lėšų.

2.2 Socialinės apsaugos tikslas – ne tik užtikrinti deramas pajamas ekonomiškai neaktyviems asmenims arba kilus tam tikrai socialinei rizikai, bet ir aktyviai užtikrinti apsaugą profesinės veiklos keitimo laikotarpiu, visų pirma sudaryti sąlygas sėkmingai integruotis į darbo rinką.

⁽⁸⁾ 2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento rezoliucija, 2008/2335(INI).

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė, 1989 8 28, OL C 221 ir 2010 5 18 OL C 128/15.

⁽¹⁰⁾ 1992 m. birželio 24 d. Tarybos rekomendacija 92/441/EEB, 1992 8 26, OL L 245.

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė, OL C 302/86, 2004 12 7.

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė, 2010 5 18, OL C 128 ir 2004 12 7, OL C 302/86.

⁽¹³⁾ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 9 straipsnis, 2008 5 9, OL C 115.

⁽¹⁴⁾ Pagrindinių teisių chartija, OL C 364, 2000 12 18.

2.3 2008 m. finansų krizės laikotarpiu socialinės apsaugos sistemos ne tik padėjo apsaugoti Europos piliečius nuo sunkiausių finansų krizės pasekmių, bet ir atliko anticiklinį vaidmenį stabilizuojant ekonomiką⁽¹⁵⁾. Nesant plataus užmojo konvergencijos politikos šioms sistemoms iškiltų pavojus, visų pirma dėl konkurencinės praktikos, kurią plėtoja kai kurios valstybės narės, kurioms socialinių išlaidų mažinimas yra svirtas užsienio kapitalo investicijoms pritraukti. Šis procesas, kuris mokesčių ir darbo užmokesčio požiūriu jau tapo realybe, iš tiesų vis labiau skverbiasi ir į socialinę sritį⁽¹⁶⁾.

2.4 Prieš pradedant įgyvendinti naująją strategiją „Europa 2020“ būtina priminti, kad vien ekonomikos augimo ir didesnio užimtumo nepakanka didesnei socialinei sanglaudai užtikrinti. Per pastaruosius dešimt metų nelygybė padidėjo, o skurdas ir socialinė atskirtis daugelyje ES valstybių vis dar yra didžiausia problema⁽¹⁷⁾. EESRK taip pat pabrėžia, kad būtina kovoti su šiais reiškiniais įgyvendinant politiką, kuri būtų ne tik reatyvi ir susijusi su išmokomis, bet prevencinio pobūdžio ir iniciatyvi, kad būtų galima imtis priemonių ankstyvajame etape ir taip užkirsti kelią skurdui. Visų pirma turime omenyje vaikų skurdą, kuris gali tapti tolesnio asmens vystymosi ir jo gyvenimo lemiamu veiksniumi.

2.5 Socialinės apsaugos, visų pirma socialinių išmokų srityje šiandien susiduriama su keturiais svarbiausiais uždaviniais:

- krizės poveikis, dėl kurio, pirma, padidėjo su nedarbu susijusios išlaidos, kadangi prarasta daug darbo vietų, ir, antra, susidarė sudėtinga viešųjų finansų padėtis. Kad būtų išvengta ilgalaikio nedarbo, būtina toliau modernizuoti socialinės apsaugos sistemas siekiant užtikrinti veikiantį ir saugų pagrindą, garantuojantį galimybes gauti kokybišką darbą ir į jį sugrįžti kartu užtikrinant sistemų tvarumą;
- visuomenės senėjimo reiškinys, kuris turės rimtų pasekmių pensijų ir sveikatos priežiūros sektoriui. Kad būtų pasiektas kartų solidarumas, būtina užtikrinti pakankamą pensijų lygį ir investuoti į su šiuo reiškiniumi susijusius poreikius, visų pirma į paramą išlaikomiems asmenims;
- neleistinas skurdo ir nelygybės didėjimas. Naujojoje strategijoje „Europa 2020“ apibrėžti plataus užmojo skurdo mažinimo tikslai. Siekiant juos įgyvendinti daugelyje politinės veiklos sričių būtinos koordinuotos valstybių narių pastangos bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ir pilietine visuomene;

- būtinas Europos piliečių gerovės ir socialinės sanglaudos stiprinimas. Pastaraisiais metais Europos piliečiai parodė, kad sieja didelius lūkesčius su nauja veiksminga ir pažangia socialine politika socialinėje srityje ir tikisi tvarumo ekonomikos srityje.

3. Tinkamos pajamos pakeičiančios socialinės išmokos

3.1 Socialinės išmokos, skirtos užtikrinti pajamas nedarbo, išėjimo į pensiją laikotarpiu, susirgus arba dėl negalios, sudaro labai svarbią socialinių apsaugos sistemų dalį. Neatsižvelgiant į jų finansavimo būdus, pagrindinius principus, (draudiminės arba universaliosios išmokos) ar skyrimo tvarką, visų socialinių išmokų tikslas – kilus socialinei rizikai užtikrinti pastovias ir deramas pajamas. Todėl jos suteikia saugumo tiek pavieniams asmenims, tiek ir visai visuomenei. Jas reikėtų vertinti ne kaip našlą, o kaip visiems naudingą produktyvią investiciją.

3.2 Dideli sukrėtimai, kuriuos dėl globalizacijos, technologinių permainų, gyventojų senėjimo reiškinio ir neseniai dėl 2008 m. kilusios ekonomikos krizės patyrė Europos ekonomika ir visuomenės, lėmė gilius socialinių apsaugos sistemų, visų pirma pajamas pakeičiančių socialinių išmokų, pokyčius. Pastaruosius dvidešimt metų įgyvendinama vadinamąja modernizavimo politika iš esmės siekiama stabilizuoti įvairių valstybių narių viešuosius finansus ir užtikrinti ekonomikos augimą, visų pirma aukštą užimtumo lygį. Dėl šios priežasties socialinėms pašalpoms suteiktas labai svarbus vaidmuo, t. y. skatinti aktyviau dalyvauti darbo rinkoje.

3.3 Komitetas gerai supranta, kad šiomis išmokomis užtikrinamas apsaugos lygis labai priklauso nuo viešojo finansavimo, kuris dėl ekonomikos krizės ir su gyventojų senėjimu susijusių sprestinių klausimų šiuo metu patiria didelį spaudimą. Vis dėlto Komitetas pabrėžia, kad prieštarauja „visoms iniciatyvoms, galinčioms pakenkti solidarumui, kuriuo remiasi socialinė apsauga ir kuris yra toks reikalingas Europai“⁽¹⁸⁾. Labai svarbu skirti išmokas, kurios iš dalies palaiko gyvenimo standartus, kad būtų užtikrintas geresnis turto ir pajamų paskirstymas ir socialinė sanglauda. Komitetas taip pat nori pabrėžti mechanizmų, skirtų pritaikyti išmokas atsižvelgiant į gyvenimo lygio pokyčius, svarbą. Būtent todėl Komitetas mano, kad taikant atvirąjį koordinavimo metodą būtina įvesti stebėsenos sistemą, kuri padėtų nustatyti tinkamą skiriamų išmokų lygį.

3.4 EESRK prašo įgyvendinti Socialinių veiksmų programą, kuri turėtų būti grindžiama konstruktyviu valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimu ir „vengti suvienodinti socialines teises, socialinę apsaugą ir darbo sąlygas“⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁵⁾ Europos Komisija, Socialinės apsaugos komitetas, *Augimas, užimtumas ir socialinės apsaugos raida ES. Svarbiausios nuostatos*, rankraštis, 2009 m. rugsėjis.

⁽¹⁶⁾ Klaus Busch, „World Economic Crisis and the Welfare State – Possible solutions to reduce the economic and social imbalances in the world economy, Europe and Germany.“, International Policy analysis, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2010 m. vasaris.

⁽¹⁷⁾ Žr. 15 išnašą.

⁽¹⁸⁾ Žr. 5 išnašą.

⁽¹⁹⁾ Žr. 1 išnašą.

3.5 Nedarbas: gerinti socialinę apsaugą kaip investiciją, naudingą tiek ekonomikos konkurencingumui, tiek ir socialinei įtraukčiai

3.5.1 Nedarbo draudimas yra labai svarbus socialinis privalumas, kadangi juo siekiama apdrausti kiekvieną dirbantįjį nuo atleidimo iš darbo arba restruktūrizavimo pasekmių. Pagrindinis tikslas – užtikrinti deramas ir pastovias pajamas. Tai yra svarbiausia profesinio judumo ir tuo pačiu sugrįžimo į darbą saugumo užtikrinimo sąlyga ⁽²⁰⁾.

3.5.2 Nedarbo draudimas negali apsiriboti išmokų skyrimu. Jis turi būti derinamas su atitinkamomis dinamiškomis priemonėmis, skatinančiomis kurti kokybiškas darbo vietas. Tokia aktyvia politika turėtų būti užtikrinama individualizuota pagalba ir galimybė tobulinti profesinius įgūdžius ⁽²¹⁾. Svarbų vaidmenį turi atlikti ir kiti veiksniai, pavyzdžiui, vaikų priežiūros paslaugų teikimas, veiksmingumas ir kokybė, taip pat priemonės, gerinančios žmonių su negalia prieinamumo sąlygas, švietimo ir visuomenės sveikatos infrastruktūra ⁽²²⁾. Viešosios valdžios institucijos turėtų užtikrinti šių priemonių, reikalingų sklandžiam profesinės veiklos keitimui, įgyvendinimą.

3.5.3 Be to, EESRK mano, kad siekiant sukurti iš tiesų įtraukią darbo rinką, būtina taikyti struktūros tobulinimo priemonės ⁽²³⁾. Šiuo požiūriu reikia priminti, kad plėtojant socialinį dialogą 2009 m. gruodžio 9 d. pasirašytas bendrasis susitarimas dėl įtraukios darbo rinkos. Jame pabrėžiamas socialinių partnerių noras skatinti įtraukias darbo rinkas, kuo geriau panaudoti darbo jėgos potencialą Europoje, didinti užimtumo lygį, gerinti užimtumo kokybę, įskaitant mokymą ir įgūdžių ugdymą.

3.5.4 Komitetas mano, kad reikia bendrų pastangų norint pasiekti, kad žmonėms dirbti apsimokėtų ir kad darbas būtų iš tiesų finansiniu požiūriu naudingas pasirinkimas. Įgyvendinant socialiniu, darbo užmokesčio ir mokesčių požiūriu suderintą politiką reikia, kad mažą darbo užmokesčių gaunantiems ir žemos kvalifikacijos asmenims būtų sudarytos galimybės gauti apsimokantį darbą, išvengti skurdo ir nedarbo ⁽²⁴⁾.

3.5.5 Nedarbo išmokomis bei aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis stabilizuojama ekonomika ir skatinamas aktyvus prisitaikymas prie permainų tobulinant įgūdžius ir užtikrinant veiksmingą darbo paiešką bei perkvalifikavimą ⁽²⁵⁾. Vis dėlto reikėtų stebėti, kad šiuo metu visose valstybės narėse

įgyvendinama aktyvumą skatinanti politika būtų vykdoma užtikrinant solidarumą, atsakomybės ir sanglaudos vertybių pusiausvyrą ir būtų teisinga lygybės, skirtingų kategorijų ir nestandartinių užimtumo formų požiūriu. Be to, reikėtų atsargiai vertinti priemones, kuriomis siekiama griežtinti tinkamumo kriterijus, ypač ekonomikos krizės laikotarpiu, kai darbo jėgos poreikis nedidelis. Kyla pavojus, kad dar labiau padidės atskirtų patiriančių asmenų neužtikrintumas, o tai profesinės (re)integracijos požiūriu yra didelė kliūtis. Neigiama tokių „išstūmimo“ priemonių pasekmė taip pat gali būti ta, kad jos paskatins gyventojus pereiti į kitus socialinės apsaugos sektorius, pavyzdžiui, kreiptis dėl socialinės pagalbos, darbingumo netekimo, o tai yra nepageidautina.

3.6 Pensijos. Tinkamos senatvės pensijos sprendžiant visuomenės senėjimo problemą

3.6.1 Augant į pensiją išėjusių asmenų skaičiui ir mažėjant darbingo amžiaus žmonių Europoje, Europos Sąjunga paskatino valstybes nars pradėti savo pensijų sistemų reformas, kad būtų išsaugotos tinkamos ir tvirtos senatvės pensijos. Minėtos reformos paremtos šiais pagrindiniais principais: raginama dirbti ilgiau, skatinama kaupti papildomas pensijas, užtikrinamas tvirtesnis socialinio draudimo įmokų ir išmokų ryšys, nustatant išmokas atsižvelgiama į didėjančią ilgaamžiškumą, siekiama tinkamai finansuoti minimalias pensijas, teikti paskolas priežiūros laikotarpiu pagal teises į senatvės pensiją ir automatinis ir pusiau automatinis peržiūros mechanizmus.

3.6.2 Skurdo grėsmės lygis tebėra itin aukštas 65 metų ir vyresniems asmenims (vidutiniškai 20 proc. 27 Europos Sąjungos šalyse palyginti su 17 proc. visų gyventojų), ypač moterų (jų atveju šis rodiklis siekia 22 proc.). Dėl to kyla senatvės pensijų lygio ir likusios visuomenės dalies gaunamų pajamų neatitikimo problema. Senatvės pensijos tikslas – į pensiją išėjusiems asmenims užtikrinti saugias pajamas, kurios pakeistų tas, kurias jie gavo vykdydami profesinę veiklą, atsižvelgiant į ankstesnį jų gyvenimo lygį. Ateityje reikėtų imtis būtinų priemonių siekiant sumažinti pajamų skirtumus, susijusius su skirtingo dydžio pensijų mokėjimu į pensiją išėjusiems vyrams ir moterims, ir užtikrinti tinkamą pensijos mokėjimą netipiską darbą dirbusiems ar netipiską profesinę veiklą vykdančioms darbuotojams. Darbo rinkoje vis dar egzistuojanti vyrų ir moterų segregacija turi didelės įtakos įgytų teisių nustatymui ir kartu moterų pensijos perspektyvoms ⁽²⁶⁾. Komitetas taip pat norėtų pabrėžti, kad platesnis minimalių pensijų sistemų taikymas turi lemiamos reikšmės sprendžiant vyresnio amžiaus žmonių skurdo problemą. EESRK primygtinai ragina Socialinės apsaugos komitetą ir tuos, kurie taiko atvirtąjį koordinavimo metodą, šiam klausimui skirti ypatingą dėmesį.

3.6.3 Valstybinės pensijų sistemos yra pagrindinis senatvės pensijų šaltinis. Atsižvelgiant į tai, būtina imtis visų priemonių jų pastovumui ir finansiniam tvarumui užtikrinti. EESRK laikosi

⁽²⁰⁾ Florence Lefresne „Bedarbio pašalpos lyginamoji analizė. Profesinės veiklos apsaugos užtikrinimo problemos“ („Regard comparatif sur l'indemnisation du chômage : la difficile sécurisation des parcours professionnels“), *Chronique internationale de l'IRES* – Nr. 115, 2008 m. lapkritis, p. 23.

⁽²¹⁾ Žr. 18 išnašą.

⁽²²⁾ Žr. 11 išnašą.

⁽²³⁾ Žr. 5 išnašą.

⁽²⁴⁾ Žr. 11 išnašą.

⁽²⁵⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽²⁶⁾ Žr. 11 išnašą.

nuomonės, kad tinkamo šių valstybinių sistemų finansavimo garantija yra aukštas užimtumo lygis ir kai kurių valstybių narių sukurtos papildomos finansavimo priemonės. Šios sistemos pagrįstos solidarumo principu ir skatina skirtingų kartų ir tos pačios kartos atstovų ryšius, kurie padeda užtikrinti socialinę sanglaudą. Be to, jos suteikia galimybę užtikrinti teises į pensiją nedarbo laikotarpiais ir nutraukus profesinę veiklą dėl ligos ar su šeima susijusių priežasčių. Šių sistemų finansinio stabilumo išbandymas buvo 2008 m. finansų krizė.

3.6.4 Šalia šių valstybinių pensijų sistemų atsirado ir papildomų pensijų sistemų. Pastarosios į pensiją išėjusiems asmenims gali užtikrinti papildomas pajamas, todėl turi būti sudaryta galimybė jomis naudotis visiems darbuotojams. Tačiau jos neturėtų būti laikomos alternatyva valstybinių pensijų sistemų tvarumo problemai, nei juo labiau dingstimi jomis abejoti. Įmokų mokėtojų ir į pensiją išėjusių asmenų atžvilgiu svarbu, kad šios papildomos sistemos būtų kuriamos ir diegiamos atsižvelgiant į tam tikrus reikalavimus, visų pirma, kad jos atitiktų kartu su socialiniais partneriais sukurtą Europos reguliavimo sistemą. Jos turėtų ne tik veikti kaip investiciniai fondai, kurių tikslas – užtikrinti asmeninę pensiją, bet ir apimti draudimą iki gyvenimo pabaigos, užtikrinti pajamas ligos laikotarpiais ir netgi netekus darbo ar neatėjus į darbą dėl su šeima susijusių priežasčių. Galimybė naudotis šiomis papildomomis sistemomis turėtų būti užtikrinta visiems sektoriaus ar įmonės darbuotojams. Reikėtų laikytis vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo. Svarbu, kad socialiniai partneriai būtų įtraukti tariantis dėl jų kūrimo ir vykdančią valdymo kontrolę. Galiausiai reikia stengtis skatinti užimtumui teigiamos įtakos turinčias investicijas ir užkirsti kelią grynai spekuliacinio pobūdžio investavimui.

3.7 Darbingumo netekimas. Ligos ar negalios ištiktiems darbuotojams svarbi socialinės apsaugos sistema

3.7.1 Greta bedarbio pašalpų ir pensijų, trečia pajamas pakeičiančių išmokų kategorija apima išmokas, gaunamas netekus darbingumo, taip pat negalios, nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos atveju. Dėl to kyla klausimas, ne tik kuo tinkamai pakeisti pajamas, bet ir kaip grįžti į savo darbo vietą ar gauti naują darbą. EESRK norėtų priminti savo poziciją, išdėstytą ankstesnėje nuomonėje dėl socialinės įtraukties⁽²⁷⁾. Pajamos yra būtina, tačiau nebūtinai pakankama sąlyga savarankiškam gyvenimui. Daugeliu atvejų, nepaisant šiuo tikslu priimtų teisės aktų, vis dar per mažai dėmesio skiriama žmonių integravimui į profesinį gyvenimą. Praktikoje konsultavimas ir parama ieškant darbo ar grįžtant į darbą dažnai yra sudėtingi ir nepakankami.

3.7.2 Dirbti negalintys asmenys turi būti remiami, kad turėtų pakankamai pajamų oriai gyventi. Todėl skiriant pašalpą turėtų būti atsižvelgiama ne tik į tinkamą gyvenimo lygį, bet ir į specifines išlaidas, kurių asmuo patiria dėl savo ligos ar negalios.

⁽²⁷⁾ Žr. 5 išnašą.

Svarbus vaidmuo šioje srityje tenka toms politikos priemonėms, kuriomis siekiama užtikrinti prieinamas ir kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas, ir toms, kurios skatina vystyti infrastruktūrą ir socialines paslaugas priklausomiems asmenims siekiant užtikrinti jiems orų gyvenimą (plg. priežiūros ir pagalbos paslaugos namuose, trečiojo asmens pagalba ir kt.).

4. Minimalios pajamos ir socialinė įtrauktis

4.1 Dar savo 1989 m. liepos 12 d. nuomonėje dėl skurdo⁽²⁸⁾ EESRK rekomendavo nustatyti minimalią socialinę garantiją, kuri kartu užtikrintų minimalią socialinę apsaugą skurstantiems ir būtų jų socialinei reintegracijai būtinas svetas. Ši nuomonė cituojama 1992 m. birželio 24 d. Tarybos rekomendacijoje dėl pakankamų išteklių ir socialinės paramos socialinės apsaugos sistemose bendrųjų kriterijų⁽²⁹⁾, kurioje raginama per penkerius metus įvairių valstybių narių socialinės apsaugos sistemose laipsniškai įvesti pakankamų išteklių garantiją. Praėjus beveik dvidešimčiai metų ir 2010 m. paskelbus kovos su skurdu metais, tenka pripažinti, kad į šiuos prašymus ir rekomendacijas neatsižvelgta. Savo 2008 m. spalio 3 d. rekomendacijoje dėl aktyvios įtraukties⁽³⁰⁾ Komisija patikslino, kad 1992 m. rekomendacija „tebelaikoma Bendrijos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi politikos orientaciniu dokumentu, kurio svarba nesumažėjo, nors dar ne viskas padaryta, kad būtų įgyvendintos visos jo nuostatos“. Vėliau, 2009 m. gegužės 6 d. rezoliucijoje dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties⁽³¹⁾ Parlamentas „ragina valstybes nares įgyvendinti tinkamą pajamų remimo politiką siekiant įveikti skurdą ir socialinę atskirtį; pabrėžia būtinybę nustatyti tinkamo dydžio minimalias pajamas, remiantis rekomendacijomis 92/441/EEB ir 2008/867/EB, kurios turi būti skaidrios, visiems prieinamos ir tvarios ilgą laiką“.

4.2 Remdamasis 1992 m. birželio 24 d. Tarybos rekomendacija EESRK mano, kad ši išteklių garantija turi būti nustatyta atsižvelgiant į gyvenimo lygį kiekvienoje valstybėje. Tai reiškia, kad reikia remtis tinkamais rodikliais, pavyzdžiui, atsižvelgti į vidutines disponuojamąsias pajamas ar pajamų vidurkį valstybėje narėje, namų ūkių vartojimo statistiką, įstatymuose nustatytą minimalų darbo užmokestį, jei toks yra, ar kainų lygį. Šios minimalios pajamos gali, be kita ko, būti derinamos ar papildomos atsižvelgiant į konkrečius poreikius. Tai daugiausia susiję su parama aprūpinant būstui ir politikos priemonėmis, užtikrinančiomis galimybę naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis arba išlaidų padengimą prižiūrint labai priklausomą asmenį, kurias jau įgyvendina įvairios valstybės narės. Komitetas pritaria Parlamento iniciatyvai patobulinti 1992 m. Tarybos rekomendaciją patikslinant, kad „socialinė parama turėtų suteikti deramas minimalias pajamas užtikrinti oriam gyvenimui, bent tokio lygio, kuris būtų aukštesnis už skurdo ribą“. Tačiau reikės stebėti galimą minėtos pajamų garantijos, susietos arba nesusietos su atitinkama finansine parama, pavyzdžiui, aprūpinant

⁽²⁸⁾ EESRK nuomonės 1989 8 28, OL C 22 ir 2010 5 18, OL C 128/10.

⁽²⁹⁾ Žr. 10 išnašą.

⁽³⁰⁾ 2008 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacija 2008/867/EB, OL L 307, 2008 11 18.

⁽³¹⁾ Žr. 8 išnašą.

būstu, ir kitų socialinio draudimo išmokų tarpusavio sąveiką. Reikia stengtis, kad socialinio draudimo išmokų gavėjai neatsidurtų mažiau palankioje padėtyje, nes tai sukeltų akivaizdžių neigiamų pasekmių.

4.3 EESRK primena, kad minimalias pajamas reikia nustatyti įgyvendinant aktyvią socialinę įtrauktį ir kokybiškas socialines paslaugas užtikrinančią politiką. Šiuo požiūriu Komitetas remia Europos Parlamento poziciją⁽³²⁾, pagal kurią jis „*pataria valstybėms narėms aktyviai nagrinėti minimaliojo darbo užmokesčio politiką siekiant spręsti vis didėjančio skurstančių dirbančiųjų skaičiaus problemą, kad darbas nutolusiems nuo darbo rinkos asmenims būtų viliojanti perspektyva*“. Komitetas vis dėlto norėtų patikslinti, kad

negalima neatsižvelgti į asmenų, negalinčių dalyvauti darbo rinkoje dėl savo amžiaus, sveikatos būklės ar negalios, padėtį. Jis pritaria Europos Parlamento požiūriui⁽³³⁾, kad „aktyvi įtrauktis neturi pakeisti socialinės įtraukties“ ir kad turi būti užtikrinta teisė „į *minimalias pajamas bei prieinamas ir įperkamas kokybiškas socialines paslaugas, nepaisant asmens gebėjimo dalyvauti darbo rinkoje*“.

4.3.1 EESRK mano, kad laipsniškai įvesti pakankamų išteklių garantiją yra būtina norint pasiekti strategijoje „Europa 2020“ iškeltą skurdo mažinimo tikslą, todėl reikėtų numatyti naują priemonę, kuri veiksmingiau paremtų įvairiose valstybėse narėse vykdomą kovos su skurdu politiką.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas

Mario SEPI

⁽³²⁾ Žr. 8 išnašą.

⁽³³⁾ Žr. 8 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vaikų skurdo ir gerovės (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/06)

Pagrindinė pranešėja **Brenda KING**

Belgijos ministro pirmininko pavaduotoja ir Socialinių reikalų ir visuomenės sveikatos ministrė Laurette Onkelinx, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. balandžio 28 d. rašte Tarybai pirmininkausiančios Belgijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Vaikų skurdo ir gerovės.

2010 m. gegužės 25 d. Komiteto biuras pavedė Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), pagrindinę pranešėja paskyrė Brenda King ir priėmė šią nuomonę 113 narių balsavus už, 6 – prieš ir 14 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Šiuo metu Europos Sąjungoje 20 mln. vaikų gresia skurdas. Skurdą patiriančių vaikų dalis yra netgi didesnė už suaugusiųjų dalį (atitinkamai 20 ir 16 proc.). Tikėtina, kad dėl ekonomikos krizės dar daugiau vaikų atsidurs žemiau skurdo ribos. Akivaizdus ES gyvenančių vaikų skurdas yra įrodymas, kad neužtikrinamos pagrindinės jų teisės.

1.2 Tai, kad nieko nedaroma vaikų skurdo srityje, turės neigiamo poveikio ateities gerovei Europos Sąjungoje. Strategijos „ES 2020“ sėkmė priklauso nuo išsilavinusios, sveikos ir tikinčios ateitimi jaunosios kartos. Didelis vaikų, kuriems gresia skurdas, skaičius ir skurdo, kuris perduodamas iš kartos į kartą, mastas atskleidžia dabartinės ES politikos nesugebėjimą apsaugoti pažeidžiamiausias visuomenės grupes.

1.3 Vaikų skurdas ir gerovės užtikrinimas yra daugialypė problema. Remiantis daugelio ataskaitų išvadomis, problemą sukelia įvairūs veiksniai, pavyzdžiui, materialinis nepriteklus, galimybių gauti pagrindines sveikatos priežiūros paslaugas stygius, kuklus būstas ir švietimas. Plačiai vyrauja nuomonė, kad šie veiksniai yra susiję ir vienas nuo kito priklauso, todėl sprendžiant problemas į tai reikėtų atsižvelgti.

1.4 Skurdas ir nepriteklus milijonams vaikų trukdo pradėti gyvenimą geriausiomis sąlygomis, be to, iš dalies stabdo ir asmenybės raidą. Labai dažnai priemonės, kurių imamasi ankstyvojoje vaikystėje, gali turėti teigiamo poveikio visam vaiko gyvenimui. Labai svarbu suformuoti tinkamą politiką, kad būtų užtikrintas visapusiškas visų vaikų, ypač priklausančių didžiausių socialinę atskirtį patiriančioms visuomenės grupėms, ugdymas, kad jie ateityje įneštų savo teigiamą indėlį.

1.5 EESRK palankiai vertina tai, kad šiais Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metais Taryba parodė savo politinį įsipareigojimą, priimdama sprendimą skurdo mažinimą įtraukti į penkis svarbiausius ES tikslus, kurie turi būti pasiekti iki 2020 m. Siekiama „sumažinti europiečių, gyvenančių žemiau nacionalinės skurdo ribos, skaičių; 20 mln. žmonių būtų išlaisvinti iš skurdo“⁽¹⁾.

1.6 Vis dėlto Komitetas nusivylęs tuo, kad nėra nustatyto nė vieno konkretaus vaikų skurdo mažinimo ir vaikų gerovės skatinimo tikslo, nors nuo 2000 m. šiam klausimui politikai skiria dėmesio ir ES bei valstybių narių lygiu įgyvendinamos įvairios iniciatyvos.

1.7 Komitetas palankiai vertina tai, kad viena iš septynių pavyzdinių iniciatyvų bus Europos kovos su skurdu planas, kuriuo siekiama „užtikrinti socialinę ir teritorinę sanglaudą, kad visi galėtų pasinaudoti augimo ir naujų darbo vietų teikiama maluma, o skurstantys ir socialiai atskirti asmenys galėtų gyventi oriai ir aktyviai dalyvauti visuomenėje“.

1.8 EESRK primygtinai ragina šį planą naudoti kaip pagrindą vaikų skurdui šalinimui ir vaikų gerovei skatinti ir parengti vaikams skirtus daugialypius metodus, kurie būtų grindžiami vaiko teisėmis ir remiami konkrečiais tikslais daugiausia dėmesio skiriant vaikams ir vaikų turinčioms šeimoms.

⁽¹⁾ Remiantis ES apibrėžtimi, asmenys, kuriems „gresia skurdas“, yra asmenys, kurių namų ūkio ekvivalentinės pajamos yra mažesnės nei 60 proc. nacionalinių ekvivalentinių pajamų medianos (taikyta ekvivalentiškumo skalė – OECD modifikuota skalė).

1.9 ES nepriklausomų ekspertų socialinės aprėpties klausimais tinklas išskyrė šias vaikų, kuriems gresia ypač didelis skurdas, grupes:

- i. specialiose įstaigose gyvenantys arba jas paliekantys vaikai, gatvės vaikai, vaikai, patiriantys prievartą, vaikai, su kuriais blogai elgiamasi arba kuriais visiškai nesirūpinama, vaikai, kurių tėvai turi psichinės sveikatos problemų, globojami vaikai, benamiai vaikai, vaikai – šeiminio smurto arba prekybos žmonėmis aukos;
- ii. neįgalūs vaikai, etninėms mažumoms priklausantys vaikai, romų vaikai, jauni prieglobsčio prašytojai ir imigrantai;
- iii. vaikai, gyvenantys labai skurdžiose ir atokiose kaimo vietovėse, kuriose trūksta pagrindinės infrastruktūros, taip pat vaikai, gyvenantys didmiesčių periferijose esančiuose dideliuose rajonuose.

1.10 ES pagrindinių teisių chartijoje numatytos vaikų teisių nuostatos, suteikiančios ES tvirtus įgaliojimus užtikrinti vaikų išlikimą, apsaugą ir raidą. ES kovos su skurdu plane šioms pažeidžiamoms vaikams turėtų būti numatyti jiems skirti rodikliai ir tikslai.

1.11 EESRK remia raginimą parengti išsamią Komisijos rekomendaciją dėl vaikų skurdo ir gerovės, kurioje būtų nustatyti pagrindiniai politiniai tikslai ir užduotys, ir sukurti nuolatinės stebėsenos, mainų, mokslinių tyrimų ir tarpusavio vertinimo sistemą, kuri padėtų pasiekti šį strategijos „Europa 2020“ tikslą skurdo srityje.

2. Bendroji informacija

2.1 Nuo 2000 m. vaikų skurdo ir socialinės atskirties klausimas tapo svarbia socialinėje srityje taikomo atvirojo koordinavimo metodo dalimi. Visose bendroje socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties ataskaitose (2002–2004 m.) tai buvo įvardyta vienu svarbiausių klausimų. ES valstybių vadovai pabrėžė būtinybę „imtis reikalingų priemonių, skubiai ir smarkiai sumažinančių vaikų skurdą, suteikiant visiems vaikams lygias galimybes, neatšizvelgiant į jų socialinę kilmę“⁽²⁾.

2.2 2005 m. ES pirmininkavusio Liuksemburgo iniciatyvoje „Toliau įgyvendinti ES socialinės integracijos procesą“ aiškiai raginama kitų sričių politikoje atsižvelgti į vaikų interesus (angl. *children mainstreaming*) ir ES lygiu patvirtinti bent vieną vaikų gerovės rodiklį. 2006 m. priimtame Komisijos komunikate dėl vaikų teisių ypatingas dėmesys skiriamas vaikų socia-

linės aprėpties klausimui ir ES socialinės aprėpties proceso vaidmeniui. ES vaikų skurdo ir vaikų gerovės klausimų darbo grupės parengta analitinė ataskaita ir rekomendacijos oficialiai priimtos 2008 m. sausio mėn. O 2009 m. pabaigoje Komisijos darbo dokumente dėl strategijos „Europa 2020“ pripažinta, kad vaikų skurdas ir socialinė atskirtis yra vienas ES ilgalaikių socialinės srities iššūkių, kuri dar labiau sustiprino finansų ir ekonomikos krizę. 2010 m. kovo mėn. Europos Komisijos pavedimu TARKI socialinės srities mokslinių tyrimų instituto vadovaujamas konsorciūmas parengė išsamią ataskaitą „Vaikų skurdas ir gerovė Europos Sąjungoje“.

2.3 2009 m. į Lisabonos sutartį kaip aiškus ES tikslas įtrauktas vaikų teisių propagavimas. 2010-ųjų Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų įvadinėje konferencijoje Europos Komisijos pirmininkas J. M. Barroso paragino iki 2020 m. sumažinti visų gyventojų, visų pirma vaikų ir senyvo amžiaus asmenų, kuriems gresia skurdas, skaičių, nes dabartinis lygis yra netoleruotinas. 2010 m. antrąjį pusmetį pirmininkaujanti Belgija kovą su vaikų skurdu ir vaikų gerovės skatinimą įvardijo kaip pagrindinius prioritetus.

3. Vaikų skurdas ir gerovė ES

3.1 Vaikų skurdas

3.1.1 Vaikų skurdas ir gerovė yra labai dideli iššūkiai visoje Europos Sąjungoje. Vis dėlto skurdo mastas ir dydis valstybėse narėse yra labai nevienodi, daugelyje šalių jie netgi skiriasi įvairiuose regionuose. Taigi, 2007 m. ES pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika (ES-SPGS) rodo, kad⁽³⁾

— 20 proc. ES gyvenančių vaikų gresia skurdas⁽⁴⁾, palyginti su 16 proc. dalimi, tenkančia visiems gyventojams. Visose šalyse, išskyrus Kiprą, Daniją, Estiją, Suomiją, Vokietiją ir Slovėniją, vaikams gresia didesnis skurdas (Latvijoje pavojus yra vienodas). Dviejose šalyse skurdas gresia 30–33 proc. vaikų (Bulgarija ir Rumunija), 23–25 proc. vaikų – penkiose šalyse (Graikija, Italija, Lenkija, Ispanija ir JK), tuo tarpu 10–12 proc. vaikų skurdas gresia penkiose šalyse (Kipras, Danija, Suomija, Slovėnija ir Švedija).

— Ypač svarbu šią informaciją papildyti duomenimis apie nacionalinį skurdo rizikos gylių⁽⁵⁾, kuris parodo, „koks neturtingų vaikų neturto dydis“, t. y. vaikams gresiančio skurdo gylius. Vaikų skurdo rizikos gylius nevienodas: nuo 13 proc. Suomijoje ir 15 proc. Prancūzijoje iki 40 proc. Rumunijoje ir 44 proc. Bulgarijoje. Daugelyje šalių pastebima, kad vaikams augant didėja skurdo rizika.

⁽³⁾ Žr. Europos Bendrijų statistikos tarnybos Eurostat tinklavietę <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

⁽⁴⁾ Vaikas, kuriam „gresia skurdas“, yra vaikas, gyvenantis namų ūkyje, kuriam „gresia skurdas“, t. y. kurio pajamos yra mažesnės nei 60 proc. nacionalinių ekvivalentinių namų ūkio pajamų medianos.

⁽⁵⁾ „Santykine skurdo rizikos gylio mediana“ (toliau – skurdo rizikos gylius) įvertinamas atstumas tarp žemiau skurdo rizikos ribos gyvenančių asmenų ekvivalentinių pajamų medianos ir tos skurdo rizikos ribos vertės; išreiškiamas ribos procentine dalimi.

⁽²⁾ 2006 m. kovo 23–24 d. Briuselio Europos Vadovų Taryba, pirmininkaujančios valstybės narės išvados, 7775/1/06 rev. 1, 72 punktas.

— Kitas svarbus veiksnys nagrinėjant skurdą dėl nepakankamų pajamų – trukmė, t. y. kiek laiko vaikai gyvena žemiau skurdo rizikos ribos. Pirmiau minėtoje TARKI ataskaitoje pabrėžiama, kad, „nors skurdo rizika vaikams tam tikrais metais iš dalies parodo jų patiriamą nepritekliaus ir socialinės atskirties pavojų, tačiau šis pavojus yra daug didesnis, jei vaikams tenkančios pajamos yra žemiau šio lygio keletą metų“. Dvidešimtyje ES šalių, kurių ES SILC reikalingi duomenys yra turimi, TARKI ataskaita rodo, kad vaikų, gyvenusių namų ūkiuose, kuriems grėsė skurdas kiekvienais iš 2005–2007 m., dalis sudaro nuo 4–6 proc. (Austrija, Kipras, Suomija, Slovėnija ir Švedija) iki 13–16 proc. (Italija, Lietuva, Liuksemburgas, Lenkija ir Portugalija).

3.2 Materialinis nepriteklus

3.2.1 ES vaikų, kuriems gresia skurdas, apibrėžtis grindžiama vaikų, gyvenančių nedidelės pajamos gaunančiose šeimose, skaičiumi. Nors šis rodiklis yra svarbus, jo nepakanka, nes neatsižvelgiama į visus aspektus, būtinus, kad vaikas gautų gerą gyvenimo pagrindą. Vaikai gali gyventi standartų neatitinkančiame būste ar netgi būti benamiai, gyventi apleistuose rajonuose, augti aukšto nusikalstamumo lygio aplinkoje, būti blogos sveikatos, prastai maitintis, jiems gali grėsti didesnis nelaimingų atsitikimų ir susižeidimo pavojus, jie gali dažniau patirti fizinę prievartą, priekabiavimą, turėti mažiau galimybių patekti į vaikų priežiūros įstaigas, ribotas galimybes gauti socialines ir šeimai skirtas paslaugas, turėti mažiau galimybių mokytis arba gali gauti žemos kokybės mokymo paslaugas, šių vaikų galimybės naudotis žaidimų aikštelėmis, sporto ir laisvalaikio infrastruktūra arba dalyvauti kultūrinėje veikloje gali būti ribotos arba vaikai gali jų visai neturėti. Kai kurie vaikai atsiduria nepalankioje padėtyje dėl keleto veiksnių, kurie gali sąveikauti ir vienas kitą sustiprinti tokiu būdu pagilindami vaiko patiriamą skurdą ir socialinę atskirtį ir sustiprindami skurdo ir atskirties perdavimą iš kartos į kartą.

3.2.2 Visų materialinį nepriteklį patiriančių vaikų lygis ES sutampa su vaikų, kuriems gresia skurdas (20 proc.), lygiu. Tačiau materialinio nepritekliaus mastas valstybėse narėse gerokai skiriasi: nuo 4–10 proc. (Liuksemburgas, trys Šiaurės šalys, Nyderlandai ir Ispanija) iki 39–43 proc. (Vengrija, Latvija ir Lenkija), 57 proc. (Rumunija) ir 72 proc. (Bulgarija). Palyginimui: skurdo rizikos aprėptis – nuo 10 iki 33 proc. Šie dideli materialinio nepritekliaus skirtumai atspindi skirtingus vidutinius gyvenimo standartus valstybėse narėse ir pasiskirstymą jų viduje.

3.2.3 Vaikų, kuriems gresia skurdas, materialinio nepritekliaus lygis yra 46 proc. Tai dydis, kuris labai skiriasi – nuo 18–28 proc. (Danija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Ispanija, Švedija) iki 72–96 proc. (Bulgarija, Vengrija, Latvija, Rumunija). Vidutiniškai 13 proc. ES vaikų, esančių aukščiau skurdo rizikos ribos, patiria materialinį nepriteklį. Šiuo atveju taip pat pastebimi dideli skirtumai: 1–6 proc. (Danija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Ispanija, Švedija) ir 35–62 proc. (Bulgarija, Vengrija, Latvija, Rumunija).

3.2.4 EESRK rekomenduoja nacionalinį skurdo rizikos lygį, skurdo rizikos ribą ir nacionalinį materialinio nepritekliaus lygį naudoti kaip rodiklius.

3.3 Didžiausių riziką patiriantys vaikai

3.3.1 Vieniši tėvai ir daugiavaikės šeimos

3.3.1.1 Beveik visose šalyse didžiausių riziką patiria vaikai, gyvenantys su vienu iš tėvų arba daugiavaikėse šeimose. 2007 m. ES-SPGS duomenimis ES 34 proc. vaikų, gyvenančių su vienu iš tėvų, gresia skurdas: procentinė dalis svyruoja nuo 17–24 proc. (Danija, Suomija, Švedija) iki 40–45 proc. (Estija, Airija, Lietuva, Liuksemburgas, Rumunija, JK) ir 54 proc. (Malta). Kalbant apie vaikus, gyvenančius daugiavaikėse šeimose (pvz., namų ūkiai, kuriuos sudaro 2 suaugę asmenys ir 3 arba daugiau vaikų), Europos Sąjungoje 25 proc. šių vaikų gresia skurdas. Jų procentinė dalis kinta nuo 12–15 proc. (Vokietija, Suomija, Švedija, Danija, Slovėnija) iki 41–55 proc. (Italija, Latvija, Portugalija, Rumunija) ir 71 proc. (Bulgarija).

3.3.2 Bedarbių namų ūkiai

3.3.2.1 Remiantis 2007 m. ES darbo jėgos tyrimo rezultatais, 9,4 proc. vaikų gyvena bedarbių namų ūkiuose; ši dalis kinta nuo 2,2–3,9 proc. (Kipras, Graikija, Liuksemburgas ir Slovėnija) iki 12 proc. Belgijoje, 12,8 proc. Bulgarijoje, 13,9 proc. Vengrijoje ir 16,7 proc. JK⁽⁶⁾. Labai dideliame jų skaičiui – vidutiniškai 70 proc. – gresia skurdas. Mažiausia procentinė dalis užregistruota Danijoje ir Suomijoje (47–49 proc.), o didžiausia – Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje (81–90 proc.).

3.3.2.2 Kalbant apie materialinį nepriteklį, reikėtų pažymėti, kad gyvenimas namų ūkiuose, kuriuose nė vienas asmuo neturi apmokamo darbo, gali turėti didelės įtakos ne tik vaikų gyvenimo sąlygoms dabar, bet ir ateityje. Nedarbas – tai ne tik galimos finansinės problemos. Kai namų ūkyje nėra nė vieno dirbančio suaugusiojo, tai taip pat gali sumažinti vaiko galimybes tiek šiuo metu, tiek ateityje visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime.

3.3.3 Vaikai, kuriems gresia „ypač didelis“ skurdas

3.3.3.1 ES nepriklausomų ekspertų socialinės aprėpties klausimais tinklas išskyrė tam tikras vaikų, kuriems gresia didesnis arba ypač didelis skurdas, grupes. Tai ypač aiškiai parodo įvairių valstybių narių nacionalinės aprėpties veiksmų programos ir keletas tarptautinių mainų projektų. Šioms grupėms priklauso neigalūs vaikai, etninių mažumų (visų pirma romų) vaikai, jauni prieglobsčio prašytojai ir imigrantai, vaikai, patiriantys prievartą, vaikai, su kuriais blogai elgiamasi arba kuriais visiškai nesirūpinama, vaikai, kurių tėvai turi psichinės sveikatos

⁽⁶⁾ Žr. Eurostato tinklavietę <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

problemų, globojami vaikai, benamiai vaikai, vaikai – šeiminių smurto arba prekybos žmonėmis aukos, vaikai, gyvenantys labai skurdžiose ir atokiose kaimo vietovėse, kuriose trūksta pagrindinės infrastruktūros, taip pat vaikai, gyvenantys didmiesčių periferijose esančiuose dideliuose rajonuose (7). Iš 2007 m. ES tyrimo galima spręsti, kad senesnėse valstybėse narėse nerimą kelia migrantų šeimų ir kai kurių etninių mažumų vaikų padėtis.

3.4 Ilgalaikis poveikis ir iš kartos į kartą perduodamas skurdas

3.4.1 Ilgalaikis poveikis

3.4.1.1 Vienas svarbus klausimas, nagrinėjamas *bendrose socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties ataskaitose*, – augimas skurde riboja asmens raidą ir turi ilgalaikių pasekmių vaikų vystymuisi, gerovei ir ateičiai, taip pat suaugusiųjų gerovei. Tai padidina riziką, kad šie vaikai užaugę bus neturtingi, neturės darbo ir patirs socialinę atskirtį. Šis ilgalaikis poveikis pabrėžtas 2007 m. ataskaitoje, kurioje daroma išvada, jog „mažiau tikėtina, kad skurde augančių vaikų rezultatai mokykloje bus tokie geri kaip turtingesnių šeimų vaikų, kad jie bus geros sveikatos, neįsitrauks į nusikalstamą veiklą ir užaugę įsitvirtins darbo rinkoje ir visuomenėje plačiąja prasme“.

3.4.2 Iš kartos į kartą perduodamas skurdas

3.4.2.1 Susijęs ir dažnai keliamas klausimas – koku mastu skurdas perduodamas iš kartos į kartą. Kai kuriose šalyse skurdo perdavimas iš kartos į kartą ypač susijęs su mokslu, tai būdinga tiek toms šalims, kuriose yra aukštas skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių vaikų lygis, tiek ir toms, kuriose šis lygis žemas. 2005 m. ES-SPGS duomenys apie nepalankios padėties perdavimą iš kartos į kartą atskleidė, kad *vaikų galimybės mokytis* susijusios su tikimybe užaugus patirti skurdą. Taigi, asmens, kurio tėvai turi pradinį išsilavinimą, patiriama rizika, kad neįgis formaliojo išsilavinimo, yra 23 kartus didesnė nei asmens, kurio tėvai turi aukštąjį išsilavinimą.

4. Lyginamoji analizė, stebėseną ir įvertinimas

4.1 Vienas didžiausių iššūkių, kuriam reikia skirti ypatingą dėmesį, yra tas, kad kruopšti lyginamoji analizė, stebėseną ir įvertinimas tiek nacionaliniu, tiek ES lygiu turi užimti svarbią vietą ir būti geriau žinomi.

4.2 Todėl norėtume rekomenduoti

- pradėti procesą, kurio metu Komisija ir valstybės narės ieškotų būdų užtikrinti, kad ES tikslai socialinėje srityje ES lygiu būtų geriau žinomi, išmatuojami ir apčiuopiami,

(7) Šį faktą sustiprina 2007 m. ES nepriklausomų ekspertų socialinės aprėpties klausimais parengta ataskaita, kurioje daroma išvada, kad „labai daugelyje šalių dviems vaikų grupėms – vaikams, gyvenantiems įstaigose arba jas paliekantiems, ir romų vaikams – gresia labai didelis pavojus ir jos patiria didelį skurdą ir socialinę atskirtį. Tačiau pakankamai dažnai nurodomos ir kitos aplinkybės: dirbti verčiami vaikai, vaikai – smurto, seksualinės prievartos, prekybos žmonėmis, priklausomybių aukos ir vaikai, kurie įtraukiami į nusikalstamą veiklą, neįgalūs vaikai, nelydimi nepilnamečiai, benamių šeimų ir gatvės vaikai.“ (Frazer ir Marlier, 2007 m.).

- užtikrinti, kad bus kruopščiai ir reguliariai stebima pažanga nustatant ES ir nacionalinius tikslus ir gerinant rezultatus pagal suderintus ES rodiklius, ir apie tai teikiamos ataskaitos,

- užtikrinti, kad bus atliekami tarpusavio vertinimai, kad būtų galima aptarti šios stebėsenos rezultatus siekiant paskatinti valstybių narių ir Komisijos mokymąsi vienos iš kitų,

- daug kruopščiau atlikti stebėseną ir vertinimą, labiau orientuotis į rezultatus ir užtikrinti, kad reguliariai būtų atliekama nepriklausoma kritinė pažangos, padarytos siekiant užsibrėžtų tikslų, analizė. Būtų tikslinga

- sistemingiau taikyti bendrus rodiklius valstybių narių nacionalinėse stebėsenos ir analizės programose, kad būtų pagerintas abipusis mokymasis,

- gerinti pajėgumą rinkti statistinius duomenis ES, nacionaliniu ir subnacionaliniu lygmeniu ir visų pirma užtikrinti, kad socialinės srities statistiniai duomenys (įskaitant duomenis apie vaikų skurdą ir gerovę, kad būtų galima geriau įvertinti finansų ir ekonomikos krizės poveikį ES) būtų aktualesni,

- reikalauti iš valstybių narių oficialiai įtvirtinti pilietinės visuomenės organizacijų ir nepriklausomų ekspertų dalyvavimą reguliariai atliekant socialinės aprėpties politikos stebėseną ir ją vertinant.

5. Europos kovos su skurdu plano rengimas

5.1 ES socialinio matmens stiprinimas ir visų pirma strategijos „Europa 2020“ tikslai daugeliu aspektų priklausys nuo strategijos „Europa 2020“ pavyzdinės iniciatyvos – ES kovos su skurdu plano.

5.2 Šis planas turi tapti ryškiu atnaujintos socialinės Europos simboliu. Jis turi atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant, kad visos kitos ES politikos formavimo sritys (pvz., ekonomikos, konkurencijos, švietimo, migracijos, sveikatos, inovacijų ir aplinkos politika) padėtų siekti ES socialinių tikslų, taip pat ir ES skurdo mažinimo tikslo.

5.3 Vienas svarbiausių prioritetų bus į visų susijusių sričių ES politiką ir programas, įskaitant struktūrinius fondus, įtraukti atitinkamos socialinės apsaugos aspektus, tarp jų kovą su vaikų skurdu, vaikų gerovės ir vaikų teisių propagavimą. Europos kovos su skurdu planui turėtų tekti viena svarbiausių funkcijų – stebėti socialinio poveikio proceso įgyvendinimą ir kokių mastu kitos strategijos „Europa 2020“ sritys prisideda prie skurdo mažinimo tikslo ir apie tai teikti ataskaitas.

5.4 Sąsajų tarp ES socialinės aprėpties tikslų ir ES struktūrinių fondų tikslų gerinimas

5.4.1 ES ir valstybių narių socialinės aprėpties tikslai ir ES struktūrinių fondų lėšų naudojimas turėtų būti daug glaudžiau susiję. Šiuo požiūriu naudojimas struktūriniais fondais turėtų būti svarbi nacionalinių aprėpties veiksmų programų dalis. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti 2009 m. Komisijos pasiūlymą leisti Europos regioninės plėtros fondo lėšas naudoti socialiai atskirtų bendruomenių būstams įrengti naujausiose valstybėse narėse. Tai galėtų atlikti svarbų vaidmenį didinant išteklius šioje srityje įgyvendinamoms iniciatyvoms.

6. EESRK rekomendacijos

6.1 ES įsipareigojimas spręsti vaikų skurdo ir gerovės klausimus

6.1.1 Atsižvelgiant į bendrus strategijos „Europa 2020“ tikslus, turėtų būti parengta nuosekli programa vaikų skurdo ir gerovės klausimams spręsti taikant vaikų teisėmis grindžiamą metodą. Turėtų būti nustatytas konkretus ES tikslas pašalinti vaikų skurdą ir propaguoti vaikų gerovę.

6.2 Atitinkami ištekliai

6.2.1 Vaikų turinčioms šeimoms turėtų būti nustatytos minimalios šeimos pajamos ir pervedami gryniesi pinigai, kurių dydis priklausytų nuo tėvų statuso darbo rinkoje. Be to, paramą grynaisiais pinigais visiems vaikams būtų galima užtikrinti mokesčių kreditais ir (arba) visuotinėmis išmokomis grynaisiais.

6.2.2 Visuotinės vaiko išmokos, kaip kovos su vaikų skurdu priemonės, klausimas turėtų būti geriau išnagrinėtas, nes, remiantis Socialinės apsaugos komiteto tyrimu (2008 m.), administraciniu požiūriu tai efektyvu, padeda išvengti socialinės stigos ir labai dažnai naudojama.

6.2.3 Kadangi vaikams, gyvenantiems bedarbių namų ūkiuose ypač gresia skurdas, būtina nustatyti tikslą – mažinti bedarbių namų ūkių ir skurstančių darbuotojų skurdo gylį, kad taip būtų galima sumažinti vaikų patiriamo skurdo gylį. Aktyvia darbo rinkos politika turėtų būti remiamas tėvų užimtumas ir turėtų būti teikiamos kokybiškos paslaugos, pavyzdžiui, vaikų

priežiūros paslaugos, kurios būtų teikiamos vietoje, būtų priimanamos ir įperkamos.

6.2.4 Įtraukiosios darbo rinkos turi tėvams suteikti kokybiškas darbo vietas. Norint užtikrinti, kad tėvai turėtų laiko savo vaikams, reikalinga politika, skatinanti profesinės veiklos ir šeiminio gyvenimo suderinamumą.

6.2.5 Siekiant, kad skurdas ir atskirtis nebūtų perduodami kitai kartai, vaikams, patiriantiems ypač didelį skurdą, reikia suteikti vienodas galimybes, taip pat reikalinga tinkama socialinė politika ir daugiau pastangų, kad kiekvienas vaikas pasiektų teigiamų rezultatų moksle. Reikia stiprinti aprėpties ir nediskriminavimo politiką, ypač imigrantų, jų palikuonių ir etninių mažumų atžvilgiu.

6.3 Ankstyvoji vaikystė

6.3.1 EESRK remia *Eurochild* rekomendaciją išplėsti vaikų priežiūros paslaugas ir taikyti įtraukiąją paslaugų, teikiamų priešgimdyminiu ir ikimokykliniu laikotarpiu, koncepciją, kad šiomis paslaugomis galėtų naudotis visi vaikai ir visos šeimos. *Eurochild* nurodo, kad siekiant Barselonos tikslų neatsižvelgiama į daugelį ankstyvosios vaikystės politikos srities geros praktikos pavyzdžių. Kalbant apie Barselonos tikslus, EESRK nuomone, reikia parengti bendrus ankstyvojoje vaikystėje teikiamų paslaugų, įskaitant priežiūros ir ugdymo ankstyvojoje vaikystėje, ES „kokybės standartus“, kaip nurodo Europos Komisijos vaikų priežiūros tinklas. Tai turėtų daryti poveikį nacionalinės politikos raidai ir taikomai praktikai, taip pat naudojimuisi struktūriniais fondais.

6.4 Sveikata

6.4.1 EESRK rekomenduoja, kad ES sveikatos rodiklių darbo grupė parengtų vaikams skirtus rodiklius visuomenės sveikatos politikai ir jos poveikiui stebėti ir įvertinti.

6.4.2 Be to, turėtų būti parengti psichinės sveikatos rodikliai: geros vaikų psichinės sveikatos ir psichikos sutrikimų rodikliai.

6.4.3 Komisijos komunikate dėl nelygybės sveikatos apsaugos sistemoje, kuris turėtų būti priimtas 2012 m., turėtų būti nagrinėjamas vaikų sveikatos klausimas.

6.5 Būstas

6.5.1 ES valstybės narės turėtų įgyvendinti du su Vaikų aplinkos ir sveikatos veiksmų planu Europoje susijusius įsipareigojimus ir veiksmus, dėl kurių buvo susitarta 2010 m. kovo mėn. vykusioje Penktojoje aplinkos ir sveikatos ministrų konferencijoje.

6.5.2 Europos Komisija turėtų susitarti su valstybėmis narėmis dėl bendros sistemos ir benamystės ir su būstu susijusios atskirties vertinimo, stebėjimo ir ataskaitų teikimo gairių ypatingą dėmesį skiriant vaikų sąlygoms.

6.5.3 Europos Komisija turėtų ir ateityje remti ir finansuoti valstybių narių ir šalių kandidačių iniciatyvas uždaryti netinkamos kokybės vaikų globos įstaigas ir suteikti alternatyvių galimybių.

6.6 Apsauga nuo smurto, prievartos ir išnaudojimo

6.6.1 Europos Komisija kartu su visais susijusiais suinteresuotaisiais subjektais turėtų išnagrinėti galimybes nustatyti smurto prieš vaikus, vaikų prievartos ir išnaudojimo rodiklių rinkinį, kurie apimtų atvejų nustatymą, apsaugą, teisminių persekiojimų ir prevenciją remiantis 2009 m. Pagrindinių teisių agentūros atlikto rodiklių tyrimo rekomendacijomis.

6.6.2 Valstybės narės turėtų parengti nacionalines strategijas, kurios padėtų išvengti įvairaus pobūdžio smurto prieš vaikus ir

juos apsaugoti, taip pat turėtų nustatyti aiškius tikslus ir numatyti biudžeto asignavimus bei vietos lygmens mechanizmus, kad vaikai ar kiti asmenys galėtų pranešti apie smurto atvejus.

6.7 Į vaikus orientuotos priemonės

6.7.1 Komisija turėtų sustiprinti sąsajas su Europos Tarybos programa „Kurime Europą vaikams ir su vaikais“, kurioje daugiausia dėmesio skiriama vaikų dalyvavimui.

6.7.2 Esami su pajamomis ir materialiniu nepriteklumi susiję rodikliai, dėl kurių bendrai susitarta, turėtų apimti daugiau į vaikus orientuotų rodiklių. Svarbu, kad rodikliai atspindėtų įvairius vaiko raidos etapus bei svarbiausius kriterijus ir apimtų visas vaikų amžiaus grupes. Tarki/Applica tyrime rekomenduojamos šios amžiaus grupės: 0–5, 6–11, 12–17 m. Taip pat rekomenduojami šie kriterijai: pajamos, materialinis nepriteklus, švietimas, būstas, sveikata, patiriama rizika ir dalyvavimas visuomenės gyvenime.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pramonės permainų, susijusių su ekologijos, energetikos ir klimato iššūkiais, poveikio užimtumui (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/07)

Pranešėjas **Valerio SALVATORE**

Bendrapranešėjis **Enrique CALVET CHAMBÓN**

Belgijos klimato ir energetikos ministras Paul MAGNETTE, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. vasario 9 d. ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės Belgijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Pramonės permainų, susijusių su ekologijos, energetikos ir klimato iššūkiais, poveikio užimtumui.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 89 nariams balsavus už, 2 prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 ES Tarybai pirmininkaujančios Belgijos prašymas ištirti kovos su visuotiniu atšilimu paskatintų pramonės permainų poveikį užimtumui pateiktas trigubos nesėkmės, švelniau tariant, trijų nesėkmingų įvykių, sutapusių su neregėto masto ekonomikos krize, aplinkybėmis:

A. Europos Sąjungoje nepavyko pasiekti kilnių Lisabonos strategijos tikslų,

B. dėl silpno reguliavimo ir nepakankamos kontrolės finansų sektorių sukrėtė didelio masto krizė,

C. lūkesčių nepatenkinę rezultatai Kopenhagoje vykusiame JT viršūnių susitikime, kurio tikslas buvo sudaryti tarptautinį susitarimą klimato klausimais, turėjusį pakeisti Kioto protokolą.

1.2 ES turi veiksmingai prisidėti prie išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo ir vystyti savo ekonomiką ir darbo rinką, kad per ateinančių dešimtmetį pavyktų įgyvendinti Lisabonos tikslus, t. y. užsitikrinti konkurencingą poziciją pasaulio mastu ir panaikinti masinį nedarbą Europoje.

1.3 EESRK ir vienas jo padalinių – Pramonės permainų konsultacinė komisija – įnešė tam tikrą indėlį parengdamas dokumentus, kuriuose nagrinėjami energetikos, klimato, tvarumo, pramonės permainų ir užimtumo srityse iškylantys uždaviniai. Reikėtų paminėti nuomones: CCMI/002, 024, 027, 029, 045, 052 ir 053; ECO/267; NAT/392, 440 ir 453; TEN/401. Šioje nuomonėje nagrinėjamai problemai apžvelgti pasirinkta horizontali plotmė, nors akivaizdu, kad siekiant suteikti konkretumo joje pateikiamoms mintims, ypač kalbant

apie užimtumą, būtina taip pat atlikti tyrimus regionų ir sektorių lygmeniu.

1.4 Įgyvendindama strategiją „Europa 2020“, ES turės spręsti nesėkmę patyrusios Lisabonos strategijos uždavinius. Šia strategija atveriamos naujos galimybės, tačiau jos bus veiksmingos, jei bus sustiprintas MVĮ vaidmuo. EESRK siūlo stiprinti ekonominį bendradarbiavimą Europos lygiu ir propaguoti naują bendrą konkurencingumo sąvokos koncepciją.

1.5 ES reikalingas sustiprintas ekonominis valdymas institucijų viduje (kitais tariant, reikėtų apsvaistyti galimybę tam tikrus ekonominės politikos aspektus perduoti esamų Europos institucijų suverenitetui), kad būtų skatinamos pramonės permainos, lemiančios ekologiškesnę Europos ekonomiką ir tvarias darbo vietas.

1.6 Demografiniai pokyčiai, aplinkos apsaugos problemos Afrikoje, Azijoje ir Lotynų Amerikoje, geriamojo vandens trūkumas daugelyje šalių ir kova su klimato kaita – visa tai didina ekologinių prekių ir technologijų bei tvarių darbo vietų poreikį pasaulyje. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad žinomi energijos gamybos žaliavų ištekliai nėra begaliniai.

1.7 Tvarią ekonomiką skatinanti užimtumo strategija galėtų būti grindžiama valstybių narių jau įgytomis žiniomis ir įgūdžiais. ES, kuriai būtinos kokybiškos darbo vietos, turi skatinti šiuos pasiekimus. Valstybės narės turi daugiau investuoti į savo švietimo ir tęstinio mokymo sistemas, remti mokslo, technologijų ir inžinerijos plėtojimą. EESRK mano, kad šiuo metu viešasis sektorius nepakankamai investuoja į švietimą, kuris turėtų būti susietas su nuoseklią mokymosi visą gyvenimą strategija.

1.8 ES ir valstybės narės turėtų imtis būtinų priemonių ir užtikrinti, kad pramonės permainos derintųsi su jų tikslais išlaikyti ir kurti darbo vietas.

1.9 Ekologiška ekonomika, kuriai būdingas aukštas mokslinių tyrimų lygis, naujų žinių diegimas ir siekis didinti konkurencingumą, turėtų daryti poveikį darbo rinkai: skatinti kurti daugiau kvalifikuotų ir pastovių darbo vietų, mažinti nesaugumo jausmo grėsmę. Todėl valstybės narės turėtų daugiau investuoti į savo švietimo ir tęstinio mokymo sistemas.

1.10 Viešasis sektorius atlieka svarbų vaidmenį – visų pirma naudodamasis savo fiskalinėmis priemonėmis – remiant mokslinius tyrimus, veiksmingai naudojant naujasias ekologiškas technologijas ir tobulinant esamas veiksmingas ekologiškas technologijas. Todėl ekonomikos, socialinei ir aplinkosaugos pažangai užtikrinti būtinas stiprus ir tinkamai kvalifikuotas viešasis sektorius. Privatizacija visuose ekonominės veiklos sektoriuose ji silpnina ir ne visada tarnauja bendram interesui. EESRK mano, kad bendro intereso labai reikės persvarstyti liberalizuotos energetikos rinkos reguliavimo sistemą.

1.11 Privatus sektorius, visų pirma MVL, kurs naujas darbo vietas. Viešojo sektoriaus vaidmuo – sukurti tvirtą ir konstruktyvų Europos pagrindą, kuris leistų įmonėms kuo efektyviau pereiti prie ekologiškesnės, pažangesnės ekonomikos, pasižyminčios tvarių užimtumo lygiu.

1.12 EESRK siūlo sukurti specialų Europos fondą, skirtą remti pramonės permainas, visų pirma mokslinius tyrimus, naujų ekologiškų technologijų plėtrą ir diegimą, pavyzdžiui, atsinaujinančių energijos šaltinius naudojančias technologijas arba naujasias technologijas, leidžiančias efektyviai sumažinti išmetamų teršalų kiekį energijai imliuose pramonės sektoriuose.

1.13 Komitetas primena, kad tvarių darbo vietų tikslams įgyvendinti ES bus reikalingas tvirta pramoninė bazė. Tai, ar bus sukurta daug darbo vietų, įskaitant paslaugų sektorių, lems Europos pramonės pasiekimai. Pramonės permainų įvairiuose sektoriuose ir regionuose skiriasi ir jos turėtų vykti palaipsniui, kad būtų išvengta neigiamo poveikio darbo rinkoms ir nebūtų pakenkta būtinai reikalingam pramonės tinklui. Tai neturi būti suprantama, kaip trukdymas vykdyti aplinkos apsaugos politiką, o veikiau kaip siekis ją socialiniu požiūriu tvariai valdyti.

1.14 EESRK rekomenduoja reformuoti BŽŪP po 2013 m. atsižvelgiant į žemės ūkio svarbą ir jo indėlį kuriant būtiną sinergiją su Bendrijos mokslinių tyrimų, naujųjų technologijų ir pramonės modernizavimo politika.

1.15 Valstybės narės turi susitarti dėl finansinių sandorių apmokestinimo. Iš šių mokesčių gautos pajamos turėtų būti naudojamos valstybių narių biudžeto deficitui mažinti, kad jos turėtų daugiau galimybių, pavyzdžiui, geriau finansuoti savo švietimo sistemas.

1.16 Kad pramonės permainos skatintų ekologišką ekonomiką, būtinas naujas požiūris į augimą ir konkurencingumą. EESRK jau yra išreiškęs pritarimą naujam ekonominės ir socialinės pažangos įvertinimo metodui. Komitetas dar kartą patvirtina savo įsitikinimą, kad pramonės permainas ir užimtumą derinti su tvarumo tikslais įmanoma tik tuo atveju, jei ES ir kitoms pasaulio šalims pavyks susitarti dėl naujos augimo sampratos. Tam nepakanka Komisijos pasiūlymo dėl strategijos „Europa 2020“.

1.17 EESRK laikosi nuomonės, kad Europos institucijos turi stengtis pasaulio lygiu sudaryti visiems vienodas sąlygas siekiant išvengti nuostolingų užimtumo ir aplinkos apsaugos požiūriu veiklos perkėlimo ar netgi atskirų sektorių sunaikinimo.

1.18 Būdamas Europos pilietinės visuomenės atstovu institucijų lygmeniu ir svarbiu struktūrinio dialogo forumu, EESRK deda pastangas skatinti demokratinį Europos piliečių dalyvavimą tikrai svarbiausiose debatuose dėl pramonės permainų, jų poveikio darbo rinkoms, taip pat dėl jų raidos ir su tuo susijusių bendrų socialinių pasekmių.

2. Nuomonės sritis

2.1 ES Tarybai pirmininkaujanti Belgija paprašė, kad šis dokumentas būtų politinio pobūdžio ir kad jame būtų nagrinėjamos naujos diskutuotinos sritys. Belgijos atstovų nuomone, rengiant dokumentą turėtų būti laikomasi ne sektorinio, o veikiau bendro ir horizontalaus požiūrio. Tai yra ne studija, o politinė strategija. Pirmininkaujanti Belgija numato svarstyti šią nuomonę neoficialioje energetikos ministrų taryboje.

2.2 Ekologiniai ir klimato kaitos iššūkiai sutampa su paskelbtaisiais Europos Vadovų Tarybos deklaracijoje dėl Kopenhagos susitikimo. Energetikos uždaviniai apima keletą aspektų. Tiek ES, tiek ir valstybių narių vykdoma tarptautinė politika turi užtikrinti Europos gyventojų galimybę apsirūpinti energijos ištekliais Pastarasis aspektas nesvarstomas šioje nuomonėje. didesnis dėmesys skiriamas energetikos uždaviniams, susijusiems su pramonės permainomis, kurias skatina kova su klimato kaita, ir su šių permainų poveikiu užimtumo lygiui Europoje.

2.3 Šioje nuomonėje vartojamas terminas „ekologinis / ekologiškas“, kai kalbama apie prekes ir gamybos metodus, kurie atitinka tvarumo principus ir kurie prisideda prie ES kovos su visuotiniu klimato atšilimu tikslų įgyvendinimo. Komitetas ragina kurti ekologiškesnę Europos ekonomiką, o kalbant apie darbo rinkas – sukurti kuo daugiau ekologiškų darbo vietų, t. y. darbo vietų (įskaitant mokymus ir (arba) kvalifikacijas), kurios reikalingos šiam rezultatui pasiekti ir kurios kvalifikacijos požiūriu būtų geros kokybės ir užtikrintų socialinę aprėptį (žr. nuomonę TEN/401 dėl tvarių ir ekologiškų darbo vietų skatinimo ir ES energetikos ir klimato kaitos dokumentų paketo, kurioje minima Tarptautinio darbo biuro ekonomikos ir darbo rinkos analizės skyriaus direktoriaus pasiūlyta ekologiškos darbo vietos apibrėžtis, kurią jis pateikė atsakydamas į neseniai pradėtą Europos Komisijos iniciatyvą). EESRK primena 2009 m. spalio mėn. priimtą nuomonę dėl darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros ⁽¹⁾.

3. Uždaviniai, igytis ir naujos galimybės

3.1 Reikėtų glaustai priminti bendras aplinkybes, kuriomis buvo pateiktas ES Tarybai pirmininkaujančios Belgijos prašymas parengti nuomonę. Šios aplinkybės sietinos su uždaviniais ir su trimis glaudžiai tarpusavyje susijusiomis nesėkmėmis.

Uždaviniai. Lisabonos strategijos nesėkmė

3.2 Lisabonos strategijos, oficialiai apibrėžtos 2000 m. kovo 23–24 d. Lisabonos Europos Vadovų Tarybos išvadose, tikslas sukurti „konkurencingiausią ir dinamiškiausią žiniomis pagrįsta ekonominę erdvę pasaulyje, galinčią užtikrinti tvarų ekonomikos augimą, sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų ir didesnę socialinę sanglaudą.“

3.3 2010 m. pradžioje Komitetui tenka konstatuoti, kad, deja, šių teisingai pasirinktų ir būtinų tikslų nepavyko įgyvendinti. Užimtumo srityje rezultatai ypač prasti. Lisabonos sutartyje buvo numatyta, be kita ko, kad konkurencingesnė ekonomika turės teigiamo poveikio užimtumui.

Uždaviniai. Finansų rinkos taisyklių nesėkmė

3.4 2005 - 2008 m. laikotarpiu ekonomika pagyvėjo dėl daugelio veiksnių. Pirmia, Europos šalys, kurios orientavosi į pramoninių prekių eksportą, pasinaudojo labai išaugusia paklausa Azijos šalyse, visų pirma Kinijoje. Kai kurių Europos šalių ekonomika augo dėl, dabar jau žinoma, spekuliacijų finansų ir nekilnojamo turto sektoriuose. Taigi pažangos pavyko pasiekti iš dalies dėl išorės paklausos ir dėl didelių spekuliacijų nekilnojamojo turto rinkoje. Todėl augimas Europos Sąjungoje nebuvo tvarus. Tvariam augimui ir pažangioms darbo rinkoms būtinas ir eksportas, ir vidaus paklausa.

3.5 Pasaulinė finansų krizė sužlugdė bet kokią viltį įgyvendinti Lisabonos strategiją. Patirtas visiškas pralaimėjimas. Nedarbo lygis Europoje auga ir krizės pabaigos dar nematyti. Žinių visuomenė dar nėra realus pasiekimas, kadangi daugelis šalių patiria sunkumų savo švietimo sistemose, o daugumoje ES valstybių narių moksliniams tyrimams skiriama BVP dalis gerokai atsilieka nuo Lisabonos Strategijoje numatytų tikslų. Valstybės išskolinimas, o tam tikrais atvejais ir privataus sektoriaus skolos, Europos Sąjungoje pasiekė tokį mastą, kad kai kurioms valstybėms narėms gresia bankrotas. Tačiau dėl biudžeto subalansavimo ir šių problemų sprendimo negalima sustabdyti svarbių investicijų.

Uždaviniai. Kopenhagos susitikimo nesėkmė

3.6 2001 m. birželio 15–16 d. Geteborgo Europos Vadovų Taryba papildė Lisabonos strategiją nauju matmeniu. Į Lisabonos strategiją buvo įtraukta darnaus vystymosi strategija. Pasiūlyta ištirti Europos politikos ekonomines, socialines ir aplinkos pasekmes, įskaitant visuotinio klimato atšilimo reiškinį.

3.7 JTO siekė 2009 m. gruodžio 7–18 d. Kopenhagoje sudaryti pasaulinio masto susitarimą, norėdama sustiprinti kovą su klimato atšilimu, kurį daugelio mokslininkų nuomone, paskatino išmetamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos. JT bendrąją klimato kaitos konvenciją (1997 m.) ratifikavusios 192 šalys veltui stengėsi persvarstyti tarptautinį susitarimą klimato klausimais, kuris turėjo pakeisti nuo 2005 m. galiojantį Kioto protokolą.

3.8 Akivaizdu, kad klimato kaita ir aplinkos tarša, visų pirma didžiuosiuose miestuose, yra sudėtingos problemos. Be to, demografiniai pokyčiai pasaulyje taip pat yra neatidėliotinas klausimas. Devyni milijardai žmonių galės išgyventi tik tuo atveju, jei ištekliai bus tausiau ir teisingiau naudojami. Energijos išteklių trūkumas ir prieinamumas prie jų taps dar didesnėmis problemomis, jei mūsų visuomenė dels ieškoti protingų sprendimų. Šiomis aplinkybėmis būtina taikyti turimas technologijas ir sprendimus, pavyzdžiui, tuos, kurie leidžia padidinti esamų pastatų energijos vartojimo efektyvumą. Be to, būtinos naujos technologijos, visų pirma energijai imliose pramonės šakose, taip pat būtina formuoti naują požiūrį į viešąsias gėrybes, pavyzdžiui, vandens išteklius, kuriuos reikia geriau valdyti ir ypač tausoti, o geriamojo vandens prieinamumas turėtų būti laikoma viena pagrindinių žmogaus teisių.

3.9 Globalus matmuo labai svarbus, kadangi tai suteikia galimybes novatoriškai Europos pramonei, kuri jau dabar yra konkurencinga ekologiškų gaminių ir paslaugų rinkoje. Atvirai ginama šią sau palankią poziciją tarptautinėse derybose, ES gali veiksmingai prisidėti prie išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo ir vystyti savo ekonomiką ir darbo rinką, kad per ateinantį dešimtmetį pavyktų įgyvendinti Lisabonos tikslus.

⁽¹⁾ Darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra vykstant restruktūrizacijai pasaulinio vystymosi kontekste (OL C 318 2009 12 23, p. 1).

Igytis. EESRK atskaitos taškas.

3.10 EESRK ir vienas jo padalinių – Pramonės permainų konsultacinė komisija – įnešė tam tikrą indėlį parengdamas dokumentus, kuriuose nagrinėjami energetikos, klimato, tvarumo, pramonės permainų ir užimtumo srityse išskylantys uždaviniai. Rengiant šią nuomonę atsižvelgta į jau nuveiktą svarbų darbą. Naujos idėjos pateikiamos suvokus ir įvertinus pirmiau jau minėtą trigubą pralaimėjimą (Lisabonos strategija, finansų rinkos taisyklės ir Kopenhagos konferencija).

3.11 EESRK jau yra pabrėžęs būtinybę konkurencingumą derinti su darniu vystymusi ir socialine sanglauda. ⁽²⁾

3.12 Komiteto nuomone užimtumo strategija negali būti atsieta nuo makroekonomikos. ⁽³⁾

3.13 EESRK atkreipė dėmesį į tą faktą, kad pasaulio klimatas keičiasi dėl žmonių veiklos, dėl kurios didėja šiltnamio dujų kiekis atmosferoje. Tai pripažįstama atitinkamų valstybių ir Europos Sąjungos politiniais sprendimais. ⁽⁴⁾

3.14 CCMI tvaraus vystymosi ir pramonės permainų klausimu kalbėjo siekdamas apsvarstyti, kaip darnus vystymasis (vartojant Brundtland vystymosi apibrėžtį) gali skatinti pramonės permainas ⁽⁵⁾. Šioje nuomonėje taip pat remiamasi 1987 m. Pasaulio aplinkos ir vystymosi komisijos Brundtland ataskaitoje pateikta vystymosi apibrėžtimi.

3.15 Komitetas priėmė nuomonę, kurioje kalbama apie naują pramonės revoliuciją, kuria siekiama, kad svarbiausias vystymosi prioritetu būtų gyvenimo ir aplinkos kokybė ⁽⁶⁾.

3.16 EESRK pabrėžė, kad Europos socialiniam modeliui būtina tvirta pramoninė bazė. Jis perspėja, kad „jeigu energijai imli pramonė bus perkeliama už ES ribų, pastebimai sumažės Europos kaip pramoninės veiklos vietos patrauklumas, todėl mažės ekonomikos augimas ir užimtumo lygis.“ ⁽⁷⁾ Atsižvelgdamas į tai, EESRK atidžiai stebės, kaip konkrečiai įgyvendinamos strategijoje „Europos 2020“ numatytos pavyzdinės iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ ir „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“.

3.17 Komitetas vadovaujasi prielaida, kad BVP yra nepakankamas rodiklis norint nustatyti, kokios politinės krypties laikytis,

kad būtų atremti 21-ojo amžiaus iššūkiai ⁽⁸⁾. EESRK priėmė nuomonę, kurioje rekomenduoja Komisijai įtraukti į strategiją „Europa 2020“ naujas priemones, leisiančias „2011 m. turėti sistemą, kuri užtikrintų galimybę teikti aiškius pasiūlymus dėl panašių pasaulinio masto veiksmų rengiantis 2012 m. JT pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimui darnaus vystymosi klausimais.“ ⁽⁹⁾

3.18 Kalbėdamas apie strategiją „Europa 2020“ ⁽¹⁰⁾, Komitetas ragino pirmenybę teikti naujų darbo vietų kūrimui.

3.19 EESRK pateikė kritinių pastabų Komisijai dėl nepakankamai išsamiai išanalizuotų ateičiai svarbių klausimų, pavyzdžiui, mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos, biologinės įvairovės, vandens ir kitų gamtinių išteklių apsaugos, socialinės aprėpties propagavimo ir tvaraus vystymosi tarptautinio matmens stiprinimo ⁽¹¹⁾. Kad būtų pasiekti šie tikslai, ES tvaraus vystymosi strategijai būtina visiškai nauja valdymo struktūra ⁽¹²⁾. EESRK nuomone, nuo šiol reikėtų kitokiu būdu vertinti pasiekimus, didinančius žmonių gerovę.

3.20 Galiausiai, Komitetas priminė, kad labiausiai išsivysčiusios industrinės šalys iki 2050 m. turėtų bent 80 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

Nauja galimybė - strategija „Europa 2020“

3.21 „Europa 2020“ turės spręsti nesėkmę patyrusios Lisabonos strategijos uždavinius. 2010 m. kovo 3 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą, kuriame pateikiamos naujos ES socialinio ir ekonominio vystymosi gairės (COM(2010) 2020). Komisija skelbia norinti parengti strategiją, kuri padėtų ES „ūkiui tapti pažangiu, tvarių ir integracinių, taip pat leistų užtikrinti aukštą užimtumo lygį, našumą ir socialinę sanglaudą.“ EESRK pažymi, kad priešingai nei 2000 m., šioje strategijoje atsakyta aukščiausiojo laipsnio formuluočių. Europos Komisijos nuomone, ES turėtų skatinti siekti ekologiškesnės ekonomikos, kurioje daugiau investicijų būtų skiriama moksliniams tyrimams ir vystymuisi ir jos siektų 3 proc. BVP, užimtumo lygis pasiektų 75 proc. 20–64 amžiaus žmonių grupėje ir – tai labai susiję su šios nuomonės tema – kad bent 20 proc., palyginti su 1999 m., būtų sumažintas išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis. Komisija norėtų pagerinti švietimo kokybę, kad būtų galima siekti pažangaus augimo, kurio pagrindą sudarytų didesniu našumu pasiektas didesnis konkurencingumas „pagrindinių Europos prekybos partnerių atžvilgiu.“ ES turėtų išlaikyti savo pirmavimą ekologinių technologijų rinkoje, tačiau tam „pavojų kelia pagrindiniai konkurentai – Kinija ir Šiaurės Amerika.“

⁽²⁾ OL C 10, 2004 1 14, p. 105 ir OL C 318 2006 12 23, p. 1.

⁽³⁾ OL C 65, 2006 3 17, p. 58.

⁽⁴⁾ OL C 185, 2006 8 8, p. 62.

⁽⁵⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 1.

⁽⁶⁾ OL C 120, 2006 5 16, p. 57.

⁽⁷⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 88.

⁽⁸⁾ OL C 100, 2009 4 30, p. 53.

⁽⁹⁾ EESRK 647/2010 - NAT/453 (dar nepaskelbta OL).

⁽¹⁰⁾ OL C 128 2010 5 18, p. 3 ECO/267, OL C 100, 2009 4 30, p. 65 (CCMI/053).

⁽¹¹⁾ OL C 128 2010 5 18, p. 18.

⁽¹²⁾ Ten pat.

3.22 Pirma piliečių reakcija rodo tam tikrą jų nusivylimą, palyginti su lūkesčiais, kuriuos jie sieja su savo šalių vyriausybėmis, Europos Sąjungos institucijų kompetencija ir atsakomybe ir Europos valdymu. Europos Parlamento politinių frakcijų atstovų nuomone, Komisijos strategijos užmojai nepakankamai platūs, kad būtų galima atremti dabartinius ir ateities iššūkius.

3.23 Apskritai, EESRK mano, kad lemiamas MVĮ vaidmuo turi būti dar labiau stiprinamas strategijoje „Europa 2020“, kadangi būtent šios įmonės sukuria Europoje daugiausiai darbo vietų ir neginčijamai yra pramonės permainų varomoji jėga. Todėl Komitetas ragina Europos Komisiją dėti dar daugiau pastangų taikant intelektinės nuosavybės teisių apsaugos sistemą, kuri turėtų būti ypač naudinga MVĮ, kurios dažnai neturi lėšų savo išradimams apsaugoti.

3.24 EESRK siūlo sustiprinti ekonominių bendradarbiavimą Europos lygmeniu ir skleisti naują bendrą konkurencingumo sampratą. Taigi, jau vykstančios pramonės permainos būtinos siekiant:

— mažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį,

— geriau panaudoti gamtinius išteklius,

— didinti energijos vartojimo efektyvumą.

Be to, pramonės permainos – tuo atveju, jei bus gerinamos švietimo sistemos ir didinamos investicijos moksliniams tyrimams – sudaro galimybių kurti daugiau kokybiškų darbo vietų ES valstybėse narėse.

4. Kaip sudaryti sąlygas pramonės permainoms, kurios padėtų pasiekti klimato ir užimtumo srityse užsibrėžtų tikslų Europos Sąjungos lygmeniu?

4.1 ES reikalingas sustiprintas ekonominis valdymas institucijų viduje (kitais tariant, reikėtų apsvarstyti galimybę tam tikrus ekonominės politikos aspektus perduoti esamų Europos institucijų suverenitetui), tiek Europos Vadovų Tarybos, tiek Europos grupės lygmeniu. Finansų krizės pasekmės rodo, kad, norint išvengti vidaus rinkos iškraipymų ir skatinti pramonės permainas, kurios leistų kurti ekologiškesnę Europos ekonomiką ir tvarias darbo vietas, būtinas geresnis koordinavimas.

4.2 Tvarios darbo vietos yra perspektyvios, kadangi jas kurti skatins pasauliniai pokyčiai, kurie savo ruožtu taps uždaviniais, kuriuos turės spręsti ne tik valstybės narės, bet ir Europos Sąjunga. Reikėtų paminėti šiuos pokyčius:

— demografinė raida: 2050 m. maistu aprūpinti teks 9 milijardus žmonių,

— didžiųjų miestų augimas, dėl kurio iškils didžiulių aplinkos problemų Azijos ir Lotynų Amerikos šalyse,

— geriamojo vandens trūkumas daugelyje besivystančių šalių,

— kova su klimato kaitos padariniais, visų pirma išmetamų teršalų kiekio mažinimas ir pažangus bei tvarus energijos ir senkančių iškastinių energijos išteklių naudojimas ir alternatyvių energijos gamybos būdų taikymas.

4.3 Dėl šių pokyčių didėja ekologiškų prekių ir technologijų paklausa, taigi ir pažangios pramonės, skatinančios kurti tvarias darbo vietas, poreikis. Tvarios darbo vietos bus teisingų sąlygų, našumo, teisingo pereinamojo laikotarpio ir stipraus konkurencingumo garantas. Be to, konkurencingumo reikės siekti vadovaujantis ne kiekybinio ekonomikos (kurios pagrindą sudaro energijai imli pramonė) augimo principais, o tvarumo principais. Dar kartą pasitvirtina akivaizdi tiesa, kad būtina į sektorius orientuota strategija. Visų pirma dėmesys skirtinas pagrindiniams pramonės ir technologijų sektoriams, pavyzdžiui, statybų technologijoms, biotechnologijoms ir nanotechnologijoms, taip pat naujosios ekologinės technologijos, kurios gali sustiprinti pramonės permainų poveikį ekonomikai, kad ji taptų humaniškesnė ir ekologiškesnė.

4.4 Tokio pobūdžio pramonės permainos padeda siekti visuomenės stabilumo ir tarptautinio saugumo, kadangi neigiami taršos, klimato kaitos, skurdo ir didėjančio gyventojų skaičiaus padariniai kelia didelę grėsmę taikai 21-ajame amžiuje. Dėl didžiulio iššūkių masto sprendimai negali būti rasti nacionaliniu lygiu, o tik glaudžiai bendradarbiaujant tarptautiniu ir Europos Sąjungos lygmeniu. Visoje ES erdvėje turės būti sukurtos politinės ir teisinės priemonės šioms iššūkiams įveikti.

4.5 Tokia tvaraus darbo strategija leidžia tikėtis didesnio našumo ir rentabilumo vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu. Strategija gali būti pagrįsta ES valstybių narių jau įgytomis žiniomis, išugdytais įgūdžiais ir pasaulinėje rinkoje pasiekta pažanga ekologinių technologijų srityje. Šiuos laimėjimus ES turi skatinti rengdama gaires, per Europos fondus – pritarus socialiniams partneriams (visų pirma sudarant susitarimus vadovaujantis Sutarties dėl ES veikimo 155 straipsniu) – teisėkūros priemonėmis, kurios padėtų pasirengti pareiti prie tvarios ekonomikos ir aukšto užimtumo lygio ir geros kokybės darbo vietų darbo rinkos. Ekologiška ekonomika, kuriai būdingas aukštas mokslinių tyrimų lygis ir naujų žinių diegimas, turėtų daryti poveikį darbo rinkai: skatinti kurti daugiau kvalifikuotų ir pastovių darbo vietų, mažinti nesaugumo jausmo grėsmę.

4.6 Be to, šis poveikis veikiau padėtų kurti aukštos kokybės darbo vietas, o ne sudarytų sąlygas nestandartinėms užimtumo formoms, laikinoms darbo vietoms, kurių sukurta kai kuriuose paslaugų rinkos sektoriuose. Tokios laikinos darbo vietos nepadaeda stiprinti žinių visuomenės, kuri, be abejonės, yra svarbi konkurencingos ir tvarios ekonomikos prielaida. ES reikalingos darbo vietos, kurioms būtinas kvalifikuotas darbas. Valstybės narės turėtų daugiau investuoti į savo švietimo ir tęstinio mokymo sistemas. EESRK mano, kad šiuo metu viešasis sektorius nepakankamai investuoja į švietimą, kuris turėtų būti susietas su nuoseklia mokymosi visą gyvenimą strategija.

4.7 Konkurencingumo apibrėžtis turėtų būti persvarstyta Europos lygmeniu. 2010 m. kovo 3 d. komunikate Komisija šiam klausimui skiria nepakankamai dėmesio. Nors didesnio konkurencingumo galima tikėtis ne iš karto, o tik ilgalaikėje perspektyvoje, būtina nedelsiant investuoti į naujas aplinkos apsaugos technologijas, kurios būtų nuosekliau derinamos su jau padarytomis investicijomis.

4.8 ES turėtų persvarstyti valstybių narių viešojo sektoriaus galimą vaidmenį skatinant naujas technologijas, pramonės permainas ir tvirtas darbo vietas. Viešasis sektorius gali būti pajėgus daryti ilgalaikes investicijas į naujas technologijas, kurios dar toli gražu nėra rentabilios, tačiau teikiančios daug vilčių ateityje, nepamirštant propaguoti turimas veiksmingas technologijas. Viešasis sektorius atlieka svarbų vaidmenį – visų pirma naudodamasis savo fiskalinėmis priemonėmis – remiant mokslinius tyrimus ir veiksmingai naudojant į naujas ekologiškas technologijas ir tobulinant turimas veiksmingas ekologiškas technologijas. Viešosios valdžios institucijos turėtų visų pirma užtikrinti investicijas, kurios būtų naudingiausios mažinant energijos vartojimą ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Šiuo požiūriu gali būti naudingas toliau minimas Europos fondas.

4.9 Ekonomikos, socialinei ir aplinkosaugos pažangai užtikrinti būtinas stiprus ir tinkamai kvalifikuotas viešasis sektorius. Privatizacija visuose ekonominės veiklos sektoriuose silpnina sektorius ir ne visada tarnauja bendram interesui. Viešasis sektorius – kai tik įmanoma bendradarbiaudamas su privačiu sektoriumi – turi pakankamai investuoti į piliečiams ir Europos pramonei naudingą viešąją infrastruktūrą. Reikia vengti subsidijuoti atskiras įmones, kad neiškiltų pavojus rinkos veikimui. Valstybės narės turėtų skatinti ekologines pramonės permainas pirmiausia mokestinėmis priemonėmis.

4.10 Be to, EESRK laikosi nuomonės, kad liberalizavus energetikos rinką iki šiol nepagerėjo nei paslaugų kokybė, nei sumažėjo kainos. Dėl nepakankamų investicijų į energetikos tinklus gali iškilti didelė rizika. Siekiant sukurti veiksmingos ir Europos piliečiams naudingos konkurencijos sąlygas, užtikrinti saugų energijos tiekimą ir įgyvendinti klimato kaitos srityje nustatytus tikslus, turės būti peržiūrėta liberalizuotų rinkų reguliavimo sistema.

4.11 EESRK siūlo sukurti specialų Europos fondą, skirtą remti pramonės permainas, visų pirma mokslinius tyrimus, naujų ekologišκών technologijų plėtojimą ir diegimą, pavyzdžiui, atsinaujinančių energijos šaltinius naudojančių technologijų, arba naujas technologijas, leidžiančias efektyviai sumažinti išmetamų teršalų kiekį energijai imliuose pramonės sektoriuose.

4.12 Komitetas primena, kad ES bus reikalingas tvirtas pramonės pagrindas. Komitetas atkreipia dėmesį, kad energijai

imlių sektorių socialinis ir ekonominis vaidmuo Europos regionuose yra nevienodas. Pramonės permainos turi vykti palaipsniui, kad pereinamieji etapai vyktų be neigiamo poveikio atitinkamų regionų darbo rinkoms. Apsirūpinimas energija – strateginis ateities klausimas. Būtinės didesnės investicijos į naujas technologijas, kurios sudarytų galimybes veiksmingai didinti sunaudotą energiją atitinkantį našumą ir kartu mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Darbo vietoms energijai imliuose pramonės sektoriuose galima suteikti daugiau saugumo gerinant šių sektorių energetinę pusiausvyrą.

4.13 EESRK rekomenduoja reformuoti BŽŪP po 2013 m. (šiuo klausimu Komitetas jau parengė plataus pritarimo sulaukusią nuomonę savo iniciatyva) taip, kad vystymosi politikoje būtų atsižvelgta į žemės ūkio svarbą ES kaimo vietovėms (jos sudaro 80 proc. ES teritorijos) ir į tarptautinius išpareigojimus besivystančioms šalims. Persvarstymo procesas turėtų padėti sukurti reikalingą optimalią sinergiją ir suteikti naują impulsą Europos mokslinių tyrimų, naujų technologijų ir pramonės modernizavimo politikai. Tai visų pirma taikytina ypač stiprų dabartinių pramonės permainų poveikį juntantiems sektoriams ir regionams, kuriuose vykdoma energijai imli pramonės veikla ir kurie turi investuoti į naujas ekologiškas technologijas norėdami sumažinti išmetamų teršalų kiekį ir išsaugoti darbo vietas.

4.14 Valstybės narės turėtų sutarti dėl finansinių sandorių apmokestinimo, kad sumažintų nuostolingą spekuliacijų poveikį, stabilizuotų bankų sektorių ir sustiprintų euro zonos bendrąją valiutą – eurą. Iš šių mokesčių gautos pajamos turėtų būti naudojamos valstybių narių biudžeto deficitui mažinti, kad jos turėtų didesnes galimybes, pavyzdžiui, stipriau finansuoti savo švietimo sistemas. Stiprūs viešieji finansai ir kvalifikuota darbo jėga pasižymintys darbo rinkos yra perėjimo prie ekologiškos ekonomikos pagrindas.

4.15 Toks tvarumo principus atitinkantis pramonės perversmas turi socialinį poveikį. Kad pramonės permainos vyktų ekologiškos ekonomikos kryptimi, būtinas naujas požiūris į augimą. Šiandieninis pilietis yra vartotojas. Ar sugebėsime gerovės sąvoką susieti su fizine ir psichine sveikata, demokratinėmis ir dalyvavimo teisėmis, socialine aprėptimi (t. y. su dalyvavimu kokybiškas darbo vietas užtikrinančioje darbo rinkoje), energijos tiekimu ir galimybe naudotis viešosiomis gėrybėmis ir visuotinės svarbos paslaugomis? Turime suprasti, kad pasirinkus tokią veiksmų kryptį, būtina nauja augimo samprata ir kitoks ekonomikos veikimas. Šios krypties laikytis nepavyks, jei pagrindiniu rodikliu išliks BVP. EESRK jau yra išreiškęs pritarimą naujam ekonominės ir socialinės pažangos įvertinimo metodui. Komitetas dar kartą patvirtina savo įsitikinimą, kad pramonės permainas ir užimtumą derinti su tvarumo tikslais įmanoma tik tuo atveju, jei ES ir kitoms pasaulio šalims pavyks susitarti dėl naujos požiūrio į augimą. Tam nepakanka Komisijos pasiūlymo dėl strategijos „Europa 2020“.

4.16 EESRK laikosi nuomonės, kad Europos institucijos turi stengtis pasaulio lygiu sudaryti visiems vienodas sąlygas, kadangi tai padėtų išvengti nuostolingų darbo vietų ir aplinkos apsaugos požiūriu gamybos perkėlimo ar netgi atskirų sektorių sunaikinimo. Europa turi būti gerosios praktikos pavyzdys ir siekti, kad ši praktika per kuo trumpesnę terminą būtų pritaikyta pasaulio mastu ir taip būtų išvengta neigiamų pasekmių (taip pat ir aplinkai), susijusių su jos taikymu vien tik Europoje.

4.17 Būdamas Europos pilietinės visuomenės atstovu institucijų lygmeniu ir svarbiu struktūrinio dialogo forumu, EESRK deda pastangas skatinti demokratinį Europos piliečių dalyvavimą svarbiausiuose debatuose. ES būtina nuoseklesnė ir labiau įpareigojanti strategija, nei pasiūlytoji „Europa 2020“. ES strategija turėtų sudaryti sąlygas teisingam, darniam ir tvariam perėjimui prie ekologiškos ekonomikos, pagrįstos visiškai nauja augimo samprata. Europai ir visam pasauliui būtinas naujas augimas, derantis su tvarumo principais, užtikrinantis kokybišką, aktyvų ir sveiką gyvenimą.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Skatinimo plačiau naudoti elektra varomas transporto priemonės

(tiriamoji nuomonė pirmininkaujančios Belgijos prašymu)

(2011/C 44/08)

Pranešėjas **Frederik Adrian OSBORN**

ES pirmininkaujanti Belgija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. vasario 9 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Skatinimo plačiau naudoti elektra varomas transporto priemones (tiriamoji nuomonė).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 155 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaukusių.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 EESRK labai pritaria pastangoms, kurių Europoje imamasi siekiant platesnio elektra varomų transporto priemonių (EVTP), visų pirma elektra varomų automobilių, naudojimo. Reikia veikti skubiai, kad būtų galima sumažinti transporto sektoriaus išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir Europos priklausomybę nuo vis mažiau patikimo naftos importo.

1.2 EESRK pritaria visiems neseniai Komisijos paskelbtame komunikate dėl netaršių ir efektyviai energiją vartojančių transporto priemonių siūlomoms veiksmams. Komitetas taip pat rekomenduoja imtis keleto tolesnių veiksmų Europos Sąjungoje ir valstybėse narėse.

1.3 Technologijų klausimu EESRK rekomenduoja nustatyti keletą prioritetų, susijusių su moksliniais tyrimais ir technologine plėtra (MTTP), spartesniu būtiniausių standartizavimo programų diegimu, reikiamų įgūdžių ir profesinio mokymo programų plėtra ir su tuo, kad reikia sudaryti palankesnes sąlygas permainoms užimtumo automobilių bei susijusiuose sektoriuose srityje bei jas valdyti.

1.4 EESRK pabrėžia, kad perėjus prie EVTP bus galima sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį tik tada, kai šioms transporto priemonėms elektra bus gaminama iš nedaug anglies dioksido išskiriančių ar visai jo neišskiriančių išteklių. Todėl pereinant prie EVTP reikėtų lygiagrečiai pereiti prie tokio elektros energijos gamybos būdo, kad būtų išskiriama kuo mažiau anglies dioksido.

1.5 Plačiai naudojant EVTP ir pasinaudojant apskritai didžiulėmis galimybėmis laikyti elektros energiją jų baterijose, galima optimizuoti pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą elektros energijos tiekimo sistemoje, jei į tinklo valdymą ir EVTP įkrovimo infrastruktūrą būtų įdiegtos išmaniosios technologijos. EESRK pažymi, kad tai sudėtinga užduotis, todėl rekomenduoja skubiai atlikti tyrimus ir imtis projektų, kuriais būtų siekiama įgyven-

dinti šią galimybę ir kurie būtų naudingi ir transporto sektoriui, ir elektros energijos tiekimo sektoriui.

1.6 Skubus perėjimas prie EVTP automobilių sektoriuje pareikalaus didelių bendrų automobilių pramonės, naujų įkrovimo infrastruktūros paslaugų teikėjų, reguliavimą užtikrinančio viešojo sektoriaus, standartus nustatančių institucijų, paskatas teikiančių įstaigų ir ugdymo sektoriaus bei visuomenės, kurią sudaro naujosios technologijos reiklūs, dėmesingi ir supratingi vartotojai, pastangų. EESRK ragina Europos Sąjungą ir valstybes nares bendromis jėgomis pradėti skatinti ir remti šį lemiamos reikšmės turintį perėjimą visomis turimomis galimybėmis ir užtikrinti, kad šiame svarbiame sektoriuje Europa neatsiliktų nuo sparčiai žengiančių į priekį užsienio konkurentų.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Transporto sektoriuje apskritai kasmet daugėja išmetamo CO₂, nors visų transporto rūšių energijos vartojimo efektyvumas pamažu gerėja. Jeigu norime, kad transporto sektorius tinkamai prisidėtų prie CO₂ mažinimo tikslo, kurį Europa užsibrėžė įgyvendinti iki 2050 m., nepakaks pasikliauti tuo, kad kiekviena transporto rūšis energiją vartos efektyviau.

2.2 Kelių transporto srityje iš vidaus degimo variklio išmetamo anglies dioksido kiekį galima sumažinti, tačiau fizikos dėsniai diktuoja tam tikras ribas. Ateis laikas, kai tolesnei pažangai prireiks esminių pokyčių – pereiti prie naujų energijos išteklių, kurie neišskiria anglies dioksido ar jo išskiria labai mažai.

2.3 Šį tikslą pasiekti galima įvairias būdais. Daugiausia žadantis būdas atrodo greitas perėjimas privačių automobilių sektoriuje, stengiantis kuo greičiau pradėti naudoti hibridinius automobilius, o paskui vien elektra varomas transporto priemones (EVTP).

2.4 Dėl keleto priežasčių reikia veikti kuo skubiau:

- kuo anksčiau bus sumažintas išmetamo anglies dioksido kiekis, tuo geresnių rezultatų švelninant klimato kaitos padarinius bus galima pasiekti ir ateityje išvengti brangiai kainuojančių prisitaikymo priemonių,
 - ankstyvajame perėjimo etape bus didžiulių pradinių išlaidų, kurias turės padengti privatusis sektorius (variklių, baterijų gamintojai, infrastruktūros paslaugų teikėjai ir t. t.) ir viešasis sektorius (MTTP, infrastruktūra, skatinamosios išmokos ir t. t.), o kuo greičiau įvyks permainos, tuo greičiau investicijos atneš ekonominę naudą,
 - vartotojai vis labiau domisi mažai anglies dioksido išskiriančiomis ar visai jo neišskiriančiomis transporto priemonėmis, kurios Europai ir jos valstybėms narėms galėtų suteikti unikalią galimybę tapti šios pažangos, kuri bus populiari, jeigu jai bus teisingai vadovaujama ir su sąlyga, kad naujosios transporto priemonės atitiks saugumo, patogumo, naudingumo, patikimumo, dizaino standartus ir tradicinių konkurentų kainą, lydere,
 - pagrindiniai ES konkurentai (JAV, Japonija, Kinija ir kitos šalys) jau skiria didžiules investicijas į EVTP sektorių, todėl gali nepaprastai pažengti į priekį ir įgyti konkurencinį pranašumą, jeigu Europos pažanga nebus tokia pat sparti,
 - jeigu Europa pakankamai greitai vystys EVTP sektorių, imsis susijusių pertvarkų energijos tiekimo srityje ir tinklo sistemoje, šių sektorių plėtra gali Europai tapti pagrindine ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir eksporto plėtros priemone. Ir atvirkščiai, vilkinant šį perėjimą gali labai susilpnėti Europos ekonomika.
- 2.5 Todėl EESRK palankiai vertina veiklą, kurią šiuo metu intensyviai vykdo Komisija, Taryba ir valstybės narės, norėdamos paremti ir paspartinti perėjimą prie EVTP. EESRK rekomenduoja tęsti Europos veiksmus šiose trijose pagrindinėse srityse:
- toliau remti technologinį perėjimą pasitelkiant MTTP, diegimo programas, ugdymą ir profesinį mokymą,
 - lygiagrečiai toliau vystyti elektros energijos sektorių, plėsti atsinaujinančiųjų išteklių naudojimo galimybes, vystyti tinklą ir infrastruktūrą, standartizuoti EVTP ir elektros energijos tiekimo sąsajas,
 - taikant atitinkamas paskatas padėti perorganizuoti rinką, kad būtų galima užtikrinti, jog paklausa atitiks pasikeitimus transporto priemonių pasiūlos srityje.

3. Parama technologiniam perėjimui

3.1 Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra

3.1.1 Reikia labai stengtis, kad biudžetas MTTP būtų didinamas iki 3 proc. tikslo ribos ir didesnę programų dalį skirti

perėjimui prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančios ekonomikos. EESRK taip pat labai pritaria tam, kad naujojoje strategijoje „Europa 2020“ didelė reikšmė teikiama apskritai MTTP vystymui ir ypač perėjimui prie ekologiškesnės ekonomikos, įskaitant platesnį mažai anglies dioksido išskiriančių bei elektra varomų transporto priemonių naudojimą. Reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į:

- tolesnį baterijų technologijos gerinimą, kad būtų galima didinti atstumą, kurį EVTP gali nuvažiuoti, ir pasirinktų sistemų tvirtumą bei atsparumą visomis meteorologinėmis ir vairavimo sąlygomis,
- alternatyvius įkrovimo valdymo metodus, kad būtų galima optimizuoti galimus standartizavimui pasirinktus metodus,
- galimybes susieti elektra varomų automobilių sektoriaus plėtrą su elektros energijos tiekimo iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių ar mažai anglies dioksido išskiriančių išteklių plėtra,
- galimybes naudoti pažangius matavimo prietaisus ir naujo tipo tinklo sistemą siekiant sudaryti sąlygas įkrauti baterijas per elektros krūvio balansavimo požiūriu optimalų laiką,
- medžiagų, kurių reikės plačiai naudojant baterijas, visų pirma ličio ir retųjų žemių elementų, tiekimo pasaulio mastu galimybes ir į tai, kokių veiksmų reikės imtis siekiant papildyti turimus tiekimo šaltinius ar juos padaryti saugesnius norint reikiamas medžiagas pakeisti kitomis, plačiau paplitusiomis medžiagomis,
- tai, kokių veiksmų reikėtų imtis, kad būtų skatinama maksimaliai pakartotinai naudoti medžiagas iš eksploatuoti nebetinkamų transporto priemonių ir baterijų.

3.1.2 Reikėtų ypatingą dėmesį skirti parodomiesiems projektams ir kitoms diegimo programoms. Taip pat reikėtų plėsti energijos technologijų platformų patirtį ir ją panaudoti sudarant iniciatyvias diegimo programas, skirtas laidų pakraunamų hibridinių ir vien elektra varomų automobilių gamybai bei jiems reikalingos infrastruktūros plėtojimui. Atitinkamomis iniciatyvomis reikėtų aktyviai skatinti įgyvendinti parodomuosius projektus atskiruose miestuose ir regionuose, norinčiuose juos išbandyti (kai kuriuose Europos miestuose ir regionuose šie projektai jau pradėti). Reikia plėtoti CIVITAS programą.

3.1.3 EESRK susirūpinęs, kad dabartinė baterijų technologija labai priklauso nuo medžiagų (ličio ir retųjų žemių elementų), kurias šiuo metu tiekia daugiausia arba vien tik Kinija. Komitetas ragina skubiai pradėti mokslinius tyrimus ir geologinius žvalgymus, kad būtų rasti alternatyvūs šių medžiagų tiekimo šaltiniai, ir kur įmanoma skatinti šių medžiagų antrinį perdirbimą.

3.2 Standartų nustatymas

3.2.1 Ypač svarbūs reguliavimo standartai, pagal kuriuos nustatomi būtiniausi produktų ir paslaugų efektyvaus energijos vartojimo reikalavimai. Europos Sąjunga jau nustatė automobilių išmetamo CO₂ kiekio standartus, taip pat yra numatyti papildomos privalomos pažangos ateityje terminai. Tačiau šios programos turėtų būti išsamesnės ir turėtų numatyti daug didesnius trumpalaikius ir ilgesnės trukmės tikslus.

3.2.2 Pagal dabar galiojančias teršalų ribas (iki 2015 m.) numatoma teikti papildomas paskolas mažai anglies dioksido išskiriančioms ir elektra varomoms transporto priemonėms. Tai svarbi paskata Europos gamintojams spartinti plėtrą ir gaminti pirmąjį vien elektra varomų automobilių kartą. Tačiau tuo pat metu mažinamos paskatos tiems, kurie siekia tobulinti esamus iškastinių kuru varomus automobilius. Kito persvarstymo metu būtų galima užsibrėžti atskirą konkretų tikslą – plėsti elektra varomų transporto priemonių parką. Tačiau taip pat reiktų reikalauti, kad gamintojai toliau gerintų benzinu ar dyzeliniu kuru varomų transporto priemonių CO₂ rodiklius, kadangi dar 20 ateinančių metų jos neišvengiamai toliau sudarys didžiąją transporto priemonių dalį.

3.2.3 Svarbiausia toliau daryti spaudimą Europos pramonei, kad ji būtų tarp pirmaujančių pasaulyje EVTP srityje ir be išlygų išliktų konkurencinga viso pasaulio rinkose, kai visi pasuks šia kryptimi. Tarp gamintojų vyksta arši konkurencija automobilių pramonėje, baterijų pramonėje ir energijos tiekimo pramonėje stengiantis pateikti geriausių technologijų už mažiausią kainą. Ši konkurencija yra stipri inovacijų varomoji jėga, todėl neturėtų būti jai kliudoma.

3.2.4 Beje, ES tikrai reikės propaguoti kai kuriuos ankstyvo standartizavimo aspektus, kad būtų galima užtikrinti saugumą, patikimumą ir suderinamumą, visų pirma padedant kurti EVTP įkrovimo infrastruktūrą ir planuojant prijungimo prie elektros tinklo galimybes, ir tenkinti elektros energijos vartojimo reikalavimus ir konfigūruojant baterijas. Kadangi tarp Europos ir kitų pasaulio šalių taip pat vyksta aktyvi prekyba tiek naujais, tiek naudotais automobiliais, ES turėtų taip pat aktyviai dalyvauti nustatant visuotinius standartus šioje srityje, kad būtų užtikrintas EVTP technologijų suderinamumas visame pasaulyje.

3.3 Ugdymas, profesinis ir techninis mokymas

3.3.1 Pereinant prie tokios automobilių pramonės, kurioje dominuos EVTP, keisis pramonėje keisis ir užimtumo modeliai. Jeigu ketinama gamybą ir darbo vietas išlaikyti Europos automobilių sektoriuje ir nemažinti eksporto, būtina skubiai investuoti į Europos EVTP gamybos pajėgumus ir užtikrinti atitinkamą profesinį mokymą ir perkvalifikavimą suteikiant naujų žinių, kurių prireiks visuose automobilių pramonės sektoriuose

(projektavimas, gamyba, platinimas, prekyba, aptarnavimas, perdavimas ir t. t.).

3.3.2 EESRK labai pritaria Komisijos pasiūlymui pakartotinai sušaukti CARS 21 aukšto lygio grupę ir pakviesti daugiau suinteresuotųjų subjektų bei kartu aptarti, kokios kliūtys trukdo naujosios technologijos patekti į rinką. EESRK rekomenduoja darbo grupei aptarti ir konkrečius socialinius klausimus bei numatyti, kokių veiksmų reiktų imtis nedelsiant, kad būtų galima parengti ir perorientuoti profesinį mokymą sektoriuje bei ugdymo struktūras ir tenkinti atsirandantį žinių poreikį kuriant EVTP technologijas.

4. Lygiagretus elektros tiekimo transformavimas ir sąsajos su elektros tiekimo dekarbonizavimu

4.1 Perėjimas prie EVTP pareikalaus daug papildomos (iš pradžių ne tokio didelio kiekio, o vėliau – didžiulio) elektros energijos. Jeigu šiam papildomam elektros energijos poreikiui patenkinti teks statyti papildomų pasenusių anglimis kūrenamų jėgainių, nesumažinsime išmetamo CO₂ kiekio. Anglies dioksido tarša tiesiog bus perkelta iš automobilių į jėgaines. Todėl labai svarbu, kad elektra varomų automobilių plėtra vyktų kartu su tolesne mažai anglies dioksido išskiriančios ar visai jo neišskiriančios energijos gamybos plėtra.

4.2 Daugėjant elektra varomų automobilių ir augant elektros energijos paklausai lygiagrečiai reikia spartinti elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos plėtros programas. Šį poreikį reikia numatyti atliekant kitą atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros tikslų peržiūrą.

4.3 Taip pat atsiranda poreikis baterijų talpą, reikalingą elektra varomoms transporto priemonėms, didinti šiuolaikškomis priemonėmis, t. y. kartu didinti ir energijos dalį iš atsinaujinančiųjų išteklių.

4.4 Pagrindinė energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos plėtros problema – vėjo, saulės energijos, potvynių ir kt. nepastovumas. Kad būtų galima prisitaikyti prie elektros energijos paklausos svyravimų, greičiausiai reikia plėsti energijos kaupimo galimybes. Automobiliuose baterijos reikalingos tik ribotą laiką, kol automobiliu važiuojama. Kitais atvejais baterijas reikia įkrauti, bet taip pat jas galima naudoti kaip energijos išteklių rezervuarus, pavyzdžiui, tinklui pristigus energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių. Norint taip suderinti paklausą ir pasiūlą reikia išspręsti rimtus techninius ir logistinius klausimus. Tačiau vystomas bendras išmanusis tinklas, todėl ateityje šią galimybę bus lengviau įgyvendinti. EESRK ragina Komisiją skubiai pradėti būtinus tyrimus ir užtikrinti, kad kuriama EVTP reikalinga įkrovimo infrastruktūra būtų pakankamai išmani ir būtų galima iš pat pradžių numatyti galimybes energijos tiekimą papildyti energija iš atsinaujinančiųjų išteklių.

4.5 Didžiulių investicijų prireiks baterijų įkrovimo ir (arba) keitimo infrastruktūrai sukurti. Įkrovimo paslaugas reikės plačiu mastu teikti visų pirma automobilių stovėjimo aikštelėse, klientų namuose, darbo vietose, mažmeninės prekybos vietose, servisuose, kitose viešose vietose ir gatvėse. Viešajam sektoriui reikės sukurti reglamentavimo sistemą, kuri investuotojams į infrastruktūrą užtikrintų tinkamas pajamas ir kartu neleistų nustatyti pernelyg didelės kainas. EESRK rekomenduoja Komisijai skubiai pradėti tyrimus dėl tinkamos reglamentavimo sistemos, kuri skatintų būtinas investicijas į infrastruktūrą. Šiuo požiūriu Komitetas pritaria gegužės 26 d. priimtoms Konkurencingumo tarybos išvadoms, kuriose raginama skubiai parengti Europos elektra varomų transporto priemonių standartus siekiant paspartinti jų naudojimą.

5. Vartotojai ir rinka

5.1 Europos visuomenė vis geriau suvokia, kad baigiasi tie laikai, kai buvo pakankamai ir pigių naftos išteklių. Gyventojai supranta, kad naftos rasti ir išgauti pasaulyje darosi vis sunkiau ir kad konkurencija dėl išteklių, randamų besiformuojančios ekonomikos šalyse, nuolat didėja. Nepaisant tam tikro skeptiškumo, žmonės vis geriau suvokia, kad reikia mažinti išmetamo CO₂ kiekį ir stengtis išvengti neigiamų klimato kaitos pasekmių, o transporto sektorius turės atlikti savo vaidmenį siekiant šio tikslo. Valstybių narių vyriausybės taip pat įvairiais būdais stengiasi atkreipti gyventojų dėmesį į šią padėtį: apmokestina naftos produktus, nustato diferencijuotus mokesčius transporto priemonėms skatindamos naudoti mažai anglies dioksido išmetančius automobilius, o ne neekonomiškas transporto priemones, ir kai kuriais atvejais savo automobilių parką papildo hibridiniais ir prototipiniais elektra varomais automobiliais.

5.2 Šios bendros žinios pastaraisiais metais paskatino kai kurias pokyčius rinkoje. Vartotojai daug mieliau renkasi mažesnius, mažai anglies dioksido išskiriančius automobilius, o ne didelius ir galingus modelius. Atsirado hibridinių automobilių, kurie netrukus pasirodė rinkoje, paklausa, ypač tada, kai valstybės narės pradėjo taikyti mokesčines paskatas. Vis dėlto vartotojai paprastai linkę būti atsargūs inovacijų šiame sektoriuje atžvilgiu, todėl jiems reikės garantijų ir paskatų, kad galėtų ryžtingiau pereiti prie naujos kartos hibridinių ir vien elektros energija varomų automobilių, kai jų atsiras rinkoje.

5.3 Gamintojai ir naftos pramonės atstovai taip pat atsargiai vertina perėjimo prie EVTP galimybes. Jiems reikia įsitikinti, kad šis perėjimas yra neišvengiamas ir kad Europos Sąjunga yra politiškai apsisprendusi vadovauti šiam procesui ir jį spartinti, kad būtų galima vykstant šioms permainoms visapusiškai pasinaudoti turimais ištekliais ir kompetencija bei naujoves parduoti vartotojams. ES ir valstybės narės turi aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyti pramonės atstovams, kad pereiti prie EVTP yra būtina ir skubu. Negalima leisti kai kurioms niekur neskubančioms įmonėms stabdyti bendrą pažangą, kadangi rezultatas gali būti

tik vienas: kitose pasaulio šalyse konkurentai tuo pasinaudos ir aplenks Europą, o Europos rinkos dalis ir įtaka nustatant standartus pasaulio mastu nuolat mažės.

5.4 Kad būtų galima sėkmingai pereiti į kitą etapą, pelnyti vartotojų pasitikėjimą ir skatinti paklausą, reikia tenkinti keletą vartotojų reikalavimų, kuriuos galima suskirstyti į keletą pagrindinių kategorijų: saugumas, patikimumas, eksploatacinės savybės, dizainas, atstumas, kurį transporto priemonė gali nuvažiuoti, ir universalumas, įkrovimo galimybės, pirkimo ir naudojimo kaina. (Esama tam tikrų būgštavimų, kad labai tylios elektra varomos transporto priemonės gali kelti grėsmę kelyje. Tokiu atveju gali reikėti nustatyti minimalų papildomą triukšmą, išpėjančio pėsčiuosius ir kitus eismo dalyvius apie artėjančią transporto priemonę, lygi.)

5.5 Svarbiausia, kad EVTP būtų bent jau ne mažiau saugios, negu tradicinės transporto priemonės (įprastomis vairavimo sąlygomis ir įvykus nelaimingam atsitikimui) tiek objektyvių statistinių parametrų, tiek psichologiniu požiūriu. Baterijų įkrovimo įranga, visų pirma ta, kuri bus viešoje vietoje, turi būti apsaugoma nuo gadinimų ir sukčiavimo. Šie kriterijai turėtų būti įtraukti į visus norminius saugumo reikalavimus, kurie bus nustatyti elektra varomoms transporto priemonėms.

5.6 EVTT turės būti patikimos visomis aplinkybėmis ir bet kokiomis meteorologinėmis sąlygomis. Jeigu baterijos išsikraus greitai ar dėl tam tikrų oro sąlygų pablogės EVTP veikimas ar sumažės atstumas, kurį transporto priemonė gali nuvažiuoti, vartotojai greitai nusivils. Pageidautina reglamentavimo sistemoje numatyti tvarumo bei patikimumo standartus.

5.7 EVTP duomenys turėtų bent jau atitikti vidutinės šeimos automobilio duomenis, nes tokius automobilius geriausiai žino dauguma gyventojų. Taip pat svarbu, kad EVTP dizainas ir konfigūracija būtų ne mažiau patrauklus visuomenei, nei geriausios vidaus degimo variklius turinčios transporto priemonės. Suprantama, tai pramonės uždavinys, kurio sprendimui nereikalingas reguliavimas, jeigu pramonė pati bus iš tiesų suinteresuota (ir, prireikus, skatinama) spartinti permainas.

5.8 Atstumas, kurį transporto priemonė gali nuvažiuoti, labai priklauso nuo įkrovimo sąlygų. Jeigu įkrovimui reikės kelių valandų servise ar gatvėje esančiame įkrovimo punkte, vartotojų tai netenkins. Nors per įprastą darbo dieną dauguma žmonių nuvažiuoja tik trumpus atstumus, didesnio atstumo, kurį transporto priemonė gali nuvažiuoti, reikės vykstant į ilgesnes keliones, kadangi tokių kelionių metu žmonės nenorės valandų valandas gaišti baterijų įkrovimui. Kartais baterijos gali išsikrauti automobiliui esant toliau nuo įkrovimo punkto. Taigi, reikės numatyti galimybes išimtiniais atvejais skubiai įkrauti ar pakeisti baterijas pakelėse.

5.9 Atrodo, techninės galimybės leis greičiau įkrauti automobilių baterijas, bet kol įkrovimo laikas netruks tiek, kiek reikia laiko pripildyti kuro baką, užsiėmę žmonės nenorės gaišti laiko. EESRK nuomone, norėdami užsitikrinti didesnę rinką, gamintojai turėtų stengtis kuo greičiau iki 300 km padidinti atstumą, kurį transporto priemonė gali nuvažiuoti. MTTP srityje reikia dėti ypatingas pastangas šiam tikslui pasiekti.

5.10 Jeigu paaiškės, kad per keletą metų neįmanoma pasiekti tokio atstumo, kurį automobilis galėtų nuvažiuoti EESRK rekomenduoja didesnę dėmesį skirti papildomoms įkrovimo galimybėms ir teikti greito (2–3 min. trunkančio) visos baterijos pakeitimo paslaugas servisuose (ar avariniais atvejais pakelėse). EESRK žiniomis, šiuo metu kaip tik rengiamasi įgyvendinti keletą tokių bandomųjų projektų. Kad būtų galima sudaryti palankesnes sąlygas šiai baterijų keitimo infrastruktūros plėtrai, EESRK rekomenduoja Komisijai kuo anksčiau apsvarstyti galimybę skubiai standartizuoti sudėtinių baterijų konfigūraciją ir savybes bei išsiaiškinti, kaip būtų galima baterijas tinkamai keisti ir likviduoti. Baterijų keitimas būtų paprastesnis, jei jas būtų galima iš baterijų keitimo paslaugas teikiančios bendrovės įsigyti išperkamosios nuomos tvarka, o ne iš karto pirkti. Tai sumažintų pradines EVTP sąnaudas. Tačiau norint užtikrinti, kad paslaugų teikėjai nustatytų tinkamas kainas ir laikytųsi aukštų darbo standartų, gali reikėti nustatyti reglamentavimo sistemą.

5.11 Jeigu bus naudojama baterijų įkrovimo sistema, svarbiausia, kad ši paslauga būtų greitai teikiama plačiame įkrovimo punktų tinkle. Greta paslaugų klientų namuose, reikės įsteigti įkrovimo punktų visose automobilių stovėjimo aikštelėse (viešose ir privačiose, darbo vietose, mažmeninės prekybos vietose ir t. t.) bei visose automobilių parkavimo vietose gatvėse. Kad tai būtų valdomas procesas, reikėtų pradėti nuo konkrečių geografinių vietovių. Taip pat gali būti naudinga parengti bandomuosius projektus įvairiose vietose: salose, dideliuose miestuose ir jų apylinkėse, mažesniuose miesteliuose, kaimo vietovėse ir t. t., kad būtų galima nustatyti pagrindines veiklos sąlygas ir sužinoti, kokios paramos reikia infrastruktūrai. Kur EVTP beatsirastų pirmiausia, svarbiausia, kad iš pat pradžių būtų sukurtas tinkamas įkrovimo paslaugų tinklas. Vartotojai greitai nusigręš nuo naujųjų technologijų, jeigu neįsivaizduoja, kad jau nuo pirmųjų dienų yra puikios galimybės įkrauti ar pakeisti baterijas.

5.12 Vietos ir regionų valdžios institucijos bei savivaldybės turės atlikti lemiamą vaidmenį skatinant pereiti prie EVTP savo teritorijose. Jos galės padėti nustatyti, kokiose vietose geriausia teikti baterijų įkrovimo ir keitimo paslaugas. Jos taip pat galėtų suteikti pirmenybę EVTP automobilių parkavimo vietose ar leisti važiuoti specialiomis eismo juostomis. Vietos ir regionų valdžios institucijos galėtų atlikti svarbų vaidmenį reklamuojant EVTP ir skatinant pereiti prie jų. Jos taip pat galėtų skatinti naudoti elektra varomas transporto priemones žmonėms, kuriems

sunku judėti, pervežti, gatvėms valyti, kt., nes paprastai šiais tikslais atitinkamoje teritorijoje nuvažiuojama nedidelį atstumą.

5.13 Įsigijimo ir naudojimo kaina, žinoma, bus pagrindinis veiksnys. Šiuo požiūriu dėmesio vertas daugelio šalių pavyzdys pereinant nuo švino turinčio prie bešvinio benzino. Iš pradžių vartotojai priešinosi tokioms permainoms, bet kai vyriausybės pradėjo taikyti diferencijuotus mokesčius ir skatinti pirkti bešvinį benziną, gyventojų pasipriešinimas išnyko ir viskas greitai pasikeitė.

5.14 Analogiškai, kad būtų galima skatinti perėjimą prie EVTP, bus būtina diferencijuotais mokesčiais bent jau panaikinti bet kokius benzinu varomų transporto priemonių kainų pranašumus, gal net iš pradžių pirmenybę teikti elektra varomoms transporto priemonėms, kad pajudėtų rinka. EVTP sąnaudos iš principo turėtų būti mažesnės, kadangi elektros variklis yra veiksmingesnis. Tačiau, žinoma, daug kas priklausys nuo elektros tarifų struktūros ir nuo to, ar baterijų įkrovimas gali būti integruotas į išmaniąją krūvio balansavimo sistemą už lengvatinių tarifų. EESRK ragina skubiai pradėti ekonometrinius įvairių esamų galimybių tyrimus šioje srityje. Kadangi perėjimas prie EVTP yra svarbus žingsnis vartotojams, gali prireikti didelių paskatų, visų pirma pirmaisiais perėjimo metais (pavyzdžiui, taikyti dideles pirkimo mokesčių lengvatas EVTP, o ne vidaus degimo variklius turinčioms transporto priemonėms).

5.15 Bet vien patrauklių kainų nepakanka: vyriausybės ir vietos valdžios institucijos turi pagalvoti apie kitas paskatas, kurios galėtų padėti pereiti prie EVTP, pavyzdžiui, gatvėse numatyti specialias linijas ar zonas, sudaryti lengvatines EVTP parkavimo sąlygas. EVTP nebeįmanoma mažiau terš aplinką negu vidaus degimo variklius turintys automobiliai, tad kai kurios šio tipo transporto priemonės taip pat galėtų padėti sumažinti spūstis (pavyzdžiui, skatinant vartotojus konkrečiais tikslais įsigyti nedideles EVTP).

5.16 Greta veiksmų, skirtų užtikrinti, kad EVTP būtų galima prekiauti rinkoje už konkurencingą kainą, reikėtų imtis ir kitų priemonių, kurios pagerintų vartotojų supratingumą apie jų sprendimu pasirinktos transporto priemonės paliekamą anglies pėdsaką ir apie tai, kaip įsigydami elektra varomą automobilį jie sumažintų savo anglies pėdsaką.

5.17 Tokia informacija turi būti grindžiama išsamia automobilių ir kitų transporto rūšių gyvavimo ciklo poveikio analize. Tačiau nors atsižvelgiama į visą transporto priemonės gyvavimo ciklą, sprendimas pereiti prie elektra varomų automobilių veikiausiai bus vienas svarbiausių sprendimų, kurį žmogus gali priimti norėdamas sumažinti savo anglies pėdsaką. Tačiau tam, kad galėtų tai padaryti teisingai, visuomenė privalo turėti tinkamą informaciją.

5.18 Gali būti taip, kad iš pradžių bus lengviau prisiskverbti į vienus rinkos sektorius, nei į kitus. Turint omeny dabartinį nedidelį atstumą, kurį automobilis gali nuvažiuoti, ir įkrovimui reikalingą laiką, EVTP iš pradžių labiau tiks trumpiems atstumams mieste ar vietoje ir mažiau tiks ilgesnėms kelionėms. Panašiai ir su įkrovimo paslaugomis: jas bus lengviau teikti klientų namuose, kuriuose yra garažai, ar privačiose parkavimo aikštelėse. Todėl galima tikėtis, kad iš pradžių rinkodara orientuosis į šeimas, turinčias šias galimybes ir galinčias įsigyti elektra varomą automobilį kaip antrą (mažesnę) transporto priemonę vietos reikmėms, kartu laikyti didelę vidaus degimo variklį turinčią transporto priemonę ar hibridinį automobilį ilgesnėms kelionėms vežantis daugiau bagažo. Remiantis moksliniais tyrimais netgi šioje naudojimo srityje dėl riboto atstumo ir įkrovos trukmės susidomėjimas šiomis transporto priemonėmis pradžioje gali būti nedidelis. Todėl tam, kad EVTP neliktų tik kelete mažų nišinių rinkų, svarbu iš pat pradžių nustatyti ilgalaikę viziją apie visapusi perėjimą, po kurio elektra varomi automobiliai taptų patrauklia galimybe visiems naudotojams ir visoms kelionėms.

5.19 Viešųjų pirkimų programos gali būti nepaprastai veiksminga priemonė ir paskatinti tobulinti pagrindinių pramonės sektorių standartus. Viešasis sektorius yra svarbus automobilių ir kitų transporto priemonių pirkėjas, todėl jo rodomas pavyzdys gali daryti papildomą poveikį kitų sprendimams dėl automobilio įsigijimo. Todėl svarbu, kad vyriausybės ir kitos viešojo sektoriaus institucijos, įskaitant vietos ir regionų valdžios institucijas visoje Europoje, artimiausiu metu prisiimtų išpareigojimų įsigyti elektra varomų ir kitų transporto priemonių, kad iš anksto paskatintų šių transporto priemonių rinką ir greitai padidintų gamybos apimtis iki ekonomikai ir gamybai reikiamos kritinės masės. Europos Sąjungos institucijos galėtų parodyti pavyzdį ir pradėti pirkti EVTP bei inicijuoti Europos masto

diskusijas ir iniciatyvas, skatinančias kuo greičiau pereiti prie elektra varomų transporto priemonių. Politiniai vadovai ir kiti vieši asmenys galėtų rodyti pavyzdį ir netrukus patys pereiti prie elektra varomų automobilių.

5.20 Manoma, kad beveik 50 proc. Europoje įsigyjamų automobilių perkami pagal įmonių darbuotojams sudaromas ar remiamas schemas. Pageidautina, kad savo schemomis ir diferencijuodamos atitinkamus mokesčius įmonės skatintų darbuotojus pirmenybę teikti mažai anglies dioksido išskiriantiems ar elektra varomiems automobiliams.

6. Kitos transporto priemonės ir transporto formos

6.1 Šioje nuomonėje didžiausią dėmesį skyrėme privatiems keleiviniams automobiliams ir veiksams, kurių Europa turi imtis dabar, kad paspartėtų perėjimas prie elektra varomų automobilių ateityje. Tai žemiausiai ant transporto dekarbonizavimo medžio kabantis vaisius.

6.2 Tačiau, žinoma, elektrifikacija tuo nesibaigia. Politinius sprendimus priimančios pareigūnai ir pramonė turi skatinti tolesnę elektrifikaciją daugelyje žemės ir jūrų transporto rūšių, įskaitant mažiausius vieno asmens automobilius, didesnes visuomeninio transporto priemones, traukinius, tramvajus ir troleibusus bei visą krovinį transportą. Be to, kadangi didėja transporto sistemos elektrifikacija, gali atsiverti naujos judumo galimybės, kurioms palankias sąlygas sudaro įvairios elektros energijos savybės, baterijų technologija, pažangios tinklo ir eismo valdymo sistemos. EESRK vėlgi ragina Komisiją ir politinius sprendimus priimančius pareigūnus būti atidiems geriausiomis idėjoms, kurioms reikalinga parama.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos nepritekliaus ekonomikos krizės ir liberalizavimo sąlygomis (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 44/09)

Pagrindinis pranešėjas **Sergio SANTILLÁN CABEZA**

Pirmininkauti Europos Sąjungos Tarybai besirengiančios Belgijos vyriausybė, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. vasario 9 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Energijos nepritekliaus ekonomikos krizės ir liberalizavimo sąlygomis

(tiriamoji nuomonė).

2010 m. vasario 16 d. Komiteto biuras pavedė Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė SANTILLÁN CABEZA ir priėmė šią nuomonę 124 nariams balsavus už ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Elektros energijos, dujų ir kito kuro, pavyzdžiui, anglių, kainos toliau auga ir atrodo, kad ši tendencija išliks artimiausiais metais, o tai reiškia, kad, jei greitai ir veiksmingai nebus imtasi priemonių, pažeidžiamų vartotojų taip pat labai pagausės. Šios nuomonės tikslas nėra nagrinėti, kodėl auga energijos kainos, o pabrėžti poreikį apsaugoti pažeidžiamus vartotojus siekiant išvengti energijos nepritekliaus.

1.2 Kova su energijos nepriteklumi yra naujas socialinis prioritetas. Tai klausimas, kuris turi būti sprendžiamas visais lygmenimis, todėl svarbu, kad ES nustatytų bendras gaires, kad visų valstybių narių politika sprendžiant šią problemą būtų nukreipta ta pačia kryptimi. Atkreipia dėmesį į pastaraisiais metais ES atliktą darbą siekiant apsaugoti pažeidžiamus vartotojus. Tačiau daugelis valstybių narių nevykdo savo įsipareigojimų, todėl pagal EB sutarties 5 straipsnyje nustatytą subsidiarumo principą ES turėtų imtis priemonių tais atvejais, kai valstybės narės nesilaiko nustatytų reikalavimų.

1.3 Su energijos nepriteklumi susiduriama ne tik energetikos, bet ir kituose sektoriuose, pavyzdžiui, sveikatos, vartojimo arba būsto sektoriuose.

1.4 EESRK siūlo ES priimti visuotinę bendro pobūdžio nepritekliaus apibrėžtį, kuria vėliau galėtų vadovautis visos valstybės narės. Viena iš galimybių – apibrėžti energijos nepriteklį kaip padėtį, kai sunku arba neįmanoma užtikrinti tinkamo būsto šildymo arba naudotis kitomis būtinosiomis energetikos paslaugomis už prieinamą kainą. Tai bendro pobūdžio apibrėžtis. Ją galima papildyti kitais kriterijais, kurie padėtų atnaujinti šią sąvoką atsižvelgiant į visuomenės raidą. Tai padėtų nustatyti energijos nepritekliaus mastą ir veiksmingiau spręsti šį klausimą.

1.5 EESRK mano, kad reikia suderinti esamą statistiką, kad būtų galima kaip įmanoma tiksliau įvertinti energijos nepritekliaus padėtį Europoje. Šiuo tikslu siūloma EUROSTAT ir kitoms valstybių narių institucijoms taikyti vienodus statistinius metodus, kad būtų galima nustatyti energijos nepritekliaus problemos mastą.

1.6 EESRK nuomone, nepamirštant įsteigto Piliečių energetikos forumo (Londonas), būtų naudinga įkurti Europos energijos nepritekliaus observatoriją, kuri galėtų tapti jau veikiančios struktūros, pavyzdžiui, Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros ar kitos institucijos, padaliniu ir apimtu visus tiesiogiai ar netiesiogiai su energijos nepriteklumi susijusius ekonominius ir socialinius subjektus, pavyzdžiui, energijos tiekimo įmones, vartotojus, sveikatos ir aplinkos asociacijas, profesines sąjungas, energetikos ir statybos bendrovių asociacijas ir kt. Ši grupė būtų labai naudinga nustatant gerosios praktikos pavyzdžius valstybėse narėse, nagrinėjant naujas priemones, skirtas energijos nepritekliaus problemai spręsti, arba skatinant objektyviai ir tiksliai įvertinti energetikos rinkų liberalizavimo poveikį pažeidžiamiems vartotojams.

1.7 EESRK siūlo, kad rengiant visus pasiūlymus energetikos politikos srityje būtų atsižvelgiama į energijos nepriteklį.

1.8 EESRK pabrėžia būtinybę, kad pažeidžiami vartotojai galėtų naudotis novatoriškomis technologijomis energijos vartojimui optimizuoti, nes jiems to reikia labiausiai.

1.9 Reikia pabrėžti būtinybę įgyvendinti jau patvirtintas priemones, susijusias su pastatų energiniu naudingumu, šiuo atveju – su privačiais būstais. Atsižvelgdamos į sunkumus, su kuriais gali susidurti mažiau pajamų gaunantys asmenys, valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybę pagal savo išgales taikyti pagalbos priemones.

1.10 Tam tikrais atvejais decentralizuota energijos gamyba gali padėti pasiekti šioje nuomonėje išdėstytus tikslus (žr. 6.8 punktą).

2. Energijos nepriteklis ES

2.1 Energijos naudojimas ir jos prieinamumas yra susijęs su žmonių ir bendruomenių gerove. Energija naudojama gausybė būdų. Ji būtina judumui, kondicionavimui arba apšvietimui įvairiuose sektoriuose, pavyzdžiui, pramonės, sveikatos, žemės ūkio ir namų ūkių bei laisvalaikio sektoriuose.

2.2 Todėl energijos nepritekliaus sąvoką galima taikyti makroekonominio ir mikroekonominio lygiu. Galimybė pramonei, žemės ūkiui ir kitiems sektoriams naudotis kokybiška energija, kurios netrūktų, yra būtina, kad šalis klestėtų ir būtų konkurencinga, o energijos trūkumas gali sukelti ekonomikos krizę, paskatinti nedarbą ir skurdą. Tačiau šioje nuomonėje daugiausiai nagrinėjamas energijos nepritekliaus, su kuriuo susiduria namų ūkių sektorius, klausimas.

2.3 Energijos nepriteklis – tai padėtis, kai sunku arba neįmanoma užtikrinti tinkamo būsto šildymo (būtų galima remtis Pasaulio sveikatos organizacijos naudojama apibrėžtimi, pagal kurią tinkama temperatūra svetainėje yra 21 °C, o visuose kituose kambariuose – 18 °C, arba bet kuria kita apibrėžtimi, kuri būtų techniškai tinkama) arba naudotis kitomis būtinosiomis energetikos paslaugomis, pavyzdžiui, apšvietimas, transportas arba elektros energija internetui ar kitiems įtaisams. Tai bendro pobūdžio apibrėžtis. Ją galima papildyti kitais kriterijais, kurie prireikūs padėtų atnaujinti šią sąvoką.

2.4 Energijos nepritekliaus mastą įvertinti sudėtinga, nors jį galima matuoti remiantis tokiais kintamaisiais, kaip pavyzdžiui: negalėjimas palaikyti tinkamos būsto temperatūros (21 proc. ES-27, EUROSTAT), procentinė gyventojų dalis, kurie turi skolų dėl sąskaitų neapmokėjimo (7 proc. ES-27/2007 m.), arba būstų, kurie yra pastatuose, turinčiuose nuotėkių, plyšių ar kitų defektų, skaičius (18 proc. ES-25/2007 m., 2007 m. ES-SPGS tyrimas). Nors dėl statistikos ir tinkamų tyrimų trūkumo nėra patikimų duomenų apie tikslų su šia problema susiduriančių žmonių skaičių, lyginant žinomus rodiklius ir atsižvelgiant į paskelbtus tyrimų rezultatus apskaičiuota, kad Europoje yra mažiausiai 50 mln. žmonių, kurie kenčia energijos nepriteklį (*Tackling Fuel Poverty in Europe. Recommendations Guide for Policy Makers* / Energijos nepritekliaus Europoje problemos sprendimas. Rekomendacinės gairės politikos formuotojams. www.fuel-poverty.org). Vis dėlto kai kuriais skaičiavimais šis skaičius yra daug didesnis.

2.5 Problemos mastą įvertinti sunku dar ir dėl to, kad nesutampa Europos ir nacionalinio lygmens statistiniai duomenys. Pavyzdžiui, ES-SPGS duomenimis Didžiojoje Britanijoje išsiskolinimų dėl neapmokėtų sąskaitų turi 0 proc. gyventojų, o nacionalinės energetikos reguliavimo institucijos duomenimis (*Ofgem*) – 5 proc. (www.fuel-poverty.org).

2.6 Su energijos nepritekliais susiduriančių šeimų skaičius Europoje gali didėti, nes:

— apie 16 proc. europiečių gresia skurdas (Bendra socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties ataskaita. Europos Komisija 2009 m.)

— 2005–2007 m. dujų kaina buitiniams vartotojams išaugo vidutiniškai 18 proc. (EUROSTAT 2007 m.)

— 2005–2007 m. elektros kaina buitiniams vartotojams vidutiniškai padidėjo 14 proc. (2007 m. ES-SPGS tyrimas)

— daugiau nei 60 proc. būstų ES buvo pastatyti neatsižvelgiant į terminio reguliavimo standartus.

2.7 Energijos nepriteklis atsiranda dėl trijų veiksnių sąveikos: mažų pajamų, nepakankamai kokybiškų pastatų ir didelių energijos kainų.

2.8 Galimos energijos nepritekliaus pasekmės – sveikatos problemos, atjungimas nuo tinklo tiekėjo iniciatyva, per mažas energijos vartojimas, neatitinkantis komforto standartų, arba susikaupusios skolos.

2.9 Pažeidžiamiausi visuomenės sluoksniai, pavyzdžiui, vyresni nei 65 metų asmenys, vieniši tėvai, bedarbiai ir socialinių išmokų gavėjai, gauna mažiausiai pajamų. Be to, dažniausiai mažai pajamų turintys asmenys gyvena netinkamai termiškai izoliuotuose būstuose, o dėl to dar labiau didėja jų energijos nepriteklis (*Housing Quality Deficiencies and the Link to Income in the EU* / Būsto kokybės trūkumai ir jų sąsaja su pajamomis ES. Orsolya Lelkes, Europos socialinės gerovės politikos ir tyrimų centras, 2010 m. kovo mėn.).

2.10 Kai kurios valstybės narės ėmėsi priemonių, kurios padeda išvengti energijos nepritekliaus (*Good practices experienced in Belgium, Spain, France, Italy and United Kingdom to tackle fuel poverty* / Belgijos, Ispanijos, Prancūzijos, Italijos ir Jungtinės Karalystės geroji praktika sprendžiant energijos nepritekliaus problemą, paskelbė EPEE darbo grupė). Didžioji dalis šių gerosios praktikos pavyzdžių yra susiję su įvairiomis priežastimis, pavyzdžiui:

— energijos kainomis (pvz., lengvatiniai tarifai)

— pastatų kokybė (pvz., skatinimas didinti viešųjų pastatų arba privačių būstų energinį naudingumą)

— mažos pajamos (pvz., finansinė parama).

Kitos valstybės narės taip pat ėmėsi korekcinio priemonių energijos nepritekliaus padariniams sušvelninti, pavyzdžiui, draudimo kritiniu metu nutraukti tiekimą pažeidžiamiausioms šeimoms.

2.11 Sprendžiant energijos nepritekliaus problemą ypač svarbu pagerinti energijos vartojimo efektyvumą statybos srityje. Viena iš galimybių gali būti pasiūlymas parengti Direktyvos dėl pastatų energinio naudingumo COM(2008) 780 galutinis naują redakciją.

3. Dėl ekonomikos krizės 23 milijonai žmonių prarado darbą

3.1 Europos ekonomika išgyvena didžiausią nuosmukį nuo 1930 m. 2009 m. ES-27 BVP buvo 4,2 proc. mažesnis palyginti su 2008 m., kuriais augimas ir taip buvo nedidelis (+0,8 proc.). Sparčiai išaugo nedarbas. 2010 m. sausio mėn. darbo neteko 9,5 proc. darbingo amžiaus gyventojų (pusantro procento daugiau nei tą patį mėnesį ankstesniais metais). Todėl pirmąjį 2010 m. mėnesį 22 979 000 vyrų ir moterų buvo bedarbiai. Mažiausia nedarbo procentinė dalis užfiksuota Nyderlanduose (4,2 proc.) ir Austrijoje (5,3 proc.), o didžiausia Lietuvoje (22,9 proc.) ir Ispanijoje (18,8 proc.) (EUROSTAT).

3.2 2008 m. pabaigos Europos ekonomikos atkūrimo planas nedavė lauktų rezultatų. Ne mažesni susirūpinimą nei duomenys apie esamą padėtį kelia tai, kad pagal iki šiol pateiktas prognozes (įskaitant Komisijos prognozes) artimiausiu metu numatomas tik menkas pagerėjimas. Nors taikomos finansinės paskatos sudaro 5 proc. BVP (ES-27), jų nepakanka ir nėra pakankamai gerai koordinuotos strategijos kaip „išbristi“ iš krizės.

3.3 2007 m. ekonomikos ir finansų krizė prasidėjo tokiomis aplinkybėmis, kai Europos darbuotojų atlyginimai nekito arba mažėjo. Kita vertus, kai kuriose valstybėse narėse siūlomos finansinės priemonės pernelyg dideliu išsiskolinimu ir valdžios sektoriaus deficitui sumažinti daro įtaką socialinėms išmokoms (pensijoms, bedarbio pašalpoms) ir viešosioms paslaugoms.

3.4 Visa tai – susirūpinimą keliančios perspektyvos pažeidžiausioms šeimoms kylančių energijos kainų sąlygomis.

4. ES energetikos politika

4.1 Pastaruosius du dešimtmečius viena svarbiausių ES politikos sričių buvo siekis liberalizuoti energetikos rinką. Po ši procesą paskatinusios 1987 m. birželio mėn. įvykusios Energetikos tarybos dešimtojo dešimtmečio pabaigoje buvo priimtos pirmosios direktyvos dėl dujų ir elektros energijos rinkų atvėrimo ir imtasi daugelio priemonių šioje srityje.

4.2 Liberalizavimo proceso tikslas iš esmės buvo pasiekti, kad energetikos sektorius taptų veiksmingesnis, o Europos ekonomika – konkurencingesnė. Tačiau ne visos valstybės narės susitarė dėl priemonių ir iš tiesų kai kuriose iš jų labai priešinamasi šios politikos įgyvendinimui.

4.3 Šiuo metu aukštas pasiūlos koncentracijos lygis yra tiek dujų (10 valstybių narių trys didžiausi tiekėjai kontroliuoja 90 proc. ar didesnę rinkos dalį), tiek elektros energijos (daugiau nei 80 proc. 14 valstybių narių) didmeninės prekybos sektoriuje (COM(2009) 115 galutinis).

4.4 Liberalizavimas yra naudingas vartotojui, jei realiai skatinamas konkurencingumas. Tačiau kelete valstybių narių valstybės monopolis buvo pakeistas privačia oligopolija, todėl reikia

stiprinti priemones skaidrumui ir konkurencingumui energetikos rinkoje didinti.

4.5 Todėl derėtų pabrėžti poreikį įgyvendinti Trečiajame energetikos pakete nustatytas priemones, skirtas sukurti tikrą energetikos rinką, pagrįstą valstybių narių bendradarbiavimu. Šios priemonės turėtų apimti geresnį tinklų sujungimą, geresnį operatorių darbo koordinavimą ir didesnius įgaliojimus nacionalinėms reguliavimo institucijoms.

5. Liberalizavimas turi būti naudingas vartotojams

5.1 Liberalizavimas skatina decentralizavimą ir energijos šaltinių diversifikavimą ir turėtų leisti pasiekti tam tikrų svarbių tikslų, pavyzdžiui, sumažinti energijos kainas ir užtikrinti jos tiekimą, gerinti paslaugos kokybę, didinti pasiūlą ir ją pritaikyti prie vartotojų, ypač prie pažeidžiamų vartotojų, poreikių. Tačiau pirminė valstybių narių patirtis rodo, kad kyla problemų dėl nepakankamo skaidrumo tarifų, pernelyg didelių kainų ir kt. srityse.

5.2 Daugumoje valstybių narių energijos kainos pirmąjį 2009 m. pusmetį buvo didesnės nei 2008 m., nepaisant to, kad dėl naftos kainų mažėjimo tendencijos kainos galutiniam vartotojams turėjo būti mažesnės. Susidariusią padėtį iš dalies būtų galima paaiškinti tuo, kad praeina šiek tiek laiko nuo to, kai keičiasi naftos kainos, ir kai pateikiamos sąskaitos galutiniam vartotojams. Tačiau atrodo, kad didmeninių energijos kainų sumažėjimas ne visiškai atspindėjo kainose galutiniam vartotojams (žr. COM(2009) 115 galutinis).

5.3 Galiausiai elektros energijos ir dujų tiekimo paslaugų sektoriaus rezultatai poveikio namų ūkių biudžetams atžvilgiu yra nepatenkinami. 60 proc. vartotojų teigė, kad energijos tiekėjai padidino kainas, palyginti tik su 3–4 proc., kurioms kainos buvo sumažintos. Elektros energijos ir dujų tiekimo paslaugų sektoriaus veiklos rezultatai skirtingų pasiūlymų palyginimo ir galimybės pakeisti tiekėją srityje yra ypač prasti. Energetikos sektoriuje vartotojai rečiausiai keičia tiekėją. Tik 7 proc. pakeitė dujų tiekėją ir 8 proc. – elektros energijos (Europos Komisija. Antroji metinė ataskaita dėl ES vartotojų rinkų rezultatų suvestinės, 2009 m. vasario 2 d.).

6. Europos lygio veiksmai energijos nepritekliaus srityje

6.1 Energijos nepriteklis yra naujas socialinis prioritetasis, kurį reikia remti visais lygmenimis. Nors ES pateikti teisiniai dokumentai⁽¹⁾ yra geri, iki šiol valstybės narės reagavo netinkamai. Pavyzdžiui, nepaisant elektros energijos ir dujų vidaus rinkos direktyvose (pirmiausia Direktyvoje 2003/54/EB, o vėliau Direktyvoje 2009/72/EB) nustatytų privalomų lengvatinių tarifų pažeidžiamiesiems vartotojams, juos taiko tik 10 iš 27 valstybių narių ir tik 8 valstybėse narėse visuotinai vartojamas terminas „pažeidžiamas vartotojas“ (*Status Review of the definitions of vulnerable customer, default supplier and supplier of last resort*. ERGEG, 2009/ Pažeidžiamo vartotojo, vietos tiekėjo ir tiekėjo, į kurį galima kreiptis kraštutiniu atveju, apibrėžčių būklės peržiūra, ERGEG 2009 m.).

⁽¹⁾ OL L 211, 2009 8 14, p. 55, str. 7.

6.2 Ne visos valstybės narės sprendžia šias problemas, o tos, kurios sprendžia, veikia nepriklausomai ir nebando bendradarbiauti su kitomis, o tai apsunkina energijos nepritekliaus problemos nustatymą, įvertinimą ir sprendimą Europos lygiu. Pavyzdžiui, energijos nepritekliaus apibrėžtis Didžiojoje Britanijoje skiriasi nuo apibrėžties kitose valstybėse narėse, nes pagal ją su energijos nepriteklumi susiduriama, kai daugiau nei 10 proc. pajamų išleidžiama tinkamam šilumos lygiui būste palaikyti. Net esamuose ES dokumentuose ši apibrėžtis skiriasi.

6.3 Energijos nepritekliaus problemos sprendimas priklauso kiekvienos valstybės narės atsakomybei pagal nustatytą kompetenciją (nacionaliniu, regionų arba vietos lygiu), tačiau kai nėra veiksmingų nacionalinių įstatymų, susijusių su dujomis ir elektros energija, ES turi veikti laikydamasi subsidarumo principo, nustatyto EB sutarties 5 straipsnyje. Kito kuro, pavyzdžiui, anglių atveju atsakomybė priklauso tik valstybėms narėms.

6.4 Europos Sąjunga leidžia teisės aktus dėl energetikos politikos, turi galių šioje srityje ir todėl daro tiesioginę ar netiesioginę įtaką energijos nepritekliui valstybėse narėse. Todėl svarbu, kad ES veiktų ir vystytų politiką atsižvelgdama į savo kompetenciją.

6.5 Europos Komisija pasiūlė Europos energijos vartotojų teisių chartiją (COM(2007) 386 galutinis ir 2008 m. birželio 19 d. Europos Parlamento rezoliuciją (P6 – TA(2008)0306)), dėl kurios EESRK pareiškė⁽²⁾, kad reikėtų privalomo teisinio dokumento, kuris užtikrintų piliečių teises, kaip jau buvo daroma kitais atvejais⁽³⁾. Komisija toliau nebeteikė šios chartijos ir į Trečiąjį paketą įtraukė keletą punktų, manydama, kad poveikis bus didesnis (pvz., Direktyvos 2009/72/EB 7 ir 8 punktai).

6.6 Kalbant apie šios nuomonės temą, derėtų prisiminti ES pagrindinių teisių chartijos tekstą, kuriame teigiama, kad „Siekdama įveikti socialinę atskirtį ir skurdą, Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę į socialinę paramą ir paramą aprūpinant būstu, kad pagal Sąjungos teisės ir nacionalinių teisės aktų nustatytas taisykles bei praktiką būtų užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos visiems neturintiems pakankamai lėšų“ (34 straipsnis), ir pareigą užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį (38 straipsnis).

6.7 EESRK dar kartą pabrėžia, kad svarbu užtikrinti esamų universaliųjų paslaugų garantiją, su viešąja paslauga susijusių įsipareigojimų vykdymą, apsaugoti nepalankiose ekonominėse sąlygose esančius ir energijos nepritekliaus pavojų patiriančius visuomenės sluoksnius, pavyzdžiui, drausti nutraukti tiekimą kritiniu laikotarpiu, užtikrinti ekonominę, socialinę ir politinę sanglaudą bei prieinamas kainas, kurias galima palyginti su kitų tiekėjų kainomis⁽⁴⁾.

6.8 EESRK pabrėžia decentralizuotos energijos gamybos naudą, kurios tam tikrais atvejais gautų vartotojai, įskaitant pažeidžiamus vartotojus, nes tai:

- padeda priartinti gamybą prie vartojimo centrų kaimuose ir miestuose diegiant mažesnius įrenginius ir taip sumažinant energijos nuostolius dėl transporto (apskaičiuota, kad elektros energijos atveju nuostoliai sudaro apie 7–10 proc.),
- skatina atsinaujinančios energijos gamybą,
- skatina technologijų plėtrą,
- turi darbo vietų kūrimo potencialą ir papildo centralizuotą energijos gamybą.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽²⁾ OL C 151, 2008 6 17, p. 27.

⁽³⁾ OL L 46, 2004 2 17, p. 1.

⁽⁴⁾ OL C 151, 2008 6 17, p. 27.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tvarios ekonomikos kūrimo keičiant mūsų vartojimo modelį (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/10)

Pranešėja **Anna Maria DARMANIN**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Tvarios ekonomikos kūrimo keičiant mūsų vartojimo modelį.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 98 nariams balsavus už, 7 – prieš ir 8 susilaikius.

0. Įvadas

Per krizę, kurią vis dar išgyvena Europa, daugelio europiečių kasdienybė – stengtis neprarasti darbo arba užsitikrinti pajamų šaltinį, o MVĮ kovoja už išlikimą, todėl tausūs modeliai joms gali atrodyti prabanga. Tačiau tvarumo politika turėtų apimti kriterijus šioms Europos realijoms spręsti. Šioje nuomonėje bus nagrinėjama tik nedidelė tvarumo koncepcijos dalis t. y. vartojimas. Kadangi tai esminis principas, EESRK mano, kad vienas iš ilgalaikių tausaus vartojimo klausimo sprendimo būdų yra stiprinti Europiečių pilietiškumą. Tai daryti reikėtų ne tik perduodant vartotojų teises, kaip nustatyta Lisabonos sutartyje, bet ir sustiprinant pilietybės vertę, kad piliečiai ne tik turėtų teises, bet ir moralinę atsakomybę tinkamai elgtis.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Tvarioje ekonomikoje gamybos ir vartojimo būdai remtų nuolatinį asmenų, bendruomenių ir gamtos klestėjimą. Daugumai visuomenės narių reikėtų vadovautis keletu bendrų vertybių. EESRK, kaip ir ankstesnėse nuomonėse, pabrėžia, kad sprendžiant ar vyriausybės politika yra sėkminga kartu su BVP reikėtų taikyti aplinkos ir socialinius rodiklius.

1.2 Esama Europos gamybos ir vartojimo sistema yra laikoma netausia aplinkos požiūriu, ypač dėl priklausomybės nuo energijos, medžiagų, žemės ir vandens ir jos poveikio pasaulio klimatui ir biologinei įvairovei. Jei visi pasaulio gyventojai gyventų kaip europiečiai, reikėtų 2,5 planetų.

1.3 ES Taryba pritarė nuostatai, kad iki 2050 m. pramoninės šalys savo šiltnamio efektą sukeliančių dujų išlakas turėtų sumažinti 80–95 proc. Todėl EESRK rekomenduoja, kad „Europa 2020“ strategijoje būtų atsižvelgta į tausios gamybos ir tausaus

vartojimo priemonės. Jos yra glaudžiai susijusios ir jų reikia imtis, jei norime sumažinti poveikį planetai.

1.4 Norint per 40 metų pasiekti 80–95 proc. išlakų sumažinimo tikslą kartu išlaikant 2–3 proc. metinį ekonomikos augimą, reikia per metus 6–10 proc. sumažinti taršos anglies dioksidu intensyvumą dėl ekonominės veiklos. Tokie technologijų pokyčiai neturi precedento tvarios ekonomikos sąlygomis. Todėl būtų tikslinga pradėti rimtą dialogą apie galimybes keisti vartojimo modelius ir visą ekonomikos ir socialinį modelį, kuris priklauso nuo gamybos ir vartojimo didinimo, ir bandyti kaip įmanoma greičiau patobulinti gamybos ir tiekimo grandines.

1.5 Vien tik pokyčiai „iš viršaus į apačią“ vargu ar bus veiksmingi. Socialiniai pokyčiai neretai prasideda nuo mažų visuomenės grupių ir informacija pasklinda įvairiomis ryšio priemonėmis. ES, nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios vaidmuo gali būti nustatyti, skatinti ir remti esamas grupes, kurios siekia gyventi tausiai.

1.6 Reikia dialogo, kuriame dalyvautų ES institucijos, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos ir visi socialiniai partneriai. Vienas būdų siekiant tikslo būtų Komisijos bendradarbiavimas su EESRK kuriant tausaus vartojimo forumą, kuris analizuotų:

— vertybes, kurios formuotų tvarią ekonomiką, ir įtampą, kurią reikia pašalinti tarp ekonomikos augimo ir ekologinio tvarumo, socialinės aprėpties ir asmeninės laisvės, dabartinės ir būsimų kartų gyvenimo kokybės ir kt.,

— informaciją, ar turime apriboti savo vartojimą kai kuriose srityse,

- informaciją, kas trukdo piliečiams rinktis tausesnius vartojimo modelius ir kaip vietos, nacionalinė ir ES valdžia gali padėti,
- aplinką tausojantį gyvenimo būdą pasirinkusių asmenų ir grupių patirtį ir galimybę pasekti jų pavyzdžiu,
- priemones, būtinas tausesniam vartojimui konkrečiose grupėse pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmones, jaunimą, bedarbius, neseniai atvykusius imigrantus, šeimas su mažais vaikais, skatinti.

1.7 Dialogas turi būti susijęs su veiksmais, įskaitant paramą grupių, siekiančių tausaus gyvenimo būdo, eksperimentams ir informavimui apie jų patirtį, prisitaikymą, jei reikia, politikos stiprinimą ir praktinius veiksmus ES institucijose siekiant užimti lyderio padėtį ir parodyti tausesnės praktikos galimybes. Be to, reikėtų pavišinti geriausios praktikos pavyzdžius siekiant parodyti vartojimo modelių pokyčių galimybes.

1.8 Tausus vartojimas neturi būti laikomas vien tik aplinkos politikos sritimi. Iniciatyvų būtina imtis daugelyje politikos sričių, įskaitant sveikatą, švietimą, užimtumą, prekybą, vartotojų reikalus, transportą, žemės ūkį ir energetiką.

2. Kitokio ekonomikos ir socialinio modelio būtinybė

2.1 Tvarios ekonomikos pobūdis aptarinėjamas jau pusę amžiaus⁽¹⁾. Tokioje ekonomikoje gamybos ir vartojimo būdai remtų nuolatinį asmenų, bendruomenių ir gamtos klestėjimą.

2.2 Kad ekonomikos modelis būtų savarankiškas, dauguma visuomenės narių turi vadovautis keletu bendrų vertybių, kaip šiuo metu yra ES valstybėse narėse. Šiuo metu vyriausybės propaguoja keletą ekonominių vertybių pabrėždamos BVP ir kitus rodiklius politikai orientuoti. BVP kaip žmonių, socialinio ir ekologinio klestėjimo mato trūkumai plačiai pripažįstami. Norėdamas įvertinti pažangą siekiant tvarios ekonomikos, EESRK pasiūlė⁽²⁾, kad kartu su BVP būtų naudojami ir ekologinio pėdsako bei gyvenimo kokybės rodikliai. Ekologinis pėdsakas parodo, kokio derlingos žemės ploto reikia žmogaus, grupės, institucijos ar regiono gyvenimo būdai palaikyti. Gyvenimo kokybės rodiklis turėtų atspindėti sveikatą, materialinę gerovę, galimybes naudotis viešosiomis paslaugomis, visuo-

menės dalyvavimą ir atvykėlių integravimą, laisvalaikį ir aplinkos kokybę.

2.3 Taikant daugiau rodiklių vyriausybės politikos sėkmei vertinti, būtų galima tikėtis, kad daugiau dėmesio būtų skiriama ne politikos BVP augimo tikslui, o žmonių, socialinės ir ekonominės gerovės aspektui.

3. Ekologinis iššūkis

3.1 Savo būsimoje „Aplinkos būklės ir 2010 m. apžvalgos ataskaitoje. Klimatas ir energetika“⁽³⁾ Europos aplinkos agentūra atkreipia dėmesį į dvi pagrindines klausimų grupes. Pagrindinė Europos visuomenės tvarumo problema yra ją palaikančių ekosistemų nykimas ir jos išteklių sekimas, įskaitant energiją, dirvožemį ir vandenį. Paskaičiuota, kad 2003 m. vidutinis ES ekologinis pėdsakas buvo beveik 5 hektarai vienam žmogui ir dar daugiau, o pasauliniu lygiu vienam žmogui tenka tik 1,8 hektaro žemės ir dar mažiau⁽⁴⁾. Todėl, jei visi pasaulio gyventojai gyventų kaip europiečiai, reikėtų 2,5 planetų.

3.2 Klimato kaita yra itin svarbi, nes be jos tiesioginio poveikio žmonių gyvenimui, ji gali pabloginti visuomenės įtaką biologinės įvairovės, gėlo vandens ir kitoms sistemoms. Prie Europos ekologinio pėdsako labiausiai prisideda iškastinio kuro naudojimas ir šiltnamio efektą sukeliančios dujos. Kiti svarbūs veiksniai – žemės ūkio paskirties žemė, transportas ir pastatai. Ekologinis pėdsakas nepakankamai gerai atspindi kitą svarbų Europos ekonomikos poveikį, įskaitant vandens naudojimą (daugiausia žemės ūkyje) ir menkus mineralų išteklius.

3.3 ES Taryba pritarė, kad iki 2050 m. pramoninės šalys savo šiltnamio efektą sukeliančių dujų išlakas turėtų sumažinti 80–90 proc. – 4–7 proc. per metus. Ji įsipareigojo iki 2020 m. Europos išlakas sumažinti 20 proc., palyginti su 1990 m. lygiu arba 30 proc., jei kitos šalys prisiims panašius įsipareigojimus. EESRK pasiūlė⁽⁵⁾ siekti 30 proc. tikslo be išlygų.

3.4 Sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išlakas ES siekia pirmiausia technologinėmis priemonėmis ir išlaikydama ekonomikos augimą. Nors yra technologijų, kurios padėtų pasiekti šių tikslų iki 2020 m., jos įgyvendinamos vangiai. Nors 1997 m. ES 15 įsipareigojo iki 2008–2012 m. išlakas sumažinti 8 proc., palyginti su 1990 lygiu, 2006 m. išlakos sumažėjo tik 2,2 proc. Šiuo laikotarpiu ES 27 išlakos sumažėjo

⁽¹⁾ Boulding, K. „The economics of the coming spaceship earth“, in *Environmental Quality in a Growing Society*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1966) p. 253 ff.

⁽²⁾ Nuomonė OL C 100 2009 4 30, p. 53.

⁽³⁾ Europos aplinkos agentūra, 2010 m. signalai.

⁽⁴⁾ Global Footprint Network and WWF, Europe 2007: Gross Domestic Product and Ecological Footprint.

⁽⁵⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 73.

7,7 proc., bet išaugo 1,5 proc., palyginti su 2000 m. ⁽⁶⁾). Nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio ES energijos vartojimo efektyvumas pagerėjo tik 0,5 proc. per metus ⁽⁷⁾.

3.5 Norint per 40 metų pasiekti 80–95 proc. išlākų sumažinimo tikslą kartu išlaikant 2–3 proc. metinę ekonomikos augimą, reikia per metus 6–10 proc. sumažinti taršos anglies dioksidu intensyvumą dėl ekonominės veiklos. Tokie technologijų pokyčiai neturi precedento tvartos ekonomikos sąlygomis. Todėl būtų tikslinga pradėti rimtą dialogą apie galimybes keisti vartojimo modelius ir visą ekonomikos ir socialinį modelį, kuris priklauso nuo gamybos ir vartojimo didinimo, ir bandyti kaip įmanoma greičiau patobulinti gamybos ir tiekimo grandines.

4. Tausus vartojimas: galimybė pasirinkti

4.1 1992 m. Rio de Žaneire įvykusiame „Žemės“ aukščiausiojo lygio susitikime Europos vyriausybės išipareigojo pašalinti netausaus vartojimo ir gamybos modelius. Be to, Marakešo procese jie išipareigojo iki 2010 m. parengti tausaus vartojimo ir gamybos veiksmų planus, kuriuos 2011 m. apsvartytų JT tvaraus vystymosi komisija.

4.2 Atliekama vis daugiau mokslinių tyrimų apie tausų vartojimą ir jam pasiekti skirtas priemones ⁽⁸⁾). Dauguma vartotojų jaučiasi savo gyvenimo būdo įkaitais – pavyzdžiui, net ir panorėję rečiau naudotis automobiliu, neįsivaizduoja, kaip tai padaryti. Vartojimą formuoja ir varžo daugybė veiksnių, įskaitant fiziologinius poreikius, asmenybę, socialinę aplinką, kultūros veiksnius, alternatyvių prekių ir paslaugų prieinamumą bei kainas. Vartotojų visuomenėje pasirinkimo galimybės atlieka pagrindinį vaidmenį tenkinant socialinius ir psichologinius poreikius, pavyzdžiui, poreikį priklausyti grupei, savigarbos ir asmens tapatumo poreikį. Dėl šių priežasčių asmenims sudėtinga svarstyti galimybę ką nors keisti, o vyriausybėms sunku įgyvendinti vartojimo keitimo politikos priemones. Iki šiol įgyvendintų tokių politikos priemonių rezultatai buvo nuviliančiai menki arba vangūs, nepadėję atsispirti asmeninio suinteresuotumo pagundai.

4.3 Žmonių vartojimo motyvai, modeliai ir galima jų reakcija į konkretias politikos priemones yra be galo įvairūs, be to, jie

gali keistis kintant aplinkybėms. Todėl neįmanoma surasti paprastą politinį sprendimą tausaus vartojimo klausimu. Poveikį veikiau daro daug politikos sričių – nuo žemės ūkio ir užimtumo iki švietimo ir sveikatos – apimančios priemonės. Gali prireikti atskirų strategijų, remiančių tausesnius konkrečių grupių, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmonių ir jaunimo, pasirinkimus.

4.4 Žmonės linkę save labai riboti nacionalinės nepaprastosios padėties ir karo atveju, tačiau ekologinė krizė apskritai nėra laikoma tokio masto nepaprastąja padėtimi. Tačiau pastaruoju metu vis daugiau žmonių pasirenka paprastesnį gyvenimo būdą, norėdama sumažinti savo ekologinį poveikį. Sėkmingiausi bandymai keisti vartojimą buvo pagrįsti bendruomenių grupių iniciatyvomis, pavyzdžiui, pagal Visuotinį veiksmų planą kelete šalių veikia ekologiškos grupės – tai mažos žmonių grupelės, susibūrusios tarp bendruomenių, bendradarbių ar bendramokslų. Jos stebi savo atliekas, energijos bei vandens suvartojimą ir sprendžia, kokių veiksmų turėtų imtis, kad gyventų tausiau.

4.5 Mėginimai daryti pokyčius tik principu „iš viršaus į apačią“, regis, nepasiteisina, visų pirma, kai itin daug vartojantys politikai bando daryti įtaką plačiajai visuomenei. Daugumai žmonių tausus vartojimas nėra svarbiausias prioritetas. Tačiau socialinius pokyčius dažnai paskatina mažos visuomenės grupės, o žinia apie juos skleidžiama įvairiais ryšių kanalais, pavyzdžiui, pagrindinėmis žiniasklaidos ir meno priemonėmis, taip pat per neoficialius draugų tinklus ir tikėjimo organizacijas. Politikos kūrėjams veikiau derėtų įvardyti ir skatinti tausios gyvenenos siekiančias grupes, o ne piršti savo nuomonę apie tai, ko reikia plačiajai visuomenei.

4.6 Sprendimas pasirinkti tausų gyvenimo būdą neturėtų būti suvokiamas ir apibrėžiamas, kaip žmonių, galinčių sau tai finansuoti, prabanga. EESRK pabrėžė, kad produkcija, pagaminta taikant tausius gamybos metodus, neturėtų būti brangesnė ⁽⁹⁾, o prieinama visiems. Labai svarbu vengti, kad aplinką tausojantis vartojimas netaptų brangesniu vartotojams, nes tokiu atveju pasirinkimą turėtų tik dalis visuomenės, į šalį nustumiant skurdžiau gyvenančius ir nedideles pajamas gaunančius žmones.

4.7 EESRK pabrėžia, kad norint sudaryti galimybę rinktis aplinką tausojantį vartojimą, reikėtų imtis spręsti problemas kitose esminėse gerovės srityse, kai kurias jų laikant svarbesnėmis, pavyzdžiui, užimtumo galimybės, tinkamas atlygis už atliktą darbą, priimtinos darbo vietos ir MVĮ galimybės gauti kreditą.

⁽⁶⁾ EEA, *Annual European Community greenhouse gas inventory 1990–2006 and inventory report 2008: Submission to the UNFCCC Secretariat*, (Copenhagen: EEA, 2008).

⁽⁷⁾ Tipping, P. et al., *Impact Assessment on the Future Action Plan for Energy Efficiency, carried out by ECN (NL) and WS Atkins (UK) for DGTREN*. Contractor: ECORYS, NL (2006).

⁽⁸⁾ Jackson, T. *Motivating Sustainable Consumption: A Review of Evidence on Consumer Behaviour and Behavioural Change*, a report to the Sustainable Development Research Network, 2005, galima rasti šiuo adresu <http://www.sd-research.org.uk/>.

⁽⁹⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 1.

5. Spręstini politiniai klausimai

5.1 Taip jau susiklostė, kad ES institucijos kuria vizijas ir vadovauja radikalioms permainoms kuriant vieningą Europą. Jos dažniausiai dirba pagal pliuralistinį modelį, padėdamos lengviau susitarti vyriausybėms, o ne orientuoja permainas konkrečiose srityse. ES užėmė lyderio poziciją, pavyzdžiui, įgyvendinant sveikatos priežiūros ir aplinkos standartus. Ši patirtis gali praversti kuriant tvarią ekonomiką. Vadovavimas ir įkvėpimas gali būti taip pat svarbu kaip techninė kompetencija ir biurokratiniai įgūdžiai.

5.2 Komitetas palankiai įvertino Komisijos parengtą tausaus vartojimo ir gamybos veiksmų planą⁽¹⁰⁾. Su tausiu vartojimu susiję ir daugelis kitų dabartinių ES politikos priemonių, įskaitant šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, Automobilių degalų naudojimo efektyvumo ženklavimo direktyvą, Reglamentą, nustatančio naujų lengvųjų automobilių išmetamųjų teršalų normas pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį, Biokuro direktyvą, Direktyvą dėl pastatų energinio naudingumo, Direktyvą dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų ir bendrosios žemės ūkio politikos aplinkosaugos nuostatas. Tačiau ES politikoje daugiausia dėmesio skiriama rinkos priemonėms ir technologijų ir (arba) produktų standartams. Tik šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje nustatomi absoliutūs šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo dydžiai. Jaučiama įtampa vertinant iš kitų politikos tikslų perspektyvos, pavyzdžiui, didėjančio judumo. Labai nedaug priemonių skirta vartojimo ir gyvenimo būdo klausimams; šių priemonių akivaizdžiai nepakanka norint pasiekti užsibrėžtus tikslus sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir tapti nepriklausomais nuo netausių mineralinių žaliavų išteklių.

5.3 Reikia dialogo, kuriame dalyvautų ES institucijos, nacionalinė ir vietos valdžia ir visi socialiniai partneriai. Vienas būdų siekiant tikslo būtų Komisijos bendradarbiavimas su EESRK ir kitais subjektais sukurti tausaus vartojimo forumą, kuris analizuotų:

- vertybes, kurias formuotų tvarią ekonomiką, ir įtampą, kurią reikia pašalinti tarp, pavyzdžiui, ekonomikos augimo ir ekologinio tvarumo, socialinės aprėpties ir asmeninės laisvės, dabartinės ir būsimų kartų gyvenimo kokybės ir kt.,
- informaciją, ar mums būtina apriboti savo vartojimą kai kuriose srityse. Daugumą šiltnamio efektą sukeliančių išmetamųjų dujų lemia maisto, energijos ir transporto naudojimas. Tarp tausumo ir kitų tikslų egzistuoja įtampa, tačiau

yra ir sinergijos potencialas (pavyzdžiui, važiuojamas dviračiu gali būti naudingas ir sveikatai, ir aplinkai),

- informaciją, kas trukdo piliečiams rinktis tausesnius vartojimo modelius ir kaip vietos, nacionalinė ir ES valdžia gali padėti. Tai galėtų apimti, pavyzdžiui, visišką dabartinių politikos priemonių (pavyzdžiui, Direktyvos dėl pastatų energinio naudingumo) įgyvendinimą ir pagal Tausaus vartojimo ir gamybos veiksmų planą taikomų priemonių stiprinimą, kad vartotojai galėtų rinktis maisto produktus, pagamintus taikant tausius gamybos metodus,
- aplinką tausojantį gyvenimo būdą pasirinkusių asmenų ir grupių patirtį ir galimybę pasekti jų pavyzdžiu. Tai galėtų apimti tokias organizacijas, kaip Visuotinis veiksmų planas, kurių ekologiškos grupės 40–50 proc. sumažina neperdirbamų atliekų kiekį, iniciatyvines grupes, pavyzdžiui, *Transition Towns*, kurios siekia kurti vietos bendruomenes, atsprias klimato kaitai ir išteklių mažėjimui, tikėjimo bendruomenes, pavyzdžiui, kvakerius, kurie jau nuo seno gina tas vertybės, kurios daro nedidelį poveikį aplinkai. Kai kurie šioms grupėms ir tinklams priklausantys asmenys, naudodami 60–80 proc. mažiau medžiagų ir energijos išteklių nei ES vidurkis, sukūrė daug pasitenkinimo teikiančių gyvenimo būdų,
- priemones, kurios, permainų laikotarpiu pereinant prie tausesnio vartojimo, būtinos norint padėti prisitaikyti konkrečioms grupėms, t. y. vyresnio amžiaus žmonėms ir jaunimui, bedarbiams, neseniai atvykusiems imigrantams, mažų vaikų turinčioms šeimoms,
- kaip perėjimą prie aplinką tausojančio vartojimo ir tausią gamybą suderinti su konkurencija vidaus rinkoje.

5.4 Formuojant politiką reikėtų numatyti neatidėliotinus ir ilgalaikius vartojimą keičiančius veiksmus. Daug galima pasimokyti iš patirties, pavyzdžiui, rūkymo atveju, kai rinkodaros, reguliavimo, ženklavimo ir švietimo sričių derinys labai pakeitė požiūrį ir elgesį.

5.4.1 Patrauklios kainos yra labai svarbi politikos priemonių paketo dalis, tačiau jaučiama įtampa tarp Komisijos siekio mažinti energijos kainas⁽¹¹⁾ ir poreikio mažinti vartojimą. Anglies dioksido mokesčius arba prekybą reikia papildyti kitomis priemonėmis. Pavyzdžiui, jei nebus teikiama didelė parama būsto izoliavimui ir alternatyviems energijos šaltiniams, didelės kuro ar anglies kainos gali pagilinti energetinį skurdą.

⁽¹⁰⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 46.

⁽¹¹⁾ M. Monti ataskaita Europos Komisijos pirmininkui „Nauja strategija bendrajai rinkai“, 2010 m. gegužės mėn.

5.4.2 EESRK jau ne kartą pabrėžė švietimo programų svarbą užtikrinant veiksmingą tausojamąją elgseną. EESRK pakartoja, kad tokios mokymo programos turėtų būti skirtos ne tik mokykloms ir jaunimui (tai, žinoma, svarbu), o įvairaus amžiaus žmonėms. Vyresnio amžiaus žmonėms turėtų būti siūloma pasinaudoti profesinio lavinimo, visą gyvenimą trunkančio mokymo galimybėmis ir jiems skirtomis programomis. Būtina užtikrinti, kad tausios praktikos nedidintų atskirties, pavyzdžiui, bedarbių.

5.5 Dialogas turi būti susijęs su veiksmais, įskaitant paramą grupių, siekiančių tausaus gyvenimo būdo, eksperimentams ir informavimui apie jų patirtį. Kad ši patirtis būtų naudinga, ES institucijos turi ją vertinti rimtai ir, jei reikia, užtikrinti politikos

priemonių pakoregavimą ir stiprinimą ir praktinius veiksmus šiose institucijose, siekiant užimti lyderio poziciją ir parodyti tausesnės praktikos galimybes.

5.6 Tausus vartojimas neturi būti laikomas vien tik aplinkos politikos sritimi. Iniciatyvų būtina imtis daugelyje politikos sričių, įskaitant sveikatą, švietimą, užimtumą, prekybą, konkurenciją, vartotojų reikalus, transportą, žemės ūkį ir energetiką.

5.7 EESRK primygtinai ragina Komisiją atidžiai apsvarstyti tausaus vartojimo veiksmus pagal 2010 m. Komisijos darbo programą „Laikas veikti“⁽¹²⁾ ir pagal strategiją „Europa 2020“.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

⁽¹²⁾ COM(2010) 135 galutinis, t. 1.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojui teikiamos informacijos
(nuomonė savo iniciatyva)**

(2011/C 44/11)

Pranešėjas **Jorge PEGADO LIZ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vartotojui teikiamos informacijos.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 81 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Įvairiausi žmonių teisės į informaciją aspektai – informacijos laisvė, teisė informuoti, teisė būti informuotam ir ypač teisė į vartotojui teikiamą informaciją – šiuo metu Bendrijos teisinės sistemos pirminiuose teisės aktuose pripažįstami kaip privalomąją teisinę galią turinčios pagrindinės teisės (Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos preambulės 5 dalis ir 11, 27, 38, 42 ir 53 straipsniai, Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnis ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 169 straipsnis).

1.2 Tačiau antrinės teisės srityje reikia dar labai daug ką nuveikti, nes čia šios naujos pagrindinių teisių formos dar neperkeltos arba neapibrėžtos. Bendrijos teisėje vartotojų teisės į informaciją turinys, galimybė gauti informaciją ir jos svarba, apimtis ir pobūdis nėra nuosekliai aptariamas, esama praleidimų ir dubliavimosi, o tai daro poveikį valstybių narių nacionalinei teisei ir joje dar labiau išplinta; tuo būdu daroma žala tiek vartotojams, tiek ūkio subjektams, taigi ir pastangoms užbaigti bendrosios rinkos kūrimą.

1.3 EESRK nuomone, vartotojų teisė į informaciją – iki sutarties sudarymo, sutarties vykdymo metu arba sutarčiai pasibaigus, kaip ir teisė gauti pagalbą arba patarimą, turėtų būti – nepažeidžiant subsidiarumo principo – reglamentuojama specialiomis ES taisyklėmis.

1.4 Šios nuomonės savo iniciatyva, kurioje apsiribojama pagrindiniais vartotojų teisės į informaciją aspektais, tikslas yra pabrėžti kai kuriuos principus, paremtus šiuo nauju požiūriu, ir praktines jų pasekmes, ypač atsižvelgiant į pagal strategiją „Europa 2020“ kuriamą bendrąją rinką XXI amžiui.

1.5 Reikia pripažinti, kad naujausiose Komisijos gairėse dėl vartotojų teisių, o ypač dėl vartotojų teisės į informaciją, apibendrintai pritaikius visiško suderinimo metodą akivaizdžiai prieštaraujama šiai koncepcijai, nes, nepaisant subsidiarumo

principo, valstybių narių gebėjimai stiprinti vartotojų teises varžomi ir netgi apribojami, taikant grįžtamąją galią teisėms, kurios pripažintos Bendrijos direktyvomis ir valstybių narių konstitucijomis ir įstatymais.

1.6 Kaip ir anksčiau, EESRK laikosi nuomonės, kad nustatant vartotojų teises, priklausančias ES kompetencijai, turėtų vyrauti vartotojo kaip silpnesnės arba labiau pažeidžiamos šalies, o ne apsišvietusio, atidaus ir atsargaus vartotojo, priimančio sprendimą grynai ekonominiu pagrindu, koncepcija. Laikydamasis šio požiūrio, EESRK ir toliau yra įsitikinęs, kad minimalus suderinimas ir aukšto lygio apsauga labiau atitinka Sutarties reikalavimus ir tikrąjį vartotojų santykių pobūdį.

1.7 Atsižvelgiant į tai, labai svarbi tampa „tinkamos informacijos“ koncepcija, pagal kurią daugiau reikšmės turi būti teikiama informacijos kokybei, o ne kiekybei, kad būtų patenkinti tikrieji vartotojų poreikiai ir lūkesčiai, atsižvelgiant į tokios informacijos tikslą, turinį, pateikimą ir aplinkybes.

1.8 Kalbant apie teisę į informaciją apskritai, labai svarbu Bendrijos lygiu įtvirtinti visuotinį subjektyvios teisės pobūdį ir pabrėžti šią informaciją pateikti turinčių valdžios institucijų ir profesinių organizacijų išpareigojimus.

1.9 Kalbant apie komerciniams pranešimams tenkantį vaidmenį informuojant vartotojus, įskaitant reklamą, EESRK mano, kad turėtų būti taikoma Kelionių paketų direktyvoje numatyta taisyklė, pagal kurią tikslai ir konkreti informacija apie produktą, paslaugą arba teisę, kurie yra vartotojų santykių objektas, turi būti neatskiriama sutarties dalis.

1.10 Taip pat reikia persvarstyti ir iš naujo suformuluoti visą nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos struktūrą, siekiant išvengti katastrofinių visiško suderinimo padarinių, kurių pražūtingumas šiuo metu pripažintas įvairiuose Europos Teisingumo Teismo sprendimuose.

1.11 Sritis, kuriose, atsižvelgiant į šioje nuomonėje pateiktas rekomendacijas, dar yra pakankamai laiko imtis veiksmų, yra šios: Komisijos pasiūlymas dėl vartotojų teisių, į kurį turi būti įtraukta tikra „vartotojų teisių į informaciją chartija“; prieš sudarant sutartį, sutarties metu arba sutarčiai pasibaigus teiktinos informacijos aspektai; teisė gauti pagalbą arba patarimą; dėl trūkstamos ir klaidingos informacijos kylančių problemų ir padarinių pobūdžio apibrėžtys.

1.12 Šiuo tikslu EESRK rekomenduoja atlikti visapusišką išsamų profesionalams privalomų prieš sudarant sutartį teiktinos informacijos ir sutarties informacijos reikalavimų sąrašo persvarstymą. Įvairiose sektorių direktyvose šie reikalavimai labai dažnai būna prieštaringi, nenuoseklūs ir dubliuojantys vienas kitą.

1.13 Be to, EESRK rekomenduoja apibrėžti bendrus reikalavimus šioms prievolėms, derinant juos su šiomis gairėmis:

- a) Būtina nustatyti visuotinę pareigą prieš sudarant sutartį teikti informaciją, susijusią, *inter alia*, su atitinkamomis prekėmis ir paslaugomis, sutarties procese dalyvaujančiais profesionalais, sutarties vykdymo kaina ir susijusiomis sąlygomis, sutarties atsisakymo teise ir taikomu konfliktų sprendimo metodu.
- b) Prieš sudarant sutartį teiktinos informacijos turinys ir apimtis turi atitikti konkrečias prekes ir paslaugas, ypač tada, kai sutarties dalykas yra sudėtingas arba daro poveikį vartotojo sveikatai ir saugai.
- c) Informacijos pateikimo būdas turėtų atitikti visuotinį sąžiningumo principą: ji neturėtų būti klaidinanti arba praleisti esminius aspektus ir tiek sutarties dalyko, tiek ir būdo, kaip jis parduodamas, atžvilgiu turėtų būti aiški ir suprantama.
- d) Prieš sudarant sutartį pateikiamoje informacijoje turėtų būti pateikta vartotojo sudaryta sutartis.
- e) Turi būti įtvirtintas nemokamos informacijos apie pagrindinius sutarties aspektus principas, o kartu ir principas, apibūtinantis kainų derinimą su išlaidomis kitais atvejais.
- f) Priimant sprendimą dėl sutarties sudarymo vartotojams turi būti suteikta galimybė lengvai gauti egzistuojančią prieš sutarties sudarymą teikiamą informaciją ir turėti teisę gauti šios informacijos, taip pat ir sutarties turinio ir jo pasekmių, paaiškinimą.
- g) Reikėtų priimti nuostatą, kad profesionalai privalo suteikti pagalbą ir patarimą pagal 8 punktą; ši nuostata turėtų būti ypač tvirta, kai susijusi prekė ir paslauga yra sudėtinga arba susijusi su rizika vartotojo sveikatai ar saugai.
- h) Profesionalams tenka pareiga įrodyti, kad prieš sudarant sutartį pateikiama informacija pateikta ir atlikta prievolė suteikti pagalbą.

- i) Prievolių, susijusių su prieš sudarant sutartį pateikiama informacija ir pagalbos suteikimu, neįvykdymas yra labai svarbus pažeidimas, todėl suteikia teisę atsisakyti sutarties ir reikalauti žalos atlyginimo.

1.14 Komitetas ragina Europos Komisiją išsamiai išnagrinėti minėtą pasiūlymą dėl direktyvos, ypač tą dalį, kurioje aptariamoms vartotojų teisėms į informaciją, kad būtų galima įtraukti į ją šioje nuomonėje pasiūlytus principus ir konkrečius atvejus, kur šios teisės turi būti taikomos.

1.15 Komitetas taip pat ragina Europos Parlamentą ir valstybes nares, prieš patvirtinant minėtą pasiūlymą, atsižvelgiant į šioje nuomonėje išdėstytas gaires, išnagrinėti visus jame esančius pagrindinius klausimus, susijusius su vartotojų teise gauti informaciją.

1.16 Be to, Bendrijos lygiu reikia sukurti darnų teisinį pagrindą komerciniams pranešimams internete reguliuoti, kuris visais atvejais užtikrintų pagarbą asmens teisei į privatumą kaip pagrindinei žmogaus teisei.

2. Įvadas: teisė gauti informaciją – pagrindinė piliečių teisė – ir vartotojų teisė gauti informaciją

2.1 Tai yra pirmas kartas, kai viena iš ES institucijų savarankiškai ir sistematiškai išreiškia savo požiūrį į vartotojų teisę gauti informaciją, žvelgdama į situaciją iš platesnės – teisės gauti informaciją, kaip vienos iš Europos piliečių teisių – perspektyvos. EESRK pateikia savo požiūrį, norėdamas bendrai prisidėti prie platesnės diskusijos su pilietine visuomene šiuo klausimu, nepamiršdamas, kokią didelį poveikį jis bet kuriai naujai bendrosios rinkos kūrimo vizijai.

2.2 Atsižvelgiant į šios temos platumą, būtina apgalvotai apibrėžti nagrinėjamą klausimą. Tai lemia ribota tokio pobūdžio nuomonių apimtis ir iš įvairių institucijų gauti atsakymai bei susirūpinimas, išreikštas 2010 m. kovo mėnesį EESRK organizuotame klausyme, pasižymėjusiame dalyvių gausa (daugiau informacijos apie šį renginį galima rasti EESRK svetainės Bendrosios rinkos observatorijos puslapyje: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.consumer-information>).

2.3 Svarbu pabrėžti, kad žmonių teisė gauti informaciją, įtvirtinta daugelyje visuotinių deklaracijų ir pagrindinių teisių chartijų, neatskiriama Bendrijos teisinės sistemos dalimi tapo tik tada, kai Europos pagrindinių teisių chartija buvo įtraukta į neseniai įsigaliojusią Lisabonos sutartį. Tai apima informacijos laisvę, teisę informuoti, teisę gauti informaciją ir pareigą informuoti bei teisę būti informuotam (žr. ypač Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos preambulės 5 dalis ir 11, 27, 38, 42 ir 53 straipsnius, Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnį ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 169 straipsnį). Be to, paminėtina pagrindinė teisė į privatumą susidūrus su agresyvia ir vartotojo nepageidaujama komercine veikla, taip pat nepageidaujamais komerciniais pranešimais ar elektroniniais laiškais.

2.4 Šie aspektai nepaprastai svarbūs šiuo metu, visų pirma vertinant iš vartotojų santykių perspektyvos, ypač svarbus šių teisių turinys ir jų naudojimosi būdas, taip pat atitinkamos įvairių susijusių šalių pareigos, kadangi nuo šiol jos laikomos pagrindinėmis teisėmis ir į jas turi būti atsižvelgiama apibrėžiant ir įgyvendinant įvairias Bendrijos politikos kryptis ir priemones.

2.5 Nepažeidžiant subsidarumo principo taikymo ir ES teisinės sistemos pasidalijamosios kompetencijos šioje srityje, šiuo metu pagrindinė sklandaus laisvos konkurencijos modelio, būdingo rinkos ekonomikos sistemai, kuria pagrįsta ES, veikimo sąlyga yra ta, kad dalyvaujančios šalys būtų susipažinę su visais pagrindiniais faktais, reikalingais norint priimti racionalius sprendimus šioje rinkoje.

2.6 Viena šios visuotinės pareigos pasekmių yra pareiga užtikrinti „skaidrų“ Bendrijos institucijų veikimą, kurioje „slaptumas“ turėtų būti išimtimi, pagrįsta svariais argumentais, susijusiais su sklandžiu teisinės sistemos veikimu, viešaisiais interesais, teisėtvara ir privatumo apsauga. Nežiūrint didelės Bendrijos institucijose padarytos pažangos bei svarbių Komisijos ir Europos Parlamento iniciatyvų⁽¹⁾, Taryba kol kas į šią gairę neatsižvelgė; reikia tikėti, kad įsigaliojus naujai Lisabonos sutarčiai bus padaryta didelė pažanga. Nepaisant šios temos svarbos apskritai gerinant vartotojams teikiamą informaciją, čia ji nebus nagrinėjama plačiau; pasitenkinsime nuoroda į EESRK nuomonę būtent šiuo klausimu.

2.7 Be to, nepaisant neginčijamo poreikio, šioje nuomonėje nebus plačiau nagrinėjami ir klausimai, susiję su bendru vartotojų švietimu, – tiesiog pateikiama nuoroda į EESRK nuomonę šia tema⁽²⁾, ypač į EESRK nuomonę savo iniciatyva dėl „Vartotojų švietimo“⁽³⁾.

2.8 Galiausiai, nors visiškai pritariame, kad teisė į informaciją Bendrijos lygiu turi būti nagrinėjama orientuojantis į atskirus sektorius, kad būtų galima pabrėžti ypatingą konkrečių sričių, produktų ir paslaugų pobūdį, pvz., maisto produktų, vaistų, finansinių paslaugų bei elektroninės prekybos sektorius ir kad būtent čia derėtų stengtis užtikrinti suderinimą aukščiausiu lygiu, dėl tokio pobūdžio nuomonei taikomų apribojimų joje negalime taip nuodugniai nagrinėti šių klausimų.

2.9 Todėl šioje nuomonėje ypatingas dėmesys skiriamas gairėms, kurios turėtų būti priimtose Bendrijos lygiu, kad būtų

galima bendrai apibrėžti ir apibūdinti vartotojų teises gauti informaciją, o ypač įvairius sutartinių santykių etapus.

3. „Vidutinio“ vartotojo ir „pažeidžiamo“ vartotojo priešprieša. Tinkamos informacijos koncepcija

3.1 Nuo pat pirmųjų vartotojų apsaugai skirtų Komisijos programų (tapusių svarbiausiomis teisinėmis priemonėmis per pastaruosius 30 metų), vadovaujantis Teisingumo Teismo praktika ir geriausių šios srities ekspertų patvirtintomis bendromis galiojančiomis doktrinomis, Bendrijos teisyne aptariant teisinį vartotojo ir pardavėjo santykį, kuris jau pats savaime yra nelygiavertis, susiformavo vartotojo, kaip „silpnesnės šalies“ koncepcija. Visi šios srities teisės aktai buvo orientuoti į šio santykio pusiausvyros atstatymą specialiomis apsaugos priemonėmis.

3.2 Pastaruoju metu Komisija įvairiuose strategijos dokumentuose, kurie vėliau išsirutuliojo į skirtingas teises iniciatyvas⁽⁴⁾, apibrėžė „vidutinio vartotojo“ koncepciją, kuris yra „pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus“⁽⁵⁾. Šia koncepcija Komisija siekia įtvirtinti naują Europos vartotojų politikos požiūrį, pagrįstą visišku suderinimu, kilmės šalies vykdoma stebėseną ir abipusiu pripažinimu.

3.3 Ši gairė, kurią praktiškai visų valstybių narių vartotojų organizacijos vertina kritiškai ir kuriai EESRK prieštarauja įvairiose nuomonėse, iš esmės susilpnina vartotojų apsaugą – o tai nepriimtinas žingsnis atgal Bendrijos vartotojų apsaugos politikoje.

3.4 Atsižvelgiant į šią naują gairę, vartotojų apsaugos klausimas tampa dar svarbesniu, nes iš vartotojų vis labiau reikalaujama būti gerai informuotiems, kad pasaulinėje rinkoje galėtų priimti racionalius sprendimus. Iš tiesų, šis neoliberalus modelis pagrįstas žinomomis prielaidomis, ypač:

- a) kritišku savo poreikių supratimu ir prioritetų įvertinimu,
- b) galimybe palyginti įvairius rinkoje esančius produktus ir paslaugas, ir
- c) techninėmis ir ekonominėmis žiniomis apie kiekvieno produkto ir paslaugos kokybę ir kainą⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ Žr. ypač: 2005 m. gegužės 11 d. Direktyvą 2005/29/EB „Nesąžininga komercinė praktika“, OL L 149, 2005 6 11, p. 22; Direktyvą 98/7/EB dėl vartojimo kredito, OL L 101, 1998 4 1, p. 17 ir naujausią pasiūlymą priimti direktyvą dėl vartotojų teisių COM(2008) 614 galutinis. (EESRK nuomonė OL C 317, 2009 12 23, p. 54).

⁽⁵⁾ Žr. ETT sprendimą – Byla C-220/98, 2000 m. sausio 13 d., Estée Lauder Cosmetics prieš Lancaster Group ir ETT sprendimą – Byla C-210/96, 1998 m. birželio 16 d., Gut Springenheide GmbH ir Rudolf Tusky. T. p. žr. naujausią ETT sprendimą – Byla C-278/08, 2010 m. kovo 25 d., BergSpechte Outdoor Reisen und Alpinschule Edi Kobimuller GmbH prieš Gunter Guni trekking at Reisen GmbH, kurioje interneto vartotojai apibūdinami kaip „normaliai informuoti ir pakankamai atidūs“ (35 ir 39 p.).

⁽⁶⁾ Žr. K. SIMITIS, „Verbraucherschultz – Schlagwort oder Rechtsprinzip?“, p. 109.

⁽¹⁾ Žr. Komisijos žaliąją knygą dėl Europos skaidrumo iniciatyvos (COM(2006) 194 galutinis) ir EESRK nuomonę šia tema: OL C 324, 2006 12 30, p. 74.

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę OL C 133, 2003 6 6, p. 46.

⁽³⁾ Žr. EESRK nuomonę OL C 133, 2003 6 6, p. 1.

3.4.1 Atsižvelgiant į tai, klausimui dėl informacijos, kurią vartotojas turi gauti, pobūdžio ir kokybės bei „tinkamos“ informacijos koncepcijai tenka dar didesnė svarba.

3.5 Priešingai tam, kas išdėstyta naujausiuose Komisijos dokumentuose, esminis dalykas yra ne informacijos apimtis; informacija turi patenkinti tikruosius vartotojų poreikius ir jos tinkamumas turėtų būti vertinamas pagal šiuos kriterijus:

- a) tikslą,
- b) turinį,
- c) pateikimą ir
- d) aplinkybes.

3.6 Be to, turėtų būti nuolat tikrinamas informacijos „tinkamumas“, siekiant priderinti jos kokybę atitinkamiems tikslams ir vartotojams, kuriems ji skirta. Tai turėtų būti daroma remiantis šiais pagrindiniais kriterijais: patikimumu, aktualumu, nešališkumu, tikslumu, svarbumu, glaustumu, išsamumu, aiškumu, suprantamumu ir prieinamumu.

3.7 Siekiant geresnio reguliavimo EESRK ragina Komisiją pradėti vykdyti su teikiamos informacijos turiniu ir forma susijusią vartotojų apklausą, norint sužinoti informacijos veiksmingumą ir suteikti galimybę vartotojams nuspręsti, kas jiems naudinga.

3.8 Kalbant apie finansines paslaugas, vartotojų informavimas, finansinis švietimas ir gebėjimai yra neatsiejami. Informaciją reikėtų supaprastinti ir saikingai vartoti teisinį bei techninį žargoną. Tačiau kai kurie finansiniai produktai yra sudėtingi ir informacija apie juos turi būti tiksli ir atspindėti produkto sudėtingumą.

3.9 Informacijos teikimo būdai (formos ar turinio požiūriu) ir atitinkama reguliavimo sistema laikui bėgant turi išlikti stabilūs. Dažnai keičiant informacijos teikimo parametrus vartotojams gali būti sunkiau suprasti informaciją.

4. Informacija, reklama ir rinkodara: Direktyva 2005/29/EB

4.1 Vartotojų teisė gauti informaciją apskritai gali sukurti bendrą naudą, valstybei ir kitoms viešosioms įstaigoms atliekant bendro informacijos tiekėjo vaidmenį ir ji negali būti laikoma tikra „subjektyviaja teise“. Ši teisė taip pat gali įpareigoti tiekėjus ir kitas su prekių ir paslaugų gamyba ir prekyba susijusias šalis patiems teikti tokią informaciją.

4.2 Šiuo tikslu komerciniai pranešimai, kurie tiesiogiai nesąlygoja sutartinių arba nesutartinių santykių, vis dėlto gali nustatyti teises, kurios yra arba kolektyvinės (jomis tikriausiai gali pasinaudoti vartotojų asociacijos arba pasitelkiant grupinius ieškinius) arba tikros ir konkrečios subjektyvios teisės.

4.3 Šiuo metu šį klausimą reguliuoja Direktyva 2005/29/EB; EESRK paskelbė nuomonę dėl pasiūlymo dėl 2005 m. Direktyvos ir pateikia skaitytojui nuorodą į ją ⁽⁷⁾.

4.3.1 Kaip EESRK pagrįstai išpėjo, naudojant „visiško suderinimo“ metodą pastebimai sumažėjo bendras reikalavimų pateikti informaciją vartotojams lygis.

4.3.2 Labiausiai žalą, šia direktyva padarytą vaidmeniui, kuris tenka reklamai ir rinkodarai teisingai informuojant vartotojus, atskleidžia klaidinančios komercinės praktikos apibrėžimas (klaidinantys veiksmai arba klaidinantis informacijos neatskleidimas) ir neišsamus tokios praktikos sąrašas šios direktyvos priede.

4.3.3 Padėtį dar labiau pablogina aiškus patvirtinimas, kad „bendros ir teisėtos reklamos praktikos daryti perdėtus pareiškimus arba pareiškimus, kurių nereikia suprasti tiesiogine prasme“ yra priimtinos, netgi jei jos skirtos vartotojams „kurie dėl savo proto arba fizinės negalios, amžiaus arba patiklumo yra [...] ypač lengvai pažeidžiami“.

4.3.4 Šią padėtį dar labiau pabloginti gali tai, kad dėl direktyvos neįmanoma taikyti nuostatų, kuriomis įgyvendinami Bendrijos arba nacionaliniai teisės aktai, pvz., nustatantys, kad reklamuojant prekes, paslaugas ir teises, konkreiti ir tiksli informacija turi būti įtraukta į sutartis, kurios pasirašomos direktyvai įsigaliojus, o kitokios sutarties sąlygos dabar laikomos negaliojančiomis.

5. Informacija apie sutartis; siūloma direktyva dėl vartotojų teisių

5.1 Viena sričių, kurioje reikia nemažai padirbėti, yra tikros vartotojų teisės gauti informaciją chartijos parengimas. Naujaušias pasiūlymas priimti direktyvą dėl vartotojų teisių galėtų gerokai prisidėti užpildant šią spragą Bendrijos teisyne.

5.2 Labiausiai nuvilia skyrius, kuriame aptariama vartotojui teikiama informacija. Vietoj tikrų privalomų teisių, kaip nustatyta visuose nacionaliniuose teisės aktuose, pasiūlyme pateikiamas sąrašas neprivalomos informacijos, kurią reikia pateikti „jeigu ji nėra ir be to akivaizdi“ ⁽⁸⁾ – kuri, beje, yra akivaizdi ir elementari ir gali būti aptinkama bet kurios vidutinės profesijos geros praktikos kodekse. Skaitytojams pateikiama nuoroda į EESRK nuomonę dėl šio pasiūlymo ⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ OL C 108, 2004 4 30, p. 81.

⁽⁸⁾ COM(2008) 614 galutinis, II skyrius, 5 straipsnio 1 dalies 1 p.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė OL C 317, 2009 12 23, p. 54.

6. Prieš sudarant sutartį pateikiama informacija

6.1 Nepaisant to, kad vadovaujantis subsidiarumo principu daugumą vartotojų santykių ir toliau pirmiausia reglamentuoja valstybių narių nacionalinė teisė, vis didesnis jų skaičius susijęs su Bendrijos nustatomais informacijos reikalavimais. Tai viena-reikšmiškai pasakytina apie prieš sudarant sutartį pateikiamą informaciją, apskritai apie paslaugas bendrai, apie kelionių paketus ir ypač finansų paslaugas, kai kurias vartojimo prekes, darančias poveikį vartotojų sveikatai ir saugai, taip pat prekes, paslaugas ir teises, kurios platinamos nuotolinės prekybos būdu ir kurios yra komercinių pranešimų ir praktikų ar tradicinių sutarčių objektas.

6.2 Bendrijos teisės aktų analizė aiškiai parodo prieš sudarant sutartį pateikiamos informacijos turinio ir požiūrio į ją bendrus bruožus ir skirtumus, ypač:

i) Pilną arba dalinį taisyklių dėl privalomos informacijos arba uždraustų posakių reklamuojant konkrečias prekes, paslaugas ar teises taikymą informacijai, pateikiamai prieš sudarant sutartį; tai pasakytina apie **vartojimo kreditą**, kur reklamoje reikalaujama nurodyti standartinę informaciją, arba **kelionių paketus**, kur informacija apie esminius aspektus laikoma privaloma informacija. Tas pat pasakytina ir apie **vaistus**, kur vartotojui pateikiama informacija susiejama su komerciniais pranešimais, įskaitant reklamą, pagrindinį dėmesį skiriant reikalavimams raštu pateikiamai informacijai etiketėse ir dokumentuose, taip pat apie **maisto produktus** – šioje srityje dėl dabartinio etikečių paplitimo ir jų supaprastinamo kyla daug nereikalingos painiavos, o šią padėtį radikalius pokyčius pergyvenančioje rinkoje dar labiau apsunkina informacijos taisyklės konkrečioms teiginiais apie maisto produktų **maistingumą** ir **sveikumą** – visa tai gali turėti potencialios rizikos vartotojų sveikatai.

ii) Prieš sudarant sutartį pateikiamos informacijos standartizavimas parengiant bendras formas visoms vidaus rinkos prekėms – šis sprendimas buvo priimtas, pvz., vartojimo kredito atveju, įdiegiant „Europos tipinės informacijos apie vartojimo sutartį“ formą, siekiant suvienodinti būdą ir sąlygas, kuriomis Europoje pateikiama ir suvokiama prieš sudarant sutartį pateikiama informacija.

6.3 Nepaisant to, kad kai kuriais atvejais prieš sudarant sutartį pateikiamos informacijos standartizavimas, kad būtų galima palyginti pasiūlymus, buvo pripažintas naudingas, labai svarbu palikti pakankamai erdvės prisitaikyti prie konkrečių vartotojų ypatybių kiekvienoje valstybėje narėje. Kadangi dauguma rinkų yra nacionalinio pobūdžio, palyginimo tikslais teiktinos informacijos apimtis gali lemti dideles sandorių išlaidas, kurių nekompensuotų tarptautinės rinkos augimas, o tai gali pakenkti MVĮ.

7. Prieš sudarant sutartį ir sutarčiai pasibaigus pateikiama informacija

7.1 Pareiga informuoti apima ir sutarties etapą, ypač tokių vartotojų sutarčių atveju, kurios sukuria nuolatinės prievolės, yra

ilgalaikio ar sudėtingo pobūdžio (pvz., finansų paslaugos ir produktai, pakaitinis naudojimas) arba gali turėti ilgalaikį poveikį (vaistai).

7.2 Teisės į sutarties informaciją pavyzdžių jau galima rasti Bendrijos teisėje, pvz., Kelionių paketų direktyvoje ir Mokėjimo paslaugų direktyvoje.

7.3 Tačiau vartotojų teisė būti informuotiems ir laisva valia priimti sprendimą, kuria grindžiamas įpareigojimas informuoti prieš sudarant sutartį, išlieka viso sutarties galiojimo metu ir, kai kuriais atvejais, netgi jai pasibaigus. Vartotojo sprendimas, pratęsti sutartį ar ne, ir galima atsakomybė už sutarties vykdymą yra susiję su suteikta informacija.

7.4 Šiame etape pagrindinės kliūtys teisei gauti informaciją, greta tiesioginio atsisakymo ją teikti, yra papildomos išlaidos, susijusios su šios teisės vykdymu. Būtina nurodyti, kad daugumoje Bendrijos nuostatų nėra įtvirtintos taisyklės, kad vartotojams teikiama informacija turi būti nemokama, netgi tada, kai kalba eina apie **prieš sudarant sutartį pateikiamą informaciją**. Direktyva 2007/64/EB (Mokėjimo paslaugų direktyva) nustato dvi prievoles, kuriomis siekiama užtikrinti tinkamą naudojimąsi teise gauti informaciją ir prievolės suteikti informaciją vykdymą:

i) nemokama informacija: mokėjimo paslaugų teikėjas negali imti mokesčio iš paslaugos naudotojo už tam tikrą kiekį suteiktos informacijos,

ii) mokesčių suderinimas su išlaidomis: jei suteikiama informacija yra mokama, mokesčiai turi būti pagrįsti ir atitikti tikrąsias mokėjimo paslaugų teikėjo išlaidas.

7.5 EESRK mano, kad teisė gauti informaciją ir prievolė suteikti informaciją turi būti pripažįstama sutarties vykdymo metu ir jai pasibaigus, ypač tokių sutarčių atveju, kurios sukuria nuolatinį įsipareigojimą, yra vidutinės trukmės ar ilgalaikės arba gali turėti ilgalaikį poveikį. Turi būti įtvirtintas bendras nemokamos informacijos apie pagrindinius sutarties aspektus principas, o kartu ir principas, apibrėžiantis kainų derinimą su išlaidomis kitais atvejais.

8. Prievolės teikti pagalbą ir patarti

8.1 Informacija, kurią profesionalai teikia laikydamiesi jiems nustatytų teisinių prievolių suteikti informaciją, dažnai yra standartinė arba preliminarai parengta pagal tam tikrą formą ir ne visada pakankama, kad vartotojai būtų gerai informuoti ir galėtų laisva valia priimti sprendimą dėl sutarties sudarymo ar pratęsimo. Todėl teisė gauti informaciją ir prievolė suteikti informaciją apima teisę gauti ir pareigą pateikti turinio išaiškinimą.

8.2 Vartotojų teisė į pagalbą, nustatyta, pvz., Direktyvoje 2008/48/EB⁽¹⁰⁾ dėl vartojimo kredito, turėtų būti taikoma visoms vartotojų sutartims, ypač susijusioms su ilgalaikio vartojimo prekėmis ar paslaugomis, kurios sukuria nuolatinius išpaigojimus, yra vidutinės trukmės ir ilgalaikės, sudėtingo pobūdžio arba kelia pavojų sveikatai ar saugai. Informacija, teikiama pagal pagalbos vartotojui prievolę, vartotojo prašymu, turi būti pateikiama raštu.

8.3 EESRK pabrėžia, kad būtina atskirti teisę į pagalbą, automatiškai kylančią iš profesionalams nustatytos prievolės teikti informaciją, nuo teisės į patarimą, kurio iš profesionalų galima reikalauti tik tais atvejais, kai prekės ar paslaugos yra sudėtingo pobūdžio, didelės vertės arba gali turėti poveikio vartotojų sveikatai ir saugai.

9. Su informacijos trūkumu susijusios problemos ir padariniai

9.1 Vienas svarbiausių dalykų, kurio akivaizdžiai trūksta direktyvose, nustatančiose informacijos teikimo prievolės profesionalams – sankcijų rinkinys šių prievolių nevykdymo atvejais. ES šį uždavinį paliko valstybėms narėms, kurios nusprendė pasirinkti įvairias civilines ir baudžiamąsias priemones, iškreipusias bendrąją rinką ir tuo būdu atnešusias nuostolių vartotojams ir ūkio subjektams.

9.2 Tik atskirais atvejais kai kuriose direktyvose nustatoma, kad vartotojai turi teisę nutraukti sudarytą sutartį nuo to momento, kai teiktina informacija buvo perduota arba tapo žinoma⁽¹¹⁾ ar, kad pareiga įrodyti, kad informacija buvo pateikta, tenka profesionalui, kaip numatyta prieš sudarant sutartį pateikiamos informacijos atveju Direktyvoje 2006/123/EB⁽¹²⁾ dėl paslaugų vidaus rinkoje.

9.3 Mechanizmai, sutarties atsisakymo teisės laikotarpio pradžia nustatantys datą, kada informacija buvo pateikta arba vartotojas ją sužino, bei pareigos įrodyti, kad informacija buvo suteikta, nustatymas profesionalui, yra pagrindinės garantijos,

užtikrinančios teisę gauti informaciją. Kartu su atsakomybės už trūkstamos informacijos sukeltą žalą principu, jau įtvirtintu įvairiose nacionalinėse teisės sistemose, šie mechanizmai reiškia automatišką vartotojų teisės į informaciją pripažinimą ir svarbą – teisės, kuri turėtų būti aiškiai ir visuotinai įtvirtinta Bendrijos lygiu.

10. Vartotojui teikiama informacija ir vidaus rinkos sukūrimas

10.1 Naujausi vidaus rinkos sukūrimo politikos perspektyvų pakeitimai, susiję su naujomis Komisijos gairėmis pagal strategiją „Europa 2020“, yra gerai žinomi.

10.2 Visuose susijusiuose dokumentuose vyrauja nuomonė, kad vartotojams vidaus rinkoje skiriamas didžiausias dėmesys ir kad jie gauna daugiausia naudos iš jos – juk ji vertinama kaip plėtros ir ekonominio augimo strategija, kuriai tenka esminis vaidmuo įveikiant dabartinę krizę, dar labiau atsižvelgiant į socialinius aspektus ir užtikrinant pagrindines teises arba pilietybę. Šiuo požiūriu gerinant vartotojams teikiamą informaciją būtų galima atkurti vartotojų pasitikėjimą bendrąja rinką.

10.3 Turint tai omenyje, į XXI amžiaus iššūkius orientuotoje atnaujintoje vidaus rinkoje neabejotinai reikia užtikrinti tinkamą informaciją vartotojams, siekiant įgyti jų pasitikėjimą ir užtikrinti konstruktyvų jų bendradarbiavimą. Tai išblaškytų dabartines baimes ir pagrįstas abejones, neryžtingumą ir atsargumą, trukdančius ryžtingai dalyvauti tarptautinėje prekyboje.

10.3.1 Bendrijos lygmeniu komerciniai pranešimai internete šiuo metu reguliuojami įvairiais dokumentais (direktyvomis dėl e. prekybos, nuotolinės prekybos, privatumo apsaugos komerciniuose pranešimuose, nesąžiningos komercinės veiklos ir kt.), todėl reikalinga reforma, pagal kurią visi esami šios srities dokumentai būtų sujungti į vieną ir taip būtų išvengta prieštaravimų.

10.4 Tai vienas pagrindinių šios nuomonės tikslų.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁰⁾ OL L 133, 2008 5 22, p. 66.

⁽¹¹⁾ Kaip Direktyvos 85/577/EEB atveju, kurioje kaip viena pagrindinių informavimo prievolių nustatoma teisė nutraukti, tačiau nenumatoma sankcijos už šios prievolės nesilaikymą. Vadovaujantis ETT praktika, sutarties atsisakymo laikotarpis vartotojui turi būti pratęsimas neribotam laikui nuo to momento, kada jis tinkamai informuojamas. Žr. ETT bylą C-227/08, 2009 m. gruodžio 17 d., Eva Martín Martín, p. 25–29.

⁽¹²⁾ OL L 376, 2006 12 27, p. 36.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Lisabonos sutarties ir bendrosios rinkos veikimo (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/12)

Pranešėjas **Jorge PEGADO LIZ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Lisabonos sutarties ir bendrosios rinkos veikimo.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 129 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 8 susilaukusių.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Lisabonos sutartis, iš pradžių turėjusi įsigalioti 2009 m. sausio mėn., įsigaliojo tik 2009 m. gruodžio 1 d., po to kai ją ratifikavo 27 valstybės narės. Reikia pažymėti, kad ši Sutartis tebėra sudėtinga ir sunkiai suprantama.

1.2 Atsižvelgdami į lyginamąjį tyrimą, pridėtą prie informacinio pranešimo (CESE 241/2008), galime padaryti išvadą, kad nors pagal naująją Lisabonos sutartį vidaus rinkos struktūra nekeičiama, atrodo, kad Sutartyje išryškinama socialinė šios rinkos pusė. Kitaip nei Sutartyje dėl Konstitucijos Europai, kurios žodžiai „vidaus [rinka], kurioje konkurencija yra laisva ir neiškraipyta“ gali kelti susirūpinimą kai kuriems žmonėms, išties atrodo, kad Lisabonos sutartyje vidaus rinkai priskiriama daugiau socialinių tikslų, pagrįstų „socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos“.

1.3 Atrodo, kad iki šiol paskelbtuose Komisijos būsimų politikos gairių bei strategijos „Europa 2020“ tekstuose ir keliuose Komisijos narių ir valstybių politinių lyderių pareiškimuose laikomasi tokio paties požiūrio į bendrąją rinką, kurioje vis daugiau dėmesio turėtų būti skiriama piliečiams.

1.4 Šį požiūrį taip pat sustiprino aiškiai išreikštas Pagrindinių teisių chartijos teisiškai privalomas statusas – ji turi „tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys“, nors ir su apribojimais kai kuriose valstybėse narėse.

1.5 Be to, su vidaus rinka susijusį teisėkūros procesą paveiks jame dalyvaujantys nacionaliniai parlamentai, kurių pareiga užtikrinti, kad būtų laikomasi subsidarumo principo, pagal kurį reguliuojamas Sąjungos ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimas. Pagal du protokolus – dėl „nacionalinių parlamentų vaidmens“ ir dėl „subsidarumo ir proporcingumo principų taikymo“ – parlamentai gali net prašyti persvarstyti

pasiūlymą dėl teisės akto per pirmąją svarstymą; taip pagerinamas demokratinis dalyvavimas Sąjungos teisėkūros procese.

1.6 Jei nacionalinių parlamentų taikomos prevencinės priemonės bus tinkamos, o subsidarumo principo stebėseną – veiksminga ir pakankamai kokybiška, kad būtų visapusiškai palaikomas „išankstinio įspėjimo mechanizmas“, į Lisabonos sutartį perkeltas iš Europos Konstitucijos, valstybės narės galbūt mažiau kritikuos ES teisės aktus už tai, kad nepaisoma nacionalinės valdžios valios, o Europos visuomenė galbūt mažiau piktinsis tariamu „Briuselio centralizmu“. Todėl nacionaliniai parlamentai taip pat turėtų pagerinti savo tinklų veiklą, nes „išankstinio įspėjimo mechanizmo“ įtaka ir veiksmingumas, nepaisant kiekvieniems parlamento rūmams suteiktos teisės, priklauso nuo nacionalinių parlamentų gebėjimo veikti vieningai.

1.7 Pagal Lisabonos sutartį vidaus rinkai taip pat pradedama taikyti „įprasta teisėkūros procedūra“ (bendras sprendimas pagal EB sutarties 251 straipsnį), kaip matyti iš Sutarties dėl ES veikimo 48 straipsnio dėl socialinės apsaugos priemonių, būtinų laisvam darbuotojų judėjimui užtikrinti.

1.8 Taigi Lisabonos sutartimi siekiama palengvinti vidaus rinkos plėtojimą, plačiau taikant bendro sprendimo procedūrą, kuri joje pervadinta „įprasta teisėkūros procedūra“, tačiau prie sprendimų priimančių ES institucijų prisijungia naujas partneris – nacionaliniai parlamentai, į kuriuos nuo šiol reikės atsižvelgti priimant visas vidaus rinkai skirtas įstatymines priemones.

2. Įvadas

2.1 Informaciniame pranešime dėl Lisabonos sutarties poveikio vidaus rinkai ⁽¹⁾, kurį šis specializuotas skyrius priėmė 2008 m. birželio 13 d., pasiūlyta atlikti lyginamąjį

⁽¹⁾ CESE 241/2008 – INT/393 (neskelbtas OL).

tyrimą – lentelėje išdėstyti ir palyginti bendrosios rinkos nuostatas, pateiktas Lisabonos sutartyje, EB sutartyje (kuri tuo metu tebegaliojo) ir Sutartyje dėl Konstitucijos Europai (nors „Konstitucija“ niekada taip ir nebuvo ratifikuota), taip pat Bendrosios rinkos observatorijos pastabas dėl 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonoje priimto teksto teisinių pasekmių.

2.2 Iš pradžių buvo numatyta, kad Lisabonos sutartis įsigalios 2009 m. sausio 1 d., bet suplanuota įvykių eiga buvo sutrikdyta 2008 m. birželio 12 d., kai Airija referendumu atmetė Lisabonos sutartį.

2.3 Po to, kai buvo užtikrintas Airijos nacionalinis suverenitetas ir patikinta, kad kiekviena ES valstybė narė ir ateityje turės savo Komisijos narį, Sutartis buvo priimta 2009 m. spalio 3 d. referendumu.

2.4 Kai 2009 m. lapkričio 3 d. Čekijos Konstitucinis Teismas nusprendė, kad Lisabonos sutartis išties yra suderinama su nacionaline teise, Sutarties ratifikavimas buvo atnaujintas. Ratifikavimo procesas užbaigtas Čekijos prezidentui Vaclavui Klausui pasirašius Sutartį, kuri galiausiai įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.

2.5 Kadangi nuo Komiteto informacinio pranešimo priėmimo iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo praėjo nemažai laiko, taip pat 2009 m. birželio 26 d. buvo priimta Komisijos rekomendacija dėl priemonių, skirtų bendrosios rinkos veikimui gerinti, o 2010 m. kovo 3 d. – Komisijos komunikatas „2010 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, Komiteto nuomone, remiantis minėtu pranešimu, reikėtų parengti nuomonę savo iniciatyva, siekiant atnaujinti pranešimo turinį, ypač paskelbti Komiteto nuomonę šia tema. Atsižvelgdamas į tai, kas jau žinoma, Komitetas taip pat apsvarstys naujus klausimus, kurie nebuvo aptarti pradiniam pranešime, kadangi Sutartis dar nebuvo įsigaliojusi. Paskutinė jos suvestinė redakcija ne taip lengvai skaitoma, kaip kad galėjo būti, ir ji paskelbta *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* 2010 m. kovo 30 d. (2)

3. Bendrosios pastabos

3.1 Politiniai įvykiai, darę įtaką Lisabonos sutarčiai nuo 2007 m. gruodžio 13 d., kai ją pasirašė 27 valstybės narės, iki jos įsigaliojimo 2009 m. gruodžio 1 d., iš esmės nepakeitė Sutarties nuostatų dėl bendrosios rinkos, tačiau daugiausia paveikė institucijas.

3.1.1 2008 m. gruodžio 11–12 d. posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba, atkreipusi dėmesį į Airijos piliečių susirūpinimą, kurį išsakė Airijos Ministras Pirmininkas („Taoiseach“), iš tiesų susitarė, kad jei įsigalios Lisabonos sutartis, pagal būtinas

teisines procedūras bus priimtas sprendimas, kad Komisiją ir toliau sudarys po vieną kiekvienos valstybės narės pilietį.

3.1.2 2009 m. birželio 18–19 d. posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba suteikė Airijai teisiškai privalomų garantijų, nuo kurių nepriklauso nei ES santykiai su kitomis valstybėmis narėmis, nei Lisabonos sutarties turinys ir vykdymas. Užtikrinta, kad Lisabonos sutarties įsigaliojimas neturės poveikio tam tikroms sritims, būtent mokesčiams, teisei į gyvybę, švietimui, šeimai ir karinio neutralumo politikai.

3.1.3 Be to, Europos Vadovų Taryba priėmė oficialią deklaraciją dėl darbuotojų teisių ir viešųjų paslaugų svarbos.

3.2 Čekijos delsimas ratifikuoti Lisabonos sutartį nepadarė šiai sutarčiai jokio tiesioginio poveikio. Iš esmės 2009 m. spalio 29–30 d. Europos Vadovų Tarybos posėdyje valstybės narės susitarė, kad pagal būsimos Stojimo sutarties protokolą Pagrindinių teisių chartijos taikymo išimtis bus daroma ne tik Jungtinei Karalystei ir Lenkijai, bet ir Čekijai.

3.3 Informacinis pranešimas apie Lisabonos sutarties poveikį vidaus rinkos veikimui ir jo priedas tebėra aktualūs ir gali sudaryti šios nuomonės pagrindą (teisinės analizės pavidalu), todėl juos reikėtų laikyti neatsiejamomis šios nuomonės dalimis.

3.4 Reikia pažymėti, kad Lisabonos sutarties (net jos suvestinės redakcijos) tekstas tebėra pernelyg sudėtingas. Jį sunku skaityti ir suprasti net teisininkams. To priežastis – daugybė pakeitimų, kuriais iš dalies pakeista tiek Europos Sąjungos sutartis (ES sutartis), nustatanti bendrąją Europos Sąjungos sandarą ir jos pamatinius principus, tiek Europos bendrijos steigimo sutartis (EB sutartis), vėliau tapusi Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo, kurioje nustatyti ES sutartyje išdėstyti principų įgyvendinimo metodai.

3.5 Kadangi ratifikavimo proceso metu nebuvo oficialios suvestinės versijos, valstybės narės ratifikavo tekstą, kuris buvo ir neaiškus, ir sunkiai skaitomas, o dauguma naujųjų sprendimų priėmimo „mechanizmų“ – nelabai aiškiai apibrėžti, išskyrus Sutarties protokolus. Be to, šių mechanizmų tinkamumas dar nebuvo neišbandytas.

3.6 Be to, Lisabonoje pasirašytas tekstas, kitaip nei Sutartis dėl Konstitucijos Europai, nebuvo pateiktas konsultuotis su Europos Parlamentu, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, Regionų komitetu ar nacionaliniais ir regioniniais

(2) OL C 83, 2010 3 30. Visos tolesnės nuorodos į Lisabonos sutartį yra nuorodos į šią suvestinę redakciją.

parlamentais arba organizacijomis, atstovaujančiomis pilietinei visuomenei Bendrijos, nacionaliniu arba regioniniu lygmenimis. Kitaip nei „Konstitucijos Europai“ atveju, Komisija ir Taryba tik po to, kai buvo ratifikuota Sutartis, nusprendė paskelbti dokumentus, kuriuose paviešino ir paaiškino naujosios Sutarties turinį ir naudą.

3.7 Rengiant Lisabonos sutartį, buvo grįžta prie senesnio metodo, pagal kurį galiojančios sutartys iš dalies keičiamos tarpvyriausybėje konferencijoje (TVK), kurioje dalyvauja tik valstybių narių atstovai; kita vertus, Konstituciją parengė Konventas, kurį sudarė visų pirma nacionalinių parlamentų nariai, įskaitant būsimų valstybių narių (įstojusių į ES 2004 ir 2007 m.) parlamentų narius, ir Europos Parlamento nariai, taip pat penkiolikos valstybių narių, dvylikos tuometinių šalių kandidačių ir Turkijos atstovai, Komisijos atstovai ir, kaip stebėtojai, pilietinės visuomenės atstovai, įskaitant Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą.

3.8 Taigi, pagal Lisabonos sutartį – kitaip negu pagal Konstituciją, kuri atrodė iš esmės labiau federalistinio pobūdžio – aiškiai grąžinama daugiau galių valstybėms narėms. Ši galios poslinkį visų pirma rodo tai, kad panaikinti simboliai, kurie buvo nustatyti Konstitucijoje ir kurie galėtų būti aiškinami kaip federacinės valstybės sukūrimo atributai (vėliava, himnas, devizas, gegužės 9-oji – Europos diena ir kt.).

3.9 Lisabonos sutartimi sujungti vadinamieji „trys ramsčiai“ – ES sutarčiai ir Sutarčiai dėl ES veikimo suteikta vienoda teisinė galia⁽³⁾. Europos Sąjunga taip pat tapo juridiniu asmeniu, pakeitusių Europos bendriją, o prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai juridinio asmens statusą turėjo tik Europos bendrija.

3.10 ES teisės viršenybė prieš valstybių narių teisę buvo įrašyta Sutarties dėl Konstitucijos Europai I-6 straipsnyje kaip vienas pamatinių Europos Sąjungos principų. Siekiant išspręsti prieštaravimus, kilusius po to, kad ES teisės viršenybės principas, paprasčiausiai atsižvelgus į Teisingumo Teismo praktiką, buvo įrašytas Konstitucijoje, šis principas įtrauktas į Deklaraciją Nr. 17. Konferencijos dalyviai nusprendė prie Lisabonos sutarties pridėti Tarybos teisės departamento parengtą nuomonę dėl viršenybės, kurioje pažymėta, kad viršenybės principas yra kilęs iš teisminės praktikos, o jo vertė – kaip pagrindinio principo.

3.11 Lisabonos sutartimi iš dalies pakeistas 2000 m. gruodžio 7 d. Nioje paskelbtos Pagrindinių teisių chartijos teisinis statusas. Nicos aukščiausiojo lygio susitikime iš tiesų nebuvo

nuspręsta dėl šios Chartijos teisiškai privalomojo pobūdžio, taigi ji liko principų deklaracija be patvirtinto teisinio statuso.

3.11.1 Kita vertus, atrodo, kad į Konstituciją įtraukta Chartija įgijo privalomąją teisinę galią. Kadangi Konstitucija nebuvo ratifikuota, teisiškai privalomas chartijos pobūdis lieka iš esmės teorinis klausimas⁽⁴⁾. Ši padėtis ištaisyta Lisabonos sutartimi, nors joje ir neatsižvelgta į visą Konstitucijoje šiuo klausimu pasiektą pažangą⁽⁵⁾.

3.11.2 Europos Sąjungos sutarties su pakeitimais, padarytais Lisabonos sutartimi, 6 straipsnyje nustatyta, kad Chartija turi „tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys“. Tai reiškia, kad ES institucijos, organai ir agentūros privalo gerbti Chartijoje nustatytas teises. Tą patį daryti įsipareigoja ES teisės aktus įgyvendinančios valstybės narės (jų vyriausybės, administracijos ir teismai).

3.11.3 Vis dėlto Protokole Nr. 30 dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymo Lenkijai ir Jungtinei Karalystei nustatyta, kad Chartija neišplečia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ar jokio kito Lenkijos arba Jungtinės Karalystės teismo galimybių nustatyti, kad Lenkijos arba Jungtinės Karalystės įstatymai yra nesuderinami su Chartija.

3.11.4 Šiame protokole taip pat nustatyta, kad jokios Chartijos IV antraštinės dalies nuostatos dėl socialinių teisių ir solidarumo nesukuria teisių, taikomų Jungtinei Karalystei ir Lenkijai, išskyrus atvejus, kai tokios teisės yra numatytos šių valstybių nacionalinės teisės aktuose.

3.11.5 Galiausiai šiame protokole nustatyta, kad Chartija Jungtinėje Karalystėje ir Lenkijoje bus taikoma tiek, kiek joje pateiktos teisės ar principai yra pripažįstami tų valstybių narių teisėje ir praktikoje.

⁽⁴⁾ Vis dėlto, nors Chartija nėra teisiškai privaloma, Europos Bendrijų Teisingumo Teismas dažnai ja remiasi. Nesenas pavyzdys yra visų pirma ETT 2008 m. vasario 14 d. Sprendimas **Dynamic Medien Vertriebs GmbH** prieš **Avides Media AG** dėl laisvo prekių judėjimo, C-244/06. Teismas remiasi Chartijos 24 straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad vaikai turi teisę į jų gerovei užtikrinti būtiną apsaugą ir globą (sprendimo 41 punktą). Taip pat žr. ETT 2008 m. vasario 14 d. Sprendimą **Varec SA** prieš **Belgijos valstybę** dėl įsisteigimo laisvės, C-450/06. Teismas taip pat remiasi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsniu dėl teisės į privatų gyvenimą (sprendimo 48 punktą).

⁽⁵⁾ Lisabonos sutarties projekto 2007 m. liepos 23 d. versijos (IGC 3/07) Deklaracijoje Nr. 11 nustatyta, kad Lisabonos sutarties pasirašymo dieną visos trys ES institucijos oficialiai paskelbs Pagrindinių teisių chartiją, bet joje visiškai nekalbama apie teisiškai privalomą Chartijos statusą.

Trys ES institucijos Pagrindinių teisių chartiją antrą kartą paskelbė 2007 m. gruodžio 12 d. (trečiadienį) Strasbūre. Ją reikėjo antrą kartą paskelbti todėl, kad Nicos aukščiausiojo lygio susitikime (2000 m. gruodžio mėn.) pirmą kartą paskelbta Chartija vėliau papildyta paaiškinimais ir išnašomis.

⁽³⁾ Pagal ES sutarties 1 straipsnio 3 dalį ES sutartis ir Sutartis dėl ES veikimo turi vienodą galią, tačiau Teisingumo Teismas 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendime dėl aplinkos apsaugos baudžiamojoje teisėje pripažino EB sutarties viršenybę prieš ES sutartį.

3.11.6 Šie protokolai praktikoje bus taikomi itin ribotai, nors pagal Sąjungos teisės vienodo taikymo principą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika turi būti gerbiama visose valstybėse narėse kaip neatsiejama Sąjungos teisinės sistemos dalis. Tad jei Teismo sprendime būtų minimas arba pateiktas Chartijos IV antraštinės dalies aiškinimas, Jungtinės Karalystės ir Lenkijos teismai turėtų vykdyti šį sprendimą, nepaisant to, ar jie dalyvauja tame teismo procese.

3.12 Į Sutartį įtraukta Konstitucijoje numatyta galimybė valstybei narei savo noru ištotti iš ES (ES sutarties 50 straipsnis). Vadovaudamasi Europos Vadovų Tarybos pateiktomis gairėmis, Sąjunga susidera ir sudaro su ta valstybe susitarimą, kuriame numatoma išstojimo iš Sąjungos tvarka atsižvelgiant į pagrindinius būsimų tos valstybės santykių su Sąjunga principus.

3.13 Išstojimo iš ES savo noru nedera painioti su teisės į narystę ES sustabdymu, jei valstybė narė šurkščiai ir nuolat pažeidžia ES vertybes, kaip nustatyta ES sutarties 7 straipsnyje (tokias, kaip pagarba žmogaus orumui, laisvė, demokratija, lygybė, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms, ir kt.)⁽⁶⁾.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Reikėtų skirti ypatingą dėmesį keliems konkrečioms politiniams ir ekonominiams aspektams, pastaruoju metu išryškėjusiems pasikeitus bendrosios rinkos politikai pagal naujosios Sutarties sąlygas, būtent naujai Europos Parlamento ir J. M. Barroso antrą kartą vadovaujamos Komisijos sudėčiai.

4.2 Reikia nepamiršti, kad Europos Komisija jau 2007 m. lapkričio mėn. paskelbė svarbų komunikatą „Bendroji rinka XXI a. Europai“ po to, kai Europos Parlamentas 2007 m. rugsėjo 4 d. priėmė rezoliuciją (Rezoliucija dėl vienos bendros rinkos peržiūros: kliūčių ir neveiksmingumo šalinimas geriau įgyvendinant ir vykdam teises aktus). Taip buvo perteikta „naujoji vizija“: visiems viena bendra rinka „labiau pagyvens Europos atsaką į globalizaciją, skatins ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą, užtikrins teisingas kainas ir prisidės prie socialinės apsaugos bei aplinkosaugos“. EESRK dviejose nuomonėse⁽⁷⁾ pakartojo savo požiūrį, kad bendroji rinka visada buvo priemonė, padedanti kurti visų europiečių, įskaitant įvairių sričių specialistus, darbuotojus ir vartotojus, gerovę.

⁽⁶⁾ ES sutarties 7 straipsnyje aiškiai skiriamos dvejopos nuostatos, taikytinos, jei „iškilo aiškus pavojus, kad kuri nors valstybė narė gali šurkščiai pažeisti (...)“, arba jei „kuri nors valstybė narė šurkščiai ir nuolat pažeidžia (...)“.

⁽⁷⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 15 ir OL C 182, 2009 8 4, p. 1.

4.3 Komisija 2008 m. lapkričio 6 d. komunikate⁽⁸⁾ įrodė, kad bendrosios rinkos nauda yra susijusi su administracinio bendradarbiavimo gerinimu. Vidaus rinkos informacinės sistemos (VRI) rengimo pažangos ataskaitoje Komisija paragino valstybių narių valdžios institucijas glaudžiai bendradarbiauti, siekiant stiprinti pasitikėjimą viena kitos sistemomis⁽⁹⁾.

4.4 2009 m. birželio 29 d. Rekomendacijoje dėl priemonių, skirtų bendrosios rinkos veikimui gerinti⁽¹⁰⁾, Komisija nustatė kelis bendrosios rinkos veikimo trūkumus, visų pirma susijusius su tuo, kad taisyklės nėra tinkamai taikomos ir užtikrinamas jų laikymasis. Komisija taip pat pasiūlė, remiantis partnerystę grindžiamu požiūriu, priimti konkrečias priemones, papildančias valstybių narių taikomas priemones.

4.4.1 Šios priemonės apima stebėjimą, kaip laikomasi taisyklių, skatinimą taikyti alternatyvius ginčų sprendimo metodus, reguliarių nacionalinės teisės aktų vertinimą ir asmenų bei įmonių informavimą apie jų teises bendrojoje rinkoje.

4.5 Prasidėjusi finansų krizė itin sparčiai apėmė Europą, o jos ekonominės ir socialinės pasekmės, kaip pažymėjo Komitetas, buvo visiškai netikėtos ir neprognozuojamos: krizė sukėlė didžiausią ekonomikos nuosmukį nuo 4-ojo dešimtmečio, o bedarbių skaičius išaugo iki daugiau kaip 23 milijonų⁽¹¹⁾ – tai pats didžiausias nedarbas nuo pat Antrojo pasaulinio karo. Komisija prieš pat savo naujosios kadencijos pradžią, pavedusi *de Larosière* grupei⁽¹²⁾ nuodugnai ištirti krizės priežastis ir rasti priemonių jai įveikti, išreiškė poreikį parengti naujas pasikeitusiam ekonominiam, socialiniam ir finansiniam klimatui tinkamas ateities politikos gaires.

4.6 Šiuo tikslu Komisijos „Politinėse gairėse kitos kadencijos Komisijai“ pirmininkas José Manuel Barroso išdėstė gaires „XXI a. tinkamai bendrajai rinkai“, kuriose pasmerkė bandymus, prisiimdami krizę, griauti bendrąją rinką ir pakartojo, kad Komisija yra pasiryžusi ginti bendrąją rinką kaip „Sutarčių pagrindą“ ir „geriausią ilgalaikio klestėjimo garantiją“, su sąlyga, kad ji atitiktų „rytdienos ekonomikos poreikius“. Atsižvelgiant į visa tai, reikia pabrėžti, kad tikslas pagyvinti vidaus rinką kaip Europos ekonomikos variklį bus pasiektas tik, jei „aktyvia vartotojų politika“ pavyks „įkvėpti žmonėms pasitikėjimo visapusiškai dalyvauti bendrojoje rinkoje“.

⁽⁸⁾ COM(2008) 703 galutinis.

⁽⁹⁾ Žr. CESE nuomonę OL C 128, 2009 11 5.

⁽¹⁰⁾ Rekomendacija 2009/524/EB; plg. pagrindinę EP rezoliuciją, 2010 3 9 (Dok. A7-0064/2009).

⁽¹¹⁾ Naujausiais Eurostato duomenimis.

⁽¹²⁾ EESRK pateikė nuomonę dėl *de Larosière* grupės ataskaitos, OL C 318, 2009 12 23, p. 57.

4.6.1 Tuo pačiu metu Komisijos pirmininkas pavedė buvusiam už vidaus rinką atsakingam Komisijos nariui Mario Monti parengti pranešimą dėl bendrosios rinkos pagyvinimo, kuris buvo pristatytas gegužės 9 d. - Europos dieną - Europos Parlamente. Pranešime, kuriame išdėstyti pagrindiniai bendrajai rinkai iškilę sunkumai, siūlomos iniciatyvos šiai rinkai aktyvinti, kuriose deramai atsižvelgta į socialinius ir aplinkosauginius aspektus. Kita ataskaita, pavadinta „Projektas „Europa 2030.“ Iššūkiai ir galimybės“, kurią parengė Europos ateities svarstymų grupė, pirmininkaujama buvusio Ispanijos Ministro Pirmininko Felipe González, buvo tą pačią dieną įteikta Europos Vadovų Tarybai. Šioje ataskaitoje pagrindinis dėmesys skiriamas Europos ekonomikos valdymui vidutinės trukmės laikotarpiu, taip pat pažymima bendrosios rinkos konsolidacijos ir jos sukūrimo svarba, kad būtų sukurta visiems naudinga (*win-win*) situacija: naujojo kurso politika bendrajai rinkai. Šios ataskaitos išvados dėl ekonomikos valdymo neabejotinai turės didelį poveikį bendrosios rinkos atečiai.

4.7 Strategiją, kuria pakeičiama Lisabonos strategija (kurią, beje, įgyvendinti pavyko tik iš dalies), reikėtų vertinti atsižvelgiant į šias naujas politines gaires. Tačiau nepanašu, kad strategijoje „Europa 2020“ bendrajai rinkai būtų teikiama didelė reikšmė – ji minima tik keliuose skyriaus „Ryšiai, kurių trūksta, ir kliūtys“ eilutėse, kuriose atskleistas mažėjantis tikėjimas bendrąja rinką.

4.7.1 Siekdama išspręsti šias bendrosios rinkos kliūtis, Komisija pranešė, kad ji teiks pasiūlymus dėl teisės aktų, visų pirma pabrėždama platesnio reglamentų taikymo pirmenybę prieš direktyvas, derins teisės aktus prie skaitmeninės eros poreikių ir sieks įtvirtinti neprivalomus Europos sutartinės teisės aktus, visų pirma vartojimo satarčių srityje. Už bendrąją rinką atsakingas Komisijos narys Michel Barnier Europos Parlamento surengtame svarstyme ir ypač neseniai Paryžiuje pateiktose pastabose pabrėžė, kad privačių asmenų poreikius būtina derinti su visos rinkos poreikiais, o ši savo ruožtu turėtų prisidėti prie socialinio projekto įgyvendinimo. Komisijos narė Viviane Reding pabrėžė, kad bendroji rinka tebėra „ES karūnos brangakmenis“⁽¹³⁾.

4.8 Be to, ES sutarties 11 straipsnio 4 dalyje nustatyta piliečių iniciatyva, kurios išsamų tyrimą atliko EESRK⁽¹⁴⁾, gali turėti rimtų pasekmių bendrosios rinkos raidai ateityje.

4.8.1 Ši visuomenės dalyvavimą skatinanti priemonė – tai iš tiesų naujas būdas atkreipti dėmesį į pilietinei visuomenei svarbiausius klausimus, kurie iki šiol nebuvo svarstomi dėl nepakan-

kamo Bendrijos institucijų dėmesio ar politinės valios trūkumo (Europos fondų statutas⁽¹⁵⁾, Europos kolektyviniai veiksmai,⁽¹⁶⁾ Europos teisė streikuoti ir kt.).

5. Išsamios pastabos

5.1 Informaciniame pranešime dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatų, susijusių su bendrąja rinką, pateiktos pastabos tebėra aktualios (žr., pavyzdžiui, 6 skirsnio a punktą).

5.2 Iš trisdešimt septynių Lisabonos sutarties protokolų keturi daro daugiau ar mažiau tiesioginį poveikį vidaus rinkai:

- pirma, Protokolas Nr. 2 dėl subsidarumo ir proporcingumo principų taikymo, kadangi šie principai turėtų būti taikomi ES ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimui; vidaus rinka yra viena iš pasidalijamosios kompetencijos sričių,
- Protokolas Nr. 27 dėl vidaus rinkos ir konkurencijos taip pat darys poveikį vidaus rinkai. Jame iš esmės nustatyta, kad vidaus rinkoje turėtų veikti sistema, užtikrinanti, kad konkurencija nebūtų iškraipoma,
- Protokolas Nr. 25 dėl kompetencijos pasidalijimo darys poveikį vidaus rinkai dėl tų pačių priežasčių kaip ir Protokolas Nr. 2 dėl subsidarumo ir proporcingumo principų taikymo,
- Protokolas Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų taip pat neabejotinai darys poveikį vidaus rinkai. Jame nustatyta, kad šios paslaugos priskiriamos ES bendrosioms vertybėms, ir pabrėžiama, kad nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos turi didelę veiksmų laisvę teikiant, pavedant teikti ar organizuojant bendrus ekonominius poreikius tenkinančias paslaugas. Protokole taip pat pagrindžiama šių paslaugų įvairovė ir galimi vartotojų poreikių bei prioritetų skirtumai dėl skirtingos geografinės, socialinės ar kultūrinės padėties. Galiausiai jame pabrėžiama, kad reikia skatinti visuotinį šių paslaugų prieinamumą, aukštą kokybę, saugos ir prieinamumo lygį, galimybes naudotis šiomis paslaugomis ir vartotojų teises. Protokolo Nr. 262 straipsnis yra žingsnis į priekį: jame pirmą kartą pirminės teisės aktuose kalbama apie „bendrus interesus tenkinančias neekonomines paslaugas“ ir užtikrinama valstybių narių kompetencija teikti, pavesti teikti ir organizuoti šias paslaugas.

⁽¹³⁾ Europos vartotojų dieną (2010 m. kovo 15 d.) Madride skaitytas pranešimas: „Platus užmojo Vartotojų teisių direktyva: vartotojų apsaugos stiprinimas ir pagalba įmonėms“.

⁽¹⁴⁾ Nuomonė savo iniciatyva „Lisabonos sutarties įgyvendinimas. Dalyvaujamoji demokratija ir piliečių iniciatyva“ (CESE 465/2010, SC/032), kurioje nagrinėjama ir aptariama Komisijos žalioji knyga (COM (2009) 622 galutinis, 2009 11 11); ir nuomonė savo iniciatyva „Pilietinės visuomenės organizacijos ir pirmininkavimas ES Tarybai“ (CESE 464/2010, SC/031); taip pat plg. svarbią EP rezoliuciją dėl piliečių iniciatyvos įgyvendinimo, 2009 5 7 (dok. A6-0043/2009).

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva 634/2010, INT/498.

⁽¹⁶⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 1, OL C 128, 2010 05 18, p. 97.

5.3 Poveikį vidaus rinkai gali daryti ir dvi deklaracijos. Deklaracijoje Nr. 18 dėl Sąjungos ir valstybių narių kompetencijos atskyrimo pagal Sutartis nustatyta, kad visos sritys, kurių Sutartys nepriskiria Sąjungos kompetencijai, priklauso valstybių narių kompetencijai ir kad, remiantis kompetencijos pasidalijimu, valstybės narės naudojasi savo kompetencija tiek, kiek Sąjunga nepadaro arba nusprendė nebesinaudoti savo kompetencija.

5.3.1 Pirma, Teisingumo Teismas iš tiesų labai greitai suligino kompetencijos suteikimą Bendrijai su valstybių narių kompetencijos perdavimu Bendrijos institucijoms, kaip rodo 1964 m. Sprendimas *Costa* prieš E.N.E.L., kuriame Europos ekonominė bendrija apibūdinta taip: „*įkurdamas neribotam laikui Bendriją, turinčią savas institucijas, (...) ir ypač dėl valstybių kompetencijos apribojimo arba dalies jų funkcijų perdavimo Bendrijai, – realią valdžią (...)*“ (Byla 6/64, Rink. p. 1141).

5.3.2 Antra, Deklaracijoje Nr. 42 nustatyta, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką galių suteikimo principas neturėtų būti pagrindas išplėsti Sąjungos kompetencijos sritį už Sutarčių nuostatomis nustatytą kompetencijos ribų.

6. Svarbiausias Lisabonos sutarties poveikis vidaus rinkos politikai

6.1 Kalbant apie konkrečius Sutarčių vidaus rinkos politikos nuostatų pakeitimus, reikia pažymėti, kad:

- a) tai, kad sąvoka „bendra rinka“ pakeista „vidaus rinka“, reiškia, kad bendra rinka iš esmės virto vidaus rinka – taip siekiama paaiškinti prieštaringas principines sąvokas ir sustiprinti mintį, kad ES yra ne tik laisva rinka, t.y. laisvoji prekybos zona grynai ekonomine prasme, bet veikiau žmonėms skirta vidaus rinka (Sutarties dėl ES veikimo 26 straipsnis) ⁽¹⁷⁾;
- b) kalbant apie subsidiarumo principo stiprinimą ir išsamesnę jo apibrėžtį, galima pastebėti, kad EB sutarties protokole Nr. 30 aiškiai išreikštas direktyvų pranašumas prieš reglamentus nebeminimas Lisabonos sutarties protokole Nr. 2;
- c) Kad būtų laikomasi subsidiarumo ir proporcingumo principų, nacionaliniams parlamentams suteikta beveik veto teisė, apibrėžta vienu trečdaliu visų nacionaliniams parlamentams skirtų balsų. Bet kuris nacionalinis parlamentas taip pat

gali vetuoti teisėkūros iniciatyvą šeimos teisės srityje (žr. Sutarties dėl ES veikimo 81 straipsnį);

- d) išplėtus bendro sprendimo procedūros sritį ir pervadinus ją „įprasta teisėkūros procedūra“, Europos Parlamentui suteikta naujų galių. Biudžeto srityje EP turi tokias pačias galias kaip ir Taryba, be to, jis rinks Komisijos pirmininką. Lisabonos sutartyje nustatyta, kad Europos Parlamentą sudaro „Sąjungos piliečių“ atstovai, o pagal EB sutartį – „valstybių narių tautų atstovai“;
- e) bendro sprendimo procedūra (įprasta teisėkūros procedūra) su nauja sistema, pagal kurią sprendimai Taryboje priimami kvalifikuota balsų dauguma ⁽¹⁸⁾, bus taikoma kelete naujų sričių;
- f) valstybės narės iš Sąjungos tikslų išbraukė žodžius apie „vidaus rinką, kurioje konkurencija yra laisva ir neiškraipyta“. Konkurencijos politika iš naujo apibrėžta kaip „vidaus rinkos veikimui užtikrinti būtina priemonė“, nes tikslas sukurti „vidaus rinką, kurioje konkurencija yra laisva ir neiškraipyta“, kaip vienas iš Sutarties dėl Konstitucijos Europai tikslų, sukėlė nuogąstavimų kai kurioms šalims;
- g) daugiau dėmesio skiriama vartotojų ir MVĮ interesams, kuriais grindžiami naujosios vizijos „paketas“ ir komunikatas „Bendroji rinka XXI a. Europai“ ⁽¹⁹⁾;
- h) naujai suprantamos visuotinės svarbos paslaugos (Sutarties dėl ES veikimo 14 straipsnis ir Protokolas Nr. 26): išaiškinta Europos Sąjungos atsakomybė ir didelė nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų veiksmų laisvė nagrinėjama Komunikate „Bendrus interesus tenkinančios paslaugos, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas. Naujas Europos įsipareigojimas“ ⁽²⁰⁾, kuriame siūloma stiprinti visuotinės svarbos paslaugoms taikomą ES sistemą;
- i) labiau rūpinamasi, kad įgyvendinant vidaus rinką būtų įtraukiami socialiniai aspektai (kova su atskirtimi arba diskriminacija, socialinio teisingumo ir apsaugos skatinimas, moterų ir vyrų lygybė, kartų solidarumas ir vaiko teisių apsauga), atsižvelgiant į Komunikatą „Perspektyvos, prieinamumas ir solidarumas. Nauja socialinė vizija XXI amžiaus Europoje“ ⁽²¹⁾.

⁽¹⁷⁾ Teisingumo Teismas jau 1982 m. gegužės 5 d. patvirtino (Sprendimas *Schul* byloje 15/81), kad bendra rinka – paprasta laisvosios prekybos zona – yra vidaus rinkos pirmtakė. Todėl vidaus rinkai būdinga glaudesnė ekonominė integracija. Žr. pastabas dėl 26 straipsnio (Priedas, p. 39).

⁽¹⁸⁾ Protokolas dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų (Nr. 36).

⁽¹⁹⁾ COM(2007) 724 galutinis, SEC(2007) 1517, 1518, 1519, 1520 ir 1521.

⁽²⁰⁾ COM(2007) 725 galutinis, SEC(2007) 1514, 1515 ir 1516.

⁽²¹⁾ COM(2007) 726 galutinis.

j) Nauja yra tai, kad Lisabonos sutartis išplečia galimybes sustiprintai bendradarbiauti visuose ES veiksmuose, išskyrus išimtinės Bendrijos kompetencijos sritis (ES sutarties 2 straipsnis), jei dalyvauja bent devynios valstybės narės (nepaisant valstybių narių skaičiaus). Tokios galimybės įtvirtinamos Tarybos

sprendimu, priimamu kvalifikuota balsų dauguma, remiantis Komisijos pasiūlymu ir gavus Europos Parlamento sutikimą (Sutarties dėl ES veikimo 329 straipsnio 1 dalis), taigi jos gali daryti poveikį visų pirma vidaus rinkai, energijos rinkai, imigracijos politikai ir civilinei saugai.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Turizmo naujovių. Salų darnaus vystymosi strategija (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/13)

Pranešėja **Sylvia GAUCI**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Turizmo naujovių. Salų darnaus vystymosi strategija.

Ekonominės ir pinigų sąjungos bei ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 153 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 13 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK siūlo konkrečiai salų turizmo sektoriaus darbuotojams parengti nuolatinio mokymosi visą gyvenimą programas. Šiam tikslui reikėtų numatyti specialų Europos socialinio fondo (ESF) ir sanglaudos fondų finansavimą. Tinkama darbo santykių sistema, kurios paskirtis – skatinti sudaryti kokybiškas darbo sąlygas ir imtis priemonių verslininkams remti (tinklai, rinkodara, reklama ir kt.) turėtų padėti vystyti salų turizmą.

1.2 Turint omenyje didėjančią kelionių ir turistinių išvykų užsakymo internetu svarbą, (salų) turizmo sektoriaus mažosioms ir vidutinėms įmonėms reikėtų pasiūlyti rengti ES remiamus mokymus arba supaprastintą prieigą prie atitinkamų paslaugų teikėjų siekiant sėkmingai vystyti veiklą internete, be kurio šioms įmonėms gresia prarasti „šiua laikų“ klientus.

1.3 EESRK siūlo strateginėje vietoje esančioje saloje įsteigti tarpregioninę mokyklą, kurios koncepcija būtų panaši į „Erasmus turizmo sektoriaus studentams ir darbuotojams“.

1.4 Nors įmonėms, visų pirma mažosioms įmonėms, naudinga, kai teisės aktų yra mažiau ir jie geresni, reikėtų apsvarstyti galimybę Europos Komisijoje sukurti specialų administracinį padalinį, pvz., Turizmo generalinį direktoratą (turizmas sukuria beveik 11–12 proc. ES BVP, tačiau tokiose salose, kaip Malta, jis sukuria 25 proc. BVP). EESRK manymu, tokia Komisijos turizmo tarnyba būtų (salų) turizmo interesų sergėtoja ES institucijose ir politikoje. EESRK ankstesnėse nuomonėse dėl turizmo pasiūlė įsteigti Europos turizmo agentūrą. Komitetas pakartoja šį pasiūlymą.

1.5 Salos turi joms būdingų trūkumų, palyginti su žemynine teritorija, tai – atokumas, pasiekiamumas ir izoliuotumas. EESRK mano, kad reikėtų taikyti palankią mokesčių sistemą atsižvel-

giant į ypatingas pastangas investavimo, darbo vietų išlaikymo ir jų kūrimo, įstaigų darbo laiko srityse ir siekiant mažinti sezoninio poveikį.

1.6 Daugeliu atvejų ES netinkamai apibrėžia salas, ir tai dažnai trukdo priimti sprendimus. Ankstesnėse EESRK nuomonėse ⁽¹⁾ rekomenduota šią apibrėžtį pakeisti. Ši rekomendacija pakartojama.

1.7 Europos Sąjunga kuria naują regioninės politikos koncepciją, t. y. makroregioninio bendradarbiavimo koncepciją (pvz., Baltijos jūros strategija, Dunojaus strategija). EESRK yra įsitikinęs, kad ši koncepcija įdomi ir neabejotinai gali būti taikoma salų grupėms. Todėl Viduržemio jūros regiono vakarinės dalies salų makroregioninė strategija galėtų padėti išspręsti kai kurias šių salų patiriamas pasiekiamumo problemas.

1.8 EESRK palankiai vertina CALYPSO socialinio turizmo programą ir visiškai ją remia. EESRK mano, kad, 2009 m. pradėjus parengiamuosius veiksmus, reikėtų siekti įgyvendinti visą programą. EESRK rekomenduoja CALYPSO programą įtraukti į būsimą makroregioninę strategiją, apimančią Viduržemio jūros regiono vakarinę dalį.

2. Įžanga

2.1 Turizmas reikšmingai ir vis daugiau prisideda prie ekonomikos augimo, o išimtiniais atvejais gali sudaryti net iki 70 proc. salos BVP. Tai viena geriausių galimybių gauti pajamų ir kurti darbo vietas. Nors Europos rinkos dalis pasaulio turizmo rinkoje po truputį mažėja, prognozuojama, kad į ES atvykstančių turistų daugės. Tačiau turizmo augimo negalima vertinti kaip savaime suprantamo dalyko – tai labai aiškiai parodė 2008–2009 m. finansų krizė.

⁽¹⁾ Nuomonė dėl geresnės integracijos į vidaus rinką, kaip pagrindinio sanglaudos ir augimo salose veiksnio, OL C 27, 2009 2 3, p. 123.

2.2 Vietoj tradicinio masinio jūros ir saulės turizmo atsiranda naujų turizmo formų. Tai yra naujoviškesnės, labiau specializuotos ekologinio, individualizuoto ir į patirtį orientuoto turizmo formos. Be to, turizmo paklausos didėjimas ir demografiniai pokyčiai, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus keliautojų gausėjimas, spartina turizmo produktų segmentaciją ir naujų turizmo produktų kūrimą. Šie produktai apima daugelį naujoviškų paslaugų.

2.3 Šiuo metu, kai didėja viešosios investicijos į mokslinius tyrimus, švietimą, mokymą ir yra remiami novatoriškiausi sektoriai (pvz., transporto, energetikos, ekologiško pramonės šakų), naujovės yra svarbus ekonomikos politikos klausimas ir ES (Lisabonos ir strategijos „Europa 2020“), ir regionų lygiu. Tą patį galima pasakyti apie paslaugas, visų pirma tas, kurioms reikia tam tikro lygio žinių ar kvalifikacijos, daugelio turizmo veiklos rūšių atveju laikomos tipiška (pvz., apgyvendinimo, maitinimo, nekilnojamojo turto).

2.4 Šiuolaikinis turistai ieško geriausios kokybės už mažiausią kainą. Todėl sėkmingi salų turizmo veiklai būtini ne tik išsilavinę darbuotojai, bet ir darbdavių bei jų darbuotojų įsipareigojimas mokytis visą gyvenimą siekiant išlaikyti puikią paslaugų kokybę greitai kintančiame išvalgaus ir reiklaus keliautojų pasaulyje. Viena iš kokybiško turizmo prielaidų – užtikrinti, kad darbuotojai būtų išsilavinę ir kvalifikuoti.

2.5 Svarbiausia pokyčių ir naujovių sritis turizmo sektoriuje yra susijusi su informacijos ir ryšių technologijų (IRT) naudojimu. Dėl aktyvaus IRT ir interneto skverbimosi į turizmo pramonę vartotojai gali tiesiogiai bendrauti su paslaugų teikėjais. Visame sektoriuje dėl to gali sumažėti (sandorių) sąnaudos, dėl to galiausiai sumažėtų tarpininkų, pavyzdžiui, kelionių agentų ar net kelionių organizatorių skaičius. Svarbiausios masinio turizmo srities naujovės, pvz., pigių skrydžių bendrovių atsiradimas, darė didelę įtaką turizmo pramonės augimui ir tolesnei raidai.

2.6 Salos vis dar susiduria su keliomis problemomis. Apskritai salos atsilieka nuo žemyninės teritorijos. Be to, daugelio šių naujų technologijų ir procesų nekontroliuoja, nekuria ir net neprižiūri įmonės, kurios yra tiesiogiai jais suinteresuotos.

2.7 Salų valdžios institucijos nagrinėja šios naujos pramonės praktikos poveikį jų pačių turizmo politikos iniciatyvoms ir veiksams. Didžiausią rūpestį joms kelia poreikis užtikrinti, kad politika ir veiksmais būtų remiamos ir skatinamos naujovės, o tai savo ruožtu padėtų toliau plėtoti jų turizmo pramonę.

3. Būtinybė diegti naujoves

3.1 Atsižvelgiant į visuomenės keitimosi dinamiką ir nykstant XX a. kelionių organizatorių organizuotam masiniam turizmui, salų turizmas negali apsieiti be naujovių ir privalo prisitaikyti prie naujos padėties, kad galėtų sėkmingai gyvuoti. Naujovės priklauso nuo turizmo sektoriuje dirbančių žmonių. Paradoksalu, tačiau naujovės taip pat keičia nusistovėjusius įpročius ir žmonės mėgins pokyčiams priešinsis, jei nematys tiesioginės jų naudos.

3.2 Pastarąją XX a. pusę pasiūla masinio turizmo rinkoje lėmė paklausą. Tačiau, atsirandant vis daugiau kelionių maršrutų, rinka persipildė. Šiuo metu nepastovi paklausa išvirtino tose rinkose, kur vyrauja vartotojas. Dėl to kenčia tiekėjai. Tai yra nauja problema, kurią galima išspręsti ugdant novatorišką ir kūrybišką mąstymą, vystant daug įvairių turizmo nišų, pvz., gydymąjį turizmą, „žaliąjį“ (ekologinį) turizmą, kaimo turizmą, turizmą gamtoje ir kt.

3.3 Be to, pastaraisiais metais labai pakito gyvenimo būdas. Turizmo pramonė susiduria su senėjančia, sveikesne ir turtingesne visuomene, kuri atostogauja dažniau, bet trumpiau. Daugumai turistų dabar svarbi ne mažiausia kaina, bet geriausia kokybė už geriausią kainą. Klientų lojalumas mažėja ir turistai vis dažniau orientuojasi į ekologiją, autentiškumą, o ne masinį turizmą. Salų turizmo atveju būtinai turi būti sprendžiamas naujovių diegimo klausimas, jei norima, kad jis išliktų šiomis aplinkybėmis.

4. Salų turizmas ir nauji produktai

4.1 Didelėse turizmo pramonės įmonėse naujovės yra kasdienybė ir įprasta įmonės sprendimų priėmimo dalis. Siekdamas, kad staiga nebūtų užkluptos netikėtumų, dabar įmonės įtraukia naujoves į savo kasdienį planavimą. Joms naujovės – tai tiesiog papildomas gamybos veiksnys.

4.2 Tačiau į kelionės maršrutus orientuotoms smulkioms turizmo įmonėms galimybės visapusiškai išnaudoti naujovių privalumus yra ribotos. Joms labiausiai trūksta darbuotojų ir lėšų. Visų pirma turizmo srityje veikiančioms MVĮ rūpi kasdieniai paprastų klientų poreikiai ir jos neturi galimybės atidėti lėšų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai.

4.3 Turizmo pramonėje dominuoja MVĮ ir tai ypač pasakytina apie salas. Norėdamos išlikti vis konkurencingesnėje ir globalėjančioje aplinkoje, turizmo įmonės, visų pirma mažosios, turės siekti masto ekonomijos ir kritinės masės, kad sumažintų sandorių sąnaudas, didintų našumą ir išvirtintų rinkoje. Restruktūrizavimo ir bendradarbiavimo priemonės įmonėms padės prisitaikyti prie pokyčių ir didinti savo konkurencingumą.

4.4 Turizmo pramonės uždavinys – siūlyti naujus produktus ir paslaugas. Patirtimi grindžiamas turizmas, ekologinis ir gamtinis / kultūrinis / paveldo turizmas šiuo metu yra tarsi strateginis daugelio naujoviškų turizmo produktų pagrindas daugelyje Europos vietų. Salos turėtų šiuos produktus labiau reklamuoti, nes jie siejasi su jų, kaip salų, tapatybe.

4.5 Patirtimi grindžiamas turizmas atsiranda dėl turistų ir jų lankomų vietų sąveikos. Bendrą turistų patirtį sudaro daugkartinis trumpas jų bendravimas su skirtingais turizmo pramonėje dirbančiais žmonėmis.

4.6 Didesnis vartotojų nusimanyimas aplinkos klausimais skatina turizmo verslą diegti naujoves ir gerinti aplinkosauginį veiksmingumą tiek turistams sąveikaujant su aplinka, tiek jiems patiems laikantis aplinkos apsaugos reikalavimų. Iš tikrųjų naujovių galima rasti pagrindiniuose nišų turinčiuose produktuose kaip, pavyzdžiui, ekologinis turizmas ir nuotykių turizmas.

4.7 Kultūrinis turizmas taip pat yra reikšmingas ir augantis sektorius, pritraukiantis gana pasiturinčius ir išsilavinusius keliautojus. Kelios salos ėmėsi pertvarkyti savo kultūros paslaugas ir diegia naujoves, skirtas didinti vertę per kultūrą. Jos įvairina savo turizmo paslaugas ir ilgina buvimo laiką, pavyzdžiui, siūlydamos patrauklesnius kultūrinės veiklos ir renginių paketus ir juos reklamuodamos.

4.8 Jei turizmas nėra darniai integruojamas į salos visuomenę ir naudą gauna tik keletas gyventojų, o daugelis kitų susiduria su netvarka, jis netaps tvaria ir darnia visuomenės veiklos dalimi. Siekiant, kad gyventojai palaikytų ir remtų turizmu užsiimančią salos gyventojų dalį, būtinas planavimas „iš apačios į viršų“ ir gyventojų dalyvavimas. Turizmas gali suteikti galimybę suburti salos gyventojus, kai kiekvienas įtraukiamas į veiklą ir padedama suprasti, jog turizmas daro didelį poveikį gerinant gamtinę ir urbanistinę aplinką, žemėnaudą ir erdvinį planavimą, teikiant socialines paslaugas ir išsaugant kultūros paveldą (architektūrą, amatus, tradicinius patiekalus ir kt.).

4.9 Gali paaiškėti, kad įvairios turizmo rūšys yra tarpusavyje nesuderinamos, ypač mažoje saloje. Pavyzdžiui, gali paaiškėti, kad rinkos nišos, pavyzdžiui, studentų vasaros kalbos kursai, plėtojimas yra nesuderinamas su vyresnio amžiaus žmonėms skirtos vasaros rinkos vystymu, nes triukšmingas jaunuolių elgesys po paskaitų gali nederėti su vyresnio amžiaus žmonių poreikiais, nes šie ieško ramybės. Parama „iš apačios į viršų“ tai (-oms) turizmo rūšiai (-ims), kurią (-as) pasirenka sala, yra būtina, kad jos pasirinkimas būtų sėkmingas.

4.10 Galiausiai turizmas yra ne tik viešbučiuose, restoranuose ar oro linijų bendrovėse dirbančių žmonių, bet ir kitų su turizmu susijusių sektorių, pradedant nuo vietos santechnikos ir baigiant vietos ūkininku, reikalas.

5. Salų turizmo gerinimas diegiant procesų naujoves

5.1 Turizmo pramonė visada buvo labai aktyvi diegiant naujas technologijas, pavyzdžiui, pasaulines platinimo sistemas. Telekomunikacijų, tinklų kūrimo, duomenų bazių, duomenų apdorojimo ir elektroninės rinkodaros pažanga turizmo verslui suteikia daug naujų galimybių. Tai daro didelę įtaką tradiciniams turizmo verslo modeliams. Plačiau vystantis interneto prieigos naudojimas kartu su informacijos ir ryšių technologijomis (IRT) suteikia turizmo paslaugoms ir produktams pridėtinės vertės ir skatina pramonės tinklų bei branduolių plėtrą. Problema ta, kad nėra plačiau vystantis technologijos ir norint visapusiškai pasinaudoti IRT trūksta specialių žinių bei įgūdžių. Siekiant užpildyti tokias spragas, salų gyventojams reikėtų numatyti specialų mokymą.

5.2 Vartotojai vis geriau žino, kaip pasinaudoti IRT ir suplanuoti kelionę. Šiuo metu ES 2/3 būsimų turistų organizuoja savo kelionę internetu, o daugiau kaip 50 proc. perka kelionę elektroniniu būdu. Jie ieško lanksčių ir lengvai prieinamų produktų ir jiems patinka tiesiogiai bendrauti su turizmo paslaugų teikėjais. Siekdami pasinaudoti šia IRT revoliucija, verslininkai turi pertvarkyti visą pramonės rinkodaros procesą. Interneto technologijos įmonėms ir vartotojams suteikia didžiulį tiesioginio verslo internetu galimybių.

5.3 Daugelis ilgametės turizmo tradicijas turinčių Europos salų susiduria su augimo ir gamybos problemomis. Jose turizmo sektorius patiria didžiulį konkurencinį spaudimą. Liberalizuotoje pasaulinėje turizmo rinkoje salos konkuruoja su naujais kelionių maršrutais, galinčiais pasinaudoti nepaliektais ar labai mažai panaudotais ištekliais ir turinčiais labai palankias ekonomines sąlygas, įskaitant nedidelius atlyginimus, įvairias valstybės pagalbos formas ir silpną valiutą.

5.4 Kaip ir bet kurioje paslaugų pramonės šakoje, paslaugų pasiūlos kokybė salų turizmo srityje labai priklauso nuo jos darbuotojų ir žmonių. Geros darbo sąlygos yra susijusios su geru aptarnavimo lygiu.

5.5 Europos salų turizmo sektorius, kuriame dominuoja MVĮ ir kuriam būdingos didelės darbo jėgos sąnaudos, dėl savo susiskaldymo susiduria su našumo problema. Dėl sumažėjusio našumo saloms turizmo srityje sunku konkuruoti. Tai atspindi nustatoma kaina.

5.6 Sezoniskumo problema turi konkrečių padarinių darbo vietų stabilumui, ir darbas turizmo sektoriuje tampa ne toks patrauklus. Todėl būtina skatinti sudaryti specialias sutartis, kurios sezoniniams darbuotojams užtikrintų pastovią darbo vietą, kad jiems būtų suteiktos tos pačios darbo ir socialinės teisės kaip ir nuolatiniais darbuotojams. EESRK tai jau yra siūlęs ⁽²⁾.

5.6.1 Kad būtų vystomas ir atnaujintas salų turizmas, teks pakeisti ir modernizuoti darbo santykius, pirmiausia tokiose srityse kaip mokymas, pareigų paaugstinimas ir kilimas tarnyboje, profesinės funkcijos, darbo dienos, darbo valandos ir sąlygos, pagal socialinio dialogo ir derybų dėl kolektyvinių sutarčių nuostatas.

5.7 Į salas, ypač dabartiniame greitai kintančiame pasaulyje, dažniausiai vykstama oro transportu. Kelionė jūra ne visada yra tinkama alternatyva. Tam reikalinga patikima infrastruktūra sausumoje, susieta su patikimu susisiekimo jūra tinklu. Susisiekimas jūra dėl savo pobūdžio yra priklausomas nuo oro sąlygų.

6. Politinės priemonės siekiant turizmo rinkodaros naujovių salose

6.1 Tikras iššūkis už salų turizmą atsakingoms valdžios institucijoms – nustatyti veiksmingiausią būdą sukurti ir įgyvendinti politikos priemones, skirtas remti turizmo naujoves netrikdant rinkos dinamikos. Tinkama vyriausybės praktika būtų leisti viską kas įmanoma daryti rinkai, ir kištis tik rinkos ydos atveju.

6.2 Salos turi atidžiai suderinti galimai prieštaraujančius verslo, kurie siekia augimo, vartotojų turistų, kurie ieško pramogų, ir aplinkosaugininkų, kurie nori apsaugoti gamtą, interesus. Kalbant apie urbanistiką, iškyla esminis klausimas, kam leisti priimti sprendimus dėl statybos projektų? Galimi konfliktai tarp vietos tarybų, kurioms įtaką gali daryti vietos verslininkų interesai, ir regiono arba centrinės valdžios institucijų, matančių bendrą vaizdą ir norinčių riboti nevaržomą augimą aplinkos požiūriu pažeidžiamose vietovėse.

6.3 Vyriausybės turėtų leisti naujoves diegiančioms įmonėms masto ekonomijos ir naujovių siekti steigiant kooperatyvų susivienijimus ir kitokius tinklus. Sėkmingiausias ir daugiausiai žadantis naujovių diegimo būdas turizmo pramonėje yra bendradarbiavimas, susivienijimų ir (arba) tinklų kūrimas tokiose srityse, kaip, pavyzdžiui, technologijos, rinkodara, paskirstymas ir dalijimasis žmogiškaisiais ištekliais. Kol kas atrodo, kad bendradarbiavimas turizmo srityje yra nepakankamas, visų pirma tai pasakytina apie MVĮ. Šiuo požiūriu vyriausybės turėtų remti novatorišką turizmo politiką, kuria skatinama sanglauda ir sinergija.

6.4 Turizmo klausimų sprendimas yra neįmanomas, jei neįtraukiamas erdvinis matmuo aspektas. Visų pirma tai apima

traukos centrų vartojimo paplitimą (angl. *commoditization*) ir rinkodarą. Tai yra turizmo „žaliavos“. Jos sukuria rinkos požiūriu patrauklius maršrutus. Lankytojai renkasi tuos maršrutus, kurie jiems atrodo naudingiausi ir kuriuose siūloma prekių, už kurias jie pasirengę mokėti. Kuo unikalesnis kelionės maršrutas, tuo noras mokėti yra didesnis. Daugeliu atvejų tai yra viešosios gėrybės arba bendri ištekliai, pavyzdžiui, saugomas kraštovaizdis arba žemės ūkio paskirties žemė, kurią salos gyventojams reikia saugoti ir valdyti, kad šie ištekliai nebūtų tik suvartoti ar sunaikinti.

6.5 Kelionės maršrutai tampa išskirtiniai dėl vietos traukos centrų ir naujoviškų paslaugų. Dėl jų taip pat ribojamos produktų naujovių galimybės, nes jos negali būti kuriamos nenaudojant vietovės gėrybių. Pavyzdžiui, jūros kurortas negali būti paverstas kalnų kurortu. Tačiau turistinė šalis, kurioje yra įvairių traukos centrų, gali įgyti naują poziciją rinkoje.

6.6 Saulės, jūros ir McDonalds turizmas ilgalaikiu požiūriu nebūtinai yra geriausia turizmo forma salose. Škotijos pavyzdys rodo, kad nedidelio masto specializuotas salų turizmas gali būti labai sėkmingas. Nėra tokio produkto, kuris tiktų visiems, ir tai ypač svarbu turėti omenyje rengiant salų turizmo strategiją. Tai, kas puikiai tinka mažai Viduržemio jūros salai, gali pasirodyti visiškai netinkama labai mažai salai prie Jungtinės Karalystės, Airijos ar Švedijos pakrančių.

6.7 Maršrutų likimas priklauso nuo daugelio nepriklausomų veiksmų. Tai yra ir vietovė, ir pradinių rinkų potencialas, ir pasiekiamumas transporto ir laiko sąnaudų požiūriu. Įtaką šioms veiksmams gali daryti tik viešasis sektorius taikydamas tokius mechanizmus kaip, pavyzdžiui, su viešąja paslauga susiję išsipareigojimai arba teritorinio vientisumo sistemos. Be to, jie didžiąją dalimi lemia produktų naujovių pobūdį. Todėl vietos verslininko užduotis – su naujais produktais sukurti papildomą vertę klientui.

6.8 Šiuo metu ES aktuali tema – aplinkos tausojimas. Jis apima, pavyzdžiui, naudingų mechanizmų, skirtų su kelionėmis susijusiai taršai mažinti, nustatymas, ir tai, kaip aplinkos tausojimas apskritai tapo svarbiu turizmo konkurencingumo veiksmu.

6.9 Kas trukdo salų gyventojams gražiau sutvarkyti paplūdimius? Arba netausoti savo kultūros paveldo? Kodėl nurodomi tik keli turistiniai kurortai, nors turistų traukos centras gali būti, pavyzdžiui, visa sala? Kodėl tiek daug dėmesio skiriama laikui ir trumpiems turistų sezonams, kai kitose vietose turizmas nenutrūksta ištisus metus? Reklamuojamos tik kelios vietos, nors gali būti reklamuojami visi kaimai ir miestai. Kiekvieno miesto ir kaimo gyventojai turi išmokyti didžiulius savo gimtuoju miestu ir kaimu; tik tada jie gali apsaugoti savo produktą ir paveldą ir gauti iš jo pelno.

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl socialiai tvaraus turizmo visiems, OL C 32, 2004 2 5, p. 1.

6.10 Kadangi salose besilankančių turistų gausėja, valdžios institucijoms reikės daugiau investicijų, kad išlaikytų lankytinų salų sanitarinę kokybę, užtikrintų geros kokybės geriamąjį (ir maudyklų) vandenį, tinkamą atliekų tvarkymą, tvarią energetiką ir maisto saugą.

6.11 Ugdyti sąmoningumą konkurencingumo srityje yra labai svarbu, nes salų gyventojai turi užtikrinti, kad konkurencingumas būtų vienas iš jų veiklos prioritetų. Vien vyriausybė negali to padaryti. Darbuotojai, verslininkai, valdymo ir administravimo institucijos – visi jie turi dalyvauti šiame procese.

6.12 Praktiškai yra trys įtaką darantys ir lemiami veiksniai:

- pirmas – vyriausybės išitraukimas į veiklą sveikatos apsaugos ir aplinkos tausojimo srityje,
- antras – verslo privataus sektoriaus elementas, kuris gali apimti sausumos transportą, oro transportą ir IRT infrastruktūrą, ir
- trečias – kultūros elementas kiekvienos šalies turimuose ištekliuose.

6.12.1 Vyriausybė daro didelę įtaką pirmajam veiksniai. Jei sala aplinkos tausojimo požiūriu vertinama prastai, ji paprasčiausiai nėra pakankamai gera. Tai rodo, kaip aplinkos ir kultūros interesų grupės turi toliau siekti didesnio informuotumo apie salų kultūros paveldą ir neatidėliotiną poreikį daugiau į jį investuoti, kad paveldas būtų apsaugotas.

6.12.2 Kalbant apie turizmo infrastruktūrą, šioje srityje taip pat reikia dar daug ką nuveikti. Prasti šios srities rezultatai gali paskatinti imtis veiksmų ir išnaudoti galimybes daugiau investuoti. Nuosmukio laikotarpis yra geras laikas iš naujo įvertinti infrastruktūrą ir skirti daugiau išteklių jai atnaujinti. Salos turi atsinaujinti dabar ir naujų nišų rinkoje ieškoti per naujas privačias ir viešąsias investicijas. Vyriausybė turi užtikrinti, kad privačiajam sektoriui būtų lengviau gauti finansavimą, o bankai labiau prisitaikytų prie mažųjų ir vidutinių įmonių poreikių. Jos turi visiškai pasinaudoti visomis pagal ES skatinimo paketą prieinamomis lėšomis. Dar svarbiau, kad valstybiniai subjektai nenustatytų netinkamų taisyklių privačiajam sektoriui ir neatimtų iš verslininkų jų investicijoms turimo kapitalo.

6.12.3 Salų turizmas turi ir tamsiąją pusę – šešėlinę ekonomiką su jos papildomomis pajamomis salų gyventojams, bet ir neigiamu poveikiu užimtumui ir darbo sąlygoms. Dėl antrinių būstų kyla kainos salų gyventojams, tačiau jie taip pat yra pajamų šaltinis. Be to, sezono įkarštyje vandens, atliekų ir energijos infrastruktūros naudojimas yra 20 kartų intensyvesnis nei yra vietos gyventojų, galinčių tuo rūpintis.

6.13 Dėl sezoninių darbo jėgos poreikių svyravimų formuojasi ir įsigali šešėlinė ekonomika. Netinkamas studentų darbo jėgos naudojimas, ar netgi jų išnaudojimas, arba nelegalus darbas kenkia tiek teisėtai, tiek neteisėtai dirbantiems žmonėms, nes dėl to mažėja mokamas atlygis.

Nelegalių darbuotojų turizmo sektoriuje gali būti gana daug. Kai kuriose šalyse netgi daugiau kaip pusė darbuotojų dirba nelegaliai.

6.13.1 Pigūs ir judūs darbuotojai iš naujųjų valstybių narių, pavyzdžiui, Lenkijos, Bulgarijos ir Rumunijos, yra vis labiau ryškėjantis Vakarų turizmo ypatumas, įskaitant salų turizmą. Pagal ES laisvo darbuotojų judėjimo taisyklės ši tendencija yra nesustabdoma ir verslininkai bei darbuotojai kelia klausimą, kaip į šį reiškinį reaguoti. Reikia užtikrinti, kad verslo įmonės būtų konkurencingos kartu garantuojant lygybę bei darbo sąlygų tinkamumą, kad darbuotojai nebūtų išnaudojami.

6.14 Todėl salų turizmui reikia apgalvoto požiūrio. Turizmas salų gyventojams ir salų MVĮ yra gyvybiškai svarbus. Dabar laikas veikti. Salų gyventojai turi pasirengti konkuruoti. Pirmiausia reikia spręsti neatidėliotinas, trumpalaikes problemas. Norint, kad turizmas išliktų tvarus ir būtų svarbi ekonominio augimo priemonė, turi būti sukurta veiksminga aplinka imtis ilgalaikių veiksmų.

7. Sąlygų sudarymas turizmo įmonių organizacinių naujovių ir maršrutų tinklams kurti

7.1 Kelios turizmo pramonės šakos, pavyzdžiui, oro linijų bendrovės, viešbučių tinklai, kelionių organizatoriai arba automobilių nuomos agentūros, yra labai koncentruotos ir dažnai veikia pasaulio mastu. Tačiau MVĮ salose tebesudaro turizmo pramonės daugumą. Norėdamos išlikti, kai aplink tokie pasauliniai konkurentai, salų turizmo įmonės turėtų mėginti konkuruoti konstruktyviai, o ne destruktoriai. Dėl konstruktyvios konkurencijos rinka augtų, išsiplėstų produktų asortimentas ir galiausiai sėkmingi produktai būtų diferencijuojami, o pasaulinės klasės produktų atveju būtų diegiamos naujos, o dėl destrukttyvios konkurencijos įmonės nekonkuruotų dėl tos pačios rinkos dalies, dėl to produktai dubliuotųsi ir kiltų kainų karai. Todėl turizmo srities įmonėms svarbu žinoti, kaip daugiau dirbti kartu siekiant konstruktyvios konkurencijos.

7.2 Salų turizmo įmonės, ypač mažosios, į savo partnerių konkurenciją reaguoja jautriau nei į bendradarbiavimo naudą. Turizmo pasaulyje galima išskirti geografinius tinklus (branduolius) ir veikla grindžiamus tinklus (branduolius), pavyzdžiui, ekologinį turizmą, vyno šalių turizmą ir kt. Tinklai (branduoliai) gali atlikti esminį vaidmenį formuojant subjektų gebėjimus diegti naujoves, pavyzdžiui, mažinant bandymų sąnaudas, gerinant įvaizdį ir geriau reaguojant į kintančią paklausą. Kaip ir kitose paslaugų pramonės šakose, naujosios turizmo pramonėje iš esmės paremtos tinklais ir bendradarbiavimu.

7.3 Vienas iš svarbiausių veiksnių siekiant nuolatinio salų turizmo pramonės augimo yra politikų, darbdavių ir profesinių sąjungų bendradarbiavimas ir su turizmu susijusių institucijų, fondų bei asociacijų dalyvavimas. Nors verslo sektorius atlieka

pagrindinį vaidmenį kuriant tinklus, vietos valdžia yra atsakinga už infrastruktūros, kurią naudojant galima geriau bendradarbiauti ir kuria remiami rinkos tinklai, plėtrą.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Finansinių sandorių mokesčio (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/14)

Pranešėjas **Lars NYBERG**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Finansinių sandorių mokesčio.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 121 nariui balsavus už, 55 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Santrauka ir išvados

1.1 Bendra visų finansinių sandorių vertė gerokai išaugo: 1990 m. šie sandorių vertė prilygo maždaug 15-ai pasaulio Bendrųjų vidaus produktų (BVP), o 2007 m. ta vertė jau prilygo maždaug 70-čiai pasaulio BVP ⁽¹⁾. Neatidėliotinių sandorių vertės santykis su BVP beveik nesikeitė, o tai reiškia, kad šis keturgubas finansinių sandorių apimtys padidėjimas susijęs beveik vien su išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, o daugiausia su išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, susietomis su palūkanų norma. 2008 m. antroje pusėje prekyba išvestinėmis finansinėmis priemonėmis sulėtėjo, tačiau 2009 m. pirmoje pusėje prekybos apimtys vėl išaugo. Neatrodė, kad elgesio modelis finansų sektoriuje būtų iš esmės pasikeitęs.

1.2 2007 m. finansų sektoriui, kurio pagrindinė užduotis yra remti realiąją ekonomiką, JAV teko 40 proc. viso šalies bendrojo pelno, tačiau sektoriaus BVP dalis tesiekė vos 7 proc. Be to, vyko koncentracija kelete rinkų, pirmiausia – Londone ir Niujorke. Veikla taip pat susitelkė kelete labai didelių finansų įstaigų. Stengiantis išgelbėti minėtas įstaigas nuo žlugimo sektoriui prireikė didžiulių piniginių injekcijų, todėl valstybėse susidarė precedento neturintys biudžeto deficitai.

1.3 Finansinių sandorių mokestis galėtų pastebimai pakeisti finansų įstaigų elgesį, nes sumažėtų labai trumpalaikių (o dažnai ir rizikingų) finansinių sandorių skaičius.

1.4 EESRK iš principo pritarė finansinių sandorių mokesčio idėjai savo nuomonėje dėl de Larosière ataskaitos ⁽²⁾, sakydamas, kad „EESRK nuomone, trumpalaikį mąstymą turi pakeisti ilgalaikis, o premijos neturi būti paremtos spekuliacine veikla. Atsižvelgdamas į tai EESRK pritaria minčiai, kad reikėtų įvesti finansinių operacijų mokestį, kurio pajamos galėtų būti skirtos pagalbai vystymuisi“. Tuo tarpu šia nuomone EESRK norėtų prisidėti prie dabar vykstančių diskusijų dėl šio mokesčio ir plačiau aptarti tokio mokesčio tikslus ir poveikį.

1.5 Pirmą kartą vertybinių popierių sandorių mokesčio idėją 1936 m. iškėlė John Maynard Keynes. Ekonomisto tikslas buvo sumažinti destabilizuojančią spekuliaciją akcijomis ir sustiprinti

akcijų kainų ilgalaikius komponentus. Aštuntame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje šią idėją toliau plėtojo James Tobin. Jis siekė sulėtinti finansų rinkos procesus ir juos geriau sustyguoti su realiąja ekonomika įvedant mokestį tarptautiniams neatidėliotiniams valiutos sandoriams. Mokesčio tikslas buvo panašus į šiuo metu aptariamus finansinių sandorių mokesčio tikslus, taigi – trumpalaikių sandorių kiekio mažinimas.

1.6 J. Tobin siūlė iš mokesčio gautas pajamas perduoti TVF arba Pasaulio bankui, tačiau pajamos nebuvo jo svarbiausias tikslas. Ekonomistas teigė: „Kuo daugiau ekonominių tikslų mokestis pasieks (o toks ir buvo mano pirminis tikslas), (...) tuo mažiau pajamų bus iš jo gauta (...)“.

1.7 Kilus 2008 m. finansų krizei vėl prisiminta mokesčio idėja, tačiau šį kartą imta kalbėti apie mokestį visiems finansų įstaigų sudaromiems finansiniams sandoriams.

1.8 EESRK mano, kad finansinių sandorių mokesčiu pirmiausia reikėtų keisti elgesį finansų sektoriuje ir to reikėtų siekti mažinant trumpalaikių spekuliacinių finansinių sandorių kiekį. Tokiu būdu finansų sektorius savo veiklą vykdytų veikiamas rinkos kainų mechanizmo. Kai kuriuos iš šių sandorių Didžiosios Britanijos finansų tarnybų valdybos vadovas lordas Turner net pavadino visiškai nenaudingais visuomenei. Norimo poveikio galima tikėtis, nes finansinių sandorių mokestis skaudžiausiai paliestų dažniausiai sudaromus sandorius.

1.9 Jeigu finansinių sandorių mokestis pastebimai sumažintų šią trumpalaikę prekybą vertybiniais popieriais ir išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, sumažėtų ir finansų sektoriaus pelnas, taigi reikėtų mažinti ir premijas darbuotojams, taip pat sumažėtų ir pajamos iš pelno mokesčio. Tradicinei bankininkystei – iš indėlių finansuojamam skolinimui įmonėms ir namų ūkiams, kai pelnas gaunamas iš palūkanų normų skirtumų, šis mokestis poveikio neturės. Finansų sektorius vėl galėtų grįžti prie tokios bankinės veiklos, kai stengiamasi kuo geriau panaudoti taupymo lėšas jas investuojant. Dėl 2010 m. iškilusių naujų finansinių problemų ir dėl TVF ir ES vykstančių diskusijų,

⁽¹⁾ BIS (Tarptautinių atsiskaitymų banko) duomenys.

⁽²⁾ De Larosière grupės ataskaita – OL C 318/11, 2009 12 23, p. 57.

kaip užtikrinti finansavimą finansų krizių atvejais ateityje, neturėtume gyventi šia diena ir atsakyti progos į gera pakeisti finansų sektorių.

1.10 Antras svarbus finansinių sandorių mokesčio tikslas – surinkti viešųjų lėšų. Šis naujas įplaukų šaltinis galėtų būti panaudotas remti besivystančių šalių ekonominių vystymąsi, finansuoti klimato politiką besivystančiose šalyse arba sumažinti našta valstybių biudžetams. Pastaruoju atveju tai reikštų ir tai, kad finansų sektorius sugrąžintų biudžeto dotacijas. Ilgainiui įplaukos turėtų tapti nauju viešųjų pajamų šaltiniu.

1.11 Finansinių sandorių mokestis turės progresyvinio mokesčio savybių, nes finansų įstaigų klientai ir pačios įstaigos, prekiaudamos vertybiniais popieriais savo vardu ir savo naudai, atstovauja turtingiausiems visuomenės sluoksniams. Be to, nemanoma, kad finansų sektorius yra pakankamai teisingai apmokestintas.

1.12 Finansinių sandorių mokesčiui reikėtų nustatyti kiek galima didesnę aprėptį, pageidautina jį taikyti ir nacionalinėse rinkose, ir užsienio prekybai. EESRK rekomenduoja nustatyti pasaulinei sistemai skirtą nedidelį 0,05 proc. finansinių sandorių mokesčio tarifą, o Europos sistemai rekomenduotina taikyti mažesnę tarifą, kad toks mokestis neiškreiptų padėties finansų rinkoje.

1.13 Mokesčiai visada sumažina aktyvų vertę, tačiau ar toks mokestis, jeigu jis nebus pasaulinis, turės poveikį prekybos vietai? Tyrimas parodė, kad šiuo metu Didžiojoje Britanijoje įvestas žyminis mokestis sumažino apyvartą 20 proc., tačiau verslas iš Londono tikrai nepasitraukė.

1.14 Šio mokesčio įvedimas praktiškai nepareikalautų jokių administracinių, techninių ar ekonominių sąnaudų, nes sandoriai jau dabar kompiuterizuoti. Vis dėlto kol kas nėra kompiuterizuotos užbiržinių sandorių rinkos, tačiau ES jau ketina rengti šiam tikslui skirtus teisės aktus. Būtinybė įtraukti visus sandorius, taip pat ir užbiržinius, į organizuotą biržą rodo, kad reguliavimas ir mokesčiai, pavyzdžiui, finansinių sandorių mokestis, yra vienas kitą papildančios, o ne alternatyvios priemonės.

1.15 Finansinių sandorių mokestis duotų dvejopą naudą: pakeistų elgesį finansų sektoriuje, kur būtų labiau kliaujamasi ilgalaikiais komponentais, ir padidintų viešąsias pajamas. Taip pat akivaizdu, kad kuo didesnis bus mokesčio tarifas, tuo didesnis mokesčio poveikis trumpalaikiams sandoriams biržoje, taigi atitinkamai ir mažesnės įplaukos į biudžetą. Todėl reikia nustatyti tokį mokesčio tarifą, kuris leistų suderinti du finansinių

sandorių mokesčio tikslus: elgesio modelio pasikeitimą ir mokesčines pajamas.

1.16 Jeigu mokestis būtų taikomas visoje Europoje, mokesinės pajamos sudarytų apytikriai 1,5 proc. BVP, o didžiausia įplaukų dalis ateitų iš Didžiosios Britanijos finansų rinkos. Įvedus tokį mokestį pasauliniu lygmeniu mokesinės įplaukos sudarytų apie 1,2 proc. BVP. Rezultatai Europoje ir JAV būtų maždaug panašūs.

1.17 2010 m. birželio 26–27 d. Toronte vykusiame G20 susitikime nebuvo pasiūlyta įvesti pasaulinį finansinių sandorių mokestį. EESRK nuomone, Europos finansų sistemų mechanizmo klausimo dar nereikėtų išbraukti iš finansinių reformų darbotvarkės.

2. Bendroji informacija

2.1 Buvo rasta nemažai finansų krizės, staiga išsiplieskusios po „Lehman Brothers“⁽³⁾ bankroto 2008 m., priežasčių. Tai ir žemomis palūkanomis pasiskolinti pigūs pinigai, ir didelės rizikos vertybinių popierių platinimas atliekant pakeitimą vertybiniais popieriais, reguliavimo ir priežiūros trūkumai, galimybė spekuliuoti ekonominiais ištekliais, ilgam persikirstant pajamas nebe darbo jėgos, o kapitalo naudai, finansų rinkos globalumas ir pan.

2.2 Nebuvo galima nė įsivaizduoti, kad finansų sektorius tiek išaugs palyginti su BVP. 1990 m. finansinių sandorių vertė prilygo 15 pasaulio BVP. Tuo tarpu prieš pat 2008 m. krizę šių sandorių vertė jau siekė 70 pasaulio BVP⁽⁴⁾. Neatidėliotini sandoriai procentais sudaro beveik tiek pat pasaulio BVP kaip ir 1990 m., taigi finansinių sandorių vertė keturis kartus augo beveik vien dėl išvestinių sandorių. Šie sandoriai – daugiausia užbiržiniai sandoriai, t. y. tiesioginiai kliento ir finansų įstaigos susitarimai, ir dauguma atvejų šių sandorių objektas – su palūkanų norma susietos išvestinės finansinės priemonės⁽⁵⁾. Į trumpalaikę prekybą buvo įtraukti net ir ilgalaikių sandorių objektai, pavyzdžiui, dažnai savininkus keičiančios hipotekinės obligacijos. Daugeliu atvejų tokios prekybos pagyvėjimas galėjo būti susijęs ir su pastangomis minimizuoti riziką, ir su spekuliacijomis.

2.2.1 Išvestinių finansinių priemonių rinkos raida yra naujas ekonominės sistemos reiškiny, ne visada susijęs su realiąja ekonomika taip, kaip tradicinis kapitalas. Yra įvairių išvestinių sandorių, pavyzdžiui, pasirinkimo, ateities, išankstinių valiutos ir apsikeitimo sandorių, kurių pagrindas gali būti įvairios prekės, užsienio valiutos kursas, palūkanų normos arba paprasčiausia rizika.

⁽³⁾ Pasaulinė finansinių paslaugų bendrovė.

⁽⁴⁾ Stephan Schulmeister, A General Financial Transaction Tax, WIFO Working Papers 344/2009.

⁽⁵⁾ Bank for International Settlements (BIS); in: Davas/ von Weizsäcker, Financial Transaction Tax: Small is Beautiful, 2010.

2.2.2 Statistiniai duomenys rodo, kad 2008 m. antroje pusėje prekyba išvestinėmis finansinėmis priemonėmis sulėtėjo. Vis dėlto šis prekybos nuosmukis nebuvo labai didelis – prekybos apimtys pasiekė lygį, buvusį dar prieš trejus metus. Be to, 2009 m. pirmoje pusėje prekyba vėl ėmė augti⁽⁶⁾. Vėlgi augimas pirmiausia vyko su palūkanų norma susietų išvestinių finansinių priemonių segmente. Todėl galime daryti išvadą, kad finansų sektoriaus elgesio modelis keitėsi mažai. Kita vertus, pakeitimas vertybiniais popieriais – didžiausias finansų krizės katalizatorius – iš rinkos faktiškai jau pašalintas⁽⁷⁾.

2.2.3 2007 m. prieš pat krizę JAV finansų sektoriui teko 40 proc. viso šalies bendrovių pelno, tuo tarpu šio sektoriaus BVP dalis tesudarė 7 proc.⁽⁸⁾. Kai finansų sektorius pasiima 40 proc. pelno, akivaizdu, kad jis jau nebeatlieka finansų tarpininko vaidmens. Dėl oligopolinių tendencijų kai kurių šalių finansų sektorių nepajėgus efektyviai finansuoti realiosios ekonomikos.

2.2.4 Be to, veikla susitelkė kelete rinkų, visų pirma, Londone ir Niujorke. Tuo pat metu veikla buvo koncentruojama kelete labai didelių finansų įstaigų. Šios įstaigos taip išaugo, jog imta manyti, kad jau vien dėl savo dydžio jos žlugti negali, todėl daugeliui vyriausybių paskui prireikė gelbėti kai kuriuos bankus, kad apsaugotų finansų sektorių nuo visiškos griūties. Šiam sektoriui prireikė didžiulių piniginių injekcijų, todėl valstybėse susidarė precedento neturintys biudžeto deficitai.

2.3 De Larosière grupės ataskaitoje buvo pateikta pasiūlymų, kaip pakeisti finansų sistemą, kad ateityje nebekiltų krizių⁽⁹⁾. Po to Komisija suskubo pateikti keturis pasiūlymus dėl reglamentų, skirtų makro- ir mikropriežiūrai⁽¹⁰⁾, taip pat keletą pasiūlymų, kaip pakeisti finansų sektoriui taikomas taisykles⁽¹¹⁾. Visą tą laiką JAV šia tema taip pat vyko intensyvios diskusijos.

2.3.1 Pateikti pasiūlymai dėl naujų teisės aktų daugiausia skirti priežiūrai ir tam tikrų finansų įstaigų reguliavimui, tikintis naujomis priemonėmis pakeisti dalį finansų sektoriaus saviregulavimo mechanizmo. Finansų sektoriaus elgesio modeliui pakeisti skirta mažai šių pasiūlymų nuostatų. Nėra pasiūlymų,

kaip reguliuoti finansų sektoriaus produktus, nepaisant to, kad būtent kai kurie šių produktų ir sukėlė finansų krizę.

2.4 Nepateikta jokių oficialių ES pasiūlymų dėl finansinių sandorių mokesčio, nors per pastaruosius keletą metų diskusijos šiuo klausimu ir įgavo pagreitį. EESRK manymu, toks mokestis galėtų padaryti lemiamą įtaką finansų įstaigų elgesiui ir finansinėms priemonėms. Taip pirmiausia atsitiktų dėl kai kurių šiuo metu dominuojančių trumpalaikių finansinių sandorių sumažėjimo.

2.4.1 2009 m. rugsėjo mėn. Pitsburge susitikę G20 valstybių grupės vadovai paprašė TVF kitam jų susitikimui (įvyksiančiam 2010 m. birželio mėn.) parengti ataskaitą apie įvairių valstybių pasirinktas arba svarstomas priemones, kurios padėtų padaryti finansų sektorių sąžiningesnį ir paskatintų jį daugiau prisidėti prie bet kokių vyriausybės intervencijos, skirtos bankų sistemai gaivinti, išlaidų. 2010 m. balandžio mėn. paskelbtoje preliminarioje TVF ataskaitoje buvo daug kalbama apie priemones, skirtas užkirsti kelią finansų krizėms ateityje – daugiausia apie finansinio stabilumo mokestį ir jo derinimą su bankų problemų sprendimo schema. Šioje nuomonėje EESRK minėtų pasiūlymų nekomentuos ir tik trumpai aptars TVF argumentus dėl finansinių sandorių mokesčio – priemonės šiai krizei sureguliuoti.

2.4.2 EESRK iš principo pritarė finansinių sandorių mokesčiui savo nuomonėje dėl de Larosière ataskaitos, sakydamas, kad „EESRK nuomone, trumpalaikį mąstymą turi pakeisti ilgalaikis, o premijos neturi būti paremtos spekuliacine veikla. Atsižvelgdamas į tai EESRK pritaria minčiai, kad reikėtų įvesti finansinių operacijų mokestį, kurio pajamos galėtų būti skirtos pagalbai vystymuisi“. Tuo tarpu šia nuomone EESRK norėtų prisidėti prie šiuo metu vykstančių diskusijų ir plačiau aptarti tokio mokesčio tikslus ir poveikį.

3. Įžanga

3.1 Pirmą kartą vertybinių popierių sandorių mokesčio idėją 1936 m. iškėlė J. M. Keynes siekdamas sumažinti destabilizuojančią spekuliaciją vertybiniais popieriais ir sustiprinti akcijų kainų ilgalaikius komponentus.

3.2 Aštuntame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje J. Tobin, siekdamas sumažinti destabilizuojančią spekuliaciją valiuta, pasiūlė įvesti valiutos sandorių mokestį, kurį imta vadinti „Tobino mokesčiu“. Kapitalui ėmus laisvai judėti, tapo lengviau vykdyti spekuliacinius išpuolius prieš valiutas. J. Tobin tikslas buvo sulėtinti finansų rinkos procesus ir juos labiau suderinti su realiąja ekonomika bei sustiprinti pinigų politikos įtaką. Mokestis turėjo būti taikomas neatidėliotiniams valiutos sandoriams, o mokesčio tarifas turėjo būti 0,5 proc. Nors mokestis nebuvo taikomas visiems finansiniams sandoriams (šiuo metu neatidėliotini sandoriai sudaro mažiau kaip 10 proc. pasaulio sandorių), vienas jo tikslų buvo toks, dėl kurio diskutuojama šiandien – sumažinti trumpalaikių sandorių kiekį.

⁽⁶⁾ Ten pat, FN 5.

⁽⁷⁾ H. W. Sinn parengtas Europos ekonomikos patariamosios grupės (EEAG) 2010 m. ekonominės ataskaitos pristatymas 2010 m. vasario 23 d. Briuselyje.

⁽⁸⁾ Helene Schubert, Austrijos nacionalinis bankas.

⁽⁹⁾ De Larosière grupės ataskaita – OL C 318/11, 2009 12 23, p. 57.

⁽¹⁰⁾ Makro- ir mikrolygio rizikos ribojimo priežiūra – OL C 277/25, 2009 11 17, p. 117.

⁽¹¹⁾ Vertybinių popierių prospektai – OL C 277/25, 2009 11 17, p. 117.

„Prospektas, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūloni visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą“ ir „Informacija apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo“, OL C....

3.2.1 J. Tobin siūlė iš mokesčio gautas pajamas perduoti TVF arba Pasaulio bankui, tačiau pajamos nebuvo jo svarbiausias tikslas. Ekonomistas teigė: „Kuo daugiau ekonominių tikslų mokestis pasieks (o toks ir buvo mano pirminis tikslas), (...) tuo mažiau pajamų bus iš jo gauta (...)“⁽¹²⁾.

3.3 Kilus 2008 m. finansų krizei vėl prisiminta mokesčio idėja, tačiau šį kartą imta kalbėti apie mokestį ne tik valiutos sandoriams, bet visiems finansiniams sandoriams. Reikia pasakyti, kad netgi šitaip išplėtus mokesčio bazę, jis neapims finansinių sandorių, kuriuose dalyvauja namų ūkiai ir įmonės. Mokestis turėtų būti taikomas tik sandoriams tarp finansų įstaigų. Finansinių sandorių mokesčiui pritaria įvairios pilietinės visuomenės organizacijos, ekonomistai, finansų sektoriaus veikėjai, pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos finansų paslaugų valdybos pirmininkas lordas Turner. Tam pritarė ir Europos Vadovų Taryba 2010 m. birželio 17 d. vykusiame savo susitikime⁽¹³⁾ priimtuose G20 susitikimui skirtuose pasiūlymuose. Finansinių sandorių mokesčio įvedimui nepritaria TVF ir Pasaulio bankas.

3.4 Kokie būtų svarbiausi tokio mokesčio tikslai? Kaip jis būtų taikomas? Koks turėtų būti šio mokesčio tarifas? Ar mokestį bus galima taikyti vienoje šalyje, o gal visoje ES arba pasauliniu mastu? Kokių rezultatų galime tikėtis? Nuomonėje, remiantis Austrijos ekonominių mokslinių tyrimų instituto (WIFO)⁽¹⁴⁾ ir Masačusetso universiteto Ekonomikos ir politikos tyrimų centro (CEPR) ir Politinės ekonomikos tyrimų instituto (PERI) Amherste studijomis⁽¹⁵⁾, aptariami šie klausimai ir pateikiama keletas skaičių.

3.5 Atsižvelgus į J. M. Keynes ir J. Tobin argumentus finansų sektoriaus elgesio modelį keisti galima pasinaudojant finansinių sandorių mokesčio poveikiu trumpalaikiams sandoriams. Vis dėlto, atsižvelgiant į trumpalaikių sandorių dažnumą, finansinių sandorių mokestis palyginti su ilgalaikiais sandoriais padidina trumpalaikių sandorių sąnaudas. Tokiu būdu pasikeitus sąnaudų santykiui vyriausybės, naudojamos rinkos kainų mechanizmą, gali pastūmėti finansų sektorių labiau kliautis realiosios ekonomikos ilgalaikiais komponentais.

4. Tikslai

4.1 Atidi situacijos finansų rinkoje analizė atskleidžia, kad jos apimtys pirmiausia išaugo dėl trumpalaikių, neretai spekuliacinio pobūdžio arba riziką minimizuojančių sandorių. Realiosios ekonomikos požiūriu daugelis šių sandorių yra pernelyg didelės

apimtys. Kadangi trumpalaikiai svyravimai dažnai perauga į ilgalaikius aktyvų kainų pokyčius, šios kainos taip pat gali nutolti nuo realiosios ekonomikos raidos⁽¹⁶⁾. Kai kuriuos iš finansinių sandorių lordas Turner pavadino visiškai nenaudingais visuomenei.

4.1.1 Todėl EESRK mano, kad finansinių sandorių mokesčiu pirmiausia reikėtų keisti elgesį finansų sektoriuje ir to reikėtų siekti mažinant trumpalaikių spekuliacinių finansinių sandorių kiekį. Per pirmąjį šio amžiaus dešimtmetį daugiausia dėl trumpalaikių sandorių ir didėjo finansų sektoriaus veiklos apimtys. Finansų sektorius vėl privalo prisiišti savo senuosius įsipareigojimus realiajai ekonomikai.

4.1.2 Savo ataskaitoje TVF kalba apie finansinių sandorių mokesčio įtaką elgesiui, tačiau apie tai kalba, kaip apie neigiamą dalyką. Pabrėžiami įvairūs neigiami momentai, be kita ko, teigiama, kad šis mokestis tikrai nėra būsimos bankų problemų sprendimo schemos finansavimo šaltinis. Tačiau šios schemos finansavimas niekada ir nebuvo finansinių sandorių mokesčio tikslas. TVF taip pat tvirtina, kad geriau tiesiogiai apmokestinti tuos sandorius, kurių kiekį norima sumažinti. Bet juk tai ir pasiektume įvedę finansinių sandorių mokestį, kuris skaudžiausiai palies trumpalaikius sandorius.

4.1.3 Sumažinus trumpalaikių sandorių apimtį sumažėtų tokių sandorių dalis finansų įstaigų veikloje. Tai reiškia, kad išaugs kitokia veikla, pavyzdžiui, tarpininkavimo taupantiems ir skolininkams veikla. Finansų sektorius pats savaime nėra tikslas, tai tik priemonė kitiems ekonomikos tikslams pasiekti. Sklandžiai veikiantis finansų sektorius taupymo lėšas stengtųsi kuo geriau panaudoti – investuoti jas į realiąją ekonomiką.

4.1.4 Įprastos komercinės bankininkystės pagrindas – skolinimas įmonėms ir namų ūkiams. Bankų pelnas – palūkanų normų skirtumas. Remdami savo klientus bankai padeda jiems gauti lėšų kapitalo rinkose, draudžia nuo valiutų ir žaliavų kainų svyravimo tarptautinėje prekyboje, taip pat draudžia su žemės ūkiu susijusius ateities sandorius. Teikdami šias paslaugas bankai kompensuoja jiems patiems kylančią riziką dėl sandorių su kitais bankais, paprastai realiu laiku. Klientų aptarnavimo paslaugos gali apimti daugybę labai trumpalaikių sandorių. Bankai taip pat gauna pelno iš savo vardu ir savo naudai vykdomos prekybos vertybiniais popieriais ir išvestinėmis finansinėmis priemonėmis. Viso šito finansų rinkoje nereikėtų atsakyti, nes iš dalies tai – tarpbankinė prekyba, kuria užtikrinamas likvidumas. Vis dėlto, jeigu finansinių sandorių mokestis pastebimai sumažintų šią trumpalaikę prekybą vertybiniais popieriais ir išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, sumažėtų ir finansų sektoriaus pelnas, taigi sumažėtų premijos darbuotojams ir pajamos iš pelno mokesčio. Tradicinė bankininkystė nenukrentų, o finansų įstaigų pelnas ateityje būtų mažesnis ir priklausytų daugiausia nuo tradicinės bankinės veiklos.

⁽¹²⁾ Tobin, James: A Proposal for International Monetary Reform, 1978.

⁽¹³⁾ 2010 m. birželio 17 d. Europos Vadovų Tarybos išvados: „ES turėtų aktyviai siekti, kad pasauliniu lygiu būtų pripažinta būtinybė nustatyti finansų įstaigoms taikytinų mokesčių ir rinkliavų sistemas siekiant išsaugoti vienodas sąlygas pasauliniu lygiu ir tvirtai laikytis šios pozicijos susitikime su G20 partneriais. Turėtų būti nagrinėjama galimybė nustatyti pasaulinį finansinių sandorių mokestį ir tęsiama veikla šiuo klausimu.“

⁽¹⁴⁾ Stephan Schulmeister, A General Financial Transaction Tax, WIFO Working papers 344/2009.

⁽¹⁵⁾ Baker, Pollin, McArthur, Sherman: The Potential Revenue from Financial Transactions Taxes. CEPR-PERI, December 2009.

⁽¹⁶⁾ Ten pat. Žr. 14 išnašą.

4.1.5 Mokslinėje literatūroje yra įvairių nuomonių, tačiau viena iš mokesčio pasekmių būtų aktyvų kainų nepastovumo sumažėjimas. Kadangi būtų mažiau spekulavimo, aktyvų kainos taptų stabilesnės. Priešingos nuomonės šalininkai teigia, kad atsitiktinė prekyba gali būti labai permaininga ir neprognozuojama ir retai turi teigiamo poveikio sandorių apimtims.

4.1.6 Apibendrinami galimą finansinių sandorių mokesčio poveikį įvairioms finansų įstaigoms norime pabrėžti, kad tokie pokyčiai galėtų sumažinti sandorių dažnumą. Dėl 2010 m. iškilusių naujų finansinių problemų ir dėl TVF ir ES vykstančių diskusijų, kaip užtikrinti finansavimą finansų krizių atvejais ateityje, neturėtume atsisakyti šios progos į gera pakeisti finansų sektorių.

4.2 Kitas svarbus finansinių sandorių mokesčio tikslas – surinkti viešųjų lėšų. Įplaukos iš šio mokesčio būtų tikrai nemažos. Diskutuojama, kam reikėtų panaudoti šias naujas pajamas: besivystančių šalių ekonominiam vystymuisi, klimato politikos finansavimui besivystančiose šalyse, o gal finansų krizės valstybių biudžetams sukeltų problemų sprendimui? Vis dėlto pastarosios politinės diskusijos ES verčia manyti, kad mokestis greičiausiai taps viešųjų pajamų šaltiniu.

4.2.1 Komisijos teigimu, buvo nuspręsta finansų sektoriui skirti iki 30 proc. ES BVP paramą. Atėmus garantijas, ši parama sudaro 13 proc. ES BVP. Jungtinės Karalystės atveju ši paramos dydį reikėtų padvigubinti. Vertinant šias viešąsias finansų sektoriaus gelbėjimo nuo krizės išlaidas, reikėtų pažymėti, kad apie pusę šio finansavimo taip ir nebuvo panaudota ir didžioji jo dalis galiausiai bus grąžinta. Minėti 13 proc. skiriami kapitalo injekcijoms (bankų kapitalui), aktyvams įsigyti ir tiesioginei paramai. Panašu, kad daugelis garantijų iš viso nenaudojamos.

4.2.2 Įplaukomis iš finansinių sandorių mokesčio iš pradžių būtų galima padengti likusias išlaidas. Ten, kur bankams gelbėti prireikė daugiausiai viešųjų lėšų, dėl didelės finansų rinkos koncentracijos iš finansinių sandorių mokesčio surinktos lėšos taip pat turėtų būti didžiausios. Vis dėlto pažymėtina, kad valstybių biudžetams šis bankų gelbėjimas kainavo daug daugiau, nes prie viešųjų išlaidų reikėtų pridėti prarastas socialinio draudimo įmokas, išlaidas automatiniais stabilizatoriams, išlaidas išaugusių palūkanų už valstybės paskolas mokėjimui ir pan. Net ir TVF teigia, kad „finansų krizių fiskalinės, ekonominės ir socialinės sąnaudos yra tokios didelės, kad reikia pagalvoti apie tai, kaip finansų sektorius galėtų prisidėti prie bendrų biudžeto įplaukų, neapsiribodamas tiesioginės paramos fiskalinių sąnaudų padengimu“⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁷⁾ TVF, „A fair and substantial contribution by the financial sector“. Tarpinė ataskaita G20 šalių susitikimui.

4.2.3 Todėl ateityje finansinių sandorių mokesčių reikėtų traktuoti kaip naują viešųjų pajamų šaltinį. Kadangi finansų paslaugoms netaikomas PVM ir banko paslaugų gavėjai moka mažiau mokesčių už šias paslaugas nei už daugelį kitų paslaugų, taip pat atsižvelgiant į didžiulį finansų sektoriaus pelną, atrodytų pagrįsta šiam sektoriui mokesčius padidinti.

4.2.4 Kaip rodo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) tyrimas, 2011 m. JAV viešasis deficitas sudarys beveik pusę visų EBPO šalių viešojo deficito kartu sudėjus. Prognozuojama, kad tais pačiais metais biudžeto deficitas euro zonoje sudarys apie 6 proc. BVP. Tikrieji sunkumai kyla ne vien euro zonos valstybėse, pavyzdžiui, Graikijoje, bet ir Jungtinėje Karalystėje, kur biudžeto deficitas gali siekti 12 proc.

4.2.5 Finansinių sandorių mokesčio alternatyva, kuri aptariama preliminarioje TVF ataskaitoje, yra finansinės veiklos mokestis, kuris būtų taikomas pelnui ir atlyginimams. Tai yra paprastas būdas apmokestinti finansinę veiklą, tačiau didžiausias šių dviejų mokesčių skirtumas yra tas, kad palyginti su finansinių sandorių mokesčiu finansinės veiklos mokestis būtų taikomas visų rūšių veiklai ir jo poveikis trumpalaikiams ir ilgalaikiams sandoriams būtų panašus. Toks mokestis būtų tik vienas iš būdų padidinti iš bankų surenkamas mokestines pajamas.

4.2.6 Net ir pasirinkus vienodą tarifą finansinių sandorių mokestis turės progresyvinio mokesčio savybių, nes finansų įstaigų klientai ir pačios įstaigos, prekiaudamos vertybiniais popieriais savo vardu ir savo naudai, atstovauja turtingiausiems visuomenės sluoksniams. Nors reikia gerai pagalvoti, ką padaryti, kad finansinių paslaugų mokestis taptų kiek galima efektyvesne finansų sektoriaus priemone, ne mažiau svarbu pagalvoti ir apie tai, kas bus apmokestintas šiuo mokesčiu. Komisijos tarnybų darbo dokumente⁽¹⁸⁾ teigiama, kad „novatoriški šaltiniai dažnai laikomi pranašesniais, nes jie gali būti politiškai priimtinesni tais atvejais, kai mokesčių našta užkraunama grupėms ar sektoriams, kurie, kaip manoma, šiuo metu nepriima pakankamai didelės mokesčių dalies“.

4.2.7 Europos Parlamentas paprašė Komisijos „iki kito G20 aukščiausiojo lygio susitikimo (...) parengti visuotinio finansinių sandorių mokesčio poveikio vertinimą ir ištirti jo privalumus bei trūkumus“⁽¹⁹⁾. EESRK mano, kad dar reikia išanalizuoti nemažai techninių finansinių sandorių mokesčio elementų. Komisijos tarnybų darbo dokumente⁽²⁰⁾ kol kas nepakankamai atsižvelgta į Europos Parlamento pasiūlymus. Todėl EESRK nori pabrėžti, jog teikiant oficialų pasiūlymą dėl finansinių sandorių mokesčio būtina atlikti visišką poveikio vertinimą.

⁽¹⁸⁾ SEC(2010) 409 galutinis, Komisijos tarnybų darbo dokumentas „Novatoriškas finansavimas pasauliniu lygmeniu“.

⁽¹⁹⁾ PE432.992v01-00, pasiūlymas dėl rezoliucijos.

⁽²⁰⁾ SEC(2010) 409 galutinis.

5. Mokesčio koncepcija

5.1 Mokesčio bazė

5.1.1 Mokesčio bazę turėtų sudaryti ne tik tarptautiniai, bet visi finansiniai sandoriai. Net jeigu vartojamas žodis „visi“, daugelis skaičiavimų vis tiek turi ribą – arba apmokestinamų sandorių rūšių, arba apmokestinamų sandorių vertės. CEPR / PERI tyrime aptariamos įvairios mokesčio bazės galimybės. WIFO instituto tyrime pasirinkta visus sandorius apimanti mokesčio bazė.

5.1.2 Renkantis, kuriuos sandorius apmokestinti, vienas iš kriterijų turėtų būti sandorių trumpalaikiškumas. Kita galimybė – kiek galima didesnė sandorių aprėptis. Trečia galimybė būtų pasirinkti, ar mokestį taikyti tik nacionalinėms rinkoms, ar apmokestinti ir užsienio prekybą.

5.1.3 Jeigu būtų nuspręsta apmokestinti ir nacionalinius, ir užsienio sandorius, mokestis apimtų visus finansinius sandorius. Neatidėliotiniams sandoriams būtų galima padaryti išimtį argumentuojant tuo, kad juos apmokestinus būtų iškreipta realioji ekonomika.

5.1.4 Sprendimas neapmokestinti tam tikrų sandorių turės įtakos įvairių sandorių konkurencingumui. Toks rezultatas būtų pageidautinas, jeigu didesnė mokesčio našta tektų trumpalaikiams spekuliaciniams sandoriams, o ne ilgalaikiams nespekuliaciniams sandoriams. Būtent taip ir atsitiktų, nes kuo dažnesni sandoriai, tuo skaudžiau jie pajustų šį mokestį.

5.1.5 Galimybė finansinių sandorių mokestį skaičiuoti nuo tariamosios sandorio vertės buvo sukritikuota, kaip pernelyg nerealistiška. Užuoat taikius finansinių sandorių mokestį būtų galima apmokestinti finansų įstaigų parduodant išvestines finansines priemones faktiškai gautus pinigus – mokestį, priemoną arba bet kokias vartotojui tekusias išlaidas. EESRK vis dėlto laikosi nuomonės, kad finansinius sandorius reikėtų vertinti pagal tariamąsias vertes palyginti su BVP, nes toks vertinimas konkrečiai parodo, kaip per tam tikrą laikotarpį pasikeičia prekybos finansų rinkoje apimtys.

5.2 Mokesčio geografija

5.2.1 Kokia turėtų būti finansinių sandorių mokesčio geografija: valstybė, regionas (ES) ar pasaulis? Neabejotina, kad priimtinausias yra pasaulinis mokestis. Jeigu tai bus neįmanoma, tikrai netrūksta argumentų už mokestį, kuris būtų taikomas visoje ES. Vis dėlto yra pavyzdžių, rodančių, kad įmanomas ir nacionalinio mokesčio variantas, ypač tose šalyse, kurios turi didelį finansų sektorių. Galima būtų tikėtis, kad šis mokestis turės didelį poveikį prekybos vietos pasirinkimui. Tačiau patirtis rodo, kad tai nebus problema ⁽²¹⁾.

5.2.2 Aktyvų apmokestinimas visada sumažina aktyvų vertę, tačiau ar toks mokestis turės poveikį prekybos vietai? Vienas

tyrimas parodė, kad Didžiojoje Britanijoje dėl vertybiniais popieriais ir kai kurioms obligacijoms taikomo 0,5 proc. žyminio mokesčio šių vertybinių popierių apyvarta sumažėjo 20 proc., tačiau negalima teigti, kad dėl šio mokesčio prekyba minėtais vertybiniais popieriais pasitraukė iš Londono ⁽²²⁾.

5.3 Mokesčio tarifas

5.3.1 Siūlomas įvairaus dydžio mokestis – nuo 0,1 iki 0,01 proc. Bene dažniausiai minimas 0,05 proc. mokesčio tarifas, kurį rekomenduojame pasauliniu lygiu. Šis tarifas yra toks nedidelis, kad mokestį būtų galima įvesti nebijant pavojaus, jog tai turėtų padėti finansų rinkoje iškreipiančių rimtų pasekmių trumpalaikiams sandoriams. Jeigu finansinių sandorių mokestis būtų įvestas kaip Europos sistema, tokiu atveju reikėtų apsvarstyti mažesnę tarifą.

5.3.2 Finansinių sandorių mokestis duotų dvejopą naudą: pakeistų elgesį finansų sektoriuje, kur būtų labiau kliaujamasi ilgalaikiais komponentais, ir padidintų viešąsias pajamas. Taip pat akivaizdu, kad kuo didesnis bus mokesčio tarifas, tuo didesnis mokesčio poveikis trumpalaikiams sandoriams biržoje, taigi atitinkamai ir mažesnės įplaukos į biudžetą. Todėl reikia nustatyti tokį mokesčio tarifą, kuris leistų suderinti du finansinių sandorių mokesčio tikslus: elgesio modelio pasikeitimą ir mokestines pajamas.

5.3.3 Iki šiol egzistavę mokesčiai ir kitokios rinkliavos visada būdavo taikomi kai kuriems, o ne visiems finansiniams sandoriams. Kai mokestis nustatomas visiems sandoriams, iš anksto sudėtinga numatyti pasekmes. Todėl praėjus, pavyzdžiui, trejiems metams mokesčio tarifą reikėtų persvarstyti ir pagalvoti, ar jo nereikėtų padidinti arba sumažinti.

5.4 Įgyvendinimas

5.4.1 Kyla ir kitas klausimas: ar lengva būtų surinkti tokį mokestį? Dauguma sandorių, kuriuos siūloma apmokestinti finansinių sandorių mokesčiu, jau dabar yra kompiuterizuoti. Tai reiškia, kad šio mokesčio įvedimas nepareikalaus nei administracinių, nei techninių ar ekonominių sąnaudų. Aišku, reikės sukurti specialią kompiuterinę programą. Jau buvo atlikta keletas bandymų.

5.4.2 Būtina stebėti, ar nėra kuriami arba jau neatsirado novatoriški finansiniai produktai, kurie yra neapmokestinami arba net specialiai kuriami vengiant mokesčių. Tokius produktus reikia įtraukti į finansinių sandorių mokesčio bazę.

5.4.3 Kol kas nėra kompiuterizuotos užbiržinių sandorių rinkos. Tam dar reikia parengti specialius ES teisės aktus. Būtiną įtraukti užbiržinius sandorius į organizuotą prekybą rodo, kad reguliavimas ir mokesčiai, pavyzdžiui, finansinių sandorių mokestis, yra vienas kitą papildančios, o ne alternatyvios priemonės.

⁽²¹⁾ Panašaus pobūdžio mokesčių yra Pietų Korėjoje, Honkonge, Australijoje, Taivane ir Indijoje, panašius mokesčius taiko Belgija, Argentina ir Brazilija.

⁽²²⁾ The Institute for Fiscal Studies 2002: Stamp duty on share transactions: is there a case for change? Commentary 89.

6. Mokesčio poveikis

6.1 Trumpalaikių finansinių sandorių sumažėjimas

6.1.1 Nėra tikslių prognozių, kaip finansinių sandorių mokestis paveiktų trumpalaikę prekybą. Turime tik prielaidas. Tai ir yra didžiausia problema, kai diskutuojama dėl finansinių sandorių mokesčio. Neturime ir jokių statistinių duomenų apie pagrindinį mokesčio tikslą – mažinti trumpalaikės finansinės prekybos apimtis. Vienintelė turima statistinė prognozė – galimas mokestinių pajamų dydis.

6.1.2 Kaip rodo patirtis, vienas iš finansinių sandorių mokesčio padarinių būtų likvidumo sumažėjimas. Tačiau koks yra optimalus likvidumas? Ar ekonomika veikė geriau 2007 m., kai likvidumas buvo labai aukštas, nei 1990 m. ir 2000 m.? Ar likvidumas yra lygiavertis bendram finansinių sandorių kiekiui? Tais atvejais, kai keletas sandorių objektas yra tie patys vertybiniai popieriai, atsakymas į šį klausimą būtų neigiamas. Tokiu būdu bendras sandorių kiekis nebūtų pernelyg tikslus „tikrojo“ likvidumo matas. Jeigu prisimintume, kad svarbiausia finansų sektoriaus paskirtis yra finansinis tarpininkavimas, atrodytų, jog būtina sulygtinti likvidumą su BVP lygiu. Nors tiksliai nežinoma, kiek tiksliai sumažės trumpalaikių finansinių sandorių, aišku, kad palyginti su 2007 m. likvidumas tikrai mažės.

6.1.3 Kadangi finansinių sandorių mokestis skaudžiausiai palies dažniausiai sudaromus sandorius, turėtų ne tik sumažėti trumpalaikių sandorių kiekis, bet ir pasikeisti ilgalaikių ir trumpalaikių sandorių santykis. Argumentas prieš finansinių sandorių mokestį yra toks, kad dėl šio mokesčio padidės finansų rinkos neskaidrumas, mat trumpalaikiai sandoriai bus sudaromi rečiau. Dėl dabartinės tokios trumpalaikės prekybos apimtys net ir smarkiai sumažėjus trumpalaikių sandorių kiekiui dienos prekyba vis tiek visiškai neišnyks. Vargu, ar galima tvirtinti, kad šis finansų sektoriaus segmentas buvo neskaidrus, pavyzdžiui, 2000 m.

6.1.3.1 Kaip teigiama WIFO instituto tyrime, ėmus plačiau naudoti išvestines finansines priemones, nepagrįstai išaugo tiek trumpalaikių, tiek ilgalaikių sandorių kainos. Jeigu sumažėtų tokio pobūdžio išvestinių finansinių priemonių, priešingai nei kartais teigiama, gali sumažėti ir kainų nepastovumas finansų rinkoje.

6.1.3.2 Finansinėje prekyboje beveik vienodai dalyvauja bankai ir kitos finansų įstaigos. Duomenų, kaip būtų pasiskirstę ilgalaikiai ir trumpalaikiai sandoriai, neturime.

6.2 Viešųjų pajamų kiekis

6.2.1 WIFO instituto tyrime teigiama, kad nustačius 0,05 proc. finansinių sandorių mokesčio tarifą apmokestinamų sandorių apimtys sumažės 65 proc. Apskaičiuota, kad pasirinkus mažesnę mokesčio tarifą sandorių skaičius sumažėtų ne taip smarkiai, kaip pasirinkus didesnę tarifą.

6.2.1.1 Tyrime teigiama, kad įvedus tokį mokestį vien tik Jungtinėje Karalystėje, iš šio mokesčio bus surinkta beveik 7 proc. Jungtinės Karalystės BVP. Vokietijoje, ES valstybėje, kuriai tenka didžiausia tokių finansinių sandorių dalis po Jungtinės Karalystės, šios įplaukos tesudarytų kiek daugiau nei 1 proc. BVP. Jeigu mokestis būtų taikomas visoje ES, mokestinės pajamos sudarytų apytikriai 1,5 proc. BVP, o didžiausia įplaukų dalis ateitų iš Didžiosios Britanijos finansų rinkos. Įvedus tokį mokestį pasauliniu lygmeniu, mokestinės pajamos sudarytų apie 1,2 proc. BVP.

6.2.2 CEPR / PERI tyrime teigiama, kad prekyba sumažėtų 25–50 proc. Nenorėdami nutolti nuo WIFO instituto tyrimo skaičių, pateiksime tik 50 proc. mokesčio bazės sumažėjimo prognozę. Šiame tyrime skaičiai pateikiami skirtingoms parduodamų aktyvų rūšims. Vertės JAV doleriais tyrime perskaičiuotos į JAV BVP procentinę dalį.

— Akcijos ir vertybiniai popieriai 0,75 %

— Obligacijos 0,18 %

— Pasirinkimo sandoriai 0,03 %

— Neatidėliotini valiutos sandoriai 0,05 %

— Ateities sandoriai 0,05 %

— Apsikeitimo sandoriai 0,16 %

— Iš viso 1,23 %

6.2.3 Abiejuose tyrimuose Europos rezultatai panašūs į JAV. CEPR / PERI tyrimas taip pat rodo, kad neatidėliotini sandoriai sudaro labai mažą visų sandorių dalį.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami plenarinės sesijos metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų.

1.10 punktas – 1 pakeitimą pateikė José Sartorius Álvarez de Bohorques

Iš dalies pakeisti taip:

„Antras svarbus finansinių sandorių mokesčio tikslas – surinkti viešųjų lėšų. Šis naujas įplaukų šaltinis visų pirma galėtų būti panaudotas finansuoti Problemų sprendimo arba Garantinį fondą, kuris būtų naudojamas būsimų bankų krizių nuostoliams padengti, remti besivystančių šalių ekonominių vystymąsi, finansuoti klimato politiką besivystančiose šalyse arba sumažinti našą valstybių biudžetams. Pastaruoju atveju tai reikštų ir tai, kad finansų sektorius sugrąžintų biudžeto dotacijas. Ilgainiui įplaukos turėtų tapti nauju viešųjų pajamų šaltiniu.“

Paaiškinimas

Kai kuriose valstybėse narėse bankams gelbėti nebuvo naudojamos valstybinės lėšos, todėl bankai netapo našta viešiesiems finansams. Vis dėlto rekomenduojame vykdyti būsimų krizių prevenciją, ir yra akivaizdu, kad finansų subjektai privalo mokėti įnašus į šį fondą, kuris būtų išimtinai naudojamas tam, kad nemokaus subjekto bankrotas būtų valdomas tinkamai ir nekeltų pavojaus visos finansų sistemos stabilumui.

4.2 punktas – 4 pakeitimą pateikė José Sartorius Álvarez de Bohorques

Išbraukti 1, 2 ir 3 sakinius ir vietoje jų įrašyti pasiūlytą naują 1.10 punkto tekstą:

„Kitas svarbus finansinių sandorių mokesčio tikslas – surinkti viešųjų lėšų. Įplaukos iš šio mokesčio būtų tikrai nemažos. Diskutuojama, kam reikėtų panaudoti šias naujas pajamas: besivystančių šalių ekonominiams vystymuisi, klimato politikos finansavimui besivystančiose šalyse, o gal finansų krizės valstybių biudžetams sukeltų problemų sprendimui? Antras svarbus finansinių sandorių mokesčio tikslas – surinkti viešųjų lėšų. Šis naujas įplaukų šaltinis galėtų būti visų pirma panaudotas finansuoti Problemų sprendimo arba Garantinį fondą, kuris būtų naudojamas būsimų bankų krizių nuostoliams padengti. Pastaruoju atveju tai reikštų ir tai, kad finansų sektorius sugrąžintų biudžeto dotacijas. Ilgainiui įplaukos turėtų tapti nauju viešųjų pajamų šaltiniu. Vis dėlto pastarosios politinės diskusijos ES verčia manyti, kad mokestis greičiausiai taps viešųjų pajamų šaltiniu.“

Paaiškinimas

Žr. 1.10 punkto paaiškinimą.

4.2.3 punktas – 5 pakeitimą pateikė José Sartorius Álvarez de Bohorques

Punkto pabaigoje įrašyti naują sakinį:

„Todėl ateityje finansinių sandorių mokesčių reikėtų traktuoti kaip naują viešųjų pajamų šaltinį. Kadangi finansų paslaugoms netaikomas PVM ir banko paslaugų gavėjai moka mažiau mokesčių už šias paslaugas nei už daugelį kitų paslaugų, taip pat atsižvelgiant į didžiulį finansų sektoriaus pelną, atrodytų pagrįsta šiam sektoriui mokesčius padidinti. Vis dėlto šis naujas įplaukų šaltinis galėtų būti visų pirma panaudotas finansuoti Problemų sprendimo arba Garantinį fondą, kuris būtų naudojamas būsimų bankų krizių nuostoliams padengti.“

Paaiškinimas

Viešųjų finansų valdymo srityje visuotinai priimta, kad vienintelis tikslas yra užtikrinti valstybės pajamas, o apmokestinti įmonių sandėrius nerekomenduojama, kadangi tai gali turėti neigiamo poveikio. Geriau apmokestinti galutinį rezultatą, kadangi sandėrių apmokestinimas gali turėti „domino efektą“, kuris lems kainų padidėjimą. Yra veiksmingesnių mokesčių pajamų užtikrinimo priemonių.

Buvo balsuojama už visus tris pirmiau pateiktus pakeitimus kartu.

Balsavimo rezultatai:

Už:	52
Prieš:	91
Susilaikė:	9

1.11 punktas – 2 pakeitimą pateikė José Sartorius Álvarez de Bohorques

Išbraukti paskutinį sakinį:

„Finansinių sandorių mokestis turės progresyvinio mokesčio savybių, nes finansų įstaigų klientai ir pačios įstaigos, prekiaudamos vertybiniais popieriais savo vardu ir savo naudai, atstovauja turtingiausiems visuomenės sluoksniams. ~~Be to, nemanoma, kad finansų sektorius yra pakankamai teisingai apmokestinamas.~~“

Paiškinimas

Šis teiginys yra nepagrįstas. Finansų sektorius moka mokesčius kaip ir visi kiti sektoriai. Su koku kitu sektoriumi pranešėjas lygina finansų sektorių? Kokie skaičiai galėtų šį teiginį patvirtinti?

Balsavimo rezultatai:

Už:	65
Prieš:	102
Susilaikė:	10

1.16 punktas – 3 pakeitimą pateikė José Sartorius Álvarez de Bohorques

Irašyti naują punktą po 1.16 punkto:

„EESRK mano, kad šis mokestis gali turėti neigiamo poveikio galutiniam vartotojui (tiek įmonėms, tiek fiziniams asmenims), kadangi padidės skolinimosi sąnaudos ir sumažės taupymo grąža.“

Paiškinimas

Šis teiginys atitinka tikrovę, todėl reikia jį pateikti nuomonėje.

Balsavimo rezultatai:

Už:	62
Prieš:	116
Susilaikė:	4

Skyriaus nuomonės tekstas buvo atmetas asamblėjai priėmus pakeitimą, nors ne mažiau kaip 1/4 balsų buvo atiduota už skyriaus nuomonės teksto palikimą.

5.3.1 punktas – 8 pakeitimą pateikė Lars Nyberg

Iš dalies pakeisti taip:

„Siūlomas įvairaus dydžio mokestis – nuo 0,1 iki 0,01 proc. Bene dažniausiai minimas 0,05 proc. mokesčio tarifas, kurį ~~mes~~ ~~įgi~~ rekomenduojame pasauliniu lygiu. Šis tarifas yra toks nedidelis, kad mokestį būtų galima įvesti nebijant pavojaus, jog tai turėtų padėti finansų rinkoje iškreipiančių rimtų pasekmių trumpalaikiams sandoriams. Jeigu finansinių sandorių mokestis būtų įvestas kaip Europos sistema, tokiu atveju reikėtų apsvarstyti mažesnę tarifą.“

Balsavimo rezultatai:

Už:	102
Prieš:	52
Susilaikė:	15

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vidaus rinkos socialinio matmens
(nuomonė savo iniciatyva)**

(2011/C 44/15)

Pranešėjas **Thomas JANSON**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vidaus rinkos socialinio matmens.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. gegužės 5 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už, 15 – prieš ir 19 susilaikius.

1. Nuomonės santrauka

1.1 Socialinis matmuo yra pagrindinė vidaus rinkos sudedamoji dalis. Jis apima keletą aspektų. Šioje nuomonėje, be kita ko, nagrinėjami ekonominiai ir teisiniai aspektai. Dabartiniai pokyčiai kelia abejonių, ar socialinis matmuo gali apsaugoti darbuotojus. Be tvirto socialinio matmens ir paramos piliečiams vidaus rinka negali gerai veikti.

1.2 EESRK tvirtai įsitikinęs, kad ES turi vaidinti svarbų vaidmenį socialinėje srityje, kadangi valstybės narės vienos negali išspręsti socialinių problemų. Siekdama politinio pritarimo, solidarumo ir nuoseklumo, ES turėtų labiau pabrėžti savo politikos socialinius aspektus.

1.3 Dėl tam tikrų neigiamų pokyčių ir kitų veiksmų socialinis matmuo atsidūrė pavojuje. Europos ekonomikai tenka rimčiausias per ištikus dešimtmečius išbandymas. Finansiniai burbulai galėjo augti ir tam netrukdy kontrolės mechanizmai bei tradicinis rizikos vertinimas. Todėl pakilo nedarbo lygis, o darbo rinkos ir socialinė padėtis ir toliau blogės. Todėl užimtumas turi išlikti vienu svarbiausių ES darbotvarkės klausimų. Europai reikia tvaraus ekonomikos augimo, aukšto užimtumo lygio ir aukštos kokybės darbo rinkos gerovės sistemoms finansuoti.

1.4 Per pastarąjį dešimtmetį gerovės sistemos buvo reformuojamos siekiant, kad socialinės apsaugos sistemos veiksmingiau skatintų dirbti, ir stengiantis užtikrinti, kad darbas taptų finansiskai patrauklus ir kad žmonės vėl grįžtų į darbo rinką. Tačiau vienas iš rezultatų – išaugusi nelygybė, dar labiau sustiprinsi socialines problemas. Užimtumas ir gerovės sistemos būtinos skurdui sumažinti, o be socialinių išmokų nelygybės

augimo ir krizės socialinis poveikis būtų daug spartesnis ir skaudesnis. Daugelyje valstybių narių blogėjanti nacionalinių finansų būklė, sukėlus ar galinti sukelti valstybės skolos krizę, daro didelį spaudimą socialinės gerovės sistemoms. Keletas galimų šios problemos sprendimo būdų – aktyvesnė ir tvari ekonominė veikla, finansų rinkų reguliavimas ir investicijos į mokslinius tyrimus ir švietimą.

1.5 Vidaus rinka yra arena, kurioje pasireiškia socialinis matmuo ir kiti matmenys. Kad darbo rinka klestėtų, reikalingas ekonomikos augimas ir naujos darbo vietos, o tai savo ruožtu sukurs mokesťines pajamas, kurios yra socialinių lengvatų pagrindas. Nedarbo lygis ir fiskalinis disbalansas rodo, kad daug galima nuveikti esamai padėčiai ištaisyti.

1.6 Teisiniai socialinio matmens aspektai sukėlė abejonių, kadangi ETT sprendimai keturiuose bylose (Viking, Laval, Rüffert ir Liuksemburgo) sukėlė gyvas politikų ir akademikų diskusijas dėl galimų bėgavimų, jog padidės socialinio dempingo rizika. Europos Parlamentas, akademinis pasaulis ir darbuotojų atstovaujamosios organizacijos ⁽¹⁾ išreiškė savo susirūpinimą dėl šių sprendimų. Kiti suinteresuotieji subjektai įsitikinę, kad ETT sprendimai šiose bylose padės gerinti vidaus rinkos veikimą.

1.7 Todėl EESRK pateikia tokius reikalavimus:

Trumpuoju laikotarpiu EESRK reikalauja veiksmingiau įgyvendinti darbuotojų komandiravimo direktyvą. EESRK siūlo apsvarstyti idėją sukurti „Europos socialinį interpolą“, remiantį valstybių narių Darbo inspekcijų veiklą.

⁽¹⁾ Europos profesinių sąjungų konfederacija atstovauja 80 milijonų darbuotojų.

EESRK ragina Komisiją įvertinti padėtį ES atsižvelgiant į naujausius EŽTT sprendimus.

EESRK taip pat remia visas Komisijos priemones, kuriomis siekiama stiprinti socialinį dialogą, tarp jų:

- aukštesnės kokybės socialinio dialogo ir Europos ginčų sprendimo ir taikinimo mechanizmų skatinimą,
- tolesnį makroekonominio dialogo vystymą siekiant išvengti kitos finansų krizės,
- Europos socialinio modelio skatinimą palaikant tarptautinius santykius.

Vidutinės trukmės laikotarpiu EESRK remia Komisijos iniciatyvą, kuria patikslinami nacionalinių institucijų, įmonių ir darbuotojų teisiniai įsipareigojimai įgyvendinant darbuotojų komandiravimo direktyvą ir užtikrinamas visuotinis šių taisyklių taikymas. EESRK nuomone, Monti ataskaitoje, kurioje siekiama teisės streikuoti vidaus rinkoje pripažinimo, pateiktas pasiūlymas vertas dėmesio ir galėtų padėti išspręsti keletą problemų. Tačiau dėl to nereikėtų atsisakyti iš dalies pataisyti Darbuotojų komandiravimo direktyvos, kad būtų galima nuosekliai taikyti darbo vietos principą ir teisės aktu nustatyti, kad tam pačiam darbui toje pačioje vietoje turi būti taikomos tos pačios darbo sąlygos ir toks pat darbo užmokestis.

Ilguoju laikotarpiu Europos Sąjunga turėtų siekti sustiprinti socialinį matmenį, kad būtų galima panaudoti visą vidaus rinkos potencialą. Lisabonos sutartis ir pridėdama Pagrindinių teisių chartija dar nepadarė atitinkamo poveikio, kad būtų pasiekta pagrindinių teisių ir ekonominių teisių pusiausvyra pasiekti. Stiprinant socialinį matmenį būtina sustiprinti pagrindines socialines teises, o bet koks pagrindinių teisių, kurioms priskirtos socialinės teisės, ribojimas turi būti labai nedidelis. Kad šis tikslas būtų pasiektas, reikėtų siekti pakeisti Sutartį.

2. Vidaus rinka ir socialinis matmuo

2.1 1987 m. EESRK priėmė nuomonę dėl vidaus rinkos socialinių aspektų⁽²⁾. EESRK pasiūlė, kad Europos bendrija užtikrintų keletą esminių socialinių teisių, susijusių su darbo rinka. Komitetas norėjo užtikrinti, kad tuo metu pradėjusi veikti vidaus rinka neiškraipytų rinkos, ir pabrėžti, kad Bendrija turi taip pat ir socialinius tikslus. Socialinis matmuo apima teisės aktus ir susitarimus, sudarytus Europos lygiu, siekiant užtikrinti darbuotojams tam tikras pagrindines teises darbo vietoje. Tačiau norint padidinti užimtumo lygį ES reikia ir bendradarbiavimo.

⁽²⁾ Žr. 1987 m. lapkričio 19 d. EESRK nuomonę dėl Vidaus rinkos socialinių aspektų, pranešėjas Beretta (OL C 356, 1987 12 31, p. 31–33).

2.2 Po šios nuomonės Europos Komisija paskelbė keletą dokumentų, kurie buvo atskaitos tašku platesniam ir išsamesniam vidaus rinkos socialinio matmens aiškinimui plėtoti⁽³⁾. Kaip Komisija rašė: „Vidaus rinkos socialinis matmuo yra pagrindinis šio projekto komponentas, kadangi svarbu ne tik stiprinti ekonomikos augimą ir didinti Europos įmonių išorės konkurencingumą, bet ir veiksmingiau naudoti turimus išteklius ir siekti sąžiningai paskirstyti bendrosios rinkos naudą“⁽⁴⁾.

2.3 1989 m. EESRK pabrėžė, kad Socialinės chartijos, suteikiančios darbuotojams pagrindines socialines teises, turinys neturėtų nukentėti dėl konkurencijos spaudimo ar didesnio konkurencingumo siekio. EESRK nuomone, reikia remtis prielaida, kad naudojimuisi tokiomis pagrindinėmis teisėmis nėra jokių pateisinamų apribojimų.

2.4 Nuomonėje siekiama apimti keletą naujausių svarbių pokyčių, kurie turi poveikio socialinio matmens veikimo galimybėms. Pastaraisiais metais EESRK priėmė kitas nuomones, kuriose nagrinėjamas socialinis matmuo ir kuriomis iš dalies remiamasi šioje nuomonėje⁽⁵⁾. Iš pat pradžių aišku, kad socialinėje rinkos ekonomikoje vidaus rinka negali gerai veikti be tvirto socialinio matmens ar be Europos piliečių pritarimo. Sklandžiai veikianti vidaus rinka turi daug įmonėms, darbuotojams, piliečiams ir apskritai ekonomikai svarbių privalumų. Skaitant Sutarčių preambulos tampa aišku, kad vidaus rinkos kūrimas – tai ne tiesiog tikslas, o priemonė, padedanti siekti piliečių gerovės.

2.5 Taigi yra keturios pagrindinės priežastys, dėl kurių būtinas socialinis matmuo:

- laisvas asmenų judėjimas,
- esama nedalomų socialinių teisių, kurių turėtų paisyti ir kurias bet kokiomis aplinkybėmis turėtų gerbti bet kuri visuomenė, tai visų pirma teisė į kolektyvinius veiksmus, asociacijų laisvė, kolektyvinių derybų ir kitos teisės, numatytos svarbiausiose TDO, tarptautinėse ir Europos konvencijose dėl socialinių ir asmens teisių,

⁽³⁾ Pvz., Vidaus rinkos socialinis matmuo. Komisijos darbo dokumentas SEC (88) 1148 galutinis ir Komisijos komunikatas dėl Veiksmų programos, susijusios su Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos įgyvendinimu, COM (89) 568 galutinis, 1989 11 29.

⁽⁴⁾ Vidaus rinkos socialinis matmuo, Komisijos darbo dokumentas SEC (88) 1148 galutinis, 1988 9 14.

⁽⁵⁾ Žr. EESRK nuomones:

- 2006 m. liepos 6 d. nuomonė dėl Socialinės sanglaudos: sukonkretinti Europos socialinio modelio turinį, pranešėjas Ernst Erik Ehnmark (OL C 309, 2006 12 16, p. 119–125),
- 2008 m. liepos 9 d. nuomonė dėl Naujos Europos socialinių veiksmų programos, pranešėjas Jan Olsson (OL C 27, 2009 2 3, p. 99–107) ir
- 2009 m. lapkričio 4 d. nuomonė dėl Lisabonos strategijos po 2010 m., pagrindinis pranešėjas Wolfgang Greif (OL C 128, 2010 5 18, p. 3–9).

- reikia stiprinti vidaus rinkos veikimą ir sušvelninti jos neigiamas pasekmes, kad būtų užtikrinta parama politiniams ir ekonominiams projektams ir didinama socialinė sanglauda,
- socialinė politika yra viena svarbiausių didesnio konkurencingumo sudėtinę dalį.

2.6 „Socialinė politika“ yra pasidalijamoji kompetencija nacionaliniu ir Europos lygiu. Dauguma nuostatų šioje srityje buvo skirtos laisvo darbuotojų judėjimo ir įsisteigimo laisvės įtvirtinimui siekiant vidaus rinkos tikslų. Nepaisant to, socialiniam matmeniui buvo teikiama vis daugiau reikšmės. Vėlesnės sutartys išplėtė sprendimų priėmimo balsų dauguma sritis ir apėmė lygių galimybių teisės aktus, darbuotojų informavimą ir konsultavimąsi su jais ir paramos bedarbiams politiką. Tačiau teisės aktai neturėjo (ir neturi) teisinio pagrindo apimti tokių klausimų kaip užmokestis, teisė jungtis į asociacijas, streikuoti ar pradėti lokautą, net jei ETT sprendimai ir ES teisės aktai liečia šiuos klausimus. Nicos sutartis įteisino Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos statusą. Lisabonos sutartis toliau įtvirtina teises, padarydama Pagrindinių teisių chartiją teisiškai privalomą.

2.7 Už socialinę politiką pirmiausia atsako valstybės narės. Tačiau socialiniai iššūkiai, susiję su visuotiniais ar Europos pokyčiais, turi poveikį žmonėms, gyvenantiems valstybėse narėse, todėl būtinas suderintas europinis požiūris. ES ėmėsi spręsti šią dvigubų kompetencijų dilemą taikydama įvairius metodus. Ji bandė išlaikyti socialines normas nusprenddama dėl tam tikrų būtiniausių standartų. Kitas metodas yra atvirasis koordinavimo metodas (AKM). Juo galima būtų geriau pasinaudoti pasitelkus neseniai įdiegtą „bendrų principų“ metodą ir leidžiant organizuotai pilietinei visuomenei dalyvauti formuluojant Lisabonos strategijos tikslus, ar netgi dėl jų derantis Europos lygiu ⁽⁶⁾.

2.8 Europos socialinis „acquis“ yra įspūdingas: nuo Europos Sąjungos įkūrimo šioje srityje priimta beveik 70 direktyvų ir reglamentų. Dauguma jų priimti po 1985 m. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad ES tenka svarbus socialinis vaidmuo. Valstybės narės vienos negali išspręsti socialinių problemų. Siekdama politinio pritarimo, solidarumo ir nuoseklumo, ES turėtų labiau pabrėžti savo politikos socialinius aspektus, kartu laikydamasi subsidarumo principo.

3. Dabartiniai pokyčiai

3.1 Ekonomikos raida

3.1.1 Europos ekonomika susiduria su rimčiausiu per pastaruosius dešimtmečius iššūkiu. Nuo 2008 m. antrosios pusės ⁽⁷⁾

pasaulio ekonomika išgyvena didelį ekonominį nuosmukį, kuris yra daug didesnis nei daugumoje šalių buvo tikėtasi. Vos tik šalių ekonomika pradėjo atsigausti nuo bankų krizės, joms jau gresia valstybės skolų krizė ir numatomos griežtos koregavimo priemonės.

3.1.2 Padėtį sunkina didėjantis nedarbas. Finansų krizės padariniai ir kreditorių reikalavimai verčia mažinti gerovės sistemą, pensijas ir socialines išmokas. Tai padidins skurdą ir pažeidžiausias grupės atsidurs nepalankioje padėtyje, taip įsisuks užburtas ratas. Krizė turėjo poveikį daugeliui Europos įmonių nepaisant to, kad jos kartu su valstybinėmis įdarbinimo tarnybomis ėmėsi priemonių savo darbo jėgai, taigi ir žmonių užimtumui išlaikyti.

3.1.3 Staigi įvykių pradžia ir greitas jų plitimas išryškina naujus globalizuotos ekonomikos reiškinius. Tam buvo daug priežasčių. Pinigų politika ir valiutų kurso politika, kurios lėmė pernelyg didelį likvidumą, nesamas arba nepakankamas tam tikrų sektorių arba subjektų reguliavimas, nerealiai didelių pelnų vaikymasis, rinkos veikėjams bei priežiūros ir reguliavimo institucijoms nepakankamai įvertinus susijusių riziką arba turint nepakankamai žinių apie ją, pernelyg didelis sverto poveikis, nepakankamai koordinuojama makroekonomikos politika bei neadekvačios struktūrinės reformos ⁽⁸⁾.

3.1.4 Neišvengiamai kyla klausimas, ar dabartinė ES ekonomikos sistema, įskaitant nepakankamą makroekonominį dialogą, iš tiesų nepagilino krizės. Dėl šių priežasčių susilpnėjo automatinės stabilizavimo priemonės, staigiai išaugo kreditai, o ne realus darbo užmokestis, krito augimo rodikliai ir sumažėjo tikimybė nustatyti finansinius burbulus. EESRK laikosi nuomonės, kad, privačiojo sektoriaus (bankų) skolų perleidimas viešajam sektoriui (valstybėms ir piliečiams) yra pernelyg didelė našta piliečiams, ypač atsižvelgiant į tai, kad viešųjų finansų padėties blogėjimas bei augimo ir stabilumo pakto apribojimai kelia klausimą, kaip esminės investicijos į gerovės sistemas bus finansuojamos ateityje.

3.1.5 Paskutinis krizės etapas parodė, kad daugelyje valstybių narių biudžeto deficitas ilgą laiką buvo ir tebėra pernelyg didelis. Būtinai koregavimai veiksmai viešiesiems finansams atkurti darys didžiulį spaudimą mokesčių sistemoms, socialinei politikai ir programoms.

⁽⁶⁾ Žr. 2008 m. gruodžio 4 d. EESRK nuomonę dėl *Veiksmingo atnaujintos Lisabonos strategijos valdymo*, pagrindinė pranešėja Susanna Florino (OL C 175, 2009 7 28, p. 13–19).

⁽⁷⁾ Europos Komisijos ekonominė prognozė, 2009 m. pavasaris.

⁽⁸⁾ Žr. 2009 m. sausio 15 d. EESRK nuomonę dėl Europos ekonomikos atkūrimo plano, pranešėjas Thomas Delapina (OL C 182, 2009 8 4, p. 71–74).

3.1.6 Nepaisant trūkumų, reikia pabrėžti, kad Komisija, turėdama omenyje platesnę europinę perspektyvą, galvoja apie nacionalines valstybės subsidijas darbuotojų apsaugai. Konkurencijos politika, visų pirma susijusi su MVĮ ir valstybės subsidijomis bankams, pagrįstai laikosi socialinio ir ekonominio tikslo – išlaikyti vienodas veiklos sąlygas Europoje.

3.1.7 EESRK jau anksčiau⁽⁹⁾ atkreipė dėmesį į tai, kad Europos ekonominės politikos formuotojai pripažino būtinybę aktyviomis anticiklinėmis makroekonomikos politikos priemonėmis papildyti iki šiol į pasiūlą orientuotas ekonomikos priemones. EESRK taip pat palankiai vertina išpareigojimą geriau apsaugoti silpniausius visuomenės narius ir veiksmingiau koordinuoti ekonomikos politiką. Tačiau Komitetas pabrėžė, kad ES ekonomikos atgaivinimo plano mastas gana nedidelis palyginti su kituose pasaulio regionuose priimtais paketais.

3.2 Vidaus rinkos raida

3.2.1 EESRK kelete nuomonių⁽¹⁰⁾ džiaugėsi vidaus rinkos sukūrimu ir jos vystymu. Vidaus rinka, apimanti visas valstybes nares ir EEE šalis, naudinga vartotojams, įmonėms ir darbuotojams, nes ji sukuria bendrą reguliavimo erdvę prekių, kapitalo, asmenų ir paslaugų judėjimui.

3.2.2 Komisija išdėstė savo bendrosios rinkos ateities viziją⁽¹¹⁾. Joje pabrėžiama, kad bendroji rinka yra naudinga vartotojams ir įmonėms, ji rėmė darbo vietų kūrimą ir skatino augimą, konkurencingumą ir inovacijas. Pasak Komisijos, pagrindinės būsimo darbo sritys yra šios:

- vartotojai ir įmonės: bendroji rinka turi duoti geresnių rezultatų ir naudos, atitinkančios vartotojų ir įmonių lūkesčius ir problemas,
- susidoroti su globalizacijos keliamomis užduotimis,
- žinias ir inovacijas padaryti „penktąja laisve“,
- socialinis ir aplinkos apsaugos matmuo, kur Komisija žada pagerinti savo poveikio vertinimus, kad galėtų veiksmingiau reaguoti į rinkos pokyčius.

⁽⁹⁾ Ten pat.

⁽¹⁰⁾ Žr. 2009 m. gegužės 14 d. EESRK nuomonę dėl valstybių narių įstatyminių kliūčių poveikio ES konkurencingumui, pranešėjas Joost van Iersel (OL C 277, 2009 11 17, p. 6–14).

⁽¹¹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Bendroji rinka XXI a. Europai“, COM (2007) 724 galutinis.

Didžiausia vidaus rinkos nesėkmė buvo tai, kad nesugebėta stimuliuoti užimtumo ir ūkinės veiklos kuriant įmones ir pritraukiant investicijas. Visų pirma nepavyko skatinti ir plėtoti technologijų ir mokslinių tyrimų srities siekiant sukurti pagrindą ekonomikos permainoms. Jei šios klaidos nepavyks ištaisyti, Europa liks pasaulio ekonomikos nuošalėje ir negalės finansuoti socialinių išmokų ar kurti naujų darbo vietų.

3.2.3 EESRK ragina sukurti geresnę socialinio vystymosi, palankių ekonominių sąlygų ir aplinkos apsaugos pusiausvyrą, kuri labai svarbi užtikrinant gerą vidaus rinkos veikimą ir skatinant ilgalaikį tvarų vystymąsi. Kuo gilesnė vidaus rinkos integracija, tuo svarbiau pasiekti sutartyse numatytą tikslą užtikrinti piliečių gerovę, taigi tuo geresnė turi būti socialinė apsauga, kurią privaloma suteikti. ES su 27 skirtingomis darbo rinkomis ir skirtingomis teisės tradicijomis privalo užtikrinti, kad judumo taisyklės nesusilpnintų jau veikiančių sistemų. Reikia imtis atsargumo priemonių siekiant užtikrinti, kad valstybių narių konkurencija bendroje rinkoje padėtų siekti inovacijų ir nebūtų kontraproduktyvi ar netgi žalinga⁽¹²⁾.

3.2.4 Be to, po ekonominės krizės Europoje kils įmonių restruktūrizavimo banga. EESRK pabrėžia, kad šiuo metu ES trūksta bendros strateginės vizijos, arba kaip kovoti su neigiamomis tokio restruktūrizavimo pasekmėmis, arba kaip pasinaudoti galimybe didinti ES įmonių konkurencingumą pasaulio ekonomikoje. EESRK ragina Komisiją kartu su socialiniais partneriais nustatyti Europos poziciją dėl visų susijusių darbuotojų apsaugos. Šiuo atžvilgiu EESRK palankiai vertina Europos socialinių partnerių iniciatyvą parengti tyrimą apie restruktūrizavimą ES ir veiksmų planą įmonėms, kaip veiksmingai dalyvauti restruktūrizavimo procese.

3.2.5 EESRK⁽¹³⁾ teigė, kad jei Europa nori dar ilgiau išlikti konkurencinga, vidaus rinka turi užtikrinti tvarų ir ilgalaikį augimą, o tai reiškia, kad būtina galvoti ir apie aplinkos apsaugą. Galutinis tikslas yra iš esmės pagerinti vidaus rinkos veikimą socialinėje rinkos ekonomikoje ir užtikrinti, kad būtų gerbiamos pagrindinės socialinės teisės. EESRK taip pat pabrėžė, kad, jei būtina ir tinkama, reikėtų kuo greičiau priimti tinkamas konkrečias priemones darbuotojams apsaugoti, tai parodytų, kad nei ekonominėms laisvėms, nei konkurencijos taisyklėms neturi būti teikiama pirmenybė prieš pagrindines socialines teises⁽¹⁴⁾. Kartu EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę skatinti darbo vietų kūrimą ir verslumą ir kurti sveiką ir tvarią valstybių narių ekonomiką.

⁽¹²⁾ Kompleksinis pranešimas dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo ir ateities po 2010 m.

⁽¹³⁾ Žr. 2009 m. sausio 14 d. EESRK nuomonę dėl vidaus rinkos socialinio ir aplinkosauginio aspektų, pranešėjas Andrzej Adamczyk (OL C 182, 2009 8 4, p. 1–7).

⁽¹⁴⁾ Žr. 2009 m. gegužės 14 d. EESRK nuomonę dėl valstybių narių įstatyminių kliūčių poveikio ES konkurencingumui, pranešėjas Joost van Iersel (OL C 277, 2009 11 17, p. 6–14).

3.2.6 Vienas trūkumas, kurį reikia pašalinti, kad vidaus rinka galėtų atlikti savo vaidmenį, – suteikti daugiau dėmesio ir teisinio tikrumo visuotinės svarbos paslaugoms, kurios buvo labai svarbios stabilizuojant ekonomiką dabartinės krizės sąlygomis, ir vystyti tarptautinį matmenį. Turime tarptautiniu mastu propaguoti mūsų socialinį modelį kaip vystymąsi skatinantį veiksnį ir tarptautiniuose forumuose patvirtinti savo kaip tarpusavio paramą užtikrinančios aktyvios institucijos tapatybę, kurios tikslas – sukurti tvirtesnę pagrindą globalizacijai. Kad globalizacija būtų sąžininga, Europa turėtų reikalauti sąžiningesnės prekybos ir globalizacijos savo su prekyba susijusiuose ir kituose tarptautiniuose susitarimuose.

3.2.7 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad judumas Europoje turi likti vienu iš ES politinių prioritetų. Šiuo požiūriu EESRK ragina tas valstybes nares, kurios ir toliau taiko pereinamojo laikotarpio priemones dėl laisvo asmenų judėjimo, laikytis sutarčių numatytų procedūrų ir atsisakyti šių priemonių ⁽¹⁵⁾.

3.3 Socialinės ir gerovės sistemos raida

3.3.1 Nepaisant dalinio ekonomikos pakilimo, užimtumo ir socialinė padėtis ir toliau blogės, ypač atsižvelgiant į dabartinės priemonės, skirtas įveikti valstybės skolų krizę. Komisija teigia, kad prognozuojama, jog per artimiausius dvejus metus nedarbas išaugs iki ketletą dešimtmečių nematyto lygio ⁽¹⁶⁾.

3.3.2 Valstybėse narėse buvo imtasi priemonių, kurios padėjo palaikyti užimtumo lygį ir neleido didėti nedarbo lygiui. Tai investicijų skatinimas, kolektyvinių derybų palengvinimas ir specialios darbo rinkos priemonės, finansuojamos iš valstybės nedarbo programų. Kai kurios buvo grindžiamos „vidiniu lankstumu“, pavyzdžiui, įvairios programos darbo valandoms trumpinti derinant jas su mokymu. Kai kuriose šalyse pasitaikė masinio atleidimo iš darbo atvejų iš dalies dėl tokių priemonių trūkumo ⁽¹⁷⁾.

3.3.3 Užimtumas turi būti vienas svarbiausių ES darbotvarkės klausimų. Europai reikia aukšto užimtumo lygio kartu su aukštos kokybės darbo rinka. Aukštos kokybės darbo jėgai reikia aukštos kokybės verslo kultūros ir investicijų į viešąjį ir privatų sektorių, kad būtų užtikrintas konkurencingumas tarptautiniu mastu. Gerovės sistemų finansavimas remiasi Europos darbo rinka, galinčia įtraukti kiek įmanoma daugiau darbuotojų. Europoje vis dar yra kliūčių visiškam užimtumui. Kad ir ateityje

būtų išlaikytas aukštas užimtumo lygis Europoje, daugiau dėmesio skiriama darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrai, įsidarbinimo gebėjimams, didesniai našumui, švietimui ir mokymui, nes visa tai gali padėti sukurti veiksmingesnes darbo rinkas. Be to, pirmenybę reikėtų teikti priemonėms, kurios skatina darbo vietų kūrimą ir įmonių steigimą, ir priemonėms, kurios padeda pritraukti tvarias vidaus investicijas.

3.3.4 Per pastarąjį dešimtmetį gerovės sistemos buvo reformų objektas siekiant skatinti veiksmingesnius darbo metodus socialinės apsaugos sistemose vadovaujantis į apsirūpinimą orientuota koncepcija ir socialinių išmokų mažinimu bei griežtesniais tinkamumo kriterijais. Tokios priemonės sumažintos nedarbai mažinti. Gerovės sistemos turi sukurti paramos, skirtos grąžinti žmones į darbą, ir pajamų rėmimo, kai jie netenka darbo, pusiausvyrą.

3.3.5 Tokios politikos veiksmingumas kelia abejonių. Per pastaruosius du dešimtmečius išaugo nelygybė. Gerovės sistemos būtinos skurdui sumažinti, o be socialinių išmokų nelygybės augimo ir krizės socialinis poveikis būtų daug spartesnis ir skaudesnis. Kyla pavojus, kad dabartinė krizė sustabdys užimtumo lygio ir šalių socialinės sanglaudos didėjimo tendenciją ir pablogins ilgalaikę tendenciją Europoje, o šalių viduje didės pajamų nelygybė ⁽¹⁸⁾.

3.3.6 Daugelyje valstybių narių antikrizinės priemonės davė gerų rezultatų. Kita vertus, Komisija ⁽¹⁹⁾ teigia, kad daugelyje šalių bedarbiai negauna pašalpų. Kai kuriais atvejais šios išmokos vargu ar tikslingos, kadangi išmokų sistemos ne tik nesuteikia visapusiškos minimalios socialinės apsaugos, bet ir nėra tikslingai skiriamos tiems, kuriems jų labiausiai reikia. Grėsmė kyla šių sistemų kokybei, taip pat jų tvarumui ⁽²⁰⁾. Dėl ekonomikos krizės poveikio ir demografinės raidos kyla pavojus, kad gerovės sistemos gali pereiti nuo gyvenimo standartų apsaugos prie paprasčiausių būtiniausių standartų užtikrinimo. Tai ypač pasakytina apie tuos atvejus, kai teisės į išmokas viršija kai kurių valstybių narių fiskalines pajamas. Europos Sąjungos šalyse didėja našumo lygis, tačiau kartu didėja ir skurdas. Reikėtų susimąstyti dėl šio akivaizdaus nesugebėjimo užtikrinti piliečiams galimybę patenkinti pačius svarbiausius poreikius ir garantuoti padorų darbą. Vienas iš galimų ilgalaikių sprendimų – užtikrinti ekonomikos augimą viešajame ir privačiame sektoriuose, kurį skatintų konkurencingų įmonių vystymasis.

⁽¹⁵⁾ Žr. EESRK 2009 m. kovo 25 d. nuomonę dėl Vis dar esančių kliūčių judumui vidaus darbo rinkoje nustatymo, pranešėja Vladimira Drbalová (OL C 228, 2009 9 22, p. 14–23).

⁽¹⁶⁾ Europos Komisijos ekonominė prognozė, 2009 m. pavasaris.

⁽¹⁷⁾ Reakcija į ekonomikos krizę Europoje įmonių lygiu. Vera Glassner ir Béla Galgóczi, WP 2009.01 ETUI.

⁽¹⁸⁾ Ši augančios nelygybės tendencija taip pat pastebima OECD teritorijoje.

⁽¹⁹⁾ Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2008 m.

⁽²⁰⁾ IRES 115.

3.3.7 Tačiau ES galimybės tinkamai apsaugoti nuo rizikos ir ekonomikos augimą suderinti su socialine pažanga bus tvarios tik tuo atveju, jei bus dedama daugiau pastangų įgyvendinant reformas. Reikalinga bendra pažanga didinant užimtumą, produktyvumo augimą ir atitinkamas fiskalines sistemas ir tvarumą ir pasirūpinant tuo, kad Europos socialinės sistemos užtikrintų atitinkamą apsaugą.

3.4 Teisminiai pokyčiai

3.4.1 ETT sprendimai keturiose bylose (Viking, Laval, Rüffert ir Liuksemburgo⁽²¹⁾) sukėlė gyvas diskusijas politiniuose ir akademinuose sluoksniuose ir išryškino tiek pagrįstą, tiek ir nepagrįstą didėjančios socialinio dempingo rizikos baimę. Teismo sprendimai paskatino Europos institucijų ir socialinių partnerių veiklą.

3.4.2 Reaguodamas į ETT sprendimus, Europos Parlamentas 2008 m. spalio mėn. priėmė rezoliuciją⁽²²⁾. Parlamentas teigė, kad laisvė teikti paslaugas nėra viršesnė už Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje minimas pagrindines teises, visų pirma, profesinių sąjungų teisę derėtis dėl kolektyvinių sutarčių, jas sudaryti ir užtikrinti jų vykdymą, taip pat imtis kolektyvinių veiksmų. Be to, Parlamentas pabrėžė, kad dabartinėje Bendrijos teisėje yra spragų ir ji yra nenuosekli. Tai nebuvo Bendrijos teisės aktų leidėjo, kuris siekė sukurti sąžiningą pusiausvyrą tarp laisvės teikti paslaugas ir darbuotojų teisių apsaugos, tikslas.

3.4.3 Akademinės diskusijos⁽²³⁾ buvo kritiškos. 2009 m. birželio mėn. daugiau nei šimtas Europos darbo teisės specialistų ir mokslininkų nusiuntė atvirą laišką valstybių ir vyriausybių vadovams, išreikšdami susirūpinimą dėl pagrindinių socialinių teisių padėties blogėjimo ir dėl naujausių ETT sprendimų poveikio darbuotojų teisėms ir darbuotojų organizacijoms. Jie taip pat išreiškė susirūpinimą dėl to, kad teismo sprendimai sukėlė rimtų problemų veiksmingai darbuotojų apsaugai. Jie reikalavo, kad pagrindinės socialinės teisės nebūtų priklausomos nuo vidaus rinkos laisvių ir konkurencijos teisės, bet veikiau būtų visapusiškai pripažintos būtinomis tvaraus ES ekonominio ir socialinio vystymosi prielaidomis.

3.4.4 Europos Komisijai ir ES pirmininkavusiai Prancūzijai paprašius, 2009 m. kovo pabaigoje Europos socialiniai partneriai pradėjo kartu analizuoti ETT sprendimus. Tam buvo sukurta *ad hoc* grupė, kuri savo darbe daugiausiai dėmesio skyrė keliems pagrindiniams klausimams, tokiems kaip ekonominių laisvių ir socialinių teisių sąsaja; kliūtys, kurias reikia pašalinti, ir sąlygos,

kurias reikia sudaryti, kad būtų pagerintas laisvas judėjimas ir paslaugų teikimas; skaidrumo ir teisinio tikrumo klausimai ir pagarba nacionalinių darbo santykių įvairovei⁽²⁴⁾.

3.4.5 EESRK, atsižvelgdamas į ETT prerogatyvą aiškinti esamas taisykles, toliau pateikia savo aiškinimus ir mano, kad teismo sprendimai kelia susirūpinimą dėl keleto priežasčių bei išryškina būtinybę analizuoti ir aiškinti jų pasekmes.

3.4.5.1 Ekonominių laisvių ir pagrindinių socialinių teisių hierarchija

Viking ir Laval bylose ETT pripažino, kad teisė imtis kolektyvinių veiksmų yra pagrindinė teisė, todėl ji yra neatskiriama ES teisės dalis, bet pabrėžė, kad ji nėra viršesnė už kitas ES teisės nuostatas, pavyzdžiui, laisvę teikti paslaugas arba įsisteigimo laisvę. Be to, ETT laisvei teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvei suteikė tiesioginį horizontalų poveikį. ETT pabrėžė, kad kolektyviniais veiksmais turi būti siekiama „Sutartį atitinkančio teisėto tikslo“ ir [jie] turi būti grindžiami privalomais bendrojo intereso pagrindais. Tačiau net ir tokiu atveju reikia, kad [jie] būtų tinkami nagrinėjamam tikslui įgyvendinti ir neviršytų to, kas yra būtina jį pasiekti“⁽²⁵⁾. Taigi, teisės imtis kolektyvinių veiksmų pripažinimas pagrindine teise yra daugiau principo, o ne fakto pripažinimas. Remdamasis tuo ETT nusprendė, kad kolektyviniai veiksmai riboja šias laisves ir kėlė klausimą, ar šis apribojimas gali būti pateisinamas. Tai reiškia, kad kolektyviniai veiksmai vertinami pagal tai, kaip jie varžo ekonomines laisves. Akademinio pasaulio atstovai nurodė, kad EŽTT⁽²⁶⁾ naujausiose bylose nagrinėjo šį klausimą iš kitos perspektyvos, t. y. svarstė, kokie apribojimai yra priimtini pagrindinių teisių srityje. ETT sprendimai kelia abejonių, ar neprieštaraujama Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijai.

3.4.5.2 Pagrindinių teisių ribojimas

Teismas pirmą kartą priėmė sprendimą dėl nacionalinio lygmens kolektyvinių veiksmų ribų tarptautiniame kontekste. EESRK ypač nuogąstauja dėl to, kad ETT įvedė proporcingumo kriterijų šiuo klausimu. Šis kriterijus ne tik sumenkina pagrindinės teisės imtis kolektyvinių veiksmų kokybę, bet taip pat pažeidžia teisę streikuoti. Atsižvelgdamas į EŽTT sprendimus ir reagavimą, EESRK pabrėžia, kad ekonominių laisvių ir socialinių pagrindinių teisių ribų nustatymo procesas taip pat priklausys nuo būsimų teismo sprendimų ir dėl jų kylančių klausimų.

⁽²¹⁾ Viking C-438/05, Laval C-341/05, Rüffert C-346/06, COM v LUX C-319/06.

⁽²²⁾ 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kolektyvinių susitarimų problemų ES (2008/2085(INI)).

⁽²³⁾ <http://www.etui.org/en/Headline-issues/Viking-Laval-Rueffert-Luxembourg/2-Articles-in-academic-literature-on-the-judgements>.

⁽²⁴⁾ Europos socialinių partnerių bendro darbo ataskaita dėl ETT sprendimų Viking, Laval, Rüffert ir Liuksemburgo bylose.

⁽²⁵⁾ Viking C-438/05 (75).

⁽²⁶⁾ EŽTT Demir ir Baykara prieš Turkiją (prašymas nr. 34503/97).

3.4.5.3 Darbuotojų komandiravimo direktyva

Darbuotojų komandiravimo direktyva siekiama užtikrinti būtiną suderinimą ir kartu atsižvelgti į nacionalinę įvairovę koordinuojant nacionalinę laikino darbuotojų komandiravimo į kitą valstybę politiką. ETT padarė išvadą, kad problemos kilo dėl kai kurių Darbuotojų komandiravimo direktyvos nuostatų neperkėlimo į nacionalinę teisę (Laval), nesuderintų nacionalinės teisės aktų (Rüffert⁽²⁷⁾) arba per plataus Darbuotojų komandiravimo direktyvos nuostatų aiškinimo ir neaiškių ir nepagrįstų kontrolės priemonių (Liuksemburgas).

Pasak ETT, Darbuotojų komandiravimo direktyva neįpareigoja taikyti vienodas sąlygas, bet užtikrina komandiruotiems darbuotojams taikomų būtiniausių reikalavimų laikymąsi. Todėl *de facto* tai yra maksimalius, o ne minimalius apsaugos standartus nustatanti direktyva. Tačiau ETT sprendimai nedraudžia taikyti palankesnių įdarbinimo sąlygų. Darbuotojų komandiravimo direktyvos 3.7 straipsniu siekiama užtikrinti, kad būtiniausių priimančiojoje valstybėje narėje taisyklių taikymas nelemtų blogesnių darbo sąlygų, lyginant su tomis, kurias komandiruotas darbuotojas turėjo savo kilmės šalyje. Kelia abejonių, ar nacionalinis lygmuo nuo to netenka kai kurių galimybių per įstatymus ar kolektyvines sutartis nustatyti darbuotojams palankius aukštesnius standartus, neatitinkančius direktyvoje numatytų privalomų taisyklių dėl minimalios apsaugos.

Tai savo ruožtu iškreipia konkurenciją nacionaliniu lygiu ir vidaus rinkoje, kur nacionalinės įmonės turi laikytis nacionalinių taisyklių ar kolektyvinių sutarčių, tuo tarpu konkurentai iš kitų valstybių narių gali taikyti minimalius standartus nustatančių taisyklių.

3.4.5.4 Skirtingų teisinių sistemų prieštaravimas

Kitas Teismo sprendimų rezultatas – Bendrijos teisės ir tarptautinių standartų prieštaravimas⁽²⁸⁾. Be to, galima teigti, kad prieštaraujama TDO konvencijai Nr. 87 ir Europos socialinės chartijos 6 straipsnio 4 daliai ir atitinkamų institucijų teismo praktikai, kaip nustatė TDO kontrolės institucijos (JK BAPA atvejais).

4. Išvados

4.1 Pastaraisiais metais ir per dabartinę krizę išryškėjo nauji padidėjusios socialinės nelygybės pavojai. Be to, ES pati savo

sprendimais padidino socialinių ir konkurencijos iškreipimų pavojų. Dėl ekonominių, socialinių ir teisminių pokyčių vidaus rinkos socialinis matmuo atsiduria pavojuje ir paminamos pagrindinės teisės ir 1987 m. EESRK nuomonėje numatytos pagrindinės socialinės teisės. Todėl artimiausiais metais daugiausiai dėmesio reikėtų skirti vidaus rinkos socialiniam matmeniui, tačiau, kad pagerėtų ekonominiai aspektai – užimtumas, teisės į išmokas, mokestinės pajamos, – ES turės ištaisyti akivaizdų vidaus rinkos trūkumą, kad augimas būtų skatinamas aukštos kokybės darbo vietomis ir aukštos kokybės įmonėmis ir kitais darbdaviais.

4.2 Vienas iš svarbiausių socialinio matmens aspektų yra užimtumas. Dėl poveikio viešiesiems finansams valstybinis sektorius negali sukurti begalinio skaičiaus darbo vietų, taigi pagrindinė darbo vietų kūrimo našta turi tekti privačiam sektoriui. Valstybės narės turi sudaryti sąlygas į realiąją ekonomiką orientuotam nepertraukiamam ciklui, kai klientai sukuria darbo vietas, įmonės sukuria klientus, o investuotojai ir verslininkai sukuria įmones. Taip pat svarbu laikytis požiūrio, kad socialinės investicijos remia įmones ir padeda kurti gerą verslo aplinką. Šiuo požiūriu socialinės ekonomikos indėlis yra itin vertingas.

4.3 EESRK padėjo surengti diskusijas dėl iššūkių Europos socialiniams modeliams ir dėl Europos socialinio modelio pobūdžio⁽²⁹⁾. EESRK teigė, kad Europos socialinio modelio stiprioji pusė yra konkurencingumo, solidarumo ir abipusio pasitikėjimo sąveika.

4.4 Vienas iš būdų išspręsti vidaus rinkos ir socialinių teisių konfliktą būtų grįžti prie politikos „daugiau tautinės valstybės, mažiau Europos“. EESRK mano, kad yra būtent priešingai: mums reikia daugiau Europos, bet kitokios. Tačiau tam reikia naujos ekonominės ir socialinės politikos reguliavimo sistemos Europoje. Tikrai visiškai demokratiška ir socialinė Europa gali išvengti augančio europiečių nepasitenkinimo Europos kūrimo procesu pavojaus. Tačiau ES turi taip pat gerbti skirtingas socialines sistemas valstybėse narėse. Jei teismams ir ES teisei nepavyks atsižvelgti į ES įvairovę, minimalūs standartai gali tapti per žemi, kad būtų išvengta socialinio dempingo daugelyje šalių.

⁽²⁷⁾ Rüffert byloje Teismas nusprendė, kad konkurencinis pranašumas dėl mažesnių atlyginimų mokėjimo yra laisvės teikti paslaugas dalis, todėl jį reikia ginti.

⁽²⁸⁾ ETT Rüffert bylos sprendime nebuvo atsižvelgta į TDO konvenciją Nr. 94, todėl interpretacija sukuria įvairių teisinių sistemų koliziją.

⁽²⁹⁾ Žr. 2006 m. liepos 6 d. EESRK nuomonę dėl Socialinės sanglaudos: sukonkretinti Europos socialinio modelio turinį, pranešėjas Ernst Erik Ehnmark (OL C 309, 2006 12 16, p. 119–125).

4.5 Viena labai svarbi Europos socialinio matmens dalis yra suderinta ir sąžiningesnė mokesčių politika ES lygiu. Siekiant išvengti vykstančios žalingos mokesčių konkurencijos, EESRK remia pastangas užtikrinti bendrą konsoliduotą įmonių pelno mokesčio bazę. Ji būtina, kad vidaus rinka galėtų tinkamai veikti⁽³⁰⁾. EESRK taip pat reikalavo geriau suderinti valstybių narių mokesčių politiką visoje ES, visų pirma tose srityse, kuriose mokesčių bazė yra mobili bei mokesčių mokėjimo vengimo ir mokesčių konkurencijos tarp valstybių narių rizika didžiausia⁽³¹⁾. Taip pat būtina kovoti su mokesčių mokėjimo vengimu, sukčiavimu ir „mokesčių rojaus“ šalimis.

4.6 Be to, reikia prisiminti, kad iš dalies panaikinant galimybę kolektyvinėmis sutartimis reguliuoti darbo rinkos sąlygas, darbo rinkos tampa mažiau lanksčios. Kolektyvinės sutartys ir socialinis dialogas yra esminės darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros⁽³²⁾ koncepcijos priemonės.

5. Kaip užtikrinti, kad socialinis matmuo būtų veiksmingesnis

5.1 **Trumpuoju laikotarpiu**, EESRK reikalauja pagerinti darbuotojų komandiravimo direktyvos įgyvendinimą. Išankstinė sąlyga direktyvos tikslui – išvengti socialinio dempingo – pasiekti yra veiksminga tinkamo direktyvos nuostatų dėl darbuotojų komandiravimo taikymo kontrolė. Turi būti užtikrintas veiksmingas daugiašalis valdžios institucijų bendradarbiavimas, jei siekiama veiksmingos komandiruočių darbuotojų darbo užmokesčio ir darbo sąlygų kontrolės. EESRK pritaria „Europos socialinio interpolo“, kuris būtų atsakingas už įvairių valstybių narių Socialinių sąlygų inspekcijų veiklos koordinavimą, sukūrimui.

5.2 Pagal EŽTT jurisprudenciją pagrindinių teisių klausimu, „Konvencija yra „gyva“ priemonė... ji atspindi vis aukštesnį standartą žmogaus teisių apsaugos srityje, tačiau reikia daugiau tvirtumo vertinant pagrindinių demokratinių visuomenių vertybių pažeidimus, o teisių apribojimai turi būti aiškinami siaurąja prasme“⁽³³⁾. EESRK ragina Komisiją įvertinti padėtį ES atsižvelgiant į naujausius EŽTT sprendimus.

⁽³⁰⁾ Žr. 2007 m. rugsėjo 26 d. EESRK nuomonę dėl tiesioginio apmokėjimo koordinavimo, pranešėjas Lars Nyberg (OL C 10, 2008 1 15, p. 113–117).

⁽³¹⁾ Žr. 2009 m. lapkričio 4 d. EESRK nuomonę dėl Lisabonos strategijos po 2010 m., pagrindinis pranešėjas Wolfgang Greif (OL C 128, 2010 5 18, p. 3–9).

⁽³²⁾ Žr. 2007 m. liepos 11 d. EESRK nuomonę dėl darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros (kolektyvinės derybos ir socialinio dialogo vaidmuo), pranešėjas Thomas Janson, (OL C 256, 2007 10 27, p. 108–113).

⁽³³⁾ EŽTT Demir ir Baykara prieš Turkiją (prašymas nr. 34503/97).

5.3 Kad permainos įmonės lygiu būtų valdomos socialiniu požiūriu priimtinu būdu, būtinas darbuotojų, jų atstovų ir profesinių sąjungų įtraukimas ir jų dalyvavimas⁽³⁴⁾. EESRK daugelį kartų pabrėžė socialinio dialogo ir darbo santykių sistemų stiprinimo svarbą Europos ir nacionaliniu lygiu atsižvelgiant į tokių sistemų įvairovę visoje ES⁽³⁵⁾. EESRK taip pat remia visas Komisijos priemones, kuriomis siekiama stiprinti socialinį dialogą, tarp jų:

— aukštesnės kokybės socialinio dialogo skatinimą ir Europos ginčų sprendimo ir taikinimo mechanizmą,

— tolesnį makroekonominio dialogo vystymą siekiant išvengti kitos finansų krizės.

5.4 Vidutinės trukmės laikotarpiu, EESRK remia Komisijos iniciatyvą, kuri patikslina nacionalinių institucijų, įmonių ir darbuotojų teisinius įsipareigojimus įgyvendinant darbuotojų komandiravimo direktyvą ir užtikrina, kad šios taisyklės būtų visuotinai taikomos. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina Pirmininko José Manuel Barroso duotą pasižadėjimą Europos Parlamente. EESRK palankiai vertina Monti ataskaitą, kurioje teisė streikuoti netaikoma vidaus rinkoje, ir mano, kad ji gali išspręsti kai kurias problemas. Tačiau tai neturėtų sutrukdyti iš dalies peržiūrėti Darbuotojų komandiravimo direktyvą, kad darbo vietos principas būtų nuosekliai taikomas ir kad tokiam pat darbui ir tai pačiai vietai visada būtų taikomos tos pačios darbo ir darbo užmokesčio sąlygos.

5.5 Ilguoju laikotarpiu, Europos Sąjunga turėtų siekti stiprinti pagrindines socialines teises.

EESRK daugelį kartų reikalavo tvirtesnės Europos socialinės politikos, visų pirma dabartinės krizės akivaizdoje. ES turi įsipareigoti laikytis politikos, užtikrinančios visišką užimtumą mažinti pajamų nelygybę, pagerinti socialines sąlygas, stiprinti gerovės valstybę, panaikinti įdarbinimo sąlygas nesuteikiančias socialinių garantijų ir išplėsti darbuotojų teises bei pramonės demokratiją. Lisabonos sutartis ir prie jos pridedama Pagrindinių teisių chartija dar nepadarė visapusiško poveikio pagrindinių ir ekonominių teisių pusiausvyrai. Prie šio klausimo dar teks sugrįžti.

⁽³⁴⁾ Žr. 2005 m. rugsėjo 29 d. EESRK nuomonę dėl socialinio dialogo ir pramonės permainų, pranešėjas Gustav Zöhrer (OL C 24, 2006 1 30, p. 90–94).

⁽³⁵⁾ Žr. 2007 m. liepos 11 d. EESRK nuomonę dėl darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros (kolektyvinės derybos ir socialinio dialogo vaidmuo), pranešėjas Thomas Janson, (OL C 256, 2007 10 27, p. 108–113).

Vis dėlto stiprinant pagrindines teises, kurios apima ir socialines teises, jas riboti reikėtų labai saikingai. Užuoat galvojus apie tai, kokie ekonominių laisvių apribojimai būtų priimtini, atskaitos taškas šiuo atveju turėtų būti toks: kokie pagrindinių teisių apri-

bojimai yra a) toleruoti ir b) atitinka Europos žmogaus teisių teismo jurisprudenciją. Iš dalies pakeičiant tiesiogiai taikomą ES teisę (pirminė teisė) turėtų būti stiprinamas socialinis matmuo.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES politikos, skirtos Europos rulinės ofsetinės spaudos ir giliaspauės sektoriui racionalizuoti, kūrimo (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/16)

Pranešėjas **Pierre GENDRE**

Bendrapranešėjis **Nicola KONSTANTINOU**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES politikos, skirtos Europos rulinės ofsetinės spaudos ir giliaspauės sektoriui racionalizuoti, kūrimo.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 145 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 7 susilaukė.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos poligrafijos pramonė šiuo metu patiria labai didelių sunkumų, kadangi didėja interneto kaip informacijos ir reklamos šaltinio vaidmuo, mažėja laikraščių bei žurnalų skaitytųjų skaičius ir vyksta arši pasaulinė konkurencija dėl tam tikrų šios pramonės šakos produktų.

1.2 Padėtis rulinės ofsetinės spaudos ir giliaspauės sektoriuje dar sudėtingesnė, nes jame itin didelis gamybos pajėgumų perteklius, kuris, kai kurių ekspertų nuomone, sudaro 25–30 proc. IFO pranešime „Konjunkturtest“, skirtame Vokietijos poligrafijos pramonei, nurodoma, kad nuo 2008 m. investicijos į šią pramonės šaką, sekdamos rinkos tendencijomis, mažėja. 2006-ieji ir 2007-ieji metai poligrafijos pramonei buvo gana geri. ⁽¹⁾ Tačiau nuo 2008 m. investicijų ciklai tapo kur kas mažesnio masto, visų pirma siekiant racionalizuoti ir pagerinti gamybos srautą.

1.3 Poligrafijos rinka kenčia nuo pernelyg didelių gamybos pajėgumų. Be to, konkurencijai poveikį daro kiti svarbūs veiksniai, pavyzdžiui, naujų žiniasklaidos priemonių patrauklumas, importas iš nedidelėmis sąnaudomis produkciją gaminančių šalių ir mažėjanti paklausa. Susidarius tokioms nepalankioms ekonominėms sąlygoms, nukrito kainos ir pablogėjo darbuotojų gyvenimo lygis.

1.4 Be to, prasidėjus dabartinei ekonomikos krizei tapo sunkiau gauti kreditą. Kaip ir daugelyje kitų sektorių, šios neigiamos tendencijos padidino būtinybę mažinti gamybos sąnaudas. Susidariusi padėtis turėjo įtakos neseniai vykusioms deryboms dėl darbo užmokesčio. Atsižvelgiant į šias sudėtingas aplinkybes, nuogastaujama, kad poligrafijos įmonės, ypač veikiančios labiau pažeidžiamuose rinkos segmentuose, turi rengtis restruktūrizacijai ir kolektyviniam darbuotojų atleidimui iš darbo.

1.5 2007 m. Europos Komisija paskelbė sektoriaus konkurencingumo veiksnių tyrimo rezultatus. Remiantis šiuo tyrimu, buvo pateikta pasiūlymų parengti poligrafijos pramonei skirtą veiksmų planą. EESRK pritaria visiems šiems pasiūlymams, kuriuos įmonės pradeda įgyvendinti ir kurie tebėra aktualūs. Komitetas teigiamai vertina jau pasiektą pažangą, tačiau mano, kad norint išspręsti sektoriaus patiriamas problemas, kurias labai padidino dabartinė krizė ir ekonomikos nuosmukis visose ES valstybėse narėse, reikia imtis naujų iniciatyvų, leisiančių susidoroti su trumpalaikiais ir vidutinės trukmės sunkumais.

1.6 EESRK buvo informuotas apie naują vienerių metų trukmės bendrą projektą, kurį įgyvendina sektoriaus profesinės sąjungos ir darbdaviai. Jame socialiniai partneriai siekia nustatyti socialiai atsakingo įmonių restruktūrizavimo gaires. Šis 2009 m. pradėtas projektas darbdaviams ir profesinėms sąjungoms sudaro sąlygas kartu ištirti sektoriaus problemas ir apsvarstyti, kaip bendromis pajėgomis būtų galima jas išspręsti. Diskusijų metu turės būti siekiama parengti veiksmų planą, pagal kurį būtų galima sumažinti sektoriaus gamybos pajėgumų perteklių.

1.7 Toks planas galėtų būti įtrauktas į ilgesnio laikotarpio pramonės politiką, kurioje būtų apsvarstyti ir nauji poligrafijos pramonės veiklos modeliai. Šį darbą turėtų stebėti Europos Komisijos sukurta aukšto lygio grupė, kurią sudarytų pramonės, darbuotojų, profesinių sąjungų ir ekspertų atstovai. Grupei būtų pavesta užduotis nustatyti būsimus pokyčius ir nurodyti priemones, leidžiančias juos valdyti naudojantis skaidria informacijos rinkimo sistema.

1.8 Šiuo metu darbdavių ir profesinių sąjungų oficialus socialinis dialogas vykdomas tik įmonių ir nacionaliniu lygiu. EESRK prašo Komisijos sukurti viso sektoriaus Europos socialinio dialogo komitetą.

⁽¹⁾ IFO, Investitionstest, München, Frühjahrsgutachten 2008 (Investicijų tyrimas, Miunchenas, 2008 m. pavasaris).

1.9 Oficialaus ir struktūruoto Europos socialinio dialogo darbotvarkėje būtų galima numatyti:

- 1) apsvarstyti įvairias priemones darbo vietoms išsaugoti: mokymas ir perkvalifikavimas kartu su darbo laiko trumpinimu ir geresniu organizavimu, dalinės bedarbystės įvedimas, vidinio ir išorinio judumo galimybių paieška įmonėje ar profesijoje;
- 2) ištirti, kokių veiksmų būtų galima imtis siekiant gamybos pajėgumus suderinti su rinkos poreikiais išvengiant neigiamų pasekmių darbo sąlygoms;
- 3) pateikti bendrą darbdavių ir darbuotojų atstovų rekomendaciją dėl ilgalaikių investicijų gairių, kurioje būtų pripažįstama, kad naujų investicijų poreikį ir jų mastą pakankamai gerai įvertinti gali tik pačios įmonės. Nustatant tinkamos investicijų strategijos elementus reikėtų užtikrinti, kad spausdinimo mašinos būtų perkamos kitoms mašinoms pakeisti arba rinkos poreikiams patenkinti, kad įmonės turėtų pakankamai įrengimų veiksmingai dirbti dabartinėse ar būsimose specializacijos srityse;
- 4) atlikti būtiną sektoriaus finansinės padėties analizę, kurios metu būtų surinkti ir apibendrinti paskelbti duomenys, tačiau užtikrinant, kad įmonių priimti konfidencialūs strateginiai sprendimai nebūtų atskleisti. Tai pagrindinis prioritetasis siekiant geriau įvertinti sektoriaus turimas galimybes;
- 5) nustatyti geriausią praktiką darbo sąlygų, mokymo ir perkvalifikavimo srityje, taip pat užtikrinti, kad būtų laikomasi Europos socialinio modelio normų ir susitarimų bei kolektyvinių sutarčių, jei jos pasirašytos, nuostatų.

1.10 EESRK ragina Komisiją Europos lygiu įsteigti profesinių įgūdžių ir kompetencijos observatoriją ar sektoriaus tarybą, kuriai būtų pavesta įvertinti dabartinius ir būsimus sektoriaus poreikius ir padėti suderinti profesinį ugdymą ir paklausą. Stebėsenos centras skatintų nuolatinį profesinį ugdymą, darbuotojų judumą ir persikvalifikavimą.

1.11 EESRK siūlo artimiausiu metu kompetentingoms Europos asociacijoms su finansine ir logistine Europos Komisijos parama ir jai dalyvaujant surengti visiems suinteresuotiems subjektams konferenciją, kurioje būtų įvertinta esama padėtis siekiant parengti trumpalaikes priemones, ir finansuoti nepriklausomą tyrimą dėl sektoriaus ateities vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu. Socialinių partnerių galėtų būti paprašyta pasiūlyti veiksmus, kurių reikia skubiai imtis, kad rinka imtų veikti stabiliai, ir numatyti galimą sektoriaus vystymosi raidą.

1.12 Būtų galima atlikti tarpininkų veiklos analizę ir įvertinti jų daromą įtaką kainodarai. Įmonės taip pat galėtų išnagrinėti specializacijos susitarimų sudarymo galimybes siekiant užtik-

rinti, kad gamybos pajėgumai būtų panaudojami veiksmingiau pasitelkus masto ekonomiją ir tobulinant gamybos metodus.

1.13 EESRK ragina ES ir nacionalines valdžios institucijas sudaryti šiam sektoriui geresnes sąlygas gauti viešąjį finansavimą, ypač Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo ir Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo lėšų, skirtų rengti priemonėms, susijusioms su spausdinimo pramonės darbuotojų profesiniu ugdymu, persikvalifikavimu ir parama judumui. Jis ragina įmones ištirti, kaip būtų galima pasinaudoti Europos investicijų banko parama įsigyti naujoms technologijoms, skirtoms naujoms veiklos sritims.

2. Bendroji informacija

2.1 Europos poligrafijos pramonės raida yra glaudžiai susijusi su pokyčiais, kuriuos patiria popieriaus, rašalo ir spausdinimo mašinų tiekėjai, taip pat šio sektoriaus užsakovai, kurie sprendžia savo pačių problemas ir visaip stengiasi jas įveikti, kai kurie – koncentruodamiesi.

2.2 Šias problemas sukėlė komunikacijos priemonių struktūriniai pokyčiai, kuriuos dar labiau paaštrino krizė: interneto plėtra laipsniškai keičia rinkos konjunktūrą. Stiprų interneto poveikį jaučia visa vertės grandinė, nes reklamai skiriama mažiau lėšų, todėl spauda neteko jai itin svarbių reklamos pajamų (ši tendencija iš dalies yra neišvengiama), o tai neigiamai paveikė informacijos pliuralizmą.

2.3 Kadangi atsivėrė naujos transportavimo ir komunikacijos galimybės, bendrovės, gaminančios produktus, kurių pateikimui į rinką nėra griežto termino (tai visų pirma įvairios skirtingų žanrų knygos), yra priverstos konkuruoti su spausdinimo įmonėmis, veikiančiomis Indijoje ar Kinijoje. Be to, pastebima, kad tarpininkai, kurie derasi dėl kuo žemesnių kainų, vis dažniau užsakymus pateikia Azijos spausdinimo įmonėms, taip skatindami defliacinės tendencijas, turinčias žalingo poveikio investicijoms. Visi šie pokyčiai, taip pat ir vis dažnesnis katalogų skelbimas internete, o ne spausdinimas popieriuje, turi neigiamų padarinių Europos rulinės ofsetinės spaudos ir giliaspaudės sektoriui.

2.4 Remiantis naujausiais Eurostato duomenimis, Europos poligrafijos pramonėje veikia 132 571 įmonė ir dirba daugiau nei 853 672 darbuotojai (?). 80 proc. visos ES 25 sektoriaus darbo jėgos veiklą vykdo septyniose valstybėse (Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Belgijoje, Nyderlanduose ir Ispanijoje). Daugiau nei 95 proc. Europos poligrafijos įmonių dirba mažiau nei 50 darbuotojų (t. y. maždaug 60 proc. visų sektoriaus darbuotojų), o mažiau nei 1 proc. šių įmonių – virš 250 darbuotojų (t. y. maždaug 13 proc. visų sektoriaus darbuotojų). Kad galėtume plačiau ir tiksliau įvertinti sektoriaus padėtį, reikėtų išsamesnių duomenų, kurių šiuo metu nėra.

(?) „Europos poligrafijos pramonės konkurencingumas“, Europos Komisija (2007 m.).

2.5 Pagrindinis šios nuomonės objektas – ruloninė ofsetinė spauda ir giliaspudė, kurios gamina daugiataražius leidinius ar spaudinius, nuomonė neapima laikraščių ir pakuočių spausdinimo sektorių, nes jie pagal savo produkcijos pobūdį priskiriami kitai rinkai. Iš tikrųjų daugelis laikraščių turi savo pačių spausdintuves, todėl jų poveikis nagrinėjamai rinkai itin menkas. Ruloninės ofsetinės spaudos ir giliaspudės sektoriui priklauso poligrafijos įmonės, pagaminančios labai didelį produkcijos kiekį. Ruloninė ofsetinė spauda ir giliaspudė – tai dvi skirtingos spausdinimo technologijos, kurioms reikia skirtingų spausdinimo mašinų. Ofsetinės spaudos technologiją naudoja didžiosios ruloninės ofsetinės spaudos įmonės ir mažosios lakštinės ofsetinės spaudos įmonės. Abu kartu Europos ofsetinės spaudos ir giliaspudės sektoriai užima 56 proc. visos Europos klasikinio spausdinimo rinkos ⁽³⁾. Jų įmonės gamina knygas, informacinius žinytus, katalogus ir žurnalus, kurie pagal savo pobūdį dažniausiai spausdinami labai dideliais tiražais, paprastai – nuo 10 000 iki 300 000 egzempliorių.

2.6 Beveik pusę produkcijos sudaro žurnalai, kitą pusę – daugiausia katalogai, reklaminės brošiūros ir knygos. Iš viso gamybai sunaudojama 5 milijonai tonų popieriaus. Europoje dauguma žurnalų, taip pat skirtingų rūšių pakuotės, spausdinami giliaspudės būdu. Bendri Europos giliaspudės sektoriaus metiniai gamybos pajėgumai sudaro daugiau nei 5 milijonus tonų, iš kurių 80 proc. sutelkti tik 5 valstybėse. Iš viso Europoje yra 222 rotacinės spausdinimo mašinos.

2.7 Europos ruloninės ofsetinės spaudos ir giliaspudės sektorius išsiskiria tuo, kad abiejose srityse veiklą vykdo didelės įmonės: ruloninės ofsetinės spaudos srityje – apie 30 įmonių visoje Europoje, giliaspudės srityje – apie 25 įmonės visoje Europoje. Šios įmonės tarpusavyje konkuruoja siekdamos padidinti savo rinkos dalį, nors bendra paklausa mažėja. Pastaraisiais metais giliaspudė patiria vis stipresnę ruloninės ofsetinės spaudos konkurenciją. Įmonės jaučia vis didesnę spaudimą, o socialiniai partneriai yra priversti derėtis dėl restruktūrizavimo procesų ir tuo pat metu bandyti kiek įmanoma išsaugoti darbo vietas, darbo sąlygas ir atlyginimus.

3. Argumentacija

3.1 Apskritai problemos, kurias privalo spręsti Europos poligrafijos pramonė, yra dar opesnės ruloninės ofsetinės spaudos ir giliaspudės sektoriuje, kuriam skaudų smūgį sudavė struktūriniai ir konjunktyriniai sunkumai: bendra žiniasklaidos sektoriaus raida, kai informacijos sklaidimo srityje stiprėja interneto vaidmuo ir dėl to laipsniškai mažėja spaudinių rinka, taip pat pertekliniai gamybos pajėgumai, per didelės investicijos ir koncentracija.

3.2 Bendra žiniasklaidos sektoriaus raida

3.2.1 Artimiausioje ateityje produkcijos kiekis turėtų mažėti, nes vis daugėja internetinių leidinių ir reklamos, o dėl to keičiasi skaitytojų įpročiai.

⁽³⁾ „Europos poligrafijos pramonės konkurencingumas“, Europos Komisija (2007 m.).

Informacinių žinytų ir katalogų gamyba pastaraisiais penkeriais metais nuolat mažėjo. Šių leidinių gamyba Europos ruloninės ofsetinės spaudos ir giliaspudės sektoriui yra itin svarbi. Jeigu tokios tendencijos išliks ir toliau vyks restruktūrizacija, vis daugiau įmonių jungsis ar bus uždaromos ir bus naikinamos darbo vietos.

3.2.2 Pastarąjį dešimtmetį Europos žurnalų spausdinimo sektoriuje vyrauja neigiamos tendencijos, nes žurnalų pardavimai mažiau, o jų kainos krinta ⁽⁴⁾. Be to, remiantis *Intergraf* duomenimis, 2001–2004 m. laikotarpiu keturiuose iš šešių daugiausia žurnalų leidžiančių valstybių jų pagaminta mažiau ir tik Ispanijoje bei Italijoje gamyba šiek tiek padidėjo. Naujesni duomenys rodo, kad Italijos ir Ispanijos rinkos šiuo metu mažėja. 2009 m. Italijoje reklamai periodiniuose leidiniuose skirtos investicijos sumažėjo 28,7 proc. (*Nielsen*), o žurnalų gamybai buvo sunaudota 10,5 proc. mažiau popieriaus (*Istat*). Ši iki šiol pastebima tendencija išliks tol, kol sektoriaus pajėgumai bus pertekliniai. Kadangi įmonės, siekdamos daugiau parduoti, orientuojasi į konkrečias skaitytojų grupes, jos pateikia užsakymus mažesniems tiražams, o tai turi neigiamo poveikio ruloninės ofsetinės spaudos ir giliaspudės sektoriui, kuris gamybos sąnaudas gali taupyti tik spausdindamas leidinius dideliais tiražais.

3.2.3 Laikraščių leidėjai sumažino leidžiamų dienraščių skaičių, nes mažėja skaitytojų. 2008 m. Jungtinėje Karalystėje buvo sustabdyta ne mažiau kaip 53 laikraščių (daugiausia nemokamų savaitraščių) leidyba. Kai kurie iš šių leidėjų pradėjo siūlyti dvigubą – popierinio ir skaitmeninio formato – laikraščių prenumeratą, bandydami užtikrinti šių dviejų informacijos ir reklamos sklaidimo formų sąveiką. Nors šiame etape sunku aiškiai įvertinti tokių veiksmų poveikį, jie galėtų sustabdyti sektoriaus nuosmukį ir padėti tam tikrų kategorijų darbuotojams persikvalifikuoti.

3.2.4 Daugiau nei pusė spausdinimo sąnaudų Europoje tenka popieriui. Be to, kadangi įmonės popierių dažniausiai perka kiekviena atskirai, joms sunku konkuruoti su Pietryčių Azijos valstybėmis, kurios vykdo grupinius popieriaus pirkimus. Labai neseniai paskelbtame pranešime įmonė „Stationers' and Newspaper Makers' Company“ prognozuoja, kad iki 2020 m. žurnalinio popieriaus paklausa sumažės perpus (56 proc.). Be to, tame pačiame pranešime nurodoma, kad žurnalų paklausa turėtų sumažėti maždaug trečdaliu, nes vis daugiau leidinių publikuojama internete, o tai turi poveikio reklamai, jau nekalbant apie skaitmeninės žiniasklaidos poveikį verslo žurnalų sektoriui ⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ „Europos poligrafijos pramonės konkurencingumas“, Europos Komisija (2007 m.).

⁽⁵⁾ „Popieriaus ir spaudinių sektoriaus ateitis Europoje“, „Stationers' and Newspaper Makers' Company“ (2009 m.).

3.2.5 Anksčiau didelės leidyklos turėdavo savo pačių spausuves, kurios spausdindavo jų leidinius. Per pastarąjį dešimtmetį daugelis jų pardavė šiuos gamybinius objektus, kad galėtų dėmesį sutelkti į savo pagrindinę veiklą. Todėl dabar retai pasitaiko, kad leidykla turėtų savo spaustuvę. Be to, leidyklos, kartais naudodamosi tarpininkų paslaugomis, spausdinimo užsakymus pateikia mažiausią kainą pasiūliusioms spaustuvėms, o ši tendencija dar labiau apsunkina poligrafijos įmonių veiklą ir paaštrina problemas jau ir taip nusilpusiame sektoriuje. Pertekliniai gamybos pajėgumai yra pretekstas tokioms didelėms ir galinoms leidykloms versti spausuves mažinti kainas, o tai labai apriboja poligrafijos įmonių pelno maržą ir turi neigiamo poveikio darbuotojų atlyginimams.

3.2.6 Katalogų ir periodinių leidinių leidėjai taip pat daro panašų spaudimą, siekdami sumažinti savo spausdinių gamybos kainą. Kadangi dėl kiekvienos sutarties vyksta arši konkurencija, dauguma poligrafijos įmonių bando mažinti sąnaudas visų pirma mažindamos darbo užmokesčio sąnaudas ir taip blogindamos darbuotojų darbo sąlygas.

3.2.7 Finansų krizė labai apsunkino poligrafijos įmonių galimybes gauti kreditą, o jų padėtį dar pablogina bankų požiūris, kad sektorius neturi geros reputacijos. Be to, krizė verčia mažinti reklamai skirtą biudžetą, o tai turi neigiamo poveikio sektoriaus veiklos apimčiai.

3.2.8 Galiausiai būtų tikslinga veiklą įvairinti, tačiau poligrafijos įmonėms tai padaryti sunku, nes dauguma jų šiuo metu neturi galimybių investuoti, ypač į parengiamąją spausdinimo veiklą, kadangi trūksta lėšų ir patalpų.

3.2.9 Atvirkščiai, mažosios ir vidutinės gamybos įmonės, atrodo, lengviau prisitaiko prie struktūrinių pokyčių ir konjunktyrinių sunkumų, nes jos gali lanksčiau organizuoti savo darbą ir lengviau patenkinti įvairių užsakovų poreikius. Ateityje šios įmonės galėtų padėti tam tikrai atleistų didžiųjų įmonių darbuotojų daliai, kurią kol kas sunku išreikšti skaičiais, grįžti į darbo rinką.

3.3 Pertekliniai gamybos pajėgumai ir per didelės investicijos

3.3.1 Dėl Europos rulinės ofsetinės spaudos ir giliaspauės rinkoje didėjančių perteklinių gamybos pajėgumų ⁽⁶⁾, kurių priežastis – tiek mažėjanti paklausa Europos rinkoje, tiek ir per didelės investicijos – dar labiau sumažėjo jau ir taip menka gamintojų pelno marža. Todėl kyla didelis pavojus, kad beato-dairiškai stengiantis išsaugoti pelno maržą ar paprasčiausiai išsilaikyti rinkoje bus imtasi ryžtingesnių sąnaudų mažinimo priemonių. Daug įmonių, bandydamos sumažinti savo nuostolius, yra priverstos sutikti parduoti savo produkciją už žemesnę kainą nei bendra savikaina.

⁽⁶⁾ J. Gennard „Finansų krizės poveikis Europos poligrafijos pramonei“ (2009 m.).

3.3.2 Profesinė sąjunga *UNI Europa Graphical* atliko tyrimą, kuris parodė, kad sektoriaus pagamintos poligrafinės produkcijos kiekis 2008 m. sumažėjo ir tapo toks pats kaip 2004 m. ⁽⁷⁾ Nepaisydamos šios nepalankios padėties, Europos giliaspauės įmonės 2005–2008 m. laikotarpiu įsigijo 28 naujas spausdinimo mašinas. Be abejonės, šios investicijos iš dalies buvo būtinos įrenginiams pakeisti, naujiems rinkos poreikiams patenkinti ir papildomiems pajėgumams sukurti, kad būtų galima veiksmingiau įvykdyti gamybinius užsakymus, kai jie būna labai dideli. Šiomis mašinomis spaudinius galima gaminti veiksmingiau, todėl padidėjo sektoriaus pertekliniai pajėgumai, kurie, manoma, dar prieš krizę sudarė apie 15–20 proc. ⁽⁸⁾ Dabartinės krizės sąlygomis gamybos pajėgumų perteklius pakilo iki maždaug 25–30 proc.

3.3.3 Pasak Vokietijos profesinės sąjungos *Ver.di*, Europos spausdinimo pajėgumų plėtra dar labiau padidino konkurencinį spaudimą, kuris tapo pražūtingas. Jos atliktame tyrime taip pat nurodoma, kad tokios investicijos tik privertė dar labiau stengtis mažinti sąnaudas ir šalinti konkurentus iš rinkos, o dėl to reikėjo atleisti labai daug darbuotojų.

3.3.4 Pertekliniai gamybos pajėgumai ir per didelės investicijos jau yra sukėlę keletą plačiai žinomų įmonių bankroto atvejų. Viena tokių įmonių – *Quebecor World* – buvo viena svarbiausių Europos poligrafijos įmonių, kurioje visame pasaulyje dirbo daugiau nei 20 000 darbuotojų. 2008 m. *Quebecor World* paskelbė savo bankrotą, nes neatlaikė itin didelės konkurencijos ir dėl vis platesnio skaitmeninio spausdinimo naudojimo. 2009 m. įmonė išmokejo savo skolas, pardavė savo verslą Europoje investicijų fondui HHBV ir pasivadino *World Color*. Nors keletas įmonių bankrutavo, daugelis jų sugebėjo įveikti sunkumus susijungdamos su kitomis įmonėmis. Šis procesas paskatino didelio masto restruktūrizaciją visame sektoriuje, dėl kurios savo ruožtu buvo prarasta darbo vietų.

3.3.5 Kaip ir daugelyje kitų sektorių, ekonomikos krizė padarė daug žalos 2009 m. vykdytoms deryboms dėl darbo užmokesčio. Net ir tais atvejais, kai darbo vietos išsaugomos, darbuotojams daromas didelis spaudimas, kad reikia mažinti darbo jėgos sąnaudas, ir tai turi stiprų neigiamą poveikį darbo sąlygoms ir atlyginimams. 2009 m. kolektyvinės derybos lėmė, kad Europos poligrafijos pramonės darbuotojai vidutiniškai prarado 0,9 proc. savo perkamosios galios ⁽⁹⁾. Išsiplėtus rinkai dar labiau sustiprėjo ši neigiama kainų ir darbo jėgos sąnaudų mažinimo tendencija ir pablogėjo konkurencinė aplinka.

3.4 Koncentracija

3.4.1 Pastaraisiais metais popierių, rašalą ir spausdinimo mašinas gaminančių įmonių skaičius sumažėjo, todėl padidėjo verslo koncentracijos lygis, o tiekėjai užėmė stiprią poziciją, leidžiančią lengviau primesti jiems palankias sąlygas.

⁽⁷⁾ Europos rotacinės giliaspauės ir ofsetinės spaudos konferencija, 2009 m. kovo 16–20 d., Verona (Italija).

⁽⁸⁾ Ten pat.

⁽⁹⁾ Profesinių sąjungų federacijos *UNI Europa* pranešimas dėl kolektyvinių sutarčių, J. Gennard (2009 m.).

3.4.2 Neseniai atliktas Europos poligrafijos sektoriaus tyrimas parodė, kad pertekliniai gamybos pajėgumai, per didelės investicijos, menka paklausa, žemesnės produkcijos kainos, mažėjanti apyvarta ir didėjanti konkurencija rinkoje paskatino įmones jungtis ar perimti viena kitos verslą, taip pat bankrutuoti ⁽¹⁰⁾.

3.4.3 Dėl įmonių susijungimo ir verslo įsigijimo bendrovės tapo didesnės ir dar ryžtingiau siekia pašalinti savo konkurentus. 2005 m., sujungus žiniasklaidos korporacijų *Bertelsmann*, *Gruener + Jahr* ir *Springer* poligrafijos padalinius, buvo įsteigta įmonė *Prinovic* – pati didžiausia giliaspaušės įmonė Europos poligrafijos pramonėje. Be to, korporacija *Schlott AG*, 2006 m. įsigijusi įmonę *REUS* (veikiančią Pilzene, Čekijoje) ir 2007 m. lankstymo bei spausdinimo įrenginius (Biegelaar, Nyderlanduose), tapo antra didžiausia giliaspaušės įmone Europoje. 2008 m. pradžioje Nyderlandų investicijų fondas perėmė įmonės *Quebecor* Europoje vykdytą poligrafijos verslą. Jungtinės Karalystės korporacija *Polestar*, siekdama pagerinti savo poziciją rinkoje, ieško partnerių.

4. Perspektyvos

4.1 Dėl visų šių problemų Europos rulininės ofsetinės spaudos ir giliaspaušės sektorius atsидūrė nestabilioje padėtyje, kuri jam padarys ilgalaikę žalą, jeigu sprendimus priimančios institucijos ir kiti suinteresuotieji subjektai nesiims skubių suderintų veiksmų. Socialiniai partneriai priėjo prie išvados, kad norint užtikrinti šio sektoriaus ilgalaikę tvarią plėtrą jį reikia reorganizuoti ir restruktūrizuoti. Tikėtina, kad per artimiausią dešimtmetį šie sektoriai bus toliau racionalizuojami ir juose bus atleidiama daug darbuotojų. Todėl socialiniai partneriai mano, kad jau dabar reikia imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad krizė šioje pramonėje būtų kontroliuojama ir valdoma kiek įmanoma paisant darbdavių ir darbuotojų interesų. Padėtis tokia sudėtinga, kad profesinės sąjungos šiuo metu nagrinėja jos padarinius ir bando sukurti konstruktyvias strategijas, kurios leistų išsaugoti darbo vietas, suplanuoti perkvalifikavimą, užkirsti kelią darbo sąlygų blogėjimui ir išlaikyti tą patį darbo užmokesčio lygį.

4.2 2007 m. Europos Komisija paskelbė su profesinėmis asociacijomis suderintą pasiūlymą dėl poligrafijos pramonei skirtų veiksmų plano, susidedančio iš šešių punktų:

- 1) parama Europos poligrafijos pramonės dinamikai globalizuotoje rinkoje:
 - a) partnerystės ir susivienijimai,
 - b) gamybos sąnaudų valdymas;
- 2) didelės pridėtinės vertės turinčių paslaugų pasiūlos didinimas užsakovams;
- 3) geresnis darbuotojų mokymas;

4) griežtesni Europos reikalavimai: standartizavimas ir suderinimas;

5) aktyvesnė ir suderinta mokslinių tyrimų ir inovacijų diegimo veikla;

6) poligrafijos pramonės įvaizdžio gerinimas.

EESRK visiškai pritaria šiam pasiūlymui, kuris vis dar tebėra aktualus, ir teigiamai vertina jau pasiektą pažangą. Tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad sektoriaus patiriamas problemas labai paaštrino ekonomikos krizė ir jos visose ES valstybėse narėse sukeltas ekonomikos nuosmukis, Komitetas mano, kad reikia imtis tam tikrų skubių priemonių, kurios leistų sektoriui susidoroti su šiandieniniais sunkumais.

4.3 Dėl finansų krizės socialiniams partneriams reikia dar skubiau imtis suplanuotų ir suderintų veiksmų. Todėl dabar labiau nei bet kada anksčiau būtina remiantis Komisijos pasiūlymu sukurti tikrą Europos pramonės politiką. Nepageidautina, kad toliau vyktų didesnė nei reikalinga pramonės koncentracija, nors reikėtų numatyti tinkamai valdomą sektoriaus konsolidavimą įgyvendinant permainas, įskaitant darbo laiko trumpinimą, siekiant išsaugoti kuo daugiau darbo vietų ir sudaryti sąlygas veiksmingam darbuotojų persikvalifikavimui ir vidiniam bei išoriniam judumui. Taikant šiuo metu persvarstomą Reglamentą (EB) Nr. 2658/2000, reikėtų ištirti galimybes numatyti įmonių, kurios kartu užima ne daugiau nei 20 proc. rinkos, specializacijos susitarimus siekiant patobulinti gamybos metodus ir sukurti masto ekonomiką, galinčią padėti užtikrinti jų ilgalaikę sėkmę.

4.4 Bus galima ištirti tarpininkų vaidmenį ir įvertinti jų daromą įtaką kainodarai. Turėtų būti taikomas laisvos, o ne iškreiptos konkurencijos principas, laikomasi darbo ir teisingo darbo užmokesčio standartų bei kolektyvinių susitarimų ir sutarčių visur, kur tik jie egzistuoja Europos Sąjungoje.

4.5 Suderintais veiksmais reikia sumažinti sektoriaus gamybos pajėgumų perteklių. Visose šalyse ir visais lygmenimis privaloma vykdyti socialinį dialogą ir kolektyvines derybas, kad restruktūrizacija būtų valdoma remiantis socialiai priimtinais gairėmis. Be to, reikia skubiai Europos lygiu pradėti oficialų ir struktūruotą socialinį dialogą siekiant parengti sprendimus, kurie leistų išspręsti sektoriuje iškilančias problemas. EESRK primena, kad sektorinis socialinis dialogas gali būti plėtojamas priimant nuomones, bendras deklaracijas, gaires, elgesio kodeksus, chartijas ir susitarimus.

4.6 Norint ateityje Europoje išsaugoti stiprų ir pelningai veikiančią rulininės ofsetinės spaudos ir giliaspaušės sektorių, būtina Europos Komisijos finansinė ir logistinė parama. EESRK ragina įmones pasinaudoti Europos teikiama finansine pagalba, visų pirma Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo, Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo ir Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų fondo lėšomis. Taip pat būtų tikslinga įvertinti Europos investicijų banko galimybes

⁽¹⁰⁾ J. Gennard, Metinė kolektyvinių derybų apžvalga. UNI Europa (2008 m.).

suteikti finansinę paramą įmonių perėjimui prie naujų technologijų reikalaujančios veiklos. Įvairios pagalbos sistemos turėtų būti naudojamos siekiant vienintelio tikslo – sudaryti palankesnes sąlygas pokyčiams įgyvendinti, o ne netiesiogiai finansuoti įmonių perkėlimą.

4.7 EESRK siūlo nedelsiant įgyvendinti keturias iniciatyvas:

4.7.1 sukurti aukšto lygio svarstymų grupę, kuriai priklausytų pramonės atstovai, darbuotojai ir mokslininkai. Jai būtų pavesta nustatyti, kaip galima pagerinti poligrafijos pramonės organizavimą vidutinės trukmės laikotarpiu, ir pateikti pasiūlymų dėl naujo įmonės modelio, kurį reikėtų sukurti;

4.7.2 surengti visų suinteresuotųjų subjektų konferenciją, kurioje būtų įvertinta esama padėtis ir pasiūlyti galimi trumpalaikiai veiksmai. Socialinių partnerių galėtų būti paprašyta

numatyti galimą sektoriaus vystymosi raidą ateityje ir pasiūlyti veiksmus, kurių reikia skubiai imtis, kad rinka vėl taptų stabili;

4.7.3 atlikti Europos Komisijos finansuojamą nepriklausomą tyrimą dėl Europos sektorinio socialinio dialogo, kurio tikslas – nušviesti sektoriaus ateitį vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, atsižvelgiant į naujas technologijas, vartotojų elgsenos raidą ir tiekėjų bei užsakovų strategijas.

4.7.4 įsteigti profesinių įgūdžių ir kompetencijos observatoriją ar sektoriaus tarybą, kuri apibrėžtų dabartines ir būsimas profesijas. Siekiant sukurti tinkamą darbuotojų mokymo ir perkvalifikavimo politiką būtina tiksliai žinoti, kokių įgūdžių šios profesijos reikalauja;

4.8 Kad būtų galima veiksmingai stebėti sektoriaus raidą, Komisija turėtų sukurti patikimos informacijos ir duomenų rinkimo sistemą, kuria galėtų naudotis suinteresuotieji subjektai.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos tekstilės gaminių priežiūros paslaugų pasektorio permainų ir perspektyvų (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/17)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**Bendrapranešėjis **Peter BOOTH**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos tekstilės gaminių priežiūros paslaugų pasektorio permainų ir perspektyvų.

Pramonės permainų konsultacinės komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 138 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 6 susilaukusių.

1. Išvados ir rekomendacijos ⁽¹⁾

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pabrėžia, kad tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektorius Europoje yra labai svarbus, o su jo raida siejami dideli lūkesčiai tiek ekonominėje, tiek ir technologinėje plotmėje, kadangi jis glaudžiai susijęs su vietine ūkine veikla bei užimtumu ir turi potencialo nuolat svariai prisidėti prie Europos ekonomikos vystymosi užtikrinamas darbo vietas ir ekonominę bei socialinę sanglaudą.

1.2 EESRK ragina Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondą pradėti bandomąją iniciatyvą, kurios metu būtų sudaryta kartograma, atspindinti šio sektoriaus įmonių geografinį pasiskirstymą, dydį, darbuotojų gyvenimo bei darbo sąlygas ir šešėlinės ekonomikos mastą. Kartu Komitetas ragina išsamiai apsvarstyti sektoriui taikomas NACE klasifikatoriaus apibrėžtis, kad būtų galima tinkamai suklasifikuoti šiame sektoriuje vykdomą veiklą atsižvelgiant į ekonominę, socialinę ir užimtumo raidą.

1.3 Igyvendinant *Europa 2020* iniciatyvas, kuriomis siekiama spręsti visuotinio klimato atšilimo problemą, EESRK rekomenduoja Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai rengiant naujus aplinkos apsaugos reikalavimus atsižvelgti į tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriaus išteklių tvarumą ir veiksmingą naudojimą, taip pat į jo potencialą kurti darbo vietas ir investuoti.

1.4 EESRK mano, kad būtina Europos ir nacionalinių (regionų) lygiu plėtoti struktūruotą socialinį dialogą, ir rekomen-

duoja Bendrijai finansuoti gerosios praktikos mainų tinklus siekiant:

— kelti kvalifikaciją, ugdyti profesionalumą ir nustatyti susijusių mokymo poreikius (tai apibrėžti reikėtų specialia CEDEFOP iniciatyva),

— apibrėžti tinkamas darbo sąlygas, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus (padedant Bilbao mieste veikiančiam Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūrai),

— užtikrinti tinkamą sektoriaus socialinių partnerių atstovavimą Europos priežiūros saugos komitete.

1.5 EESRK pabrėžia, kad svarbu teisingai taikyti Bendrijos teisines nuostatas, susijusias su informavimu, konsultavimusi su darbuotojais ir tinkamu Europos darbo tarybų kūrimu ir veikimu, taip pat Europos lygiu plėtoti dalyvaujamąsias sektoriaus prognozavimo priemones remiant švilijoje veikiančiam Naujų technologijų tyrimų institutui (IPTs).

1.6 Europos socialinių ir aplinkos apsaugos standartų taikymas „ekologiškų ir socialinių“ viešųjų pirkimų srityje nepriklaistingai ir skaidriai igyvendinant atitinkamas nuostatas yra, EESRK nuomone, būtina sąlyga sveikam sektoriaus vystymuisi, užtikrinanti, kad visi jo komponentai atitiktų techninius ir socialinius kokybės standartus, ypač susijusius su subrangos sistema ir atsakomybe, kuri apima visą sertifikuotą tiekimo grandinę.

⁽¹⁾ Išsamesnės informacijos dėl šioje nuomonėje nagrinėjamų klausimų, pavyzdžiui, klausimų metu skaitytus pranešimus, techninius priedus ir statistinių tyrimų rezultatus, galite rasti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto tinklalapyje <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.textile-services-sub-sector-in-europe>.

1.7 Komitetas ragina, kad:

- Septintosios bendrosios MTTP programos metinėse darbo programose,
- daugiametėje konkurencingumo ir inovacijų bendrojoje programoje ir
- struktūriniuose fonduose

būtų skirta pakankamai vietos technologiniu ir organizaciniu požiūriu novatoriškiems sektoriaus projektams, ypač susijusiems su veiksmingu išteklių naudojimu ir tausoju, kompleksine logistika ir tiekiamų produktų atsekamumu, įskaitant ir programos „Galileo“ priemonės. EIB turėtų sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms, visų pirma MVĮ.

1.8 EESRK prašo Europos standartizacijos organizacijų toliau dėti pastangas parengti (laikantis galimų Europos Komisijos nurodymų) visiems sektoriaus komponentams taikomus techninius normatyvinius standartus, kurie aplinkos apsaugos, socialiniu ir technologiniu požiūriu būtų vis pažangesni ir užtikrintų aukštos kokybės produktus, darbo metodus bei paslaugas, taip pat geresnes darbuotojų darbo sąlygas.

1.9 Komiteto nuomone, būtų tikslinga regionų lygiu panaudoti struktūrinius fondus šio sektoriaus Europos pramoninių rajonų tinklų novatoriškai plėtrai ir dvišalių struktūrų kūrimui remiantis sėkminga skirtingų valstybių narių patirtimi, ypač mokymo ir švietimo srityse, įskaitant kalbų mokymą.

1.10 Komitetas mano, kad svarbu skleisti gerosios praktikos pavyzdžius ir jais keistis. Vienas iš tokių pavyzdžių būtų įvairiose valstybėse įsteigtos dvišalės struktūros, sėkmingai padedančios ugdyti sektoriaus žmogiškuosius išteklius.

1.11 Komitetas pabrėžia, kad labai svarbu vykdyti Europos kampaniją dėl darbo saugos, ekonominio, socialinio ir aplinkosauginio skaidrumo ir geresnių darbo sąlygų bei užimtumo perspektyvų tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriuje laikantis Pagrindinių teisių chartijos nuostatų, ypač susijusių su profesinių sąjungų ir kolektyvinių sutarčių sudarymo teisėmis.

1.12 EESRK rekomenduoja Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriui nustatyti strategiją, grindžiamą faktu, jog sektoriaus ekonominė plėtra ir augimas gamybos ir užimtumo srityse visiškai atitinka tvaraus augimo tikslus, numatytus 20/20/20 tiksluose, kuriuos reikia pasiekti iki 2020 m.

2. Išanga

2.1 Tekstilės gaminių priežiūros pramonė apima platų įmonių spektrą, teikiančių šias paslaugas:

- pramoninio skalbimo ir cheminio valymo pramoninės paslaugos ir tekstilės gaminių nuoma apdirbamosios pramonės bei paslaugų įmonėms ir privatiems asmenims,
- aprangos, darbo drabužių, uniformų ir apsauginių drabužių nuoma, atnaujinimas ir priežiūra,
- viešbučių, restoranų ir kavinių baltinių (skalbinių) skalbimas, nuoma, taisymas ir apdaila,
- ligoninių, senelių globos namų ir bendruomeninių įstaigų sveikatos apsaugos darbuotojų, medicinos personalo ir pacientų aprangos ir baltinių (skalbinių) skalbimas, nuoma, taisymas ir apdaila,
- chirurginių instrumentų ir audinių nuoma, sterilizavimas ir sterilių medicininių rinkinių paruošimas (tiekimas),
- sumamosios tekstilės gaminių, kuriais lengva ir patogiu naudotis, tiekimas, nuoma ir taisymas,
- pramoninė apdaila, filtrai, dulkes sugeriančios medžiagos ir panašios tekstilės paslaugos gamybiniais įrenginiais ir sterilioms darbo patalpoms,
- sanitarinės-higieninės tekstilės gaminių priežiūros paslaugos ir papildomos (alternatyvios) paslaugos,
- su „mados sistema“ susijusi speciali apdaila ir paslaugos.

2.2 Pramoninių skalbyklų paslaugos yra itin svarbios įvairioms viešojo maitinimo ir turizmo sektoriaus įmonėms, pavyzdžiui, restoranams, viešbučiams, bendruomeninėms įstaigoms, kruiziniais laivams ir pan. Šios paslaugos taip pat svarbios užtikrinant pažangių apsauginių audinių tiekimą daugeliui apdirbamosios pramonės ir prekybos sektorių, turinčių tvirtą vietinę bazę, ir kuriems negresia perkėlimas už ES ribų.

2.3 Skalbimo paslaugos taip pat svarbios tekstilės pramonei, nes drabužių gamintojai, norėdami savo gaminius realizuoti rinkoje, pirmiausia turi pereiti bandymo etapą ir juos išskalbti. Kadangi darbo krūvis didelis ir griežtai reikalaujama gaminius išskalbti nepriekaištingai, ūkio subjektai, teikiantys skalbimo paslaugas tekstilės pramonei, privalo turėti šiuolaikinę įrangą ir profesionalius darbuotojus, dirbančius tinkamomis sąlygomis.

2.4 Viešbučiams teikiamos pramoninio skalbimo paslaugos apima visų viešbučių baltinių ir skalbinių priežiūrą ir skalbimą, o tam reikia užtikrinti nuolatinį priežiūros ir skalbimo ciklą. Dėl itin greitos skalbinių apyvartos skalbimo paslaugų teikėjas turi įdarbinti profesionalius darbuotojus ir taip organizuoti savo darbą, kad neatsiliktų nuo darbo ritmo ir tokiu būdu išvengtų vėlavimų.

2.5 Be skalbimo paslaugų, teikiamos vis sudėtingesnės nuomos paslaugos, kurios privalo atitikti nuolat griežtėjančius techninius ir funkcinis reikalavimus ir vis reiklesnes aplinkos apsaugos ir techninių normatyvų nuostatas, ypač taikomas apsauginei įrangai ir pažangiems kariniams reikmenims.

2.6 Pastaraisiais metais visame tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriuje buvo sukurtos svarbios aukštųjų technologijų sistemos (tiek „verslas verslui“, tiek „verslas klientui“) ⁽²⁾, kuriomis užtikrinama viešbučiams ir ligoninėms teikiamų tradicinių paslaugų (įskaitant higienines-sanitarines paslaugas) kokybė, techniniai bei aplinkos apsaugos standartai ir pažangiųjų ar sumaniųjų apsauginių audinių tiekimas ⁽³⁾.

2.7 Tradicinių paslaugų sektorius yra gana didelio masto. Sektorius, kurio apyvarta siekia apie 9 milijardus EUR (2007 m.), pasižymi didele geografinė koncentracija, jame dominuoja nedaug tarptautinių korporacijų, o likusi rinkos dalis labai susiskaldžiusi, nes joje veikia daugybė mažų įmonių ⁽⁴⁾, kurių veikla paprastai labai lokali. Tai sparčiai auganti rinka tiek apyvartos (apie 10 milijardų EUR per metus), tiek darbuotojų skaičiaus (virš 200 000) požiūriu.

2.8 Sparčiai vystosi ypatingų savybių turinčio pluošto ir apsauginių drabužių sektorius, susijęs su naujos kartos sumaniąja tekstile, kuri remiasi sumaniaisiais audiniais, pažangiais gamybos metodais, integruotomis lengvo ir patogaus naudojimosi funkcijomis, asmeninės rizikos prevencija ir valdymu. Apskaičiuota, kad asmeninės apsaugos priemonių (AAP) rinka, kuri buvo paminėta kaip viena iš daugiausiai vilčių teikiančių ES „pirmaujančių rinkų“ (angl. *Lead Markets*) ⁽⁵⁾, šiuo metu sudaro 9,5–10 milijardų EUR, o su AAP gaminiiais ir paslaugomis susijusioje srityje tiesiogiai ar netiesiogiai dirba apie 200 000 darbuotojų.

2.9 Šių gaminių ir paslaugų paklausa rinkoje priklauso nuo griežtesnių asmens saugos darbo vietoje standartų, didesnio saugos lygio, griežtesnių saugos reikalavimų visiems darbuotojams, geresnio asmens rizikos valdymo, plintančios patikimumo kultūros ir noro užkirsti kelią galimoms kompensacijoms dėl žalos atlyginimo.

2.10 Svarbu paminėti, kad sektorius daug dėmesio skiria tekstilės apdorojimo ir priežiūros paslaugų poveikiui aplinkai. Tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriuje buvo atlikta įvairių poveikio aplinkai vertinimų taikant būvio ciklo vertinimo (angl. *Life Cycle Assessment*) metodą ⁽⁶⁾.

⁽²⁾ Žr. Tiriamąją nuomonę dėl Europos verslo paslaugų sektoriaus vystymosi, OL C 27, 2009 02 03, p. 26–33.

⁽³⁾ Žr. EUROPA INNOVA – INNOVATION WATCH. Sektoriaus inovacijų prognozės. Tekstilė ir apranga (*Sectorial Innovation Foresight : Textile and Clothing*). TARPINĖ ATASKAITA. 2009 m. birželio mėn., p. 3–4, 9–10.

⁽⁴⁾ Elis, Rentokil, Johnson Service, Davis, AlSCO, HTS, etc.

⁽⁵⁾ Žr. Iniciatyvos „Lead Market Initiative for Europe“ laikotarpio vidurio pažangos ataskaitą. SEC (2009) 1198 galutinis, 2009 9 9.

⁽⁶⁾ Žr. 1 priedą, <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr/textile-services-sub-sector-in-europe>

3. Nuomonės savo iniciatyva tikslas

3.1 Šioje nuomonėje nagrinėjamos tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriaus vystymosi sąlygos, užtikrinančios, kad šis sektorius:

- rūpintųsi žmoniškųjų išteklių gyvenimo ir darbo sąlygomis, ypač sveikatos ir saugos darbe srityse,
- būtų pagrįstas įvairių lygmenų socialinių partnerių struktūruotu sektoriniu dialogu,
- nuolat ugdytų darbuotojų įgūdžius ir profesionalumą, taip pat plėstų galimybes įsidarbinti greičiau apmokydamas darbuotojus,
- labiau saugotų aplinką ir energijos bei vandens išteklius per visą gaminio būvio ir grąžinamojo perdėbimo ciklą,
- investuotų į technologines ir logistines (organizacines) naujoves atviroje aplinkoje, užkirstų kelią piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi ir užtikrintų palankias sąlygas mažosioms ir vidutinėms įmonėms kurti ir plėstis,
- skatintų kokybę pagrįstą konkurenciją ir pažangių techninių normatyvinių standartų kūrimą ir įgyvendinimą,
- vykdytų skaidrius viešuosius pirkimus griežtai pagal aplinkos apsaugos reikalavimus ir socialinius susitarimus, ypač subrangos grandinėje,
- keltų sektoriaus prestižą ir didintų skaidrumą siekiant gerinti jo įvaizdį.

3.2 2010 m. gegužės 11 d. EESRK šiuo klausimu Briuselyje surengė viešąjį klausymą, kuriame dalyvavo nacionalinės ir Europos profesinės sąjungos ir sektoriaus darbdavių atstovai, taip pat Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros (Bilbao) ir Komisijos (Įmonių ir pramonės generalinio direktorato) atstovai, dvišalės struktūros, veikiančios pagal įvairias nacionalines iniciatyvas, ir atskirų stambių gamybos ir paslaugų įmonių atstovai.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK mano, kad norint sektoriui parengti strategiją ir veiksmų planą, būtina Europos lygiu pradėti bandomąjį projektą, kurio metu būtų karotografiškai pavaizduoti ir ištirti įvairūs ir labai skirtingi Europos tekstilės gaminių priežiūros

paslaugų pramonės sektoriai, jų dydis ir geografinis pasiskirstymas ES 27, atsižvelgiant į itin didelį lyties faktorių ir nereglamentuojamo šešėlinio sektoriaus veiklą.

4.2 EESRK mano, kad reikėtų rasti būdų geriau apibrėžti sektorių, kad EUROSTAT NACE klasifikatoriuje jį būtų lengviau identifikuoti ir taip būtų paprasčiau sekti jo ekonomines tendencijas, investicijas, inovacijas, užimtumo lygį ir profesinę kvalifikaciją.

4.3 Tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektorius vystosi itin dinamiškai ir sparčiai, o jo plėtros potencialas yra glaudžiai susijęs su socialinės ir kultūrinės aplinkos gerinimu ir įmonių techninių bei ekonominių gebėjimų didinimu.

4.4 EESRK mano, kad svarbu, jog Europos standartizacijos organizacijos parengtų (laikantis galimų Europos Komisijos nurodymų) visiems sektoriaus komponentams taikomus techninius normatyvinius standartus, kurie aplinkos apsaugos, socialiniu ir technologiniu požiūriu būtų vis pažangesni, užtikrintų aukštos kokybės produktus, darbo metodus, paslaugas ir geresnes darbuotojų darbo sąlygas, galėtų būti taikomi pasaulinės konkurencijos sąlygomis.

4.5 Sektoriaus vystymasis turi remtis struktūruotu socialiniu dialogu tiek Europos, tiek ir nacionaliniu bei regionų lygiu, siekiant nustatyti tinkamas darbo sąlygas, kurios sektoriui sudarytų bendrą pagrindą Europoje, vadovaujantis Bendrijos direktyvomis dėl lyčių lygybės, darbo laiko organizavimo, informavimo ir konsultavimosi su darbuotojais. EESRK mano, kad sektoriuje turėtų būti geriau subalansuoti „klientų poreikių patenkinimo“ ir „darbo motyvacijos“ principai, kaip dera tokiose pažangiose gamybos įmonėse.

4.6 EESRK mano, kad sektoriui vystantis itin svarbu visose ES gamybos ir paslaugų grandinės srityse laikytis Pagrindinių teisių chartijos nuostatų, ypač susijusių su profesinių sąjungų ir kolektyvinių sutarčių sudarymo teisėmis.

4.7 EESRK nuomone, valstybių narių subjektų keitimasis geriausia praktika būtų geras Europos lygmens sprendimas finansuojant europinius tarpvalstybinius projektus.

4.8 Sektorius privalo pirmenybę skirti aplinkos apsaugai, EMAS sistemos ir Ekologinio ženklo sklaidos propagavimui ir ISO 14000 standartų taikymui.

4.8.1 2006 m. pramonės duomenys yra puikus pagrindas apmąstymams ir analizėms siekiant ištirti įvairių sektorių raidą⁽⁷⁾, tačiau šiuos duomenis reikėtų atnaujinti ne rečiau nei

kas dvejus metus ir atlikti jų poveikio aplinkai vertinimus, kurie turi būti pateikti Europos Parlamentui ir EESRK.

4.8.2 Būtina išsamiai įvertinti sektoriaus pastangas padedant socialiniams partneriams užtikrinti platesnę EN 14065 sertifikavimo sklaidą siekiant kovoti su nesąžininga konkurencija, reguliuoti rinką ir suteikti mokestinių bei kitokių paskatų kokybės ženklą turinčios geriausios praktikos sklaidai.

4.8.3 Priimant sprendimą, kuriems drabužiams reikia taikyti „visapusiškas priežiūros paslaugas“, reikia atsižvelgti į šių savybių funkcionalumą ir ilgaamžiškumą per visą tekstilės gaminio būvio ciklą.

4.8.4 EESRK mano, kad svarbu, jog sektorius aktyviai spręstų, kaip turi būti naudojami tirpalai ir cheminės medžiagos, kurioms taikomas ES REACH reglamentas, ir įgyvendintų vandenį reglamentuojančius Europos teisės aktus.

4.9 Komitetas mano, kad Septintosios bendrosios MTTP programos metinėse darbo programose, daugiametėje konkurencingumo ir inovacijų bendrojoje programoje ir struktūrinių fondų priemonėse turi būti skirta pakankamai vietos technologiniu ir organizaciniu požiūriu novatoriškiems sektoriaus projektams, ypač susijusiems su veiksmingu išteklių naudojimu ir tausojimu, kompleksine logistika ir tiekiamų gaminių atsekamumu, įskaitant ir programos „Galileo“ priemones. EIB turėtų sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms, visų pirma MVĮ.

4.10 Viešųjų pirkimų srityje nepriekaištingas ir skaidrus atitinkamų nuostatų įgyvendinimas yra „ekologiško ir socialinio“ sektoriaus vystymosi prielaida, ypač subrangos sistemos ir atsakomybės srityje, kuri apima visą tiekimo grandinę.

4.11 Technologinės ir logistinės (organizacinės) naujovės turi būti atviros visiems, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi ir užtikrintos palankios sąlygos mažosioms ir vidutinėms įmonėms steigti ir plėtoti.

4.12 Būtina nuolat kelti darbuotojų kvalifikaciją ir didinti profesionalumą bei greitesniu mokymo ir ugdymo procesu užtikrinti išdarbinimo perspektyvas; be to, pasitelkus Sevilijoje veikiančių naujų technologijų tyrimų institutą (IPTs), būtina įgyvendinti dalyvaujamąją sektoriaus prognozavimo priemonę. Struktūrinių fondų lėšos turėtų būti skiriamos dvišalių konsultacinių struktūrų kūrimui darbuotojų mokymo, igūdžių ugdymo ir švietimo srityse, įskaitant kalbų mokymą.

(7) Žr. 5 išnašą.

4.13 Darbuotojų sauga ir sveikata turi būti vienas iš prioritetų siekiant gerinti kokybę sektoriuje: Europos lygiu sektoriaus socialiniai partneriai turi vykdyti struktūruotą dialogą ir turėti pakankamai atstovų Europos priežiūros saugos komitete.

4.14 EESRK ragina Europos Komisiją kuo skubiau paskelbti komunikatą dėl galimos Europos ekonomikos ir užimtumo stra-

tegijos, skirtos tekstilės gaminių priežiūros paslaugų sektoriui vystyti, kuri būtų panaudota rengiant sektoriui skirtą ES veiksmų planą, grindžiamą Europos pirmaujančių rinkų iniciatyva, kurioje buvo nurodyta, kad tekstilės gaminių priežiūros paslaugos turi strateginių perspektyvų sėkmingai vystytis.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tvarių ir ekologiškų darbo vietų skatinimo. ES energetikos ir klimato kaitos dokumentų paketas (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/18)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė savo iniciatyva parengti nuomonę dėl

Tvarių ir ekologiškų darbo vietų skatinimo. ES energetikos ir klimato kaitos dokumentų paketas

(Nuomonė savo iniciatyva).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį Komiteto darbą šiuo klausimu, 2010 m. birželio 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 146 nariams balsavus už, 4 prieš ir 10 susilaikius.

1. Pagrindinės nuomonės nuostatos

1.1 „Norėčiau parodyti, kad investicijos į klimatui nekenkiančias ir energiją tausojančias technologijas duoda ekonominės naudos. Galimybės yra milžiniškos.“

Už klimato politiką atsakinga ES Komisijos narė Connie Hedegaard

1.2 Prasidėjus trečiajam tūkstantmečiui kyla naujų klausimų dėl planetos ateities. Dėl klimato kaitos keliamų pavojų, augančio energijos vartojimo pasaulyje, palyginti greitai pasibaigiančių tradicinių energijos išteklių bei didesnio piliečių, reikalaujančių imtis tinkamų priemonių neigiamam šiltnamio efektą sukeliančių dujų poveikiui sušvelninti, sąmoningumo būtina iš naujo apvarstyti dabartinį vystymosi modelį, mažinti suvartojimą ir plačiau naudoti alternatyvius ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius, kurie padeda mažinti išmetamųjų teršalų kiekį. ES politinėmis priemonėmis turėtų siekti plėtoti ekologišką, socialinę ir konkurencingą Europą.

1.3 Atsižvelgiant į būtinybę padidinti tiekimo saugumą ir sumažinti priklausomybę nuo politiškai nestabilių ar konkuruojančių regionų bei palaipsniui keisti energijos rūšių derinį didinant švaresnių ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalį, galima daryti prielaidą, kad „nauja ekologiška ekonomika“ padės užtikrinti tvarų vystymąsi ir užimtumo augimą ir pasiekti naują ekonominę, socialinę ir ekologinę pusiausvyrą.

1.4 EESRK norėtų šioje nuomonėje išnagrinėti „tvarių ekologiškų darbo vietų“ perspektyvas ir rasti tinkamas priemones joms remti ir skatinti.

1.5 Norint įvertinti šių naujų priemonių poveikį, reikia atsižvelgti į naujai sukurtų ir senų panaikintų darbo vietų santykį.

Kalbama apie fizinį darbą (angliakasyba, statyba, tradicinių jėgainių priežiūra ir pan.). Šie permainų procesai turi būti remiami pajamų užtikrinimo ir profesinio rengimo ir persikvalifikavimo priemonėmis. „Naują ekologišką ekonomiką“ darbuotojai ir piliečiai turi vertinti kaip dideles galimybes, ji turi atitikti žmogaus orumo nežeminančio darbo principus ir skatinti socialiniu, ekologiniu ir ekonominiu požiūriu tvarų vystymąsi.

1.6 Europos strategija perėjimui prie ekonomikos ir pramonės politikos, skatinančios mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, turi remtis vyriausybių, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės dialogu tokiais klausimais kaip ekonomikos ir pramonės permainos, investicijos į tinkamas technologijas naujoms ir ekologiškoms deramo darbo vietoms ir į „naujus, su ekologija susijusius gebėjimus“.

1.7 Kad ši strategija būtų sėkmingai įgyvendinta, būtinas nuolatinis nacionalinių ir vietos institucijų, įmonių ir profesinių sąjungų dialogas strategijos poveikiui užimtumui ir darbo rinkai stebėti. Pažanga įmanoma tik dalyvaujant socialiniams partneriams ir organizuotai pilietinei visuomenei. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo įsteigtas Klimato politikos generalinis direktoratas (GD CLIMA), kurio užduotis – koordinuoti Sąjungos klimato kaitos padarinių sušvelninimo ir prisitaikymo prie jos veiksmus ne tik pačioje Sąjungoje, bet ir už jos ribų.

1.8 EESRK nuomone, labai svarbu sukurti nuolatinių konsultacijų mechanizmą, kad būtų galima iš anksto numatyti socialinių ir ekonominių permainų pasekmes, koordinuoti sektoriaus tarybų veiklą ir plėtoti socialinių partnerių ir valdžios institucijų dialogą. Europos aplinkos agentūra taip pat turėtų būti atsakinga už efektyvų išmetamųjų teršalų atsekamumą visais gamybos ir transporto etapais, laikantis gyvavimo ciklo analizės (angl. LCA), kaip numato ISO 14040 standartas ir apibrėžta Žaliojoje

knygoje COM(2001) 68 ir Komunikate dėl integruotos produktų politikos COM(2003) 302. Netiesiogiai tai rekomenduojama ir Europos reglamentuose dėl EMAS (761/2001/EB) ir aplinkosaugos ženklo (1980/2000/EB).

1.9 ES atlieka labai svarbų vaidmenį ekologiškų darbo vietų skatinimo srityje. Kalbant apie investicijas, ES turėtų vykdyti veiklos ir sektorių skatinimo politiką ir kartu su valstybėmis narėmis dėti pastangas užtikrinti tvirtą teisinį pagrindą, kad būtų iš esmės sumažinta administracinė našta ir nuolat atsižvelgiama į MVĮ poreikius. Turint galvoje darbo rinką, turėtų būti skatinamos specialios darbuotojų, kurie gali nukentėti nuo pramonės permainų ir prarasti dabartinę darbo vietą ir atitinkamo lygio pajamas, profesinio rengimo, o ypač perkvalifikavimo programos. Valstybės narės turi numatyti mokestines paskatas įmonėms ir naudotojams ir pajamas, gautas aukcione pardavus apyvartinius taršos leidimus, naudoti energijos vartojimo efektyvumui ir atsinaujinantiesiems energijos ištekliais, moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai skatinti. Dabartinės krizės sąlygomis tokių priemonių reikia imtis kuo skubiau.

1.10 Viešajam pirkimui taip pat tenka svarbus vaidmuo. Daugiau nei 15 proc. Europos BVP sudaro viešasis pirkimas. Numačius sąlygą, jog pirmenybė teikiama ekologiniu požiūriu tvarioms prekėms ir paslaugoms, gali paskatinti rinkos dalyvius sparčiau investuoti į novatoriškas technologijas.

1.11 Sąjungoje – tiek ES, tiek ir valstybių narių lygiu – apskritai per mažai lėšų skiriama moksliniams tyrimams. ES šios lėšos sudaro mažiau nei 2 proc. BVP, kai tuo tarpu JAV šiam tikslui skiria 2,6 proc., o Japonija – 4 proc. Europa turi daugiau investuoti į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, o šie tyrimai turi būti skirti tam, kad formuotųsi nedidelį CO₂ kiekį išmetanti visuomenė.

1.12 Didžiausias vystymo potencialas slypi visose tradicinėse veiklos ir darbo rūšyse, kurios galėtų būti ekologiškesnės. Šiuo požiūriu pagrindinis vaidmuo tenka pilietinei visuomenei. Jaunimo švietimas ekologijos klausimais, profesinis rengimas, bendravimas su įmonėmis, darbuotojais ir piliečiais bei jų informavimas – tai pirmieji esminiai žingsniai plėtojant naują ekologišką ekonomiką. EESRK aktyviai remia šią veiklą pagal projektą „Pinocchio“.

1.13 Žemės ūkis taip pat galėtų atlikti ypač svarbų vaidmenį: keisti gamybos modelius, plėtoti agrarinę miškininkystę ir gaminti biomasę. Pastangos išsaugoti žemę ir aplinką reiškia, kad žemės ūkis ir žemės ūkio organizacijos gali būti varomoji jėga rengiant plataus masto informavimo apie naujos ekologiškos ekonomikos privalumus kampanijas.

1.14 Biomasė yra visų svarbiausias atsinaujinantysis energijos šaltinis. 2008 m. duomenys rodo, kad biogeniniai energijos

šaltiniai Europoje gerokai pranoksta visus kitus atsinaujinančiuosius energijos šaltinius. 27 ES valstybėse narėse du trečdaliai atsinaujinančiosios pirminės energijos, tai yra 66,1 proc. bendro apie 6 200 PJ kiekio, buvo išgauta iš biomasės.

1.15 Ekonomiškai sunkiu laikotarpiu ir turint ribotą kapitalą reikėtų orientotis tik į keletą prioritetų, kurie Europai artimiausiais metais bus labai svarbūs, turint galvoje konkurencingumą pasaulyje, aplinkosaugą ir darbo vietų išsaugojimą. EESRK nuomone, prioritetinėms sritims priklauso atsinaujinantieji energijos ištekliai, tvarus transportas ir labai mažai energijos sunaudojantys namai.

1.16 Viešasis sektorius pereinamuoju laikotarpiu turi teikti šiems sektoriams didžiausią paramą. Vangiai įgyvendinama politika, nestabili ir nenuosekli teisinė bazė ir administracinė našta labiausiai kliudo plėtoti veiklą ir kurti geras, ekologiškas bei deramas darbo vietas.

2. Įžanga

2.1 Energijos rinka

2.1.1 Akivaizdu, kad su naujų energijos rūšių plėtojimu susijusi veikla sulėtėjo dėl finansų ir ekonomikos krizės.

2.1.2 2009 m. gerokai sumažėjo sandėrių dujų ir naftos rinkoje: vertė sumažėjo 19 proc. arba daugiau kaip 90 mlrd. dolerių (Tarptautinės energijos agentūros Pasaulio energetikos apžvalga, 2009 m.). Nepaisant vartojimo sąstingio, prognozuojama, kad iki 2030 m. energijos paklausa išaugs 40 proc. ir sieks 16,8 mlrd. naftos ekvivalento tonomis (tne).

2.1.3 2007–2030 m. laikotarpiu 77 proc. padidėjusios energijos paklausos teks iškastiniam kurui. O naftos paklausa išaugs nuo dabartinio 85 mln. barelių per dieną (mb/d) lygio iki 88 mb/d 2015 m., o 2030 m. – iki 105 mb/d.

2.1.4 Remiantis 2009 m. Pasaulio energetikos apžvalga galima kovoti su klimato kaita ir ją sumažinti, tačiau tam reikia iš esmės restruktūrizuoti energetikos sektorių. Apžvalgoje siūlomas „scenarijus 450“, pagal kurį būtina imtis radikalių priemonių pagal aiškų tvarkaraštį, kad būtų galima CO₂ koncentraciją atmosferoje sumažinti iki 450 dalelių milijonui anglies dioksido ekvivalento ir neleisti pasaulinei temperatūrai pakilti daugiau kaip 2 °C palyginti su prieš industrializaciją buvusiu lygiu. Kad būtų įgyvendintas šis scenarijus, Tarptautinės energetikos agentūros nuomone, iki 2020 m. iškastinio kuro paklausa turi pasiekti aukščiausią lygį, o su energijos gamyba susijęs anglies dioksido išmetimas iki 2030 m. turi sumažėti iki 26,4 gigatonų (gt) palyginti su 28,8 gt 2007 m.

2.2 Energijos vartojimo efektyvumas

2.2.1 Europos Sąjungos energijos vartojimo efektyvumo programomis siekiama 2005–2020 m. laikotarpiu kiekvienais metais sumažinti energijos imlumą 3,3 proc. Tai leistų sutaupyti 860 mtne per metus. Šiam aukštam tikslui pasiekti reikėtų pagal galimybes numatyti privalomas priemones, kurioms bus reikalingos didelės investicijos. Tačiau šios investicijos, Komisijos vertinimu, turėtų padėti sutaupyti daugiau kaip 100 mlrd. eurų per metus (Komisijos komunikatas „Efektyvus energijos vartojimo veiksmų planas: išnaudoti potencialą“, COM(2006) 545 galutinis).

2.2.2 EESRK įvairiose savo nuomonėse pasisakė už Europos iniciatyvas, skirtas energijos vartojimo efektyvumo programų sklaidai⁽¹⁾. Deja, Komitetas taip pat pažymėjo, kad valstybės narės nėra tokios entuziastingos⁽²⁾. Komiteto nuomone, „vienas dažnai pamirštamų „žaliųjų“ politikos priemonių aspektų yra jų ekonominė nauda. Iš tiesų „žalioji ekonomika“ yra viena iš išeikių iš pasaulinės krizės. Stiprinanti žalioji ekonomika kuria naujas užimtumo galimybes. Komisijos narys Stavros Dimas pareiškė, kad „žaliosios investicijos“ kitą dešimtmetį ES sukurs 2 milijonus darbo vietų. Vadinasi, „žalioji ekonomika“ nėra prabanga.“⁽³⁾

2.2.3 Komisija turėtų būti pasirengusi persvarstyti energijos vartojimo efektyvumo strategiją. Ligi šiol pasiekta pažanga nedavė lauktos naudos. Santykinis naftos kainos, kuri nuo 2008 m. birželio 11 d. buvusio rekordinio dydžio – 147,27 JAV dolerio už barelį nukrito iki 2009 m. vidutinės 53,56 JAV dolerių už barelį (2008 m. vidutinė kaina buvo 91,48 JAV dolerio už barelį), stabilizavimas atitinkamoms investicijoms, žinoma, nebuvo palankus (WTRG Economics).

2.2.4 Persvarstytoje direktyvoje dėl pastatų ir biurų energinio naudingumo bus gerokai išplėsta jos taikymo sritis ir taikomas reikalavimas imtis struktūrinių priemonių naujuose ir renovuotinuose pastatuose. Be to, reglamentuose dėl transporto priemonių ir lengvų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų (teisėkūros procesas dar nesibaigęs) reikalaujama didelių pramonės pastangų, kad būtų pasiekti numatyti išmetamųjų teršalų mažinimo tikslai. Tai leis padidinti energijos vartojimo efektyvumą, taigi, ir sumažinti vartojimą.

2.2.5 2009 m. EurObserv'ER ataskaitoje (EurObserv'ER 2009 – *The State of Renewable Energies in Europe* (Atsinaujinančiosios energijos būklė Europoje). Devintoji EurObserv'ER ataskaita) nagrinėjamas tiesioginis įvairių su atsinaujinančiąja energija susijusių technologijų poveikis užimtumui 14 ES valstybių narių (Vokietijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Danijoje, Švedijoje, Italijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Liuksemburge). 2008 m. atsinaujinančiosios energijos technologijos padėjo sukurti arba išsaugoti iš viso 660 000 darbo vietų. Daugiau kaip 42 proc. šių darbo vietų (apie 278 000) sukurtos biogeninių energijos

rūšių (tiksliau biomasės) pagrindu. Investicijos į biomasę gali padėti užtikrinti ilgalaikį užimtumą, sumažinti Europos energietinę priklausomybę ir gerokai sumažinti išmetamą CO₂ kiekį.

3. Ekonomikos krizė ir ekologiškos darbo vietos

3.1 Gili ekonomikos krizė viešiesiems finansams sukėlė sunkių padarinių. 2009 m. bendras deficitas euro zonoje siekė 6,4 proc., o 2010 m., Komisijos vertinimu, sieks 6,9 proc. Kad šį deficitą būtų galima per trumpą laiką sumažinti iki lygio, numatyto stabilumo pakte, reikalingi griežti taupymo planai. EESRK ragina vengti tuščiažodžiavimo ir imtis politinių veiksmų ekologiškam augimui skatinti.

3.2 Atsinaujinančiosios energijos skatinimo planams ir efektyvus energijos vartojimo programoms skiriama vis mažiau lėšų. Valstybės narės programoms energijos vartojimo efektyvumui skatinti ir investicijoms į atsinaujinančiuosius energijos išteklius, tvarų judumą ir transportą plačiąja prasme turi skirti daugiau lėšų (numatyta 50 proc.), gautų aukcionuose pardavus apyvartinius taršos leidimus (Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema).

3.3 Gali atsitikti, kad kova su klimato kaita bus neteisingai suprasta – tik kaip vartojimo mažinimas. Reikia atsižvelgti į sunaudotas ir gautos energijos santykį (EROI) ir susieti tvarumo ir vystymosi koncepcijas, kad būtų sukurta nauja ekonomika, kuria nebūtų siekiama „tvaraus nuosmukio“ ir jam būdingo atitinkamo nedarbo lygio, neišvengiamai sumažinančių žmonių gyvenimo standartus ir iš esmės nepakeičiančių planetos būklės.

3.4 Be to, įmonės, visų pirma MVL, kenčia nuo didelio kreditavimo sąlygų sugriežtinimo. Turint mažai lėšų įprastai veiklai praktiškai neįmanoma tuo pačiu metu investuoti į brangias restruktūrizavimo priemones, kurios dažnai atsiperka tik po keleto metų. Šiam tikslui reikalinga tikslinga paramos politika.

3.5 TDO savo pastabose dėl neseniai paskelbtos Komisijos iniciatyvos pasiūlė tokią apibrėžtį (TDO Ekonomikos ir darbo rinkos analizės skyriaus direktorius Duncan Campbell):

Ekologiškos darbo vietos – tai tokios darbo vietos, kuriomis mažinamas ekologinis pėdsakas, kai

— mažinamas energijos ir vandens suvartojimas ir atliekų kiekis,

— ekonomika dekarbonizuojama ir mažinamas medžiagų sunaudojimas,

— mažinamas išskiriamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis,

⁽¹⁾ OL C 10, 2008 1 15, p. 22–35.

⁽²⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 54–59 ir OL C 318, 2009 12 23, p. 39–42.

⁽³⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 20.

— imamasi priemonių prisitaikyti prie klimato kaitos ir

— saugoma ekosistema ir gerinama jos būklė.

3.6 TDO, kuri jau ne vieneri metai kartu su tarptautinėmis darbdavių ir profesinių sąjungų asociacijomis atlieka nuodugnius konkrečių sektorių tyrimus ekologiško darbo vietų srityje, nuomone, minėti temai svarbiausios yra šios šakos ir sritys:

Energetika	Integruotas dujinimo ir anglies dioksido surinkimo ciklas
	Bendra šilumos ir elektros energijos gamyba
	Atsinaujinančioji energija (vėjo energija, saulės energija, biokuras, geoterminė energija, nedidelės vandens jėgainės); kuro elementai
Transportas	Transporto priemonės su efektyvesniais varikliais
	Elektra varomos transporto priemonės, hibridinės ir kuro elementais varomos transporto priemonės
	Bendras naudojimasis automobiliu
	Viešasis transportas
	Nevariklinės transporto priemonės (dviratis, ėjimas pėsčiomis), permainos žemėnaudos politikoje ir gyvenviečių pavyzdžiai (atstumų ir priklausomybės nuo variklinių transporto priemonių mažinimas)
Įmonės	Išmetamųjų teršalų mažinimas (valymo įrengimai ir kitos filtravimui skirtos technologijos)
	Energijos ir medžiagų naudojimo efektyvumas
	Švarios gamybos technologijos (vengimas naudoti kenksmingas medžiagas)
	Gamybos ciklai pagal metodą „nuo lopšio iki lopšio“ (uždaro sistemos pagal Williams McDonough ir Michael Braungart apibrėžti)
Pastatai	Energiją tausojantis apšvietimas, buities prietaisai ir biuro įrenginiai
	Šildymas ir vėsinimas naudojant saulės energiją ir saulės baterijų plokštes
	Senų pastatų atnaujinimas naudojant naujas technologijas
	Ekologiška statyba (energiją tausojantys langai, izoliacija, statybinės medžiagos, šildymas, vėdinimas ir vėsinimas)
	Saulės energiją naudojantys pasyvieji namai, teršalų neišmetantys pastatai

Medžiagų valdymas	Grąžinamasis perdirbimas
	Gamintojų atsakomybės išplėtimas; susigrąžinimas ir atnaujinimas
	Dematerializavimas
	Gaminių gyvavimo ciklas ir taisymas
Mažmeninė prekyba	Didelio energinio naudingumo produktų rėmimas ir ekologinio ženklo naudojimas
	Galimybės apsipirkti arti gyvenamųjų rajonų
	Transportavimo atstumų mažinimas (nuo produkto gamybos iki pardavimo vietos)
	Nauja paslaugų ekonomika (paslaugų, o ne produktų pardavimas)
Žemės ūkis	Dirvožemio apsauga
	Vandens naudojimo efektyvumas
	Ekologiško auginimo metodai
	Atstumų tarp gamintojo ir rinkos mažinimas
Miškininkystė	Miško želdinimo ir atželdinimo projektai
	Agrarinė miškininkystė
	Tvari miškininkystė ir sertifikavimas
	Miškų naikinimo sustabdymas

3.7 Ekologiškos darbo vietos turi daugelyje sričių išsiskirti aukštu kompetencijos ir profesinės kvalifikacijos lygiu.

4. Svarbiausi dalyviai ir geri pavyzdžiai

4.1 Įvairių asociacijų atstovų įnašas į diskusijas 2010 m. kovo 23 d. EESRK vykusiame klausyme buvo labai vertingas.

4.2 Italijos amatininkų asociacijos (it. *Confartigianato*) Bergamo skyriaus pirmininkas pristatė žaliąją energijos savaitę, per kurią įvyko šešiolika diskusijoms ir informacijos sklaidai skirtų renginių ir 80 kalbėtojų ir šimtai dalyvių nagrinėjo teisinius ir techninius energijos taupymo ir aplinkos tvarumo klausimus. Tai yra puikus pavyzdys, kokį vaidmenį galėtų ir turėtų atlikti profesinės asociacijos populiarinant naują kultūrą. Buvo pristatytos naujos paslaugos energijos srityje, pavyzdžiui, informacijos centras, kuriame ekspertai konsultuoja įmones energijos klausimais, tarnyba, padedanti gauti kreditą ir remianti investicijas taip pat padedant asociacijos kredito kooperatyvui, ir techninių įgūdžių ugdymo iniciatyva bendradarbiaujant su Bergamo universiteto Inžinerijos mokslų fakultetu.

4.3 Už Europos klimato ir energetikos politiką atsakingas Pasaulio laukinės gamtos fondo (WWF) atstovas savo pranešime pabrėžė teigiamą ekologiškos ekonomikos poveikį, kurio, WWF tyrimų duomenimis, galima tikėtis užimtumui. Aplinkos apsaugos organizacijos tvirtai pasisako už politiką, skatinančią mažai anglies dioksido išskiriančias, arba – būtų dar geriau – jo visiškai neišskiriančias energijos rūšis.

4.4 Lenkijos kalnakasybos ir energetikos profesinių sąjungų pirmininkas atkreipė dėmesį į pavojų, kurį gali sukelti politika, sudaranti ypač nepalankias sąlygas fiziniam darbui. Todėl būtinos iniciatyvos naujoms darbo vietoms kurti, kad jos pakeistų darbo vietas, kurių neteksime. Visada turime galvoti apie naujai sukurtų ir senų panaikintų darbo vietų santykį. Kalbant apie darbo užmokestį taip pat reiktų būti atsargiems, nes kai kurios naujos ekologiškos darbo vietos gali būti mažiau apmokamos, o kilovatvalandės elektros energijos sąnaudos naudojant anglis yra perpus mažesnės nei naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius. Nesiimant deramų priemonių užimtumui užtikrinti, gali kilti rimtas pavojus, kad per trumpą laiką nedarbo lygis išaugs dvigubai. Be to, turi būti numatytos tinkamos formos darbuotojų judumui skatinti.

4.5 Europos statybos pramonės federacijos prezidentas atkreipė dėmesį į tvirtus Europos įmonių išipareigojimus ir suinteresuotumą modernizuoti ir didinti energinį būstų ir viešųjų ir privačių darbui skirtų patalpų naudingumą. Sektoriumi nereikalinga jokia ypatinga finansinė pagalba, tačiau būtinas stabilus ir tam tikrą laikotarpį nekintantis teisinis pagrindas, kad būtų galima planuoti investicijas ir rengti verslo planus. Statybos pramonei veikiau reikalingas atitinkamas nuolatinis pinigų srautas, kuriuo būtų galima pasikliauti, o ne trumpalaikės subsidijos. Atitinkama mokesčių politika gali padėti, kad privatūs ūkiai atsigręžtų į tokias investicijas. Įmonės savo ruožtu pasirenkusios prisidėti prie būtino darbuotojų profesinio mokymo.

4.6 Europos architektų tarybos (ACE) pirmininkas pabrėžė, kad reikia toliau plėtoti mokymą siekiant tvarios architektūros Europoje. Planuojant priemones vietos lygiu būtina visa apimanti vizija, todėl reiktų iš naujo apvarstyti profesinį profilį. ACE nuomone, kartu su statybos bendrovėmis turi būti nustatyti aukšti pastatų kokybės ir energijos vartojimo efektyvumo gerinimo tikslai. Remdamasi prieš kurį laiką įgyta neigiama patirtimi, ACE išreiškė abejones dėl viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės viešojo pirkimo srityje.

4.7 Komisijos atstovas atkreipė dėmesį į dideles galimybes kurti naujas darbo vietas, kurių galėtų būti sukurta daugiau nei milijonas. Sėkmės sulaukusiam Antrajame geotermijos kongrese išryškėjo galimos vystymosi kryptys. Pavyzdžiui, Švedijoje 1 000 gyventojų tenka 33 įrengti šilumos siurbliai, o Ispanijoje – 0,1. Atsinaujinančiosios energijos plėtojimui labiausiai trukdo administracinė našta. Energijos vartojimo efektyvumas yra pati svarbiausia visos sistemos dalis, visų pirma kalbant apie pastatus. Įgyvendinant nacionalinius veiksmų planus

sukurtos ekologiškos darbo vietos būtų ilgalaikės ir konkurencingos.

4.8 Berlyno aukštosios technikos ir ekonomikos mokyklos atstovas pateikė gausių duomenų ir vertingų idėjų. Jis atkreipė dėmesį į stiprią tarptautinę konkurenciją atsinaujinančiosios energijos rinkoje, kurioje dominuoja JAV ir Kinija. Beveik 50 proc. saulės baterijų plokščių eksportuoja Kinija ir Taivanas.

4.9 Vienos didžiausių Ispanijos vėjo jėgainių gamintojų atstovas pabrėžė strateginę šio sektoriaus, kurio vystymuisi reikalingos sumanios ir ryžtingos priemonės, svarbą. Taip būtų galima skatinti investicijas ir padidinti ekonomikos pridėtinę vertę. Nepaisant krizės galėsime žvelgti į šviesią ateitį, jei bus tęsiamos atsinaujinančiosios energijos skatinimo priemonės. Savo kalboje Ispanijos atstovas pacitavo prezidento B. Obamos žodžius, jog „šalis, pirmaujanti švarios energijos srityje, bus ir pasaulio ekonomikos lyderė“ (Barack Obama, Pranešimas dėl padėties šalyje, 2010 m. sausio 27 d.).

4.10 Galiausiai Europos profesinių sąjungų konfederacijos atstovas pabrėžė Europos profesinių sąjungų konfederacijos išipareigojimą palaikyti priemones ekologiškoms darbo vietoms skatinti ir remti, nepažeidžiant darbuotojų orumo ir teisių ir užtikrinant tinkamą darbo užmokesčio lygį. Ekologiškos darbo vietos savaime turi būti žmogaus orumo nepažeidžiančios darbo vietos. Europos profesinių sąjungų konfederacijos nuomone, būtina pereinamuoju laikotarpiu numatyti priemones mokymui skatinti ir pramonės permainoms numatyti.

5. Perspektyvos

5.1 Paskutiniaisiais metais buvo pateikta nemažai vieni nuo kitų gerokai besiskiriančių duomenų, susijusių su galimu teigiamu ekologiškų darbo vietų poveikiu, efektyviu energijos vartojimu ir su kovos su klimato kaita iniciatyvomis. Buvo tikimasi šimtų tūkstančių naujų darbo vietų, vis dėlto jų sukurta ne tiek daug. Iškyla rimta problema – kaip įvertinti bendrą poveikį užimtumui, t. y. atsižvelgiant į tame pačiame sektoriuje prarastas darbo vietas.

5.2 Vertinant ekologinę veiklą siaurąja prasme šiuo metu yra 4,6 mln. ekologiškų darbo vietų. Prie šio skaičiaus reiktų pridėti 8,67 mln. darbo vietų (tai sudaro 6 proc. visų dirbančiųjų 27 ES valstybėse narėse), jei atsižvelgiama į visas veiklos rūšis, susijusias su gamtiniais ištekliais, pavyzdžiui, miškininkystę ir ekoturizmą. Remiantis plačiausia apibrėžtimi, šis skaičius gerokai išauga – iki 36,4 mln., t. y. 17 proc. dirbančiųjų, įskaitant netiesioginį ir indukuotą užimtumą (GHK et al. 2007). Šie skirtumai išsamiai nagrinėjami Komisijos neseniai priimtame dokumente dėl užimtumo Europoje (Užimtumas Europoje 2009 m.). Augimas visų pirma pastebimas atsinaujinančiosios energijos, ekologiško žemės ūkio sektoriuose ir kiek mažesnis pastatų atnaujinimo srityje.

5.3 Svarbiausios veiklos sritys. Statybos pramonė

5.3.1 Statybos pramonė, kurioje dirba 16,3 mln. darbuotojų, sudarančių 7,6 proc. bendro užimtumo, yra vienas svarbiausių Europos ekonomikos sektorių. 2008 m. apyvarta šiame sektoriuje siekė 1 305 mlrd. eurų, o tai sudaro 10,4 proc. BVP. Indukuotas užimtumas siekia daugiau kaip 32 mln. Darbuotojų (Europos statybų pramonės federacijos (FIEC) 2009 m. metinė ataskaita).

5.3.2 Europos statybos pramonė aktyviai dalyvauja projektuose ir iniciatyvose, kuriomis siekiama aukštesnių efektyvaus energijos vartojimo ir energijos taupymo standartų. Pavyzdžiui, pagal Septintąją bendrąją programą vykdyti projektai: Sunrise – fotovoltinių sistemų naudojimas pastatuose, Cygnum – pirminės izoliacijos medienos plokščių gamyba naudojant nebrangias perdirbtas medžiagas, dėl kurių nedaug energijos sunaudojantys namai tampa prieinamesni, ir Mobi3con – statybvietėse naudojama trijų dimensijų duomenų apdorojimo sistema, kad būtų galima išvengti bet kokių planavimo ir įgyvendinimo neatitikimų. Europos statybos pramonės federacijos (FIEC) vertinimu, taip galima sutaupyti iki 6,2 mlrd. eurų.

5.3.3 Nepaisant sunkių finansų krizės padarinių, lėmusių rinkos sąstingį kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Ispanijoje ir Airijoje, vis dėlto tikimasi, kad šioje pramonės šakoje artimiausiais metais bus sukurta ne mažiau kaip 800 000 naujų darbo vietų tam tikros specializacijos technikams ir inžinieriams energijos taupymo programoms įgyvendinti. Vien Prancūzijoje pastatų energinio efektyvumo srityje dirbančių asmenų skaičius 2007–2012 m. išaugs nuo 169 000 iki 320 000 dirbančiųjų (Prancūzijos aplinkos ir energetikos valdymo agentūros (pranc. Agence de l'Environnement e de la Maitrise de l'Energie) tyrimas, 2008 m.).

5.3.4 Kita pramonės šaka, kurioje tikimasi naujų darbo vietų – energijos paslaugų teikėjai (ESCO, *Energy Service Company*). Tai įmonės, įgyvendinančios efektyvaus energijos vartojimo priemonės ir prisiimančios su priemonėmis susijusią riziką bei iš galutinio vartotojo perimančios bet kokią su organizavimu ir investicijomis susijusią našą. Šioms įmonėms plėstis kai kuriose valstybėse kliudė didieji gamintojai, kurie bijojo, jog gali dramatiškai sumažėti vartojimas⁽⁴⁾.

5.3.5 Profesinis rengimas ir tęstinis mokymas yra būtini norint tinkamai valdyti pramonės permainas. FIEC ir Europos statybos ir medienos pramonės darbuotojų federacija (EFBH) rengia bendras iniciatyvas profesinei kvalifikacijai kelti ir tarptautinius mokymo projektus.

5.4 Atsinaujinančioji energija

5.4.1 2008 m. 190 000 asmenų dirbo fotoelektros sektoriuje (130 000 tiesiogiai ir 60 000 netiesiogiai). Kadangi kalbama apie 27 ES valstybių narių rinką, iki 2030 m. šioje pramonės šakoje tikimasi sukurti iki 2,2 mln. darbo vietų, nors bendras poveikis užimtumui – nedidelis. Darant prielaidą, kad eksporto dalis sieks 15 proc., bendras poveikis 27 ES valstybėse narėse iki

2030 m. vertinamas apie 162 000 darbo vietų (2010 m. – 20 000, o iki 2020 m. 49 000 vietų) (Europos fotoelektros sektoriaus asociacija (EPIA), 2009 m.).

5.4.2 Fotoelektros sektoriaus moksliniais tyrimams, technologinei plėtrai ir priežiūrai reikalingi aukštos kvalifikacijos specialistai. Architektai ir inžinieriai turės išnagrinėti saulės baterijų plokščių instaliavimo galimybes miestų istoriniuose centruose, kurie turi didelę kraštovaizdžio ir kultūrinę. Europoje instaliuotos įrangos pajėgumai nuo 2005 m. buvusio 1 981 megavatų (MW) lygio iki 2008 m. išaugo iki 9 405 MW, o 2007–2008 m. beveik padvigubėjo (EPIA, *Global Market Outlook for Photovoltaics until 2013*, (Pasaulinės fotoelektros sektoriaus rinkos perspektyva iki 2013 m.) 2009 m., A.T. Kearney tyrimas). Iki 2030 m. kiekvienais metais turės būti rengiami specializuoti kursai mažiausiai 50 000 naujų darbuotojų. Dabartinių fotovoltinių sistemų sritys specialistams rengti skirtų magistro ir antrosios studijų pakopos mokslo programų nepakanka.

5.4.3 2008 m. vėjo energijos įrenginių pajėgumai siekė 64 935 MW, todėl vėjo energija jau šiandien yra svarbiausias atsinaujinančiosios energijos šaltinis. 2007 m. šioje srityje tiesiogiai dirbo 108 600 asmenų, o netiesiogiai – 154 000. 59 proc. šių darbuotojų dirbo vėjo jėgainių ir sudedamųjų dalių gamyboje. Vokietijoje, Ispanijoje ir Danijoje šioje srityje dirba daugiausia asmenų (Europos vėjo energijos sektoriaus asociacija (EWEA, *European Wind Association*), 2009 m.). Europos vėjo energetikų asociacijos vertinimu, iki 2020 m. dirbančiųjų skaičius gali padvigubėti ir siekti 330 000 darbuotojų.

5.4.4 Remiantis Ispanijoje, kuri labai daug investavo į alternatyvias energijos rūšis, atliktu tyrimu, nuo 2007 m. buvęs 89 001 darbuotojo lygis gali išaugti iki 228 000–270 000, remiantis dviem scenarijais (ISTAS (*Instituto Sindical de Trabajo Ambiente y Salud*), 2009 m.).

5.5 Transportas

5.5.1 Automobilių ir sunkiasvorių transporto priemonių pramonėje dirba apie 2,2 mln. darbuotojų; atsižvelgus į indukuotą netiesioginį užimtumą šis skaičius siekia 9,8 mln. Darbuotojų (ACEA – Europos automobilių gamintojų asociacija). Prie šio skaičiaus reikėtų pridėti ir asmenis, dirbančius viešojo ir privačiojo artimojo susisiekimo srityje. Bendras skaičius viršija 16 mln. asmenų, jei įskaičiuojami geležinkelio, laivybos įmonių, oro transporto darbuotojai ir susijusių paslaugų teikėjai bei kelių transporto darbuotojai.

5.5.2 Krizės padariniai šioje srityje ypač sunkūs. Autobusų gamyba sumažėjo 7,6 proc., automobilių – 21,6 proc., furgonų – 48,9 proc. ir sunkvežimių – iki 62,6 proc. Dėl bendro užsakymų ir veiklos sumažėjimo padėtis nėra geresnė ir kitose transporto srityse.

⁽⁴⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 54–59 ir OL C 318, 2009 12 23, p. 39–42.

5.5.3 Transporto sektoriuje iškils daugiau techninių sunkumų nei kitose šakose įgyvendinant klimato kaitos dokumentų paketą ir laikantis su tuo susijusio išmetamo CO₂ kiekio reguliavimo. Jei oro transportui bus taikoma Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, kils sunkumų senesnius orlaivius turinčioms bendrovėms, kurios ateityje dėl keliamos taršos turės mokėti milžiniškas baudas. Be to, kaip Komitetas jau yra nurodęs⁽⁵⁾, „PATLS taikyti jūrų transportui yra daug sudėtingiau nei aviacijai, visų pirma trampinėje laivyboje dėl pasaulinės jūrų prekybos ypatumų – dėl jų labai sunku atlikti PATLS skaičiavimus“.

5.5.4 Tikimasi, kad gerokai išaugs – to ir pageidaujama – tiek keleivių, tiek ir krovinių pervežimas geležinkeliu. Tikimasi, kad keleivių pervežimo srityje darbo vietų padaugės 1 200 000, o krovinių pervežimo srityje – 270 000 palyginti su 700 000 darbo vietų, kurios iki 2030 m. bus prarastos kelių transporto srityje (SynDEX, ETUC ir ISTAS atliktas tyrimas, 2007 m.).

5.5.5 Aiški politika, skatinanti rinktis nevariklines transporto priemones, pavyzdžiui, dviračius arba ėjimą pėsčiomis, ir remianti tvarų judumą mieste užtikrins geresnę gyvenimo kokybę ir gerokai prisidės prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo.

6. Ekologiškas darbo vietas skatinančios priemonės

6.1 Norint atremti ateities iššūkius būtini esminiai viešojo ir privačiojo sektoriaus veiksmas ir viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystės. Reikia ekonomikos augimą susieti su kenksmingų išmetamų teršalų mažinimu ir galimybių sudarymu kurti daugiau ir geresnių darbo vietų.

6.2 Dabartinė viešųjų finansų būklė, atsižvelgiant į įgyvendintas priemones krizės kreciamai finansų sistemai remti ir į vėliau ištikusią ekonomikos krizę, dėl kurios sumažėjo visų valstybių narių mokestinės pajamos, nesuteikia reikiamos veiksmų laisvės.

6.3 EESRK siūlo įsteigti „Europos valstybinį fondą“, kuris būtų remiamas EIB ir visų pirma specialiomis Europos centrinių bankų sistemos ir ECB lėšomis. Šis fondas padėtų siekti efektyvaus energijos vartojimo ir energijos taupymo tikslų. Reikalingas Europos „Maršalo planas“ norint užtikrinti finansines priemones kovai su klimato kaita.

6.4 EIB, kuris jau yra suteikęs lėšų atsinaujinančiosios energijos plėtojimui, galėtų perimti fondo valdymą ir per Europos bankų sistemą paskirstyti lėšas.

6.5 Didžiausia problema – užtikrinti, kad lėšos būtų racionaliai panaudojamos. Labai svarbu atitinkamai valdyti ir koordinuoti Europos struktūrinių fondų, Europos socialinio fondo ir Septintosios bendrosios programos lėšas; šią funkciją galėtų atlikti naujasis Europos Komisijos Energetikos generalinis direktoratas.

6.6 Reikalingos ir privačios lėšos. Viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystėms turėtų būti numatytos veiklos ir mokestinės paskatos ir suteikiamas patikimas ir ilgalaikis orientacinis pagrindas.

6.7 Darbdavių ir darbuotojų asociacijos ir šioje srityje veikiančios pilietinės visuomenės organizacijos turi galimybę atlikti ypač svarbų vaidmenį technologijų sklaidos, galimybių užtikrinimo, informuotumo didinimo ir mokymo bei ugdymo srityse. Pilietinė visuomenė turėtų visada dalyvauti tokiuose projektuose.

6.8 Siekiant optimaliai naudoti išteklius labai svarbus vaidmuo tenka IKT. Remiantis neseniai Komisijos atlikto tyrimo išvadomis (Tyrimas *The implications of ICT for Energy Consumption* (e-Business Watch, Study report no 09/2008, http://www.ebusiness-watch.org/studies/special_topics/2007/documents/Study_09-2008_Energy.pdf)), IKT potencialas turi būti visapusiškai išnaudotas⁽⁶⁾. Tai galėtų būti labai naudinga kuriant naujas ekologiškas darbo vietas.

6.9 Kalbant apie pastatų energinį naudingumą EESRK savo nuomonėje⁽⁷⁾ yra pasiūlęs politinių priemonių, kad pastatų energetinių standartų kontrolė būtų paprastesnė. Taip pat buvo pasiūlytos priemonės, skatinančios galutinį vartotoją įsigyti ir instaliuoti atitinkamus įrenginius ir imtis atnaujinimo priemonių šilumos izoliacijai pagerinti.

6.10 Kalbant apie atsinaujinančiosios energijos išteklius EESRK pasisako už MTTP rėmimą, programas stabiliai ir perspektyviai rinkai sukurti, įmonių ir galutinių vartotojų rėmimą suteikiant mokestines lengvatas ir paskatas gaminti ir vartoti atsinaujinančiąją energiją. Šios programos turėtų būti ilgalaikės ir grindžiamos Vokietijoje taikomu modeliu, pagal kurį laipsniškai mažinama valstybės pagalba ir operatoriai bei visuomenė tampa pajėgūs investuoti patys.

⁽⁵⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 20.

⁽⁶⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 87–91.

⁽⁷⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 62–71.

6.11 Atskirą skyrių reikėtų skirti bendrajam lavinimui ir profesiniam rengimui ⁽⁸⁾. Bendrasis lavinimas yra būtinas žinių sklaidai ir būsimų kartų informavimui, o profesinis rengimas yra

išankstinė sėkmingo naujų technologijų energijos vartojimo efektyvumui didinti taikymo ir kovos su klimato kaita sąlyga.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

⁽⁸⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 15–19.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl MVĮ ir visų pirma labai mažoms įmonėms palankios Europos Sąjungos energetikos politikos veiksmingumo didinimo (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 44/19)

Pranešėjas **Francis DAVOUST**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

MVĮ ir visų pirma labai mažoms įmonėms palankios Europos Sąjungos energetikos politikos veiksmingumo didinimo.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 157 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos Sąjungos lygmeniu

- energetikos politikos srityje laikytis požiūrio „visų pirma galvokime apie mažuosius“ užtikrinant mažų ir labai mažų įmonių organizacijoms galimybę dalyvauti teisėkūros procese ir atliekant poveikio įvertinimus, įtraukti net mažiausias įmones ir skatinti sektorinį požiūrį,
- kartu su mažosiomis ir vidutinėmis įmonėmis (MVĮ) sukurti forumą nuolatiniam dialogui apie ES energetikos politikos poveikį įmonėms, ypač pačioms mažiausioms,
- kartu su atitinkamomis verslo organizacijomis apibrėžti priemones, kurios turi būti įtrauktos į Europos programas siekiant sudaryti sąlygas minėtoms įmonėms kuo veiksmingiau prisitaikyti prie Europos Sąjungos tikslų,
- išanalizuoti programų, kuriomis siekiama skatinti ekologinį efektyvumą, poveikį įvairių kategorijų MVĮ ir platinti geriausios praktikos vadovą,
- supaprastinti priėjimo prie Europos Sąjungos programų, susijusių su MVĮ energijos vartojimo efektyvumu, ir jų naudojimo tvarką,
- priimti ekologinės energijos inovacijų rėmimo planą ir sukurti finansinės paramos inovacijoms priemonę, pritaikytą prie mažų ir labai mažų įmonių poreikių,
- sukurti sistemą, leidžiančią stiprinti energijos tiekimo bendrovių (angl. *Energy Service Companies*) buvimą ir veiklą nacionaliniu lygmeniu mažų įmonių naudai,

— sudaryti paprastesnes sąlygas mažoms įmonėms naudotis struktūriniais fondais, ypač tarpininkaujant jų organizacijoms,

— sukurti sistemą, skirtą mikrogeneracijai valstybėse narėse skatinti,

1.2 valstybių narių lygmeniu

- sukurti nacionalinį forumą dialogui su MVĮ organizacijomis,
- plėsti mokymo ir informavimo programas vykdant sektorių kampanijas ir laikantis „vieno langelio“ (geriau, kad jis būtų atitinkamų įmonių tarpinėse organizacijose) principo,
- remti investicijų finansavimą, mažinti draudimo sąnaudas ir kurti mokesčių paskatas,
- sukurti finansinę sinergiją tarp ES, valstybių narių ir verslo organizacijų sudarant palankias sąlygas teikti įvairaus pobūdžio paramą mažoms įmonėms,
- pasirūpinti, kad tarpinėse organizacijose būtų patarėjų aplinkos ir energijos naudojimo klausimais, taip pat teikti nepriklausomas diagnostikos ir konsultacijų energijos naudojimo klausimais paslaugas,

1.3 regionų lygmeniu

- į regioninių programų prioritetus įtraukti patarimus energijos naudojimo klausimais ir paramą darbuotojams, taip pat mokymą, inovacijų rėmimą ir investicijų finansavimą,
- remti mikrogeneraciją panaudojant struktūrinius fondus.

2. Įžanga

2.1 Nuomonės pagrindas

2.1.1 Europos Sąjunga apibrėžė energijos vartojimo efektyvumo didinimo politiką, kuri yra ir viena iš strategijos „Europa 2020“ dalių. Pagrindinis poveikis MVĮ – radikaliai pasikeitusios jų galimybės gauti energiją ir viduje ją racionaliai naudoti. Iki šiol Europos Sąjungos pastangos, susijusios su energijos vartojimo efektyvumu, nebuvo konkrečiai nukreiptos į mažų ir labai mažų įmonių padėtį, taigi jų poveikis šioms įmonėms nežinomas.

2.1.2 Tokiomis aplinkybėmis reikėtų pažymėti, kad 2009 m. spalio 1 d. ⁽¹⁾ EESRK nuomonėje dėl *Energijos vartojimo efektyvumo politikos ir programų skatinimo galutinių vartotojų lygiu* rekomenduojama padidinti pastangas siekiant laipsniškai įtraukti galutinius vartotojus, įskaitant mažas įmones, t. y. 1) stiprinti Europos Sąjungos politikos sektorių aspektą, 2) supaprastinti Europos energetikos programas, 3) analizuoti efektyvaus energijos vartojimo politikos poveikį galutiniams vartotojams, įskaitant MVĮ, ir vertinti pasiektus rezultatus, 4) ES lygiu sukurti ekspertų grupę ir nepriklausomų institucijų, skatinančių energijos vartojimo efektyvumą ir orientuotų į galutinį vartotoją, visų pirma MVĮ ir amatų įmones, tinklą.

2.2 Nuomonės tikslas

2.2.1 EESRK mano, kad labai svarbu šią temą nagrinėti laikantis iniciatyvoje *Small Business Act* (smulkiojo verslo aktas) išdėstyto požiūrio ir principo „visų pirma galvokime apie mažuosius“, kuris yra Europos Sąjungos politikos ir programų svarstymo ir rengimo pagrindas. Šioje nuomonėje pagrindinis dėmesys skiriamas Europos Sąjungos energetikos politikai, susijusiai su mažomis ir labai mažomis įmonėmis, kurios sudaro 92 proc. Europos Sąjungos verslo ⁽²⁾.

2.3 Nuomonės struktūra ir aprėptis

2.3.1 Šios EESRK nuomonės tikslas – pateikti esminių pastabų, kurios paskatintų Europos institucijas rengiant būsimą Europos Sąjungos politiką atkreipti dėmesį į MVĮ ir visų pirma į mažas ir labai mažas įmones. Nuomonėje nebus nagrinėjamas klausimas, kaip padaryti darbo vietas ekologiškesnes, tačiau bus atsižvelgta į darbuotojams remti skirtas priemones įmonių pritaikymo prie energetikos politikos prioritetų aplinkybėmis.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Bendras energetikos politikos poveikis mažoms įmonėms

EESRK pabrėžia, kad ES energetikos politikos tikslai tam tikroms MVĮ gali atverti didelių vystymosi ir naujų darbo

vietai kūrimo galimybių. Mažos ir labai mažos įmonės energetikos politikos požiūriu patenka į vieną iš keturių toliau išvardytų grupių.

3.1.1 **Energijos vartotojai.** Daugelis mažų ir labai mažų įmonių susiduria su keturiomis problemomis: 1) jos dar nežino apie racionalių energijos naudojimo pranašumus, 2) nematuoja energijos taupymo priemonių poveikio savo veiklai ir darbuotojams, 3) nežino, ką rinktis ir su kuo pasirinktas priemonės įgyvendinti, 4) neturi pakankamai lėšų investicijoms į ekologišką energiją, o tų investicijų atsipirkimo laikas per ilgas.

3.1.1.1 Informacijos iš esmės trūksta dėl to, kad dėl savo dydžio tokios įmonės neturi pakankamai jose dirbančių darbuotojų, kurie išmanytų energetikos ir aplinkos klausimus.

3.1.1.2 Investicijų grąžos problema: investicijos į energijos sunaudojimo mažinimą gali būti labai brangios, o trumpalaikė grąža – labai lėta. Daugeliu atvejų išlaidos negali būti priskiriamos gamybos ar paslaugų teikimo veiklai, o investicijos iš sutaupytos energijos atsiperka tik per labai ilgą laiką.

Dažnai investicijoms susigrąžinti prireikia daugiau kaip penkerių metų, o tai mažas įmones atbaido.

3.1.2 **Sistemų diegėjai.** Tai įmonės, kurios diegia produktus ir sistemas arba teikia priežiūros paslaugas, skirtas pagerinti energijos naudojimą. Jos atlieka ekologinės energijos technikos populiarinimo tarp vartotojų vaidmenį. Toliau aptariama veikla, kuri šiuo požiūriu labai svarbi.

3.1.2.1 *Statyba*, diegiant ekologinės statybos sistemas ir naudojant ekologinės energijos produktus arba diegiant atsinaujinančios energijos sistemas: novatoriškus produktus diegiančios mažos įmonės skundžiasi, kad draudimo bendrovės nenori teikti joms būtinų garantijų, pavyzdžiui, dešimties metų garantijų, remdamosi tuo, kad neišrodomas ilgalaikis stabilumas ir produkto efektyvumas. Dėl tokio neryžtingumo lėteja ekologinių technologijų diegimas vartotojų lygmeniu.

EESRK siūlo 1) rengti statybos sektoriaus specialistų mokymo programas siekiant supažindinti juos su nauja ekologinės statybos technika, ekologinėmis medžiagomis ir naujais pastatų energijos vartojimo efektyvumo vertinimo būdais, 2) sumažinti draudimo išlaidas Europos Sąjungos lygmeniu sukuriant finansavimo ar kitokią priemonę, kuri leistų sumažinti draudimo bendrovių riziką.

⁽¹⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 39.

⁽²⁾ 2007 m. 27 ES valstybėse narėse iš 20,104 mln. įmonių buvo 18,16 mln. labai mažų įmonių (mažiau negu dešimt darbuotojų), 1,49 mln. mažų įmonių (10–25 darbuotojai), 303 400 vidutinių įmonių (26–250 darbuotojų) ir 159 000 didelių įmonių (daugiau kaip 250 darbuotojų). Labai mažos įmonės sudaro 30 proc. visų darbo vietų, mažos – 21 proc., vidutinės – 17 proc., o didelės – 33 proc. Šaltinis: EIM Business & Policy Research, EUROSTAT.

3.1.2.2 *Paslaugos, susijusios su energiją taupančios įrangos, skirtos asmenims ar įmonėms, diegimu ir priežiūra.*

Šio sektoriaus MVĮ patiria tiesioginę pagrindinių šalyje veikiančių energijos gamintojų konkurenciją per struktūras, kurias jos pačios tiesiogiai sukuria ir kontroliuoja. Šios mažos įmonės visiškai priklauso nuo didelių jas kontroliuojančių grupių ir yra labiau suinteresuotos tradicinių rūšių energijos pardavimu nei energijos vartojimo efektyvumo savo klientams didinimu.

EESRK 1) mano, kad Europos ir nacionalinės valdžios institucijos turėtų prižiūrėti šią rinką, kad būtų užtikrintas visiškas skaidrumas ir išvengta bet kokio piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, 2) ragina kurti MVĮ skirtas mokymo programas siekiant stiprinti jų vaidmenį motyvuojant ir konsultuojant asmenis ir įmones.

3.1.3 **Mažos įmonės, kuriančios ir gaminančios energiją taupančius produktus**, yra ypač novatoriškos tvarios įrangos ir medžiagų sektoriuje.

3.1.3.1 Mažos novatoriškos įmonės, kurdamos, patentuodamos (Europos patentas?) ir parduodamos savo produktus, iš tikrųjų susiduria su daug sunkumų. Jos dažnai susiduria su atvejais, kai didelės grupės ar pramoninės laboratorijos turi beveik visišką rinkos monopolį, ir susiduria su vis sudėtingėjančiomis sertifikavimo sistemomis; dėl to galiausiai slopinamas inovacijų kūrimas mažose įmonėse ir apskritai užkertamas kelias joms patekti į inovacijų rinką.

3.1.3.2 EESRK rekomenduoja keletą priemonių:

- sukurti Europos Sąjungos planą, kuris būtų panašus į JAV smulkiojo verslo mokslinių tyrimų inovacijų srityje programą, siekiant padėti mažų įmonių tarpinėms organizacijoms ⁽³⁾ pastebėti ekologinės energijos inovacijas, paremti jų plėtrą, sertifikuoti ir patentuoti, taip pat palengvinti jų patekimą į rinką,
- sukurti lanksčią ir lengvai prieinamą finansinę priemonę, skirtą inovacijoms tvarių medžiagų ir įrangos srityje remti teikiant paskolas be palūkanų arba su labai mažomis palūkanomis,
- įvesti supaprastintą, nešališką ir prieinamą mažų įmonių inovacijų ekologinės energijos srityje standartizavimo ir sertifikavimo, taip pat stebėjimo, kad tuo standartizavimu ir sertifikavimu nebūtų naudojamosi siekiant sudaryti kliūtis patekti į energijos vartojimo efektyvumo rinkas, tvarką. To galima išvengti reikalaujant, kad prieš galutinį kiekvieno suderinto techninio ES standarto patvirtinimą būtų vertinamas jo poveikis.

⁽³⁾ Mažoms įmonėms atstovaujančios ir tarpininkaujančios organizacijos, pasak valstybių narių, *inter alia* yra šios: amatų rūmai, prekybos rūmai, sektorių organizacijos, įmonių asociacijos. Valdžios institucijos pripažįsta jų atstovaujamąjį pobūdį, o jos remia visas jų regione veikiančias įmones ir vykdo joms palankią sutelktą ir kolektyvinę veiklą.

3.1.4 **Mažos energiją gaminančios įmonės. Mikrogeneracijos atvejais**

3.1.4.1 Tai per menkai vertinama galimybė, tačiau ji plečiama daugelyje valstybių narių. Mikrogeneracija – alternatyvus energijos gamybos metodas, kai elektrinės vietos lygmeniu gali naudoti atsinaujinančius šaltinius. Ji ypač tinka mažoms įmonėms, nes leidžia racionaliau naudoti energiją, o dėl to 1) mažėja bendros sąnaudos, 2) užtikrinamas energijos tiekimas netgi tuo atveju, kai išjungiamas elektra, 3) padidėja energijos gamybos lygis ES, 4) prisidedama sprendžiant visuotinio atšilimo problemą, 5) skatinama kurti darbo vietas vietos lygmeniu.

3.1.4.2 EESRK prašo Komisijos parengti teisinę ir praktinę struktūrą, kuri skatintų plačiau naudoti šią sistemą ir ragintų valstybes nares šalinti įvairias šios sistemos vystymo kliūtis. Konkrečiai Komisija turėtų 1) išanalizuoti esamą ir skleisti geriausią praktiką, 2) įtraukti mikrogeneraciją ir jos plėtrą į priemones, kurios gali būti finansuojamos struktūrinių fondų ir įvairių kaimo plėtros fondų lėšomis.

4. Konkrečios pastabos

4.1 *Nėra nuolatinio forumo, skirto Europos institucijų ir organizacijų, atstovaujančių įvairių kategorijų MVĮ, dialogui*

4.1.1 EESRK džiaugiasi, kad Europos Komisija pradeda dialogą su MVĮ atstovais. Tačiau šiuo metu nėra jokio oficialaus strateginio mechanizmo, specialiai skirto mažoms ir labai mažoms įmonėms ⁽⁴⁾. Toks nebuvimas turi trejopą neigiamą poveikį:

- dėl to tampa neįmanoma sužinoti, ar esamos arba būsimos iniciatyvos tinka mažoms įmonėms,
- nėra informacijos apie lygmenį, kuriuo įgyvendinamos iniciatyvos, ir tą lygmenį nustatyti bus sunku, jei išliks dabartinis bendras politinis požiūris, kuris nutolęs nuo konkrečių atvejų,
- nors daugelis valstybių narių ėmėsi priemonių veiklai su verslo organizacijomis derinti, dar trūksta žinių apie tokias priemones, o tai trukdo pritaikyti gerąją praktiką ir pasimokyti iš sėkmių ar nesėkmių.

⁽⁴⁾ 2006 m. kovo 23–24 d. Europos Vadovų Taryboje buvo prašoma atsižvelgti į įvairių tipų MVĮ, o pirmenybę teikti mažoms įmonėms laikantis principo „visų pirma galvokime apie mažuosius“, kuris turėtų būti pagrindinis visų Europos Sąjungos ar nacionalinių teisės aktų principas.

4.1.2 EESRK neneigia, kad verslo grupės yra naudingos, tačiau jos jokių būdu negali pakeisti bendrųjų tarpinių organizacijų, kaip antai komercijos ir amatų rūmai, taip pat sektorių organizacijos, kurios bendrauja su įmonėmis ir duoda joms individualių patarimų pagal jų konkrečias aplinkybes, patirties. Kaip tik su šiomis tarpinėmis organizacijomis Komisija turi nustatyti prioritetus.

4.1.3 Pernelyg bendras principas „iš viršaus į apačią“ Europos Sąjungos lygmeniu paskatins priimti sprendimus, kurių neįmanoma įgyvendinti. EESRK rekomenduoja naują bendradarbiavimo kultūrą, pagrįstą požiūriu „iš apačios į viršų“, remiantis „smulkiojo verslo akto“ iniciatyva. Viena prioritetinė priemonė turėtų būti sukurti forumą – ir Europos Sąjungos, ir valstybių narių lygmeniu – valdžios institucijų ir verslo organizacijų (visų pirma atstovaujančių mažoms ir labai mažoms įmonėms) dialogui.

4.2 Per mažai informacijos apie Europos programų poveikį labai mažoms įmonėms

4.2.1 Daugelis Europos Sąjungos programų skirta energijos vartojimo efektyvumui MVĮ apskritai skatinti. EESRK pastebi, kad nėra informacijos apie šių programų poveikį mažoms ir labai mažoms įmonėms, taip pat nėra jokių Europos lygmens tyrimų, rodančių jų naudą minėtoms įmonėms. Informacijos trūkumas turi neigiamą poveikį. Pirmiausia jis pasireiškia tuo, kad nėra informacijos apie geriausią praktiką, todėl negali būti parengti geros praktikos vadovai, be to, tai užkerta kelią Komisijai siūlyti programas ir priemones, pritaikytas mažų įmonių veiklos aplinkybėms.

4.2.2 EESRK prašo Komisijos 1) kuo skubiau atlikti nešališką programų poveikio MVĮ, visų pirma mažoms ir labai mažoms įmonėms, analizę, taip pat problemų, su kuriomis susiduriama, analizę, 2) parengti geriausios praktikos vadovą.

4.3 Pagrindinis vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmuo

4.3.1 Klimato kaitos problemos sprendimas ir energijos naudojimo valdymas turi tapti vienu pagrindinių būsimos teritorinės sanglaudos politikos prioritetų. Vietos ir regionų valdžios institucijos yra pagrindiniai dalyviai įgyvendinant vietos klimato planus ir aktyvūs inovacijų, įskaitant inovacijas energijos taupymo srityje, rėmėjai, veikiantys kaip regioninės grupės, inovacijų poliai ir išteklių centrai, kurie taip pat sukurti turint omenyje mažąsias įmones.

4.3.2 Tačiau administracinės ir vietos valdžios institucijos dažnai nežino apie kliūtis, su kuriomis susiduria įvairių kategorijų MVĮ, ir apie jų poreikius.

EESRK ragina sprendimus priimančias regionų institucijas užmegzti ar sustiprinti bendradarbiavimą su ekonominiais ir socialiniais partneriais regionų lygmeniu dėl energijos vartojimo

efektyvumo ir nustatyti, kad energijos valdymo priemonės visų pirma labai mažose įmonėse yra prioritetas teikiant struktūrinių fondų paramą. Vienas Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) prioritetų turėtų būti informacijos teikimas mažųjų įmonių savininkams ir darbuotojams ir jų mokymas, papildomų paslaugų įgyvendinimas ir plėtimas, taip pat sektorių ir tarpinių verslo organizacijų teikiamos konsultacijos, galimybių pasinaudoti lengvai prieinamais finansavimo šaltiniais suteikimas ir individualios ar kolektyvinės paramos visų rūšių inovacijoms užtikrinimas.

4.3.3 EESRK yra susirūpinęs, kad mažosios įmonės gauna labai nedaug struktūrinių fondų paramos (kai kuriuose regionuose tik 1–2 proc.) visų pirma dėl netinkamų administracinių ir finansinių reikalavimų. Atrodo, kad dėl dabartinio struktūrinių fondų valdymo jos negalės šia parama tinkamai pasinaudoti. EESRK ragina visas Europos Sąjungos institucijas ir valstybes nares atlikti būtiną supaprastinimą MVĮ organizacijų, ypač tų, kurios atstovauja mažoms ir labai mažoms įmonėms, atžvilgiu.

4.4 Sunkumai, susiję su investicijų finansavimu

4.4.1 Dauguma MVĮ susiduria su didžiulėmis savo investicijų ir racionalių energijos naudojimą ir ekologišką gamybą finansavimo problemomis. Šiuo metu bankai tokius projektus ne visada nori finansuoti dėl mažų sumų (20 000–25 000 EUR) ir dėl to, kad nėra specializuotų darbuotojų tiems projektams (jie laikomi rizikingais) vertinti.

4.4.2 Paramos pagal Europos Sąjungos programas kliūtys: nors MVĮ gali domintis nemažai Europos Sąjungos programų, mažos ir labai mažos įmonės iš esmės neturi galimybių tiesiogiai jomis pasinaudoti. MVĮ turi dalyvauti grupiniuose projektuose, kuriuos rengia tarpinės organizacijos. Tačiau ir šiuo atveju dėl administracinių ir finansinių reikalavimų ir dėl to, kad iniciuojantiems Komisijos departamentams dažnai trūksta informacijos apie mažų ir labai mažų įmonių padėtį, pasiūlymai pernelyg dažnai atmetami.

4.4.2.1 Šiuo požiūriu EESRK pabrėžia, kad būtinas Europos valstybinių biudžetų saugumo užtikrinimas taip pat neigiamą poveikio piliečių ir mažų įmonių ekonominei ir socialinei veiklai, taip pat regionų užimtumo lygiui. Komitetas ragina Komisiją persvarstant finansinį reglamentą surengti bendrą diskusiją šiuo klausimu.

4.4.3 EESRK ragina supaprastinti investicijų finansavimą ir racionalizuoti sistemas visais investicijų rėmimo lygmenimis. Reikėtų imtis keleto veiksmų:

— suteikti daugiau galimybių savitarpio bankams, kaimyniniams bankams ir kitoms finansinėms institucijoms gauti EIB ir EIF finansavimą, kuris leistų finansuoti investicijas į energijos racionalizavimo projektus,

- sustiprinti MVĮ skirtą banko garantijų sistemą siekiant skatinti tokio pobūdžio investicijas ir sukurti rizikos garantijų sistemą, kad draudimo bendrovės galėtų drausti ekologinės energijos investicijas,
- raginti naudotis mikrokreditais tais atvejais, kai investicijos nebrangios, ir išmokyti vietinių bankų darbuotojus objektyviai vertinti MVĮ pateiktus projektus,
- persvarstyti Europos Sąjungos finansinį reglamentą siekiant sušvelninti ar pritaikyti reikalavimus ir vėl numatyti apdovanojimus už atradimus bei įvykdymo premijas,
- paskatinti energijos tiekimo bendroves sudaryti energijos vartojimo efektyvumo sutartis, visų pirma dėl labai mažų įmonių.

5. Paramos ir konsultavimosi skatinimo politika

5.1 Informacija ir mokymas

5.1.1 Informacijos teikimas visoms įmonėms turi būti Europos Sąjungos veiksmų programos prioritetas, tačiau ši informacija turi būti tikslinė, pritaikyta konkrečiam sektoriui ir platinama visais ryšių kanalais, visų pirma verslo organizacijoms. Daugelyje valstybių narių valdžios institucijos, tarpinės ir profesinės sektorių organizacijos jau vykdo informacines kampanijas. Šis tikslas galėtų būti pasiektas:

- ES lygmeniu vykdant informacines kampanijas pasitelkiant nacionalines ir regionų organizacijas, kartu parengiant geriausios praktikos vadovą,
- remiant profesinių organizacijų informacines kampanijas atskiriems sektoriams,

- iš naujo ar tobuliau taikant „vieno langelio“ principą arčiausiai įmonių esančiose vietos aplinkos ir energetikos valdžios institucijose,
- remiant konsultantų aplinkos ir energijos naudojimo klausimais samdymą tarpinėse organizacijose regionų lygmeniu.

5.1.2 Prisitaikymas prie tvaraus vystymosi reiškia, kad įmonių savininkų mokymas ir ekologiškesnės darbo vietos turi tapti prioritetu. EESRK ragina Europos socialinio fondo dalį konkrečiai skirti mažų ir labai mažų įmonių vadovų ir jų darbuotojų mokymui energijos vartojimo efektyvumo klausimais.

5.2 Parama ir konsultacijos įmonėms

5.2.1 Būtent individuali parama gali padėti mažoms ir labai mažoms įmonėms veiksmingai diegti energijos vartojimo efektyvumo politiką. Daugelyje regionų vietos valdžios institucijos tiesiogiai arba pasitelkdamos struktūrinius fondus teikia paramą įmonėms teikiamoms nepriklausomo audito paslaugoms ir konsultacijoms energijos naudojimo srityje.

EESRK nuomone, šioje srityje pirmenybė turėtų būti teikiama nepriklausomų diagnostinių tarnybų (konsultavimas ir auditas energijos vartojimo srityje) kūrimui ar kūrimo rėmimui, pavyzdžiui, tarpinėse verslo ar sektorių organizacijose.

5.3 Vykdyti skatinančią mokesčių politiką

5.3.1 Siekiant skatinti mažas įmones investuoti į energijos vartojimo efektyvumo savo veikloje gerinimą, EESRK ragina valstybes nares 1) skatinti materialias investicijas ir investicijas į konsultacijas, auditą ir mokymą, 2) išplėsti į energijos taupymą investuojančių mažų įmonių galimybes gauti nacionalinio finansavimo paskatas, kurios jau teikiamos privatiems asmenims.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonės „Organizuotos pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmuo“.

(2011/C 44/20)

Pranešėjas **Giuseppe IULIANO**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. įvykusioje plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonės „Organizuotos pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmuo“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 17 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 123 narims balsavus už.

1. Rekomendacijos ir išvados

Orumo nežeminantis darbas ES bendradarbiavimo politikoje ir paramos socialiniams partneriams stiprinimas

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) teigiamai vertina naująją vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonę (VBP), kurio svarba stiprinant ES vystomojo bendradarbiavimo politiką pasaulio mastu yra neabejotina. Atsižvelgdamas į tai, EESRK rekomenduoja stiprinti bendradarbiavimo politiką instituciniu lygmeniu įgyvendinant naująją Lisabonos sutartį, t. y. įtvirtinti Europos Komisijos pagrindinį vaidmenį ir atsakomybę rengiant vystomojo bendradarbiavimo politiką ir strategiją, taip pat dar kartą išreikšti paramą Europos Parlamento atliekamam vaidmeniui sustiprinant demokratinės priežiūros ir biudžeto kontrolės procedūrą.

1.2 EESRK pabrėžia būtinybę dar labiau skatinti praktinių tikslų, susijusių su orumo nežeminančio darbo koncepcija, įgyvendinimą. Todėl ragina Europos institucijas, visų pirma Komisiją ir Tarybą realiai remti orumo nežeminančio darbo iniciatyvas įgyvendinant vystomojo bendradarbiavimo politiką, konkrečiau kalbant, šį klausimą įtraukti į Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimo veiksmų planą.

1.3 Socialiniai partneriai (darbuotojų ir darbdavių organizacijos) yra socialinio dialogo, būtino sprendžiant orumo nežeminančio darbo klausimą, dalyviai, todėl šiame kontekste jie turi būti laikomi pagrindiniais subjektais ir Europos Sąjungos partneriais. Socialiniai partneriai turėtų tapti visateisiais politinio dialogo dalyviais ir turėti teisę gauti tiesioginę paramą.

1.4 EESRK pabrėžia privataus sektoriaus svarbą vystymuisi. Šiuo klausimu atkreipia dėmesį į įmonių socialinę atsakomybę,

kurios pagrindą sudaro svarbiausi darbo ir aplinkos apsaugos standartai, todėl tai suteikia daugiau skaidrumo įmonių socialiniams ir aplinkos apsaugos išsipareigojimams, prisiimtiems siekiant užtikrinti darnesnę šalių, kuriose jos vykdo veiklą, vystymąsi.

1.5 EESRK rekomenduoja sudaryti programas, kurios leistų įtraukti socialinius partnerius, ir šio požiūrio taip pat laikytis paslaugų viešųjų pirkimų procedūrose, kurios yra neatsiejama ekonominių ir socialinių teisių apsaugos dalis.

Pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmuo ir dalyvavimas įgyvendinant vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonę (VBP)

1.6 EESRK apskritai pabrėžia lemiamą pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį skatinant tautų ir paramą gaunančių valstybių demokratinį vystymąsi visiškai nepriklausomai nuo vyriausybės vykdomos politikos kryptį. Todėl Komitetas ragina padidinti pilietinei visuomenei ir socialiniams partneriams paremti skirtus išteklius įgyvendinant temines VBP programas ir prašo siekti didesnio minėtų programų ir pagal tą pačią priemonę įgyvendinamų geografinių programų, visų pirma biudžeto paramos atveju, papildomumo.

1.7 Būtina sustiprinti paramos pilietinei visuomenei priemones numatytas VBP, kad ji galėtų atlikti jai tenkantį vaidmenį visais lygmenimis: nustatant prioritetus ir vykdant jų stebėseną bei įgyvendinant vystymosi iniciatyvas. Todėl EESRK siūlo ištirti ir parengti Komisijos programoms taikomas konsultavimosi ir įgyvendinimo taisykles, atitinkančias susijusių suinteresuotųjų subjektų specifiką ir poreikius.

1.8 Šiuo požiūriu EESRK mano, kad būtina pripažinti tarptautinių pilietinės visuomenės matmenį politiniu ir praktiniu lygmeniu. Šį matmenį geriausiai atspindi organizacijos, jungiančios ir šiaurėje, ir Pietuose esančius narius (pvz., socialinius partnerius, kooperatyvinius judėjimus ir pan.). Minėtos organizacijos atstovauja tarptautinėms institucijoms ir todėl konsultacijos su jomis programavimo proceso metu, kai nustatomi ES bendradarbiavimo politiniai prioritetai, turi vykti oficialiai ir reguliariai. Šiuo požiūriu EESRK galėtų tapti tarpininku, padedančiu pilietinės visuomenės organizacijoms dalyvauti ES sprendimų vystomojo bendradarbiavimo srityje priėmimo procese.

1.9 EESRK pabrėžia, kad svarbu sustiprinti paramą pilietinės visuomenės subjektams trečiojoje šalyse, ypač tiesioginę paramą Pietų šalių regioniniams pilietinės visuomenės tinklams. Todėl Komitetas siūlo numatyti išteklius Pietuose esančių tinklų koordinavimo veiklai ir gebėjimų vystymui paremti ir juos kartu su šiaurės tinklams jau numatytais ištekliais įtraukti į VBP programos „Nevalstybiniai subjektai ir vietos valdžios institucijos“ trečiąją tikslą ir tokiu būdu užtikrinti įgyvendinamos politikos ir veiksmų nuoseklumą pasaulio mastu.

Didinti VBP veiksmingumą

1.10 EESRK palankiai vertina Europos Audito Rūmų pastabas ir rekomenduoja pritarti ilgesnės trukmės programoms, kitaip vadinamiems „pagrindų susitarimams“, kurie labiau orientuoti į strateginius tikslus ir yra skirti pilietinės visuomenės organizacijoms.

1.11 Komitetas, be kita ko, mano, kad galima išplėsti kriterijus dėl pagalbinių dotacijų (*sub-granting*) naudojimo, kadangi tai būtų naudinga ir papildytų pagrindų susitarimais pagrįstas programas ir sudarytų sąlygas efektyviau valdyti turimus išteklius.

1.12 EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę siekti vystymosi projektų ilgalaikiškumo ir siūlo:

- įtraukti pietinių šalių organizacijų organizacinių gebėjimų stiprinimą visų sektorių lygmeniu į visus vystymosi projektus,

- numatyti galimybę atlikti projektų galimybių studijas.

1.13 Komitetas mano, kad siekiant didesnės bendradarbiavimo projektų naudos, būtina skirti daugiau dėmesio jų atrankai, stebėsenai ir vertinimui. Visų pirma pabrėžia būtinybę:

- palaikyti glaudesnius tiesioginius Europos Komisijos ir paramos prašančių organizacijų ryšius ir strateginį dialogą tiek centriniu, tiek periferiniu lygmeniu,

- skatinti (strateginiu ir finansiniu požiūriu) aktyvesnį ir tiesioginį už programas atsakingų Komisijos pareigūnų dalyvavimą praktiškai įgyvendinant veiksmus tiek centriniu, tiek periferiniu lygmeniu,

- paskirti už ryšius su pilietine visuomene atsakingus pareigūnus į ES delegacijas.

2. Europos Sąjungos išorės pagalbos priemonės ir programos

2.1 Atsižvelgiant į 2007–2013 m. ES finansinę perspektyvą, prasidėjo ilgas ES išorės pagalbos finansinių programų pertvarkos procesas. Nauja sistema sudaro geografinės priemonės, pavyzdžiui, **PNPP** (pasirengimo narystei pagalbos priemonė, skirta šalims kandidatėms ir potencialioms šalims kandidatėms), **EKPP** (Europos kaimynystės ir partnerystės priemonė, taikoma Kaukazo, Vidurio Europos ir Viduržemio jūros regiono šalims), **VBP** (vystomojo bendradarbiavimo finansinė priemonė), **ICI** (bendradarbiavimo su industrinėmis šalimis) ir teminės priemonės, pavyzdžiui, **EIDHR** (Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė) ⁽¹⁾, **IFS** (stabilumo priemonė) ir **INSC** (bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė, skirta didinti branduolinių reaktorių saugumą pasaulio lygmeniu). Teminėms priemonėms įgyvendinti nereikia trečiųjų šalių valdžios institucijų sutikimo.

2.2 Atsižvelgiant tokių užduočių pasiskirstymą, VBP yra speciali vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonė ⁽²⁾. VBP sudaro geografinės ir teminės programos ⁽³⁾, kurių lėšos skirstomos įvairiais būdais, pavyzdžiui biudžeto parama, dotacijos, viešųjų pirkimų sutartys, parama tarptautinėms organizacijoms.

2.3 Svarbu pažymėti, kad buvo labai išplėstos subjektų, potencialių VBP lėšų gavėjų, kategorijos, visų pirma kalbant apie dotacijas. Tradiciškai pagrindiniais pilietinės visuomenės vystomojo bendradarbiavimo subjektais buvo laikomos vystymosi srityje veikiančios NVO, tačiau pereita prie platesnio požiūrio, kuriuo vadovaujantis socialiniai partneriai, visų pirma

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė“ REX/263, 2009 m.

⁽²⁾ VBP biudžetą 2007–2013 m. laikotarpiui sudaro 16 897 milijardo eurų (<http://www.developmentportal.eu/wcm/subsite/snv1v2/content/view/53/81/>). Kalbant apie bendradarbiavimo priemones, reikėtų paminėti Europos plėtros fondą, skirtą Afrikos, Karibų jūros regiono ir Ramiojo vandenyno regiono šalims, tačiau kuris nėra finansuojamas iš ES biudžeto. 2008–2013 m. laikotarpiui skirtas dešimtojo Europos plėtros fondo biudžetas – 22 682 milijono eurų (http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm).

⁽³⁾ Geografinės programos skirtos Lotynų Amerikai, Azijai, Vidurinei Azijai, Artimiesiems Rytams ir Pietų Afrikai. Teminės programos: „Apsirūpinimas maistu“, „Investavimas į žmones“, „Migracija ir prieglobstis“, „Nevalstybiniai subjektai ir vietos valdžios institucijos“, „Aplinka ir gamtiniai ištekliai“. http://ec.europa.eu/europeaid/infopoint/publications/europeaid/153a_en.htm. 2007–2013 m. geografinėms programoms skirta 10,57 milijono eurų (60 proc.), teminėms programoms – 5,596 milijono eurų (33 proc.).

profesinės sąjungos, pagaliau tapo naujais subjektais, galinčiais pasinaudoti šia priemone ⁽⁴⁾.

2.4 Atsižvelgdamas į VBP laikotarpio vidurio peržiūrą ir šiuo metu vykstantį struktūruotą dialogą ⁽⁵⁾, EESRK ėmėsi iniciatyvos parengti šią nuomonę, kurioje galėtų pateikti rekomendacijas, skirtas paremti pilietinės visuomenės organizacijų esminių vaidmenį bendradarbiavimo srityje ⁽⁶⁾ ypatingą dėmesį skiriant socialinių partnerių indėliui į vystymąsi.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Reikėtų paminėti pokyčius bendroje Europos Sąjungos sistemoje ir vystomojo bendradarbiavimo srityje 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai. Sutartyje numatytos dvi institucinės naujovės: skirti Europos Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai ir sukurti vyriausiojo įgaliotinio vadovaujamą Europos išorės veiksmų tarnybą (EIVT) ⁽⁷⁾. ES delegacijos, tikrosios diplomatinės atstovybės taip pat veikia vadovaujamos vyriausiojo įgaliotinio ir priklauso EIVT. Nors Sutartyje numatyta, kad bendradarbiavimo politika priklauso už vystymąsi atsakingo Europos Komisijos nario kompetencijai, vyriausiasis įgaliotinis užtikrina Europos Sąjungos išorės veiksmų nuoseklumą ir koordinavimą. Remiantis neseniai vyriausiojo įgaliotinio parengtu pasiūlymu ⁽⁸⁾, svarbiausių priemonių (teminių ir geografinių) programavimo dokumentų rengimas priklauso EIVT kompetencijai (prižiūrint už vystymąsi atsakingam Europos Komisijos nariui). Dėl tokio požiūrio gali būti suabejota vystymosi politikos nepriklausomumu, kadangi jai įtakos gali turėti ES ir valstybių narių išorės politikos tikslai ir ji gali būti nuo jų priklausoma. Todėl EESRK pabrėžia, kad pagrindinis vaidmuo ir didžiausia

atsakomybė rengiant vystomojo bendradarbiavimo politiką ir strategiją tenka Europos Komisijai, taip pat dar kartą reiškia pritarimą Europos Parlamento funkcijai, kurią jis gali atlikti stiprinant demokratinės priežiūros ir biudžeto kontrolės procedūrą.

3.2 Apskritai EESRK teigiamai vertina naująją vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonę, kurios svarba stiprinant ES vystomojo bendradarbiavimo politiką yra neabejotina. Taip pat palankiai vertina sprendimą įvairias ankstesnes programas apjungti į vieną reglamentą, t. y. reglamentą, nustatantį VBP, kuris užtikrina didesnę programų sudarymo ir lėšų valdymo skaidrumą. Komitetas, be kita ko, pažymi, kad šiam sektoriui skiriama vis daugiau finansinių išteklių, o Europos Sąjunga tampa viena pagrindinių vystomojo bendradarbiavimo finansuotojų pasaulyje. EESRK taip pat džiaugiasi, kad į naujųjų partnerių, galinčių pasinaudoti VBP, ratą įtraukti ir socialiniai partneriai. Galiausiai pastebi, kad temos, kurias apima VBP, labai artimos EESRK išorės santykių skyriaus nustatytiems strateginiams prioritetams ⁽⁹⁾.

3.3 Vis dėlto EESRK norėtų atkreipti dėmesį į kai kuriuos bendrus reikalavimus, susijusius su veiksmingu VBP taikymu bei organizuotos pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmeniu vystomojo bendradarbiavimo srityje.

3.4 EESRK pabrėžia būtinybę dar labiau skatinti praktinį tikslų, susijusių su orumo nežeminančio darbo programa, įgyvendinimą. Tarptautiniu lygmeniu orumo nežeminančio darbo klausimas buvo tiesiogiai įtrauktas į Tūkstantmečio vystymosi tikslus (TVT), kuriuos JTO parengė siekiant paremti kovą su skurdu ir kurie tapo vystomojo bendradarbiavimo priemone. Europos lygmeniu orumo nežeminantis darbas 2006 m. oficialiai įtrauktas į vystomąją politiką ⁽¹⁰⁾ ir yra vienas VBP tikslų. Tačiau vis dar iškyla sunkumų konkrečiai įgyvendinti orumo nežeminančio darbo programą turint omenyje ES ir trečiųjų šalių bendradarbiavimo programavimą ir su tuo susijusias derybas. Todėl keista, kad Europos Komisijos neseniai paskelbtame komunikate dėl Pavasario plėtros priemonių paketo (2010 m.) ⁽¹¹⁾ nėra jokios užuominos apie orumą nežeminantį darbą.

⁽⁴⁾ Žr. 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą Nr. 1905/2006/EB, nustatantį vystomojo bendradarbiavimo finansinę priemonę. OL L 379, 2006 12 27.

⁽⁵⁾ Struktūruotas dialogas dėl pilietinės visuomenės ir vietos valdžios institucijų įtraukimo į vystomąjį bendradarbiavimą – tai 2009 m. pradėta Europos Komisijos iniciatyva, skirta pilietinės visuomenės ir vietos valdžios institucijų vaidmeniui bendradarbiavimo srityje aptarti. Nors šis dialogas nėra derybų procesas, jo tikslas – pilietinės visuomenės atstovų, valstybių narių ir Europos Parlamento apibrėžti minėtomis temomis bendras idėjas. http://ec.europa.eu/europeaid/who/partners/civil-society/structured-dialogue_en.htm.

⁽⁶⁾ Šiuo klausimu EESRK primena, kad pasibaigus 2008 m. Akros konferencijai, pilietinės visuomenės organizacijos, kaip ir vyriausybės bei tarptautinės organizacijos, pripažintos visateisėmis vystymosi dalyvėmis: Akros veiksmų darbotvarkės (*Accra Agenda for Action*) 20 straipsnis: <http://siteresources.worldbank.org/ACCRAEXT/Resources/4700790-1217425866038/AAA-4-SEPTEMBER-FINAL-16h00.pdf>.

⁽⁷⁾ EIVT sudaro Europos Komisijos ir Tarybos generalinio sekretoriato atitinkamų padalinių pareigūnai bei valstybių narių diplomatinės tarnybų pareigūnai. EIVT yra atskira ir nepriklausoma nuo Komisijos ir Tarybos *sui generis* tarnyba: http://eeas.europa.eu/background/index_en.htm.

⁽⁸⁾ 8 straipsnis http://eeas.europa.eu/docs/eeas_draft_decision_250310_en.pdf.

⁽⁹⁾ EESRK veikia AKR komitetas, atsakingas už ryšius su šių regionų šalimis. Žr. EESRK nuomonių dėl Europos plėtros fondo bibliografiją.

⁽¹⁰⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Skatinti padorų darbą visiems“ (COM(2006) 249 galutinis).

⁽¹¹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dvylikos punktų ES veiksmų planas Tūkstantmečio vystymosi tikslams pasiekti“ (COM(2010) 159 galutinis).

Atsižvelgdamas į tai, EESRK ragina Komisiją, Tarybą ir Europos Parlamentą skirti daugiau dėmesio orumo nežeminančio darbo klausimui ir jį įtraukti į vystomąją politiką ir konkrečių vystymosi veiksmų įgyvendinimą.

3.5 EESRK primena, kad laisvė burtis ir kolektyvinių derybų laisvė, taip pat socialinis dialogas yra esminiai veiksniai kartu su socialiniais partneriais įgyvendinant orumo nežeminančią darbą skatinančią politiką. Europos Komisija teigia, kad, Europos Sąjungos nuomone, pagarba socialinėms teisėms ir darbo standartų laikymasis užtikrina tvarų ir teisingą socialinių ir ekonominių vystymąsi, todėl socialiniai partneriai (darbdavių ir profesinių sąjungų organizacijos) taip pat priskiriami pagrindiniams subjektams. Profesinės sąjungos dažnai yra svarbiausios masinės organizacijos ir tarptautinių darbo standartų sergėtojos šalyse partnerėse⁽¹²⁾. Be to, 2005 m. Europos Sąjungos Vadovų Taryba pritarė šiai koncepcijai deklaruojant dėl Europos konsensuso: „ekonominiai ir socialiniai partneriai, pavyzdžiui, profesinės sąjungos [...] atlieka ypač svarbų vaidmenį skatinant demokratiją, socialinių teisingumą ir žmogaus teises“⁽¹³⁾. EESRK, be kita ko, pabrėžia, kad tokia kontekste socialiniai partneriai turi būti laikomi dalyviais ir svarbiausiais ES partneriais. Socialiniai partneriai turėtų tapti visaverčiais politinio dialogo dalyviais ir turėti teisę gauti tiesioginę paramą.

3.6 Komitetas pabrėžia privataus sektoriaus, kuris grindžiamas laisvės užsiimti verslu principu, vaidmens svarbą vystymosi dinamikai, sudarančiai palankias sąlygas trečiosioms šalims integruotis į pasaulinę ekonomiką. EESRK atkreipia dėmesį, kad socialinė įmonių atsakomybė gali prisidėti stiprinant privataus sektoriaus atsakomybę už teisingesnį trečiųjų šalių, kuriose šio sektoriaus įmonės vykdo veiklą, vystymąsi. Socialinė įmonių atsakomybė, pagrįsta svarbiausiais darbo standartais ir aplinkos apsaugos ir tvarios gamybos prioritetais, padeda stiprinti veiksmų, įgyvendinamų pagal VBP, socialinius ir aplinkos aspektus.

3.7 EESRK rekomenduoja sudaryti programas, kurios leistų įtraukti socialinius partnerius, ir šio požiūriu taip pat laikytis paslaugų viešųjų pirkimų procedūrose, kurios yra neatsiejama ekonominių ir socialinių teisių apsaugos dalis. Komitetas pažymi, kad paslaugų pirkimo sutartys dažnai apima tokius klausimus, kaip socialinis dialogas, darbo teisės ir socialinės teisės. Vis dėlto, dabartiniai atrankos kriterijai (prašančioms organizacijoms taikomi organizaciniai ir finansiniai reikalavimai) dažnai trukdo socialiniams partneriams dalyvauti vienodomis ir

teisingomis sąlygomis, nors faktiškai būtent jie turi būti laikomi pagrindiniais minėtoje srityse veikiančiais subjektais.

3.8 ES tendencija didelę dalį vystomojo bendradarbiavimo lėšų paskirstyti kaip biudžeto paramą tampa taisykle⁽¹⁴⁾. Nors šią praktiką – kurios tikslas didesnis paramą gaunančių šalių aktyvumas ir kartu šių šalių atsakomybės už vystymosi procesus didinimas – būtų galima vertinti teigiamai, ji vis dėlto gali apriboti lemiamą reikšmę turintį pilietinės visuomenės indėlį į veiksmingą demokratinę paramą gaunančių šalių visuomenės ir vyriausybės vystymąsi⁽¹⁵⁾. Stipri nepriklausoma pilietinė visuomenė – tvaraus vystymosi garantas, todėl tai turi tapti prioritetiniu vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslu. Taigi, EESRK pabrėžia būtinybę didinti pilietinei visuomenei remti skirtas lėšas (teminės programos)⁽¹⁶⁾ siekiant dvejopo tikslo: užtikrinti realią biudžeto paramos stebėseną⁽¹⁷⁾ ir praktiškai įgyvendinti papildomas priemones, ko nepavyktų padaryti, jei būtų ir toliau bendradarbiaujama tik vyriausybiniu lygmeniu⁽¹⁸⁾. Tai taikytina ir geografinėms programoms⁽¹⁹⁾, į kurias parama pilietinei visuomenei turi būti įtraukta laikantis skaidrumo, tinkamo programavimo bei konkrečių tikslų nustatymo kriterijų, taip pat nepažeidžiant iniciatyvos teisės ir ją saugant.

3.9 Šiuo požiūriu, socialinių partnerių vaidmuo yra lemiamas turint omenyje temines programas ir ne vien tik programą „Nevalstybiniai subjektai ir vietos valdžios institucijos“, bet ir tokias, kaip pavyzdžiui, „Investavimas į žmones“ (ši programa apima socialinės sanglaudos, žmogaus ir socialinės raidos, lygių galimybių ir sveikatos apsaugos klausimus), „Migracija ir prieglobstis“ (teisėtiems darbo jėgos migracijos keliams įtvirtinti), „Aplinka ir gamtiniai ištekliai“ (šia programa skatinama aplinkos tvarumo stebėseną dalyvaujant besivystančių šalių pilietinei

⁽¹⁴⁾ Pagal biudžeto paramos tvarką ES skiria tiesiogiai finansinius išteklius paramą gaunantioms šalims per atitinkamas finansų įstaigas. parama gali būti bendro pobūdžio, kuri skiriama nacionalinei vystymosi strategijai paremti, arba sektorinio pobūdžio, t. y. skiriama konkrečiai sričiai, pavyzdžiui, sveikatos apsaugai, švietimui ir kt. http://ec.europa.eu/europeaid/how/delivering-aid/budget-support/index_en.htm.

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė „Pilietinės visuomenės vaidmuo naujoje Europos strategijoje Balkanams“, OL C 80, 2004 03 30.

⁽¹⁶⁾ Priešingai nei geografinių programų atveju, teminėms programoms įgyvendinti nereikia išankstinio paramą gaunančios valstybės sutikimo.

⁽¹⁷⁾ Pakanka paminėti esminį pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį stebint ir kontroliuojant vystomajam bendradarbiavimui skirtų išteklių panaudojimą siekiant išvengti galimų korupcijos atvejų.

⁽¹⁸⁾ *EuropAid* bendradarbiavimo biuras šiuo metu baigia su šiuo klausimu susijusius tyrimus, žr. *Engaging non state actors in new aid modalities* https://webgate.ec.europa.eu/jpfis/mwikis/aidco/index.php/Structured_dialogue#WG2: T1: New_aid_modalities_and_CSOs_and_LAs_challenges_and_opportunities.3F ir *Complementarity of EC financial instruments in the field of human rights and democracy*, Informacinis pranešimas, *aidco.e.4* (2009)338553, 2009 10 29.

⁽¹⁹⁾ Šiuo metu atrodo, kad didžioji dalis finansinė paramos pagal geografinės programos teikiama kaip biudžeto parama, tokiu būdu užmirštama parama pilietinei visuomenei vietos lygmeniu. Primintina, kad geografinėms programoms įgyvendinti būtinas paramą gaunančios valstybės sutikimas.

⁽¹²⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Europos Sąjungos vaidmuo skatinant žmogaus teises ir demokratizaciją trečiojoje šalyse“ (COM(2001) 252 galutinis).

⁽¹³⁾ OL C 46, 2006 2 24, p. 1/18.

visuomenei) ir „Apsirūpinimas maistu“. Tema „Užimtumas, socialinė sanglauda ir orumo nežeminantis darbas“⁽²⁰⁾ (ji įtraukta į programą „Investavimas į žmones“) turėtų geriau atspindėti socialinių partnerių ir socialinio dialogo vaidmenį, o pagrindinių žemės ūkio šakų vystymas turėtų tapti aiškiu programos „Apsirūpinimas maistu“⁽²¹⁾ prioritetu.

3.10 Vertinant VBP tikslus, tampa akivaizdu, kad būtina priimti bendras vystomojo bendradarbiavimo įgyvendinimo strategijas. Tai pasakytina ir apie pilietinės visuomenės organizacijas, visų pirma veikiančias tarptautiniu mastu. Tarptautinių pilietinės visuomenės matmenį geriausiai atspindi organizacijos, jungiančios ir Šiaurėje, ir Pietuose esančius narius (pvz., socialinius partnerius, kooperatyvinius judėjimus ir pan.)⁽²²⁾. Šios organizacijos atstovauja tarptautinėms institucijoms ir todėl konsultacijos su jomis turi būti oficialia ES programavimo proceso, kai nustatomi ES ir paramą gaunančių šalių vyriausybės bendradarbiavimo politiniai prioritetai, dalimi. Šiuo požiūriu, EESRK primena šiuo metu OECD ir Europos Taryboje galiojančius konsultacijų ir sprendimų priėmimo mechanizmus⁽²³⁾.

3.11 EESRK primena, kad svarbu suteikti tinkamą vaidmenį pilietinės visuomenės subjektams trečiojoje šalyje, t. y. tiesiogiai remti Pietų šalių regioninius pilietinės visuomenės tinklus. Todėl Komitetas siūlo numatyti išteklius Pietuose esančių tinklų koordinavimo veiklai ir gebėjimų vystymui paremti ir juos kartu su Šiaurės tinklams jau numatytais ištekliais įtraukti į VBP programos „Nevalstybiniai subjektai ir vietos valdžios institucijos“ trečiąjį tikslą ir tokiu būdu užtikrinti įgyvendinamos politikos ir veiksmų nuoseklumą pasaulio mastu. Parama tarptautiniams ir regioniniams tinklams padėtų didinti vystomojo bendradarbiavimo politikos ir veiksmų nuoseklumą pasaulio lygmeniu.

3.12 Būtina sustiprinti paramos pilietinei visuomenei priemonės numatytas pagal VBP, kad ji galėtų atlikti jai tenkančią vaidmenį visais lygmenimis, t. y. nustatant prioritetus ir vykdančiųjų stebėseną bei įgyvendinant vystymosi iniciatyvas. Taigi, EESRK siūlo ištirti ir parengti Komisijos programoms taikomas

⁽²⁰⁾ Reikėtų atkreipti dėmesį, kad šiam klausimui skirti finansiniai ištekliai sudaro tik 21 proc. visos 2007–2013 m. programos „Investavimas į žmones“ finansinės paramos. *Mid-term review of Strategy Paper for Thematic Programme (2007–2013 m.)*.

⁽²¹⁾ Žr. EESRK nuomonę REX/273 2009 „Prekyba ir apsirūpinimas maistu“, pranešėjas Mario Campli.

⁽²²⁾ Socialiniai partneriai (darbuotojų ir darbdavių organizacijos) jungiasi ir Europos, ir Tarptautiniu lygmeniu. Europos organizacijos: *Business Europe* jungia darbdavius, o Europos profesinių sąjungų konfederacija – darbuotojus. Tarptautinės organizacijos: Tarptautinė darbdavių organizacija ir Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija. Kooperatyviniai judėjimai organizuojami ir Europos, ir tarptautiniu lygmeniu: Europos kooperatyvų organizacija (*Cooperatives Europe*) ir Tarptautinis kooperatyvų aljansas (*International Co-operatives Alliance*). Galiausiai reikėtų paminėti visas organizacijas, kooperatyvus, savitarpio pagalbos draugijas, t. y. struktūras, sudarančias „socialinę ekonomiką“, kurią 2009 m. spalio 19–21 d. Johanesburge apibrėžė TDO konferencija („Socialinė ekonomika. Afrikos atsakas į globalinę krizę“).

⁽²³⁾ Atkreipti atitinkamai dėmesį į Profesinių sąjungų patariamojo komiteto (TUAC – *Trade Union Advisory Committee*) ir Europos jaunimo forumo vaidmenį.

konsultavimosi ir įgyvendinimo taisykles, atitinkančias susijusių suinteresuotųjų subjektų specifiką. Akivaizdu, kad tarptautiniu lygmeniu bendradarbiavimo dalyviai yra labai įvairūs; jie veikia skirtingose srityse, turi skirtingus tikslus, strategijas, organizacines ir veiklos sistemas.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Europos Audito Rūmai neseniai paskelbtoje ataskaitoje dėl nevalstybinių subjektų dalyvavimo⁽²⁴⁾ atkreipė dėmesį į būtinybę numatyti finansavimą ilgesnės trukmės programoms, taip vadinamiems „pagrindų susitarimams“, kurie labiau orientuoti į strateginius tikslus ir yra skirti pilietinės visuomenės organizacijoms. EESRK pritaria šiai kryptčiai ir rekomenduoja jos laikytis.

4.2 Kad finansavimą gautų pagrindinės organizacijos, Komitetas, be kita ko, mano, kad galima išplėsti kriterijus dėl pagalbinių dotacijų (*sub-granting*) naudojimo, kadangi jos būtų naudingos ir papildytų pagrindų susitarimais pagrįstas programas. Be to, ši priemonė padėtų išvengti iniciatyvų susiskaidymo ir leistų Europos Komisijai veiksmingiau valdyti išteklius.

4.3 EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę siekti vystomųjų projektų ilgalaikiškumo ir siūlo:

— įtraukti Pietų organizacijų organizacinių gebėjimų (neapsiribojant tik projektų valdymo gebėjimais) ugdymą į visus vystomuosius projektus,

— numatyti galimybę atlikti projektų galimybių studiją. Pirmiau minėtoje Audito Rūmų ataskaitoje pažymima, kad projektų pradžia paprastai atidedama dėl nepakankamai ištirtų poreikių vietos lygmeniu⁽²⁵⁾. Išankstinis tokių tyrimų finansavimas padėtų užtikrinti projekto įgyvendinamumą nuo pat jo pradžios⁽²⁶⁾.

⁽²⁴⁾ Specialioji Audito Rūmų ataskaita Nr. 4/2009 dėl Komisijos atliekamo nevalstybinių subjektų dalyvavimo EB vystomajame bendradarbiavime valdymo.

⁽²⁵⁾ *Idem*, 23 p. 41 punktą.

⁽²⁶⁾ Šio pobūdžio tyrimams finansuoti galima sukurti rotacinį fondą, iš kurio Komisija iš anksto skirtų lėšas, kurios vėliau būtų išskaičiuotos iš bendro projekto biudžeto tuo atveju, jei jis būtų atrinktas.

4.4 Komitetas mano, kad siekiant didesnės bendradarbiavimo veiksmų naudos, būtina skirti daugiau dėmesio jų atrankai, stebėsenai ir vertinimui ir visų pirma pabrėžia:

- būtina persvarstyti dabartinę projektų atrankos tvarką, kuri dėl biurokratinių priežasčių labai dažnai trukdo atrinkti tinkamiausius pasiūlymus. Reikėtų palaikyti glaudesnius tiesioginius Europos Sąjungos ir pramos prašančių organizacijų ryšius ir strateginį dialogą tiek centriniu, tiek periferiniu lygmeniu ir laikytis dalyvavimo modelio įgyvendinant veiksmus,
- būtina skatinti (strateginiu ir finansiniu požiūriu) aktyvesnę ir tiesioginę už programas atsakingų Komisijos pareigūnų daly-

vavimą praktiniame veiksmų įgyvendinime. Tai leistų vykdyti veiksmingą rezultatų stebėseną, pagerintų finansuotojų ir finansavimą gaunančiųjų ryšius ir galutiniame etape padėtų realiai įvertinti projektų poveikį centriniu ir periferiniu lygmeniu,

- reikia skirti už ryšius su pilietine visuomene atsakingus pareigūnus į visas ES delegacijas. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, delegacijos tapo tikrosiomis diplomatinės ES atstovybės. Be to, kaip jau minėta pirmiau, delegacijos priklausys EIVT ir turės vis glaudžiau bendradarbiauti su įvairių valstybių narių atstovybėmis. Todėl ypač svarbu instituciniu lygmeniu stiprinti už pilietinės visuomenės reikalus atsakingus padalinius ES delegacijose.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Afrikos socialinės ekonomikos vaidmens ir perspektyvų plėtojant vystomąjį bendradarbiavimą

(2011/C 44/21)

Pranešėjas **Luca JAHIER**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. gruodžio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Afrikos socialinės ekonomikos vaidmens ir perspektyvų plėtojant vystomąjį bendradarbiavimą.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 17 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 116 narių balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Socialinė ekonomika yra svarbus pasaulio masto reiškinys, kuriam būdinga: inovacijų diegimas, dinamizmas, lankstumas ir atsparumas netgi sunkiausioms krizėms, taip pat visose visuomenėse pasireiškiantis gebėjimas įtraukti skirtingus gyventojų sluoksnius, visų pirma skurdžiuosius ir atsidūrusius visuomenės paribyje. Remiantis patikimiausiais apskaičiavimais su šiuo reiškiniu susiję 10 proc. darbingo amžiaus pasaulio gyventojų ⁽¹⁾ ir jis plinta visuose pasaulio regionuose. Socialinės ekonomikos ypatumai ir savitas dinamizmas išskiria ją iš kitų ekonomikos formų, tačiau tuo pat metu suteikia jai papildantį pobūdį ir kartais sukuria sinergiją su kitomis ekonominės veiklos formomis.

1.2 Afrikos socialinė ekonomika – tai sektorius, kuriam tarptautinė bendruomenė, įskaitant ir Europos Sąjungą, iki šiol visiškai neskyrė dėmesio. Kadangi nepripažintas išskirtinis šio sektorius pobūdis, jis neįtraukiamas į politiką ir aktyviai neapartiamas konsultacijų ir sprendimų priėmimo procesuose. Vis dėlto Afrikos žemyne socialinė ekonomika yra neatsiejama nuo tradicinių solidarumo sistemų, kolektyvinių ir bendruomenės įmonių, kurios dažnai transformuojasi į kooperatines bendrovės arba įvairiausias savitarpio pagalbos struktūras. Be to, daugelis socialinės ekonomikos struktūrų yra svarbi didelio, neoficialia ekonomika vadinamo sektoriaus dalis.

1.3 Žemyne, kuriame apie 80–95 proc. gyventojų dirba neoficialiame sektoriuje, socialinė ekonomika gali tapti labai svarbia priemone laipsniškai plėtoti ir keisti gyvenimo ir darbo sąlygas bei užtikrinti, kad jos atitiktų orumo ir socialinės apsaugos reikalavimus; taip būtų sudarytos sąlygos socialinės ekonomikos dalyviams veikti rinkoje bei svariai prisidėti prie Afrikos socialinio ir ekonomikos vystymosi.

1.4 Šiuo metu, kai susiduriama su dabartinės ekonomikos krizės padariniais, TDO oficialiai pripažino socialinės ekonomikos inovacinį pobūdį ir jos gebėjimą svariai prisidėti prie vietos vystymosi. 2009 m. spalio 19–21 d. Johanesburge ji

surengė pirmąją socialinei ekonomikai skirtą konferenciją, kurioje priimtas svarbus veiksmų planas. Šio sektoriaus, visų pirma kooperatinių įmonių, gebėjimas greitai atsigaivinti krizės laikotarpiu, paskatino Pasaulio banką ir TVF vėl atkreipti dėmesį į socialinę ekonomiką.

1.5 Taigi ES, kuri yra svarbiausia pasaulio paramos teikėja, turėtų būti suinteresuota dalyvauti šioje tarptautinėje veikloje. Tinkama proga galėtų būti Jungtinių Tautų organizacijos paskelbti Tarptautiniai kooperatyvų metai (2012 m.).

Afrikos socialinei ekonomikai skatinti plėtojant vystomąjį bendradarbiavimą EESRK siūlo imtis šių veiksmų:

- Europos Sąjungai oficialiai pripažinti socialinės ekonomikos vaidmenį ir reikšmę Afrikos vystymuisi;
- įtraukti socialinės ekonomikos sektorių į Kotonu susitarimo nevalstybinių subjektų, kurie turi dalyvauti įgyvendinant šį susitarimą, sąrašą;
- numatyti du kartus didesnę nevalstybinių subjektų finansavimą rengiant regionų ir nacionalinius strateginius dokumentus;
- užtikrinti, kad kitu ES ryšių su AKR šalimis laikotarpiu po 2020 m. bus numatyta palaikyti ryšius su nevalstybiniais subjektais, įskaitant Afrikos socialinės ekonomikos sektorių;
- įtraukti socialinės ekonomikos klausimą į ES ir Afrikos partnerystę, visų pirma į 7-ąją Partnerystę migracijos, judumo ir užimtumo srityje;
- įtraukti Afrikos kooperatyvus į ES politiką, skirtą bendradarbiavimui su Afrikos šalimis žemės ūkio vystymosi ir kaimo plėtros srityje;

⁽¹⁾ 2009 m. spalio 19–21 d. Johanesburge vykusios TDO konferencijos parengiamasis dokumentas, žr. 3 priedą.

- remti Afrikos socialinę ekonomiką parengiant temines ES programas „Investavimas į žmones“ ir „Nevalstybiniai dalyviai ir vietos valdžios institucijos vystymosi procese“;
- skatinti socialinės ekonomikos subjektų tinklų kūrimą (šiaurės–pietų ir pietų–pietų) ir plėtojimą;
- skatinti švietimą, mokymą, kultūrinį bendradarbiavimą ir lyčių lygybę ES programose ir politikoje;
- pripažinti socialinės ekonomikos vaidmenį kuriant orumo nežeminančio darbo vietas Afrikoje ir užtikrinti, kad įgyvendinant ES bendradarbiavimo politiką socialinei ekonomikai būtų skiriamas dėmesys;
- įtraukti socialinę ekonomiką į 2010 m. Europos ataskaitą dėl vystymosi, kurioje bus nagrinėjama socialinės apsaugos tema;
- skatinti socialinės ekonomikos veikimui palankią aplinką, visų pirma tinkamą teisinį pagrindą, gebėjimų stiprinimą, finansavimo prieinamumą ir tinklų kūrimą;
- stiprinti ES institucijų bendradarbiavimą socialinės ekonomikos plėtojimo srityje;
- įtraukti socialinės ekonomikos klausimą į šiuo metu plėtojamą Europos Komisijos ir TDO partnerystes.

Atsižvelgdamas į šias rekomendacijas EESRK įsipareigoja užtikrinti aktyvų Afrikos socialinės ekonomikos subjektų dalyvavimą Komiteto ir visų pirma AKR šalių ir ES tolesnio darbo komiteto veikloje.

2. Afrikos socialinės ekonomikos padėtis ir mastas

2.1 Socialinė ekonomika apima įmones ir organizacijas, visų pirma kooperatyvus, savitarpio paramos organizacijas, asociacijas, fondus ir socialines įmones, kurių išskirtinis bruožas yra tai, kad jos gamina prekes, teikia paslaugas bei žinias ir kartu siekia ekonominių bei socialinių tikslų ir skatina solidarumą⁽²⁾. Taip apibrėžta socialinė ekonomika yra svarbus ekonomikos reiškinyss ne tik Europoje, bet ir kituose žemynuose, visų pirma Afrikoje.

2.2 Kadangi tai yra labai plati sąvoka, apibrėžianti įvairių organizacijų ir įmonių bendri ypatumus, iki šiol praktiškai neįmanoma tiksliai ir kiekybiškai įvertinti socialinės ekonomikos

paplitimo atskirose Afrikos šalyse ir žemyno lygiu. Vis dėlto galima apibūdinti įvairius Afrikos socialinės ekonomikos organizacijų ir įmonių tipus.

2.3 Žinoma, viena iš svarbiausių socialinės ekonomikos dalyvių – kooperatinės bendrovės, kurias TDO (R 193, 2002 m.) apibrėžia taip: „Kooperatinė bendrovė yra savarankiška savanoriškai susibūrusių asmenų asociacija, sukurta bendriems jų ekonominiams, socialiniams ir kultūriniais siekiams bei poreikiams patenkinti įsteigiant demokratiškai valdomą kolektyvinės nuosavybės įmonę“. Kooperatyvus į Afriką „importavo“ kolonijinė valdžia, o prasidėjus nepriklausomybės judėjimui, jie tapo viena svarbiausių ekonominės ir socialinės srities organizavimo formų (Develtere, Pollet & Wanyama, 2009). Tačiau daugeliu atvejų naujos nepriklausomos vyriausybės užmezgė labai glaudžius ryšius su kooperatyvais, kuriais buvo pasinaudota kaip įvairių socialinių ir ekonominių sričių sutelkimo ir kontrolės priemone. Ir tik dešimtajame dešimtmetyje, prasidėjus liberalizavimo procesams, Afrikos kooperatyvams pavyko atsiriboti nuo pernelyg didelės valstybės įtakos, kas buvo būdinga ankstesniame etape, ir susigrąžinti su kooperatyvų modeliu siejamą savarankiškumą, savanorišką pobūdį, vidaus demokratiją ir taip pradėti naują atgimimo ir plitimo etapą.

2.4 Per pastaruosius penkiolika metų kooperatyvų modelis smarkiai paplito ir išaugo jo populiarumas. Kaip įrodė Develtere, Pollet ir Wanyama (2009 m.) analizuodami vienuolikos Afrikos šalių duomenis⁽³⁾, atskirose šalyse (čia paminėsime tik Keniją, Ganą ir Senegalą) veikiančių kooperatyvų skaičius lyginant su 1989–1992 m. lygiu išaugo daugiau nei du kartus ir šis sektorius tapo labai svarbus nacionalinės ekonomikos veiksnys.

2.5 Dauguma Afrikos kooperatyvų savininkai – klientai (angl. *client-owned*). Šie kooperatyvai veikia žemės ūkio sektoriuje, tačiau nemažai jų ir kreditų srityje: Pasaulio kredito unijų tarybos (angl. *World Council of Credit Unions, WOCCU*) duomenimis 2007 m. buvo apie 12 000 kredito kooperatyvų, kurie 23 šalyse vienijo daugiau nei 15 milijonų narių ir maždaug 3,5 milijardų dolerių sukauptų lėšų (Fonteneau & Develtere, 2009), taigi tapo svarbiu mikrofinansų institucijų ramsčiu daugelyje Afrikos regionų. Kooperatyvai taip pat veikia statybų, draudimo ir prekybos sektoriuose. Manoma, kad šiuo metu kooperatyvų nariais yra apie 7 proc. Afrikos gyventojų.

2.6 Savitarpio pramos įmonių svarbiausias tikslas – teikti socialines paslaugas savo nariams ir jų šeimoms pasidalijant riziką ir išteklius bei veikiant socialinės apsaugos srityje. Šios įmonės ypatingą dėmesį skiria su sveikata ir sveikatos priežiūros paslaugomis susijusioms problemoms. Tokio pobūdžio įmonių daug ir jos daro didelį poveikį: manoma, kad mažiausiai 500 jų veikia vakarinėje Afrikos dalyje ir vienija šimtus tūkstančių

⁽²⁾ Žr. „Veiksmų plano dėl socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų skatinimo Afrikoje“ konstatuojamosios dalies 1 str. Šis planas parengtas 2009 m. spalio 19–21 d. Johanesburge vykusioje TDO regioninėje konferencijoje tema „Socialinė ekonomika – Afrikos atsakas visuotinei krizei įveikti“ (*The Social Economy - Africa's Response to the Global Crisis*).

⁽³⁾ Žr. III priedą. 3

asmenų. Ruandoje nuo 2003 m. sveikatos ministerija įtraukė tokio pobūdžio įmones į savo strategiją, kad išplėstų sveikatos paslaugas, remiantis ministerijos turimais duomenimis, 75 proc. gyventojų priklauso bent vienai iš tokių įmonių. Tačiau reikėtų paminėti ne tik sveikatos sektorių. Į savitarpio pagalbos įmones panašios organizacijos ir (arba) įmonės veikia ir kituose sektoriuose. Pavyzdžiui prancūzakalbių Afrikos šalių kredito sektoriaus rentų mokėjimo įmonės (pranc. k. *tontines*), anglakalbėje Afrikos dalyje – kredito unijos („*credit unions*“) arba laidojimo paslaugų įmonės, teikiančios laidojimo paslaugas įvairiose Afrikos valstybėse, pavyzdžiui, Etiopijoje ir Pietų Afrikoje.

2.7 Vakarų Afrikos ekonominės ir monetarinės sąjungos (UEMOA) ministrų taryba 2009 m. liepos 26 d. pirmą kartą priėmė Reglamentą Nr. 07/2009 dėl savitarpio pagalbos organizacijų. Reglamentu apibrėžtos ir pripažintos svarbiausios vertybės, kuriomis grindžiami savitarpio pagalbos organizacijų principai: skaidrumas, socialinė atsakomybė, demokratija, sąžiningumas ir solidarumas. Šie principai taip pat nusako kitus socialinių savitarpio pagalbos bendrovių ypatumus, visų pirma savanorišką ir nediskriminuojamo pobūdžio narystę, jų kaip ne pelno siekiančių organizacijų pobūdį, demokratijos ir dalyvaujamojo principu grindžiamą institucijos veikimą, solidarumo siekį, savarankiškumą ir nepriklausomybę, savanorišką darbą, kurį atlieka vadybos komitetas, ir atsakingą dalyvavimą.

2.8 Kitą labai didelę Afrikos grupę, kuriai priskiriamos struktūros paplitusios visuose įmanomuose tiek kaimo vietoviuose, tiek miestų sektoriuose, sudaro asociacijos, tarp kurių savanoriškos organizacijos, bendruomeninės organizacijos (*community-based organisations*), pelno nesiekiančios organizacijos, nevyriausybines organizacijos (NVO) ir kt. Su socialine ekonomika susijusių asociacijų skaičius smarkiai išaugo 1990 m. prasidėjus demokratiniams procesams, kadangi buvo patobulintas teisinis pagrindas ir užtikrintos lankstesnės veiklos struktūros, kurios sudaro sąlygas dalyvaujamąjį modelį pritaikyti prie pačių įvairiausių socialinių reikalavimų. Ypač svarbų vaidmenį šioje grupėje atlieka NVO, kurios dažnai veikia bendradarbiaudamos su panašiomis organizacijomis ir šiaurinės dalies institucijomis, todėl joms pavyksta sutelkti didelius išteklius ir taip vykdyti platesnio masto veiklą. Panaši padėtis ir socialinius partnerių, kurie dažnai veikia įvairiose šalyse ir skatina socialinės ekonomikos struktūras ir iniciatyvas.

2.9 Tiek dėl savo struktūrinių, tiek veiklos ypatumų kooperatyvai, savitarpio paramos organizacijos, asociacijos ir kitos organizacijos arba įmonės, kurias būtų galima sieti su socialine ekonomika, daro didelį poveikį Afrikos ekonomikai ir socialinei sričiai. Pirmia, jos užtikrina darbo vietas ir sudaro galimybes tiesiogiai ir demokratiškai dalyvauti sutelkiant ir paskirstant išteklius. Be to, plačiau vykdydamos veiklą visuomenėje ir labai dažnai skurdžiausiose kaimo vietovėse, kuriose valstybės vykdomos iniciatyvos labai retos arba jos visai neįgyvendinamos,

socialinės ekonomikos organizacijos ir įmonės užtikrina galimybę naudotis socialinėmis ir (arba) ekonominėmis paslaugomis labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms (skurstantiems asmenims, moterims, neigaliesiems, nekvalifikuotiems darbininkams, migrantams ir pan.). Įvairiose srityse – mikrofinansavimo, socialinės paramos ŽIV infekuotiesiems arba sergantiems AIDS, dalyvavimo žemės ūkio kooperatyvuose ar laidojimo paslaugų įmonėje – socialinės ekonomikos organizacijos ir įmonės laikydamosi solidarumo ir bendruomeninio principo užtikrina socialinės apsaugos priemones, kartu padeda kurti prekes ir paslaugas, turinčias neigiamą ekonominės svarbos ir tiesioginio poveikio skurdo mažinimui.

2.10 Po pasaulį ištikusios ekonomikos ir finansų krizės, prie kurios Afrikoje dar prisidėjo ir 2007–2008 m. laikotarpiu kilusi maisto ir energijos krizė⁽⁴⁾, socialinės ekonomikos organizacijų ir įmonių vaidmuo tampa vis svarbesnis. Pablogėjus daugelio gyventojų ekonominei ir socialinei padėčiai, besivystančių šalių vyriausybės buvo priverstos sustiprinti ir išplėtoti neretai spragų turinčias savo socialinės apsaugos sistemas. Tai yra sritis, kurioje socialinė ekonomika jau aktyviai pasireiškia ir veikia bei dažnai užpildo valstybės veiklos spragas ir kompensuoja jos fragmentinių pobūdį neatimdama iš vyriausybės ir institucijų jų vaidmens ir atsakomybės.

3. TDO programa

3.1 Socialinės ekonomikos ypatumai lemia jos potencialą kurti naujas darbo vietas, skatinti darbo aplinkoje laikytis pagrindinių teisių ir sudaryti sąlygas užtikrinti socialinę apsaugą ir plėtoti socialinį dialogą. Ji taip pat labai gerai atitinka Tarp-tautinės darbo organizacijos (TDO) apibrėžtus strateginius tikslus, kuriais siekiama garantuoti orumo nežeminantį darbą (angl. *decent work*), kuris tokiu laikomas, kai atliekamas laisvomis, sąžiningomis, saugiomis ir žmoniškąjį orumą atitinkančiomis sąlygomis. Orumo nežeminantis darbas, kuris jau seniai yra svarbiausias TDO vykdomos veiklos tikslas, laikomas esminiu skurdo mažinimo planų veiksmu ir priemone skatinti tvarų, sąžiningą ir visiems naudingą vystymąsi.

3.2 TDO *Padoraus darbo darbotvarkėje 2007–2015 m.* (TDO, 2007 m.) nurodo Afrikos galimybes ir iššūkius, kylančius siekiant šiame žemyne realiai užtikrinti orumo nežeminantį darbą ir garantuoti tinkamą ekonominį ir socialinį jo vystymąsi. Svarbiausi nurodyti iššūkiai yra susiję su nedarbu, žemu užimtumo lygiu ir skurdu, socialinės apsaugos vaidmeniu vystymosi procese, socialinės atskirties problemomis ir ŽIV bei AIDS plitimu. Šiame dokumente socialinė ekonomika nėra karto aiškiai nepaminėta, tačiau sąvokos, priemonės, dėmesys kooperatyvų ir asociacijų problemoms, sąžiningumo, socialinio dalyvavimo ir socialinės apsaugos temoms yra socialinės ekonomikos esmę atitinkantys aspektai.

⁽⁴⁾ Šiuo klausimu žr. nuomonę REX 285– CESE 1954/2009 „Parama krizę siekiančioms įveikti besivystančioms šalims“, pranešėjas Luca Jahier.

3.3 Per daugelį metų tiek įprastų priemonių taikymas, tiek ir kooperatyvų veiklai skirto departamento (EMP/COOP) įkūrimas ir keleto techninės pagalbos programų įgyvendinimas viso žemyno mastu (pvz., *Coop Afrika*) arba tam tikrose valstybėse (pvz., *Say jump*, įgyvendinta Pietų Afrikoje) padėjo TDO sukaupti didelę patirtį socialinės ekonomikos srityje.

3.4 Taigi, neatsitiktinai būtent TDO pirmoji pradėjo tarptautinio masto diskusiją apie Afrikos socialinę ekonomiką. Ji visų pirma užsakė keletą analizių ir tyrimų apie Afrikos kooperatyvus, o 2009 m. spalio mėn. Johannesburge surengė konferenciją tema *Socialinė ekonomika. Afrikos priemonės bendrai krizei įveikti*. Atstovus iš visų Afrikos kampelių subūrusio renginio tikslas – priimti veiksmų planą⁽⁵⁾ Afrikos socialinės ekonomikos įmonėms ir organizacijoms skatinti.

3.5 Šiame veiksmų plane numatyti keturi strateginiai tikslai:

- žemyno lygiu: TDO ir socialinės ekonomikos suinteresuotieji subjektai įsipareigoja skatinti pripažinti socialinės ekonomikos įmones ir organizacijas ir jas propaguoti, tai pat kurti daugiau Šiaurės ir Pietų bei Afrikos tinklų ir kitų regionų partnerystių;
- regionų lygiu: aktyviau skatinti socialinės ekonomikos įmones ir organizacijas ir sutelkti išteklius Afrikos socialinės ekonomikos programai parengti;
- nacionaliniu lygiu: kurti, stiprinti ir (arba) skatinti teisinę, institucinę ir politinę aplinką, kuri reikalinga socialinės ekonomikos įmonėms ir organizacijoms plėtoti ir stiprinti;
- galiausiai, mezolygiu ir mikrolygiu: užtikrinti socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų veiksmingumą, kad jos galėtų geriau patenkinti gyventojų poreikius, susijusius su socialine apsauga, pajamų generavimu, užimtumo skatinimu ir teisės į darbą užtikrinimu, apsirūpinimu maistu, aplinkos apsauga, ŽIV ir AIDS bei socialinės atskirties problemų sprendimu.

3.6 Dėl visuotinės ekonomikos ir finansų krizės, kuri prisidėjo prie anksčiau ištikusių maisto ir energetikos krizių, tampa ypač svarbu nedelsiant įgyvendinti Johannesburgo veiksmų plane nurodytus tikslus. TDO apskaičiavimu, apie 73 proc. į pietus nuo Sacharos esančios Afrikos dalies dirbančiųjų darbo vietos

yra neužtikrintos ir 2009 m. šis procentas gali išaugti iki 77 proc. bei lemti galimą daugelio geresnio darbo ieškančių darbuotojų migracijos padidėjimą tiek žemyne, tiek ir Europos link. Jau pasireiškia krizės padariniai: sumažėjo tiesioginės užsienio investicijos į infrastruktūrą ir prekių gamybą, taip pat emigrantų pervedamos lėšos. Aktyvesnis socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų kūrimo skatinimas padeda kurti naujas darbo vietas ir yra konkreti migracijos protrūkių stabdymo priemonė.

3.7 Labai svarbus kooperatyvų indėlis socialiniam ir ekonomikos vystymuisi neseniai paskatino Jungtinių Tautų Organizaciją 2012 m. paskelbti Tarptautiniais kooperatyvų metais. Tai sudarys galimybę paskatinti ir sustiprinti socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų vaidmenį.

4. ES veiklos perspektyvos, rekomendacijos ir naujos prioritetinės politikos sritys

4.1 Socialinė ekonomika Europos Sąjungoje svarbus reiškinys, kurio tiek ekonominis, tiek ir socialinis vaidmuo yra vis plačiau pripažįstamas. 2006 m. EESRK parengė pirmąją išsamią ataskaitą šiuo klausimu⁽⁶⁾.

2009 m. Europos Parlamentas pripažino, kad socialinė ekonomika yra vienas iš Europos Sąjungos kūrimo ramsčių „kadangi socialinės ekonomikos sektoriuje veikia 10 proc. visų Europos įmonių (t. y. 2 mln. įmonių, arba 6 proc. visų darbo vietų) ir su socialine ekonomika susijusios didelės galimybės kurti ir išsaugoti pastovias darbo vietas“⁽⁷⁾.

Galima sakyti, kad EESRK rekomendavo pripažinti ir išsaugoti įvairius įmonių modelius, tarp kurių socialinė ekonomika⁽⁸⁾.

4.2 Nors ES išorės bendradarbiavimo programose socialinė ekonomika neišskiriama kaip atskira ES veiklos sritis, visos svarbiausios sritys, kuriose Afrikos socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos vykdo savo veiklą, yra ES veiklos prioritetai: socialinė apsauga, sveikatos priežiūra, socialinės aprėpties, užimtumo, žemės ūkio vystymo ir kaimo plėtros, mikrofinansų, kultūros. Parama socialinės ekonomikos įmonėms ir organizacijoms nėra šių programų tiesioginis tikslas, tačiau akivaizdu, kad jau nustatytos tinkamos priemonės ir sritys, kuriose ES galėtų vykdyti veiklą šia linkme.

⁽⁵⁾ Žr. I priedą ir http://www.ilo.org/public/english/region/afpro/addisababa/pdf/se_planofaction_en.pdf.

⁽⁶⁾ CIRIEC, Socialinė ekonomika Europos Sąjungoje (*The social economy in European Union*), CESE/COMM/05/2005.

⁽⁷⁾ Europos Parlamento rezoliucija dėl socialinės ekonomikos (pranešėja Toia, 2009 m. vasario 19 d.).

⁽⁸⁾ OL C 318, 2009 12 23, 22 p.

4.3 Vis dėlto, kad šis naujas socialinis ir ekonominis Afrikos reiškinys taptų ES vystomojo bendradarbiavimo dalimi, reikėtų, kad ES oficialiai pripažintų Afrikos socialinę ekonomiką. Naujo tokio pobūdžio prioriteto įtraukimas į savo darbotvarkę Europos Sąjungai galėtų būti ypač naudingas ir padėtų sukurti pridėtinę vertę, kadangi, pirma, tai paskatintų aktyvesnį bendradarbiavimą su tarptautinėmis organizacijomis, kaip TDO ir Pasaulio bankas, bei sukurtų kaip niekad vystomojo bendradarbiavimo srityje reikalingą sistemos sinergiją, antra, padėtų įtraukti svarbiausius ES socialinės ekonomikos subjektus ir taip paskatintų Europos visuomenę remti siekį teikti didesnę ES išorės pagalbą.

4.4 Veiksmingiausias būdas konceptualių požiūriu pripažinti socialinės ekonomikos vaidmenį ir reikšmę – skatinti šį sektorių įgyvendinant esamas ES ir Afrikos partnerystes, t. y. Kotonu susitarimą ir ES ir Afrikos partnerystę.

4.4.1 Galima apgailestauti, kad jau baigtas 2010 m. Kotonu susitarimo persvarstymas ir kad į jį neįtrauktos su socialine ekonomika susijusios nuostatos. Tačiau ES delegacijų Afrikos šalyse atstovai turėtų imtis priemonių, kad nedelsiant būtų sudarytas konsultuotinių socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų sąrašas ir jos būtų pakviestos dalyvauti konsultacijose.

4.4.2 Be to, 2015 m. rengiamas susitarimo persvarstymas turėtų suteikti galimybę aiškiai pripažinti socialinę ekonomiką ir jos subjektus įtraukti į sąrašą nevalstybinių dalyvių, kurie turi būti informuojami, su kuriais turi būti konsultuojamasi, kurie turi dalyvauti įgyvendinant susitarimą ir kuriems taip pat turi būti skiriami finansiniai ir pajėgumų stiprinimui skirti ištekliai, kurie užtikrintų veiksmingą jų dalyvavimą.

4.4.3 EESRK mano, kad svarstant ES ir AKR šalių santykius po 2020 m., kai baigs galioti Kotonu susitarimas, reikia ne tik užtikrinti nevalstybiniais dalyviais skirtas institucines priemones (panašias į numatytas Kotonu susitarime), bet ir garantuoti, kad socialinės ekonomikos subjektai tikrai bus įtraukti į šią kategoriją.

4.5 ES ir Afrikos partnerystėje galėtų būti numatytos 7-osios migracijos, judumo ir užimtumo partnerystės ir socialinės ekonomikos tikslų ir veiksmų sąsajos, konkrečiai darbo vietų kūrimo, laipsniško neoficialios ekonomikos legalizavimo ir orumo nežeminančio darbo skatinimo srityse. Todėl 2010 m. lapkričio mėn. įvyksiantis trečiasis ES ir Afrikos aukščiausio lygio susitikimas ir naujieji veiksmų planai, kurie bus priimti šiame susitikime, yra reali galimybė skatinti socialinę ekon-

omiką. Pavyzdžiui, naujajame šios partnerystės veiksmų plane galėtų būti numatyta:

- tikslas: pripažinti ir skatinti socialinę ekonomiką kaip oficialios ir neoficialios ekonomikos atotrūkio mažinimo ir orumo nežeminančio darbo vietų kūrimo skatinimo priemonę;
- veiksmas: stiprinti Afrikos socialinės ekonomikos dalyvių gebėjimus ir kompetencijas profesinio mokymo įstaigose ir universitetuose rengiant mokymus, visų pirma vadybos;
- veiksmas: sudaryti palankias sąlygas teikti paskolas ir mikrokreditus socialinės ekonomikos dalyviams;
- veiksmas: padėti Afrikos vyriausybei sukurti teisinį, institucinį ir politinį pagrindą, palankų skatinti socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų kūrimą bei jų veikimą.

4.6 Sektorių požiūriu Afrikos socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos labai aktyvios žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje. Šiose srityse konkrečių išipareigojimų prisiimta ES ir Afrikos žemės ūkiui skirtoje strategijoje ir komunikate dėl postūmio Afrikos žemės ūkiui⁽⁹⁾. Tačiau nei vienu iš šių atvejų neminimas kooperatyvų sektorius, kuris yra viena svarbiausių Afrikos socialinės ekonomikos ašių. Vis dėlto yra daug galimybių plėtoti veiklą ir bendradarbiauti su Afrikos žemės ūkio ir kaimo kooperatyvais ir tai atitiktų tokį tikslą: „daug dėmesio bus skiriama patobulintam žemės ūkio valdymui ir bus remiamas Afrikos viešųjų ir privačiųjų organizacijų, veikiančių žemės ūkio srityje, visų pirma regionų ir žemyno lygiu, gebėjimų stiprinimas“⁽¹⁰⁾.

4.6.1 Be to, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ES vystomojo bendradarbiavimo finansinėje priemonėje numatyta teminė programa, skirta apsirūpinimui maistu – tai yra dar viena sritis, kurioje būtų galima pasinaudoti esamomis ES priemonėmis ir programomis siekiant, kad būtų pripažintas labai svarbus Afrikos socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų vaidmuo, kurį jos galėtų atlikti plėtojant Europos vystomąjį bendradarbiavimą.

4.7 Kita svarbi ES vystomojo bendradarbiavimo finansinės priemonės teminė programa – „Investavimas į žmones“. Šia žmoniškųjų išteklių plėtojimui skirta programa būtų galima pasinaudoti siekiant paremti Afrikos socialinės ekonomikos subjektų mokymą ir jų verslumo gebėjimų ugdymą.

⁽⁹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Afrikos žemės ūkio skatinimas - Pasiūlymas dėl bendradarbiavimo žemyno ir regioniniu lygmeniu žemės ūkiui Afrikoje plėtoti (COM(2007) 440 galutinis).

⁽¹⁰⁾ ES ir Afrikos strateginė partnerystė. Bendra ES ir Afrikos strategija, 73 punktas.

4.7.1 Tokie veiksmai atitiktų TDO deklaracijoje dėl gebėjimų plėtojimo numatytas nuostatas, visų pirma vadybos srityje. Švietimas ir mokymas yra labai svarbūs stiprinant socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų gebėjimus ir užtikrinant joms galimybę konkuruoti rinkose. Be to, ypatingas dėmesys turi būti sutelktas į moterims skirtas švietimo ir mokymo programas, kadangi jų vaidmuo Afrikos ekonomikoje, visų pirma žemės ūkyje ir kaimo vietovėse vykdomoje veikloje, dažnai yra nepakankamai įvertintas.

4.8 Kalbant apie švietimo ir mokymo sritį tiek stiprinant gebėjimus, tiek gerinant vadybą, ES turėtų sudaryti sąlygas plėtoti ir skatinti ES ir Afrikos socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų santykius. Keitimasis patirtimi, gerąją praktiką ir techninę pagalbą šiaurės-pietų ir pietų-pietų ašimis padės stiprinti Afrikos struktūras⁽¹¹⁾. Todėl EESRK skatina kurti ir plėtoti socialinės ekonomikos tinklus (pietų ir šiaurės šalių bei pietų šalių), kadangi tai yra labai svarbi socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų bendradarbiavimo ir dalijimosi patirtimi priemonė.

4.9 Švietimas ir mokymas taip pat svarbūs darbo kokybei užtikrinti, o plačiau – kultūriniam bendradarbiavimui. Šios dvi sritys atlieka labai svarbų vaidmenį darbo vietų kūrimo procese, kaip ne kartą jau yra nurodęs EESRK. Todėl, įtraukus Afrikos socialinę ekonomiką į savo programas ir politikos sritis, ES turėtų į šiuos sektorius atsižvelgti.

4.10 Tam tikri ES ir Afrikos strategijos aspektai – darbo vietų kūrimas, kuris kartu su socialinės apsaugos ir lyčių lygybės klausimu yra svarbiausios socialinės ekonomikos temos ir ypač užimtumas kaimo vietovėse – galėtų būti susieti su Johannesburgo veiksmų planu. Tai visų pirma taikytina ES ir Afrikos partnerystės trečiajai prioritetinei veiklos sričiai Migracija, judumas ir užimtumas, kuri susijusi su užimtumu ir skurdo mažinimu ir kurioje dėmesys skiriamas orumo nežeminančio darbo užtikrinimo principams.

4.11 Kita priemonė siekiant, kad konceptualių požiūriu būtų pripažintas socialinės ekonomikos vaidmuo Afrikos vystymuisi galėtų būti 2010 m. Europos ataskaita dėl vystymosi. 2010 m. šioje ataskaitoje bus nagrinėjamas socialinės ekonomikos klausimas. Kaip pirmiau jau minėjome, tai yra sritis, kurioje socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos atlieka labai svarbų vaidmenį, ypač Afrikoje⁽¹²⁾. Be to, aiškus Afrikos socialinės ekonomikos temos įtraukimas į 2010 m. Europos atskaitą dėl vystymosi sudarytų galimybę parengti konkrečią ES vystomojo

bendradarbiavimo socialinės apsaugos politiką, kuri iki šiol nenustatyta.

4.12 Be to, EESRK siūlo Komisijai parengti planą, kuriame būtų nurodyta valstybių narių bendradarbiavimo su Afrikos socialinės ekonomikos dalyviais veikla, siekiant gerinti bendradarbiavimą ir darbo šioje srityje pasiskirstymą tarp ES ir valstybių narių.

4.13 Norit užtikrinti, kad Afrikos socialinė ekonomika veiksmingai padėtų mažinti skurdą, būtina sukurti palankią aplinką, visų pirma tinkamą teisinį pagrindą, stiprinti gebėjimus, užtikrinti finansavimo prieinamumą, kurti Afrikos socialinės ekonomikos įmonių ir organizacijų tinklus bei analogiškas europines struktūras. Teisinės aplinkos srityje būtina, kad ES ir TDO paragintų Afrikos institucijas sukurti socialinės ekonomikos organizacijų registrą ir nustatyti teises priemones, kurios šiems dalyviams sudarytų galimybę veiksmingai veikti ir kurios taip pat apimtų labai svarbų gamybos priemonių nuosavybės klausimą. ES ir valstybės narės galėtų pasidalyti gerąją praktiką, taikytą Europos šalyse, kur socialinė ekonomika aktyvesnė.

4.13.1 Gebėjimų stiprinimui ir socialinės ekonomikos dalyvių tinklų kūrimui skirti ES paramos veiksams turėtų būti vadovaujama nacionaliniu, regionų ir žemyno lygiu, visų pirma įgyvendinant Kotonu susitarimą, ES ir Afrikos strategiją ir teminę programą „Vystymosi procese dalyvaujantys nevalstybiniai subjektai ir vietos valdžios institucijos“ (vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonė)⁽¹³⁾. Veikla galėtų apimti ir paramos veiksmus koordinavimo, pagalbos veiksmus, dialogą, vertikalią ir horizontalią socialinės ekonomikos organizacijų integraciją, mokymą ir pan.

4.13.2 Šiuo tikslu socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos turėtų būti įtrauktos į nevalstybinių dalyvių, atitinkančių dalyvavimo pirmiau minėtose teminėse programose reikalavimus, kategoriją. Be to, persvarstant kitą, 2014–2020 m., ES finansinę perspektyvą šioms arba papildomoms teminėms programoms, į kurias galėtų būti realiai įtraukta socialinės ekonomikos sritis⁽¹⁴⁾, reikėtų skirti didesnę finansavimą arba netgi jį padvigubinti, kaip jau yra prašęs EESRK⁽¹⁵⁾. Be ES finansavimo, būtina skatinti ir tęsti koordinavimą, dialogą, sinergiją ir konkrečius įvairių Europos ir Afrikos socialinės ekonomikos sektorių bendradarbiavimo projektus ir visų pirma vykdomus tarp Afrikos organizacijų. Panašiai reikėtų padidinti vienuoliktojo (2014–2019 m.) Europos plėtros fondo svarbioms programoms skirtas lėšas, kad socialinės ekonomikos subjektai galėtų šia parama pasinaudoti.

⁽¹³⁾ Kaip minėjome 5.1.2 punkte ES skatins iniciatyvas, padedančias suintensyvinti tarpvalstybinius mainus, kurti pasitikėjimo atmosferą, kurti tinklus ir užtikrinti nevalstybinių dalyvių ir vietos valdžios institucijų veiklos koordinavimą (šiaurės-pietų, pietų-pietų ašį).

⁽¹⁴⁾ Žr. Nuomonės REX/285-2009 „Parama krizei siekiančioms įveikti besivystančioms šalims“ 6.3 punktą.

⁽¹⁵⁾ Turimos omenyje, pavyzdžiui, vystomojo bendradarbiavimo finansavimo priemonės teminės programos „Investavimas į žmones“, ir „Aprūpinimas maistu“.

⁽¹¹⁾ Geras šiaurės-pietų socialinės ekonomikos tinklo pavyzdys – Europos ir Viduržemio jūros regiono socialinės ekonomikos tinklas (ESMED), kuriam priklauso Ispanijos, Prancūzijos, Italijos, Maroko, Portugalijos ir Tuniso organizacijos. Įgyvendinant Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių partnerystę šis tinklas remia ir skatina mainus ir bendradarbiavimo projektus.

⁽¹²⁾ Žr. 2.8 ir 2.9 punktus.

4.14 Kitas su palankia aplinka susijęs aspektas – tai visų pirma realios galimybės nevalstybiniais dalyviams gauti finansavimą pagal supaprastintą procedūrą. Ypatinga naujovė – ilgalaikės paskolos, skirtos struktūriniu požiūriu geriausiai organizuotiems socialinės ekonomikos subjektams. ES savo ruožtu taikydama naujas arba esamas priemones privalo sudaryti palankias sąlygas šioms paskolomis pasinaudoti.

4.15 Galiausiai EESRK ragina plėtoti aktyvų bendradarbiavimą – tiek institucijose, tiek ir tarp institucijų – siekiant skatinti Afrikos socialinę ekonomiką:

— Europos Parlamentas, kuris jau priėmė rezoliuciją dėl socialinės ekonomikos poveikio Europos Sąjungos integracijai ⁽¹⁶⁾, raginamas priimti dar vieną rezoliuciją dėl Afrikos

socialinės ekonomikos indėlio mažinant skurdą ir pavesti ją rengti Europos Parlamento Vystymosi komitetui ir (arba) ES Jungtinei parlamentinei asamblėjai;

- 2010 m. antrąjį pusmetį, kai bus rengiamas ir ES ir Afrikos aukščiausio lygio susitikimas, ES Tarybai pirmininkausiančios Belgijos buvo paprašyta dėti dideles pastangas, kad Afrikos socialinė ekonomika būtų labiau pripažįstama ir remiama;
- Europos Komisijai rekomenduota išnagrinėti pasiūlymus dėl socialinės ekonomikos klausimo įtraukimo į Komisijos ir TDO strateginę vystymosi partnerystę, kurios tikslas – mažinti skurdą, padėti siekti Tūkstantmečio vystymosi tikslų ir įgyvendinti Daromo darbo visiems programą ⁽¹⁷⁾.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

⁽¹⁶⁾ Žr. 4 išnašą.

⁽¹⁷⁾ Žr. http://ec.europa.eu/europeaid/what/social-protection/documents/memorandum_of_understanding_ec_ilo_en.pdf.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos technologijų, pramonės ir mokslo parkų vaidmens krizės valdyme ir rengiantis pokriziniam laikotarpiui bei įgyvendinant Lisabonos strategiją po 2010 m. (papildomoji nuomonė)

(2011/C 44/22)

Pranešėjas **János TÓTH**

Bendrapranešėjis **András SZÚCS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 14 d. nusprendė parengti papildomąją nuomonę dėl

Europos technologijų, pramonės ir mokslo parkų vaidmens krizės valdyme ir rengiantis pokriziniam laikotarpiui bei įgyvendinant Lisabonos strategiją po 2010 m.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. liepos 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 147 nariams balsavus už ir 7 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 EESRK pripažįsta technologijų, pramonės ir mokslo parkų (toliau - parkai) svarbą skatinant ekonomikos vystymąsi ir modernizaciją. Sukurtos struktūros sudaro palankias sąlygas pramonės vystymuisi, kadangi vyksta pažangi specializacija, sutelkiami ištekliai ir suformuojama žinių bazė.

1.2 Europos Sąjunga privalo laikytis požiūrio, kuris būtų tikslingesnis bei kompleksiškesnis ir orientuotas į paramą parkams ir jų vystymą XXI a. Ypač šiomis krizės ir pokrizinio laikotarpio aplinkybėmis derėtų pasirinkti visaapimančią strategiją, leidžiančią pasinaudoti privalumais, kuriuos ekonomikos augimo ir konkurencingumo srityje gali suteikti mokslo parkai. Europos Sąjungos įtaka ir ryžtas turėtų tapti šių veiksmų varomojia jėga.

1.3 Rekomenduotina nustatyti sinergiją su ES pavyzdinėmis iniciatyvomis, visų pirma su Europos inovacijos ir technologijos institutu ir jo žinių bei inovacijų bendruomenėmis, ir tokią sinergiją plėtoti.

1.4 Derėtų susipažinti, kaip kuriami naujos kartos, naujo pobūdžio parkai, ir juos remti. Taip pat reikėtų plėtoti parkų vaidmenį siekiant formuoti novatoriškas struktūras.

1.5 Kalbant apie regioninį matmenį, taikant subsidiarumo principą reikia užtikrinti aktyvesnį vietos ir aglomeracijų valdžios institucijų dalyvavimą parkų vystyme. Būtina tobulinti viešojo sektoriaus subjektų, įmonių ir aukštojo mokslo įstaigų tinklavedimą.

1.6 Vystant parkus vis didesnę svarbą įgauna bendradarbiavimas su mokslo įstaigomis – ypač su universitetais ir mokslinių tyrimų institutais – ir universitetiniai bei mokslinių tyrimų aspektai, tačiau šiuo metu su parkais vis dar bendradarbiaujama

mažiau nei reikėtų. Turint omenyje jų pobūdį, parkai galėtų būti universitetus ir pramonę jungiančiu tiltu. Partnerystė su parkais galėtų būti numatyta geriausiems universitetams nustatyti taikomų kriterijų sistemoje.

1.7 Būtų tikslinga inicijuoti ir skatinti stebėsenos, vertinimo ir akreditavimo veiklą šioje srityje bei gerosios praktikos sklaidą. Jei norime nustatyti darnią šalių ir ES politiką ir sukurti su parkų ir augimo skatinimu susijusias priemones, būtina atlikti įvertinimą ir lyginamuosius empirinius tyrimus. Reikėtų raginti sudaryti parkų visoje Europoje žemėlapi išsamios duomenų bazės pavidalu. Taip būtų užtikrintos palankios sąlygos plėtoti bendradarbiavimą su parkais, kadangi būtų sukurta ryšius skatinančios ir regionuose augimui išskylančios kliūtis padedančiosios įveikti sąsajos matrica.

1.8 Nuolatinė parkų vystymo ir jų veiklos profesionalizacija atspindi veiklos valdyme, sudėtinguose su (regionų) vystymusi susijusiuose aspektuose, ją liudija dėmesys mokslinių tyrimų komponentui, struktūruotų branduolių strategijai, kokybės elementui. Vis tik dar reikia ir toliau tobulinti parkų veiklos taisykles.

1.9 Reikėtų plačiau pasinaudoti su vystymusi susijusiomis galimybėmis, kurias atveria Europos Sąjungos sanglaudos ir prisitaikymo srityje suteikiamos galimybės. Jas reikėtų numatyti ilgalaikės trukmės laikotarpiui.

2. Įžanga

2.1 2005 m. lapkričio mėn. EESRK priėmė išsamią nuomonę savo iniciatyva dėl technologijų, pramonės, inovacijų ir mokslo parkų. Joje ypač daug dėmesio skirta naujosios valstybės narėse esantiems parkams, tačiau išvados ir rekomendacijos tiko visai Europos Sąjungai.

2.2 Reikia pabrėžti, kad minėtoje nuomonėje buvo pateikta ne viena vertinga pastaba ir suformuluotos tinkamos rekomendacijos, kurios pastaraisiais metais turėjo reikšmingą politinį poveikį. Tai sukūrė ES veiksmų sinergiją regioninės, pramonės ir inovacijų politikos srityse.

2.3 Priminsime šias neginčijamą poveikį turėjusias pastabas ir rekomendacijas:

- a) parkai atitinka palankias sąlygas inovacijoms sudarančių priemonių kriterijus ir gali būti laikomi „inovacijų centrais“;
- b) parkas yra ypač tinkama vieta mokslo ir technologijų pasaulio ir ekonominio vystymosi sąveikai skatinti ir sinergijai kurti užtikrinant mokslinių tyrimų institucijų ir įmonių bendradarbiavimą, kuris skatina jų patekimą į rinką;
- c) parkai yra bendra inovacijų skatinimo ir regionų vystymosi rėmimo struktūra. Jie šioje srityje atliko lemiamą vaidmenį, kadangi padėjo didinti konkurencingumą, mažinti nedarbą ir naikinti didelį skirtingų lygių atotrūkį;
- d) reikia įgyvendinti tokias politinės ekonomikos strategijas, kuriose būtų visapusiškai atsižvelgiama į parkų potencialą ir pateikiamos veiksmų gairės;
- e) parkai atlieka išskirtinį inovacijų skatinimo vaidmenį. Todėl vis didesnę reikšmę įgyja gebėjimas pasinaudoti universitetų ir kitų mokslinių tyrimų įstaigų intelektualiais ištekliais;
- f) kita pasiūlyta koncepcija, kuri nebuvo visiškai įgyvendinta – sujungti parkus regionų lygiu, vystyti visos Europos tinklus teikiant paramą kompleksinėms parkų ir pramoninių rajonų bendradarbiavimo programoms.

2.4 Atėjo laikas įvertinti ankstesnės nuomonės poveikį tiek politinių, tiek praktinių pamokų požiūriu. Šioje tęstinėje nuomonėje taip pat aptariamas parkų vaidmuo ir jų dalyvavimo sprendžiant ekonomikos krizės valdymo problemas galimybės. Nuomonėje EESRK aptars parkų specializaciją, naujus pramonės, darbuotojų ir kitų pilietinės visuomenės subjektų lūkesčius, naujas parkams išskylančias regionų, nacionalinio bei Europos lygio problemas ir sudėtingas parkus valdančių organizacijų užduotis.

2.5 Vis daugiau parkų laikomi dinamiškų vietinių gamybos branduolių (angl. *clusters*), kurie suteikia postūmį ekonomikos augimui ir tarptautiniam konkurencingumui, kūrimo priemone. Jie prisideda prie pramonės permainų Europoje, sudaro palankias sąlygas inovacijoms, įmonių jungimui į branduolius ir į verslo klientus orientuotai veiklai, tampa paspirtimi MVĮ sektoriui ir padeda kurti darbo vietas. Vietinių gamybos branduolių apibrėžtis buvo labai išsamiai suformuluota nuomonės savo iniciatyva dėl Europos pramoninių rajonų ir naujų žinių tinklų ⁽¹⁾ 2.3 punkte.

2.6 ES taip pat turėtų būti pasirengusi pokriziniam laikotarpiui, kai su inovacijomis, mokslu ir pramone susiję pajėgumai ir ištekliai bus sutelkti visoje Europos Sąjungoje išsidėsčiusiuose parkuose. Atskirai reikia pabrėžti vaidmenį, kurį parkai galėtų atlikti rengiant Lisabonos strategijos po 2010 m. planus. Šioje tęstinėje nuomonėje norima pateikti rekomendacijas, atitinkančias minėtas išvadas.

3. Parkų vaidmens ir padėties pokyčiai

3.1 Dėl pastarųjų metų gilių ekonominių ir socialinių pokyčių, pavyzdžiui, ekonomikos krizės ir jos pasekmių arba visu aštrumu iškilusių problemų tvaraus vystymosi, energijos tiekimo saugumo ir klimato kaitos srityse, ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje buvo iš naujo apibrėžtos su modernizavimu, augimu ir ekonomikos vystymusi susijusios sampratos ir užduotys. Esant tokioms aplinkybėms, kad būtų užtikrintas parkų veiksmingumas, jie privalo plėtoti naujas paslaugas bei užduotis ir kurti naujus paslaugų verslo modelius, kurie leistų suklestėti naujoms veiklos rūšims arba sektoriams.

3.2 Mokslo, technologijų ir kitokių parkų, kaip koncentruotų ir integruotų vystymosi struktūrų, svarba didėja. Europos Sąjungoje, kaip ir visame pasaulyje, inovacijos ir kūrybiškumas atsidūrė dėmesio centre. Pripažįstama, jog minėtos struktūros yra palankios novatoriškai ir konkurencingai ekonomikai ir skatina kūrybiškumą bei konsolidaciją.

3.3 Parkų misija ir jų dydis visame pasaulyje skiriasi. Tačiau, jei norime gerai suprasti skirtingas parkų rūšis, reikia išnagrinėti poreikių nustatymo, prioritetų pasirinkimo ir strateginių planų sudarymo aspektus. Profesinės organizacijos pasiūlė ne vieną parko apibrėžtį. Remiantis viena iš labiausiai paplitusių apibrėžčių, parkas grindžiamas tam tikra viešojo ir privačiojo sektorių partneryste, skatinančia žinių srautus – dažnai tarp pačių parko įmonių arba šių įmonių ir universitetų – ir prisidedančia prie augimo bei regiono ekonominio vystymosi.

⁽¹⁾ OL C 255, 2005 10 14, p. 1.

3.4 Terminas „mokslo ir technologijų parkas“ dabar reiškia bet kokio pobūdžio aukštųjų technologijų branduolį ir, pavyzdžiui, apima: technopolius, mokslo parkus, mokslo miestelius, informacinių technologijų parkus, (pramoninius) aukštųjų technologijų parkus, inovacijų centrus, mokslinių tyrimų ir plėtros parkus, universitetinių mokslinių tyrimų parkus, mokslinių tyrimų ir technologijų parkus, mokslo ir technologijų parkus, mokslo miestus, technologijų parkus, technologijų inkubatorius, technoparkus, technopolius arba technologijų įmonių inkubatorius. Jie turi daug bendrų bruožų, bet patirtis rodo, kad tarp technologijų įmonių inkubatoriaus, mokslo arba mokslinių tyrimų parko, mokslo miesto, technopolio ir inovacijas skatinančios regioninės struktūros esama skirtumų.

3.5 Derėtų skirti mokslo parkus ir mokslinių tyrimų parkus. Jei pirmieji yra populiariausi Europoje, antrieji yra plačiai paplitę Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kanadoje. Europoje mokslo parkai egzistuoja greta technologijų parkų, o pagrindiniai šių dviejų koncepcijų skirtumai yra parko dydis ir tai, ar parke leidžiama vykdyti gamybą ar ne. Paprastai mokslo parkas yra mažesnio dydžio, palaiko glaudžius ryšius su universitetu ir skiria mažiau dėmesio gamybai, o technologijų parkas yra vidutinio dydžio arba stambus ir rūpinasi gamybine veikla. Kalbant apie geografinį pasiskirstymą, mokslo parkai daugiau yra susiję su „angliškuoju modeliu“, o technologijų parkai atitinka „Viduržemio jūros regiono modelį“, būdingą tokioms šalims, kaip Prancūzija, Ispanija, Italija ar Portugalija.

3.6 Akivaizdu, kad organizaciniai veiksniai, turintys didelę įtaką užtikrinant pavyzdinių technologijų, pramonės ir mokslo parkų iniciatyvų sėkmę yra šie:

- a) ilgalaikės viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės;
- b) specialistų, turinčių patirties inovacijų srityje, dalyvavimas parkų valdyme;
- c) strateginių veiksmų numatymas bendrų sprendimų būdu dalyvaujant pagrindiniams suinteresuotiesiems subjektams: regioninėms valdžios institucijoms, įmonėms ir mokslinių tyrimų institutams, taip pat vietos bendruomenėms;
- d) neginčijamas pranašumas, kad parkai specializuojasi konkrečioje srityje;
- e) gebėjimas reikiamu momentu pasiekti kritinę masę, kad būtų įmanoma mokslinių tyrimų rezultatus pritaikyti praktikoje, net jei inkubacinis procesas nepaprastai ilgas.

4. Tinklaveika, branduoliai, universitetų ir pramonės bendradarbiavimas

4.1 Kadangi postindustrinėje Europos ekonomikoje svarbiausia junglumas, ekonomikos ir visuomenės atsinaujinimą

lemia į inovacijas orientuotos kūrybinės ekosistemos. Pageidautina, kad parkai plėtotų bendradarbiavimą su kitais panašiais subjektais ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygiu.

4.2 Branduoliai yra geriausias konkurencingumą skatinančių „ekosistemų“ pavyzdys. Mokslo ir technologijų parkai jau įrodė savo veiksmingumą branduolių kūrimo srityje.

4.3 Pastarojo meto ekonomikos raidoje vis didesnę svarbą įgyja žinių generavimas, pasinaudojimas žiniomis, jų perdavimas ir taikymas. Būtina plėtoti ir stiprinti viešojo sektoriaus subjektų, įmonių ir aukštojo mokslo įstaigų tinklaveiką.

4.4 Būtinai kompetentingas valdymas įvairiais lygiais, užtikrinant skirtingų pakopų valdžios – Europos, nacionalinės, regioninės ir vietos – sinergiją ir sudarant palankias sąlygas įmonių, universitetų ir NVO partnerystei, kad būtų sukurti tvirti žinias generuojančių ir inovacijomis besidominčių institucijų ryšiai.

4.5 Reikia suderinti universitetų, kitų mokslo ir mokslinių tyrimų įstaigų ir technologijų, pramonės ir mokslo parkų skatinimo priemones bei misiją ir skatinti naujus bendradarbiavimo būdus. Parkai galėtų gerokai padidinti savo patrauklumą pasiūlydami įvairių paslaugų, tokių kaip technologijos perdavimas, parama patento klausimu, naujų ir nuo pagrindinės įmonės atsiskyrusių įmonių (angl. *spin-offs*) globa, projekto valdymas arba finansinė parama. Visos technologijų, pramonės ir mokslo parkuose teikiamos paslaugos turi būti šiuolaikiškos ir aukštos kokybės, kad galėtų iš tikrųjų padėti bendradarbiauti įvairiais būdais.

4.6 Vystant parkus vis didesnę svarbą įgyja bendradarbiavimas su mokslo įstaigomis – ypač su universitetais ir mokslinių tyrimų institutais – ir universitetiniai bei mokslinių tyrimų aspektai. Tačiau tenka pripažinti, kad mokslo pasaulio ir įmonių partnerystė, kuri vis dar nepasiekė pageidaujamo masto, tapo problema ir šiuo metu su parkais vis dar bendradarbiaujama mažiau nei reikėtų.

4.7 Turint omenyje parkų pobūdį, jie galėtų būti universitetus ir pramonę jungiančiu tiltu. Vertinant universitetų darbo kokybę ir jų daromą įtaką daugiau dėmesio derėtų skirti jų poveikiui pramonės ir ekonomikos sektoriui. Prekybos rūmai ir regioninės valdžios institucijos gali atlikti reikšmingą vaidmenį universitete ugdant verslininkystę, o šiuos veiksmus papildytų suaugusiųjų mokymo priemonės. Įmonių parkų turėjimas galėtų būti įtrauktas į geriausiems universitetams nustatyti taikomų kriterijų sąrašą.

4.8 Kalbant apie universitetų ir pramonės suartinimą, parkų vaidmuo gali būti išskirtinai svarbus naujosiose valstybėse narėse.

5. Europos valdymas, veiklos iniciatyvos ir kontrolės priemonės

5.1 Europos Sąjunga privalo laikytis požiūrio, kuris būtų tikslingesnis ir kompleksiškesnis bei orientuotas į paramą technologijų, pramonės ir mokslo parkams ir jų vystymą XXI a. Ypač šiomis krizės ir pokrizinio laikotarpio aplinkybėmis derėtų pasirinkti visaapimančią strategiją, kuri leistų pasinaudoti privačiais, kuriuos ekonomikos augimo ir konkurencingumo srityje gali suteikti mokslo parkai.

5.2 Atsižvelgiant į tik iš dalies įgyvendintus Lisabonos strategijos tikslus ir bandant pasinaudoti sukaupta patirtimi, reikėtų racionalizuoti iniciatyvas, skirtas Lisabonos strategijai po 2010 m., pagrindinį dėmesį sutelkiant į keletą konkrečių, pamatuojamų ir nacionaliniu lygiu diferencijuotų tikslų, pasinaudojant parkuose sutelktų įvairių pajėgumų vystymo potencialu. Europos Sąjungos įtaka ir ryžtas turėtų tapti šios veiklos varomąja jėga.

5.3 Parkuose sutelktos įmonės, darbo vietos, žinios, ekonominiai ir inovacijų diegimo pajėgumai yra neatrasti Europos Sąjungos ištekliai. Mes žinome, kad jų yra nemažai, bet neturime informacijos apie bendrą padėtį ir jokios bendros strategijos, kaip su šiais ištekliais elgtis, kaip jais pasinaudoti. Europos, nacionaliniu ar regionų lygiu esama tik padrikų žinių ir riboto masto veiksmų. Ypač reikėtų pabrėžti parkų teritorijoje veikiančių regionų ar nacionalinio lygio profesinių organizacijų ir pilietinės visuomenės veiklos svarbą. Šias organizacijas derėtų skatinti bendradarbiauti tarpusavyje ir jas raginti, kad plėtodamos savo bendradarbiavimą jos sukurtų Europos Sąjungos lygio technologijų platformą.

5.4 Sėkmė bus užtikrinta parkus visapusiškai įtraukiant į strateginį ir tikslinį planavimą, kuris taps paspartinti tvirtam Europos pasiryžimui augti ir būti konkurencinga visame pasaulyje tam naudojant atitinkamas regionines investicijas į mokslų grindžiamą ekonominį vystymąsi. Šias iniciatyvas reikia įteisinti Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų plane, kuris turės patvirtinti parkų svarbą Europos inovacijų politikoje.

5.5 Pageidautina, kad Europos Komisijos generaliniai direktoratai imtųsi bendrų horizontalių veiksmų, skatinančių įvairių priemonių sinergiją ir stiprinančių skirtingų programų valdymą ir koordinavimą. Šios pastangos turi sudaryti sąlygas platformų, organų arba aukšto lygio grupių kūrimui siekiant panaikinti bendram veiklos finansavimui išylančias kliūtis ir numatyti bei įgyvendinti bendrai finansuojamą veiklą.

5.6 Reikėtų apibrėžti kriterijus, kuriais remiantis bus parkai bus *įvertinti, išanalizuoti ir pažymėti žemėlapyje*. Jei norime nustatyti darnią valstybių narių ir ES politiką ir sukurti su parkų ir augimo skatinimu susijusias priemones, kurios padėtų parkams padaryti kokybinį šuolį, būtina nustatyti jų padėtį, atlikti įvertinimą ir lyginamuosius empirinius tyrimus.

5.7 Be to, viešasis sektorius turi pagrįsti savo veiksmus, t. y. reikia sukurti ir taikyti vertinimo metodus ir priemones, kurie leistų įvertinti viešojo sektoriaus skirtos paramos duotą naudą. Šiuo metu nėra tvirtos bendros nuomonės, kaip nustatyti veiklos sėkmingumą (atsižvelgiant į, pavyzdžiui, finansinius kriterijus (investicijos, apyvarta ir pan.), inovacijų rūšių rodiklius (naujos įmonės, patentai, nauji gaminiai)). Dėl skirtingo parkų pobūdžio ir skirtingų nacionalinių ir (ar) regioninių aplinkybių taip pat sunku nubrėžti gaires.

5.8 Reikėtų dėti pastangas, kad būtų sudarytas parkų visoje Europoje žemėlapis išsamios duomenų bazės pavidalu. Taip būtų užtikrintos palankios sąlygos plėtoti bendradarbiavimą su parkais, kadangi būtų sukurta ryšius skatinančios ir regionuose augimui išylančios kliūtis padedančiosios įveikti sąsajos matrica.

5.9 Dar kartą pabrėžiame, kad reikia daugiau investuoti į ugdymą ir mokymą, taip pat į žinias ir inovacijas, informacines ir ryšių technologijas, tvarų vystymąsi ir ekologiškesnę ekonomiką.

6. Regioninis matmuo

6.1 Regionai yra svarbūs žiniomis grindžiamos ekonomikos subjektai, kadangi įgyvendindami savo vystymosi strategijas jie deda daug pastangų susieti mokslinius tyrimus, vystymąsi ir inovacijas. Kalbant apie paramą ekonomikos restruktūrizavimui, regionų valdžios institucijos turėtų inovacijoms skirti dar daugiau dėmesio.

6.2 Reikia remti regionines inovacijų strategijas ir jomis grindžiamų specialių veiksmų programų kūrimą. Nacionalinės valdžios institucijos turėtų visų pirma stengtis pagerinti vietines sąlygas sukurdamas stabilią ir prognozuojamą ekonominę ir politinę padėtį.

6.3 Technologijų ir mokslo parkų galimybės pasinaudoti finansiniais ištekliais (rizikos kapitalu, parengiamojo etapo kapitalu) yra rimtas stabdis ir kliūtis sistemingam šių parkų vystymui. Prireikus, turėtų būti skiriamas vietos ir regioninis finansavimas, kuris papildytų Europos Sąjungos išteklius. Būtina didinti praktinę patirtį, reikalingą Europos Sąjungos fondų skiriamam bendram finansavimui gauti. EIB ir EIF finansavimas turėtų būti teikiamas per struktūras ir tai turėtų tapti įprasta praktika.

6.4 Parkų atveju ilgalaikis finansavimas yra pagrindinis sėkmės veiksnys. Krizės aplinkybėmis ypač svarbu parkams užtikrinti valstybių narių ir Europos Sąjungos finansinę ir politinę paramą.

6.5 Kad būtų užtikrintas tvarus, ilgalaikis ir harmoningas regiono vystymasis reikia pritraukti ir valdyti talentus kaip šiuo požiūriu ypatingą turtą.

6.6 Garantuojant išskirtinę parkų veiklos kokybę lemiamą vaidmenį atlieka pažangus parkų valdymas. Tėstinis ir profesinis mokymas yra svarbūs siekiant išsaugoti paslaugų kokybę. Reikėtų įgyvendinti struktūruotas programas, kurios leistų suformuoti reikiamus parkus valdančių organizacijų pajėgumus.

7. Strateginė ES iniciatyva – Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT)

7.1 Europos inovacijos ir technologijos institutas (ETI) siekia tapti aukščiausios kompetencijos Europos naujovių diegimo pavyzdžiu. ETI sieks diegti naujoves plėtojant visų „žinių trikampį“ sudarančių sričių bendradarbiavimą, švietimo ir mokslo tyrimų rezultatus paversti konkrečiomis komercinėmis inovacijų galimybėmis ir visoje Europos Sąjungoje skatinti tvarų vystymąsi ir darbo vietų kūrimą. EESRK su šia nauja ES organizacija sieja daug lūkesčių ir viliasi, kad parkai ir su jais susijusios atitinkamos kvalifikacijos organizacijos taps ETI partneriais ir vertingais šio instituto įgyvendinamų projektų dalyviais.

7.2 Žinių ir inovacijos bendrijos (ŽIB), kaip strateginis pagrindas, buvo pasirinktos veiklos priemone siekiant išspręsti šiuo metu ES aktualias prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos padarinių sušvelninimo, atsinaujinančių energijos išteklių ir būsimos informacinės ir ryšių visuomenės problemas. ŽIB grindžiamos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė, kuriai būdinga glaudi universitetų, mokslinių tyrimų institucijų ir įmonių integracija ir kuri bet kokią su žiniomis susijusią veiklą susieja su verslu ir skatina diegti inovacijas ekonomikai ir visuomenei svarbiausiose srityse.

7.3 EIT taip pat sudaro palankias galimybes regionų ir vietovių vystymuisi. Šio instituto vaidmuo ir poveikis gali būti labai reikšmingi, kadangi jis siūlo sukauptas žinias regionams, o pastariesiems trūksta tokio pobūdžio žinių ir patirties. Regionams ir miestams EIT ir ŽIB, kurie turi teigiamo poveikio ir

pritraukia naujus žmogiškuosius ir finansinius išteklius, veikla gali duoti naudos.

7.4 EIT yra nauja žinių centrų, grindžiamų virtualiais tinklais, o ne geografiniu požiūriu tarpusavyje susijusiomis bendruomenėmis, koncepcija. Dabartinės ekonomikos krizės sąlygomis EIT iniciatyva tampa dar tikslingesnė. Taigi, būtų ištis naudinga išnagrinėti esamas ES parkų paramos galimybes.

8. Parkai ir ekonomikos krizė. Būtinės permainos ir ekonomikos atgaivinimo veiksmai

8.1 Ekonomikos krizė parkų ir juose įsikūrusių įmonių veiklai turėjo skirtingo pobūdžio ir masto poveikį. Susidūrusios su krize įmonės gali sumažinti veiklos apimtį, darbuotojų skaičių ir išlaidas, atsisakyti projektų ir investicijų.

8.2 Kalbant apie parkus, pageidautina, kad jie reaguodami į krizę vykdytų aktyvią įmonių išsaugojimo ir bendradarbiavimo su jomis politiką, kuria siekiama kuo labiau sumažinti krizės poveikį, būtent:

- a) nubrėžtų gaires bendruomenėms,
- b) sudarytų palankias sąlygas koordinuotiems parke įsisteigusiu įmonių veiksams,
- c) padėtų įvertinti konkrečios įmonės padėtį ir galimybes, rasti naujų rinkų arba gaminių,
- d) stebėtų parke įsisteigusiu įmonių veiklą, nuolat nagrinėtų įmonės modelius ir valdymo būdus,
- e) bendradarbiaudami su agentūromis ir įmonėmis skleistų informaciją apie valstybines programas bei pagalbą ir vykdytų atitinkamą lobistinę veiklą,
- f) palaikytų ryšius su suinteresuotomis šalimis (verslo organizacijomis, vietos valdžia, profesinėmis sąjungomis), kad, prireikus, būtų galima sukurti darbo grupes konkrečioms problemoms spręsti,
- g) tobulintų paslaugas ir vidinį parkų valdymą.

8.3 Per tą laiką taip pat gali atsirasti sudėtingesnių gaminių ir paslaugų paklausa. Naujosios technologijos – biotechnologijos, pažangiosios informacinės ir ryšių technologijos – suteikia galimybių ir kelia iššūkių. Neįmanoma neatsižvelgti į tokius naujus, naujomis ekonominėmis ir socialinėmis aplinkybėmis susiformavusius konkurencingumo veiksnius kaip tvarumas, vertės kūrimas ir įmonių socialinė atsakomybė.

8.4 Dabartinėmis aplinkybėmis verslumas vėl atsидūrė dėmesio centre, ypač parkų atveju. Kadangi įmonės ir jų asociacijos gerai išmano strateginę padėtį, jos gali pasakyti, kuria

linkme eiti. Svarbu tinkamai apibrėžti su konkurencingumu susijusius parkų aspektus ir jiems skirti pakankamai dėmesio.

8.5 Vystant parkus svarbų vaidmenį atlieka ir vidaus rinkos investicijos, ir tiesioginės užsienio investicijos. Šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį, kad yra požymių, kad tiesioginės užsienio investicijos nuo gamybos nukreipiamos į mokslinius tyrimus ir vystymą. EESRK pritaria šiems procesams ir ragina, kad ES pramonės politikoje aiškiai apibrėžti svarbiausi sektoriai įsikurdami parkuose įgytų galimybę šiomis investicijomis pasinaudoti.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

III

*(Parengiamieji aktai)***EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS****464-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. GEGUŽĖS 14 D. IR 15 D.****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, nustatančios informacijos apie techninius standartus, reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarką****(kodifikuota redakcija)**

COM(2010) 179 galutinis – 2010/0095 (COD)

(2011/C 44/23)

2010 m. gegužės 20 d. Taryba ir 2010 m. gegužės 6 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, nustatančios informacijos apie techninius standartus, reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarką

COM(2010) 179 galutinis – 2010/0095 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), 149 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Komisijos ataskaitos – 2008 m. konkurencijos politikos ataskaita“

COM(2009) 374 galutinis

(2011/C 44/24)

Pranešėjas **Arno METZLER**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

„Komisijos ataskaitos – 2008 m. konkurencijos politikos ataskaita“

COM(2009) 374 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 111 narių balsavus už, 1 prieš ir 8 susilaikius.

1. Santrauka ir išvados

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina tai, kad Komisija antimonopolinės teisės srityje pirmą kartą vartotojų klausimui skyrė visą skyrių. Komitetas dar norėtų priminti apie būsimo grupinio ieškinio mechanizmo įgyvendinimą. Be to, reikėtų pabrėžti galimą konkurencijos ir antimonopolinės teisės poveikį ir svarbą kitoms Europos pilietinės visuomenės ir ekonomikos sritims. Ateityje reikėtų apie tai parengti ataskaitas.

1.2 EESRK palankiai vertina ir remia Komisijos pastangas, kurios susigrąžinant valstybės pagalbą ir valstybės garantijas dedamos sąžiningai konkurencijai visos Europos rinkoje atkurti ir stiprinti. EESRK yra įsitikinęs, kad tai yra svarbiausias dalykas siekiant patikimos Europos konkurencijos teisės.

1.3 EESRK skatina Komisiją dėti daugiau pastangų siekiant informuoti Europos visuomenę apie šiuos jos veiklos aspektus pasinaudojant pažangesnėmis ryšių priemonėmis.

1.4 EESRK prašo Komisijos paaiškinti, ar ji ketina keisti taisykles bei gaires ir kokių mastu, atsižvelgiant į patirtį, įgytą teikiant skubią valstybės pagalbą realiajai ekonomikai ir finansams subsidijomis, kurių prireikė kilus krizei. Todėl Komitetas tikisi, kad Komisija nurodys, kokių sprendimų imsis dėl valstybės pagalbos pagrindiniams pramonės sektoriams (pvz., automobilių pramonės) ateityje.

Konkurencijos politikoje taip pat turėtų būti atsižvelgiama į globalizacijos aplinkybes ir su ja susijusius reikalavimus.

1.5 EESRK primena, kad savo nuomonėje dėl 2007 m. ataskaitos jau ragino Komisiją didesnę dėmesį skirti socialiniam dempingui ir darbo apsaugos nuostatų nepaisymui ir informuoti apie šioje srityje pasiektus rezultatus. Tai turėtų būti laikoma prioritetu transporto srityje.

2. 2008 m. ataskaitos turinys

2.1 Europos Komisijos 2008 m. ataskaitoje ypatingas dėmesys skiriamas karteliams ir vartotojų apsaugai. Pateikdama bananų kartelio ir automobilių stiklų kartelio (2008 m. procedūros) pavyzdį Komisija parodė neigiamą gamintojų kartelių poveikį ne tik vartotojams ir kainoms, kurias jie moka, bet ir konkrečių sektorių gebėjimui siekti pažangos.

Komisija parodė, kad atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo programos priemonės veikia. Nauja galimybė skiriant baudas atsižvelgti į bendradarbiavimą padedant atskleisti kartelius kaip lengvinančią aplinkybę, daro teigiamą poveikį Komisijos darbui ir jo sėkmei. Komisija nustatė, kaip didelių baudų nustatymas sustiprina bendrą atgrasomąjį konkurencijos ir komercinės teisės poveikį.

2.2 2008 m. Komisija ir toliau tęsė ryžtingus kovos su karteliais veiksmus. Septyniais su karteliu susijusiais atvejais 34 įmonėms ji skyrė baudas, kurios iš viso sudarė 2 271 mlrd. eurų.

Tais pačiais metais ji apskaičiavo padarytą žalą. Šiuo tikslu Komisija rėmėsi aštuoniolika kartelių, dėl kurių 2005–2007 m. ji buvo priėmusi sprendimus. Komisija sudėjo 5–15 proc. kartelio dalyvių nustatytų produktų kainų vertes; taip apskaičiuota šių kartelių padaryta žala siekė nuo 4 iki 11 mlrd. EUR.

Jungtinės Karalystės sąžiningos prekybos biuro atlikti skaičiavimai rodo, kad kiekvienam nustatytam karteliui tenka kiti penki nenustatyti karteliai, kurie sudaromi ir (arba) išformuojami prieš juos nustatant. Remiantis šia prielaida 2005–2007 m. dėl aštuoniolikos kartelių priimti sprendimai ne tik turėjo atgrasomąjį poveikį, bet ir galėjo apsaugoti vartotojus nuo žalos, siekiančios apie 60 mlrd. eurų.

3. Priemonės

3.1 Karteliai ir piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. EB sutarties 81 ir 82 straipsniai

3.1.1 2008 m. balandžio 2 d. Komisija priėmė Baltąją knygą dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo. Kadangi šiame dokumente numatyta galimybė pateikti privatų ieškinį prieš antimonopolinės teisės nuostatų pažeidėjus, šis su antimonopoline ir konkurencijos teise susijęs Europos Komisijos projektas sukėlė daug diskusijų. EESRK išreiškė pritarimą Bendrijos priemonei, kuria būtų suderinti tam tikri individualios ir kolektyvinės veiklos aspektai reikalaujant žalos, padarytos pažeidus sutarties dėl ES veikimo 101 ir 102 straipsnius, atlyginimo.

Komisija nustatė susitarimo procedūrą dėl kovos su karteliais procedūrą. Susitarimo procedūrų dokumentų rinkinys įsigaliojo 2008 m. liepos 1 d. Jį sudaro Komisijos reglamentai ir Komisijos komunikatai. Jei pradėjus procedūrą suprantingi kartelio nariai prisipažįsta ir sudaro galimybę susipažinti su dokumentais, jiems taikytinos baudos gali būti sumažintos iki 10 proc. Tai iš tiesų supaprastina procedūrą.

3.1.2 2008 m. Komisija taip pat paskelbė prioritetus taikant 82 straipsnį tais atvejais, kai dominuojančios įmonės nesąžiningai kuria kliūtis konkurentams. Juose nustatyta Komisijos analizės sistema, kuri priimančias sprendimus padeda suprasti ir paaiškinti, koku būdu daroma žala vartotojams.

3.1.3 Tais pačiais 2008 m. metais Komisija pradėjo ir (arba) tęsė bendrosios išimties reglamentų, taikomų vertikaliesiems susitarimams motorinių transporto priemonių ir draudimo sektoriuose, persvarstymą.

3.1.4 Taisyklių taikymas autorių teisėms, nesusijusioms su antimonopoline teise

3.1.4.1 2008 m. Komisija uždraudė Tarptautinei autorių ir kompozitorių bendrijų konfederacijai savo savitarpio atstovavimo susitarimuose palikti narystės apribojimus bei išimtinumo sąlygas ir toliau taikyti teritorinius apribojimus.

3.1.4.2 Be to, Komisija ėmėsi veiksmų dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rinkoje skirdama Microsoft įmonei 899 mln. eurų galutinę baudą. Ginčas baigtas nagrinėti 2009 m. gruodžio mėn.

3.2 Valstybės įmonėms arba įmonėms, turinčioms išimtinės arba specialiąsias teises, skirtos valstybės priemonės

3.2.1 Remiantis ES sutarties 86 straipsniu, viešajam sektoriui taip pat taikoma ES konkurencijos politika.

Šioje srityje Komisija pareiškė savo nuomonę priimdama sprendimus dėl pašto monopolijų ir energetikos pramonės.

3.3 Susijungimų ir susiskaidymų kontrolė (korekcinio priemonių stebėseną)

3.3.1 Pranešimas dėl konkurencijos gynimo priemonių

2008 m. spalio mėn. Komisija paskelbė šiai sričiai skirtą naują Pranešimą ir Įgyvendinimo reglamentą. Šių dokumentų tikslas – užtikrinti geresnę vartotojų apsaugą šioje srityje ir siekti mažesnių kainų, pavyzdžiui, nustatant griežtesnius informacijos teikimo reikalavimus ir susisteminant informaciją, kuri turi būti teikiama kartu su produktu.

3.3.2 Taisyklių įgyvendinimas

Komisija nurodė, kokių priemonių imtasi ir kokie veiksmai vykdomi siekiant apsaugoti vartotojus. 2008 m. Komisijai buvo pateikta taip pat daug projektų (347) dėl susijungimų ir bendradarbiavimo. Komisija priėmė 340 galutinių sprendimų.

3.4 Valstybės pagalbos kontrolė, konkurencijos politikos taisyklių raida

3.4.1 Tai sritis, dėl kurios 2008 m. Komisija ginčijosi ir darė didžiausią spaudimą siekdama pokyčių. Prasidėjus finansų krizei, ji skubino įgyvendinti valstybės pagalbos veiksmų planą. Komisija paskelbė tris komunikatus dėl valstybės pagalbos politikos vaidmens įveikiant krizę ir ekonomikos atkūrimo proceso.

3.4.2 Bendro konkurencijos politikos taisyklių plėtojimo klausimu Komisija, kaip buvo skelbta, patvirtino Bendrojo bendrosios išimties reglamento įgyvendinimo planą.

3.4.3 Komunikatuose dėl garantijomis suteikiamos valstybės pagalbos (OL C 155, 2008 6 20 ir OL C 244, 2008 9 25) nustatyta, kaip reikėtų apskaičiuoti garantijos pagalbos elementus, ir pateiktos supaprastintos MVĮ skirtos taisyklės.

3.4.4 2008 m. Komisija ir toliau siekė gerinti sprendimų dėl valstybės pagalbos vykdymą ir kontrolę. Viešai paskelbdama informaciją apie veiksmingą ir skubų sprendimų dėl pagalbos susigrąžinimo vykdymą, Komisija siekė parodyti, kad ji nori ir gali riboti valstybės pagalbos poveikį.

Kaip jau buvo nurodyta šios srities veiksmų plane, pagal ES sutarties 88 straipsnio 2 dalį Komisija pradėjo teisinius procedūras dėl penkių atvejų ir pagal 228 straipsnio 2 dalį dėl aštuonių atvejų prieš valstybes nares, kurios tinkamai nevykdė sprendimų dėl valstybės pagalbos susigrąžinimo.

3.4.5 2008 m. valstybės pagalbos rezultatų suvestinė rodo, kad ES valstybės narės vykdo Komisijos nurodymą tikslingiau teikti valstybės pagalbą. Tad 2007 m. apie 80 proc. valstybių narių valstybės pagalbos skirta horizontaliems tikslams.

3.4.6 Kalbant apie Bendrijos pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms sistemą, Konkurencijos generalinis direktoratas nagrinėjo valstybės pagalbos aspektus (88 bylos).

MVĮ rizikos kapitalo finansavimo srityje Komisija pagal Rizikos kapitalo gaires patvirtino 18 rizikos kapitalo schemų.

4. Sektorių pokyčiai

4.1 Energetika ir aplinka

Komisija apsvaustė susijungimus energetikos sektoriuje ir su klimato kaita susijusius aplinkos aspektus, skatinančius energijos gamybos srityje pereiti prie mažiau anglies dioksido išskiriančios gamybos. Energetikos taryba pasiekė kompromisą spalio 10 d.

Tiriant kartelius šioje srityje pirmiausia dėmesys skiriamas nesąžiningai kuriamoms kliūtims konkurentams, išnaudotojiškam piktnaudžiavimui ir slaptiems susitarimams. Energijos perdavimo naujiems tiekėjams klausimas nagrinėjamas beveik visose ES valstybėse narėse.

4.2 Finansinės paslaugos

4.2.1 2008 m. finansų sektoriui skirta pagalba padarė didelę įtaką konkurencijai finansinių paslaugų srityje.

Europos Komisija kartu su valstybėmis narėmis privalo kontroliuoti valstybės pagalbos teikimą šioje srityje.

4.2.2 Komisija paskelbė gaires dėl valstybės pagalbos priemonių. Kartu ji patvirtino atitinkamas finansų institucijų kapitalo atkūrimo priemonės ir nustatė būtiniausias apsaugos priemonės nuo akivaizdaus konkurencijos iškreipimo. Remiantis šiomis nuostatomis buvo patvirtintos specialios garantijų, individualios pagalbos ir likvidumo palaikymo pagalbos priemonės daugiau nei šešiolikai ES valstybių narių ir daugybei šių valstybių institucijų.

4.2.3 Komisija mano, kad ji veikė skubiai, nes norėjo atkurti pasitikėjimą rinkoje.

4.2.4 Imdamasi šių priemonių Komisija parodė, kad konkurencijos teisė yra veiksminga priemonė krizei įveikti.

4.3 Realiajai ekonomikai skirtos priemonės

4.3.1 Realiosios ekonomikos sąlygomis veikiančioms įmonėms Komisija leido teikti valstybės pagalbą, garantijas paskoloms, subsidijuojamas paskolas ir rizikos kapitalo pagalbą.

Supaprastinta rinkos nepakankamumo eksporto kredito draudimo rinkoje įrodymo tvarka.

4.4 Elektroniniai ryšiai

4.4.1 Šioje srityje Komisija siekė nacionalines monopolijas padaryti konkurencingomis rinkomis. Matomas 2007 m. Komisijos rekomendacijos poveikis. 2008 m. dauguma nacionalinių reguliavimo institucijų padarė išvadą, kad nacionaliniai ypatumai yra ne kliūtis.

4.4.2 Informacinių technologijų srityje buvo baigti svarbiausi procesai arba buvo pasiruošta jų užbaigimui. Ataskaitoje minimas perėjimas nuo analoginio prie skaitmeninio transliavimo ir pateikta kritika dėl visuomeniniams transliuotojams skiriamos valstybės pagalbos.

4.5 Transportas

4.5.1 Komisija ataskaitoje praneša apie procedūras dėl geležinkelių transporto ir mišriojo transporto, taip pat apie gairių dėl valstybės pagalbos geležinkelio įmonėms išgaliojimą, susijungimų kontrolę ir sprendimus, kuriais mišriojo transporto srityje skatinama naudoti geležinkelio transportą. Dėl jūrų transporto ji nurodo galimybę baigti konkurencijos taisyklių reformos procesą. Šioje srityje, kaip ir oro transporto srityje, dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų taip pat imamasi specialių veiksmų.

Šioje srityje galima tikėtis naujų susijungimų.

4.5.2 Ataskaitoje nėra pastabų dėl tolesnio socialinių standartų taikymo konkurencijai transporto sektoriuje.

4.6 Farmacijos pramonė

4.6.1 Šiame sektoriuje Komisija ėmėsi veiksmų remdamasi informacija ir nuorodomis. Konkrečiai ji nagrinėjo generinių vaistų tiekimą rinkai ir atkreipė dėmesį į bendrą naujovių kūrimo mažėjimą.

Buvo ištirta daugiau kaip 100 įmonių ir 219 cheminių medžiagų imčių.

Komisija pažymėjo, kad įvesti vieną Bendrijos patentą ir bendrą specializuotą patentų teismų sistemą Europoje būtų naudinga šio sektoriaus pajėgumui kurti naujoves. Komisijos ataskaitoje nurodyta, kad reikėtų supaprastinti leidimo teikti rinkai išdavimo, kainų nustatymo ir kompensavimo procedūras, kurios valstybėse yra skirtingos.

4.7 Maisto pramonė

4.7.1 Komisija nepastebėjo jokių konsolidacijos požymių maisto sektoriuje arba kituose tiekimo sektoriuose. Komisija paskelbė du komunikatus dėl maisto produktų kainų (COM(2008) 321 galutinis ir COM(2008) 821 galutinis), kuriuose patvirtinamas toks teiginys.

5. Ryšių su vartotojais palaikymo skyrius

5.1 2008 m. Konkurencijos generaliniame direktorate sukurtas ryšių su vartotojais palaikymo skyrius. Jis perduoda informaciją, padedančią geriau suprasti rinkas, ir gauna informaciją bei išvadas apie rinkos nepakankamumą. Ryšių su vartotojais palaikymo skyrius sėkmingai konsultavosi su vartotojų asociacijomis ir dalyvavo diskusijose su EESRK rengiant nuomonę savo iniciatyva dėl ekonominės demokratijos vidaus rinkoje. Tikimasi, kad šis bendradarbiavimas bus tęsiamas siekiant užtikrinti, kad konkurencijos politikos galutinis tikslas būtų vartotojų gerovė ir pilietinės visuomenės vertybių apsauga.

6. Europos konkurencijos tinklas ir nacionaliniai teismai

6.1 2008 m. nacionalinių konkurencijos institucijų ir Komisijos generalinio direktorato bendradarbiavimas Europos konkurencijos tinkle vyko sklandžiai, jį Komisija laiko sėkmingu.

6.2 Tą patį galima pasakyti apie bendradarbiavimą su teismais.

7. Tarptautinė veikla

7.1 Komisija ataskaitoje nurodo, kad tarptautinio bendradarbiavimo srityje 2008 m. ji dirbo kartu su Kinija ir Korėja. Ji aktyviai dalyvavo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ir Tarptautinio konkurencijos tinklo veikloje.

8. Institucijų bendradarbiavimas

8.1 Konkurencijos generalinis direktoratas pabrėžia, kad palaiko puikius ryšius su Europos Parlamentu, Taryba ir EESRK.

9. EESRK pozicija

9.1 Vartotojų apsauga

9.1.1 Komitetas palankiai vertina tai, kad Konkurencijos generalinis direktoratas didelį dėmesį skyrė su vartotojais susijusiems klausimams, visų pirma paskelbdamas Baltąją knygą dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo, kuri susilaukė EESRK paramos. Tačiau apgailestaujama, kad per daugiau kaip dvejus metus vis dar nesukurtas teisminis kolektyvinių ieškinių mechanizmas vartotojų apsaugos srityje, kuris buvo joje nustatytas ir kuriam EESRK kelete nuomonių išreiškė savo paramą.

9.1.2 Komitetas laikosi nuomonės, kad dėl didesnio dėmesio bendradarbiavimui siekiant vartotojų apsaugos (jei ši veikla bus tęsiama be apribojimų) neturėtų būti pamiršta ar nekreipiamas dėmesys į tai, kad antimonopolinė teisė turi ne tik apimti vartotojų apsaugą, bet ir:

— užtikrinti, kad ekonominė galia nekels pavojaus demokratišioms ir laisvoms struktūroms („per didelės, kad žlugtų“),

— užtikrinti, kad jokia sistema ar sektorius nedominuos,

— apsaugoti MVĮ struktūras.

9.2 Valstybės pagalba

9.2.1 Komitetas pritaria pastangoms prižiūrėti paskolų ir garantijų susigrąžinimą valstybėse narėse siekiant atkurti vienodas konkurencijos sąlygas.

9.2.2 Remdamasis specialiomis ataskaitomis apie atskiras procedūras EESRK pažymi, kad Komisija naujų instrumentų pagalba sėkmingai parengė naujus priemonių rinkinius, skirtus antimonopolinėms byloms be teismų įsikišimo išspręsti. Todėl Komitetas mano, kad proceso teisę būtina nuolat keisti ir taikyti prie kintančių aplinkybių.

9.2.3 Kalbant apie finansų sektorių, Europos konkurencijos teisės patikimumas bus patikrintas per ateinančius dešimtmečius. Šioje srityje neatkuriamos vienodos veiklos sąlygos. Komisijos šioje srityje įgyvendinami veiksmai lems visuomenės pasitikėjimą Europos institucijomis ir teisės aktais.

9.2.4 Komitetas ragina Europos Komisiją kontroliuojant valstybės pagalbą ir jos skyrimo sąlygas užtikrinti, kad finansų sektoriuje bankų kapitalo atkūrimas ir toliau būtų susietas su finansinių srautų atkūrimu ir kreditų teikimo mechanizmais. Naštą valstybių biudžetams būtų galima pateisinti tik tuo atveju, jei pagalbos gavėjai tvariai įgyvendintų realiosios ekonomikos tikslus.

9.3 Komisijos prašoma paaiškinti, ar a) jos atskiras požiūris kiekvienu konkrečiu atveju ir atsižvelgimas į politinį naudingumą priimant sprendimą dėl valstybės pagalbos finansų sektoriui reiškia ilgalaikį nutolinimą nuo iki šiol taikytų principų ir taisyklių ir kokių mastu, taip pat ar b) galima tikėtis, kad pagalba pagal 107 straipsnį (2A3) bus teikiama ir kitiems sistemai svarbiems, pavyzdžiui, darbo rinkos požiūriu, pramonės sektoriams (pvz., automobilių pramonė) ir kokių mastu.

9.4 Visuotinės svarbos paslaugos

9.4.1 Komitetas pritaria Komisijos pastangoms užtikrinti, kad elektros energijos, dujų, telefono ryšio ir transporto paslaugų srityse nustatyta tvarka būtų naudinga vartotojams.

9.5 Transportas

9.5.1 Komitetas pritaria Europos bendrijos pastangoms.

Komentuodamas 2007 m. ataskaitą Komitetas pažymėjo, kad atitiktis socialinėms nuostatoms šiame sektoriuje turi konkurencinį aspektą.

— užtikrinti galimybes naudotis pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis,

9.5.2 EESRK ragina daugiau dėmesio skirti šiam aspektui, kad būtų užtikrinti transporto sektoriaus darbuotojų interesai. Vis dar skiriasi Europos transporto sektoriuje taikomi socialiniai standartai, o tai iškreipia konkurenciją. Komitetas mano, kad Europos Komisija šioje srityje turėtų laikytis tvirtesnės pozicijos valstybių narių atžvilgiu.

9.6 Elektroniniai ryšiai ir žiniasklaida

9.6.1 EESRK mano, kad daroma neigiama įtaka vartotojų interesams, demokratijai, skaidrumui ir pilietinės visuomenės saviraiškos laisvei.

Šiems tikslams turėtų būti skiriama daugiau dėmesio.

9.7 Ryšių su vartotojais palaikymo skyrius

9.7.1 Komitetas palankiai vertina ryšių su vartotojais palaikymo skyriaus įsteigimą bei jo veiklą ir remia Komisijos veiksmus jį plečiant.

9.8 Europos konkurencijos tinklas ir valstybių narių bendradarbiavimas

9.8.1 EESRK pažymi, kad Europos konkurencijos tinklas veikia bendradarbiaudamas su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis ir teismais.

9.8.2 EESRK mano, kad konkurencijos teisės svarba tarptautiniu mastu vis dar nepakankamai įvertinta.

9.8.3 Savo nuomonėje dėl 2007 m. konkurencijos politikos ataskaitos EESRK aiškiai nurodė, kad konkurencijos teisei didelės svarbos turi socialinis dempingas, darbo teisės nesilaikymas ir aplinkos apsaugos reglamentų nuostatų nepaisymas. Tuomet jis

paragino Komisiją šiuo klausimu pateikti ataskaitą. Tai nebuvo padaryta, todėl padėti reikia ištaisyti.

9.8.4 EESRK prašo Komisijos užtikrinti pramonės politikos ir konkurencijos politikos sričių pusiausvyrą.

9.9 Konkurencija ir globalizacija

9.9.1 Komitetas siūlo vertinant su konkurencija susijusius klausimus atsižvelgti į globalizacijos aspektus, konkrečiai į GATT ir PPO gaires.

9.9.2 EESRK nuomone, 2008 m. konkurencijos ataskaitoje nepaminėtas vienas klausimas: dėl valstybėms priklausančių kontroliuojančiųjų bendrovių, taip pat ir už ES ribų, susidarancio konkurencijos iškraipymo poveikio problema. Be to, rūpestį kelia ir Europos įmonių išpirkimo kitų valstybių, įskaitant ES nepriklausančias valstybes, lėšomis ir strateginių valstybės interesų įgyvendinimo per akcinio kapitalo finansavimą padariniai.

10. Konkurencija ir autorių teisės

10.1 Reikėtų išnagrinėti su konkurencija susijusius autorių teisių aspektus.

10.2 Sąžininga ir laisva prekyba gali vykti tik tada, kai nepažeidžiamos autorių teisės. Šioje srityje veiksmingas ginklas yra konkurencijos teisė. Komisija turėtų atkreipti į tai dėmesį.

11. Bendradarbiavimas su kitomis Europos institucijomis

11.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pažymi, kad noriai bendradarbiautų su šiomis institucijomis.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti

COM(2009) 154 galutinis – 2009/0157 (COD)

(2011/C 44/25)

Pranešėjas **Claudio CAPPELLINI**

Taryba, 2009 m. lapkričio 20 d., vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo

COM(2009) 154 galutinis – 2009/0157(COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina šį Komisijos pasiūlymą ir pažymi, kad jo nepakanka žaliojoje knygoje atveriamoms perspektyvoms, juo labiau 2005 m. spalio 26 d. EESRK nuomonėje pateiktiems pasiūlymams realizuoti.

1.2 Komitetas mano, kad pasiūlymas dėl reglamento yra svarbi priemonė pilietinei visuomenei, skirta padidinti teisinį nuspėjamumą ir padėti greitai ir ekonomiškai išspręsti tarptautinio paveldėjimo klausimus valstybėse narėse. Tačiau norėtų atkreipti Komisijos dėmesį į tai, kad būtina atidžiai peržiūrėti tekstą visomis kalbomis, kadangi ne tik daugeliu atvejų neteisingai pavartoti teisiniai terminai, bet ir ne visiškai sutampa vertimai.

1.3 Komitetui susirūpinimą kelia kai kurie klausimai, ypač susiję su ne ES valstybių narių teise ir kai kuriais paveldėjimo pažymėjimo ypatumais. Atsižvelgdamas į šias abejones, Komitetas rekomenduoja naujai suformuluoti 26 straipsnį ir prailginti 43 straipsnio 2 dalyje numatytą laikotarpį. Norint atlikti išsamią tokio sudėtingo dokumento, kaip pasiūlymas dėl reglamento, analizę ir jį pristatyti, reikėtų parengti ilgesnį darbo dokumentą, nei numatyta įprastais EESRK standartais.

1.4 Komitetas primygtinai rekomenduoja patvirtinti šiuos pasiūlymo dėl reglamento pakeitimus:

- i. pasiūlymo dėl reglamento aiškinamojo memorandumo 1.2 ir 3.2 punkte (žr. 3.4.3 ir 3.4.4) įrašyti: „Įvairios normos taip pat trukdo ir vilkina visapusišką teisėtos paveldėtojo nuosavybės teisės velionio nuosavybę įgyvendinimą“ ir „Vienašališkų valstybių narių veiksmų nepakaktų įgyven-

dinti visus pasiūlymo dėl reglamento tikslus“;

- ii. 1 straipsnio 1 dalyje įrašyti paaiškinimą, kad pasiūlymas dėl reglamento taikomas tik „tarptautinio pobūdžio“ paveldėjimams (žr. 4.1.1);
- iii. 21 straipsnio 1 dalyje vietoj „po“ visose kalbinėse versijose įrašyti papildomi arba „ne tik“ (žr. 4.3.8),
- iv. 25 straipsnį pakeisti nauju straipsniu: „Visuotinis taikymas. Šiame reglamente nurodoma taikytina teisė net tuo atveju, kai ši teisė nėra valstybės narės teisė“ (žr. 4.3.9),
- v. Pakeisti 26 straipsnį (pavadinimas „Nukreipimas į trečiosios šalies teisę“, o ne „Nukreipimas“) nauju straipsniu: „Jei velionis nepasirinko teisės, kaip numatyta 17 straipsnyje ir pagal šį reglamentą taikytina teisė yra ne ES valstybės narės teisė, ir jos įstatymų kolizijos normose nurodoma, kad taikytina teisė yra ES valstybės narės teisė arba kitos, ne ES valstybės narės, kuri taikytų savo teisės normas, teisė, taikomos šioje kitoje valstybėje galiojančios teisės normos. Šis straipsnis netaikomas paveldėjimo susitarimams, kurių siejamasis veiksnys, nustatytas 18 straipsnio 2 dalyje, yra teisė, su kuria jis glaudžiausiai susijęs“ (žr. 4.3.10.1),

- vi. 27 straipsnyje prieš „nesuderinamas“ visose kalbinėse versijose įrašyti „akivaizdžiai“ ir bent jau prancūzų ir italų kalbomis prieš „viešajai tvarkai“ įrašyti „tarptautinei“ (žr. 4.3.11);
- vii. 27 straipsnio 2 dalyje „jos sąlygos“ visose kalbinėse versijose pakeisti į „jos nuostatos“ (žr. 4.3.12),
- viii. 43 straipsnio 2 dalyje nurodytą laikotarpį prailginti iki 9 arba 12 mėnesių (žr. 4.6.1).

2. Padėties apžvalga

2.1 Pasiūlyme nagrinėjama sudėtinga tema, svarbi visiems, turintiems nuolatinę gyvenamąją vietą Europos Sąjungoje (išskyrus kai kurias papildomas taisykles, numatytas 6 straipsnyje), nepriklausomai nuo jų pilietybės. Žalioji knyga dėl paveldėjimų ir testamentų ⁽¹⁾ prasidėjo išsamios konsultacijos dėl tarptautinių netestamentinių ir testamentinių paveldėjimų.

2.2 Praktinę pasiūlymo dėl reglamento, kaip bendros standartus nustatančios priemonės, svarbą lemia dabartinė šiuo metu ES valstybėse narėse galiojančių teisinių normų įvairovė. Jos susijusios su:

- a) taikomos teisės nustatymu,
- b) teismų jurisdikcija tarptautinių testamentų ir paveldėjimų atvejais,
- c) sąlygomis, kuriomis kitos ES valstybės narės teismo priimti sprendimai gali būti pripažinti ir vykdomi, ir
- d) sąlygomis, kuriomis valstybėje narėje gauti autentiški aktai pripažįstami ir vykdomi.

2.3 Siekiant aiškumo, pasiūlymu dėl reglamento norima sukurti vieną bendrą šių normų sistemą. Visos jos priklauso tarptautinei privatinei teisei ir todėl sprendimai dėl tarptautinių testamentų ir paveldėjimų priklauso nuo jiems taikytinos teisės pagal ginčo nagrinėjimo vietos (ES valstybės narės) įstatymų kolizijos normas (nurodytas pasiūlyme dėl reglamento). Ir atvirkščiai, pačiu pasiūlymu dėl reglamento nesiekama daryti poveikio ES valstybėse narėse galiojančiai materialinei teisei, kuri reglamentuoja paveldėtojų statusą, teises ir pareigas, atsižvelgiant į palikimo savininko (mirusiojo) turtą (arba palikimą). Be to, VI skyriuje numatytas Europos paveldėjimo pažymėjimas yra ne išimtis; jis susijęs su paveldėtojo statuso įrodymu ir nenustato jokių vienodų nacionalinių materialinės teisės nuostatų, kokiomis sąlygomis šis statusas įgyjamas. Apskritai, išskyrus šį pasiūlymą dėl reglamento, nacionalinė materialinė teisė nepriklauso Sutarties 65 straipsnio b punktu nustatyta kompetencijai.

⁽¹⁾ COM(2005) 65 galutinis.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Nuomonėje ⁽²⁾ dėl Žaliosios knygos dėl paveldėjimų ir testamentų, EESRK, be kita ko:

- a) teigiamai vertina žaliąją knygą ir mano „kad joje keliama klausimai yra esminiai ir skubiai sprendini“,
- b) atkreipia Komisijos dėmesį „į galinčias paveldėtojams iškilti mokesčių problemas, jei palikimas yra dviejose ar daugiau valstybių“, ir
- c) atvirai išreiškia savo susidomėjimą, teigdamas, „kad testamentų ir paveldėjimų klausimas yra labai svarbus Europos piliečiams. Procedūrų supaprastinimas, kuris užtikrins didžiausią teisinį ir mokestinį saugumą ir paspartins tarptautinių paveldėjimų administravimą, yra būtent tai, ko piliečiai tikisi iš Bendrijos iniciatyvos, [...] tad jų nederėtų nuvilti“.

3.2 EESRK susidomėjimas testamentų ir paveldėjimų klausimu, kaip „labai svarbiu Europos piliečiams“ praėjus ketveriems metams po žaliosios knygos analizės turi būti atnaujintas atsižvelgiant į Komisijos pasiūlyme dėl reglamento siūlomą struktūrą ir konkrečias nuostatas.

3.3 Dabartinio pasiūlymo dėl reglamento suteikiamos galimybės ir suinteresuotieji subjektai

3.3.1 Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad savo nuomonėje ⁽³⁾ EESRK paragino Komisiją atsižvelgti į mokesčių problemas ir pareikškė, kad jam labai rūpi „didesnio mokestinio saugumo“ užtikrinimas. Turint omenyje pasiūlymo dėl reglamento taikymo sritį pagal Sutarties 65 straipsniu nustatytą siaurą kompetenciją, pasiūlymas dėl reglamento nagrinėja su testamentais ir paveldėjimais susijusius tarptautinės privatinės teisės aspektus, ir juo nesiekama daryti tiesioginio poveikio valstybių narių teisei, reglamentuojančiai mokestinius tarptautinių testamentų ir paveldėjimų klausimus.

3.3.2 Testamentai – tuo atveju, jei jie yra sudaryti – sudaromi prieš mirtį, ir testatorius gali juos panaikinti. Taisyklės dėl paveldėjimų pradedamos taikyti iš karto po mirties, todėl testamentai ir paveldėjimai įsigalioja ir tampa teisėtais bei reglamentuoja paveldėjimą tik po testatoriaus mirties. Todėl pasiūlymas dėl reglamento yra svarbus visiems, bet kuriai pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų kategorijai.

3.3.3 Dėl jo taikymo srities aiškumo, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pasiūlymas dėl reglamento:

- a) taikomas tik tarptautinio pobūdžio testamentams ir paveldėjimams, kurie pasiūlyme dėl reglamento nėra apibrėžti, o ne daug didesniai skaičiai grynai nacionalinio pobūdžio paveldėjimų, ir

⁽²⁾ OL C 28, 2006 2 3, p. 1.

⁽³⁾ OL C 28, 2006 2 3, p. 1.

- b) taikomas individams, t. y. fiziniams asmenims, o ne privatinės ar viešosios teisės juridiniams asmenims.

3.4 Tikslai ir subsidarumo principas

3.4.1 Nėra abejonių, kadangi ES reglamentas tiesiogiai taikomas ES valstybėms narėms, jų nacionaliniams teisės aktams ir teismams ir yra privalomas, pasiūlymas dėl reglamento labai padidins teisinį jo reglamentuojamų klausimų numatomumą. Tai sudaro tiesioginę pridėtinę pasiūlymo dėl reglamento vertę. Formuluojuojant jo nuostatas prioritetą Jo nuostatų kokybė ir tikslumas yra pirmas svarbos.

3.4.2 Siekiant išdėstyto tikslo „pašalinti visas laisvo asmenų judėjimo kliūtis“ nereikėtų pamiršti, kad į klausimus, ar individas turi paveldėtojo statusą ir juridines „teises“ į mirusiojo turtą ES valstybėje narėje, atsako ne tarptautinės privačios teisės nuostatos (šio pasiūlymo dėl reglamento objektas), bet atitinkamos galiojančios ES valstybių narių materialinės teisės, susijusios su testamentais ir paveldėjimais, nuostatos. Šiuo požiūriu pasiūlymas dėl reglamento padėties nekeičia, nes šių materialinės teisės nuostatų jis nesuvienodina. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai reikėtų persvarstyti ir, jei reikia, iš dalies pakeisti pasiūlymo aiškinamąjį memorandumą. EESRK dar kartą primena savo anksčiau išreikštą raginimą dėl Jungtinės Karalystės, Airijos ir Danijos pozicijų, kad šios valstybės narės pareikštų norą įgyvendinti šį reglamentą.

3.4.3 Išsiaiškinus tai, pasiūlymo dėl reglamento aiškinamojo memorandumo 1.2 punkte tiksliai konstatuojama („Šiandien šie asmenys susiduria su dideliais sunkumais, norėdami įgyvendinti savo teises tarptautinio paveldėjimo atveju“) ir daroma mažiau įtikinanti ir plataus užmojo išvada, apimanti ir nuosavybės teisę („Įvairios normos taip pat kliudo visapusiškai įgyvendinti teisę į privačią nuosavybę“). Šiuo atveju tikslesnis ir tinkamesnis variantas būtų „Įvairios normos taip pat trukdo ir vilkina visapusišką teisėtą paveldėtojo nuosavybės teisės į velionio nuosavybę įgyvendinimą“.

3.4.4 Teiginyje „Vienašališki valstybių narių veiksmai prieštarautų šiam tikslui“ sąvoka „prieštarautų“ yra perdėta. Jei valstybės narės pageidauja, jos gali, nepaisant reglamento, siekti bent vienodos taikytinos teisės nustatymo tikslo, ratifikuodamos 1989 m. Hagos konvenciją dėl mirusių asmenų turto paveldėjimui taikomos teisės. EESRK mano, kad šiuo atveju geriau vartoti nuosaikesnę formuluotę „Vienašališkų valstybių narių veiksmų nepakaktų visiems pasiūlymo dėl reglamento tikslams įgyvendinti“.

4. Konkrečios pastabos

4.1 I skyrius. Taikymo sritis ir struktūra

4.1.1 Pasiūlymu dėl reglamento siekiama reglamentuoti tarptautinius testamentus ir paveldėjimus, tačiau nepateikiama jų apibrėžtis. Siekiant aiškumo, pasiūlyme dėl reglamento turėtų būti nurodoma, kad jis taikomas tik „tarptautinio pobūdžio testamentams ir paveldėjimams“.

4.1.2 Kaip galima spręsti iš pavadinimo, pasiūlymas dėl reglamento taikomas tiek jurisdikcijos klausimams (II skyrius), tiek teismo sprendimų pripažinimo bei vykdymo klausimams (IV skyrius), t. y. toms dviem tarptautinėms privatinės teisės sritims, kurias, išskyrus taikytinos teisės taisykles, reglamentuoja 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, (toliau – Reglamentas 44/2001), į kurio taikymo sritį testamentai ir paveldėjimai nepatenka. Dėl šios spragos tampa aišku, kodėl sprendimas į pasiūlymą dėl reglamento įtraukti visas tris tarptautinės privatinės teisės sritis, t. y. taikytiną teisę, jurisdikciją ir teismo sprendimų, susijusių su tarptautiniu paveldėjimu, pripažinimą bei vykdymą, yra labai svarbus.

4.2 II skyrius. Jurisdikcija

4.2.1 II skyrius (3–15 straipsniai) skirtas jurisdikcijai ir taikomas visiems valstybių narių teismams, o neteisminėms institucijoms taikomos tik tada, kai reikia.

4.2.2 Bendrąją jurisdikciją turi teismai tų valstybių narių, kuriose velionio nuolatinė gyvenamoji vieta buvo jo mirties dieną. Akivaizdu, kad nepateikiama jokia su pilietybe susijusi sąlyga. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad ir bendras ES jurisdikcijos režimas arba *lex generalis*, t. y. Reglamentas (EB) Nr. 44/2001, suteikia bendrąją kompetenciją gyvenamosios vietos pagrindu, tačiau palieka nuošalyje bet kokius su pilietybe susijusius aspektus.

Remiantis pasiūlymu dėl reglamento bendroji jurisdikcija taikoma (mirusiems) ES piliečiams, taip pat ir ne ES piliečiams, jei mirties dieną jų nuolatinė gyvenamoji vieta buvo ES valstybėje narėje.

4.2.3 Tais atvejais, kai velionio nuolatinė gyvenamoji vieta jo mirties dieną buvo ne valstybėje narėje, valstybių narių teismai tam tikrais atvejais vis tiek turi „likutinę jurisdikciją“, kuri ES išplečia valstybių narių teismų jurisdikciją ir suteikia jiems kur kas didesnę kompetenciją, nei paprastu atveju, kai velionio nuolatinė gyvenamoji vieta jo mirties dieną buvo valstybėje narėje. Bendroji jurisdikcija nuo pilietybės nepriklauso, tačiau nuo jos priklauso likutinė jurisdikcija.

4.2.4 Pagal pasiūlymą dėl reglamento, valstybės narės, kurioje yra turtas, teismai neturi *per se* bendrosios jurisdikcijos. Tačiau turto perdavimo, įregistravimo viešuosiuose registruose arba perkėlimo į tokį registrą atvejais taikoma dalinė išimtis.

4.3 III skyrius. Taikytina teisė

4.3.1 III skyriuje numatomos vienodos taikytinos teisės bei normos (16–28 straipsniai). Bendroji norma yra tai, kad visiems paveldėjimo klausimams taikytina teisė yra valstybės, kurioje mirties dieną velionis turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teisė. Netaikoma jokia kita, pvz., pilietybės, sąlyga. Nedaroma skirtumo tarp kilnojamojo ir nekilnojamojo turto.

4.3.2 Reikia pabrėžti, kad pasiūlyme dėl reglamento numatytos įstatymų kolizijos normos, kurias turi taikyti valstybių narių teismai, nurodo taikytiną teisę, kuri turi būti taikoma net tuo atveju, kai šios teisės valstybė nėra ES valstybė narė (25 straipsnis).

4.3.3 Paprastai, tarptautinė privatinė teisė pripažįsta „šalių autonomiškumą“, t. y. galimybę šalims pasirinkti bet kurią taikytiną teisę dėl sutartinių dalykų. Pagal pasiūlymą dėl reglamento, asmuo gali pasirinkti visiems paveldėjimo klausimams taikytiną teisę, tačiau tai gali būti tik valstybės, kurios pilietybę jis turi, teisė.

4.3.4 Siekiant teisinio numatomumo, toks pasirinkimas turi būti aiškiai nurodomas pareiškime, kuriame išreiškiama paskutinė valia.

4.3.5 Kita tema, kurios negalima painioti su galimybe pasirinkti visiems paveldėjimo klausimams taikytiną teisę, yra „Paveldėjimo susitarimai“. Su asmens palikimu susijęs susitarimas reglamentuojamas teise, kuri susitarimo sudarymo dieną pagal šį pasiūlymą dėl reglamento būtų buvusi taikoma šio asmens palikimui jo mirties atveju. Naudojami alternatyvūs *favor validitatis* siejamieji veiksniai.

4.3.6 Tiek lyginamosios, tiek vienodos teisės požiūriu, labai svarbi yra taikytinos teisės taikymo sritis. Pasiūlymu dėl reglamento išplečiama taikytinos teisės taikymo sritis – ja reglamentuojami visi paveldėjimo klausimai – nuo palikimo atsiradimo iki galutinio perdavimo teisę jį gauti turintiems asmenims. Pagrindinis priežastis yra viena taikytina teise reglamentuoti kuo daugiau teisinių klausimų, siekiant didinti teisinį numatomumą ir mažinti sudėtingą ir daug laiko reikalaujančią informacijos paiešką kitoje teisėje (kituose įstatymuose) (dažnai užsienio). Pasiūlyme dėl reglamento pateikiamas ilgas ir nebaigtinis sąrašas klausimų, kuriuos turėtų reglamentuoti taikytina teisė, taip pat įskaitant ir neišvardytus klausimus, susijusius su paveldėjimu, nuo palikimo atsiradimo iki galutinio perdavimo teisę jį gauti turintiems asmenims.

4.3.7 Taikytina teisė reglamentuoja visus paveldėjimo klausimus – nuo palikimo atsiradimo iki galutinio perdavimo teisę jį gauti turintiems asmenims, tačiau ji nekludo taikyti turto buvimo vietos valstybės teisės, jei pagal pastarąją teisę po paveldėjimui taikytina teise nustatytų formalumų turi būti atliekami palikimo pagal įstatymą arba pagal testamentą priėmimo arba atsisakymo formalumai.

4.3.8 Kalbant apie šią nuostatą, rekomenduojama išsiaiškinti, ar 21 straipsnio 1 dalyje vietoj „po paveldėjimui taikytina teise nustatytų formalumų turi būti atliekami ...“, t. y. nurodant, kad tai turi būti daroma atlikus ankstesnius formalumus, geriau būtų vartoti „kartu su paveldėjimui taikytina teise nustatytais formalumais turi būti atliekami „papildomi“ (arba „ne tik“)“ („formalumi“). Manome, kad šios nuostatos kontekste labiau tiktų žodžiai „papildomi“ arba „ne tik“.

4.3.9 EESRK mano, kad iš „Visuotinio taikymo“ (25 straipsnis) nuostatos formuluotės turėtų būti aišku, kokia yra būsimo reglamento III skyriaus paskirtis: nurodyti taikytiną teisę. Paprasčiau ir tinkamiau būtų suformuluoti taip: „Visuotinis taikymas. Šiame reglamente nurodyta taikytina teisė taikoma net tuo atveju, kai ši teisė nėra valstybės narės teisė“.

4.3.10 Paliekant nuošalyje mirusiojo galimybę pasirinkti savo nacionalinę teisę (17 straipsnis), pagal šį Reglamentą paprastai taikoma klausimą nagrinėjančio teismo buvimo vietos valstybės teisė, ES valstybės narės, kurioje mirties dieną velionis turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teisė. Tačiau, laikantis likutinės jurisdikcijos (6 straipsnis), gali būti taikoma ne ES valstybės narės teisė. Tokiais atvejais būtina užkirsti kelią tam, kad reglamentas nepanaikintų siejamųjų veiksmų vienovės, kuri jau gali egzistuoti tarp kai kurių ne ES valstybių narių (vienovė, kuri gali būti naudinga bet kuriam velioniui ir jo įpėdiniais) ir kuri suteikia nacionalinei teisės sistemai jurisdikciją (kurios ji savo pačios požiūriu neturi) nagrinėti konkretų paveldėjimą. Siekiant užtikrinti šį poreikį ir geresnį bei tolygesnį koordinavimą tarp ES ir ne ES valstybių narių, rekomenduojama pakeisti dabartinį 26 straipsnį (pavadinimas „Nukreipimas į trečiosios šalies teisę“ o ne „Nukreipimas“) šiuo straipsniu:

4.3.10.1 „Jei velionis nepasirinko teisės, kaip numatyta 17 straipsnyje ir pagal šį reglamentą taikytina teisė yra ne ES valstybės narės teisė ir jos įstatymų kolizijos normose nurodoma, kad taikytina teisė yra ES valstybės narės teisė arba kitos, ne ES valstybės narės, kuri taikytų savo teisės normas, teisė, taikomos šioje kitoje valstybėje galiojančios teisės normos. Šis straipsnis netaikomas susitarimams dėl paveldėjimų, kurių siejamasis veiksnys, nustatytas 18 straipsnio 2 dalyje yra teisė, su kuria jis glaudžiausiai susijęs“.

4.3.10.2 Ši nauja nuostata yra priderinama prie reglamento ⁽⁴⁾ ir ją siekiama pagerinti ⁽⁵⁾ panašią nuostatą, išsaugotą svarbioje Hagos konvencijoje dėl mirusių asmenų turto paveldėjimui taikomos teisės, dėl tos pačios priežasties, t. y. „nes dauguma delegacijų (...) vertino ją kaip bandymą suardyti jau egzistuojančią vienovę“ ⁽⁶⁾. Be to, lankstumas, kurį numato ši taisyklė (naujas 26 straipsnis) atitinka kai kuriose ne ES valstybėse narėse, pvz., JAV taikomą „nukreipimo į trečiosios šalies teisę“ teisę ir praktiką ⁽⁷⁾.

Tai, kad į „Roma I“ ir „Roma II“ reglamentus nebuvo įtrauktos jokios „nukreipimo į trečiosios šalies teisę“ nuostatos, paprasčiausiai susiję su tuo, kad jų objektas (sutartinės ir nesutartinės prievolės) labai skiriasi nuo paveldėjimo klausimų. Toks išskyrimas Roma I ir II reglamentuose *per se* nėra rimtas argumentas neištraukti pirmiau rekomenduoto naujo 26 straipsnio, kuris sprendžiant paveldėjimo klausimus yra svarbus ir naudingas tiek velioniui ir jo įpėdiniais, tiek ir užtikrinant tolygesnį siejamųjų veiksmų tarp ES ir ne ES valstybių narių koordinavimą.

4.3.11 Tradicinė, tačiau svarbiausia nuostata pateikiama 27 straipsnyje, nurodant viešosios tvarkos normas. Atsižvelgiant į gana vienodą taikymą, siūloma visose reglamento kalbinėse versijose įrašyti „akivaizdžiai“ prieš „nesuderinamas su ginčo nagrinėjimo vietos viešąja tvarka“ ir bent jau prancūzų ir italų kalbomis (o kur reikalinga – ir kitomis kalbomis) prieš „viešąją tvarką“ įrašyti tarptautine. Naujoviškas ir naudingas yra konkrečiai paveldėjimo klausimams numatytas šios priemonės išskyrimas „tik dėl to, kad jos sąlygos, susijusios su privalomąja palikimo dalimi, skiriasi nuo ginčo nagrinėjimo vietoje galiojančių sąlygų“.

4.3.12 27 straipsnio 2 dalis redakcijoje anglų kalba „its clauses regarding“ „(jos sąlygos, susijusios su)“ nėra identiškas redakcijai prancūzų kalba „ses modalités concernant“. Rekomen-

duojama redakcijose visomis reglamento kalbomis išsaugoti „jos nuostatos“.

4.4 IV skyrius. Pripažinimas ir vykdymas

4.4.1 Remiantis Reglamento (EB) nr. 44/2001 pavyzdžiu, pasiūlymo dėl reglamento IV skyriaus 29–33 straipsniuose pateikiamos nuostatos dėl pripažinimo.

4.4.2 Tarptautinių paveldėjimų supaprastinamas Europoje bus įgyvendintas laikantis principo, kad ES valstybėje narėje pagal pasiūlymą dėl reglamento priimtas sprendimas yra pripažįstamas kitoje valstybėje narėje ir tam nėra reikalinga speciali procedūra.

4.4.3 Valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas negali būti peržiūrimas iš esmės valstybėje narėje, į kurią kreiptasi su prašymu jį pripažinti, ir yra nepripažįstamas tik keturiais atvejais.

4.5 V skyrius. Autentiški aktai

4.5.1 Tarptautinius paveldėjimus labai supaprastins tai, kad pagal reglamentą vienoje valstybėje narėje sudaryti arba įregistruoti autentiški aktai, kurie yra įprasti paveldėjimo srityje, pripažįstami kitose valstybėse narėse.

4.6 VI skyrius. Europos paveldėjimo pažymėjimas

4.6.1 Šiuo pasiūlymu dėl reglamento pradedamas naudoti Europos paveldėjimo pažymėjimas, kuriuo įrodomas įpėdinio pagal įstatymą ir pagal testamentą statusas ir testamentą vykdytojų arba jį administruojančių trečiųjų šalių įgaliojimai. 43 straipsnio 2 dalyje nurodytą laikotarpį rekomenduojama prailginti iki 9 arba 12 mėnesių.

4.6.2 Reikėtų supaprastinti prašymo formos modelį ir išbraukti nereikalingą informaciją 4.7 punkte.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁴⁾ Ir taip išplečia „nukreipimo“ funkciją iš ne ES valstybių narių į ES valstybes nares.

⁽⁵⁾ Netaikant jos ne tik *Professio juris* (17 straipsnis) atveju, bet ir atsižvelgiant į įvairaus pobūdžio siejamuosius ryšius ir metodiką (išlygų galimybes, kaip teisė, su kuria jis glaudžiausiai susijęs, 18 straipsnio 2 dalis).

⁽⁶⁾ Waters ataskaita, p. 553. 1988 m. spalio 3–20 d. šešioliktosios sesijos nagrinėjimas, T. II Hagos konferencija dėl tarptautinės privatinės teisės, 1990 m. Hagos konvencija dėl paveldėjimui dėl mirties taikytinos teisės. Taip pat P. Lagarde, *La nouvelle Convention de la Haye sur la loi applicable aux successions*, RCDIP 1989 m., p. 249 (258).

⁽⁷⁾ Atsižvelgiant į Hagos konvencijos 4 straipsnį, E. F. Scoles, *The Hague Convention on Succession*, AJCL 1994 m., p. 85, (113).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėsenos sistema (GMES). Su kosmine infrastruktūra susiję uždaviniai ir tolesni veiksmai“

COM(2009) 589 galutinis

(2011/C 44/26)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėsenos sistema (GMES). Su kosmine infrastruktūra susiję uždaviniai ir tolesni veiksmai“

COM(2009) 589 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 135 nariams balsavus už ir 1 – susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos komunikatą ir tikisi, kad jis paskatins sprendimus priimančius organus priimti operatyvinius sprendimus, numatyti nuoseklų finansavimą ir politiką atsižvelgiant į pateiktus pasiūlymus ir patarimus.

1.2 EESRK visuomet pritarė Komisijos pasiūlymams dėl kosmoso politikos – vieno iš technologinių prioritetų, kurių reikėtų plėtoti ryžtingiau. Atsakingas ir tvarus kosmoso naudojimas civiliniais ir taikiais tikslais yra puiki vystymosi priemonė.

1.3 Kosmoso moksliniai tyrimai apskritai ir visų pirma Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėsenos sistema (angl. GMES) teisėtai priskiriami taip vadinamai naujai ekologiškai ekonomikai. Pritaikant ją žemės ūkio, klimato kaitos valdymo, oro prognozių tikslinimo ir teritorijų planavimo srityje sukuriamas pagrindas naujam modeliui, pagal kurį tvarus vystymasis laikomas svarbiausia inovacijų ir technologijų mokslinių tyrimų ašimi.

1.4 EESRK pritaria Komisijos išreikštiems nuogastavimams, jog nepakanka informacijos apie programos taikymo trukmę. EESRK nuomone, šią programą reikėtų vykdyti bent jau iki 2030 m. numatant, kad pagrindinė jos veikla bus tęsiama ir vėliau.

1.5 EESRK mano, kad skiriamų finansinių išteklių nepakanka, kadangi neatsižvelgiama į palydovų *Sentinel* technologinių

komponentų kainų kitimą ir nepakankamai biudžeto lėšų skiriama moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, ypač kalbant apie būtinybę rinkti duomenis klimato kaitos problemai spręsti ir saugumui užtikrinti. 2014–2020 m. papildomai reikėtų skirti mažiausiai 700–800 mln. eurų šiems poreikiams patenkinti. Paleidimo sąnaudos, kaip ir elektroninių prietaisų kainos, gerokai išaugo.

1.6 Išstis kartas žavėjusi „kosmoso svajonė“ turėtų būti atgaivinta plataus užmojo programomis. Reikia skatinti jaunuolius domėtis kosmoso studijomis, siūlyti jiems pastovaus darbo perspektyvas pabrėžiant didelę GMES pobūdžio projektų socialinę vertę, kadangi jie gali padėti sumažinti neigiamą klimato kaitos poveikį, numatyti ekstremalius reiškinius, pavyzdžiui, potvynius ir ilgus sausras laikotarpius, ir tuo sudaryti palankesnes sąlygas žmonių veiklai. Teršalų išmetimo į atmosferą stebėseną padėtų patikrinti, pavyzdžiui, veiksmų, kurių imtasi išmetamo CO₂ kiekiui sumažinti, veiksmingumą arba bendradarbiaujant su *Frontex* pasirinkti tinkamas priemones prekybos žmonėmis įstatymų pažeidimo atveju.

1.7 GMES gali turėti lemiamos įtakos atliekų tvarkymo politikai, kadangi padėtų nustatyti nelegalias vietas ir toksinių medžiagų saugyklas. Kosmoso programa GMES turėtų padėti spręsti ir šiuokšnių kosmoso problemą, t. y. padėti susigrąžinti nebenaudojamas stotis ir neveikiančius palydovus. Europos kosmoso agentūros (EKA) kosmoso stebėjimo programa ir Vokietijos sistema TIRA gali padėti kontroliuoti daugybę kosmoso šiukšlių. Nuo 1957 m. paleista daugiau kaip 5 000 palydovų ir šiuo metu jų paleidžiama maždaug po vieną kas dvi dienas.

1.8 Teigiami programos, kuriai numatytas pakankamas terminas, rezultatai, EESRK nuomone, būtų naudingas postūmis valstybinėms ir privačioms šio sektoriaus įmonėms tiesiogiai dalyvauti ir planuoti investicijas į kainos ir kokybės požiūriu vis veiksmingesnių stebėjimo sistemų kūrimui naudingų technologijų vystymą. Gebėjimas pritraukti privačias investicijas ir sukurti paslaugų rinką būtų viso proceso sėkmės pagrindas.

1.9 Užtikrinus ES programų tęstinumą, valstybės narės, kurios nedalyvauja tokio pobūdžio programoje ir šiuo metu dar nevykdo kosmoso politikos, galėtų būti reikiamai paskatintos imtis iniciatyvų. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina 2010 m. vasario mėn. sprendimą įkurti 27 valstybes nares apimančią GMES partnerių tarybą siekiant žinių ir politinio įsipareigojimo kosmoso politikos srityje pusiausvyros. Šis organas turėtų būti atviras pilietinės visuomenės atstovams.

1.10 Ilgalaikė programa suteiktų ES daugiau galios ir politinės įtakos kitų pasaulio lygiu šiuo metu aktyviai veikiančių kosmoso sektoriaus dalyvių atžvilgiu ir galėtų būti teigiamas veiksnys derantis dėl finansinio įnašo, kurio gali prireikti norint naudotis programomis ir misijų, kurių ES nekontroliuoja, rezultatais.

1.11 GMES gali įnešti didžiulį indėlį ypač svarbiuose sektoriuose: okeanografija, oro kokybės kontrolė, smulkių žemės naudojimo žemėlapių teikimas, skubus stichinių nelaimių paliestų teritorijų žemėlapių rengimas. Šiuo požiūriu tai pagrindinė civilinės saugos užtikrinimo priemonė.

1.12 Dabartinėmis gilios ekonomikos krizės sąlygomis būtinybė turėti daug finansinių išteklių, EESRK nuomone, neturėtų būti kliūtis minėtoms investicijoms; priešingai, sutelkusi kuo daugiau turimų išteklių ir užsitikrinsi viešosios nuomonės, informuotos apie visus programos privalumus, paramą, GMES gali padėti greičiau įveikti krizę pasitelkusi jos išskirtinį mokslinį ir gamybinį potencialą, kurio teigiami padariniai gali sugrąžinti Europos Sąjungai šiuo metu sumenkusį lyderės vaidmenį šiame sektoriuje.

2. Įžanga

2.1 ES sprendimas sukurti integruotą Europos Žemės stebėjimo sistemą, vadinamąją GMES (angl. *Global Monitoring For Environment and Security*), kurios tikslas – teikti informaciją ir paslaugas aplinkos ir saugumo srityje, yra strateginis pasirinkimas, suteikiantis galimybę ES išlaikyti ir sustiprinti lyderės poziciją vykdant civilinės aviacijos veiklą.

2.2 Vadovaujantis Europos Komisijos 2001 m. veiksmų plano gairėmis, iniciatyvos GMES tikslas – visuomenės poreikius aplinkos ir saugumo srityje susieti su pažangiaisiais technikos ir veiklos pajėgumais, kuriuos užtikrina antžeminės ir palydovinės stebėjimo sistemos. Ji patenkina poreikį užtikrinti greitą prieigą prie pasaulio, regionų ir vietos lygmens informacijos aplinkos

klausimais nepakenkiant tvaraus vystymosi, klimato kaitos visos planetos mastu, bendros gynybos ir saugumo politikos, Europos mokslinių tyrimų erdvės, Europos kosmoso strategijos sektorių savarankiskumui.

2.3 Ši sistema paremta Žemės stebėjimo duomenų, kuriuos teikia palydovai ir priežiūros tinklai *in situ*, analize. Išanalizuoti ir suderinti duomenys bus perduoti galutiniams naudotojams: nacionalinėms, regionų ir vietos valdžios institucijoms ir agentūroms, aplinkos ir civilinės saugos organizacijoms ir kt. Iniciatyvą GMES skatina ir kartu įgyvendina Europos Sąjunga (ES) ir Europos kosmoso agentūra (EKA): EKA atlieka lemiamą vaidmenį vystant kosmoso komponentą, o ES uždavinys – skatinti ir sutelkti paklausą.

2.4 Programą GMES sudaro trys dalys: kosmoso komponentas, *in situ* komponentas ir paslaugų komponentas, dėl kurio Komisija pateikė pasiūlymą priimti reglamentą, dėl kurio EESRK jau išreiškė savo nuomonę ⁽¹⁾.

2.5 Iš šių trijų dalių kosmoso komponentas yra, savaiame suprantama, pats brangiausias ir jis lemia galimų teikti paslaugų kokybę ir kiekį. Jį sudaro šešios Žemės stebėjimo *Sentinel* misijų serijos (5 iš jų finansuojamos), kurios turėtų prasidėti 2012 m. Visus kosmoso dalies aspektus prižiūri, koordinuoja ir įgyvendina EKA: ne tik sudaro sutartis su pramonės įmonėmis dėl palydovų ir reikiamos infrastruktūros vystymo, bet ir valdo šiuo etapu pradėtus bandomuosius projektus, kurie bus vertinami numatant jų būsimą pritaikymą.

3. Komisijos komunikatas

3.1 Komisijos komunikate supažindinama su pažanga paslaugų ir *in situ* komponentų srityje, kurioje naudojant esamą kosmoso infrastruktūrą, visų pirma vykdant EUMETSAT, EKA ir nacionalinių agentūrų misijas, jau buvo pasiekta teigiamų rezultatų.

3.2 2008 m. sukurtas sistemos struktūros pagrindas, visų pirma nustatyti finansiniai poreikiai ir parengta atitinkama biudžeto politika. Projektui įgyvendinti reikalingi ištekliai turės būti skirti pagal kitą ES daugiametę finansinę programą. Vadovaujantis EKA prognozėmis, 2014–2020 m. laikotarpiu turėtų būti skirta 4,23 mlrd. eurų ⁽²⁾.

3.3 Šiame dokumente apžvelgiami kai kurie svarbiausi Europos kosmoso politikos aspektai, kurių pagrindą sudaro GMES ir Europos GNSS programos (EGNOS ir *Galileo*).

⁽¹⁾ CESE 96/2010, Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą dėl Europos Žemės stebėjimo programos (GMES) ir jos pradinių praktinių veiksmų 2011–2013 m., COM(2009) 223 galutinis - 2009/0070 (COD).

⁽²⁾ ESA /C (2009) 36.

3.4 Komisija pabrėžia būtinybę visų pirma finansuoti 1, 2 ir 3 serijų kontrolinių palydovų misijas, užtikrinti duomenų testinumą ir prieinamumą, išsklaidyti valstybių narių abejones dėl projekto, kurį šiuo metu ketinama vykdyti iki 2020 m., trukmės.

3.5 Komisijos nuomone, įgyvendinant visišką ir atvirą visiems prieigos prie duomenų politiką būtina reglamentuoti su duomenų nuosavybe susijusius aspektus. Keliamas ir infrastruktūros nuosavybės bei jos valdymo klausimas.

3.6 Nemaža dokumento dalis skirta viešųjų pirkimų politikai, kuria turi būti užtikrinamas geriausias kainos ir kokybės santykis ir galimybė nuolat gauti duomenis.

3.7 Tarptautinis bendradarbiavimas – itin svarbus visos programos GMES aspektas. Šiuo požiūriu programa GMES yra ES indėlis į Pasaulinę žemės stebėjimo sistemų sistemą (GEOSS). Komisija toliau plėtos dialogą ir partnerystes Žemės stebėjimo palydovų komitete (CEOS), kuris turi konkrečių įgaliojimų klimato kaitos poveikio stebėjimo srityje.

3.8 Savo išvadose Komisija apibendrina dokumento turinį ir įsipareigoja atidžiai stebėti programos užbaigimą ir jos nuolatinį atnaujinimą atsižvelgiant į naudotojų poreikius.

4. Komiteto pastabos

4.1 Komitetas mano, kad kosmoso politika yra vienas iš technologinių prioritetų, kurį reikėtų plėtoti ryžtingiau, tad palankiai vertina Komisijos komunikatą ir tikisi, kad jis paskatins sprendimus priimančius organus priimti operatyvinius sprendimus ir numatyti nuoseklų finansavimą ir politiką atsižvelgiant į pateiktus pasiūlymus ir patarimus.

4.2 Komitetas išreikia teigiamą požiūrį, tačiau pritaria Komisijos nuogastavimams dėl neaiškios valstybių narių pozicijos programos GMES trukmės klausimu. Būtina, kad jos aiškiai paremtų šią programą, kurios terminas šiuo metu turėtų būti nustatytas bent jau iki 2030 m. numatant, kad pagrindinė jos veikla bus tęsiama ir vėliau.

4.3 Labai svarbu, kad įmonės taip pat galėtų planuoti savo investicijas pakankamai ilgą laikotarpį ir vystyti technologijas tam, kad būtų kuriamos tiek kainos, tiek paslaugų kokybės požiūriu vis veiksmingesnės stebėjimo sistemos.

4.4 Komiteto nuomone, pagal EKA numatomą ilgalaikį scenarijų nustatyta 4 mlrd. eurų suma yra nepakankama. Iš tikrųjų, skiriant maždaug 600 mln. per metus neatsižvelgiama į palydovų žvaigždyno *Sentinel* technologinių komponentų kainų kitimą. Moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai numatytų biudžeto lėšų taip pat nepakanka, ypač turint omenyje būtinybę rinkti svarbius duomenis klimato kaitos problemai spręsti ir saugumui užtikrinti.

4.5 Komitetas visiškai pritaria Komisijos pasiūlymams ir ragina parodyti dar didesnę ryžtingumą užtikrinant reikiamus finansinius išteklius (2014–2020 m. papildomai reikėtų mažiausiai 700–800 mln. eurų), projekto įgyvendinimo terminą nukeliant bent jau iki 2030 m., kosmoso rinką atveriant visų valstybių narių MVĮ, numatant aiškias ir atviras prieigos prie duomenų politikos taisykles, užtikrinant glaudų visų projekte dalyvaujančių subjektų veiksmų koordinavimą ir, galiausiai, stiprinant projekto tarptautinį aspektą.

4.6 Pati Komisija akcentuoja būtinybę daugiau investuoti saugumo srityje. Seniausiai paskelbtame komunikate ⁽³⁾ ji nurodo, kad pagal Septintosios bendrosios programos kosmoso temą buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas vystyti ikioperacinę GMES jūrų priežiūros pajėgumą. Norint išsaugoti aplinką, apsaugoti mūsų jūras ir pakrantes nuo nelegalios prekybos ir išgelbėti tuos, kurie savo gyvybę patiki nuožmionioms nusikalstamoms organizacijoms, būtina laikytis integruoto požiūrio panaudojant visas turimas priemones.

4.7 Papildomų lėšų reikėtų skirti sektoriaus dalyvių tęstinio mokymo programoms ir projektams, skatinantiems jaunąją kartą domėtis kosmoso studijomis ir galimu jų pritaikymu. Pastaraisiais metais, kaip tik dėl mažesnio viešosios nuomonės dėmesio šioms klausimams, sumažėjo domėjimasis aeronautikos inžinerija: tą rodo sumažėjęs šių specialybę besirenkančių ir ją baigusiujų skaičius. Ima trūkti ir techninių darbuotojų, todėl reikia įgyvendinti konkrečią politiką, skirtą paskatinti besidominčius rinktis minėtas studijas. Viena iš dažniausiai minimų priežasčių, kodėl taip mažai studentų renkasi šias disciplinas, – nepakankamai užtikrintos ir ilgalaikės užimtumo perspektyvos.

4.8 Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui tiesiogiai perimti sistemos nuosavybę ir atitinkamai prisiimti atsakomybę už jos valdymą. Atvira, nuolatinė ir laisva prieiga atrodo teisingas ir apgalvotas sprendimas, jei priėmus konkrečias taisykles bus suteiktos saugumo garantijos. Užtikrinus prieigą galima sudaryti sąlygas, kurios sužadintų privačių investuotojų domėjimąsi paslaugų teikimu. Su GMES susijusios rinkos atsiradimas galėtų ne tik suteikti ekonominių galimybių ir pasitarnauti visuomenei, bet ir leisti pasidalyti kai kurias antžeminių paslaugų valdymo išlaidas.

4.9 Sistemos struktūros pasirinkimas turės lemiamos reikšmės tinkamam duomenų valdymui. Komercinis naudojimas turėtų visuomet būti siejamas su daliniu išlaidų padengimu po to, kai baigiasi atitinkamas prisitaikymo prie rinkos laikotarpis, panašiai, kaip kai kurių internetu siūlomų paslaugų atveju – iki šiol jos buvo teikiamos nemokamai, tačiau laipsniškai įvedamas naudotojo mokestis. Valdžios sektoriui skirti duomenys iš esmės turėtų būti nemokami ir prieinami naudojant pagal konfidencialumo ir saugumo reikalavimus suskirstytas platformas.

⁽³⁾ „Jūrų priežiūros integravimas. ES jūrų sričiai skirta bendra dalijimosi informacija aplinka“, COM(2009) 538 galutinis.

Pastaruoju metu atsivėrė svarbių palydovinės stebėsenos pritaikymo galimybių. Iš programos *My Ocean* aukščiausių palydovų gauta informacija apie reiškinio *El Niño* pasikartojimą 2009 m. GMES paslaugoms priskiriama programa MACC (angl. *Monitoring Atmosphere Composition and Climate*) suteikė informacijos, kuri padėjo numatyti galimą Islandijos ugnikalnio sukeltą pelenų debesies plitimą. Dar vienos programos GMES tarnybos SAFER (angl. *Services and Applications For Emergency Responses*) uždavinys – įvykus stichinei nelaimei (žemės drebėjimams, potvyniams), per šešias valandas parengti išsamius žemėlapius, kurie gali būti itin svarbūs civilinei saugai užtikrinti. *G-Mosaic* (bandomosios paslaugos saugumo srityje) padės stebėti teritoriją saugumo tikslais: prižiūrėti atominės jėgaines, sekti neteisėtos imigracijos srautus, stebėti sienas, analizuoti karo padarytus nuostolius ir atsiradusius poreikius.

4.10 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti viešųjų pirkimų politikai. Viešiesiems pirkimams, ypač Europos Sąjungos, visuomet turėtų būti taikomi Smulkaus verslo akto (angl. *Small Business Act*) principai. Reikia parengti rimtą paramos MVĮ politiką, visų pirma tose šalyse, kurios dar neturi tvirtos gamybos sistemos ir kurios taip pat turėtų gauti pasinaudoti didžiulių investicijų, kurios bus vykdomos šiame sektoriuje, teikiama nauda. GMES kosmoso komponentui reikalingos ne tik didelės avionikos srityje besispecializuojančios įmonės, bet ir mažos įmonės, kurios taip pat gali pasiūlyti novatoriškų sprendimų. Komisija, atsižvelgdama į europinį projekto pobūdį, turėtų sudaryti palankias sąlygas tarpvalstybinių įmonių konsorciūmų kūrimui.

4.11 Komitetas rekomenduoja visiems projekto įgyvendinime dalyvaujantiems subjektams – Komisijai, valstybėms narėms, EKA ir EUTMETSAT – kuo glaudžiau koordinuoti veiksmus ir pritaria Komisijos pasiūlymui atsakomybę paskirstyti šiems skirtingiems subjektams, kaip numatyta komunikate.

4.12 Komitetas mano, kad EKA turi visą reikalingą kompetenciją, kad galėtų pretenduoti tapti galutine kosminės infrastruktūros valdytoja ir bendradarbiauti su nacionalinėmis agentūromis palydovų žvaigždyno priežiūros, vystymo ir pakeitimo klausimais. EESRK labai rekomenduoja imtis visų teisėtai įmanomų iniciatyvų, kad šis natūralus pasirinkimas taptų tikrove.

4.13 Komiteto nuomone, būtinai reikės toliau stengtis stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą. Klimato kaitos problema,

be abejonės, bus sprendžiama planetos mastu ir bus itin svarbu keistis duomenimis siekiant realiu laiku įvertinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų poveikį ir su tuo susijusius klimato pokyčius. Komisija teisingai atsižvelgė į šį aspektą; Komitetas rekomenduoja paraginti dalyvauti ir kitus kaimyninių regionų partnerius, galbūt juos netgi įtraukti į Europos teritoriją ir jūrų apsaugos ir saugumo strategiją. Pavyzdžiui, Viduržemio jūros šalių sąjunga galėtų būti ideali platforma tokiam bendradarbiavimui vystyti pagal dabartines prioritetines civilinės saugos, Viduržemio jūros valymo ir klimato kaitos problemos sprendimo programas. Be to, gebėjimas suprasti kitų konkrečių vietovių ypatumus, pavyzdžiui, Baltijos jūros regione ir Dunojaus baseine vykdomą veiklą, taip pat gali būti naudingas indėlis.

4.14 EESRK pritaria 27 narių apimančios GMES partnerių tarybos įkūrimui numatant ir Šveicarijos bei Norvegijos (jos yra EKA narės) dalyvavimą. Europos kosmoso agentūrai, kuriai vadovauja Komisija, pavestas uždavinys skatinti visų valstybių narių atitinkamų organų bendradarbiavimą, padėti Komisijai užtikrinti nuoseklią programos įgyvendinimą ir parengti strateginį pagrindą bei galiausiai užtikrinti keitimąsi patirtimi ir gerosios praktikos, susijusios su GMES ir Žemės stebėjimo programomis, pavyzdžiais. GMES partnerių taryba, kaip atstovaujamoji organizacija, galėtų padėti įveikti dabartinius senųjų ir naujųjų valstybių narių kompetencijos ir veiklos kosmoso srityje skirtumus. Sukūrus privačių vartotojų forumą, atsirastų galimybė skubiai išanalizuoti sistemos perspektyvas ir bendradarbiauti su Taryba.

4.15 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti trumpalaikiams programavimo poreikiams, visų pirma *Sentinel A* palydovų veiklai, B palydovų paleidimui ir svarbiausius C palydovų dalių išsigijimui.

4.16 Pirmininkaujanti Ispanija, kuri daug dėmesio skiria reglamentui dėl GMES paslaugų, ir pirmininkausianti Belgija sutaria dėl būtinybės atgaivinti Europos kosmoso politiką. Parlamentas tai vertina labai palankiai. Taigi susidarė palankios sąlygos patikrinti neaiškius aspektus, nustatyti ir skirti projektui reikalingus išteklius, išsklaidyti vis dar tvyrančias abejones dėl GMES trukmės ir tuo būdu sudaryti galimybę pagal nustatytą programą plėtoti palydovų žvaigždynus *Sentinel*, stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą, daugiau investuoti į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų normos pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį

COM(2009) 593 galutinis – 2009/0173 (COD)

(2011/C 44/27)

Pranešėjas **Virgilio RANOCCHIARI**

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 251 straipsniu, 2009 m. lapkričio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų normos pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį

COM(2009) 593 galutinis – 2009/0173 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 15 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Kaip Bendrijos strategijos dėl išmetamo CO₂ kiekio mažinimo dalis ir atsižvelgiant į 2009 m. priimtą Reglamentą dėl keleivinių automobilių, pasiūlymas mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį yra tinkama papildoma priemonė. Būtina atsižvelgti į visas tinkamu integruotu principu grindžiamas iniciatyvas, kuriomis siekiama mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, kadangi tai yra labai svarbus kovos su klimato kaita aspektas.

1.2 Naujasis pasiūlymas parengtas remiantis Reglamentu dėl keleivinių automobilių: jame irgi nustatomi baudų, mokesčių, išimčių, ekologinių naujovių ir kt. priemonių taikymo mechanizmai.

1.3 Tačiau EESRK baiminasi, kad taikant šias priemones nepakankamai atsižvelgiama į svarbų keleivinių automobilių ir lengvųjų komercinių transporto priemonių (LKTP) skirtumą: pirmieji yra vartojimo prekės, o antrosios – gamybos priemonės, taigi jų vaidmuo ir eksploatavimo išlaidos aiškiai skiriasi. Be to, pasiūlymas dėl LKTP kai kuriais požiūriais – laikotarpių, baudų, išlaidų ir t. t. – yra dar platesnio užmojo nei Reglamentas dėl keleivinių automobilių. EESRK mano, kad atsižvelgiant į lengvųjų komercinių transporto priemonių gamybos trukmę (angl. *lead time*)⁽¹⁾, kuri bent jau dvejis metais ilgesnė nei lengvųjų automobilių, būtina peržiūrėti pasiūlymą, visų pirma atsižvelgiant į sunkią sektorių ištikusią krizę, kuri turėjo ir tebeturi rimtų pasekmių prekybai.

1.4 Be to, EESRK nuogaustauja, kad dėl per didelio poveikio pramonės sąnaudoms, taigi ir kainoms, gali dar labiau susilpnėti jau ir taip gilios krizės krečiama rinka. Tai sumažintų užimtumą ir dar labiau sulėtintų transporto priemonių parko atnaujinimą, vadinas, ir pastangas sumažinti išmetamų teršalų kiekį.

1.5 Todėl EESRK ragina atsižvelgti į 2009 m. gegužės mėn. Konkurencijos tarybos rekomendacijas, kuriose pabrėžiama, kad „atsižvelgiant į dabartinę sektoriaus ekonominę padėtį, jeigu įmanoma, reikia vengti užkrauti pramonei papildomą naštą“, o prieš priimant kiekvieną sprendimą reikia atlikti išsamius poveikio vertinimus.

1.6 EESRK primena, kad nagrinėjamas pasiūlymas pagrįstas dar prieš ekonomikos krizę atliktu poveikio vertinimu, ir ragina Europos Parlamentą ir Tarybą prašyti atnaujinti poveikio vertinimą, visų pirma atsižvelgiant į griežtą išmetamų teršalų kontrolę įsigaliojus Euro 5 standartams.

1.7 Atsižvelgdamas į pirmiau minėtus teiginius EESRK, nors ir pritaria, kad būtina mažinti išmetamą CO₂ kiekį, visgi prašo peržiūrėti reglamente numatytą grafiką ir pritaikyti jį prie šio sektoriaus gamybos trukmės (priemonių taikymo pradžia 2015 m., pabaiga – 2018 m.) ir patikslinti bei atnaujinti poveikio vertinimą, visų pirma atsižvelgiant į ilgalaikius tikslus (po 2020 m.) (kadangi, Komiteto manymu, technologinė pažanga gali sudaryti sąlygas laipsniškai pasiekti 150/160 g CO₂/km tikslą), kartu neatsisakant būtinybės atitinkamu laiku atlikti pervartymą.

⁽¹⁾ Laikas, kurio reikia pramonei, kad įgyvendintų bet kokius naujus reikalavimus dėl transporto priemonių struktūros pakeitimų.

2. Įvadas

2.1 2007 m. vasario mėn. Komisijos komunikate COM(2007) 19 galutinis (*Bendrijos strategijos sumažinti keleivinių automobilių ir lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį persvarstymo rezultatai*) paskelbta, kad Komisija ketina siūlyti teisės aktus, kuriuos taikant būtų pasiektas Bendrijos tikslas dėl 120 g CO₂/km normos. 2008 m. gruodžio mėn. Reglamentas dėl keleivinių automobilių išmetamo CO₂ kiekio, skirtas šių transporto priemonių išmetamų teršalų kiekiui sumažinti vidutiniškai iki 130 g/km, yra svarbiausia Bendrijos strategijos dalis. Teisės aktais, kuriais pagrįsta strategija, nustatytos papildomos priemonės, kurias taikant išmetamas CO₂ kiekis būtų sumažintas dar 10 g/km (integruotas principas); viena iš šių priemonių yra naujasis pasiūlymas apriboti lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį.

2.2 Europos Sąjunga įsipareigojo iki 2020 m. sumažinti bendrą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį 20 proc. arba 30 proc. jeigu šiuo klausimu būtų pasiektas bendras tarptautinis susitarimas. Suprantama, prie šio tikslo turės prisidėti visi sektoriai. Pasak Komisijos, lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekis sudaro apie 1,5 proc. viso Europos Sąjungoje išmetamo CO₂ kiekio.

2.3 Naujasis pasiūlymas paremtas dviem 2007 m. vasario mėn. paskelbtais Komisijos komunikatais – minėtoju COM(2007) 19 bei COM(2007) 22 „Konkurencingos automobilių pramonės reglamentavimo sistema 21-ajame amžiuje“ ir 2007 m. birželio mėn. Aplinkos tarybos raginimu parengti pasiūlymą lengvųjų komercinių transporto priemonių energijos vartojimo efektyvumui gerinti.

3. Reglamento pasiūlymas

3.1 2009 m. spalio 28 d. Komisija priėmė reglamento, kuriuo siekiama mažinti lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį, pasiūlymą.

3.2 Kaip minėta įvade, naujuoju reglamentu papildomas Reglamentas Nr. 443/2009 (dėl keleivinių automobilių išmetamo CO₂ kiekio) laikantis integruoto principo, kuriuo siekiama ES tikslo, kad visos naujos lengvosios transporto priemonės išmestų 120 g CO₂/km. 2014 m. sausio 1 d. prasidedančiais metais ir kiekvienais kitais metais lengvųjų komercinių transporto priemonių gamintojas privalo užtikrinti, kad jo pagamintų transporto priemonių išmetamas vidutinis savitasis CO₂ kiekis neviršytų reglamente nustatytos normos.

Jame visų pirma numatoma:

3.2.1 Taikymo sritis

Pasiūlymas taikomas tik N1 kategorijos transporto priemonėms. Komisija nuspręs, ar taikyti jį ir N2 bei M2 kategorijų transporto priemonėms, tik po to, kai 2013 ⁽²⁾ m. bus atliktas persvarstymas taikant komitologijos procedūrą.

⁽²⁾ N1 – kroviniams vežti skirtos transporto priemonės, kurių masė neviršija 3,5 tonos; N2 – kroviniams vežti skirtos transporto priemonės, kurių masė neviršija 12 tonų; M2 – daugiau kaip aštuoniems keleiviams vežti skirtos transporto priemonės, kurių masė neviršija 5 tonų.

3.2.2 Trumpalaikis tikslas

Pasiūlymo tikslas – laipsniškai sumažinti naujųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio vidurkį iki 175 g CO₂/km pradedant 2014 m. ir baigiant 2016 m. sausio 1 d. (Ši norma bus taikoma 75 proc. transporto priemonių 2014 m., 80 proc. – 2015 m. ir 100 proc. – nuo 2016 m.).

3.2.3 Naudingumo parametras

Pasiūlyme parengtos eksploatuoti transporto priemonės masė laikoma naudingumo parametru (išmetamų teršalų kiekio apskaičiavimo pagrindas). Tačiau 12 straipsnyje nustatyta, kad 2014 m. Komisija įvertins, ar galima naudoti kitus parametrus (padangos lietimosi su kelio danga paviršiaus plotą, naudingąją apkrovą) ⁽³⁾.

3.2.4 Baudų sistema

Pasiūlyme nustatyta, kad:

- bauda apskaičiuojama padauginus viršytą g CO₂/km kiekį iš naujų tais metais užregistruotų transporto priemonių skaičiaus;
- pereinamajam laikotarpiui (iki 2018 m. ir juos įskaitant) numatyta lanksti tvarka – bauda už vienetą didėja atsižvelgiant į tai, kiek viršyta norma: t. y. 5 EUR už pirmąjį viršytą gramą, 15 EUR – už antrąjį, 25 EUR – už trečiąjį ir 120 EUR už kiekvieną papildomą gramą;
- po pereinamojo laikotarpio (po 2018 m.) bauda už vienetą nebeskaičiuojama pagal tai, kiek viršyta norma, o taikoma fiksuota bauda – 120 EUR už kiekvieną viršytą gramą.

3.2.5 Ypatingieji kreditai

Skaiciuojant vidutinį savitąjį išmetamo CO₂ kiekį gamintojams, gaminantiems ypač mažai aplinką teršiančias transporto priemonės, taikomos nuolaidos. Kiekviena nauja lengvoji komercinė transporto priemonė, kurios savitasis išmetamo CO₂ kiekis yra mažesnis kaip 50 g CO₂/km, bus skaičiuojama kaip 2,5 LKTP 2014 m., 1,5 LKTP 2015 m. ir 1 LKTP nuo 2016 m.

3.2.6 Tam tikriems gamintojams nukrypti leidžiančios nuostatos

Prašymą taikyti nuo savitosios teršalų išmetimo normos (žr. 3.2 punktą) nukrypti leidžiančią nuostatą gali pateikti gamintojas, kurio pagamintų naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių per kalendorinius metus Bendrijoje įregistruojama mažiau kaip 22 000 vienetų ir kuris:

- nepriklauso susijusių gamintojų grupei; arba

⁽³⁾ Naudingoji transporto priemonės apkrova – tai skirtumas tarp techniškai leidžiamosios didžiausios pakrautos transporto priemonės masės pagal Direktyvos 2007/46/EB III priedą ir transporto priemonės masės. Transporto priemonės padangų lietimosi su kelio danga paviršiaus plotas – tai važiuoklės bazės ir tarpvežės pločio sandauga.

- b) priklauso susijusių gamintojų grupei, kuri atsakinga iš viso už mažiau nei 22 000 naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių, per kalendorinius metus įregistruotų Bendrijoje; arba
- c) priklauso susijusių gamintojų grupei, tačiau naudojami savo gamybos įrenginiais ir projektavimo centru.

3.2.7 Ekologinės naujovės

Tiekėjui arba gamintojui paprašius, Komisija, taikydama ateityje nustatytinas procedūras, atsižvelgia į išmetamo CO₂ kiekį, sumažintą naudojant naujoviškas technologijas, kurioms netaikomas standartinis bandymų ciklas matuojant CO₂ kiekį. Naudojamas tokias technologijas gamintojas gali vidutinę savitąją teršalų išmetimo normą sumažinti ne daugiau kaip 7 g CO₂/km.

3.2.8 Susivienijimo sudarymas

Naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių gamintojai, išskyrus tuos, kuriems, kaip nurodyta šios nuomonės 3.2.6 punkte, suteikiama nukrypti leidžianti nuostata, siekdami vykdyti savo įpareigojimus gali sudaryti susivienijimą.

3.2.9 Nesukomplektuotos (arba pakopomis konstruojamos) transporto priemonės⁽⁴⁾

Pasiūlyme nurodoma, kad savitasis „sukomplektuotos transporto priemonės“ išmetamų teršalų kiekis nustatomas esąs lygus didžiausiai visų „sukomplektuotų transporto priemonių“, kurios yra tokio paties tipo, kaip nesukomplektuota transporto priemonė, iš kurios pagaminta sukomplektuota transporto priemonė, vertei.

3.2.10 Ilgalaikis tikslas

Ne vėliau kaip 2013 m. sausio 1 d. Komisija baigia persvarstyti savitąsias teršalų išmetimo normas, kad nustatytų būdus, kaip iki 2020 m. būtų galima pasiekti ilgalaikį tikslą – 135 g CO₂/km.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Kaip ir ankstesnėse nuomonėse dėl Komisijos teisės aktų pasiūlymų mažinti išmetamo CO₂ kiekį EESRK patvirtina, kad remia visas Komisijos iniciatyvas, skirtas konkretiems išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslams pasiekti, kadangi tai yra svarbiausias kovos su klimato kaita aspektas. Todėl būtina atsižvelgti į bet kokias priemones, kurios gali padėti sumažinti komercinių transporto priemonių, kurios sudaro daugiau nei 10 proc. transporto priemonių parko, išmetamų teršalų kiekį.

⁽⁴⁾ Daugeliu etapų konstruojamos transporto priemonės – transporto priemonės, kurias gamintojas parduoda tik kaip važiuoklę su kabina (bazinė transporto priemonė) ir kurios baigiamos komplektuoti kitur, kad būtų tinkamos naudoti pagal paskirtį (ji gali gerokai skirtis). Daugeliu etapų konstruojamos transporto priemonės sudaro apie 15 proc. rinkos. Pagal Direktyvą 2007/46/EB tipo patvirtinimas šioms transporto priemonėms gali būti suteiktas per kelis etapus. Šioje direktyvoje išskiriamos „bazinės transporto priemonės“ (kurioms tipo patvirtinimas suteikiamas pakopinio tipo patvirtinimo proceso pirmajame etape), sukomplektuotos transporto priemonės (kurioms tipo patvirtinimas suteikiamas pakopinio tipo patvirtinimo proceso paskutiniame etape) ir „komplektinės transporto priemonės“ (kurioms tipo patvirtinimas suteikiamas taikant paprastą tipo patvirtinimo procedūrą).

4.2 Be to, pasirinkta priemonė – reglamentas – yra tinkamiausia siekiant užtikrinti, kad priimtos nuostatos būtų taikomos iš karto ir būtų išvengta konkurencijos iškrypimo, kuris gali turėti padarinių vidaus rinkai.

4.3 Vis dėlto EESRK mano, kad nagrinėjame pasiūlyme, parengtame remiantis reglamentu dėl lengvųjų automobilių, nepakankamai atsižvelgta į esminius lengvųjų automobilių ir komercinių transporto priemonių skirtumus, kurių svarbiausi yra šie:

— komercinių transporto priemonių kūrimo ir gamybos ciklas yra ilgesnis nei lengvųjų automobilių;

— šių transporto priemonių paskirtis yra kitokia: jos naudojamos vykdant ekonominę veiklą. Variklio efektyvumas ir degalų suvartojimas dažnai yra svarbiausias veiklos, kuriai naudojamos šios transporto priemonės, sąnaudų aspektas. Neatsitiktinai 97 proc. komercinių transporto priemonių varomos dyzeliniais varikliais;

— skiriasi šių transporto priemonių pirkėjų profilis: daugiau nei 90 proc. sudaro mažos ir labai mažos amatų įmonės, kurios jautriai reaguoja į bet kokius sąnaudų pokyčius.

4.4 EESRK taip pat pabrėžia, koks sudėtingas yra šis persvarstymas, kuriuo turėtų būti siekiama toliau mažinti išmetamų CO₂ dujų kiekį nepakenkiant transporto priemonių sektoriaus, kuris veikia ypač konkurencingoje pasaulio rinkoje ir šiuo metu patiria didelę krizę, konkurencingumui. 2009 m. lengvųjų komercinių transporto priemonių parduota virš 30 proc. mažiau nei 2008 m., konkrečiau – 30 proc. mažiau Vakarų Europoje (Italijoje – -23,4 proc., Vokietijoje – -24,7 proc., Ispanijoje – -38,8 proc., Prancūzijoje – -21,3 proc., Jungtinėje Karalystėje – -37,1 proc.) ir 49 proc. mažiau naujosiose valstybėse narėse (t. y. – -28,0 proc. Lenkijoje ir – -67,0 proc. Čekijos Respublikoje).

4.5 EESRK negali neatsižvelgti į susirūpinimą tų, kurie nuogaustauja dėl galimo labai didelio sprendimų poveikio pramonės sąnaudoms – taigi kartu ir transporto priemonių pardavimo kainoms – ir gamybos sumažėjimo, dėl kurio sumažės ir užimtumas bei pardavimo mastas, o tai gali sulėtinti parko atnaujinimą mažiau taršiomis transporto priemonėmis.

4.6 EESRK, žinoma, neabejoja sprendimu nustatyti lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų CO₂ teršalų normas visų pirma norint išvengti rizikos, kad rinkoje didesnės transporto priemonės bus įregistruojamos kaip lengvosios komercinės transporto priemonės siekiant pasinaudoti mažesniais automobilių mokesčiais arba kitomis galimomis lengvatomis. Tačiau Komitetui nerimą kelia nagrinėjamo pasiūlymo įgyvendinamumas, kadangi, pirma, pasiūlymas grindžiamas 2007 m. poveikio vertinimu, t. y. vertinimu, atliktu prieš krizę, kuri skaudžiai palietė šį sektorių ir toliau daro jam įtaką, ir, antra, jame nenumatyti tinkami įgyvendinimo terminai.

4.7 Naujajame pasiūlyme yra pokyčių anksčiau nustatytų tikslų atžvilgiu: iki 2012 m. siektinas tikslas nebe 175 g CO₂/km, ir ne 160 g CO₂/km iki 2015 m., o, kaip nurodyta pirmiau, – 175 g CO₂/km iki 2016 m. sausio 1-os (tokią normą pradedant taikyti nuo 2014 m.) ir 135 g CO₂/km norma iki 2020 m. Kaip vėliau pastebėsime, toks tikslų pervarstymas, deja, yra nepakankamas, kadangi jame neatsižvelgta į sektoriaus gamybos trukmę. Be to, nei vienas pramonės sektorius nesiima įgyvendinti didelių investicijų programų, jei yra neužtikrintas dėl būsimo teisinio pagrindo.

4.8 Šiuo klausimu EESRK remiasi Konkurencijos tarybos 2009 m. gegužės 29 d. priimtomis išvadomis dėl automobilių pramonės, kuriose raginama vengti naujų taisyklių, dėl kurių visų gamybos sektorių įmonės gali patirti pernelyg didelių išlaidų. Konkurencijos tarybos išvadose teigiama: „Atsižvelgiant į dabartinę sektoriaus ekonominę padėtį, jeigu įmanoma, reikia vengti užkrauti pramonei papildomą našą. Naujų teisinių priemonių reikia imtis ypač atsargiai ir prieš tai atlikti išsamius poveikio vertinimus, kuriuose būtų atsižvelgiama į dabartinės sąlygas.“

4.9 Be to, EESRK pažymi, kad Komisija tinkamai neatsižvelgė į kitus taikytinus, „konkuruojančius“ teisės aktus, todėl numatytą tikslą pasiekti dar sunkiau. Iš tiesų atliktame poveikio vertinime neatsižvelgta į tai, kad transporto priemonių pro išmetimo vamzdį išmetamų teršalų (azoto oksidų (NO_x) ir kietųjų dalelių) – jos būtinis dyzelinu varomoms Euro 5 ir Euro 6 transporto priemonėms – kiekio sumažinimas padarys neigiamą poveikį kuro vartojimo efektyvumui.

4.10 Galiausiai EESRK taip pat primena, kad iki šiol neišvesta oficiali lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų kontrolės sistema, taigi nėra jokių oficialių duomenų šiuo klausimu. Todėl yra pavojus, kad pramonės ir susijusiems sektoriams bus užkrauta sunki naša, nors neturima reikiamos informacijos.

4.11 Atsižvelgdamas į tai, kas pirmiau minėta, EESRK ragina Europos institucijas – kaip jau yra nurodęs savo parengtoje nuomonėje dėl lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio reglamentavimo⁽⁵⁾ – peržiūrėti reglamente nustatytus terminus ir užtikrinti, kad jie atitiktų sektoriui reikalingą gamybos trukmę; pradinio etapo pradžia numatyti 2015 m., o pabaigą 2018 m. ir kaip ir lengvųjų automobilių atveju laikotarpį suskirstyti į keturis etapus.

4.12 Tikslas, kuris yra platus užmojo, tačiau nuo 2020 m. galėtų būti realiai įgyvendinamas, – maždaug 150–160 g CO₂/km norma, kurią būtų galima laipsniškai pasiekti remiantis per tą laiką sukauptų duomenų stebėsena. Be to, EESRK ragina baigus šį klausimą svarstyti Europos Parlamente ir Taryboje priimti sprendimą persvarstyti pradinį pasiūlymą.

⁽⁵⁾ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 443/2009, nustatantis naujų keleivinių automobilių išmetamų teršalų normas pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį (OL L 140, 2009 6 5, p. 1 EESRK nuomonė 2009 3 31, OL C 77, p. 1).

5. Konkrečios pastabos

5.1 EESRK pabrėžia, kad šis pasiūlymas yra dar labiau privalojo pobūdžio nei Reglamentas Nr. 443/2009 dėl keleivinių automobilių, kadangi:

5.1.1 jame numatyti trumpesni laikotarpiai. Laipsniškai siekti nustatytų tikslų planuojama pradėti maždaug po ketverių metų nuo Komisijos pasiūlymo priėmimo. Tai atitinka Reglamento Nr. 443/2009, kurį Komisija priėmė 2007 m. pabaigoje ir paskelbė 2009 m. viduryje, nuostatas. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad komercinių transporto priemonių projektavimas ir gamyba vyksta ilgiau nei automobilių (7–10 metų palyginti su 5–7 metais), todėl jiems reikia daugiau laiko, nei numatyta Reglamente Nr. 443/2009. Be to, LKTP numatyti laipsniško taikymo laikotarpiai yra trumpesni nei keleiviniams automobiliams numatyti laikotarpiai, todėl transporto priemonių, kurioms tai taikytina, dalis pradžioje yra didesnė (LKTP – 75 proc., keleivinių automobilių – 65 proc.).

5.1.2 Didesnės išlaidos. Dauguma komercinių transporto priemonių varomos dyzelinu (apie 97 proc.); galimybė jas patobulinti mažesnė, taigi išmetamų teršalų kiekio mažinimo išlaidos didesnės. Todėl numatomas didesnis poveikis kainoms (8–10 proc. palyginti su 6 proc. keleivinių automobilių atveju) bei didesnės ribinės išmetamų teršalų kiekio mažinimo išlaidos (apie 160 EUR palyginti su įprastinėmis 25–150 EUR kainomis vienam automobiliui).

5.2 EESRK pažymi, kad pasiūlyme parengtos eksploatuoti transporto priemonės masė naudojama kaip naudingumo parametras, bet 12 straipsnyje taip pat nurodoma, kad 2014 m. Komisija įvertins, ar galima naudoti kitus parametrus (padangos lietimosi su kelio danga paviršiaus plotą, naudingąją apkrovą). EESRK ragina Europos Parlamentą ir Tarybą aptarti, ar artimiausiu metu būtų galima įvertinti įvairius parametrus, kuriuos taikant būtų labiau atsižvelgiama į komercinių transporto priemonių vaidmenį. Pavyzdžiui, EESRK mano, kad registravimo liudijime nurodyta bendroji transporto priemonės masė būtų šiam tikslui tinkamesnis parametras, nes leistų atsižvelgti ir į apkrovos gebą.

5.3 Lengvosios komercinės transporto priemonės taikomos didesnės baudos nei keleiviniams automobiliams (120 EUR palyginti su 95 EUR). EESRK pabrėžia būtinybę išsaugoti sektoriaus konkurencingumą ir daro išvadą, kad, kaip nurodoma poveikio vertinime, panašaus dydžio baudų kaip tos, kurios taikomos keleiviniams automobiliams, pakaktų užtikrinti, kad būtų laikomasi taisyklių. Iš tiesų neaišku, kodėl už tam tikrą komercinės transporto priemonės išmetamą CO₂ kiekį turėtų būti griežčiau baudžiama nei už tokį patį keleivinio automobilio išmetamą CO₂ kiekį.

5.4 Pasiūlyme nurodoma, kad naudodami naujoviškas technologijas gamintojai gali sumažinti savitąsias teršalų išmetimo normas ne daugiau kaip 7 g CO₂/km. EESRK pritaria, kad būtų taikomos šios technologijos, kadangi jos sudaro galimybes užtikrinti darbo vietas ir vystymąsi, visų pirma įrenginių sektoriuje.

5.5 Dėl „papildomų kreditų“ ypač mažai degalų vartojančioms transporto priemonėms EESRK pažymi, kad numatyti papildomi kreditai yra ne tokie dideli kaip numatyti Reglamente Nr. 443/2009, nes transporto priemonėms, kurios gali atitikti reikalavimus papildomiems kreditams gauti, nustatyta išmetamų teršalų kiekio riba ($<50 \text{ g CO}_2/\text{km}$) yra ta pati kaip ir keleiviniams automobiliams. Tačiau vidutinis lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų kiekis (ir jų normos) yra daug didesnis nei lengvųjų automobilių ir Komisija turėtų nustatyti labiau tikrovę atitinkančias normas atsižvelgdama į trijų lengvųjų komercinių transporto priemonių kategorijų masę N1 ⁽⁶⁾.

5.5.1 Šiuo aspektu Komitetas irgi būtų pageidavęs nuodugnesnio poveikio vertinimo. Komitetas mano, kad metodologiniu požiūriu būtų netikslu nustatyti absoliutų dydį ($50 \text{ g CO}_2/\text{km}$), turint omenyje, kad komercinės transporto priemonės važiuoklės funkcijos gali absoliučiai skirtis atsižvelgiant į konfigūraciją ir vežamo krovinio svorį, ir neatsižvelgti į tai, kad su dabartiniais vidaus degimo varikliais tokios žemos normos praktiškai negalima pasiekti ir tam prireiks tikro technologinio perversmo ⁽⁷⁾, kuris dar neįvyko.

5.6 Ar įmanoma įgyvendinti ilgalaikį tikslą užtikrinti $135 \text{ g CO}_2/\text{km}$ normą iki 2020 m., bus nustatyta atliekant 2013 m. persvarstymą remiantis atnaujinto poveikio vertinimo rezultatais. EESRK pritaria nuomonei, kad būtina ir lengvosios komercinės transporto priemonės apibrėžti ilgalaikius tikslus, tačiau mano, kad šiuo metu bus sunku pasiekti nustatytas normas laikantis numatytų terminų. Buvo pervertinta technologinė pažanga, kurios tikimasi artimiausių metų laikotarpiu, nustatant normas vėlgi neatsižvelgta į sektoriui būtiną gamybos trukmę ir į tam tikrų išorės veiksnių, kuriuos turėtų aprėpti integruotas principas, poveikį.

5.7 EESRK nuomone, pirmiau pateiktas pastabas pagrindžia tai, kad dabartinis poveikio vertinimas yra nepakankamas. Iš tikrųjų:

5.7.1 pasiūlyme nenurodoma, kuo remiantis nustatyta $135 \text{ g CO}_2/\text{km}$ norma, ir nepateikiamas išlaidų šiam lygiui pasiekti vertinimas. Poveikis kainoms nurodomas tik 160, 150, 140 ir $125 \text{ g CO}_2/\text{km}$ atvejais. Pastarasis variantas atmestas kaip per brangus (kaina padidėtų 4 000 EUR, maždaug 20 proc.). Taigi norint pasiekti $135 \text{ g CO}_2/\text{km}$ normą galima tikėtis 15–20 proc. didesnių išlaidų;

5.7.2 jame neatsižvelgiama į tai, kad padidėjus kainai gali sulėtėti transporto priemonių parko atnaujinimo ciklas, o dėl to padidėtų bendras išmetamų teršalų kiekis (naujų transporto priemonių vidutinis išmetamų teršalų kiekis būtų mažesnis, bet esamo parko bendras išmetamų teršalų kiekis – didesnis).

5.8 EESRK pritaria sprendimui įtraukti nukrypti leidžiančias nuostatas, taikomas mažiems ir tam tikrą rinkos nišą užpildantiems gamintojams, nes reikia užtikrinti lankstumą atsižvelgiant į konkrečias sąlygas.

5.9 EESRK nuogąstauja, kad siūloma speciali sistema bus netinkama spęsti nesukomplektuotų transporto priemonių problemą, kadangi šioje srityje nėra sukaupta reikiamų duomenų. Todėl EESRK palankiai įvertino ES Tarybai pirmininkaujančios Ispanijos iniciatyvą persvarstyti šį klausimą kartu su valstybėmis narėmis ir Komisija. Po šiuo metu vykstančio persvarstymo bus pateikti galutinio dokumento pakeitimai, kuriuose bus geriau atsižvelgta į šio sektoriaus padėtį. Vis dėlto svarbu, kad kuo skubiau būtų įvesta oficiali keletu pakopų gaminamų transporto priemonių išmetamų teršalų duomenų kontrolės sistema.

5.10 EESRK palankiai vertina sprendimą į taikymo sritį įtraukti tik N1 kategorijos transporto priemones, o N2 ir M2 kategorijų transporto priemones įtraukti tik atlikus specialų poveikio vertinimą, kai bus gauti išmetamų teršalų kiekio duomenys ⁽⁸⁾. Tačiau Komitetas pabrėžia, kad būtina išsamiai atsižvelgti į šių transporto priemonių charakteristikas. Visų pirma šiuo metu reikėtų netaikyti reglamento M2 kategorijos transporto priemonėms, kurios ypatingos tuo, kad užima tam tikrą rinkos nišą.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁶⁾ I klasė: didžiausia leistina masė $1\,305 \text{ kg}$, keliamoji galia $2,5 \text{ m}^3$; II klasė: didžiausia leistina masė $1\,760 \text{ kg}$, keliamoji galia 6 m^3 ; III klasė: $> 1\,760 \text{ kg}$, keliamoji galia 17 m^3 .

⁽⁷⁾ Žr. EESRK nuomonės 5 išnašą.

⁽⁸⁾ N2 ir M2 kategorijos transporto priemonių išmetamo CO_2 kiekio matavimas naujai užregistruotoms transporto priemonėms įvestas Euro 5 ir Euro 6 reglamentu atitinkamai nuo 2011 m. sausio mėn. ir 2015 m. rugsėjo mėn. Duomenų apie transporto priemonių, kurioms tipo patvirtinimas suteiktas pagal Reglamentą dėl sunkiųjų transporto priemonių, išmetamo CO_2 kiekį gali nebūti, kol įsigalios Euro VI išmetamų teršalų kiekio ribos (2013 m. gruodžio 31 d.).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą (FRONTEX)

COM(2010) 61 galutinis – 2010/0039 (COD)

(2011/C 44/28)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. kovo 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą (FRONTEX)

COM(2010) 61 galutinis – 2010/0039 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 16 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14 – 15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 78 narių balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina Komisijos darbą, susijusį su Reglamento (EB) Nr. 2007/2004 priėmimu ir atnaujinimu, ir jam pritaria.

1.2 Valstybės narės, panaikinusios vidaus sienų kontrolę pagal Šengeno konvenciją, turi teisę išorės sienų kontrolę pavesti savo pasirinktai institucijai.

1.2.1 Nepaisant to, po ES plėtos ir laipsniško Šengeno teritorijos plėtimosi apimant beveik visas valstybes narės ir atsižvelgiant į nacionalinių teisinių sistemų įvairovę, buvo atkreiptas dėmesys į valstybių narių atsakomybės skirtumus Europos Sąjungos išorės sienų kontrolės srityje.

1.3 Todėl 2001 m. gruodžio mėn. baigiantis Lakeno Europos Vadovų Tarybos susitikimui valstybės narės įsipareigojo nustatyti bendrą operatyvių konsultacijų ir bendradarbiavimo tvarką, kad būtų koordinuojama už ES išorės sienų kontrolę atsakingų nacionalinių tarnybų veikla.

1.3.1 Toks įsipareigojimas tapo dar aktualesnis ir dėl to, kad labai smarkiai išaugo tarpvalstybinių ryšių mastas, paskatinęs tapatybių įvairovės didėjimą ir naujų nacionalinių valstybių atsiradimą.

1.4 Laikydamosi visa apimančio požiūrio į sienų saugumą ir kovą su nelegalia migracija, Europos Komisija nusprendė pasiū-

lyti įsteigti FRONTEX jungtinius paramos būrius (angl. Joint Support Teams, JSTs), kuriuos ES valstybės narės sudarytų savanoriškai.

1.4.1 Todėl, laikantis Šengeno sienų kodekso ir atsižvelgiant į nacionalinių institucijų įgaliojimus bei siekiant vystyti bendrą politiką stacionarios ir mobilios infrastruktūros srityje, pirmiau minėtam Korpusui turėtų būti suteikta atsakomybė stebėti, o paskui ir bendrai kontroliuoti sienos perėjimo punktus.

1.4.2 Tai reiškia, kad bus sudarytos galimybės patikrinti užsienio piliečių tapatybę patvirtinančius dokumentus ir užduoti šiems asmenims klausimus dėl apsilankymo motyvų bei patekti į laivus, esančius kurios nors valstybės narės teritoriniuose vandenyse ⁽¹⁾.

1.4.3 EESRK mano, kad Korpusui turėtų būti skirti reikalingi finansiniai ištekliai ir transporto priemonės (laivai, orlaiviai, sraigtasparniai). Priemonės, naudojamos Frontex veiklai užtikrinti, turi būti aiškiai nustatytos ir žinomos visose ES valstybėse narėse.

1.5 Vis dėlto reikėtų apsvarstyti išorės sienų stebėjimo ir kontrolės militarizavimo galimybę. Todėl reikės tinkami derinti besidubliuojančias kriminalinės policijos, karinės gynybos ir muitinės funkcijas, kurias įvairios valstybės narės paveda savo policijai, muitinei, sausumos, jūrų ir oro pajėgoms, kad kontrolės pajėgumai ne susilpnėtų, o būtų sustiprinti (Europos pridėtinė vertė).

⁽¹⁾ Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 77 straipsnį Frontex agentūros darbuotojai gali veikti valstybių narių sienos apsaugos pareigūnų įsakymu, tačiau laikydamiesi valstybių narių suverenumo principo.

1.5.1 Be to, išlieka neatsakyti klausimai dėl tarptautinių teisės aktų, susijusių su intervencija atviroje jūroje, visų pirma atsižvelgiant į Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos, t. y. 1982 m. Montego Bėjaus konvencijos ⁽²⁾ nuostatas.

1.6 Lisabonos sutarties, į kurią, be kita ko, įtraukta Pagrindinių teisių chartija, priėmimas gerokai padidino Europos Sąjungos atsakomybę ir įgaliojimus imigracijos ir prieglobsčio srityje. EESRK mano, kad asmenų sulaikymo ir sugavimo prerogatyvos turi ir toliau būti reguliuojamos pagal įprastą žmogaus teisių apsaugos įstatymą, o ne vadinamąsias pernelyg plačios apimties taisykles. Frontex (kaip agentūra) negali būti kontroliuojama išorės tarnybos, jai negali būti taikomos vien tik biudžeto taisyklės, tačiau ji privalo laikytis visoje Europos Sąjungoje taikomų pagarbos asmenims reikalavimų, visų pirma taikyti Europos Tarybos baudžiamąsias nuostatas ⁽³⁾.

1.7 Komitetas, žinodamas Europos socialines ir teises tradicijas žmogaus teisių ir teisių į prieglobstį srityje, rekomenduoja pasirūpinti aiškiu ir patikimu pradiniu ir nuolat atnaujinamu Korpuso narių mokymu psichologijos ir elgesio klausimais, kad pareigūnams būtų lengviau bendrauti su tais asmenimis, kurie yra labiau pažeidžiami ir siekia didesnės socialinės gerovės, kaip tai daugelį šimtmečių darė daugelis europiečių.

1.7.1 EESRK mano, kad šis Korpusas turėtų būti ne pasienio policijos pajėgos, o operatyvinio pobūdžio organas ir vykdyti Šengeno kodekse numatytas operacijas.

1.7.2 Komiteto nuomone, Frontex veikla turėtų būti nukreipta į tarptautinių nusikaltėlių, užsiimančių prekyba žmonėmis ir paverčiančių žmones, turinčius teisėtus lūkesčius pagerinti savo gerovę ir socialines sąlygas, žeminančio išnaudojimo aukomis, išaiškinimą ir jų persekiojimą.

1.7.3 Be to, Frontex, naudodama Pasaulinę aplinkos ir saugumo stebėsenos sistemą (GMES), turėtų aktyviai padėti gelbėti sunkioje padėtyje Viduržemio jūros baseine atsidūrusius migrantus.

1.7.4 Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytus teiginius, EESRK remia nuolatinį ryšius ir glaudų bendradarbiavimą su NVO.

1.7.5 EESRK mano, kad dėl NVO vaidmens ir funkcijų jų dalyvavimas yra būtinas teikiant paramą nesaugioje padėtyje atsidūrusiems žmonėms ir vykdant kultūrinį tarpininkavimą

⁽²⁾ Be to, kad su kitomis valstybėmis narėmis nesutariama dėl tinkamo taisyklių, reglamentuojančių priėmimą, taikymo ir priverstinio migrantų išsiuntimo operacijų neteisėtumo, Italijos teismai dabar apkaltino civilius pareigūnus ir kariškius priekabiavimu, kai į Libiją buvo grąžinti 75 neteisėti migrantai, sulaikyti 2009 m. rugpjūčio mėn. tarptautiniuose vandenyse. Tačiau vis tik Italijos vyriausybė nesutinka su Sirakūzų valstybės prokuratūra. Savo ruožtu, Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų vyriausiasis komisaro biuras mano, kad migrantų išsiuntimo operacija sutrukdė migrantams pasinaudoti prieglobsčio suteikimo procedūra Italijoje.

⁽³⁾ Šiuo metu, visoms valstybėms narėms patvirtinus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 protokolą, jo 17 straipsnį, ir ratifikavus Lisabonos sutartį, kuri Sąjungai atvėrė galimybę prisidėti prie minėtos EŽTK, dar svarbiau, kad Frontex toliau eitų šia linkme.

visais procedūrų, kurios numatytos ES ir nacionalinėse taisyklėse, etapais.

2. Įžanga

2.1 Sienos sujungia ir skiria dvi valstybes arba geografinius regionus ties linijomis, ribojančiomis tautų tarpusavio kontaktus.

2.1.1 Gamtinės sienos (kalnai, upės, vandenys) verčia abiejose sienų pusėse gyvenančius žmones nuolat konkuruoti.

2.1.2 Net politinės ar sutartinės sienos nustatomos po konfliktų ir kompromisų, apimančius ilgus istorijos tarpsnius.

2.1.3 Globalizacijos sąlygomis aktyvėjantys tarptautiniai ryšiai skatina tapatybių įvairovę ir daugėja suverenių valstybių, taip pat atsiranda naujų nacionalinių valstybių ir nacionalinių regionų.

2.1.4 Dėl to atsirado daugiau sienų ir pavienių valstybių „neliečiamumo“ atvejų; trapios tokių valstybių sienos tampa potencialaus ir realaus konflikto šaltiniu.

2.2 Europos valstybės yra svarbi pasaulinės sąrangos išimtis, nes dėl Šengeno susitarimo buvo panaikinta vidaus sienų kontrolė, taip sumažinant nacionalinio suvereniteto svarbą.

2.2.1 Tačiau dėl nuolatinio didelio migracijos spaudimo ES sausumos ir jūrų sienoms būtina stiprinti ir kurti naujas bendras išorės sienų stebėjimo sistemas (EUROSUR).

2.3 EUROSUR

2.3.1 Šiuo metu ES svarsto Europos išorės sienų stebėjimo sistemos sukūrimo klausimą.

2.3.2 Įgyvendinus šį projektą sumažėtų nelegalių migrantų ir mirtingumas tranzito etape, būtų užkirstas kelias tarptautiniam nusikalstamumui ir padidėtų vidaus saugumas.

2.3.3 Todėl ketinama kurti Europos integruoto sienų valdymo sistemą, pagrįstą bendru informacijos ir stebėjimo sistemų tinklu.

2.3.4 Kad būtų užtikrintas keitimasis duomenimis tarp įvairių valstybių narių, tarp valstybių narių ir Frontex, ir jų veikla koordinuojama, kuriamas saugus elektroninių ryšių tinklas ⁽⁴⁾.

2.4 FRONTEX atsiradimo prielaidos

2.4.1 Reglamentu (EB) Nr. 2007/2004 buvo įsteigta Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra.

2.4.2 Vėliau Reglamentu (EB) Nr. 863/2007 buvo nustatytas skubios pasienio pagalbos būrių sudarymo mechanizmas ir iš dalies pakeistas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, kiek tai susiję su šiuo mechanizmu, bei reglamentuojantis pakviestųjų pareigūnų užduotis ir įgaliojimus.

2.4.3 Taigi kiekviena valstybė narė gali kreiptis į Agentūrą ir prašyti iš kitos valstybės narės į jos teritoriją atsiųsti skubios pasienio pagalbos būrius, sudarytus iš tinkamai parengtų specialistų ⁽⁵⁾.

2.5 Direktyvoje 2008/115/EB nustatyti bendri nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartai ir tvarka valstybėse narėse, „remiantis pagrindinėmis teisėmis (...), įskaitant pabėgėlių apsaugos ir žmogaus teisių reikalavimus“.

2.5.1 2010 m. balandžio 5 d., priėmus Prašymų išduoti vizas nagrinėjimo ir išduotų vizų keitimo vadovą ⁽⁶⁾, kuriuo gali naudotis visi valstybių narių konsulinių skyrių darbuotojai, Šengeno zonos, kuriai priklauso 22 valstybės narės ir trys asocijuotos valstybės, įsigaliojo Bendrijos vizų kodeksas.

2.5.2 Hagos programoje ⁽⁷⁾ numatyta vystyti Frontex remiantis tikslia programa.

2.5.3 Daugiametėje Stokholmo laisvės, saugumo ir teisinio erdvės programoje, kurią 2009 m. gruodžio 10–11 d. priėmė Europos Vadovų Taryba, nuspręsta stiprinti Frontex pajėgumus iš dalies peržiūrint Agentūros teisinę bazę ir konkrečiai numatytas integruotas ES sienų valdymas.

3. Komisijos pasiūlymo santrauka

3.1 Europos Komisija siūlo peržiūrėti Frontex teisinę bazę atkreipiant dėmesį į šiuos pagrindinius aspektus:

⁽⁴⁾ Elektroninis tinklas turi būti derinamas su 2006 m. sausio 20 d. Komisijos sprendimo, nustatančio išsamias taisykles dėl Tarybos sprendimo 2005/267/EB dėl valstybių narių migracijos tarnybų saugaus internetinio informacijos tinklo (ICONET) sukūrimo, nuostatomis, dažniausiai kovos su neteisėta imigracija tikslais sparčiai keičiantis informacija.

⁽⁵⁾ Pirmiau nurodytos užduotys yra glaudžiai susiję su Europos teisėsaugos agentūra (EUROPOL), įsteigta 1992 m. teikti Europos mastu žvalgybos duomenis apie nusikalstamumą. Ši sistema apima Šengeno informacinę sistemą (SIS), kuri leidžia Šengeno zonos priklausantiems valstybių atitinkamoms institucijoms keistis duomenimis apie konkrečioms kategorijoms priklausančių asmenų ir prekių tapatybę.

⁽⁶⁾ Priėmė Europos Komisija 2010 m. kovo 19 d.

⁽⁷⁾ OL C 53, 2005 3 3, p. 1.

— valstybės narės ir toliau išlieka atsakingos už savo išorės sienų kontrolę pagal subsidiarumo principą (Sutarties 74 straipsnis), naudodamosi savo policijos pajėgomis ir žvalgybos tarnybomis,

— valstybės narės gali kreiptis į Agentūrą pagalbos prašydamos užtikrinti koordinavimą, kai veikiama drauge su kitomis valstybėmis narėmis ir reikia didesnės techninės ir operatyvios pagalbos,

— dabartiniai dideli nelegalių migrantų (trečiųjų šalių piliečių) srautai į valstybes nars verčia sustiprinti Frontex vaidmenį ES imigracijos politikoje,

— prie pasiūlymo pridėtame poveikio vertinime ⁽⁸⁾ yra nurodytos Frontex teisinės bazės išimties, o Reglamento pakeitimas čia traktuojamas kaip Šengeno *acquis* tolesnis vystymas kovojant su nelegalios imigracijos organizavimu,

— pasiūlymu iš dalies pakeisti Reglamentą siekiama geriau koordinuoti valstybių narių veiklą ir plėsti operatyvų bendradarbiavimą, nustatius labiau suderintus kriterijus ir procedūras aukštesniu lygiu bei suvienodinus stebėjimo valdymo reikalavimus,

— turi būti skiriama daugiau techninės įrangos ir žmoniškųjų išteklių. Todėl gali būti sukurtas sienos apsaugos tarnybų pareigūnų rezervas, kurį sudarytų laikinam darbui deleguoti kvalifikuoti ir parengti nacionaliniai ekspertai.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Visos Frontex operacijos turi būti vykdomos griežtai laikantis Ženevos konvencija nustatyto negrąžinimo principo ir JT konvencijos prieš nežmonišką ir žeminantį elgesį.

4.2 Frontex misijos turi būti vykdomos besąlygiškai laikantis žmogaus gyvybės apsaugos, moterų, nepilnamečių ir pažeidžiausiai asmenų apsaugos nuostatų. Be to, turi būti vengiama pasienio kontrolę perduoti šalims ⁽⁹⁾, kurios nepripažįsta teisės į prieglobstį arba Ženevos konvencijos ⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ SEC(2010) 149.

⁽⁹⁾ Pavyzdžiui, Libijai.

⁽¹⁰⁾ 2008 m. gruodžio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/115/EB (kuri įsigalios 2010 m. gruodžio ... d.) nustatyti bendri nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartai ir tvarka valstybėse narėse, „remiantis pagrindinėmis teisėmis (...), įskaitant pabėgėlių apsaugos ir žmogaus teisių reikalavimus“.

4.3 Frontex veikla turėtų būti siekiama:

- persekioti tarptautinius nusikalstamus tinklus, užsiimančius prekyba žmonėmis, ir juos išardyti,
- kad prieglobsčio teisė būtų realiai taikoma neteislingumo aukoms, kaip numatyta ES sutartyje,
- padėti sunkioje padėtyje atsidūrusiems migrantams, net, jei jie yra tarptautiniuose vandenyse.

4.4 EESRK pritaria pasiūlymui dėl Reglamento, ypač toms jo nuostatomis, pagal kurias atsižvelgiant į Agentūros kompetenciją numatoma, kad valstybės narės gali tęsti operatyvų bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis ir (arba) trečiosiomis šalimis prie išorės sienų, jeigu toks bendradarbiavimas papildo Agentūros veiklą ir ši Agentūra prižiūri, ar, atsižvelgiant į Europos krikščioniškąsias ir socialines bei teises tradicijas, gerbiamos žmogaus teisės.

4.5 EESRK mano, kad, norint užtikrinti kuo glaudesnę bendradarbiavimą, Frontex agentūrai turėtų būti suteiktos reikalingos priemonės (laivai, orlaiviai, sraigtasparniai). Priemonės, naudojamos Frontex veiklai užtikrinti, turi būti aiškiai nustatytos ir žinomos visose ES valstybėse narėse. Be to, atsižvelgiant į jų poveikį biudžetui, Frontex turėtų turėti galimybę jas naudoti derindama veiksmus su visomis šias priemones jau turinčiomis nacionalinėmis tarnybomis.

4.6 EESRK gali pritarti Frontex suteiktai galimybei finansuoti ir įgyvendinti techninės pagalbos projektus trečiosiose šalyse ir siųsti ryšių palaikymo pareigūnus, jeigu tokiuose projektuose ir pagalbos teikime dalyvaus NVO, kurios turi ilgalaikę ir turtingą vystomosios pagalbos ir mokymo bei žmogiškojo orumo užtikrinimo patirtį.

4.7 Frontex turėtų kuo greičiau pradėti naudoti naująją SIS II sistemą (antrosios kartos Šengeno informacinę sistemą) ⁽¹¹⁾.

4.8 Frontex galėtų būti skirta didelė parama gelbėti sunkioje padėtyje Viduržemio jūros baseine atsidūrusius migrantus naudojant GMES duomenis, kuriuos teikia Noištrėlicos stotis ⁽¹²⁾.

4.9 Frontex numatytas vaidmuo koordinuoti bendras grąžinimo operacijas, Komiteto nuomone, taip pat turėtų būti atliekamas glaudžiai bendradarbiaujant su humanitarinėmis NVO, kurių žinios ir ilgalaikė patirtis, kaip elgtis su sunkioje ar pažeidžiamoje padėtyje atsidūrusiais žmonėmis, jau seniai pripažintos.

4.10 EESRK mano, kad Frontex gali būti suteikti tik riboti įgaliojimai tvarkyti asmens duomenis, susijusius su kova su

nusikalstamais tinklais, organizuojančiais neteisėtą imigraciją, ir šis darbas turi vykti glaudžiai bendradarbiaujant su nacionalinėmis baudžiamojo persekiojimo institucijomis.

5. Konkrečios pastabos

5.1 EESRK mano, kad siūlomi pakeitimai turi atitikti tikslą stiprinti Frontex vaidmenį ir funkcijas, kad pagerėtų ES išorės sienų kontrolė ir kartu būtų užtikrinta valstybių narių laisvė ir vidaus saugumas.

5.2 Vis dėlto galima atkreipti dėmesį į tokius klausimus.

5.2.1 10 konstatuojamoji dalis galėtų būti labiau teisiškai įpareigojanti, jeigu žodis „užtikrinti“ būtų pakeistas „garantuoti“.

5.2.2 13 konstatuojamojoje dalyje žodį „sąrašai“ reikėtų pakeisti „specialūs registrai“, nes šie žodžiai atrodo labiau tinkami įpareigoti griežtai valdyti išteklius.

5.2.3 14 konstatuojamojoje dalyje į frazę „pakankamai kvalifikuoti sienos apsaugos tarnybų pareigūnai“ turėtų būti įtraukti būdvardžiai „parengti ir specializuoti“.

5.2.4 15 konstatuojamojoje dalyje žodžių junginys „laikinas darbu“ atrodo šiek tiek miglotas ir turėtų būti pakeistas tikslesne formuluote.

5.2.5 23 konstatuojamojoje dalyje turėtų būti nustatytos griežtos „ribos“ Agentūros galimybei „pradėti ir finansuoti techninės pagalbos projektus“ ir pan.

5.3 1a straipsnio a punkto 2 dalyje žodžiai „šalia kurios“ turėtų būti tikslesni, iš esmės tam, kad būtų išvengta nepagrįsto kišimosi į nacionalinę suverenitetą.

5.3.1 2 straipsnio 1 dalies c punkte Agentūros įgaliojimai atlikti „rizikos analizę“ turėtų būti išplėsti ir apimti „sąnaudas“, susijusias su sunkumais prie valstybių narių, kurioms gresia didžiausias pavojus, išorės sienų. Iš tikrųjų, atrodo, kad būtų teisinga, jeigu visos valstybės narės, o ne tik besiribojančios valstybės prisiimtų šią našta.

5.3.1.1 Ši nuostata turėtų būti derinama su 4 straipsnio nuostatomis.

5.3.2 2 straipsnio 1 dalies iii) punkto h pastraipoje vertėtų nurodyti, kad Agentūrai turėtų būti suteikti riboti įgaliojimai tvarkyti asmens duomenis, susijusius su kova su organizuotų nusikaltėlių tinklais, organizuojančiais neteisėtą imigraciją. Ši nuostata turėtų būti atitinkamai derinama su 11, 11a ir 11b straipsnių nuostatomis.

⁽¹¹⁾ SIS (Šengeno informacinė sistema) turėtų pradėti veikti iki 2011 m. gruodžio 31 d. (EP Coelho ataskaita).

⁽¹²⁾ Vokietijoje esanti Noištrėlicos stotis užtikrins itin didelės skiriamosios gebos duomenų Europai ir Viduržemio jūros baseinui planavimą ir parengimą per Geo Eye-1 ir Ikonos optinius palydovus.

5.3.3 14 straipsnio 1 dalyje vertėtų išsamiau paaiškinti tvarką, pagal kurią Agentūra „palengvina“ valstybių narių ir trečiųjų šalių operatyvų bendradarbiavimą.

5.3.4 14 straipsnio 2 dalyje numatyta Agentūros galimybė siųsti ryšių palaikymo pareigūnus į trečiąsias šalis turėtų būti

geriau paaiškinta, kadangi pareigūnai stebėtojų ir (arba) konsultantų teisėmis gali būti „dislokuojami tik tose trečiosiose šalyse, kuriose sienos valdomos laikantis minimalių žmogaus teisių standartų“, šį teiginį papildant nuostata, kad šios trečiosios šalys turi būti pasirašiusios privalomas tarptautines konvencijas dėl žmogaus teisių, prieglobsčio ir tarptautinės apsaugos.

2010 m. liepos 15 d., Bruselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos (ES) reglamento, kuriuo pradedamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje

COM(2010) 105 galutinis / 2 – 2010/0067 (CNS)

(2011/C 44/29)

Vienintelis pranešėjas **Daniel RETUREAU**

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. balandžio 29 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo pradedamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje

COM(2010) 105 galutinis / 2 – 2010/0067 (CNS).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 16 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę. 134 nariams balsavus už, 1 prieš ir 6 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 Teisinis pagrindas yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 81 straipsnio 3 dalis, kurioje numatyta, kad tarpvalstybinio pobūdžio šeimos teisės priemonės nustato Taryba; projektas atitinka sutartyse numatytą užsienio elementą.

1.2 Komitetui įdomi šiuo pasiūlymu dėl reglamento atveriama galimybė pradėti tvirtesnio bendradarbiavimo procedūrą (numatytą Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo III antraštinės dalies 326 ir kituose straipsniuose) teisės srityje⁽¹⁾, kurioje ji nėra nei labai aiški, nei paprasta. Komitetas tikisi, kad tvirtesnis bendradarbiavimas ateityje padės ir kitose srityse įveikti kliūtis ar sunkumus, neleidžiančius žengti į priekį tokiais klausimais, dėl kurių tam tikru metu neįmanoma sutarti vieningai, bet dėl kurių tam tikras skaičius norinčių glaudžiau bendradarbiauti šalių gali siekti pažangos.

1.3 Komitetas pritaria Komisijai, kad būsimajame reglamente, kurį po priėmimo pradės taikyti jo prašančios valstybės narės, būtų atsižvelgiama į subsidiarumo ir proporcingumo principus. Inicijatyva atitinka Pagrindinių teisių chartijos nuostatas ir tarpvalstybinius valstybių narių įsipareigojimus žmogaus teisių srityje.

1.4 Siūlomi tokie sprendimai, kurie turėtų padėti išvengti poreikio vienam iš sutuoktinių skubėti į teismą ir kurie turėtų atitikti teisėtus su teismo vietos valstybės teise susijusius jų lūkesčius. Visų pirma turimi omeny teismai, kurie yra nuolatiniuose sutuoktinių gyvenamojoje vietoje tuo metu, kai buvo

teikiamas pareiškimas dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium. Reglamento projekte neminimos santuokos pripažinimo negaliojančia procedūros, o visus kitus klausimus reguliuoja Bendrijos teisė, susijusi su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams.

1.5 Komitetas taip pat pažymi, kad siūlomas reglamentas neturi jokio poveikio valstybių narių materialinei teisei.

1.6 Pritaria projektui, kuris padės lengviau spręsti santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium (separacijos) bylas tarp šiame bendradarbiavime dalyvaujančių šalių gyventojų. Reglamentas kartu prisidės prie laisvo asmenų ir sprendimų, įgavusių išspręsto dalyko (*res judicata*) galią, judėjimo.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytina teisė dar nepriklauso su santuoka susijusiai Bendrijos teisei. Pirmasis Bendrijos teisės aktas, priimtas šeimos teisės srityje, yra Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1347/2000, kuriuo nustatomos jurisdikcijos ir teismų sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, priimtų nagrinėjant santuokos bylas, pripažinimo ir vykdymo taisyklės.

2.2 Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003, kuriuo nuo 2005 m. kovo 1 d. panaikintas ir pakeistas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1347/2000, įsigaliojimas šiuo požiūriu nieko nepakeitė.

⁽¹⁾ OL C 83/189 2010 3 30.

2.3 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 vis dėlto leidžia sutuoktiniams pasirinkti vieną iš kelių alternatyvių jurisdikcijos pagrindų. Kai su santuoka susijusi byla patenka į kurios nors valstybės narės teisumą, taikytina teisė nustatoma pagal tos valstybės nacionalines įstatymų kolizijai taikomas taisykles, kurios grindžiamos nevienodais kriterijais. Dauguma valstybių narių nustato taikytiną teisę remdamosi tam tikra siejamųjų veiksmų, padedančių užtikrinti, kad būtų taikoma tokia teisinė tvarka, su kuria ji turi glaudžiausią ryšį, skale. Kitos valstybės narės su santuoka susijusioms byloms sistemingai taiko savo vidaus įstatymus (*lex fori*).

2.4 Tai, kad pastaraisiais metais valstybės narės nepavyko susitarti dėl taikytinos teisės ir įstatymų kolizijai taikomų taisyklių santuokos nutraukimo ir gyvenimo skyrium srityje, o artimiausioje ateityje nesimato šios problemos sprendimo perspektyvų, paskatino keletą valstybių narių priimti sprendimą tvirtinti bendradarbiavimą, kol galutinis sutarimas dėl šio klausimo bus pasiektas Taryboje, kuri turi spręsti vieningai. Todėl dešimt valstybių narių pateikė prašymą Komisijai, kuriame nurodė, kad norėtų tvirtinti tarpusavio bendradarbiavimą su santuoka susijusios teisės srityje ir paprašė Komisijos šiuo tikslu pateikti pasiūlymą Tarybai. 2010 m. kovo 3 d. Graikija savo prašymą atsiėmė⁽²⁾. Tačiau kitos valstybės narės ketina prisijungti prie tvirtesnio bendradarbiavimo. Šiuo metu keturiolika ES valstybių narių yra pareiškusių norą dalyvauti šiame bendradarbiavime.

2.5 Komisija, nustačiusi, kad šiuo tvirtesnio bendradarbiavimo projektu nekvestionuojama galiojanti Bendrijos teisė, parengė pasiūlymą dėl reglamento, konstatuodama, kad pirmųjų dešimties valstybių narių projektas yra žingsnis ta kryptimi, kuri nurodyta Komisijos siūlyme iš dalies pakeisti 2006 m. liepos 17 d. Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir nustatantį taikytinos teisės taisykles bylose, susijusiose su santuoka (COM(2006) 399 galutinis), kuris vis dar nėra priimtas Taryboje. Tuo metu atliktas poveikio tyrimas tebegalioja, tad naują tyrimą atlikti nebūtina.

2.6 Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 329 straipsnio 1 dalį, ES teisingumo ministrai 2010 m. birželio 4 d. kvalifikuota balsų dauguma pritarė Komisijos pasiūlymui leisti pradėti tvirtesnę kai kurių šalių bendradarbiavimą santuokos nutraukimo ir gyvenimo skyrium (separacijos) srityse. Po keleto dienų (2010 m. birželio 16 d.) tam pritarė Europos Parlamentas. Šiuo metu belieka sulaukti, kol šiam sprendimui leisti pradėti tvirtesnę bendradarbiavimą oficialiai pritarės ES Vadovų Taryba.

2.7 Reglamento dėl tvirtesnio bendradarbiavimo įgyvendinimo klausimu ministrai priėmė bendrą poziciją dėl pagrindinių

elementų ir paprašė iš naujo apsvarstyti likusius neišspręstus klausimus. ES Vadovų Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 81 straipsnio 3 dalimi, turi vieningai priimti minimą reglamentą⁽³⁾.

3. Komiteto pastabos

3.1 Komitetas jau ne kartą pareiškė savo nuomonę apie tai, kad Europos piliečiams būtina būti suteikta galimybė vienoje valstybėje narėje jų atžvilgiu priimtus galutinius sprendimus pripažinti kitoje valstybėje narėje, kad nereikėtų taikyti egzekvatinės procedūros.

3.2 Civilinės teisės, ypač su santuoka susijusių bylų klausimais, Komitetas yra parengęs nuomonę dėl Žaliosios knygos dėl santuokos nutraukimo taikytinos teisės ir jurisdikcijos⁽⁴⁾, kuria remiantis parengtas šio Tarybos vis dar blokuojamo reglamento projektas; savo nuomonėje Komitetas pritaria siūlomoms nuostatomis dėl abipusio sprendimų pripažinimo ir taikytinos teisės įstatymų ir jurisdikcijos kolizijos atvejais.

3.3 Jau tada Komitetas išpėjo Komisiją dėl galimų prieštaravimų tarp užsienio teisės taikymo, visų pirma kai kurių trečiųjų šalių teisės taikymo, ir Bendrijos viešajai tvarkai arba teismo vietos valstybės teisei priešingų nuostatų (vyrų ir moterų nelygė, sistemingai vienpusiškas vaikų globos perdavimas vienam iš sutuoktinių atsižvelgiant į lytį ir t. t.). Todėl reikėtų palankiai vertinti tai, kad yra numatyta išimties sąlyga, susijusi su viešąja tvarka, siekiant atmesti tas taikomos užsienio teisės nuostatas, kurios, pavyzdžiui, prieštarautų Bendrijos pagrindinių teisių chartijai, nuo šiol priklausančiai pirminei teisei ir prilygstančiai sutartims. Valstybės narės kreipsis į savo teismo vietos valstybės teisės tarptautines viešosios tvarkos institucijas dėl galimos išimties šią teisę pažeidžiančiai trečiosios šalies teisei.

3.4 Komitetas dar kartą pritaria sprendimams dėl kompetenčių teismo parinkimo, paprastai tai būna tas teismas, kuris priklauso pagal paskutinę bendrą nuolatinę sutuoktinių gyvenamąją vietą⁽⁵⁾. Tai padėtų išvengti poreikio kreiptis į vieno ar kito sutuoktinio teismą tuo atveju, jeigu renkantis kompetentingą teismą reikėtų vadovautis įvairiais kriterijais. Tačiau taikytina teisė pagal suvestinius kriterijus bus galima laikyti tą santuokos teisei artimiausią teisę, kuri yra palankiausia silpniausiam sutuoktiniui, o ne būtina teismo vietos valstybės teisė, kaip šiuo metu yra keliose valstybėse narėse. Sutuoktiniai bendru sutarimu taip pat galės pasirinkti taikytiną teisę, kadangi yra objektyvūs siejamieji veiksniai.

⁽²⁾ Tvirtesnio bendradarbiavimo siekia šios šalys: Austrija, Vokietija, Belgija, Bulgarija, Ispanija, Latvija, Malta, Portugalija, Prancūzija, Vengrija, Italija, Liuksemburgas, Rumunija ir Slovėnija.

⁽³⁾ 81 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad tarpvalstybinio pobūdžio šeimos teisės srityje siūlomus teisės aktus nustato Taryba, spręsdama pagal specialią teisėkūros procedūrą; Taryba, pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, sprendžia vieningai. Teisės aktai, kuriais įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas šioje srityje, turi būti priimti pagal šioje nuostatoje numatytas taisykles.

⁽⁴⁾ Žr. OL C 24, 2006 1 31, p. 20.

⁽⁵⁾ Su sąlyga, kad pradedant nagrinėti bylą toje vietoje gyventa tam tikrą minimalų laikotarpį (paprastai vieną mėnesį ar vienerius metus).

3.5 Tokiu būdu sprendžiant tiek santuokos nutraukimo, tiek gyvenimo skyrium (po kurio dažnai santuoka nutraukiama) srities klausimus, dėl kurių dažnai kyla konfliktų, būtų mažiau abejonių ir daugiau užtikrintumo. Kitos su santuoka susijusiose bylose taikomos taisyklės yra tokios pačios, kaip ir Reglamente (EB) Nr. 2201/2003, galiojančiame visose valstybėse narėse.

3.6 Taigi, Komitetas pritaria svarstomo reglamento projektui, jį remia ir norėtų, kad pirmą kartą taikoma tvirtesnio bendra-

darbiavimo procedūra, kurią buvo galima taikyti nuo 1999 m., įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, galiausiai taptų įprasta procedūra ir leistų Europai siekti pažangos tose srityse, kuriose sprendimus reikia priimti vieningai, bet vienybę per trumpą laiką pasiekti sunku. Tai padės išvengti galimų kliūčių ar vėlavimų priimant bendrus teisės aktus ar priemones, o šalims, norintiems stiprinti bendradarbiavimą, leis tai padaryti greičiau, net jeigu nebus vieningo sprendimo ar kvorumo.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje

COM(2010) 204 galutinis – 2010/0110 (COD)

(2011/C 44/30)

2010 m. gegužės 31 d. Europos Vadovų Taryba ir 2010 m. birželio 8 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 46 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje

COM(2010) 204 galutinis – 2010/0110 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), 163 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2006 m. gegužės 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2006, nustatantis Bendrijos finansines priemones, skirtas bendrai žuvininkystės politikai ir jūrų teisei įgyvendinti

COM(2010) 145 galutinis – 2010/0080 (COD)

(2011/C 44/31)

Pagrindinė pranešėja **María Candelas SÁNCHEZ MIGUEL**

Taryba 2010 m. gegužės 31 d. ir Europos Parlamentas 2010 m. gegužės 12 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2006 m. gegužės 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2006, nustatantis Bendrijos finansines priemones, skirtas bendrai žuvininkystės politikai ir jūrų teisei įgyvendinti

COM(2010) 145 galutinis – 2010/0080 COD.

2010 m. gegužės 25 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras pavedė Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), pagrindine pranešėja paskyrė María Candelas Sánchez Miguel ir priėmė šią nuomonę 135 nariams balsavus už ir 4 – susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK palankiai vertina siūlomas priemones dabartiniam Reglamentui Nr. 861/2006 pakeisti, kadangi jomis siekiama suteikti daugiau skaidrumo duomenų rinkimo ir mokslinių tyrimų finansavimui ir užtikrinti pagal bendrą žuvininkystės politiką (BŽP) priimamų priemonių objektyvumą. Vykstant diskusijoms dėl BŽP reformos paaiškėjo, kad reikalinga tvirta duomenų bazė, kuri leistų užtikrinti, kad bendros žuvininkystės politikos įgyvendinimas atitiktų realius poreikius ir kad ši politika būtų tvari ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu.

1.2 Naujomis nuostatomis siekiama suteikti daugiau aiškumo BŽP svarbių duomenų rinkimo ir mokslinių tyrimų vykdymo finansavimo sistemai. Be to, išplečiama duomenų rinkimo sistemos apimtis: įvedamas duomenų valdymo ir naudojimo reguliavimas siekiant gautos informacijos teisinio tikrumo. Vals-tybių narių vykdoma duomenų kontrolė padės juos tinkamai naudoti.

1.3 Kalbant apie regioninių patariamųjų tarybų (RPT) veiklos išlaidų finansavimą reikia pabrėžti, kad šis finansavimas neap-siribos tik parama kūrimosi etapu, kaip buvo iki šiol.

1.4 Be to, siūloma finansuoti Žuvininkystės ir akvakultūros patariamojo komiteto (ŽAPK) atstovų dalyvavimo Tarptautinės jūrų tyrinėjimo tarybos (JTJT) ir Žuvininkystės mokslo, tech-nikos ir ekonomikos komiteto (ŽMTEK) posėdžiuose išlaidas.

1.5 Dėl paramos paraiškų pateikimo ir kontrolės administra-cinių procedūrų reikalaujama, kad valstybės narės parengtų išsa-mius daugiamečius planus, kuriuos patvirtintų Komisija, ir taip būtų užtikrinta, kad juos vykdant bus laikomasi ES biudžetinės drausmės.

2. Įžanga

2.1 Pasiūlymo iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 861/2006 tikslas – patikslinti finansuojamų priemonių taikymo sritį ir visų pirma patobulinti kai kuriuos straipsnius dėl išlaidų, susijusių su kontrolės priemonėmis ir jų įgyvendinimu.

2.2 Numatyti trijų rūšių pakeitimai:

— pakeitimai dėl teisės aktų sistemos pokyčių,

— taikymo srities pakeitimas siekiant geriau atsižvelgti į esamus poreikius,

— pakeitimai, kuriais patikslinami šiame reglamente numatyti veiksmai, kurių turi imtis valstybės narės rinkdamos duomenis ir vykdydamos tyrimus BŽP srityje.

2.3 Kita vertus, plėtojant tarptautinius santykius BŽP srityje patikslinama bendradarbiavimo tipologija (dvišalis, regioninis, daugiašalis).

2.4 Be to, įvedama nauja administracinė paramos paraiškų pateikimo ir jų nagrinėjimo tvarka ir tiksliai nurodoma, kaip šiuo tikslu įkurti organai turi ją taikyti ir prižiūrėti.

3. EESRK pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina siūlomus Reglamento Nr. 861/2006 pakeitimus, kadangi jie apima šio reglamento tolesnio įgyvendinimo taisykles. Atskirai reikėtų paminėti būtinybę rinkti duomenis apie mūsų jūrų ir vandenynų, taip pat žvejybos plotų padėtį ir vykdyti su tuo susijusius mokslinius tyrimus, kad visos priimanamos su žuvininkystės politika susijusios priemonės būtų ištis pagrįstos ir padėtų užtikrinti tvarų esamų išteklių naudojimą.

3.2 Reikia ne tik didinti skaidrumą, bet ir gerinti finansavimo panaudojimą išplečiant paramos gavimo galimybes. Duomenų rinkimo finansavimas ir valstybių narių vykdoma jų panaudojimo kontrolė padės moksliniams tyrimams tapti svarbiu BŽP elementu ir paskatins tvarų žuvininkystės sektoriaus vystymąsi.

3.3 Pasiūlymo turinys gali būti nagrinėjamas toliau nurodytais aspektais.

3.3.1 Bendrijos sistema, skirta duomenų žuvininkystės sektoriuje rinkimui, tvarkymui ir naudojimui, taip pat paramai mokslinėms rekomendacijoms dėl bendros žuvininkystės politikos. Pasiūlymo ypatumas yra tas, kad finansavimas susiejamas ne tik su valstybėmis narėmis ir atsakingomis valstybinėmis įstaigomis, bet ir su privačiuoju sektoriumi. Bendrai kalbant, siekiama pripažinti faktą, kad privatus mokslo sektorius šiuo metu realiai dalyvauja, todėl, Komiteto nuomone, jį įtraukiant į teisės aktus užtikrinamas didesnis skaidrumas.

3.3.2 Tarptautinis bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis (regioniniai, dvišaliai, daugiašaliai susitarimai) renkant duomenis ir vykdant tyrimus. Tai reiškia, kad turi būti toliau vykdoma ne tik mūsų, bet ir kitų regionų, kuriuose žvejoja ES laivai, žuvų išteklių mokslinė kontrolė siekiant tobulinti žvejybos plotų mokslinį ir techninį vertinimą ir stiprinti juose vykdomos veiklos kontrolę.

3.3.3 ŽAPK atstovų dalyvavimo RPT, TJTT, ŽMTEK posėdžiuose išlaidų finansavimas, kad sprendimai būtų priimami kuo platesniu mastu. Šis finansavimas nustatytas atsižvelgiant į konkrečią naudą ES. EESRK mano, kad pirmiau išvardytoms organizacijoms turi būti suteikta daugiau galimybių dalyvauti ne tik renkant duomenis, bet ir priimant sprendimus žuvininkystės klausimais, priklausančiais jų kompetencijai ir galinčiais padėti tobulinti BŽP.

3.3.4 Procedūros pagrindinių duomenų rinkimo, tvarkymo ir naudojimo srityje. Reglamento 2 skirsnio pakeitimu siekiama suderinti dabartinę finansavimo paraiškų teikimo tvarką su ta tvarka, kuri taikoma valstybių narių rengiamoms ir Komisijos tvirtinamoms daugiametėms programoms. Tokiu būdu galutinė lėšų panaudojimo kontrolė bus vykdoma pagal Bendrijos išlaidų kontrolės taisykles.

3.4 Galiausiai Komitetas mano, kad nepaisant dar nebaigtos BŽP reformos šis pasiūlymas iš dalies pakeisti reglamentą yra naudingas, kadangi suteikia galimybę anksčiau pasinaudoti galimais objektyvių mokslinių duomenų privalumais planuojant būsimas priemones, kurių reikėtų imtis priėmus naują politiką ir nelaukiant 2013 m. Bet koku atveju tos pačios praktikos išplėtimas ir vystymas trečiosiose šalyse turės didelės reikšmės jūrų ir vandenynų būklei.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Jūrų priežiūros integravimas. ES jūrų sričiai skirta bendra dalijimosi informacija aplinka

COM(2009) 538 (galutinis)

(2011/C 44/32)

Pranešėjas **Nikolaos LIOLIOS**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 15 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Jūrų priežiūros integravimas. ES jūrų sričiai skirta bendra dalijimosi informacija aplinka

COM(2009) 538 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 164 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina komunikatą ir remia galimas integruotos jūrų priežiūros (IJP) priemonės, siekiant skatinti supratimą apie visą jūroje vykdomą veiklą, kuri gali turėti įtakos Europos Sąjungos (ES) ir jos valstybių narių saugumui, saugai, ekonomikai ar aplinkai.

1.2 EESRK iš esmės sutinka su minėtame komunikate pateiktomis rekomendacijomis ir mano, kad įtraukus duomenų platinimo ir tvarkymo taisykles ir nustačius kontrolės mechanizmus visoms dalyvaujančioms organizacijoms pagerės suvokimas apie jūrų srityje susiklosčiusią padėtį.

1.3 EESRK pažymi, kad komunikatas dėl priežiūros yra teigiamas indėlis sprendžiant gausėjančias saugumo problemas, su kuriomis susiduria ES, įskaitant neteisėtą migraciją, kontrabandą, prekybą narkotikais ir veiksmingą aplinkos bei ES piliečių gyvybės ir turto apsaugą.

1.4 EESRK pripažįsta, kad integruotos ES jūrų politikos tvarumas priklauso nuo ES politinių veiksmų tvarumo, ir integruota jūrų priežiūra šiuo atveju nėra išimtis. Šiuo atžvilgiu turėtų būti sukurta siūloma integruota jūrų priežiūros sistema, kad tvariai, laiku ir ekonomiškai būtų teikiami tikslūs ir kokybiški duomenys tada, kai reikia, ten, kur reikia, ir dėl konkrečios, būtinos priežasties. Todėl taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę plėsti IJP sistemą.

1.5 EESRK remia bendrą, visoje ES galiosiantį priežiūros mechanizmą, grindžiamą suderintais teisės aktais, kurie bus pagrindas ES valstybių narių valdžios institucijoms, tarnyboms ir vartotojams keistis neskelbtina ir skelbtina informacija.

1.6 EESRK pripažįsta tarptautinę jūrų srities svarbą ir ragina plėtoti techninius bei teisinius standartus ir tirti bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis galimybes.

1.7 EESRK mano, kad prieš sujungiant jūrų priežiūros sistemas būtina išsamiai apsvarstyti įvairius teisinius klausimus, susijusius su įvairiais tikslais ir iš įvairių šaltinių surinktos informacijos mainais. Valstybės narės turi įvairių įsipareigojimų, o duomenų konfidencialumas ir asmens duomenų apsauga yra svarbiausi klausimai. Dar reikės apibrėžti susijusių duomenų pobūdį, keitimosi duomenimis tikslus (ir metodus) ir galimus duomenų gavėjus, taip pat būtinas garantijas, susijusias su duomenų konfidencialumu bei saugumu ir, kai to reikia, asmens duomenų apsauga.

1.8 EESRK siūlo duomenis platinti pagal principą „būtina žinoti“, siekiant užtikrinti duomenų apsaugą ir apsaugoti nuo neteisėto duomenų platinimo. Praktiškai privaloma aiškiai apibrėžti konfidencialumo lygius, taip pat duomenų naudojimo įgaliojimų lygius, sukuriant konkrečią ir skaidrią prieigos teisių suteikimo sistemą.

1.9 EESRK suvokia, kad patvirtinti surinktus duomenis yra itin svarbi ir sunki užduotis, ir siūlo sukurti sistemą, kuri rinktų šiuos duomenis ir tikrintų jų teisingumą, taip pat užtikrinti informacijos saugumą, juos platinant.

1.10 EESRK ragina, siekiant įgyvendinti integruotą jūrų priežiūrą, laikytis veiksmų plano, o sprendžiant teisinius ir techninius informacijos integravimo aspektus, naudoti vykdant bandomuosius projektus įgytą patirtį, ekspertų grupes ir poveikio vertinimą.

1.11 EESRK rekomenduoja sukurti pavienius nacionalinio koordinavimo mechanizmus ir vieną informacijos centrą nacionalinių vartotojų grupei (bendrijai), siekiant padėti plėtoti integruotą jūrų priežiūrą ir jai veikti.

1.12 Turėdamas omenyje tai, kad sistemų yra daug ir įvairių, EESRK siūlo vengti esamų sistemų dubliavimo, kad, atliekant integruotą jūrų priežiūrą, būtų pakeisti ne informacijos rinkimo, bet jos platinimo būdai.

1.13 EESRK ragina ES laikytis centralizuočiau valdomo tinklo požiūrio, kai koordinuojama naudojant formalią tinklo struktūrą ir centrinius ryšius.

1.14 Siekiant užtikrinti vartotojų bendrijų tarpusavio susijimo procesą, EESRK siūlo ES apibrėžti aiškią ir griežtą poziciją, susijusią su prieigos suteikimo sistema, remiantis bendru įvairių politinių požiūrių ES suvokimu ir veiklos efektyvumu. Suteiktos prieigos teisės turėtojams turėtų būti taikomas ES skaidrumo reglamentas.

1.15 Patvirtinta sistema turėtų turėti grįžtamosios informacijos tinklus, kad būtų galima diegti patobulinimus ir atnaujinimus, be kita ko, taikant naujus teisinius reikalavimus.

1.16 EESRK rekomenduoja pažangų saugumo grėsmių valdymą ir toliau laikyti pagrindiniu prioritetu Europos jūrų srityje. Šiuo tikslu pageidautina kelių pakopų struktūra, kuria užtikrinamas duomenų teisingumas ir saugumas.

2. Įvadas

2.1 2009 m. spalio 15 d. Komisija paskelbė komunikatą „Jūrų priežiūros integravimas. ES jūrų sričiai skirta bendra dalijimosi informacija aplinka“ (COM(2009) 538 galutinis) ir pagal EB sutarties 262 straipsnį paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę šiuo klausimu.

2.2 Europos Komisija savo komunikate „Integruota jūrų politika Europos Sąjungai“ siekia iki 2013 m. imtis „veiksmų, kad stebėjimo sistemoje būtų daugiau sąveikos, siekiant sujungti

esamas stebėsenos ir sekimo sistemas, naudojamas jūrų saugai ir saugumui užtikrinti, jūrų aplinkai saugoti, žvejybai kontroliuoti, išorinėms sienoms kontroliuoti ir kitokiai teisės įgyvendinimo priežiūros veiklai vykdyti“.

2.3 ES jau įgyvendino nemažai priežiūros iniciatyvų, jungiančių daugiau kaip vieną sektorinę veiklos rūšį: valstybės narės renka laivų eismo stebėjimo duomenis ir jais tarpusavyje keičiasi, įskaitant duomenis apie laivų ir krovinių judėjimą (*Safe-SeaNet*) (Direktyva 2002/59/EB) ⁽¹⁾, valstybių narių jūrų institucijoms keičiantis jūrų duomenimis, siekiama užkirsti kelią nelaimingiems atsitikimams, jūrų taršai ir didinti reakcijos veiksmingumą incidentų ar nelaimingų atsitikimų jūroje atveju.

2.4 Šiuo tikslu veikia Europos rodyklės serveris (angl. EIS) ir kuriama STIRES (*SafeSeaNet* eismo informacijos perdavimo ir mainų sistema). Be to, šiuo metu renkami trumpojo nuotolio jūrų eismo duomenys, o ilgojo nuotolio duomenys ateityje taps prieinami pateikus prašymą ES ilgojo nuotolio nustatymo ir sekimo duomenų centrui (EU LRIT DC, TJO jūrų saugos komiteto rezoliucijos MSC 202 (81) ir MSC 211 (81), kuriomis iš dalies keičiama 1974 m. Tarptautinė konvencija dėl žmogaus gyvybės apsaugos jūroje (SOLAS), bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis. Be to, sukūrus Europos sienų priežiūros sistemą (EUROSUR), ES numatoma įgyvendinti integruotos priežiūros sprendimą.

2.5 Be kita ko, šiame komunikate apsvairstomi visi papildomi veiksmų, kurių ėmėsi ES, įskaitant Europos jūrų saugumo agentūros (angl. EMSA), Europos išorės sienų agentūros (FRONTEX), Europos gynybos agentūros (angl. EDA) sukūrimą ir Mėlynosios knygos dėl transporto parengimą. Kartu vykdomi du bandomieji projektai, kurių metu operacijos veiksmų vietoje tiriama, kaip integruotoji jūrų aplinkos priežiūra veikia praktiškai. Vienas jų vykdomas Viduržemio jūros baseine, o kitas – Šiaurės Europos jūrų baseinuose.

2.6 Siūlomos IJP politikos tikslas – sukurti ne papildomą priežiūros sistemą, bet nustatyti sąsajas ir tada integruoti esamas sistemas visuose sektoriuose ir pasieniuose, siekiant didinti nacionalinių institucijų, atsakingų už priežiūros veiksmų įgyvendinimą, veiksmingumą ir didinti jūroje atliekamų veiksmų ekonomiškumą. Atliekant saugaus tarpsektorinio tinklo, kuris galėtų atitikti vis didėjančius bendro ir atpažįstamo vaizdo sudarymo reikalavimus, plėtojimo darbus reikės atidžiai suplanuoti prieigos teises ir vartotojų saugumo nuostatas.

2.7 EESRK pripažįsta, kad praktinis IJP įgyvendinimas yra susijęs su sudėtinga, įvairia veikla, kuri neretai sutampa, tačiau ja yra suinteresuota visa ES.

⁽¹⁾ OL L 208, 2002 8 5, p. 10-27.

2.8 EESRK palankiai vertina komunikatą kaip pagrindą šiuo metu esančioms atskiroms sistemoms integruoti į bendrą dalijimosi informacija aplinką, kurią naudojant bus galima remti būsimą Europos jūrų transporto politiką, apsaugoti aplinką ir Europos laivybos paslaugas pasaulio ir Europos prekyboje ir gerinti kasdienį ES piliečių gyvenimą, visų pirma tų, kurie gyvena ES pasienyje.

2.9 EESRK pažymi, kad šis komunikatas priimtas svarbiu rimtų iššūkių, su kuriais susiduria jūrų transportas, laiku, nes a) dėl pasaulio ekonomikos ir finansų krizės gilėja struktūrinė ir cikliška laivybos krizė, b) visų pirma ES pietų ir rytų pasieniuose vyksta neteisėta imigracija, c) neteisėtą veiklą, įskaitant kontrabandą ir prekybą ginklais ir narkotikais, d) piktnaudžiavimą slaptais duomenimis, susijusiais su kariniais ir branduoliniais įrenginiais, būtina kontroliuoti ir su ja kovoti.

2.10 EESRK pažymi ir tai, kad saugumo klausimai ir piratavimo atvejai ne ES vandenyse (t. y. Rytų Afrikoje, Indonezijoje ir kitur), turintys įtakos ES jūrų paslaugoms, turi būti sprendžiami ir kontroliuojami.

3. Komunikatas dėl jūrų priežiūros integravimo, naudojant ES jūrų sričiai skirtą bendrą dalijimosi informacija aplinką

3.1 Kaip buvo nurodyta ankstesnėje nuomonėje⁽²⁾, EESRK „pritaria pasiūlymams dėl Europos jūrų priežiūros tinklo ir aktyvesnio valstybių narių pakrančių apsaugos tarnybų bendradarbiavimo. Tokiomis priemonėmis būtų skatinama jūrų sauga ir saugumas, žvejybos ir išorės sienų kontrolė bei saugoma jūrų aplinka. <...>. EESRK kartoja, kad siekiant didesnio saugumo pageidautina koordinuoti veiksmus sudarant su trečiosiomis šalimis dvišalius susitarimus dėl įlaipinimo į laivą. Jis taip pat ragina ES imtis veiksmų, kadangi Pietryčių Azijoje ir Afrikoje daugėja ginkluoto prekybinių laivų apiplėšimo ir piratavimo jūroje atvejų“.

3.2 EESRK palankiai vertina komunikatą ir remia galimas priemones, kuriomis ES galėtų prisidėti prie saugesnio paslaugų teikimo jūrų srityje. EESRK iš esmės sutinka su šiuo komunikatu ir palankiai vertina tolesnius pagerinimus, kuriais bus prisidėta prie greito praktinio IJP įgyvendinimo.

3.3 Komunikate dėl ES geresnio priežiūros sistemų integravimo strategijos nustatyti trys pagrindiniai bendros dalijimosi informacija aplinkos kūrimo principai: 1) visas vartotojų bendrijas siejantis požiūris, 2) techninio sąveikos ir būsimo integravimo pagrindo parengimas, 3) civilinių ir karinių valdžios institucijų informacijos mainai ir 4) specialiosios teisinės bendros dalijimosi informacija aplinkos įgyvendinimo nuostatos. Kadangi šis komunikatas paremtas principais, nuomonėje bus apsiribota

tik tais siūlomais principais. Aišku, vėliau gali prireikti papildomų priemonių, siekiant paversti šiuos principus teisėkūros srities veiksmais.

3.4 EESRK pripažįsta, kad dėl pasaulinio Europos laivybos pobūdžio ypač svarbu suvokti padėtį, nes a) laivo judėjimas yra erdvinė ir laiko požiūriu dinamiška sistema, b) sauga, saugumas ir aplinkos aspektai nevaržomi sienų ir c) vieno subjekto priimami sprendimai gali turėti įtakos kitoms sistemoms.

3.5 Reikėtų pažymėti, kad reikia išspręsti dvi problemas, viešosios tvarkos pagrindus ir sistemos pritaikomumą. Įgyvendinti IJP gali kliudyti konfidencialumas ar kiti dalykai valstybių narių lygmeniu, todėl IJP turi būti paversta aiškiai pritaikoma sistema.

3.6 EESRK mano, kad praktiškai įgyvendinant IJP kyla trys pagrindiniai klausimai: teisinis, techninis (technologinis) ir valdymo. Atrodo, kad svarbiausi teisiniai klausimai yra susiję su konfidencialumu, nes kalbama apie asmens, verslo ir karinius duomenis. Be to, pagal duomenų (saugumo) politiką gali būti draudžiama keistis tam tikrais duomenimis (arba juos toliau naudoti) arba tai gali būti ribojama.

3.7 Dėl konfidencialumo tai pagal pagrindinių stebėjimo ir priežiūros dokumentų nuostatas didelė dalis pranešimų ir priežiūros jūroje duomenų laikomi (komerciniu požiūriu) konfidencialiais. Todėl šių duomenų tvarkymui turės įtakos konfidencialumo ir profesinės paslapties pareiga, tenkanti asmenims, įgaliojamiems susipažinti su tokiais duomenimis.

3.8 Dabartinės sistemos skirtos vienam sektoriui, tačiau jas riboja konfidencialumo dalykai. Jei būtų keičiamasi duomenimis ne tik apie vieną sektorių, gali kilti daugiau problemų ir klausimų, susijusių su konfidencialumu, nes sistemoje bus daugiau įvairių dalyvių.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK pritaria komunikate dėl integruotos jūrų priežiūros išdėstytiems principams ir juos palaiko.

4.2 EESRK pripažįsta būtinybę toliau atlikti analizę, atsižvelgiant į politikos, teisines, rinkos ir technologijų perspektyvas, kad būtų parengtas konkretus IJP įgyvendinimo veiksmų planas, pabrėžiant teises ir technologines problemas. Atlikus šią analizę, bus sukurtas konkretus įgyvendinimo veiksmų planas, nustatytas tikslus laikotarpis ir galbūt pasiremta atitinkama patirtimi, įgyta įgyvendinant tokius projektus, kaip *SafeSeaNet*, *Freightwise*, *e-Freight* ir *ALS*, ir visas atitinkamas iniciatyvas.

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl integruotos jūrų politikos Europos Sąjungai, OL C 211, 2008 8 19, p. 31-36.

4.3 EESRK kartoja, kaip svarbu, prieš priimant konkrečius sprendimus, ištirti šiuo metu vykdomų bandomųjų projektų rezultatus. Bandomieji projektai turi būti skirti ir verslui, ir administracijoms, veikiančioms atitinkamose atstovaujamosiose ES jūrų srityse. Be to, pagal šiuos bandomuosius projektus turėtų būti įmanoma sužinoti apie ilgalaikį IJP tvarumą. Šiuo atžvilgiu įgyvendinus papildomus bandomuosius projektus galėsime geriau suvokti IJP plėtojimo klausimus. Be to, reikėtų nustatyti konkrečius terminus ir kontroliuoti, kad šie bandomieji projektai būtų užbaigti laiku.

4.4 EESRK norėtų pažymėti, kad, rengiant IJP strategiją, būtų galima pasiremti transporto sektoriaus patirtimi įgyvendinant keitimąsi duomenimis, įskaitant Bendrąjį transporto dokumentą, verslo požiūriu laikomą lygiaverte dalijimosi informacija sistema (šiuo metu prekių vežimui reikalingas transporto dokumentas (Reglamentas (EEB) Nr. 11/1960 ir Direktyva 92/106/EEB); pagal Krovininio transporto logistikos veiksmų planą bus sukurtas bendrasis Europos transporto dokumentas, kurį bus galima naudoti visų rūšių transportui, taip įtvirtinant daugiarūšio transporto važtaraščių ar daugiarūšio transporto deklaracijų sistemą). Be to, keitimasis informacija turėtų būti grindžiamas jūrų sektoriuje plačiausiai vartojama kalba.

4.5 IJP tvarumas turi būti užtikrintas, garantuojant neatskiriamą galimybę plėstis, siekiant sudaryti galimybę ateityje integruoti pavienes priežiūros sistemas.

4.6 Kalbant apie dalijimąsi informacija, EESRK vietoj „<...> prieigos prie kuo išsamesnės informacijos <...>“ principo palaiko principą „tiek informacijos, kiek reikia pagal principą „būtina žinoti“, laikantis naudojimo sąlygų <...>“. Informacija turi būti perduodama visoms vartotojų bendrijoms, remiantis aiškia sistema, užtikrinančia asmens duomenų ir kitų neskelbtinų duomenų apsaugą. Be to, atskleidimą privaloma kontroliuoti ne tik „suteikiančiojoje“ organizacijoje, t. y. būtina vadovautis ES teisės aktais.

4.7 Kalbant apie techninius aspektus, EESRK rekomenduoja atviras alternatyvias platformas, skirtas atitinkamų sprendimų kūrimui, rengimui, įgyvendinimui ir priežiūrai palaikyti. Sistemoms pagrindas turėtų būti a) jūrų srities ontologija automatizuotam keitimuisi duomenimis, b) priežiūros sprendimų kūrimo, simuliacijos, rezultatų analizės ir optimizavimo priemonės, c) paslaugų registras, d) priemonės, kurios padėtų išspręsti sąveikos konfliktus, e) automatizuoto tinkamų paslaugų nustatymo ir integravimo mechanizmai, f) saugi sąveika ir g) kontrolės bei audito mechanizmai.

4.8 EESRK sutinka su siūloma įvairių lygmenų sistemos struktūra. Dėl tokio požiūrio bus galima naudotis pažangiausia sistema, kurią šiuo metu naudoja visi IT kūrėjai. Vis dėlto reikėtų turėti omenyje, kad tokios sistemos yra labiau pažeidžiamos saugumo požiūriu, ir todėl reikėtų taikyti didesnio saugumo mechanizmus. Tačiau priimant sprendimus organizacijose pagal hierarchiją ir nustačius duomenų prieigos pagrindus duomenų konfidencialumas gali pagerėti.

džiamos saugumo požiūriu, ir todėl reikėtų taikyti didesnio saugumo mechanizmus. Tačiau priimant sprendimus organizacijose pagal hierarchiją ir nustačius duomenų prieigos pagrindus duomenų konfidencialumas gali pagerėti.

4.9 EESRK pripažįsta, kad yra techninių priemonių rinkti, suvienodinti ir platinti svarbius duomenis visiems suinteresuotiesiems asmenims, ir ragina ES apibrėžti bendras platformas, kuriomis galėtų veiksmingai naudotis visi suinteresuotieji asmenys visose valstybėse narėse. Be to, kad duomenų rinkimas ir saugojimas nesidubliuotų, reikėtų sukurti mechanizmus, kad tokių problemų būtų išvengta.

4.10 Kalbant apie komunikate nurodytą pirmąjį principą, EESRK siūlo aktyviai stengtis, kad būtų rengiamos bendros standartų ir duomenų taisyklės sektorių ir funkcinio lygmeniu, siekiant geresnės duomenų kokybės.

4.11 Atsižvelgiant į tai, kad jūrų sritis yra plati, dėl lanksčios dalijimosi informacija aplinkos ir su tuo susijusių grėsmių duomenų saugumas gali susilpnėti.

4.12 EESRK mano, kad techninė sąveika yra svarbi ir turėtų padėti lengviau keistis duomenimis visiems suinteresuotiesiems pramonės ir valdžios atstovams (įskaitant ryšius administracija – administracija (A2A), administracija – verslas (A2B) ir verslas – verslas (B2B)).

4.13 Kalbant apie komunikate nurodytą trečiąjį principą, EESRK pripažįsta, kad būtina papildoma analizė, siekiant integruoti civilinių ir karinių institucijų sąsają, kad duomenys būtų geriau integruoti ir informacija būtų galima geriau naudotis. EESRK sutinka, kad civilinės ir karinės institucijos turėtų dalytis priežiūros informacija. EESRK kartoja, kad būtina nustatyti pagrindinius įgaliojimus; turėtų būti nustatyti bendri standartai ir veiklos procedūros, reglamentuojančios galimybę susipažinti su atitinkama informacija ir ją naudoti, kad informacija teisiškai būtų galima keistis dviem kryptimis, jei duomenis privaloma naudoti pagal Bendrijos teisės aktus.

4.14 Kalbant apie ketvirtąjį komunikate nurodytą principą, EESRK norėtų pabrėžti poreikį toliau analizuoti asmens duomenų apsaugą šio dokumento taikymo srityje ir ragina ES persvarstyti visus būtinus veiksmus bei imtis jų, siekiant užtikrinti neskelbtinų duomenų saugumą. Nors taip šis procesas būtų apsunkintas, t. y. tektų tokią sistemą sukurti, tai laikoma esminiu principu.

4.15 EESRK pritaria direktyvoje siūlomam sektoriniame požiūriui į dalijimąsi informacija. Bet kuriuo atveju reikėtų nustatyti konkrečias gaires dėl prieigos teisių suteikimo kompetentingoms institucijoms ir įgaliotiems darbuotojams.

4.16 EESRK ragina Komisiją toliau tirti, ar yra dvišalių ES valstybių narių ir trečiųjų šalių susitarimų dėl keitimosi informacija, ir prireikus suaktyvinti *acquis communautaire* įgyvendinimą (reglamentai Nr. 4055/86 ir Nr. 4058/86).

4.17 Dėl palydovinių duomenų tai konkrečiai paminėta GMES (Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėjimo sistema). EESRK taip pat norėtų, kad komunikate būtų konkrečiai paminėtas navigacijos sistemos *Galileo* naudojimas.

4.18 EESRK suvokia, kad asmens duomenų tvarkymas kariniais, valstybės saugumo ir baudžiamosios teisės įgyvendinimo tikslais šiuo metu nepatenka į bendrą teisinę duomenų apsaugos sistemą. EESRK pritaria Komisijos užsakyto tyrimo (Europos Komisija, „Legal Aspects Of Maritime Monitoring & Surveillance Data“ – Final Report Framework Service Contract, Nr. FISH/2006/09 – LOT2) dėl jūrų priežiūros duomenų teisinių aspektų išvadoms, kuriose aiškiai nurodyta, kad duomenų apsauga yra svarbiausia ES pareiga ir ji turi būti vertinama Bendrijos ir valstybių narių lygmeniu. Manoma, kad yra būtinos išankstinės garantijos, jei asmens duomenimis būtų numatyta keisti institucijoms, kurioms taikomi esami duomenų apsaugos teisės aktai (pvz., žuvininkystės institucijoms), ir institucijoms,

kurioms (šiuo metu) šie teisės aktai netaikomi (pvz., karinėms, valstybės saugumo ar teisės saugos institucijoms).

4.19 EESRK mano, kad labai svarbu parengti teisės aktus, kuriuose būtų sprendžiami tokie klausimai, kaip, pvz., duomenų kokybė, tolesnis duomenų naudojimas, duomenų saugumas, galimybės susipažinti su duomenimis suteikimo mechanizmai, susijusių duomenų pobūdis, mainų tikslai (ir metodai), galimi duomenų gavėjai, būtinos tam tikrų duomenų konfidencialumo ir saugumo paaisymo garantijos, asmens duomenų apsauga ir reikiamos procedūros.

4.20 EESRK mano, kad duomenimis turėtų būti keičiamasi pagal sistemą „kas, kodėl, kuriam laikui ir su kuo“. Paskutiniojo aspekto atveju ypač svarbu nustatyti paskirtąsias institucijas, kurios turės teisę kontroliuoti, atskleisti ir gauti duomenis ES, o dar atsargiau tai turi būti vertinama ne ES institucijų atžvilgiu.

4.21 EESRK prašo Europos Komisijos kasmet skelbti ataskaitą, kurioje būtų apibendrinama Komisijos jūrų priežiūros veikla ir jos rezultatai.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Skaitmeninio dividendo“ nauda – visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui

COM(2009) 586 galutinis

(2011/C 44/33)

Pranešėja **Anna Maria DARMANIN**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

„Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Skaitmeninio dividendo“ nauda – visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui“

COM(2009) 586 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. birželio 1 d. priėmė savo nuomonę.

464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14–15 d. (liepos 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos komunikatą „Skaitmeninio dividendo“ nauda – visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui. Tai labai reikšmingas žingsnis į priekį įgyvendinant vieną iš ES–2020 tikslų – siekti pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, o „skaitmeninis dividendas“ taps neatsiejama Europos skaitmeninės darbotvarkės dalimi.

1.2 EESRK pritaria Komisijai, kad valstybės narės laikytųsi nustatyto dažnių spektro atlaisvinimo termino (2012 m.). EESRK supranta, kad keletui šalių gali iškilti sunkumų ir atsirasti realių priežasčių, dėl kurių joms nepavyks įvykdyti reikalavimų iki šio termino. Tačiau nesilaikyti termino galima tik dėl svarių priežasčių, o laikotarpis, per kurį šios valstybės įvykdys nustatytus reikalavimus po 2012 m. sausio mėn., turėtų būti kuo trumpesnis.

1.3 EESRK pripažįsta, kad „skaitmeninis dividendas“, kurį lemia labai ribotas išteklius – dažnių spektras, Europai galėtų suteikti nemažą ekonominę ir socialinę naudą, jei jis būtų tinkamai apibrėžtas ir būtų užtikrintas jo naudojimas. Tai padėtų dar labiau sustiprinti Europos bendrąją rinką ir pagerinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą, kurios leistų pasiekti kai kuriuos iš ES propaguojamų socialinių tikslų.

1.4 EESRK taip pat mano, kad šis svarbiausias skaitmeninės darbotvarkės projektas yra galinga ES teikiama nauda propagavimo priemonė. Šiuo metu, kai daugėja abejojančiųjų ES ir žmonės nevisiškai suvokia vieningos Europos galimybes, tai gali suteikti neabejotinos realios naudos ir žmonėms, ir įmonėms. Šis projektas taip pat leis užtikrinti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį ir dėl proceso galutinis naudotojas neturėtų patirti bereikalingų išlaidų.

1.5 EESRK ragina Komisiją parengti komunikacijos strategiją, kuri padėtų išaiškinti, kodėl analoginį transliavimą reikėtų pakeisti skaitmeniniu, ir būtų parodyta šių permainų nauda.

2. Įvadas/Aplinkybės

2.1 Europoje perėjus nuo analoginio prie skaitmeninio antžeminės televizijos transliavimo, dėl efektyvesnio skaitmeninio transliavimo bus atlaisvinti ypač vertingi radijo dažniai. Su šiuo „skaitmeniniu dividendu“ susijusios didelės galimybės teikti daug įvairių paslaugų.

2.2 Tai išskirtinė proga Europoje patenkinti didėjančią radijo dažnių spektro paklausą – radijo dažnių spektro pirmiausia reikia tam, kad kaimo vietovėse būtų galima užtikrinti belaidį plačiajuosčių ryšių, kurių įdiegus būtų sumažinta skaitmeninė atskirtis ir būtų skatinama teikti naujos kartos belaidžio ryšio paslaugas, o tai gali tapti labai reikšmingu indėliu įgyvendinant konkurencingumo ir ekonomikos augimo tikslus ir tenkinant tam tikrus socialinius, kultūrinius ir ekonominius Europos piliečių poreikius.

2.3 „Skaitmeninio dividendo“ radijo dažnių spektras taps prieinamas visoje Europoje per palyginti trumpą laikotarpį, nes analoginis televizijos transliavimas visose valstybėse narėse turi būti nutrauktas ne vėliau kaip iki 2012 m.

2.4 Komisija pripažįsta sparčiojo plačiajuosčio ryšio infrastruktūros svarbą daugeliui pokyčių, kurių reikšmė lemia kuriant skaitmeninę žinių ekonomiką, sutvarkytą taip, kad aplinkos tarša anglies dvideginio būtų kuo mažesnė. Tarybos patvirtintame Europos ekonomikos atkūrimo plane nustatytas tikslas 2010–2013 m. pasiekti 100 % plačiajuosčio ryšio aprėptį.

2.5 Padidinus radijo dažnių spektro išteklius bus sudarytos naujos galimybės diegti inovacijas. Diegti inovacijas daugiausia galimybių – transliavimo srityje, nes daug „skaitmeninio dividendo“ dažnių bus skirta transliuotojams savo paslaugoms plėtoti. Be to, daug visuomenei naudingų galimybių atsiras paslaugų teikimo, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, e. mokymosi arba e. valdžios, e. prieinamumo sektoriuose, taip pat tose srityse, kuriose mažos ir vidutinės įmonės gali geriau pasinaudoti privalumais, kuriuos teikia galimybės ištraukti iš plačią ekonominę veiklą.

3. „Skaitmeninio dividendo“ nauda ekonomikai ir visuomenei

3.1 Galima ekonominė nauda priklausys nuo faktinės būsimos naujų paslaugų paklausos lygio, kurią šiuo etapu sunku įvertinti. Nepaisant to, neseniai atliktame Komisijos tyrime apskaičiuota, kad galima su visu „skaitmeninio dividendo“ dažnių spektru, jei jis bus užbaigtas iki 2015 m., susijusios veiklos koordinavimo ES lygmeniu nauda (per penkiolika metų) būtų 20–50 mlrd. EUR didesnė nei tuo atveju, jeigu šios veiklos imtųsi kiekviena ES šalis atskirai. Atliekant šį vertinimą, buvo atsižvelgta į galimas naujas taikomas sistemas, tokias kaip, pavyzdžiui, pažangus antžeminis transliavimas ir belaidis plačiajuostis ryšys.

3.2 Suderintų sąlygų taikymas Europos Sąjungoje bus naudingas technologijų pramonei, kadangi didžioji tokios įrangos dalis bus standartizuota ir racionalizuota. Be to, šiame sektoriuje atsiras gerokai daugiau galimybių inovacijoms ir jos bus tikslingesnės. Tai bus labai naudinga pramonei, ypač tiems, kas labai daug investuoja į inovacijas.

3.3 Didžiausia nauda visuomenei, kurią lemtų dažnių spektro atlaisvinimas, būtų ta, kad visiems atsirastų daugiau galimybių naudotis plačiajuosčiu ryšiu. Net ir šiuo metu kaimo vietovėse kartais nėra tinkamos prieigos prie interneto. Įdiegus „skaitmeninį dividendą“ internetu galėtų naudotis visi, ir visos interneto paslaugos bus plačiau naudojamos, o tai dar labiau sutvirtins vidaus rinką. Kadangi plačiajuosčiu ryšiu bus galima naudotis ir daugelyje kaimo vietovių, EESRK prognozuoja, kad įmonės turės daugiau laisvės ir galės nebūtinai steigti miesto vietovėse, o tai reikštų pramonės decentralizavimą (juk dar ir šiandien dėl komunikacijos ir logistinių priežasčių pramonė yra susitelkusi miesto vietovėse). Išsikėlus pramonei, kaimo vietovėse gali atsirasti daugiau darbo vietų, be to, tai turėtų teigiamos įtakos aplinkai (miestų vietovės perpildytos, o tai tikrai neprisideda prie ekologijos). Vis tik, Komitetas nori priminti skirtingose nuomonėse jau pareikštą savo poziciją, kad būtinas universalusis plačiajuostis ryšys, tiekiamas visiems piliečiams ir susietas su prieigos priemonėmis, kurios užtikrintų nekludomą prieigą neįgaliesiems.

3.4 Vartotojai turės didesnę pasirinkimą, kadangi bus galima rinktis iš didesnio televizijos kanalų skaičiaus ir kartu naudotis aukščiausios kokybės paslaugomis, be to, bus naudojamas mažesnis dažnių spektras. Atsiradus galimybei žiūrėti televizijos programas per belaidžius daugialypės terpės prietaisus, atsiveria ir naujas televizijos prieinamumo lygmuo. „Skaitmeninis dividendas“ pastebimai pagerins ir vartotojų gyvenimo kokybę. EESR pažymi, kad analoginio transliavimo nutraukimo (ATN) procedūros metu valstybės narės turi užtikrinti, kad vartotojai ir toliau bus tinkamai apsaugoti ir nepatirs bereikalingų išlaidų.

3.5 „Skaitmeninis dividendas“ naudingas dar ir dėl to, kad jis parodo vieningos Europos Sąjungos, kurios valstybės narės veikia vadovaudamasi vienodais standartais, galimybes ir pranašumus. Daugėjant abejojančiųjų Europos Sąjunga, „skaitmeninis dividendas“ yra dar vienas neabejotinai naudingas dalykas, kuriuo galėtų naudotis visa ES.

4. Aplinkybės, į kurias būtina atsižvelgti

4.1 Nutraukus analoginės televizijos transliavimą ir perėjus prie skaitmeninės televizijos, be jokios abejonės, bus geriau išnaudojamas dažnių spektras. Iš tiesų, įdiegus skaitmeninę televiziją, kiekvienu radijo dažnių kanalu (8 MHz) galima transliuoti vidutiniškai penkias arba šešias televizijos programas. Tai reiškia, kad visiškai perėjus prie skaitmeninės televizijos, televizijai transliuoti naudojamas dažnių spektras turėtų sumažėti iki vienos penktosios arba vienos šeštosios to dažnio spektro, kurio reikėdavo pirma, dalies. Šalyse, kuriose įdiegti vienadažniai tinklai (angl. *Single Frequency Networks*), optimaliai įdiegus įvairius televizijos tinklus, spektro aprėptis gali padidėti dešimteriopai.

4.2 Be jokios abejonės, atlaisvintas dažnių spektras yra vertingas išteklius, ypač tose šalyse, kuriose prastai išplėta kabelinė televizija ir todėl radijo dažnių spektras yra labai apribotas išteklius. Šį atlaisvintą dažnių spektrą galima optimaliai išnaudoti teikiant belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugas, kurios ypač reikalingos kaimo vietovėse, kur spartaus interneto paslaugų stoka lemia ekonominį nepasiskaidymą ir socialinę atskirtį. Komitetas mano, kad šios paslaugos padės pagerinti ekonominę, socialinę ir teritorinę tokių vietovių sanglaudą.

4.3 Gali būti, kad praeityje buvo nepakankamai aiškiai paaiškinta, kodėl reikėtų pereiti nuo analoginio prie skaitmeninio ryšio paslaugų. Žmonės gali būti įsitikinę, kad tokiu pakeitimu siekiama tik komercinės naudos televizijos operatoriams, kadangi namuose naudojamą įrangą gali tekti keisti ir tai gali kainuoti. Todėl itin svarbu, kad būtų parengta tinkama komunikacijos strategija ir ji būtų įgyvendinama taip, kad žmonės žinotų tikrąją tokio perėjimo nuo analoginio prie skaitmeninio ryšio priežastį.

4.4 Itin svarbu, kad visos valstybės narės naudotų bendrą dažnių juostą, kad visose ES valstybėse narėse ir visiems Europos piliečiams būtų galima teikti universaliąją paslaugą. Geriausias pasirinkimas yra 800 MHz juosta, kuri yra aukštųjų dažnių (angl. *ultra-high frequency, UHF*) 790-862 MHz pojuosčioje.

4.5 Europos pašto ir telekomunikacijų administracijų konferencija, bendradarbiaudama su įvairiomis nacionalinėmis reguliavimo institucijomis, kurios puikiai išmano apie jų šalyse kylančias problemas, susijusias su šiuo metu naudojamu dažnių spektru, atsakinga už 800 MHz juostos derinimo technines specifikacijas.

4.6 Siekiant atverti 800 MHz juostą belaidžiam plačiajuosčiam ryšiui, labai svarbu, kad valstybės narės iki nustatytos datos visiškai užbaigtų analoginio transliavimo nutraukimo procedūrą. Panašu, kad ne visos valstybės narės sugebės tai padaryti iki nustatyto 2012 m. sausio 1 d. termino, tačiau labai svarbu, kad tos, kurios analoginio transliavimo nutraukimo procedūros neužbaigs laiku, galėtų tai padaryti 2012 m. per gana trumpą laiką.

4.7 Dėl savo kritiškos finansinės padėties daugelis televizijos operatorių, kurie šiuo metu yra priversti pradėti naudoti skaitmeninės televizijos siųstuvus tose valstybėse narėse, kuriose įgyvendinama ATN procedūra, negali įsigyti kokybiškos įrangos, kuri paprastai gaminama ES. Dėl šių sudėtingų aplinkybių jie priversti pirkti pigesnę, bet prastesnę ir ne tokią patikimą transliavimo įrangą, kuri paprastai gaminama Toluosiuose Rytuose. Todėl po dvejų ar trejų metų ši įranga jau gali neveikti, o transliuotojai bus priversti vėl pirkti naują transliavimo įrangą (tikėtina, patikimesnę ir geresnę).

4.8 Dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis televizijos operatoriai (ypač mažieji) galbūt iš paskutiniųjų stengiasi skirti lėšų dabatinei įrangai dėl perėjimo prie skaitmeninės įrangos keisti. Todėl EESRK mano, kad tokioms mažosioms ir vidutinėms įmonėms reikėtų padėti prisitaikyti prie naujų technologijų ir numatyti tam tikras išankstinio finansavimo formas. Tokia pagalba nebūtinai turi būti teikiama subsidijos forma – ji gali būti susieta su lėšomis, kurių turima prieš investuojant ir kurios vėliau, kaip ir paskolos, per priimtina laikotarpį turi būti grąžintos. Be to, garantijų schemos taip pat turėtų būti orientuotos į pagalbą mažosioms ir vidutinėms įmonėms šioje srityje.

4.9 Galiausiai gali nukentėti galutiniai naudotojai, kuriems bus teikiamos prastos kokybės televizijos paslaugos, ir ekonominis nuostolius gali patirti transliuotojai, kurie dėl laikinų finansinių sunkumų priversti investuoti du kartus. Ilgesnė ATN proceso trukmė arba finansinė pagalba transliuotojams padėtų išvengti šių problemų ir suteiktų galimybę suderinti įdiegti skaitmeninio transliavimo tinklą visose valstybėse narėse.

4.10 Valstybėms narėms bus rekomenduojama „skaitmeniniam dividendui“ atlaisvinti 790–862 MHz pojuostį, tačiau tai nebus privaloma. Jeigu kurioje nors šalyje dažnių spektras yra toks, kad visų televizijos transliavimo paslaugų negalima sutalpinti į likusią UHF spektro dalį, tai šaliai bus leidžiama toliau teikti televizijos transliavimo paslaugas 800 MHz juosta. Šalys taip pat gali pasinaudoti kompromisiniu sprendimu – tuo pačiu metu valdyti televizijos transliavimo ir belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugas.

4.11 Kadangi visos valstybės narės belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugoms teikti tikriausiai ilgainiui naudos 800 MHz dažnių juostą, siekiant išvengti neigiamo „ribinio poveikio“ (dėl belaidžio mobiliojo ryšio tinkluose naudojamos mažesnės galios, be jokios abejonės, būtų trikdomos belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugos) itin svarbu parengti tinkamas technines specifikacijas.

4.12 Ta pati problema iškyla tose vietovėse, kur Europos Sąjunga ribojasi su ES nepriklausančiomis valstybėmis. Šiose šalyse 800 MHz juosta šiuo metu teikiamos didelio pajėgumo transliavimo paslaugos tikriausiai trikdytų kaimyninių ES valstybių teikiamas belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugas. Iškilus su kaimynine ES nepriklausančia valstybe susijusiai trikdžių problemai, galimas vienintelis sprendimas – su ta šalimi sudaryti susitarimą dėl netoli ES sienos veikiančių jos televizijos siųstuvų dažnių skyrimo, nors tai gali būti nelengva padaryti.

4.13 Optimali ES valstybių narių, kurios diegia 800 MHz juostą dėl „skaitmeninio dividendo“, užduotis – pasiekti tinkamą

pusiausvyrą, atsižvelgiant į ekonominę ir visuomeninę naudojimosi dažnių spektru naudą telekomunikacijų operatoriams (kuriems naujas dažnių juostos plotis bus naudingas) ir transliavimo paslaugų operatoriams (kurie galės geriau išnaudoti turimą dažnių juostos plotį ir papildomas didelę pridėtinę vertę turinčias paslaugas, kaip antai sąveikiasias taikomąsias sistemas, įskaitant e. sveikatą, e. mokymąsi, e. vyriausybę, e. prieinamumą ir pan.).

4.14 Valstybės narės turėtų dėti pastangas, kad per skaitmeninės televizijos tinklą būtų teikiamos komunalinės paslaugos ir būtų suteikta galimybė lengvai naudotis naujomis „skaitmeninio dividendo“ juosta teikiamomis judriojo plačiajuosčio ryšio paslaugomis. Jeigu valstybės narės tai padarys, jų įgyvendinama politika bus neutrali, ir taip bus patenkinami ir transliavimo, ir telekomunikacijų paslaugų operatorių interesai.

4.15 Labai įdomus naujojo „skaitmeninio dividendo“ įgyvendinimo aspektas yra tas, kad televizijos paslaugos bus vis plačiau teikiamos per naujausios kartos mobiliųjų telefonų (3G ir pažangesnius) tinklus. Tai reiškia, kad tam tikru požiūriu kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai siūlytų tokias pat paslaugas, kurias paprastai siūlo įprastinės televizijos transliuotojai, taip atverdami naujas konkurencijos galimybes. Tačiau rekomenduojama vengti diegti mišrius tinklus, kuriuos kartu valdytų ir transliuotojai, ir telekomunikacijų operatoriai. Taip du verslo subjektai galės išsaugoti visišką nepriklausomybę ir išvengti vartotojams nepalankių verslo modelių.

4.16 Sąveikiosios taikomosios sistemos, kurias televizijos transliuotojai gali pasiūlyti kartu su naujomis skaitmeninėmis programomis, gali būti kuriamos pagal bet kurį sąveikųjų televizijos paslaugų standartą. Nepaisant to, rekomenduojama naudoti tokias technologijas kaip standartinė daugialypės terpės namų platforma (angl. *Multimedia Home Platform*, MHP – įgyvendinant sąveikiąją skaitmeninei televizijai skirtą DVB projektą sukurtą atvirąjį tarpinį sisteminių standartą), kadangi tai yra europinė technologija ir, be to, ji yra visiškai atvira. Todėl ją naudojant nereikia mokėti jokių autorių honorarų ir ji yra ekonomiškai naudinga operatoriams, o, visų svarbiausia, galutiniams naudotojams. Galima naudoti ir kitas technologijas, tačiau rekomenduojama rinktis atvirojo standarto technologiją (kad ir kokia ji būtų), kad šią naująją technologiją galėtų naudoti galutiniai naudotojai.

4.17 Veiksmingesnis būdas nutraukti analoginį transliavimą Europos Sąjungoje yra koordinuoti valstybių narių bendradarbiavimą, kad jos galėtų nuolat keistis įgyta patirtimi, ypač skaitmeninės televizijos tinklo planavimo ir optimalaus dažnių spektro efektyvumo srityje. Manome, kad keičiantis šia patirtimi tarp ES valstybių narių, itin svarbų vaidmenį turėtų atlikti nacionaliniai visuomeniniai transliuotojai. „Visuomeninio transliuotojo“ statusas leidžia manyti, kad šie transliuotojai turėtų teikti visuomeninę paslaugą. Todėl nacionaliniai visuomeniniai televizijos transliuotojai turėtų galėti konsultuoti kitų (ES ir ES nepriklausančių) šalių visuomeninius televizijos operatorius. Šis metodas turėtų padėti greitai ir veiksmingai mokytis televizijos operatoriams naujosiose valstybėse narėse, kurios dažniausiai tėra neseniai pradėjusios kurti savo skaitmeninius televizijos tinklus.

4.18 Vienas iš klausimų, kuriuos reikėtų apsvastyti, atveriant 800 MHz juostą naujoms belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugoms, yra tai, kad televizijos transliuotojai, kurie šiuo metu teikia transliavimo labai aukštų dažnių (angl. *very high frequency*, VHF) juosta paslaugas, galbūt turės persikelti (data dar nenustatyta) į UHF juostą, jei VHF kanalai būtų naudojami skaitmeniniam garso transliavimui (angl. *Digital Audio Broadcasting*, DAB). Perėjimas prie skaitmeninio radijo pats savaime nepadidins „skaitmeninio dividendo“, kadangi dar neaišku, ar bus nutrauktas įprastinio analoginio radijo transliavimas. Be to, net jeigu jis ir bus išjungtas, atlaisvinta juostos dalis yra pernelyg maža, kad turėtų kokios nors reikšmingos įtakos skaitmeniniam dividendui. Nepaisant to, teikiant naujas DAB paslaugas tikrai bus naudojama ta pati VHF juosta, kurią šiuo metu naudoja televizijos transliuotojai, dėl to tame pačiame dažnių spektre ir toliau bus suspausti 21–60 UHF juostos kanalai.

4.19 Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad atveriant 800 MHz juostą naujoms paslaugoms, televizijos transliuotojai, kurie šiuo metu naudoja 61–69 (800 MHz juostos) kanalus, turės persikelti į kitą UHF juostos kanalą, o transliuotojai, kurie šiuo metu naudoja 21–60 kanalus, neprivalės nieko keisti. Tai sukels akivaizdžių nepatogumų 800 MHz juostą naudojančioms transliuotojoms, kurioms dėl šių pasikeitimų reikės skirti pinigų ir laiko. Be to, keičiant kanalus, jie bus priversti išjungti savo siųstuvus ir dėl to laikinai patirs nuostolių dėl prarasto reklamos transliavimo laiko. Elementarus teisingumas reikalautų šiems į nepalankią padėtį patekusiems transliuotojams teikti finansinę pagalbą vadovaujantis Sutarties nuostatomis dėl valstybės pagalbos.

4.20 Siekiant užtikrinti optimalų dažnių spektro efektyvumą, primygtinai rekomenduojama užtikrinti, kad įdiegtos naujosios technologijos (kaip antai MPEG-4 kodavimą ir DVB-T2) suteiktų galimybę televizijos programas perkelti [ar perduoti] į siauresnę dažnių juostą. Be to, šios naujosios technologijas neturėtų padaryti didelio poveikio galutinių naudotojų išlaidoms, nes tai rimtai pakenktų visuotinei galimybei naudotis naujomis paslaugomis.

4.21 Kita naudinga technologija, kurią naudojant būtų galima optimaliai išnaudoti (menkus) dažnių spektro išteklius, yra įdiegti vienadažnius tinklus. Taikant šią technologiją regioninį tinklą galima įdiegti naudojant vienintelį dažnių spektro kanalą, o taikant įprastinius kelių dažnių tinklus, vidutinio dydžio televizijos tinklams reikia bent trijų ar keturių dažnių. Kad būtų galima naudoti vieną dažnį, visus tinklo siųstuvus būtina sinchronizuoti pagal bendrą atskaitos laiką. Vienintelis šiuo metu taikomas sinchronizavimo metodas yra Pasaulinė padėties nustatymo sistema (angl. *Global Positioning System*, GPS) – karinė taikomoji sistema, kurią visiškai valdo JAV. Tai reiškia, kad visi vienadažniai skaitmeninės televizijos tinklai yra

visiškai priklausomi nuo šios sistemos, kurią JAV valdžios institucijos gali pakeisti arba išjungti bet kuriuo metu, taip sukeldamos daug problemų šiems televizijos operatoriams.

4.22 Tačiau GPS ne vienintelė sistema, pagal kurią galima sinchronizuoti tinklą. Tai būtų galima padaryti naudojant ir kitas sistemas. ES galėtų pasistengti kuo skubiau užbaigti įgyvendinti projektą GALILEO, kuris galėtų tapti europine GPS atmaina ir dėl kurio ES valstybės narės galėtų tapti visiškai nepriklausomos nuo JAV karinės sistemos.

4.23 Viena iš siūlomų sistemų, kurią naudojant būtų galima optimaliai išnaudoti „skaitmeninio dividendo“ juostą, yra naudoti pažangiąją belaidžio plačiajuosčio ryšio įrangą, kuria galima automatiškai rasti laisvas radijo dažnių juostas (net ir tarp esamų dažnių juostų, kuriomis teikiamos televizijos transliavimo paslaugos) ir dinamiškai naudoti turimas juostas, nuolat sekant dažnius joms įprastai veikiant. Be jokios abejonės, siekiant kuo didesnio „skaitmeninio dividendo“, šios sistemos (vadinamos kognityviuoju radiju) būtų puikus techninis sprendimas, tačiau esama rizikos, kad galutinė paslaugų kaina galutiniams naudotojams būtų tokia didelė, kad ne visi „skaitmeniniu dividendu“ galėtų pasinaudoti.

4.24 Siekiant 800 MHz dažnių juostą visiškai atverti naujoms belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugoms teikti, reikėtų iš šios juostos į kitus dažnius perkelti visas pramogoms arba sporto renginiams naudojamas mažos galios perdavimo sistemas (belaidžių mikrofonų sistemas), kad būtų išvengta naujų paslaugų, kurias lėmė „skaitmeninis dividendas“, trikdžių. Šios sistemos paprastai naudojamos antraeilėms reikmėms nenaudojama dažnių spektre, esančiame tarp dviejų veikiančių transliavimo aprėpties zonų. Kai kurias iš šių sistemų naudoja specialistai (pavyzdžiui, per olimpinės žaidynės arba oficialius muzikos koncertus), ir jos veikia per UHF dažnių spektro dalis, kurias galima naudoti gavus reguliariai išduodamus leidimus. Daugelis kitų sistemų veikia pagal bendrą leidimų suteikimo tvarką, pagal kurią atskiros licencijos neprivalomos. Todėl ES lygmeniu reikia koordinuotai planuoti išsamią šių paslaugų kontrolę, kad „skaitmeninio dividendo“ juostai neigiamos įtakos nedarytų kiti trikdžių sukėlėjai net ir po to, kai bus sėkmingai nutrauktas analoginės televizijos transliavimas.

4.25 Kitas labai subtilus klausimas, kurį reikėtų išspręsti, yra kai kuriose valstybėse narėse ir (arba) kai kuriose kaimyninėse ES nepriklausančiose šalyse teikiamos karinės UHF paslaugos. Šios paslaugos bus dar vienas naujų „skaitmeninio dividendo“ ryšio paslaugų trikdžių šaltinis. Šį klausimą reikėtų išspręsti per išsamias derybas su susijusių šalių karinėmis tarnybomis, siekiant, kad šios šiuo metu teikiamos paslaugos būtų perkeltos į kitas radijo dažnių spektro dalis.

2010 m. liepos 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl piliečių iniciatyvos

COM(2010) 119 galutinis – 2010/0074 (COD)

(2011/C 44/34)

Pagrindinė pranešėja **Anne-Marie SIGMUND**

Taryba ir Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnio 1 dalimi, atitinkamai 2010 m. balandžio 27 d. ir 2010 m. gegužės 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl piliečių iniciatyvos

COM(2010) 119 galutinis – 2010/0074 (COD).

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 464-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. liepos 14 – 15 d. (liepos 14 – d. posėdis), pagrindine pranešėja paskyrė Anne-Marie SIGMUND ir priėmė šią nuomonę 155 nariams balsavus už, 4 – prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina esminius Komisijos pasiūlymo principus, visų pirma trijų pakopų – oficialios registracijos, turinio priimtumo patikrinimo ir politinio vertinimo – metodą.

1.2 Komitetas galėtų atlikti dvejopą vaidmenį. Pirma, kaip pradedamų piliečių iniciatyvų tarpininkas, sudarantis sąlygas jungtis į tinklus, galbūt ir atstovams susitikti, ir antra, kaip padedančioji institucija, kuri Komisijos atliekamą sėkmingos iniciatyvos įvertinimą paremtų parengta nuomone, klausimų organizavimu ir pan. Be to, Komitetas prisidės prie komunikacijos kampanijų.

1.3 Vis dėlto Komitetas be kitų dalykų norėtų pasiūlyti kai kuriuos patobulinimus:

- būtinos aiškos sąsajos taip pat su Sąjungos vertybėmis. Šių sąsajų nebuvimas galėtų būti pagrindas neregistruoti iniciatyvos,
- atsisakyti reikalauti įvairių identifikavimo numerių pasirašant iniciatyvą,
- remtis gyvenamąja vieta kaip rėmėjų priskyrimo tam tikrai šaliai principu,
- laikotarpį pratęsti iki 18 mėnesių,
- kurti atvirojo kodo programas (angl. *open source software*) parašų rinkimui internetu,
- iki ketvirtadalio sumažinti būtiną valstybių narių skaičių,
- priimtumo patikrinimui reikalingą ribą sumažinti iki 50 000 pasirašiusiųjų,

— reglamentą peržiūrėti po trijų metų,

— pradėti tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

2. Įžanga

2.1 Komitetas palankiai vertina esminius Komisijos pasiūlymo dėl reglamento dėl Europos piliečių iniciatyvos principus. Ši nuomonė papildo 2010 m. kovo 17 d. priimtą nuomonę „Lisabonos sutarties įgyvendinimas. Dalyvaujamoji demokratija ir piliečių iniciatyva (11 straipsnis)“⁽¹⁾ ir šiame dokumente nagrinėjami tik tie punktai, kuriuos, Komiteto nuomone, reikėtų patobulinti.

2.2 Komitetas norėtų visų pirma atkreipti dėmesį į Europos konvento siekį – užtikrinant „demokratinį gyvenimą Sąjungoje“ sukurti Parlamentui ir Tarybai lygiavertę piliečiams skirtą darbotvarkės nustatymo priemonę.

3. Pageidaujami pasiūlymo dėl reglamento pakeitimai

3.1 Pasiūlytos piliečių iniciatyvos registracija (4 str.)

3.1.1 Trijų pakopų metodas

Komitetas ypač palankiai vertina Komisijos siūlomą trijų pakopų metodą:

— oficiali iniciatyvos registracija,

— teisinis priimtumo patikrinimas pasiekus reikiamą pritariančiųjų ribą ir

— politinis sėkmingos iniciatyvos vertinimas.

⁽¹⁾ Oficialiajame leidinyje dar nepaskelbta.

Netikslinga būtų dar registruojant iniciatyvą atlikti priimtumo patikrinimą, kaip siūlo įvairūs subjektai, nes dėl to kai kurios iniciatyvos būtų pradėtos vėliau arba būtų kliudoma jas pradėti. Tokiu būdu būtų galima išvengti priekaištų Komisijai dėl išankstinio vertinimo ar netgi cenzūros.

Komitetas norėtų pabrėžti, kad piliečių iniciatyva yra ne tik novatoriška transeuropinė tiesioginės demokratijos priemonė, bet ir labai svarbi komunikacijos priemonė Europos politinėms diskusijoms atgaivinti. Tik taip įmanoma į Europos diskusijas įtraukti įvairiausių pasiūlymus ir idėjas, kurios kitaip nepasiektų parašų rinkimo etapo, todėl vien dėl šios priežasties piliečių iniciatyva yra vertinga.

3.1.2 Pateiktina informacija

Komitetas remia Komisijos pasiūlymą dėl pateiktinos informacijos (II priedas). Ji yra svarbi siekiant maksimalaus skaidrumo, taigi, ir pritarimo pasiūlytai iniciatyvai. Organizatoriams neturėtų būti privaloma nurodyti konkretų teisinį pagrindą – tai jie turėtų daryti savo noru.

3.1.3 Oficiali registracija

Komiteto nuomone, pasiūlyme nurodyti kriterijai, kuriais remiantis gali būti atsisakyta registruoti iniciatyvą – „netinkamos“, „kuriomis siekiama piktnaudžiauti“ ir „nerimtos“ iniciatyvos – negali būti įgyvendinti teisiniu keliu, nes šios sąvokos suteikia pernelyg didelę aiškinimo laisvę.

Todėl Komitetas siūlo oficialiai registruojant iniciatyvą administracinėmis priemonėmis tik patikrinti, ar

- pasiūlytoje iniciatyvoje atsižvelgiama į „dalyko nuoseklumą“, taigi, ar nebandoma vienoje iniciatyvoje pateikti keletą skirtingų dalykų;
- nėra pavienį asmenį ar asmenų grupę šmeižiančių formuluočių;
- nepažeidžiama Pagrindinių teisių chartija ir Sąjungos vertybės (Sutarties dėl ES veikimo 2 str.).

3.1.4 Teisės gynimo priemonės

Savaime suprantama, kad apskritai turi būti paisoma piliečių teisės į gerą administravimą (Pagrindinių teisių chartijos 41 str.). Jei atsisakoma registruoti iniciatyvą, tokiu atveju organizatoriai galėtų kreiptis į Europos ombudsmeną arba kraštutiniu atveju griebtis teisės gynimo priemonių. Komiteto nuomone, siekiant skaidrumo ši nuostata turėtų būti patikslinta bent jau reglamento aiškinamajame memorandume.

3.1.5 Subsidiarumo laikymosi patikrinimas

Įvairių subjektų siūloma sąsaja su subsidiarumo principu, Komiteto nuomone, yra nereikalinga. Šį patikrinimą Komisija bet

koku atveju atliks, jei piliečių iniciatyvos paskatinta nuspręstu pateikti pasiūlymą dėl teisės akto.

3.2 Pritarimo pareiškimų rinkimas (5 str.)

3.2.1 Identifikavimo numeriai

Komiteto nuomone, pasiūlytoje formoje (III priedas) prašoma nurodyti pernelyg daug asmens duomenų, todėl norinčiųjų pasirašyti neabejotinai sumažės. Dėl šios priežasties Komitetas pasisako prieš reikalavimą nurodyti šiuos identifikavimo numerius. Mažai tikėtina, kad praeiviai gatvėje, kurie patikės tam tikra idėja, išsitrauks pasą arba atmintinai žinos savo identifikavimo numerį. Komitetas taip pat daro nuorodą į Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno šiuo klausimu pateiktą neigiamą nuomonę ⁽²⁾.

Kadangi ne visos valstybės narės reikalauja šių identifikavimo numerių arba ne visos apie juos žino, be to, priklausomai nuo valstybės narės reikalaujama pateikti įvairiausių dokumentus ⁽³⁾, todėl tai būtų tik skirtingų reikalaujamų duomenų kratinys ir nebebūtų užtikrintos vienodos parašų rinkimo sąlygos. Būtų pažeistas vienodo požiūrio į Europos piliečius principas, o vis dėlto turi būti siekiama vieno – taikyti vienodą procedūrą.

Todėl, Komiteto nuomone, tapatybei nustatyti turi pakakti nurodyti vardą, pavardę, adresą, gimimo datą ir pilietybę. Šis asmuo taip pat turi pasirašyti sąžiningumo deklaraciją, kad iniciatyvai pritarė tik vieną kartą.

3.2.2 Gyvenamosios vietos principas

Apskritai ES piliečiai turėtų būti skaičiuojami toje valstybėje, kurioje gyvena, neatsižvelgiant į jų tautybę. Trečiojoje šalyje gyvenantys ES piliečiai būtų priskiriami nurodytos tautybės šaliai.

3.2.3 Trukmė

Komiteto nuomone, Komisijos siūlomas 12 mėn. laikotarpis yra per trumpas norint sėkmingai įgyvendinti visos Europos iniciatyvą. Todėl ragina nustatyti 18 mėn. laikotarpį.

3.3 Internetinės pritarimo pareiškimų rinkimo sistemos (6 straipsnis)

EESRK ypač palankiai vertina numatytą galimybę naudoti internetinę pritarimo pareiškimų rinkimo sistemą ir remia Komisijos poziciją, kad norint užtikrinti sistemos saugumą reikalingas kruopštus pasirengimas. Atsižvelgiant į tai, kad iki šiol pasaulyje nebuvo panašios sistemos parašams už tam tikrą iniciatyvą rinkti (skirtingai nei masinės peticijos, kurios teisiniu požiūriu nėra tokios įpareigojančios), Komiteto nuomone, reikėtų išanalizuoti šiuos aspektus:

⁽²⁾ 2010 m. balandžio 21 d. nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl piliečių iniciatyvos (šaltinis: <http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/>).

⁽³⁾ Bendras požiūris į Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl piliečių iniciatyvos (10626/2/10 REV 2)

— Komisija turi remti atvirojo kodo programų kūrimą internete pateikiamoms iniciatyvoms ir leisti visiems jomis naudotis,

— iniciatyvos autoriai turėtų šią programinę įrangą sertifikuoti valstybėje narėje, kurioje yra saugomi duomenys, surinkti taikant internetinės pritarimo pareiškimų rinkimo sistemą,

— papildomi elektroniniai identifikavimo būdai, pavyzdžiui, patvirtinamasis elektroninis laiškas, turėtų leisti sklandžiai atlikti patikrinimą,

— pasirašantysis, paspausdamas langelį, patvirtintų, kad pasirašė tik vieną kartą.

3.4 Minimalus vienos valstybės narės pasirašančiųjų skaičius (7 str.)

3.4.1 Valstybių narių skaičius

EESRK pasilieka prie savo siūlomos ketvirtadalio valstybių narių ribos. Taigi, taikant tą patį principą, kurio laikomasi formuojant Europos partijas⁽⁴⁾, būtų užtikrinamos vienodos sąlygos ir Parlamentui, ir piliečiams. Negalima leisti, kad piliečių iniciatyvoms būtų daromos didesnės kliūtys nei registruojant Europos partiją.

3.4.2 Pasirašiusiųjų valstybėje narėje skaičius

Komitetas ypač palankiai vertina siūlomą minimalaus pasirašiusiųjų skaičiaus sistemą (I priedas) ir pagal ją taikomą mažėjančio proporcingumo metodą.

Pagal gyvenamosios vietos principą (žr. 3.2.2 punktą) dvigubą pilietybę turintys asmenys arba kitose valstybėse narėse gyvenantys ES piliečiai skaičiuojami nurodytos gyvenamosios vietos šalyje. Galimų pasirašymo du kartus atvejų praktikoje neturėtų būti daug, todėl visai priemonei tai neturėtų kelti grėsmės.

3.5 Sprendimas dėl pasiūlytos piliečių iniciatyvos priimtino (8 str.)

3.5.1 Būtinis parašų skaičius

Komitetas remia Komisijos siūlomą trijų pakopų metodą. Vis dėlto Komisijos nurodyta 300 000 parašų riba iniciatyvos priimtino patikrinimui atlikti yra pernelyg aukšta. Organizatoriams tai reikštų labai dideles sąnaudas. Nemažiau nusivylę būtų ir pasirašiusieji, sužinoję, kad iniciatyva yra nepriimtina.

Priimtino patikrinimas turėtų būti atliekamas surinkus 50 000 parašų iš trijų valstybių narių (ir neatliekant patikri-

nimo) ir vėliausiai po dviejų mėnesių turėtų būti baigtas. Per šį laikotarpį organizatoriai gali tęsti parašų rinkimą.

3.6 Valstybių narių atliekamas pritarimo pareiškimų tikrinimas ir tvirtinimas (9 str.)

Komitetas pritaria leidimui atlikti patikrinimą atsitiktinės atrankos būdu.

3.7 Piliečių iniciatyvos teikimas Komisijai (10 str.)

Siekiant užtikrinti kuo didesnę skaidrumą, kiekvienam pasirašiusiajam turėtų būti suteiktos galimybės sužinoti kas iniciatyvą organizuoja ir finansuoja. Todėl Komitetas dar kartą ragina nustatyti, kad organizatorius, pateikdamas parašus, taip pat turėtų pateikti informaciją apie piliečių iniciatyvos finansavimo ir paramos būdus.

3.8 Komisijos atliekamas piliečių iniciatyvos nagrinėjimas (11 str.)

3.8.1 Suvienodinimas su Parlamento ir Tarybos iniciatyvoms taikoma procedūra

Komitetas ragina Komisiją piliečių iniciatyvas traktuoti vienodai kaip Parlamento ir Tarybos siūlomas iniciatyvas (atitinkamai Sutarties dėl ES veikimo 225 ir 241 str.). Šios iniciatyvos turėtų būti lygiavertės.

3.8.2 Teisė į viešą svarstymą

Kadangi ES piliečių iniciatyva taip pat yra komunikacijos priemonė, turinti skatinti piliečių ir ES Komisijos dialogą, todėl pateikus sėkmingą piliečių iniciatyvą reikia surengti viešą svarstymą. EESRK pasirengęs padėti, t. y. surengti tokį svarstymą. Tokiu būdu Komitetas atliktų savo kaip tilto tarp ES ir piliečių funkciją.

3.8.3 Patariamųjųjų institucijų informavimas

Komisijos pranešimas apie tolesnius veiksmus taip pat turėtų būti skirtas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui.

3.9 Peržiūros nuostata (21 str.)

Kadangi trūksta šios naujos transnacionalinės priemonės įgyvendinimo patirties, Komitetas rekomenduoja šį reglamentą peržiūrėti jau po trejų metų. Šiuo klausimu Komisija turėtų pasikonsultuoti ir su Komitetu.

3.10 Reglamento įsigaliojimas (22 str.)

Komitetas remia Komisijos pasiūlytą reglamento įsigaliojimo terminą, nepaisant to, kad dar ne visi parašų rinkimo internetu aspektai yra apibrėžti. Piliečiai sieja dideles viltis su šia nauja priemone, todėl reglamentą turėtų įsigalioji kiek galima anksčiau.

⁽⁴⁾ 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2004/2003 dėl reglamentų, reglamentuojančių Europos politines partijas, ir šių partijų finansavimo taisyklių (OL L 297, 2003 11 15).

3.11 Kiti atviri klausimai

3.11.1 Finansinė parama

Komitetas dar kartą ragina, kad piliečių iniciatyvai, surinkusiai 50 000 parašų ir kurios priimtinumas buvo patikrintas, Komisija skirtų tam tikrą finansinę paramą.

3.11.2 Vertimas raštu

Komitetas mano, kad dar registruojant iniciatyvą Komisijos tarnybos turėtų į visas oficialias kalbas išversti iniciatyvos santaruką (kaip nurodyta II priede – iš viso 800 ženklų).

Pateikus pirmuosius 50 000 parašų ir gavus oficialų leidimą, Komisija turėtų įsipareigoti į visas oficialias Sąjungos kalbas išversti visą užregistruotos iniciatyvos tekstą.

4. Konkretūs EESRK pasiūlymai

Komitetas daro nuorodą į pirmiau minėtoje 2010 m. kovo 17 d. priimtoje savo nuomonėje pateiktus pasiūlymus, kurie toliau išdėstomi išsamiau.

4.1 Komunikacija ir informacija

Komitetas pabrėžia, jog būtina išsami komunikacijos kampanija, kuri reglamentui įsigaliojus turėtų būti pradėta nedelsiant. ES institucijos šioje srityje turėtų bendradarbiauti ir derinti savo veiksmus. Komitetas jau rengia informacinę brošiūrą, kuri piliečius ir pilietinės visuomenės organizacijas supažindins su naujomis piliečių iniciatyvos galimybėmis ir kurioje bus nagrinėjami konsultacijų ir pilietinio dialogo klausimai. Be to, priėmus reglamentą Komitetas ketina surengti susijusių suinteresuotųjų subjektų konferenciją. Papildomos iniciatyvos galėtų būti skirtos mokykloms, kad visų pirma jaunoji karta būtų labiau informuota šiuo klausimu.

4.2 Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Svarbu, kad piliečių iniciatyvos srityje dirbantys institucijų ir patariamųjų institucijų pareigūnai tartųsi tarpusavyje ir koordinuotų savo veiksmus, kad būtų deramai patenkintas piliečių informacijos poreikis. Ši sinergija, kurios reikia siekti nepažeidžiant atitinkamos kompetencijos srities, iš tikrųjų yra būtina, kad piliečių iniciatyva taptų veiksminga priemone, kuri būtų naudinga šiuolaikinės demokratijos europietiškam modeliui.

4.3 Komiteto dalyvavimas

Komitetas galėtų atlikti dvejopą vaidmenį:

4.3.1 I etapas. Komitetas kaip tarpininkas

Iniciatyvos rengimo ar jos įgyvendinimo laikotarpiu Komitetas yra pasirengęs tarpininkauti ir sudaryti sąlygas dialogui ir informacijos sklaidai, kad piliečių iniciatyvos galėtų būti jungiamos į tinklus, jų atstovai galėtų susitikti ir pan., tačiau kartu tai neturėtų Komiteto įpareigoti turinio atžvilgiu.

4.3.2 II etapas. Komitetas kaip padedančioji institucija

Atlikdamas savo pagrindinę funkciją – konsultuoti Komisiją, Parlamentą ir Tarybą – Komitetas šiame etape galėtų būti piliečių iniciatyvos padedančiąja institucija. Komitetas galėtų parengti nuomonę ir taip paremti Komisijos vidaus konsultacijas ir nuomonės apie sėkmingą iniciatyvą formavimo procesą. Be to, Komitetas taip pat pasirengęs suteikti patalpas sėkmingai iniciatyvai skirtiems klausymams rengti.

4.3.3 Esamų struktūrų stiprinimas

Dėl šių ir 2010 m. kovo 17 d. priimtoje nuomonėje pateiktų pasiūlymų gali tekti sustiprinti jau esamas Komiteto struktūras, be to, kad pasiūlymai būtų deramai įgyvendinti, gali prireikti ir papildomų išteklių.

2010 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

2011/C 44/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Afrikos socialinės ekonomikos vaidmens ir perspektyvų plėtojant vystomąjį bendradarbiavimą	129
2011/C 44/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos technologijų, pramonės ir mokslo parkų vaidmens krizės valdyme ir rengiantis pokriziniam laikotarpiui bei įgyvendinant Lisabonos strategiją po 2010 m. (papildomoji nuomonė)	136

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

464-oji plenarinė sesija, 2010 m. gegužės 14 d. ir 15 d.

2011/C 44/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, nustatančios informacijos apie techninius standartus, reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarką COM(2010) 179 galutinis – 2010/0095 (COD)	142
2011/C 44/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Komisijos ataskaitos – 2008 m. konkurencijos politikos ataskaita“ COM(2009) 374 galutinis	143
2011/C 44/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti COM(2009) 154 galutinis – 2009/0157 (COD)	148
2011/C 44/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėsenos sistema (GMES). Su kosmine infrastruktūra susiję uždaviniai ir tolesni veiksmai“ COM(2009) 589 galutinis	153
2011/C 44/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų normos pagal Bendrijos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO ₂ kieki COM(2009) 593 galutinis – 2009/0173 (COD)	157
2011/C 44/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą (FRONTEX) COM(2010) 61 galutinis – 2010/0039 (COD)	162

2011/C 44/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos (ES) reglamento, kuriuo pradedamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje COM(2010) 105 galutinis / 2 – 2010/0067 (CNS) 167
2011/C 44/30	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje COM(2010) 204 galutinis – 2010/0110 (COD) 170
2011/C 44/31	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2006 m. gegužės 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2006, nustatantis Bendrijos finansines priemones, skirtas bendrai žuvininkystės politikai ir jūrų teisei įgyvendinti COM(2010) 145 galutinis – 2010/0080 (COD) 171
2011/C 44/32	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Jūrų priežiūros integravimas. ES jūrų sričiai skirta bendra dalijimosi informacija aplinka COM(2009) 538 (galutinis) 173
2011/C 44/33	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Skaitmeninio dividendo“ nauda – visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui COM(2009) 586 galutinis 178
2011/C 44/34	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl piliečių iniciatyvos COM(2010) 119 galutinis – 2010/0074 (COD) 182

2011 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), skaitmeninis diskas, leidžiamas vieną kartą per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame skaitmeniniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT